

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**MECLİS FAALİYETLERİ IŞIĞINDA
DR. FARUK SÜKAN**

**İsmet YARDIMCI
17810501037**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Yakup KAYA**

KONYA-2022

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	İSMET YARDIMCI		
	Numarası	17810501037		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	MECLİS FAALİYETLERİ IŞIĞINDA DR. FARUK SÜKAN			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

İSMET YARDIMCI

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Özet

Öğrencinin	Adı Soyadı	İsmet YARDIMCI		
	Numarası	17810501037		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	DOÇ.DR. Yakup KAYA		
Tezin Adı	MECLİS FAALİYETLERİ IŞIĞINDA DR.FARUK SÜKAN			

Karaman'da dünyaya gelen Faruk Sükan, Tıp Fakültesinden tabip olarak mezun olduktan sonra Fransa'da ihtisas eğitimi alarak dâhiliye uzmanı olmuştur. 1950-1960 yıllarında Ereğli'de dâhiliye uzmanı olarak görev yaparken siyasete de aktif olarak katılmıştır. 1955'te Ereğli Belediye Meclis üyesi, 1957'de Ereğli Belediye Başkanı olan Faruk Sükan, 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar bu görevde kalmıştır.

1961'de kurucu üye olarak Adalet Partisine katılmış ve TBMM seçimlerinde Konya'dan Milletvekili seçilmiştir. 1961-1980 yılları arasında üç dönem AP'den, iki dönem de D.P.'den Milletvekili seçilecektir.

Parti içi demokrasi, kapatılan D.P.'lilere af, dürüst siyaset yapılmaması nedeniyle bir grup arkadaşıyla AP'den ayrılarak D.P.'yi kurdular. AP'nin oylarını bölseler de hiçbir zaman AP'ye alternatif olamadılar. Ayrılanlar geri AP'ye dönerken Demirel karşıtlığı, ilkesel duruşu ve siyaset ahlakı nedeniyle Faruk Sükan AP'ye dönmemiştir.

Bu tez çalışmamızda Faruk Sükan'ın hayatı hakkındaki çeşitli yayımlar incelendi. Meclis arşivinde bulunan kendi hal tercümelerinden yararlanıldı. Ereğli'de onu tanıyanlardan bilgiler alınmaya çalışıldı. Ereğli Belediye Başkanı olarak yaptığı hizmetler kaydedildi.

Milletvekili olduğu yıllarda Sağlık, İçişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak hükümet kabinelerinde yer almıştır. 1961-1980 yıllarında TBMM çatısı altında Milletvekili ve Bakan olarak yasama organında yaptığı tüm faaliyetleri, TBMM zabıtlarının tamamı taranarak ayrı ayrı başlıklar halinde özet metinlere dönüştürülmüştür. Demokratik ve sivil, parlamenter rejim taraftarı olmakla birlikte 1980 öncesi Türkiye'sinin anarşi ve teröre hapsoldüğü, kısır siyaset çekişmelerinin çözüm üretmediği yıllarda askeri yönetimin geleceğini öngörmüştür.

Anahtar Kelimeler: AP, D.P., TBMM, İçişleri Bakanı, Parlamenter Rejim.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Abstract

Author' s	Name and Surname	İsmet YARDIMCI		
	Student Number	17810501037		
	Department	HISTORY		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Yakup KAYA		
Title of the Thesis/Dissertation	IN THE LIGHT OF PARLIAMENTARY ACTIVITIES DR. FARUK SÜKAN			

Faruk Sükan, who was born in Karaman, became a physician after graduating from the Faculty of Medicine and be specialized in internal medicine after studies in France. While he was an internal medicine specialist during his service in Ereğli, he was also engaged in politics in person. Sükan was elected to become a member of respective municipality in 1955 later to be positioned as the mayor of the town in 1959 until the coup d'état of May 27, 1960. He was later adhered to Justice Party as founding member from which he was to become a deputy of Konya for the Turkish Parliament. He represented the Justice Party for three terms in a row accompanied by a former two terms under the flag of Democratic Party between 1961 and 1980.

He resigned from the JP with a group of friends due to intra-party rivalries, amnesty for the members of the dissolved DP in a bid to forge a much more honesty in politics. Though they split the votes of the JP, they were never an alternative to latter. Some of the members returned to former party the JP; he never rebounded since he utterly believed in sincerity, principles, and morality in politics as well as his anti-Demirel position. This thesis aims at investigating diverse sources related to Sükan's life such as biographical publications and archival sources in the Turkish Parliament. Interviews are conducted in Ereğli to collect data about his service within a study of oral history since his agenda was set as a mayor.

While he was deputy, he took place in the councils of Health, Domestic Politics and Vice-Deputy within a cabinet scheme. His service between 1961 and 1980 in the Turkish parliament as deputy and minister has been obtained from the archives of the former and classified in summaries in regard to context. Though he was in favour of a democratic, civilian and parliamentary regime, he foresaw that Turkey is doomed to a military system since it is in quagmire with an atmosphere of anarchy and terror in a vicious circle.

Keywords: JP, DP, Turkish Parliament, Minister of Internal Affairs, Parliamentary Regime.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Özet.....	ii
Abstract.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
Kısaltmalar.....	xvi
Önsöz.....	xviii
Giriş.....	1
1. BÖLÜM.....	2
FARUK SÜKAN'IN HAYATI VE ESERLERİ.....	2
1.1. Faruk Sükan'ın Biyografisi.....	2
1.1.1. Soy kütüğü.....	2
1.1.2. İlk ve Orta Öğrenim Dönemi.....	3
1.1.3. Faruk Sükan'ın Tıp Öğrenimi.....	4
1.1.4. Üniversite Dönemi Sosyal Çevresi.....	5
1.1.5. Faruk Sükan'ın Aile Hayatı.....	5
1.1.6. Siyasete Girmesi.....	6
1.1.7. Faruk Sükan'ın 1960 Öncesi Siyasi Faaliyetleri ve Belediye Başkanlığı.....	8
1.1.8. Faruk Sükan'ın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Faaliyetleri.....	9
1.2.9. Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı Faaliyetleri.....	10
1.2.10. Faruk Sükan'ın Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı Faaliyetleri.....	15
1.2. Faruk Sükan'ın Eserleri.....	18
1.2.1. Ereğli Gazetesi Neşriyatı.....	18
1.2.2. Türkiye'de Aşırı Sol Hareketler Üzerine.....	19
1.2.3. Pusudaki İhanet ve Yarınlara İhaneti.....	19
1.2.4. İhanetten Kurtuluş.....	19
1.2.5. İhanetin Mirası.....	20
1.2.6. İhanetler Karşısında Türkiye.....	20
1.2.7. Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları (TBMM 1950-1960).....	21
2. BÖLÜM.....	22
FARUK SÜKAN'IN MECLİS FAALİYETLERİ.....	22
2.1.1. Faruk Sükan ve İki Arkadaşının 7244 Sayılı Kanun'da Değişiklik Teklifi.....	23
2.1.2. Faruk Sükan'ın Türk Havayolları Hakkında Yazılı Soru Önergesi.....	24
2.1.3. Faruk Sükan'ın Rüzgâr Erozyonu ile İlgili Soru Önergesi Üzerine Konuşması.....	25
2.1.4. Faruk Sükan'ın AIHM ve Divan'a Müracaat Hakkı Hakkında Soru Önergesi.....	26

2.1.5. Faruk Sükan'ın Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hakkında Değişiklik Önergesi	26
2.1.6. Faruk Sükan'ın Milli Saraylar Hakkında Meclis Riyaset Divanına Soru Önergesi	27
2.1.7. NATO Bursu, NATO İlmî Komitesi ve Sanat Mükâfatı Hakkında Sözlü Sorular	28
2.1.8. Faruk Sükan'ın Siyasi ve Askeri Görüşmelerin İcra Tarzı Hakkında Konuşması.	28
2.1.9. Faruk Sükan ve Cihat Bilgehan'ın Hasibe Martonaltı'lı Hakkında Kanun Teklifi	29
2.1.10. Faruk Sükan'ın Sosyal Yardım Fonu Hakkında Yazılı Soru Önergesi.....	30
2.1.11. Faruk Sükan'ın Güncel Dış Meseleler Üzerine Gündem dışı Söz Alması.....	31
2.1.12. Faruk Sükan'ın Yaklaşan Mahalli Seçimler Üzerine Gündem dışı Konuşması...	32
2.1.13. Faruk Sükan'ın Kıbrıs Hadiseleri Hakkında AP Grubu Adına Konuşması	32
2.1.14. Faruk Sükan'ın Londra Konferansı Öncesi Dışişleri Bakanına Sözlü Sorular	33
2.1.15. Faruk Sükan'ın Dışişleri Bakanlığı Bütçesi üzerine AP Grubu Adına Konuşması	34
2.1.16. Faruk Sükan'ın Kıbrıs'la İlgili Takrir Hakkında AP Grubu adına Konuşması....	35
2.1.17. Faruk Sükan'ın Kıbrıs'la İlgili Genel Görüşmede AP Grubu Adına Konuşması	35
2.1.18. Faruk Sükan'ın Yasama Dokunulmazlığı Hakkında Başbakanlık Tezkeresi.....	36
2.1.19. Sükan'ın Türkiye ve NATO İttifak Konsepti Hakkında Gündem dışı Konuşması	37
2.1.20. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın Kızamık Hastalığı Salgınına dair Demeci.....	38
2.1.21. Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun SSK'lı İşçilerin Tedavileri Hakkında Sorusu	39
2.1.22. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın 209 Sayılı Kanun'da Değişiklik Kanun Tasarısı.	40
2.1.23. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın 1965 Yılı SSB'nin Bütçesi Hakkında Konuşması	41
2.1.24. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın Halk Sağlığı Akademisi Kanun Tasarısı Önergesi	43
2.1.25. 4258 ve 4862 Sayılı Kanunlar Alakalı Kanun Tasarısı Önergesi.....	43
2.2. 1965 TBMM Seçimleri ve 13.Dönem Yasama Faaliyetleri	44
2.2.1. Senatör Fehmi Alpaslan'ın Siverek Kebirkazanı Köylüleri Hakkında Sorusu	45
2.2.2. Milletvekili Sadun Aren 'in Konferans İzni ile İlgili Sorusuna İçişleri Bakanının Cevabı.....	45
2.2.3. Faruk Sükan'ın Milletvekili İ. Hakkı Yılanlıoğlu'nun Kıbrıs Konulu Sorusuna Cevabı.....	46
2.2.4. Bakan Faruk Sükan'ın Magosa Antlaşması Hakkında Gündem dışı Açıklaması ..	46
2.2.5. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Kıbrıs ile İlgili Gündem dışı Söz Alması.....	47
2.2.6. Senatör Ekrem Özden'in Trafik Kazaları Tedbirleri Hakkında Sözlü Sorusu	47
2.2.7. Ordu Milletvekili Feridun Cemal Erkin'in İnfilak Olayı Hakkındaki Soru Önergesi	48
2.2.8. Senatör Cahit Ortaç'ın Ulukışla İlçesi Çiftçi Malları Hakkında Yazılı Sorusu	48

2.2.9. Niğde Milletvekili Ruhi Soyer'in Batı Trakya'daki Türk Varlığı Hakkındaki Soruları	49
2.2.10. Samsun Milletvekili İlyas Kılıç'ın Kıptilerle İlgili Sorusuna İçişleri Bakanının Cevabı.....	50
2.2.11. Bakan Sükan'ın Nüfus Kanunu Teklifi Hakkında Geçici Komisyon Önergesi ...	50
2.2.12. Diyarbakır Milletvekili T. Ziya Ekinci'nin sorularına Faruk Sükan'ın Cevabı ...	51
2.2.13. Hatay Milletvekili Talat Köseoğlu'nun Pasavan Rejimi Hakkında Sözlü Soruları	51
2.2.14. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Gündem dışı Konuşmasına Bakanın Cevabı.....	52
2.2.15. Kocaeli'ne Bağlı Kaynarca İlçesinin Sakarya İline Bağlanması Kanunu	53
2.2.16. Senatör Osman Alihocagil'in Trafik Yasası'na Bağlı Kurulan Fona dair Sorusu	53
2.2.17. MP'li İsmail Hakkı Akdoğan'ın Araştırma Önergesi dair Bakanın Konuşması..	53
2.2.18. Milletvekili Mustafa Akalın'ın Sorularına Başbakan adına Faruk Sükan'ın Cevabı.....	54
2.2.19. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İzmir Hadiseleriyle İlgili Meclise Bilgi Vermesi	55
2.2.20. Faruk Sükan'ın İstanbul Milletvekili Abdurrahman Laç'ın Sorusuna Cevabı.....	56
2.2.21. Faruk Sükan'ın Tarık Ziya Ekinci'nin Aşkol Köyü Hakkında Sorusuna Cevabı	57
2.2.22. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması...	57
2.2.23. Faruk Sükan'ın 3656 Sayılı Kanun'la Alakalı Geçici Komisyon Önergesi.....	63
2.2.24. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Deniz Kazası Hakkında Gündem dışı Konuşması	64
2.2.25. Senatör Mehmet Ali Demir'in Tunceli'deki Hizmet Binaları Hakkında Sorusu .	65
2.2.26. Faruk Sükan'ın TMTF Binasının İşgali Hakkında Gündem dışı Söz Alması.....	66
2.2.27. Hükümet adına İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Gensoru Üzerine Konuşması	67
2.2.28. Kastamonu Milletvekili Adil Aydın'ın Zinet Demirkaya Hakkındaki Sorusu.....	68
2.2.29. Senatör Cemal Yıldırım'ın Yunan Uyruklu Rumlar Hakkında Yazılı Sorusu.....	69
2.2.30. Senatör Rıfat Öztürkçine'nin Bakırköy'de Yıkılan Binalar Hakkında Sorusu	69
2.2.31. Çorum Milletvekili H. Latif Sarıyüce'nin Hudut Anlaşmazlığı Hakkında Sorusu	70
2.2.32. Faruk Sükan'ın Atatürk Heykellerine Yapılan Saldırlara dair Konuşması.....	70
2.2.33. Senatör Osman Alihocagil 'in Merkeze Alınan Maraş Valisi Hakkında Sorusu .	71
2.2.34. Senatör Hilmi Onat'ın İmroz Adasındaki Hadiseye dair Sözlü Sorusu	71
2.2.35. Senatör A. Nusret Tuna'nın Mustafa Demirci'nin Dilekçesine dair Yazılı Sorusu	72
2.2.36. Muş Milletvekili Kemal Aytaç'ın Gündem dışı Konuşmasına Sükan'ın Cevabı	72
2.2.37. İstanbul Milletvekili Suphi Baykam'ın Demeci Üzerine Faruk Sükan'ın Konuşması	73
2.2.38. Malatya Hadisesi Üzerine Bakan Faruk Sükan'ın Gündem dışı Konuşması	74

2.2.39. İzmir Milletvekili O. Zeki Efeoğlu'nun Komünizmle Alakalı Konuşması.....	74
2.2.40. Faruk Sükan'ın Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanun Tasarısı Komisyon Önergesi	75
2.2.41. Edirne Milletvekili İlhami Ertem'in Bekçiler Kanun tasarısı Hakkındaki Sorusu	76
2.2.42. Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu'nun Eskişehirspor Hakkında Sorusu ..	76
2.2.43. Millet Meclisinde Odalarının Aranması Hakkında Gündem dışı Konuşmalar	77
2.2.44. Meclis Odalarının Aranması Sebebiyle İçişleri Bakanına Verilen Gensoru	80
2.2.45. Meclis Odalarının Aranması Hakkında Genel Görüşme Önergeleri.....	80
2.2.46. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Siirt'te Şehit Olan 16 Asker Hakkındaki Demeci	81
2.2.47. Faruk Sükan'ın Çarşı ve Mahallat Bekçileri Kanun Tasarısı'na dair Konuşması	82
2.2.48. Bursa Milletvekili Kasım Önadım'ın Arsa Bedelleri Hakkında Soru Önergesi ..	82
2.2.49. Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci'nin İşkence Hakkında Soru Önergesi	83
2.2.50. Senatör Ekrem Özden'in İstanbul'da Teleferik Yapılması Hakkında Sorusu.....	83
2.2.51. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Adana Olaylarıyla ilgili Gündem dışı Konuşması	84
2.2.52. Senatör Hüsnü Dikeçligil' in Köylerdeki Koyun Hırsızlığına dair Sözlü Sorusu	84
2.2.53. Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga'nın Silah Taşıma Ruhsatı Hakkında Sorusu	85
2.2.54. Mardin Milletvekili Fuat Uluç'un Suriye Devleti Hakkında Yazılı Sorusu.....	86
2.2.55. Bakan Faruk Sükan'ın Kıbrıs Rum Yönetiminin Silahlanmasıyla İlgili Demeci	86
2.2.56. Yozgat Milletvekili Nuri Kodamanoğlu'nun Ortaköy Kaymakamı Hakkında Sorusu	87
2.2.57. Yozgat Milletvekili Y. Ziya Bahadınlı'nın Yasaklı Kitaplar Hakkında Sorusu Önergesi.....	87
2.2.58. Tekirdağ Milletvekili Kemal Nebioğlu'nun Çorum'da İşten Çıkarılan Belediye İşçileri Hakkında Sorusu Önergesi	88
2.2.59. İçel Milletvekili Kemal Ataman'ın Kum Ocağı Hakkında Sorusu Önergesi.....	88
2.2.60. Doğu Bölgelerinde Asayişsizlik ve Alınacak Tedbirler Üzerine Bakanın Demeci	88
2.2.61. Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un Araklı İlçesi Hakkında Yazılı Sorusu Önergesi.....	90
2.2.62. İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın Yeni Emniyet Amirleri Hakkındaki Yazılı Sorusu	91
2.2.63. Adana Milletvekili Ali Karacı'nın Öğretim Üyelerine dair Gündem dışı Konuşması	91
2.2.64. Kayseri Milletvekili Fehmi Cumalıoğlu'nun Rus Yardımları Hakkında Sorusu.	92
2.2.65. Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu'nun Belediye Muhasibine dair Sorusu	93
2.2.66. Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu'nun Günyüzü Bucak Müdürü Hakkında Sorusu	94
2.2.67. Faruk Sükan'ın 1967 Mali Yılı İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması ..	94

2.2.68. Mardin Milletvekili Esat Kemal Aybar'ın Irak Uyruklu Çetelere dair Sorusu	97
2.2.69. Sivas Milletvekili Mustafa Kemal Palaoğlu'nun Sızır Kasabası Hakkında Sorusu	98
2.2.70. Manisa Milletvekili Sami Binicioğlu'nun Emniyette Vardiyalı Çalışma Hakkında Sorusu	98
2.2.71. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Akşehir Derneği Hakkında Yazılı Sorusu	99
2.2.72. Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar 'ın Arguvan Hükümet Konağı Hakkında Yazılı Sorusu	99
2.2.73. Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın Keçiörlü Öğretmenlerine dair Sorusu	99
2.2.74. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Belediyeler Kurulması Hakkında Sorusu	100
2.2.75. Urfa Milletvekili Behice Boran ve İki Arkadaşının Meclis Araştırma Önergesi	101
2.2.76. Senatör Kadri Kaplan'ın Kaçak Malların Satış Yerlerine dair Yazılı Sorusu	102
2.2.77. İstanbul Senatörü Ekrem Özden'in İstanbul Şehir Trafikine dair Sözlü Sorusu	102
2.2.78. Bakan Faruk Sükan'ın Ankara Belediyesi Hakkında Gündem dışı Söz Alması	103
2.2.79. İzmir Milletvekili Şeref Bakşık'ın Bergama Belediyesi Hakkında Yazılı Sorusu	104
2.2.80. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Hudutlardaki Kaçakçılık Üzerine Konuşması..	104
2.2.81. Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun Amerikalı Askerler Hakkında Sorusu	105
2.2.82. Çanakkale Milletvekili Cihat Baban' ın Yasadışı Broşürler Hakkında Sorusu..	106
2.2.83. Dışişleri Bakan Vekili, İçişleri Bakanı F. Sükan'ın Ortadoğu Üzerine Konuşması	107
2.2.84. Senatör M. Hilmi Onat'ın Çetin Altan'ın İzmir Konferansına dair Sözlü Sorusu	108
2.2.85. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Nazilli'de İşkenceye dair Yazılı Sorusu .	109
2.2.86. Diyarbakır Milletvekili Hasan Değer'in Motorlu Taşıtlara dair Soru Önergesi	110
2.2.87. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Geçici Komisyon Kurulması Önergesi.....	110
2.2.88. Senatör Hıfzı Oğuz Bekata'nın İkili Anlaşmalarına dair Sözlü Sorusu	111
2.2.89. Faruk Sükan'ın 772 Sayılı Kanun'la Alakalı Geçici Komisyon Önergesi.....	112
2.2.90. Faruk Sükan'ın Meclis Araştırması Hakkında Hükümet adına Konuşması.....	113
2.2.91. Toplum Zabıtası Kurulması Hakkındaki Kanuna Ek Kanun Tasarı Tavrı	113
2.2.92. Senatör İ. Etem Karakapıcı'nın Viranşehir Kaymakamına dair Yazılı Sorusu..	114
2.2.93. Senatör Üyesi Sadi Koçuş'ın Elbistan Olaylarına dair Yazılı Soru Önergesi	114
2.2.94. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Konya'nın Ereğli İlçesi'ne dair Sorusu	115
2.2.95. Muş Milletvekili Nermin Neftçi'nin Yol Üzerinde Soygun ile ilgili Soru Önergesi	116
2.2.96. Senatör Mehmet Özgüneş'in Özel İmkânlar Tanınan Derneklere dair Sorusu..	116
2.2.97. Senatör Mukadder Öztekin'in Trafik Fonu Yardımlarına dair Yazılı Sorusu....	117

2.2.98. Senatör Mukadder Öztekin'in Belediyelere Yapılan Yardımlarına dair Sorusu	118
2.2.99. Denizli Milletvekili Atıf Şohoğlu'nun Bucak Talepleri ile ilgili Soruları	119
2.2.100. Senatör Mehmet Özgüneş'in Bir Vatandaşın Askerlik Durumuna dair Sorusu	119
2.2.101. Senatör Ekrem Özden'in Köy Kanunu Tasarısına dair Sözlü Sorusu	120
2.2.102. Senatör Ekrem Özden'in Karakolların Kaldırılmasına dair Sözlü Sorusu	121
2.2.103. Hatay Milletvekili Yahya Kanbolat'ın Karahamzalı Köylüleri 'ne dair Sorusu	122
2.2.104. Elbistan Olayları Hakkında Verilen Meclis Araştırma Önergesi	122
2.2.105. Senatör Hıfzı Oğuz Bekata'nın Hamido'nun Yakınlarıyla Alakalı Sorusu	124
2.2.106. Senatör Mukadder Öztekin'in Görevden Alınan Başkanlara dair Yazılı Sorusu	125
2.2.107. Senatör Mukadder Öztekin'in Takibat Yapılan Başkanlara dair Yazılı Sorusu	126
2.2.108. İstanbul Milletvekili Orhan Erkanlı'nın İstanbul-Ankara Yolu Hakkında Sorusu	126
2.2.109. Faruk Sükan'ın Erzurum Üniversitesi Öğrenci Yurdu Hakkında Konuşması .	127
2.2.110. Tunceli Milletvekili Hasan Ünlü'nün Keban ve Hozat CHP Teşkilatı Hakkında Sorusu	128
2.2.111. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun İdari Kovuşturmaların Sayısı Hakkında Sorusu	129
2.2.112. Senatör Sırrı Atalay'ın Motorlu Nakil Vasıtaları Hakkında Yazılı Sorusu	129
2.2.113. Faruk Sükan'ın Trafik Kazaları Hakkında Gündem dışı Konuşması	129
2.2.114. Faruk Sükan'ın 6136 Sayılı Kanun'da Değişiklik Teklifi Hakkında Konuşması	130
2.2.115. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Atatürk Öğrenci Yurdu Hakkında Konuşması	131
2.2.116. Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun Silah Taşıma Ruhsatına dair Sorusu	131
2.2.117. Spor Hadiseleriyle İlgili Gensoru Önergesi Hakkında Sükan'ın Konuşması...	131
2.2.118. Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar 'ın Boyabat İlçesi Hakkında Yazılı Sorusu.	134
2.2.119. Kırklareli Milletvekili H. Tahsin Uzun'un Hırsızlık Olayları Hakkında Sorusu	134
2.2.120. İçişleri Bakanının Osmaniye'deki Olaylar Hakkında Gündem dışı konuşması	135
2.2.121. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması	136
2.2.122. Senatör Sadık Artukmaç'ın Kaymakamların Nakillerine dair Sözlü Sorusu ...	141
2.2.123. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Ankara'nın Trafik Sorunu Hakkında Yazılı Sorusu	142
2.2.124. Çorum Milletvekili H. Latif Sarıyüce'nin Kırklareli'ndeki Patlama Hakkında Sorusu	142

2.2.125. Giresun Milletvekili Kudret Bosuter'in Bakanlığa Açılan Davalar Hakkında Sorusu	143
2.2.126. Senatör Kadri Kaplan'ın Ankara Belediyesi Çalışmalarına dair Yazılı Sorusu	144
2.2.127. Afyonkarahisar Milletvekili Şevki Güler'in Aliçomak Köyü Muhtarı Hakkında Sorusu	144
2.2.128. İçişler Bakanı Faruk Sükan'ın Bozkurt ve Abana Hakkında Konuşması	145
2.2.129. Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci'nin Lice Karaz Köylüleri Hakkında Sorusu	146
2.2.130. İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in Mahalle Bekçilerin Kıyafetleri Hakkında Sorusu	146
2.2.131. Aydın Milletvekili M. Kemal Yılmaz'ın Köy Bekçilerinin Ücretleri Hakkında Sorusu	147
2.2.132. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Muhtar ve Belediye Başkanları ile İlgili Sorusu	148
2.2.133. Manisa Milletvekili Mustafa Ok'un Köy Okullarının İhtiyaçlarıyla Alakalı Sorusu	148
2.2.134. Kırklareli Milletvekili H. Tahsin Uzun'un Karamusul Köyü ile Alakalı Sorusu	149
2.2.135. Afyonkarahisar Milletvekili Muzaffer Özdağ'ın Rize Adliyesi Hakkında Yazılı Sorusu	149
2.2.136. Afyonkarahisar Milletvekili Murat Öner'in Yeşilhöyük Köy Muhtarı Hakkında Sorusu	150
2.2.137. Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş'ın Gölhisar'da Yapılan Toplantı Hakkında Sorusu	151
2.2.138. İTÜ Öğrenci Yurduyla İlgili İçişleri Bakanı Hakkında Verilen Gensoru	152
2.2.139. Konya Milletvekili S. Faruk Önder'in Jandarma Komando Taburu Hakkında Sorusu	154
2.2.140. Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga'nın Seçimlerde Olan Olaylar Hakkında Sorusu	155
2.2.141. Trabzon Milletvekili Ali Rıza Uzuner'in Of'un Balaban Kasabası Hakkında Sorusu	156
2.2.142. İçişleri Bakanın Kastamonu Araç'ta Su İhtilafına Dair Gündem dışı Konuşması	156
2.2.143. Faruk Sükan'ın 3656 Sayılı Kanun Tasarısı Hakkında Konuşması	157
2.2.144. Senatör Kamil Karavelioğlu'nun 29 Nisan Gençlik Gününe dair yazılı Sorusu	158
2.2.145. Senatör Selahattin Özgür'ün Tutuklanan Öğrencilere dair Yazılı Sorusu	159
2.2.146. Afyonkarahisar Milletvekili Şevki Güler'in Emirdağ'daki Araziler Hakkında Sorusu	159
2.2.147. İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın Yeşilyurt Belediyesinde İstimlak Hakkında Sorusu	160

2.2.148. Giresun Milletvekili Ali Cüceoğlu'nun Giresun Valisinin Tutumu Hakkında Sorusu	160
2.2.149. Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu'nun Eskişehir Belediyelerine Yardım Sorusu	161
2.2.150. Giresun Milletvekili Ali Cüceoğlu'nun Giresun'un Espiye İlçesi Hakkında Sorusu	161
2.2.151. Bilecik Milletvekili Şadi Binay'ın Jandarma Er Eğitim Taburu Hakkında Sorusu	162
2.2.152. Bilecik Milletvekili Şadi Binay'ın Söğüt İlçesinin Güvenliği Hakkında Sorusu	162
2.2.153. Senatör Cemal Yıldırım'ın İstanbul'daki Asayişsizliğe dair Yazılı Sorusu.....	163
2.2.154. Faruk Sükan'ın Gaziantep'teki Olaylar Hakkında Gündem dışı Konuşması... 164	
2.2.155. Senatör Ekrem Özden'in İstanbul Köylerine Yapılan Yardıma dair Sorusu....	165
2.2.156. Faruk Sükan'ın Hükümet Hakkındaki Gensoru Önergesi Üzerine Konuşması	166
2.2.157. Faruk Sükan'ın Hakkındaki CHP Gensoru Önergesi Üzerine Konuşması	168
2.2.158. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Sücüllü Kasaba Belediyesi Hakkındaki Sorusu	170
2.2.159. Diyarbakır Milletvekili T. Ziya Ekinci'nin Kavacık Köyü İlkokulu Hakkında Sorusu	171
2.2.160. Sivas Milletvekili M. Kemal Palaoğlu'nun Ankara Belediye Personeline dair Sorusu	171
2.2.161. İçişleri Bakanı Sükan'ın Trafik Kazaları Hakkında Gündem dışı Konuşması.	172
2.2.162. Mülki İdare Amirleri İlgili Kanun Teklifi Hakkında Bakanın Konuşması	172
2.2.163. Giresun Milletvekili Kudret Bosuter'in İçişleri Bakanlığı Teşkilatı Hakkında Sorusu	173
2.2.164. Gaziantep Milletvekili Ali İhsan Göğüş'ün Tarım Kredi Kooperatifi Hakkında Sorusu	174
2.2.165. Erzurum Milletvekili Nihat Diler'in Çukurincir Köyündeki İğfal Hakkında Sorusu	174
2.2.166. Konya Milletvekili S. Faruk Önder'in Beyşehir Başlamış Köyü Suları Hakkında Sorusu	175
2.2.167. Kırklareli Milletvekili Hasan Tahsin Uzun'un Trafik Fonu Hakkında Sorusu	175
2.2.168. İçişleri Bakanın Singer Fabrikası İşçi Grevi Hakkında Gündem dışı Konuşması	176
2.2.169. Kırklareli Milletvekili Hasan Tahsin Uzun'un Köy Hudut İhtilafı Hakkında Sorusu	177
2.2.170. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Esençay Köy Muhtarı Hakkında Sorusu	178
2.2.171. Kastamonu Milletvekili Adil Toközlü'nün Belediyelere Yapılan Yardıma dair Sorusu	179
2.2.172. Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu'nun Bakanlık Yasa Tasarıları Hakkında Sorusu	179

2.2.173. İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın Uzman Jandarma Çavuşlarına dair Sorusu	180
2.2.174. Senatör Selahattin Özgür'ün İstanbul'daki Valiler Toplantısına dair Sorusu ..	180
2.2.175. İzmir Milletvekili M. Kemal Palaoğlu'nun Küçük Meydan Sahnesine Dair Sorusu	181
2.2.176. Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın Ankara Belediyesi Borçları Hakkında Sorusu	182
2.2.177. Erzurum Milletvekili Adnan Şenyurt'un Horasan Hadiseleri Hakkında Sorusu	182
2.2.178. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması	183
2.2.179. Senatör Mucip Ataklı'nın 16 Şubat 1969 İstanbul Olaylarına dair Demeci.....	187
2.2.180. 654 Sayılı Toplum Zabıtası Kurulması Hakkında Kanuna Ek Kanun Tasarısı	189
2.2.181. Senatör Hıfzı Oğuz Bekata'nın Türkiye'deki Trafik Kazalarına dair Sorusu ..	194
2.2.182. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Hakkında 6. Filo ile Alakalı Gensoru Önergesi	195
2.2.183. Senatör Mehmet Özgüneş'in Tarihi Türkmenler Yoluna dair Yazılı Sorusu...201	
2.2.184. İçişleri Bakanın Napoli Toplantısı Hakkında Hükümet adına Söz Alması	201
2.2.185. Hatay Milletvekili Hüsnü Özkan'ın Suriye'li Bayır bucak Türkleri Hakkında Sorusu	202
2.2.186. Konya Milletvekili S. Faruk Önder'in Ankara'daki Gecekonducular Hakkında Sorusu	203
2.2.187. Tekirdağ Milletvekili Kemal Nebioğlu'nun Kütahya Değirmenözü Hakkında Sorusu	203
2.2.188. Senatör Mehmet Özgüneş'in Kayseri'de Yeraltı Şehri Varlığına dair Sorusu.204	
2.2.189. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Çiftçi Malları Koruma Teşkilatı Hakkında Sorusu	204
2.2.190. Amasya Milletvekili Ahmet Demiray'ın Belevi ve Geydoğan Köyleri Hakkında Sorusu	205
2.2.191. Emekli Sandığı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına dair Kanun Teklifi	206
2.2.192. Senatör Salih Tanyeri'nin 3659 Sayılı Kanun'a Tabi Personele dair Sorusu...207	
2.2.193. İçişleri Bakanın Üniversite İşgal ve Boykot Hareketleri Hakkında Konuşması	207
2.2.194. Senatör Salih Tanyeri'nin İller Bankası ile Belediyelere dair Yazılı Sorusu ...208	
2.2.195. Senatör Salih Tanyeri'nin Gaziantep'teki Ekmeklik Unlara dair Yazılı Sorusu	209
2.2.196. Senatör Ekrem Özden'in Dolmuş Motorlarının İstiap Hadlerine dair Sorusu .210	
2.2.197. Senatör Kemal Özden'in Diskoteklerde İşlenen Suçlara dair Yazılı Sorusu ...210	
2.2.198. Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın İçişleri Bakanı Hakkında Gensoru Önergesi.....	211
2.2.199. İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in Of İlçesi Gürsen Köyündeki Olayla İlgili Sorusu	211

2.2.200. Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın Geyve Şerefiye Muhtarı Hakkında Sorusu	212
2.2.201. Tekirdağ Milletvekili Kemal Nebioğlu'nun Maraş Göksun Karakolu Hakkında Sorusu	213
2.2.202. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Akşehir Emniyet Kadrosu Hakkında Sorusu	213
2.2.203. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Vatandaşa Kötü Muamele Hakkında Sorusu	214
2.2.204. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Ermenek Karakol Kumandanı Hakkında Sorusu	214
2.2.205. Sivas Milletvekili M. Kemal Palaoğlu'nun Ankara Nazım Planı Hakkında Sorusu	215
2.2.206. İstanbul Milletvekili A. Şeref Laç'ın İstanbul Belediye Meclisi Hakkında Sorusu	216
2.2.207. Ordu Milletvekili Ferda Güley'in Darende A. Ulupınar Belediyesi Hakkında Sorusu	216
2.2.208. Senatör Sami Turan'ın Bünyan İlçesi Kaymakamı Hakkında Yazılı Sorusu...217	
2.3. 1969 TBMM Seçimleri ve 14.Dönem Yasama Faaliyetleri.....	218
2.3.1. Faruk Sükan ve İki Arkadaşının 926 Sayılı Kanun ile İlgili Takriri	219
2.3.2. SSBYB Bakanına Verilen Gensoru Önergesi Hakkında Faruk Sükan'ın Konuşması	220
2.3.3. Kayseri Olayları Sebebiyle Faruk Sükan Hakkında Meclis Soruşturma Önergesi	221
2.3.4. 1971 MSB Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması	223
2.3.5. 26 Nisan 1971 Tarihli Sıkıyönetim İlanına dair Başbakanlık Tezkeresi.....	224
2.3.6. Barsak Hastalıkları Hakkında Faruk Sükan'ın Meclis Araştırma Önergesi.....	225
2.3.7. 1972 SSBYB Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması.....	226
2.3.8. 26 Mart 1972 Tarihinden İtibaren Sıkıyönetimin Uzatılması Tezkeresi	227
2.3.9. Faruk Sükan'ın Hububat Fiyatları Hakkında Yazılı Soru Önergesi.....	229
2.3.10. Yurtdışında Yasadışı Faaliyetlere katılan Vatandaşlar Hakkında Yazılı Soru...230	
2.3.11. 26 Mart 1972 Tarihinden İtibaren Sıkıyönetimin Uzatılması Tezkeresi.....	231
2.3.12. Faruk Sükan ve 4 Arkadaşının Çiftçi Borçları Hakkında Kanun Teklifi	232
2.3.13. Konya Milletvekili İrfan Baran'ın "Örnek İşletme" İddialarına Faruk Sükan'ın Cevabı.....	232
2.4. 1973 TBMM SEÇİMLERİ VE 15. DÖNEM YASAMA FAALİYETLERİ.....	234
2.4.1. Faruk Sükan'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Tezkere	235
2.4.2. Af Kanunu Hakkında D.P. Meclis Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması	235
2.4.3. Faruk Sükan ve 5 Arkadaşının Çiftçi Borçları Hakkında Kanun Teklifi	236
2.4.4. 5 Haziran 1975 Tarihine Kadar Sıkıyönetimin Uzatılmasına dair Tezkere	236
2.4.5. 1974 MSB Bütçesi Üzerine D.P. Meclis Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması	237

2.4.6. Faruk Sükan'ın Dışişleri Bakanına Kıbrıs Hakkında Sözlü Soruları	239
2.4.7. Faruk Sükan'ın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına Sulama Hakkında Soruları	239
2.4.8. Faruk Sükan'ın Haşhaş ve Alkaloit Fabrikası Hakkında Yazılı Soru Önergesi...	239
2.4.9. Faruk Sükan'ın 1005 Sayılı Kanun Tasarı ve Teklifleri Hakkında Konuşması...	240
2.4.10. İstanbul'da Çıkan Son Yangınlarla İlgili Meclis Araştırma Önergesi	241
2.4.11. Faruk Sükan'ın 3659 ve 440 Sayılı Kanunlara Tabi Kadrolar Hakkında Sorusu	242
2.4.12. Faruk Sükan'ın Faaliyetlerini Durduran Sanayii İşletmeleri Hakkında Sorusu.	242
2.4.13. Faruk Sükan'ın Emekli Sandığı Müdürler Kurulu İki Üyesi Hakkında Sorusu.	243
2.4.14. Türkiye ve Irak Kültürel Antlaşması Hakkında D.P. Grubu adına Konuşması .	244
2.4.15. Trafik Kanun Tasarısı Hakkında Faruk Sükan'ın Konuşması.....	246
2.4.16. Lockheed Firması Hakkında Araştırma Komisyona Faruk Sükan'ın Sorusu	246
2.4.17. Lockheed Firması Hakkında Adalet Bakanına Faruk Sükan'ın Sözlü Soruları .	247
2.4.18. Faruk Sükan ve 10 Arkadaşının Buğday Hakkında Meclis Araştırma Önergesi	248
2.4.19. 1977 MSB Bütçesi Üzerine D.P. Meclis Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması	249
2.4.20. İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması	250
2.4.21. 1977 Yılı SSBYB Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması	251
2.4.22. Son Anarşi Olayları Hakkında D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması.	253
2.5. 1977 TBMM SEÇİMLERİ VE 16. DÖNEM YASAMA FAALİYETLERİ.....	255
2.5.1. Bülent Ecevit'in Hükümet Programı Üzerine Faruk Sükan'ın Konuşması.....	256
2.5.2. Süleyman Demirel Koalisyon Hükümeti Programı Üzerine Faruk Sükan'ın Konuşması	258
2.5.3. Meclis Başkanı ve Başkanlık Divanı Seçimi Hakkında Faruk Sükan'ın Konuşması	259
2.5.4. Faruk Sükan'ın Ortadoğu'daki Gelişmeler Hakkında Gündem dışı Konuşması .	260
2.5.5. Faruk Sükan ve 9 Arkadaşının Hizmet Binaları Alımına dair Araştırma Önergesi	261
2.5.6. Senatör Adile Ayda'nın Ankara'nın Hava Kirliliğine dair Sözlü Sorusu	262
2.5.7. Faruk Sükan'ın Madenler Hakkındaki Kanun Tasarısı Üzerine Konuşması	264
2.5.8. Faruk Sükan'ın Başbakanlık Bütçesi Hakkındaki Hükümet adına Konuşması ...	265
2.5.9. Erzincan Milletvekili Timuçin Turan'ın Tam Gün Yasası Uygulaması Hakkında Sorusu	268
2.5.10. Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün Memur Kadroları ve KİT'ler Hakkında Sorusu	269
2.5.11. Senatör Hikmet Aslanoğlu'nun Balıkesir'deki Hizmetlere dair Sorusu	270
2.5.12. Hükümet Güven Oylamasındaki Olaylarla İlgili Gündem dışı Konuşması	271

2.5.13. Faruk Sükan'ın Hükümetin Dış Politikaları Hakkında Gündem dışı Konuşması	272
2.3.14. 2 İlde Sıkıyönetim İlanı ve 18 İlde Sıkıyönetimin Uzatılmasına dair Tezkereler	273
SONUÇ	275
KAYNAKÇA	277
EKLER	279

Kısaltmalar

AB.	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
ANAP	Anavatan Partisi
AP	Adalet Partisi
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BT	TBMM Birleşik Toplantı Zabıt Tutanakları
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CS	Cumhuriyet Senatosu Zabıt Tutanakları
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları konfederasyonu
DP	Demokrat Parti
D.P.	Demokratik Parti
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Dr.	Doktor
DYP	Doğru Yol Partisi
FKF	Fikir Kulüpleri Federasyonu
İDT	İktisadi Devlet Teşekkülleri
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ	İstanbul Üniversitesi
MBK	Milli Birlik Komitesi
MDP	Milliyetçi Demokrasi partisi
MGK	Milli Güvenlik Konseyi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MM	Millet Meclisi Zabıt Tutanakları
MSB	Milli Savunma Bakanlığı
MSP	Milli Selamet Partisi
MP	Millet Partisi
MTTB	Milli Türk Talebe Birliği
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
POL-DER	Polis Derneği
s.	Sayfa

ss.	Sayfa sayısı
SSYB	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİP	Türkiye İşçi Partisi
THKP	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi
THKP-C	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TSK	Türk Silahlar Kuvveti
TÖB-DER	Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TMTF	Türkiye Milli Talebe Federasyonu
YTP	Yeni Türkiye Partisi

Önsöz

Faruk Sükan, yakın Türk siyaset tarihinde önemli izler bırakmış bir şahsiyettir. Tıp alanında dâhiliye mütehassısı olmakla beraber siyasette belediye başkanlığı, bakanlıklar, parti genel başkan yardımcılığı ve parti genel başkanlığı yapmış toplum içinde işbilen, güler yüzlü, candan, samimi tutuşunu koparan, milliyetçi ve çok çalışkan bir insan olarak tebarüz etmiştir.

TBMM’de 5 dönem Konya Milletvekili olarak uzun bir süre görev yapmıştır. 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ardından girdiği meclisten 12 Eylül 1980 darbesiyle ayrılmıştır. DP’de özellikle de AP ve D.P.’de kurucu ve öncü kadroların arasında yer almıştır. Bilhassa 1.Süleyman Demirel Hükümeti’nde İçişleri Bakanı olarak yolsuzluk, kaçakçılık ve terör örgütleriyle mücadelesiyle Türk kamuoyunda ziyadesiyle tanınmıştır. 3.Ecevit Hükümeti’nde yolsuzluklarla mücadele görevini üstlenmiştir.

1980 sonrası oluşan yeni siyasi organizasyonlar dışında kalan Faruk Sükan, şahsi gözlemlerine ve tecrübelerine dayanarak yazdığı eserlerle Türk Milleti’ne hizmet etmiştir. Konya Milletvekili olması hasebiyle Ankara’da hemşerilerinin taleplerini titizlik ve ciddiyetle takip etmesi nedeniyle Konyalıların haklı sevgi ve övgülerini kazanmıştır.

Bu çalışmayı yaparken TBMM’nin 1961-1980 arası Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu zabıt tutanakları tamamen taranmış, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Katalogu taranarak konu ile ilgili belgeler temin edilmiş, Sükan’ın meclis çalışmalarındaki soru, cevap, meclis araştırması, gensoru, gündem dışı konuşma, bütçe konuşmaları ve kanun görüşmeleri faaliyetleri kronolojik bir sıra takip edilerek kaydedilmiştir. Tez çalışmamızda yer alan konular hakkında basında yer alan haberler; SÜ Prof. Dr. Erol Güngör Kütüphanesi ve özellikle de Ankara Milli Kütüphanede bulunan ulusal gazeteler taranarak elde edilen bilgiler çalışmamıza dâhil edilmiştir.

Faruk Sükan’ın Belediye Başkanlığı ve Bakanlık dönemleri için kendi yazdığı kitaplar, Meclis’teki konuşmaları ve özellikle İçişleri Bakanlığı’nın 1965-1969 dönem faaliyetlerini anlatan komisyonca hazırlanan çalışmalar kitabı ile diğer kitaplardan istifade ettim. Sükan’ın Ereğli Belediye Başkanlığı dönemi icraatları hakkında yerel, ulusal gazetelerdeki taramalarda veri bulunamazken Ereğli Belediyesi’nde 1957-1960 yılları belediye faaliyetleri hakkında fiziki ve dijital ortamda bir belge temin edilememiştir.

Hazırladığım tezde, konuya girişte ve her genel seçim döneminde Hükümet kuruluşları üzerinden ülkenin siyasi atmosferini genel hatlarıyla ortaya koymaya çalıştım. Sükan’ın yasama ve yürütme faaliyetlerinin çalışma alanı olarak büyüklüğü onun AP içindeki ve AP’den D.P.’ye geçişindeki siyasi parti faaliyetlerini inceleme ve araştırma imkânımızı sınırlamıştır.

Faruk Sükan’ın hayatını yazarken kitap, tez, makale gibi çeşitli telif ve tetkik eserlerden yararlandım.

Faruk Sükan’ın Millet Meclisi ve Senato Meclisi faaliyetlerini ile hayatını bu çalışmada tahlil etmeye çalıştım. Yakın siyaset tarihimizin daha iyi tahlil edilmesi bakımından Faruk Sükan hakkında çok yönlü ve uzun soluklu araştırmaların yapılması şüphesi daha faydalı olacaktır.

Bu yüksek lisans çalışmasını yaparken bana sabırla her türlü yardımda bulunan, yol gösteren, tecrübeleri ile bana destek olan danışman hocam Doç. Dr. Yakup KAYA’ya sonsuz saygı ve sevgilerimi sunmayı bir borç bilirim.

İsmet YARDIMCI

Konya 2022

Giriş

Faruk Sükan, Konya ilinin Karaman kazasında doğmuş ve Türkiye'nin başkenti Ankara'da 84 yaşında vefat etmiştir. Doğduğu yıllar Kurtuluş Savaşı'nın yapıldığı yıllara rastlar. Sükan, siyasete girmeden evvel hekimlik alanında rüştünü ispat etmiş bir şahsiyettir. Doğal mizacının gereği güler yüzlülük, samimilik, içtenlik ona siyaset dünyasında sıçrama imkânı oluşturacak, Konya'nın Ereğli İlçesinde Belediye Başkanı seçilmesini sağlayacaktır. Ereğli'de de diğer taşra yönetimlerinde olduğu gibi belediye reisliğini eşraf-ayan geleneğinden gelen köklü ve iddialı aileler tekellerinde tutuyorlardı. Hemşehrileri geleneğe rağmen onu Ereğli Belediye Başkanı seçmişlerdir. 27 Mayıs 1960 darbesinde sorgusuz sualsiz tutuklanıp Konya dışına sürülen DP'nin tek ilçe belediye başkanıdır.¹

27 Mayıs Darbesi sonrasında AP'nin kurucuları arasında yer alan Faruk Sükan, 1961 yılından 12 Eylül 1980 tarihine kadar Konya Milletvekili olarak TBMM'de hizmet yapmıştır. 3 dönem AP'den 2 dönem de Demokratik Parti'den Milletvekili seçilmiştir. Parlamento tarihimize rekor sayılabilecek bu uzun yıllarda Sükan, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerinde bulunarak yürütmede aktif rol almıştır.

Sükan'ın İçişleri Bakanlığı, 1970 yılında AP'den ayrılanlarla kurdukları Demokratik Parti ve 1978 yılında Bülent Ecevit Hükümeti'nde Başbakan Yardımcılığı siyasi dönüm noktalarıdır. Sükan, siyaset arenasında bulunduğu her mevkide yurtsever, çalışkan, inançlı ve dürüst kişiliğe ile tebarüz etmiştir. Siyaset onun için ikbal arama yeri değildir. Devletin ve milletin varlığına yönelen iç ve dış tehditler konusundaki olağanüstü hassasiyeti ona "Zehir Hafıye" isminin takılmasına neden olmuştur. D.P.'yi birlikte kurdukları arkadaşları siyasi ikballeri için AP'ne geri dönerlerken o idealleri peşinden gitmeye devam etmiş ve oyları gittikçe eriyip küçülen D.P.'nin kapısına kilit vurulması da onun Parti Genel Başkanlığı zamanında gerçekleşmiştir. Vatana, millete zararlı bölücü ve yıkıcı faaliyetler ile her türlü kaçakçılığa karşı sistematik amansız yaptığı mücadeleyi, bilgi birikim ve tecrübelerini kendi bakış açısıyla kaleme alarak yazmıştır.

Devlet ve millet olarak yaşadığımız nice buhranları önlemenin yegâne yolu geçmişin tecrübelerini layıkıyla günümüze ve geleceğe aktarmaktan geçmektedir. Faruk Sükan, insani vasıfları ve devlet hayatında yaptığı önemli hizmetleri nedeniyle araştırılması ve yeni nesillere tanıtılması elzem olan güçlü, siyasi bir şahsiyettir.

---

¹ Faruk Sükan, Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları, Kültür Ofset Limited Şirketi, Ankara, 1991, s. XXI.

1. BÖLÜM

FARUK SÜKAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Faruk Sükan'ın Biyografisi

Faruk Sükan, Kurtuluş Savaşı yıllarında 1921'de Konya Vilayetine bağlı Karaman (Larende) kazasının² Mader-i Mevlana Zaviyesinin yakınındaki Külhan (Külhan) mahallesinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mehmet Faruk Sükan'dır. Babası Kolağası Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu Mahmut Hamdi Efendi, annesi Karamanoğullarından Bayraktarzade Hacı Osman Efendi'nin kızı Kadıncık hanımdır.³⁴

Karaman'da; ilk ve ortaokulu, lise eğitimini de Konya Lisesi'nde tamamlamıştır. yüksek öğrenimine İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'de devam eden Sükan, başarılı bir eğitim sürecinin ardından 1946'yılında tıp doktoru olarak mezun olup Ereğli'de serbest hekim olarak çalışma hayatına başlamıştır. 1947'de askerlik vazifesini yapmak üzere Tuzla Uçaksavar ve Radar Okuluna gitmiş; yedek tabip asteğmen olarak görevini tamamlamıştır. Fransızca bilen Faruk Sükan, Güler Hanım'la (ö.2018) evli ve dört kız çocuk babasıdır.

1.1.1. Soy kütüğü

Dedesi Hacı Ahmet Ağa, Kayseri'nin İncesu İlçesinden bir köylü çocuğudur. 1876 Osmanlı- Rus Harbine nefer olarak katılan Hacı Ahmet Ağa, harpte gösterdiği üstün başarılar ve gayretleri nedeniyle komutanlarının takdir ve taltiflerini kazanmış; savaştan Kolağası (Yüzbaşı) rütbesiyle dönmüştür. Gazi Osman Paşa'nın saflarında Plevne'de harbe iştirak etmiş; başarı nişanları almıştır. 1.Dünya Savaşından sonra Karaman'da vazifelenirilen Kolağası Hacı Ahmet Ağa, Kayseri İncesu'dan ailesini Karaman'a getirerek Karaman'a yerleşmiştir. Hacı Ahmet Ağa'nın Ali Rıza, Mahmut, Sabri isimli üç oğlu ve Zeyneddin isimli bir kızı olmuştur. Faruk Sükan'ın dedesi Kolağası Hacı Ahmet Ağa, amcası Hacı Ali Rıza ve halası Zeyneddin Ergüven'in mezarları Karaman'da Elmeddin kabristanındadır.

Hacı Ahmet Ağa doğduğu yer ile bağlantısını koparmayarak zaman zaman sıla-i rahim yapmak için arada bir İncesu'ya ziyarete gitmiştir. O zamanlarda araba çok az olduğundan İncesu'ya araba ile girdiklerinde kendilerini çok kimse karşılamış. Küçükken ele avuca sığmaz bir çocuk olan Faruk Sükan, bir defasında babası Mahmut Efendi ve ninesi Şerife Hanımla İncesu'ya geldiklerinde bindiği eşek üzerinden düşerek bacağını kırmıştır.

² Gaffar Totaysalgır, Karaman (Larende), Yenikitap Basımevi, Konya, 1944, s.2.

³ Bkz. <http://www.kimkimdir.net.tr/kisiler/faruk-sukan> (Erişim Tarihi:10/11/2021)

⁴ H.Emre Bağce, Türk Parlamento Tarihi, TBMM XV. Dönem (1973-1977),Cilt:III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:148, Ankara, 2012, s. 2063.

Mahmut Bey Karaman'da aile kökleri Karamanoğulları Beyliğinin bir bayraktarına dayanan Cici Osman Efendi'nin kızı Kadıncıkız 'la evlenmiştir. Mahmut Bey 1885; onun eşi Kadıncıkız 1895 doğumludurlar. Bu evlilikten Saadet ve Muhterem adında iki kız; biri küçükken ölenle⁵ birlikte Faruk, Suavi ve Ahmet isimli dört erkek çocuk dünyaya gelmiştir.

Mahmut Bey Edirne Askeri İdadisi mezunudur. Meşhur ittihatçı İskeçeli Arif ile okul yıllarından başlayan dostlukları vardır; birbirlerinin isimlerini kollarına dövme yaptırmışlardır. Mahmut Bey, Karaman Belediye Meclisi azalığı, Belediye Reis Vekilliği, Konya İl Genel Meclisi Üyeliği ve İl Daimi Encümeni olarak vazifeler yapmıştır. Karaman'da Milli Banka'nın kuruculuğunu, müdürlüğünü yapmış; Konya Defterdar Yardımcılığında da bir süre görev yapmıştır. Mahmut Bey aynı zamanda ziraat ve kereste işleriyle meşgul olup Mut'un Söğütözü ormanlarını işletmiştir.

Mütareke yıllarında Mahmut Bey, Karaman'da Milli Hareketin ve mücadelenin öncülerindedir. Karaman Belediye eski reisi olan arkadaşı Hacı Bekirzade ve Kayserilizade Sabit Efendilerle beraber Mustafa Kemal Paşa'ya ilk telgraf çekenlerdendir. Arkadaşlarından Hacı Arif Bey, Sivas Kongresine katılmış; Büyük Millet Meclisi'nde mebus olarak vazife yapmıştır.⁶

Faruk Sükan'ın babası, politik nedenlerle mali durumu bozulmuş olduğundan birçok emlakını ve çiftliklerini elden çıkarmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden 1935'te Konya Valisi Cemal Bardakçı'nın zamanında Ereğli'ye Hususi Muhasebe Memuru olmuş, 1955'te emekli oluncaya kadar bu vazifede bulunmuştur. 1956'da vefat etmiştir.⁷

1.1.2. İlk ve Orta Öğrenim Dönemi

Mahmut Bey'in dördüncü çocuğu olan Faruk Sükan, Latin Harflerinin 1928 yılında kabulünden sonra Karaman'da Karamanoğlu Musa Paşa Medrese'sinin enkazıyla Almanlar tarafından inşa edilen İstasyon Caddesi'ndeki Gazipaşa İlkokulu'na kaydolmuştur. Sükan, kendisine yakın alaka ve kıymet veren öğretmeni Firdevs Hanımı hep minnet ve şükranla yâd etmiştir. 1933-1936 yıllarında Karaman Ortaokulu'nu bitirmiştir. 1938 ve 1939'da Konya Lisesi'nin Fen bölümünü ikmal etmiştir. Konya Lisesi Müdürü Ali Acar; riyaziye hocaları Şevki ve Faik Beyler, Fransızca hocaları Necm-üd-Din ve Sabri Keleş Beyler, coğrafya hocası Müzeyyen Hanım, tabii ilimler hocası Fahri Bey'i unutmayan Sükan'ın askerlik hocası Cemal Tura, Dutlu kırındaki askeri kamp komutanı Binbaşı Cevdet Sunay'dır.

⁵ Faruk Sükan'ın Ahmet isminde bir kardeşi küçük yaşta vefat ettiğinden sonraki doğan kardeşinin ismini de Ahmet koymuşlardır: Aslında iki tane Ahmet isminde kardeşi dünyaya gelmiştir.

⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Ereğli'si Tarihi, Fatih Matbaası, İstanbul, 1970, ss. 609-610.

⁷ Konyalı, a.g.e., ss. 609-617.

1936'da Konya Lisesi'ne devam ederken ilk yıl Muhacir Pazarı civarında aylığı 4 liraya Karamanlı bir arkadaşının evinde kirada oturmuştur. Sonradan subay olan arkadaşı Ahmet Arslan'ın annesi yemeklerini yaparmış. İkinci sene liseye yatılı öğrenci olarak devam etmiştir.

Faruk Sükan, ortaokul müdürü Hilmi Bey'i ve Lise Müdürü Süleyman Bey'i daima derin bir saygı ve hayırla yâd etmiştir.⁸

1.1.3. Faruk Sükan'ın Tıp Öğrenimi

Faruk Sükan, Kuleli Askeri okuluna kaydolsa da içindeki hekim olma arzusu nedeniyle Kuleli'ye gitmemiştir. 1940 yılında İstanbul Tıp Fakültesine giren Sükan, 2.Dünya Savaşı yıllarında bir yıl eğitimine ara verse de 1946'da başarı ile mezun olmuştur. Mesleki aşkı, çalışkanlığı ve Tıp Fakültesi hocalarının özellikle de Askeri Tıbbiye mezunu Profesör, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü de yapmış aynı zamanda siyasetçi olan DP'nin ilk Adnan Menderes Hükümeti'nde Sağlık Bakanlığı da yapan hocası Nihat Reşat Belger'in teşvik, takdir ve yardımlarıyla Fransa'ya giderek 1950-1953 yılları arasında Paris'te Bichat Üniversite Hastanesi'nde iç hastalıkları branşında uzmanlık eğitimi almıştır. İlk yıl Paris'te bekar kalan Sükan sonraki yıllar eşi Güler Hanımla birlikte kalmışlardır. Yurt dışı ihtisastan sonra bir yıl İtalyan Hastanesi'nde eğitim aldıktan sonra denklik sınavına girip başarılı olarak Türkiye'de dahiliye uzmanı olarak görev yapma diplomasını almıştır.

Sükan, 1950'lerin başında gastroskopi kullanarak uzmanlık tezi yapacak kadar modern tıp ve bilimsel gelişmelere vakıf olmuştur. Paris'teki ihtisas yaptığı hastaneden, Kanada'dan ve diğer birçok yerden "klinik şefi" olması için teklifler almasına rağmen Sükan, halkına hizmet etme arzusu üstün geldiği için Konya Ereğli'ye dönüp laboratuvar ve radyoskopi gibi aletleriyle o zamanın şartları içinde modern bir muayenehane açmıştır. Yolu, elektriği olmayan köylere bazen at, eşeksirtında bezen de gece gündüz yürüyerek hastalarını tedavi etmeye gitmiştir.

Hekimliği ulvi bir meslek olarak görmüş, yüceltmiş ve mesleğinin maddi yönüne rağbet etmemiştir. 20 yıllık milletvekilliği döneminde aynı zamanda dahiliye uzmanı olarak çalışmayı etik bulmamıştır. 1980'den sonraki dönemde de özel veya resmi olarak hekimlik görevi yapmamıştır.⁹

⁸ Konyalı, a.g.e., ss.610-612.

⁹ Mine Sükan'la Görüşme, 8 Şubat 2022.

1.1.4. Üniversite Dönemi Sosyal Çevresi

Öğrencilik yıllarında milli davalara hassasiyet gösteren Sükan; 1944 yılı Milliyetçilik hadiselerinde, 1945'te komünist Zekeriya ve Sabiha Sertel'e ait TAN Gazetesi Matbaası hadiselerinde¹⁰, Demokrat partinin kurulmasında ve anti-komünist faaliyetlerde aktif roller almıştır.

Faruk Sükan, Tıp Fakültesi öğrencilik yıllarında Sadettin Bilgiç ve arkadaşlarıyla "Türk Kültür Ocağı"nı kurmuşlardır. Türkiye Milliyetçiler Derneği faaliyete geçinceye kadar çalışmalarını sürdürmüşlerdir.¹¹ 1946 yılında mebus seçilen Fevzi Çakmak'ı Haydarpaşa Garı'ndan uğurlayanlar arasında Faruk Sükan da vardı.¹²

Ailesinin geçim şartları nedeniyle öğrencilik yıllarında çalışmak zorunda kalan Faruk Sükan, Ereğli'de Sümerbank Bez Fabrikasının boya kısmında çalışmış, 1937 ve 1939'da Ziraat Bankasında katiplik ve 1942 ile 1943 yıllarında da öşür kaldırılmadan önce Toprak Mahsullerinde veznedarlık yapmıştır.

Yurtdışına giderken Ereğli Belediyesi'nce 10 yıl Ereğli'de çalışmak şartıyla kendisine aylık 200 lira burs tahsis edilmişse de daha sonra bu burs Belediyece kesilmiştir. Uzmanlık eğitimi sonrası Ereğli'ye geldiğinde Faruk Sükan, Belediye'ye olan 7200 lira borcunu defaten ödemiştir.¹³

1.1.5. Faruk Sükan'ın Aile Hayatı

Faruk Sükan, hiçbir ek geliri olmadan maaşıyla ve eşi Güler Hanım'ın özverili gayretleriyle mütevazı denilebilecek bir apartman dairesi satın almıştır. 1969'da erken yaşta vefat eden kardeşi Suavi Sükan'ın 4 çocuğuna kendi çocuklarıyla birlikte babalık yapmış; devlet okullarında eğitim görmelerini sağlamıştır. Kız çocuklarından Işın Hanım ekonomi, Adalet Hanım biyoloji, Bige Hanım ekonomi ile tarih, bu tezi hazırlarken elindeki bilgi ve belgelerini paylaşarak tez çalışmamıza katkı sağlayan Mine Hanım, babasının mesleği tıp eğitimi almış, kadın doğum uzmanı olarak halen hekimlik hizmeti vermektedir. Sükan, çocuklarının meslek seçimlerine hiçbir şekilde tesir etmemiş, onların eğitimlerinde hep destek ve teşvik edici olmuştur.

Mine Sükan, aktif siyaset yıllarında evde pek fazla olamayan Baba Sükan'ın şefkatini, aradaki mesafeye rağmen daima çocuklarına hissettirdiğini ifade etmiştir. Sükan'ın evde asla hata yapan çocuklarına karşı kötü söz söylemediği, hatalarını yüzlerine vurmadığını ve sinirli olsa dahi hiç otokontrolü kaybetmediğini söyleyen Mine Hanım babasının, çocuklarına olduğu

¹⁰ CS, B:49, 10.04.1969, O:1, s.545.

¹¹ Sadettin Bilgiç, Hatıralar, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, Şubat 1998, s. 23.

¹² Bilgiç, a.g.e., s.24.

¹³ Konyalı, a.g.e., ss.613-614.

gibi annesi Güler Hanıma da daima saygılı ve sevgi dolu olduğunu, yüzünden tebessümün hiç düşmediğini ifade etmiştir.

Faruk Sükan'ın en çok haz aldığı husus akşam yemeğine misafir davet etmek ve misafirlerle siyasi sohbet yapmaktır. Misafir ağırladığı akşam yemeklerinde şarap içer, onun dışında içki içmesi nadirdir. Mine Hanım; babasının rakıyı hiç sevmediğini ve içenlere de kızdığını, bakan olduğu yıllarda bazen puro içse de sigara içmediğini, sürücü ehliyeti almadığını ve araba süremediğinden çoğu yere yürüyerek gittiğini söylemiştir.

Avrupa'da tıp tahsili yanında kültür ve sanata da alaka göstermişti. Klasik Batı Müziği'nden, operadan ve kültür gezileri yapmaktan ziyadesiyle zevk alırdı. Sonraki yıllarda Klasik Türk Müziği'ne de yakın ilgi göstermiştir.

Hekim ve siyasetçi olarak maddiyata önem vermeyen Sükan'ın en önemli hobbisi "okumaktır" ve çoğunlukla tarih ve siyaset kitapları okurdu. Mine Hanım, babasının sadece satranç oyunu bildiğini ve her defasında da kendisini yendiğini söylemiştir. 2000'li yılların başında Parkinson teşhisi konulan Sükan'ın sosyal yaşamı ve aktiviteleri azaldı; tüm tıbbi müdahalelere rağmen hastalığının ilerlemesi durdurulamadı. Hayatının son anlarına kadar eşine ve çocuklarına karşı sevgi ve saygısını hep muhafaza etti. Çocuklarına daima "size miras olarak şerefli ve namuslu bir isim bırakabilirim" diyen Sükan'ı, kızı Mine Sükan; "entelektüel, vicdanlı, idealist bir devlet adamı" olarak tanımlamaktadır.¹⁴

1.1.6. Siyasete Girmesi

1950'lerde Demokrat Parti Gençlik Kollarında siyasete başlayan Faruk Sükan 1955'te Belediye Meclis üyesi ve 1957'de DP Ereğli Belediye Başkanı olmuş, bu görevde (25.11.1957-1960)¹⁵ 27 Mayıs askeri darbesine kadar bulunmuştur.

1961 askeri darbesini yapan Milli Birlik Komitesi'nin kullanmasını yasakladığı "Demokrat" kelimesi nedeniyle AP adı verilen mirası eski kendisi yeni bu siyasi partide eski DP'liler de yer almıştır: Sükan, bu kritik yıllarda AP'nin kurucu üyeleri arasında yer alarak cesaret ve azmini ortaya koymuştur.

DP'nin askeri darbe ile hükümetten uzaklaştırılıp DP'nin faaliyetlerinin durdurulması, Başbakan Adnan Menderes ile Bakanlardan Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu'nun haksız isnatlarla adil olmayan yargılama neticesinde idam edilmeleri, kendisinin de Ereğli Belediye Başkanlığından tard edilmesi Sükan'ı korkutup, sindirmek yerine mücadele azmini iyice arttırmıştır. Halk tarafından büyük teveccüh gören DP ve Menderes taraftarlarının darbe sonrası dönemde aynı misyonu taşıyan yani DP'nin devamı niteliğinde, 27 Mayıs Darbesini

¹⁴ Mine Sükan'la Görüşme, 8 Şubat 2022.

¹⁵ Hasan Nar vd., Konya Ereğli Geçmişten Günümüze, Kendi Yayını (Dizgi Ofset), Konya, 2009, s.113.

yapan cunta ile ters düşen emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala önderliğinde, 11 Şubat 1961 yılında AP kuruluş dilekçesi İçişleri Bakanlığına verilmiştir.

Faruk Sükan, Sağlık Bakanı oluncaya kadar 1962 ila 1965 yılları arasında Avrupa Konseyi Delegatesi sıfatıyla TBMM'yi yurtdışında temsil görevini yürütmüştür. Bu zaman zarfında AP Genel Başkan Yardımcılığı, Suat Hayri Ürgüplü koalisyon hükümetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yanında Başbakan Vekilliği görevlerini de yerine getirmiştir. 1972-1978 yıllarında BM'de, TBMM'ni temsil etmiştir.¹⁶ Katolik Dünyanın ruhani lideri seçilen Papa 1.Jean Paul'un 2-5 Eylül 1978 tarihlerinde yapılan Taç Giyme Töreni'ne, Ecevit Hükümeti'ni temsilen Devlet Bakanı-Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan başkanlığında bir heyet katılmıştır.¹⁷

10 Ekim 1965 yılında yinelenen TBMM seçimlerinde AP büyük bir seçim zaferi kazanmıştır. 30. Cumhuriyet Hükümeti'ni (27/10/1965-03/11/1969) tek başına kuran AP'nin Genel Başkanı Süleyman Demirel, kabinesinde Faruk Sükan'ı İçişleri Bakanı olarak görevlendirdi. Sükan bu görevinde, 12 Ekim 1969 yılında yapılacak seçimler nedeniyle 1 Ağustos 1969'a kadar hizmet verdi. Zira seçim mevzuatı gereği seçim sürecinde Adalet, Ulaştırma ve İçişleri Bakanlarının partisiz, tarafsız olmaları öngörülmüştür. Başbakan; Sükan'ın idareye hâkim olduğunu, biraz da hızlı olduğunu bir konuşmasında nakletmiştir.¹⁸ Süleyman Demirel Hükümeti döneminde güçlü iktidar işbaşında olsa da sağ-sol olaylarının başlaması, ABD aleyhtarlığının artması, işçi mitingleri ve bazı sol devrimci fraksiyonların silahlı eylemlere başlamaları İçişleri Bakanlığı'nın konumunun daha çok ön plana çıkmasına yol açmıştır. Tavizsiz ve muktedir bir bakan profili çizen Sükan'ın anarşi ve yolsuzlukların üzerine amansız gitmesi, onun dönemin en etkili ve yetkili bakanı olarak tanınmasına neden olacaktır.

Hükümet Kabinesi görev dağılımında kendisine çevre sağlığı sorunları ve yolsuzlukları takip etme görevleri¹⁹ verilen Faruk Sükan, Bülent Ecevit'in kurduğu 3.Ecevit Hükümetinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak yer almıştır. CHP'nin kurduğu Hükümetin yolsuzluk, iltimas, terör ve anarşi ile mücadelede yetersiz kaldığı, ülkenin ağır bir ekonomik ve siyasi buhran içinde olduğu ve kendisinin ortaya koyduğu rapor ve ikazların dikkate alınmadığını, bu nedenle istifa etmenin en doğru yol olacağına kanaati ile Hükümetten çekilmiştir.²⁰

¹⁶ Bkz. Sükan, Başbakan Adnan Menderes..., a.g.e

¹⁷ BCA, 30-18-1-2/376-183-1.

¹⁸ Yavuz Donat, "Bir Zamanlar Kartaldı", Sabah Gazetesi, 5 Ocak 2005.

¹⁹ CS, B:17, 14.01.1978, O:2, ss.687-688.

²⁰ Faruk Sükan, İhanetin Mirası, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985, ss.272-280.

Faruk Sükan, 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile parlamento fesholuncaya kadar TBMM'nde 5 dönem Milletvekili olarak görev yapmıştır. Darbe sonrası demokrasiye geçilen süreçte Sükan, aktif siyaset hayatına katılmamıştır. Yaşadıklarını, gözlemlerini gelecek nesillere aktarmak için eserler kaleme almış, kendi görüş ve düşüncelerini mektuplar halinde yetkili idarelerin nazarına sunmuştur.

3 Ocak 2005 yılında 2 yıldır tedavi gördüğü Ankara'da vefat etmiştir.²¹ Ertesi gün Devlet Erkânının iştiraki²²²³²⁴ ile TBMM'nde yapılan törenden sonra naaşı Kocatepe Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Cebeci Asri Kabristanına defnedilmiştir.

1.1.7. Faruk Sükan'ın 1960 Öncesi Siyasi Faaliyetleri ve Belediye Başkanlığı

Faruk Sükan, akıcı ve coşkun dille konuşan, dinleyicileri ikna eden, etkileyici, iyi bir hatipti. İhtisas tahsilinden sonra Konya Ereğli'de hükümet doktoru²⁵ olarak çalışmaya başlayan Sükan, 1954-1960 yıllarında Ereğli'de iç hastalıkları uzmanı olarak hizmet verirken, herkesin yardımına koşan hayırsever kişiliğiyle ilçede kısa zaman içerisinde sevilen, sayılan bir kişi olmayı başarmıştır. Ereğli'de sosyal, kültürel kalkınma hizmetlerine başlamıştır. Kızılay, Çocuk Esirgeme, Lise ve İlkokul Aile Dernekleri başkanlıkları yapmış, İvriz İlköğretmen Okulu Köy Enstitüsü halindeyken oranın ve başka okulların fahri doktorluğunu yapmıştır.

Ereğli'de Sükan'ın şahsına olan yoğun teveccüh onun siyaset alanında yer almasına neden olmuştur. DP'li siyasetçilerin daveti ile Ereğli İlçesi DP İlçe Başkanı ve 1957-1960 yılları arasında DP Ereğli'de Belediye Başkanı olmuştur. 27 Mayıs 1960 yılında gerçekleşen askeri darbeye kadar başarıyla belediyecilik hizmetlerini yürütmüştür.²⁶

İlk seçim tecrübesini 1955'te Mahalli idareler seçiminde Belediye Meclis üyeliği kazanarak yaşayan Sükan, 1957 TBMM seçimlerinde mebus adaylığı için temayül yoklamasına girmiş; oylamada daha çok oy alan Ereğli Belediye Reisi Sabahattin Sayın, mebus olurken ondan boşalan Ereğli Belediye Başkanlık Makamına, Belediye Meclisi kararıyla Ekim 1957 tarihinde Belediye Başkanı olarak oturmuştur.²⁷

Ereğli'yi, Ereğliliyi, şehri ve seçmenlerini tanıyan, şehrin ve halkın ihtiyaçlarını iyi bilen Faruk Sükan, Selçukluların başkentlerinden olan, tarihi çok eskilere kadar uzanan İvriz Ereğli'sini imar etmek ve geçmişine layık, mamur hâle getirmek için Belediye Başkanlığı döneminde:

²¹ Hürriyet Gazetesi, 4 Ocak 2005, s.1.

²² Yeni Konya, 4 Ocak 2005, s.1.

²³ Merhaba, 4 Ocak 2005, s.1.

²⁴ Yeni Meram, 4 Ocak 2005, s.1.

²⁵ Menderes Çınar, Türk Parlamento Tarihi, TBMM XIII.Dönem (1965-1969), Cilt: IV, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:147, Ankara, 2011, s. 2010.

²⁶ Bkz. Sükan, Başbakan Adnan Menderes....., a.g.e.

²⁷ Konyalı, a.g.e., s. 614.

- Mevcut yollar üzerinde düzenleme ve genişletmeler yapılması,
- Eğri, bükü, yılankavi dolambaçlı sokaklar olabildiğince düzeltilmesi,
- Şehre yeni bir Şehitlik (Meydanbaşı Mezarlığı) hazırlanması,
- Ereğli’de ecdat ve ashap hatırası türbelerin onarılması,

Hz. Peygamberin ashabından Eb-ud-Derda’ya nispet edilen türbe aslına uygun restore edilerek, üzerine kubbeli bir makbere yapılması,

-Delimahmutlu köyünden getirilen “Aksu” içme suyunun meydan çeşmelerine bağlatılması gibi hizmetleri belli başlı, göze çarpan belediyeçilik faaliyetleridir.²⁸

İstasyon yolu üzerinde bulunan Ereğli’nin eski mezarlığı, 1959 yılında yeni tarhlarla, yollarla tanzim edilerek “Meydanbaşı Şehitliği” hazırlanmıştır. İçinden küçük kanallar geçen, her mevsim yeşil kalan ağaçlarla süslenen şehitlik, Ereğli’nin yeni ve asri mezarlığı haline getirilmiştir. Etrafı duvarlarla çevrili olup giriş kapısı önüne bir sütun dikilmiştir. Kapıdan girince iki tarafı bodur ağaçlarla sınırlı geniş bir yoldan büyük şehitler sütununa varılır. Sütunun önündeki kitabede: “Vatandaş! Burası milli mücadele senelerimizde aziz vatanımız için şehit olan adsız kahramanların metfenidir (Mezar, defin yeri). Hakk’ın bu veli kulları taş türbeye girmez, gufrana bürünmüş yalnız Fatiha bekler” sözleri yer almaktadır.²⁹

Faruk Sükan’ın babasının annesi Şerife Hanım (ö.1939); babası Mahmut Bey (ö.1956) ve annesi Kadıncık Hanımın (ö.1958) mezarları bu kabristandadır.

1.1.8. Faruk Sükan’ın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Faaliyetleri

Suat Hayri Ürgüplü’ nün Başbakanlığında kurulan Koalisyon Hükümeti’nde 22 Şubat 1965 ile 27 Ekim 1965 tarihleri arasında Faruk Sükan, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı vazifesini ifa etmiştir. Bakanlıkta, Sükan’ın döneminde³⁰ mevzuat düzenlemeleri:

-555 Sayılı Sağlık Eğitim Enstitüleri Kuruluş Kanunu.

-557 Sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun.

-565 Sayılı Teşhis ve Tedavi Maksadıyla Sağlık Kurumlarına Ariyeten ve Meccanen Tahsis Edilecek Tıbbi-Cerrahi ve Laboratuvar Malzemesinin Gümrük Resminden muaf Muvakkat İthaline Dair Antlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun.

-Milletlerarası Sağlık Tüzüğü’nün Bazı Hükümlerini Değiştiren 23 Mayıs 1963 Tarihli Ek Tüzüğü’nün Onaylanmasını Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun.

-984 Sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilat ve Memurları Kanununun bazı maddelerini değiştiren (4258 Sayılı Kanun’un 2’nci maddesi ile 4862 Sayılı Kanun’a bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun).

²⁸ Konyalı, a.g.e., ss.618-619.

²⁹ Konyalı, a.g.e., s. 729.

³⁰ Haluk Özseri, Sağlık Bakanlığının 100. Yılında Sağlık Bakanları, Yalın Yayıncılık, İstanbul, 2020, s.53.

Bakan Faruk Sükan, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının 1965 yılına ait Bütçe konuşmasında; Genel Bütçeden sağlığı ayrılan payın %4,5 olduğunu ve bunun hizmet görülebilecek miktarın %3,5 olduğunu ifade ederek yıllık bazda yapılması planlanan hizmetler ile yatırımların neler olduğunu maddeler halinde aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

-Tüberküloz mücadelesinde önemli bir yer tutan verem savaş dispanseri sayısı 127'den 137'ye ve gezici verem savaş tarama ekip sayısını 10'dan 15'e çıkarılacak, Konya, Giresun, Antalya, Yozgat ve Afyon'da Göğüs Hastalıkları Hastaneleri hizmete açılacaktır.

-Tarım Bakanlığı ile yapılan anlaşma neticesinde Bakanlığa bağlı 15 bölgede gıda kontrol laboratuvarları yaptırılacak olup bu hususta hazırlıklar tamamlanmıştır.

-Halen 3 tane olan akıl hastanesi sayısı, Ankara'da faaliyete giren akıl hastanesiyle 4'e çıkmıştır. Adana ve Samsun'a da iki akıl hastanesi ilave etmek suretiyle akıl hastanesi sayısı 6'ya çıkacaktır.

-0-6 yaş arasındaki himayeye muhtaç çocuklar için Bakanlığımızca teşekkül edilen 12 müessese sayısı 15'e çıkarılacaktır.

-Yatırımlar, makine ve teçhizat için 16 milyon ve taşıt için 12 milyon lira ayrıldı. 1965 yılında inşasına başlanacak sağlık tesisleri: Trabzon Çocuk hastanesi, Denizli Devlet Hastanesi, Karadeniz Ereğlisi Devlet Hastanesi, İstanbul Beyoğlu İlk Yardım Hastanesi, Bolu-Düzce Devlet Hastanesi, Tekirdağ Devlet Hastanesi, Urfa Devlet Hastanesi ek pavyonu, Edirne Doğumevi, Maraş Doğumevi, Hakkari Devlet Hastanesi ek, Erzurum-İspir Devlet Hastanesi, Erzurum-Oltu Devlet Hastanesi, Diyarbakır-Lice Devlet Hastanesi yeni ek inşaatı, Diyarbakır-Ergani ek, Diyarbakır-Silvan ek, Urfa-Birecik Devlet Hastanesi yeniden, Bingöl-Kığı Devlet Hastanesi yeniden, Tunceli-Ovacık yeniden, Elazığ-Palu Devlet Hastanesi, Malatya-Pötürge Devlet Hastanesi, Malatya-Arapkir Devlet Hastanesi, Adıyaman-Besni Devlet Hastanesi, Adıyaman-Kahta Devlet Hastanesi, Muş-Bulanık Devlet Hastanesi.

Sağlık Ocakları yapılacak iller: Tunceli'de 18, Bingöl'de 16, Adıyaman'da 27, Elazığ, Malatya ve İzmir.

Sağlık Kolejleri yapılacak iller: Malatya, Bursa, Eskişehir, İzmir, Denizli ve Muğla.

Köy Ebe Okulu yapılacak iller: Antalya, Balıkesir, Kayseri ve Sakarya.

Verem savaş Dispanseri yapılacak iller: Eskişehir, Afyon, Gümüşhane, Ankara-Kırıkkale kazası ve Zonguldak-Karabük kazası.³¹

1.2.9. Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı Faaliyetleri

İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı faaliyetleri, 1965 ile 1969 yıllarını (1969'un ilk 4 ayı dâhil) kapsayacak şekilde Mülkiye Müfettişleri Şevki Pazarcı, Adnan

³¹ MM, B:114, 24.05.1965, O:3, ss.479-488

Darendeliler, İhsan Dede ve Lütfi Fikret Tuncel'den oluşan bir heyetle İçişleri Bakanlığı Çalışmalarını kitap³² haline getirilerek yayınlanmıştır. Bu konuda ilk çalışma "Geçen Yıllarda Yapılan ve Gelecek Yıllarda Yapılacak Olan İşler Hulasası" isimli kitap 1938 yılında yayınlanmıştır. İçişleri Bakanlığının 1965-1969 yılı genel faaliyet tablosu bölümler halinde aşağıda yer almaktadır.

A- Genel İdare Hizmetleri

Güvenlik Hizmetleri (Polis Hizmetleri)

Emniyet Müdürlüğü personel kadro sayıları:

Amir kadroları sayısı 2450'den 4376'ya,

Memur kadroları sayısı 11873'ten 23053'e,

Müdür sayısı 120'den 358'e

Müfettiş sayısı 13'ten 40'a,

Uzman sayısı 110 (1969'da ihdas edildi)

Emniyet Amiri sayısı 154'ten 299'a

Baş Komiser sayısı 248'den 574'e,

Komiser sayısı 488'den 1043'e,

Komiser muavini sayısı 1427'den 1 952'ye,

Toplum zabıtası sayısı 1180'den 8180'e çıkmıştır. Polis mesleğine ilk defa alınanlarla halen görev yapmakta olanlara yönelik hizmet içi eğitim planlaması yapılarak 1966'da 965; 1967'de 3871; 1968'de 8405 ve 1969'da (İlk iki ay) 2900 personel eğitim hizmeti almıştır.

Türkiye polis radyoları 1968 yılında Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı teşkilatlandırılarak Ankara, İstanbul ve İzmir'de 3 polis radyosu kurulmuştur.

1965-1968 yıllarında asayişe müessir suç faillerinin yakalanma oranı %97 oranına ulaşmıştır. 6136 Sayılı Kanun'a muhalefetten el konulan silah ve mermi sayıları: 1965'te 522 silah ve 264890 mermi; 1966'da 1132 silah ve 93173 mermi; 1967'de 4281 silah ve 898999 mermi; 1968'de 3543 silah ve 486833 mermi ve 1969'da (4 ay) 805 silah ve 47304 mermidir.

Bölge trafik zabıtasının çalışmaya başladığı 27.10.1966 tarihinden 30.04.1969 tarihine kadar faaliyetlerde kontrol edilen araç sayısı ve ceza uygulanan şoför sayısı: 1966'da 48290 araç ve 8715 adet cezai işlem; 1967'de 367390 araç ve 220439 adet cezai işlem; 1968'de 540935 araç ve 316374 adet cezai işlem ve 1969'da (ilk 4 ay) 151382 araç ve 60557 adet cezai işlem.

³² Bkz., Şevki Pazarcı vd., İçişleri Bakanlığı Kuruluşu, Görevleri ve 1965-1969 Yılları Çalışmaları, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1969.

Emniyet güçlerinin Komünizmle faaliyetlerinde tespit edilen olay, sanık ve mahkûm sayıları yıllara göre: 1965'te 59 olay, 82 sanık ve 3 mahkum; 1966'da 86 olay, 134 sanık ve mahkumiyet yok; 1967'de 81 olay, 119 sanık ve 11 mahkum; 1968'de 104 olay, 119 sanık ve 1 mahkum, 1969'da (ilk 4 ay) 36 olay, 40 sanık ve mahkumiyet yok.

Emniyet güçlerinin Laikliğe Aykırı faaliyetlerinde tespit edilen olay, sanık ve mahkûm sayıları yıllara göre: 1965'te 92 olay, 240 sanık ve 16 mahkum; 1966'da 118 olay, 415 sanık ve 13 mahkum; 1967'de 81 olay, 280 sanık ve 25 mahkum; 1968'de 71 olay, 221 sanık ve 27 mahkum, 1969'da (ilk 4 ay) 19 olay, 87 sanık ve 18 mahkum.

Mevzuat Çalışmalarının neticesinde 4 adet kanun tasarısı, 4 adet kanun tasarı taslakları, 1 tüzük tasarısı, 1 tüzük taslağı ve 2 yönetmelik taslağı hazırlanmıştır.

Güvenlik Hizmetleri (Jandarma Hizmetleri)

1967 yılında Jandarma Komando Birlikleri ve Helikopter Birlikleri ihdas edilmiş; jandarmanın kırsalda etkinliğini arttırmak için şartları müsait olan illerde karakollar kapatılarak "toplulara sisteme" geçilmiştir. İlk defa 1961'de Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Uşak illerinde başlanan uygulama 1967'de Kocaeli, Sakarya, Bilecik, Bursa, İstanbul ve Ankara illerinde de başlanmıştır.

Jandarma kontrolündeki yerlerde 1965-1968 yıllarında 150633 adi suç olayı gerçekleşmiş ve suçluların tamamı yakalanmış; %100 başarı elde edilmiştir.

Jandarmanın hudut bölgesinde denetimleri sonucu 1965-1968 yıllarında el konulan eşya ve maddelerin rayiç bedeli 134.064.549 liradır. Aynı dönemde 5716 canlı, 60'ı yaralı ve 65 ölü olmak üzere toplam 5841 kaçakçı ele geçirilirken bu arada güvenlik görevlilerinden 2 astsubay, 32 er şehit olmuş; 3 subay, 1 astsubay ve 27 er de yaralanmıştır.

Mevzuat çalışması olarak da 1 kanun tasarısı ve 1 tüzük taslağı bulunmaktadır.

İller İdaresi Hizmetleri

Bakanlığa il olma isteği ile 92, ilçe olma isteği ile 292 ve bucak olma isteği ile 716 dosya gelmiştir. 1967'de Bozkurt ve Abana ilçeleri kurulmuştur. Yeni köy tüzel kişiliği verilen yerler: 1966'da 137, 1967'de 126, 1968'de 98 ve 1969'da 22 adettir. Köy tüzel kişiliği kaldırılan yer sayısı da (1966-1968) 4'tür. 1967-1969'da kaldırılan bucak sayısı da 36'dır. İl, ilçe ve bucak kuruluşları arasındaki sınır ihtilafı sayısı 1966'da 48, 1967'de 49, 1968'de 99, 1969'da 15'tir.

İçişleri Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı arasında yapılan iş birliği ile 55 ilde koruluk tesisi yapılmış, 9 ilde tesis çalışmaları halen sürmektedir.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Taslağı hazırlanmıştır. Cenaze Törenleri ve Devlet Protokol yönetmelik taslakları hazırlanmıştır.

Nüfus Hizmetleri

Türk Vatandaşlığını yetkili makam kararı ile kaybedenler: 1966'da 971 kişi, 1967'de 693 kişi, 1968'de 709 kişi ve 1969'da 297 kişidir. 2510 Sayılı Kanun'a tabi göçmen olarak Türk Vatandaşlığını kazananlar: 1966'da 3169, 1967'de 4611, 1968'de 1250 ve 1969'da 291 kişidir.

Nüfus Kanunu ve Genel Nüfus Yazımı Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.

Teftiş ve Soruşturma Hizmetleri

Genel İdare Kuruluşlarında 1966'da 195, 1967'de 196 ve 1968'de 188 teftiş yapılmıştır.

Mahalli İdare Kuruluşlarında 1966, 1967 ve 1968'de 113, 123 ve 106 teftiş yapılmıştır.

Özel İdarelerde 1966, 1967 ve 1968'de 126, 97 ve 102 teftiş yapılmıştır.

İlçelerde 1966, 1967 ve 1968'de 1233, 1184 ve 1156 teftiş yapılmıştır.

Belediyelerde 1966, 1967 ve 1968'de 556, 556 ve 616 teftiş yapılmıştır.

Bucaklarda 1966, 1967 ve 1968'de 204, 187 ve 179 teftiş yapılmıştır.

B- Mahalli İdare Hizmetleri

1965 yılında 1062 olan belediye sayısı, 4 yılda 220 yeni belediye kurulmak suretiyle 1969 yılı mali yılbaşında 1282 sayısına ulaşmıştır.

1963 tarihli Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Kanunu gereğince kurulan müşterek fonda toplanan para, yönetmelik gereğince belediyelere dağıtılmıştır. Bu fondan 1965-1968 yıllarında toplam 36.733.535,70 lira belediyelere aktarılmıştır.

C- Ortak Nitelikte Hizmetler

1965-1969 devresinde Kaymakam sayısı 426'dan 506'ya çıkarken, Bucak Müdürü sayısı 775'ten 628'e düşmüş, 147 adet azalma olmuştur. Hukuk İşleri Müdürü sayısı aynı kalırken vali muavini sayısı 106'dan 110'a çıkmıştır.

Mevzuat çalışmaları sonucunda 14 adet kanun, 2 adet tüzük ve 41 adet TBMM'de kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Tasarı halinde olan 25 kanun ve 1 tüzük bulunmaktadır. Taslak halinde çalışması devam eden 15 kanun, 3 tüzük ve 8 adet yönetmelik vardır.

Yeni Kurulan Birimler

Bakanlık Makamına Bağlı Olarak Kurulan Birimler

-Müsteşar muavinliği (3'üncü muavinlik kadrosu ihdası)

-İçişleri Bakanlığı Hizmet ve Teşkilatın Yeniden Düzenleme Projesi Grubu

-Yüksek Eğitim Kurulu

-Basın Bürosu

-TBMM ile İlişkiler Bürosu

- Teşkilat-Metot Bürosu ve Arşiv Müdürlüğü
- Merkez Kuruluşlarına Bağlı Olarak Kurulan Birimler
- Genel Müdür Muavinlikleri
- Özlük İşleri Genel Müdürlüğünde Eğitim Birimi ve Bütçe Şubesi
- İller İdaresi Genel Müdürlüğünde Harita Uzmanlık Birimi
- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünde Dördüncü Daire Başkanlığı
- Nüfus İşleri Genel Müdürlüğünde Karteks Bürosu
- Sivil savunma İdaresi Başkanlığında Tetkik ve Teftiş ile Hukuk İşleri Bürosu
- Jandarma Genel Komutanlığında
  - a) Basın ve Halkla Münasebet Bürosu
  - b)Narkotik Mücadele Timleri
  - c)Narkotik Büro
- Emniyet Genel Müdürlüğü Bünyesinde Kurulan Birimler:
  - a)Merkez Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğü
  - b)Basın Bürosu
  - c)Polis Radyosu Müdürlüğü
  - d)Planlama Şubesi
  - e)Toplum Zabıtası Müdürlüğü
  - f)Merkez Narkotik Şube Müdürlüğü
  - g)Teknik Daire
  - h) Polis teşkilatı olmayan ilçelerin 86'sında polis teşkilatı kurulması

D- Yayın Hizmetleri

Son yüzyıl içinde devlette emek vermiş ve başarı göstermiş meşhur valileri, kendilerinden sonraki gelen idarecilerin de tanınması için merkez valilerinden oluşan bir heyetle “Son Yüzyılın Meşhur Valileri” isminde kitap hazırlanmıştır. Bakanlık faaliyetleri ile alakalı 29 adet kitap basılmış ve 4 kitap da baskıya verilmiştir. Yine Bakanlıkça 12 Broşür ve Dergi, 12 adet teksir basılmıştır. Bakanlık son dört yılda, hizmetlerin ifasında faydalanılmak üzere yabancı dillerden dilimize tercüme 1 kitap ve 10 adet teksir hazırlanmıştır.

E- Özellik Taşıyan Hizmetler

- a) İl Yıllıkları

Osmanlı İmparatorluğu zamanında yayınlanan salnamelerin önemi ve değeri günümüzde daha da anlaşılmıştır. 1966 yılında bütün illere gönderilen genelge ile “İl Yıllıkları” hazırlanması istenilmiş böylelikle iyi bir geleneğin devam etmesi ve bu alanda bir ihtiyacın

giderilmesi hedeflenmiştir. Genelgede; yıllıklarda Resmi Bölüm, İdari Bölüm, Coğrafi Bölüm, Ekonomik Bölüm, Turizm Bölümü, Sosyal bölüm ve Kültür Bölümü başlıkları altında ilgili ilin bilgilerinin yer alması talep edilmiştir. Diğer illere örnek olması için 1967’de ilk hazırlanan Ankara İl Yıllığı, bütün illere dağıtılmıştır. Konu il ilgili Ajans-Türk Dergisine (01.12.1967 tarih ve 59.Sayı) demeç veren Faruk Sükan “Engin tarih, birçok medeniyetler, zengin tabii kaynaklar ülkesi ve Büyük Türk Milletinin son yurdu Türkiye’yi tanımak ve tanıtmak her Türk’ün ilk ve asli vazifesidir” demiştir.

b) Pergole Çalışmaları

İllerimizi tarihi, turistik, ekonomik, sınaî, kültürel, zirai, ticari hâsılı bütün yönleriyle tanıtmak tarzda bir projenin hazırlanması, böyle bir projenin de ancak bir yarışma sonucu mümkün olacağı inancıyla bir jüri heyetine gerekli şartname çalışmaları tamamlattırılmıştır.

Şartnameye göre yapılacak tesiste iller sergi salonu, her türlü geçici sanat sergileri için sergi salonu, çağdaş sanatlar müzesi, ticaret alanları, reklam üniteleri, kuleler ve panolar, sergiye gelenler için dinlenme yerleri, idare binaları, malzeme depoları ve danışma merkezleri ile otopark bulunacaktır.

1.2.10. Faruk Sükan’ın Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı Faaliyetleri

3. Bülent Ecevit Hükümet Kabinesinde; 8 Ocak 1978 tarihinden, istifa ettiği 20 Eylül 1979 tarihine kadar 18 ay 15 gün Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak yer alan Faruk Sükan’ın kabinedeki vazifesi, Bülent Ecevit’in 16 Şubat 1978 tarih ve 187-62/02146 sayılı tamiminde: “Kamu yönetiminde büyük bir sorun haline gelmiş bulunan her türlü yolsuzlukların ve kamu kuruluşlarındaki aksaklıkların kovuşturulmasıyla ilgili çalışmaların koordinasyonu görevi Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı Sayın Faruk Sükan’a verilmiştir. İstem halinde; Bakanlığınız ve Bakanlığınıza bağlı kuruluşlardan her türlü bilgi ve belgelerin en kısa içinde adı geçen Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcılığına gönderilmesini ve bu işlerde çalıştırılmak üzere denetim personeli ile teknik ve uzman personelin öncelikle görevlendirilmesini önemle rica ederim” şeklinde belirtilmiştir.

Binlerce dosyayı, her gün artan ihbarları 7 kişilik mütevazı bir büro ile yürütmeye çalışan Sükan, bu çalışmalarında yazışmalara cevap vermeyen Bakanlıklara defalarca tekit yazısı yazdıklarını, kimi bakanların yazılarına cevap vermediklerini, kiminin de Bakanlar Kurulu Toplantısında kendi alanlarına yetki tecavüzünde bulunulduğunu iddia ettiklerini ifade etmiştir. Faruk Sükan, vazifeye başlamasından iki yıl sonra ardında işe başladığından daha karmaşık meseleler, Yüce Divan’da mahkûm edilecek 3 bakan bırakarak istifa ederek çekilecek olan bu hükümetin, Türk Devletine büyük bir hizmeti olduğunu belirtmiştir.

Faruk Sükan, Kabinede göreve başladığı 5 Ocak 1978'den 6 Mayıs 1979'a kadar devrede "yolsuzluk ve kamu kuruluşlarındaki aksaklıkların" tespit ve takibi çalışmaları neticesinde elde edilen bilgilerle ilgili envanter çalışmasını kamuoyuna açıklamıştır. Bunlar:

-Tır Kaçakçılığı: Bu olayın failleri arasında Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu'nun kardeşi Ali Hikmet Müezzinoğlu da vardır. 1978/133 esas sayılı dosya ile Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesinde görülmektedir.

-Hema Topluluğu: Hema şirketler topluluğuna usulsüz kredi veren Etibank, Emlak Kredi Bankası, Vakıflar Bankası ve Yapı Kredi Bankası'nın 29 yöneticisi hakkında Ankara 1. Asliye Ceza Mahkemesinde açılan kamu davası devam etmektedir. Çerkezköy'deki gümrük sundurmasından kaçırılan traktörler için Hema Traktör Sanayii ve Ticaret AŞ. hakkında 17 Ocak 1979 tarihinde Tekirdağ Ağır Ceza Mahkemesine açılan kamu davası sürmektedir.

-Sosyal Güvenlik Fonları: Sosyal güvenlik fonları, bankalara yatırılırken bazı tercihlerin yapıldığı, yatırılan bu fonlara ait paraların bazı şahıs ve firmalara kredi kaynağı olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Bunu önlemek için bu fon paralarının kamu bankalarına yatırılması hususunda Hükümetimiz bir kararname yayınlamıştır.

-Özel Bankalar: Bazı bankaların (Garanti Bankası, Türk Ticaret Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve Akbank) aile şirketi şeklinde çalıştıkları, topladıkları mevduatı büyük ölçüde kendilerine ait şirketler ve banka iştiraklerinde kullandıkları, bu durumun ekonomi üzerinde zararlı sonuçlar doğurduğu yolundaki iddialar araştırılmış Bankalar Yasası'nda yapılabilecek değişiklikler açısından elde edilen bilgilerin dikkate alınması kayda alınmıştır.

-Lockheed: Hollanda, İtalya ve Japonya gibi ülkelerde rüşvet olayını ortaya çıkarmak için yasal yöntemler tespit edilmiş ve Hükümetimiz de aynı usullere başvuracaktır.

-ITT: Amerikan Uluslararası Telefon ve Telgraf Şirketi'nin çeşitli ülkelerde ve Türkiye'de 1970-1975 yılları arasında rüşvet dağıttığı iddiaları hakkında çalışmalar sürmektedir.

-Demirel'ler: Demirel ailesi fertlerinin sahibi veya ortağı buldukları 17 şirket ile bunlarla önemli iş ilişkisi olan 7 şahıs ve firma hakkında yapılan yolsuzluk iddia ve ihbarların açıklığa kavuşturulması için inceleme ve araştırma devam etmektedir.

-Tercüman: Gazete sahibi Kemal Ilıcak'ın doğrudan ya da dolaylı sahibi olduğu 10 şirket hakkında yolsuzluk iddialarının inceleme ve araştırması sürmektedir.

-Transtürk Holding AŞ.: Şirket sahibi hakkında öne sürülen iddialar incelenmektedir. Magnezit AŞ.'nin tesis ve maden sahasını ele geçirmek için yaptığı girişimler mercek altındadır.

-MKE Dışalıkları: Kurumun eski Genel Müdürü ile 61 Kurum yöneticisi haklarında TCK'nın 240'ıncı maddelerine göre cezalandırılmaları talebiyle Yenimahalle Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1978/184 dosya numarasıyla açılmış kamu davası görülmektedir.

-İskenderun Demir Çelik: Koklaşabilir taşkömürü ithalatı ile ilgili olarak Türkiye Demir Çelik İşletmeleri eski Genel Müdürü ve diğer görevlileri hakkında Karabük Sorgu Hâkimliğinde dava açılmıştır.

-Netaş'ta Yolsuzluk: Northern Elektrik Telekomünikasyon AŞ.'deki yolsuzluk iddiaları nedeniyle sorumlu yöneticiler hakkında Üsküdar Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1978/317 dosya esas numarasıyla kamu davası açılmıştır.

-Hileli Vergi Suçları: Toptancı, baharatçı ve kalay ithalatçıları hakkında İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi'nde kamu davası açılmıştır.

-Pendik Tersanesi: Denizcilik Bankası Pendik Tersanesi Kuru Havuz inşaatındaki yolsuzluk iddialarına ilişkin İstanbul Asliye 10. Hukuk Mahkemesi'nde 1977/337 dosya esas numaralı tazminat davası devam etmektedir.

-İNTO AŞ.'nin Treylerleri: Yurda kaçak treyler sokulduğu iddiasıyla toplu kaçakçılık suçlamasıyla bir grup sanık hakkında İskenderun Ağır Ceza Mahkemesi'nde kamu davası açılmıştır.

-Mototrak: MKE Kurumu, Hanomak firması ve Mototrak AŞ. Arasında üçlü otaklık tarafından demonte Hanomak Traktörlerinin ithalinde yapılan yolsuzluklar için Sanayi ve teknoloji Bakanlığı nezdinde açtırılan soruşturma sürmektedir.

-Afşin Elbistan Entegre Projesi İhaleleri: Bakanlığımızca Enerji ve Tabii kaynaklar Bakanlığına iletilen inşaat ihaleleri hakkında müfettiş incelemeleri kısmen sonuçlanmış olup diğer kısımlarının soruşturması devam etmektedir.

-Adapazarı'ndaki Bazı Firmalar: Adapazarı'nda bir şahsa ait firmalar hakkında iddia ve ihbarlar Maliye Bakanlığı denetim elemanlarınca incelenmektedir. Bir kısmı Savcılığa intikal ettirilmiştir.

-TMO'nun 450.000 Ton Buğday İthalatı: 450 bin ton buğday ithalatı için 1974 yılında 3 yabancı firma ile yapılan anlaşmanın 1975 yılında tarafımızdan tek taraflı bozulması sonucu Londra'daki Tahkim Heyeti ile ilgili mahkemeler aleyhimize tazminat kararı vermişlerdir. Bu konuda görevini ihmal ve suiistimal edenlere yönelik inceleme ve araştırmalar sürmektedir.

-Yeni Ele Alınan Çeşitli Konular: Türkiye Petrolleri A.O. Petrol Kulesi taşıması; Bursa Ağaç İşleri Suni Tahta Sanayi ve Tic. AŞ.'nin ihbarları; Konya Karatay Sanayi Kooperatifi, Türk Hava Yolları IBM ihalesi ve T.C. Turizm Bankası kredi yolsuzlukları.

İsdemir'in ithal ettiği yatırım malzemelerinin tartı noksanlıkları hakkında ihbar ve bunların dışında ayrıca, çeşitli kaynaklardan Bakanlığımıza intikal ettirilen konularla ilgili olarak 110 dosya hakkında işlem yapılmaktadır.³³

3.Bülent Ecevit Hükümeti, Hükümet programına “çevre sorunları” başlığı altında hızla kentleşme ve sanayileşmeye bağlı artan hava, su, toprak, nehir, göl ve deniz kirliliğinin insan yaşamını tehdit eder boyutlara ulaşması nedeniyle Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan'a yolsuzlukları takibi görevi ile birlikte çevre meselelerini takip ve çözüme kavuşturma görevi verilmiştir. Sükan, bu konuda göreve başlayışından 4 ay sonra yapılan çalışmalarla Ankara'daki hava kirliliği yanında İzmit körfezinin hazin durumu, Haliç'in hazin durumu, İstanbul Boğazı'nın, Marmara Denizi'nin ve İzmir Körfezi'nin durumu, Murgul Bakır İşletmeleri bölgesinde zarar gören bitki ve toprak örtüsü ile diğer sanayi mıntıklarında çevreye yapılan tahribatları tespit ederek, bu çalışmaların envanterinin çıkarıldığını söylemiştir.³⁴

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile BM Kalkınma Örgütü ve Sağlık Teşkilatı arasında oluşturulan “Çevre Faaliyetleri İçin Yeni bir Örgütün Kurulması” başlıklı Projenin ve yapılabilecek tadillerinin imzalanması hususunda Devlet Bakanı-Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan'ın yetkili kılınması Bakanlar Kurulu'nda 31 Mart 1978 tarihinde kararlaştırılmıştır.³⁵ 7-8 Mayıs 1979 tarihlerinde Paris'te düzenlenecek OECD Çevre Komitesinin Bakanlar düzeyindeki toplantısına, Hükümeti temsilen Devlet Bakanı-Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan ve Çevre Müsteşarlığından bir Daire Başkanı'nın gönderilmesi, Bakanlar Kurulunca 9 Haziran 1979 gününde kararlaştırılmıştır.³⁶

1.2. Faruk Sükan'ın Eserleri

1.2.1. Ereğli Gazetesi Neşriyatı

Faruk Sükan'ın matbuat ve kitap dünyasına aşinalığı 1950'li yıllara dayanmaktadır. Milli, Sosyal Yardım ve Kültür hareketlerinin içinde ve başında gönüllü olarak görev almaktaydı. 1950'de sahibi ve yazı işleri sorumlusu olarak, her hafta Perşembe günleri, ilk sayısı 26 Ocak'ta yayınlanan, iktidara muhalif, Demokrat Parti yanlısı haftalık gazete çıkarmışlardır. Gazete Ereğli'de hazırlanır, Konya'da Yeni Konya Matbaasında basılırdı. Bu gazeteyi hukuk doktoru Osman Tolon birlikte hazırlardı ve Ereğlili eczacı Sami Başbudak da yazılar yazardı. Faruk Sükan, Fransa'ya ihtisas eğitimi için gittiğinden 21 Eylül 1950 tarihinde, gazetenin 32. sayısında gazete künyesinden ismi çıkarılmıştır.

³³ Faruk Sükan, Yarınların İhaneti, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985, ss.254-255, 299-309.

³⁴ CS, B:59, 23.05.1978, O:1, s.563.

³⁵ BCA, 30-18-1-2/371-118-16.

³⁶ BCA, 30-18-1-2/379-239-1.

1.2.2. Türkiye’de Aşırı Sol Hareketler Üzerine

İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın 1969 yılı Bütçesi görüşmesi nedeniyle Millet Meclisi’nde yaptığı konuşma da “Bugünkü Türkiye bundan 30 yıl önceki Türkiye değildir! Ancak emniyet meselesi bir beka ve bir rejim meselesidir”³⁷ demektedir. Sükan, bu kitapta çeşitli vesilelerle TBMM Komisyonları, TBMM ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulları ile diğer bazı kuruluşlarda yaptığı konuşmalarda ifade etmiş olduğu; Türkiye’nin genel güvenlik meselelerini, anayasal düzenin muhafazası için alınması gerekli tedbirleri ile beynelmilel komünizm ve ihtilalcı sosyalizm hareketlerinin dünyada ve Türkiye’de takip ettiği yol ve yöntemleri anlatmaktadır.³⁸

1.2.3. Pusudaki İhanet ve Yarınların İhaneti

Sükan, “Pusudaki İhanet” kitabında; tarih ve coğrafya hakikatleri önünde Türk Millet ve Devlet düşmanlarının hakiki mahiyetlerini; “keşke burada Türk’ün dostlarını da diyebilseydim, acı ama gerçek, Türk’ün kendinden gayri hakiki dostu yok” diyerek izah etmekte³⁹, “Yarınların İhaneti” kitabında da derinliklere inmiş, çehre, taktik, tarz değiştirmiş düşmanların yakın gelecekteki sahneye çıkışlarının tablosunu gözler önüne sermektedir.⁴⁰

Bu eserlerde Sükan, devletin ve vatanın güvenliğini köke bağlılık “milli tarih verasetine” sahip olma üzerine bina etmektedir. Devletlerin çökmesine neden olan rüşvet, suiistimal, irtikâp, partizanlık ve her türlü yolsuzlukla beraber siyasi kadroların fazilet ve feragat yoksunu kişilerin eline geçmesidir. Sükan, yapı ve şekil değiştirerek devam eden illet olarak nitelediği uyuşturucu, gümrük ve tekel, döviz, vergi, altın ve silah kaçakçılığına karşı alınacak tedbirlerle ülkemizdeki teröre verilen maddi destek kesilmiş olacaktır, demektedir.

1.2.4. İhanetten Kurtuluş

Dünya yüzündeki son müstakil Türk Devleti’nin iç ve dış düşmanlara karşı nasıl korunabileceği anlatılan eserde Sükan; Tanzimat’tan beri hasta vatani ayakta tutmak için aranan çarenin “ahlaka dayalı devlet” olduğunu ve bu teşhisi ilk koyanın da yenileşme yolunda başını veren Sultan 3.Selim olduğunu söylemektedir. Devleti kemiren bölücü ve yıkıcı unsurlara karşı devlet güçlü olmalı, cesaret ve kararlılıkla üzerlerine gitmelidir.⁴¹ Komünizm tehlikesiyle mücadele onun mahiyetine anlamakla mümkündür; yoksa yapılan gayretler ziyan olur. Avrupa’daki ülkelerde devletimiz aleyhine faaliyet gösteren bölücü, yıkıcı örgütler, yayın kuruluşları; Ermeni kuruluşları ve faaliyetleri eserde anlatılmaktadır.

³⁷ Faruk Sükan, Türkiye’de Aşırı Sol Hareketler Üzerine, Eroğlu Matbaası, Ankara, 1969, s. 61.

³⁸ Bkz., Faruk Sükan, Türkiye’de Aşırı Sol ..., a.g.e.

³⁹ Bkz., Faruk Sükan, Pusudaki İhanet, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.

⁴⁰ Bkz., Faruk Sükan, Yarınların İhaneti, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.

⁴¹ Bkz., Faruk Sükan, İhanetten Kurtuluş, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.

Ülkemizin sınır komşuları Bulgaristan, Yunanistan, İran, Irak, Suriye ve Arap BAAS Partisi'nin 6.Kongre kararları; İran ve Irak'ın Kürtlere karşı politikaları dış tehditler bağlamında eserde ele alınmaktadır.

1.2.5. İhanetin Mirası

Pusudaki İhanet – Yarınların İhaneti – İhanetten Kurtuluş'un reddedilmesi imkânsız tortusunun kitabıdır. Atatürk Cumhuriyetini yok olmanın eşiğine getirmiş ihanet kasırgasının mirası kalmamak mümkün müydü? Yarınların hadiselerini bu eserde bugünlerden dinleyeceksiniz ki geçmişi geleceğe bağlamaktadır.⁴²

Sükan'ın bu eserinde Adalet Partisinden kopuş, 72'ler hareketi ve Demokratik Parti'nin kuruluşu, 1978 Hükümetinde görev alma ve istifa konularını geniş bir şekilde yer almaktadır. Yasadışı sol örgütler olan THKP-C ve THKP ile Doğu ve Güneydoğu hakkındaki tespitlerinin yanı sıra 12 Eylül 1980 öncesi ülkenin iç güvenlik vaziyeti ile DİSK, TÖBDER, POL-DER gibi sol örgütlerle Kontr-gerilla tartışmalarını da aydınlatmaktadır.

1.2.6. İhanetler Karşısında Türkiye

Faruk Sükan'ın 1994'te yazdığı kitapta parçalanmış Sovyetler Birliği ve komünizm ile doğan yeni Türk devletleri, Balkanlar da etnik çatışmalar, Kafkasya ve Ortadoğu'da oluşan gerginlikler karşısında Türkiye'nin durumunu anlatmaktadır. Tarih boyunca Türk devletleri düşman saldırısı ile değil düşmanla iş birliği içinde olan içimizdekiler yüzünden yıkılmışlardır. Bu ülke üzerinde Türk-Kürt, Sünni-Alevi ve laik-anti laik yapay ihtilaflar oluşturularak milli birlik ve bütünlüğümüzü parçalamaya çalışan iç ve dış hasım odaklar bulunmaktadır.

Tarih “İnsanlığın beyni ve vicdanı” olduğu gibi “eşsiz bir politika öğretmenidir” diyen Faruk Sükan, devlet ve siyaset adamları geçmişten ders alarak devlet idaresinde gerekli tedbirleri almazlarsa geçmişte yaşanan acılar ve çok tehlikeli neticeler doğal olarak tekrarlanacaktır.⁴³

Bu eserin sunuş bölümünde Atatürk'ün tarih ve milletimiz hakkındaki yazısı; 1990'larda iktidar olan DP-AP çizgisinin devamı olan DYP'li politikacı ve devlet adamları Süleyman Demirel, Hüsamettin Cindoruk, Tansu Çiller, Nahit Mentеше ile Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı'nın Antalya'da NATO toplantısında terör ve iç güvenlikle alakalı konuşmaları yer almaktadır. Eserin 1.Kısımında da Emniyet Genel Müdürü Mehmet Açar, Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan ve Yargıtay Başkanı Müfit Utku'nun konuşmalarıyla kendi güvenlik güçlerimiz ve Uluslararası Polis Örgütü'nün (İnterpol) araştırma belgelerine göre PKK terör örgütünün faaliyetleri gözler önüne serilmektedir. Eserin

⁴² Sükan, İhanetten Kurtuluş, a.g.e. s. 449.

⁴³ Faruk Sükan, İhanetler Karşısında Türkiye, Kültür Ofset, Ankara, 1995, ss. V-VII.

2. Kısımında Faruk Sükan, Bakanlığı döneminde aşırı sol örgütler, bölücü faaliyetler, radikal dini akımlar ve kaçakçılıkla mücadelesini anlatmaktadır. Yine bu bölümde Bülent Ecevit Hükümetinde kabineden ayrılma sürecinde Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e, Bülent Ecevit'e yazdığı yazılar ile 12 Eylül darbesi sonrası Devlet Başkanı Kenan Evren'e ve Orgeneral Haydar Saltık'a yazdığı görüş yazıları bulunmaktadır. Eserin en sonunda da kendisi hakkında basında yer alan haber, yorum ve röportajlarla resimlerden oluşan bir derleme yer almıştır.

1.2.7. Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları (TBMM 1950-1960)

Faruk Sükan, Başbakan Adnan Menderes'in 5 hükümet döneminde Meclis tutanaklarında kayıtlı konuşmalarından bir derleme yapmıştır. Sükan, merhum Menderes'in tarihi belge niteliğindeki konuşmalarının çok uyarıcı ve ibretlerle dolu olduğunu ifade etmektedir. Bu hakikatler zamanında iyi değerlendirilmediğinden mazinin hazin tekerrürlerine karşı karşıya kalan devletimiz ve demokrasimiz derin yaralar almıştır.

Faruk Sükan, şahsen felsefe olarak kapkalin oligarşinin nefes kesen baskısının altında hürriyet havasını, hizmet hayatı darağacında mühürlenmiş bu Başbakan'ın önder şahsiyetlerinden birisi olduğu Hareket'te, DP hareketinde bulunduğunu ve hakşinaslık görevini yerine getirmeye memur ve mezun kılan Allah'a bundan dolayı hamd ettiğini yazmıştır.⁴⁴

Aydın Menderes, babası hakkında kısa özgeçmiş ve aile albümünden fotoğraflar vererek esere katkı sağlamıştır. Ayrıca Celal Bayar'ın kitabından "Adnan Menderes'in Felsefesi" bölümü iktibas edilmiştir. Cemal Kutay'ın da Adnan Menderes hakkında ve Faruk Sükan'ın kaleme aldığı eserle yaptığı hizmeti takdir eden mahiyette iki yazısı eserin muhtevasıdır. Eserin ön kapağında, kadirşinaslık örneği veren dönemin ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Yıldırım Akbulut ebediyete intikalinin 30.yılında rahmetli Adnan Menderes'i şükranla anıyoruz notu imzalı olarak basılmıştır. Faruk Sükan'ın bu eseri Adnan Menderes'in tarih oluşunun 30.yılı hatırasına armağandır.

⁴⁴ Sükan, Başbakan Adnan Menderes....., a.g.e. ss. VII-IX.

2. BÖLÜM

FARUK SÜKAN'IN MECLİS FAALİYETLERİ

2.1. 1961 TBMM Seçimleri ve 12.Dönem Yasama Faaliyetleri

TABLO 1: 15 Ekim 1961 TBMM Seçim Sonuçları⁴⁵

Partiler	Alınan Oy	Oy Yüzdesi (%)	Milletvekili Sayısı	Seçim Sistemi
CHP	3.724.752	36,7	173	Çevre Barajlı d'Hont Sistemi
AP	3.527.435	34,8	158	
CKMP	1.415.390	13,9	54	
YTP	1.391.934	13,7	65	
BAĞIMSIZ	81.732	0,8	0	

TBMM 12.Yasama Döneminde kurulan Hükümetler:⁴⁶

8. İsmet İNÖNÜ Hükümeti, 20/11/1961-25/06/1962; CHP-AP

9. İsmet İNÖNÜ Hükümeti, 25/06/1962-25/12/1963; CHP-YTP-CKMP

10. İsmet İNÖNÜ Hükümeti, 25/12/1963-20/02/1965; CHP-BAĞIMSIZLAR

Suat Hayri ÜRGÜPLÜ Hükümeti, 20/02/1965-27/10/1965; AP-YTP- CKMP- MP

Seçim sonucunda demokrasiye geçiş sürecine defans yapan ordu içindeki organize grupla Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanı seçilmesi, Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı kalınması, ordudan tasfiye edilen subayların görevlerine iade edilmemesi, Demokrat Partililere af çıkartılmaması ve İsmet İnönü'nün Başbakan olmasında anlaşma yapılarak sivil yönetime geçilmiştir.⁴⁷ Anlaşmaya rağmen Meclisin açılmasına damga vuran manzara, halkoyu ile seçilen üyelerden oluşan TBMM çevresinin ve Genel Kurul salonundaki dinleyici localarının askerler tarafından doldurulmuş olmasıdır.⁴⁸

Meclis çoğunluğunun baskısına karşı kurtarıcı bir kurum gözüyle bakılan Cumhuriyet Senatosu'nun kuruluş biçimiyle seçim usulü, 27 Mayıs 1960'tan sonra uzun boylu tartışma konusu olmuştur.⁴⁹ İlk Senato üyelerinin belirlenmesinde üç farklı yöntem uygulanmıştı: 150 üye halk tarafından seçilmiş, 15 üye Cumhurbaşkanı kontenjanından seçilmiş ve Milli Birlik Komitesi üyeleri de doğal Senatör olmuşlardır.⁵⁰

Seçim sonucunda oyların bu şekilde dengeli olarak dağılmış olması askeri yönetimden parlamenter sisteme geçişe işleri daha da zorlaştırmış, bu durum bir siyasi partinin tek başına

⁴⁵ Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011 TÜİK; <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 09/11/2021)

⁴⁶ https://www5.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukümetler.html (Erişim Tarihi:10/11/2021)

⁴⁷ Ahmad Feroz, Demokrasi Sürecinde Türkiye:1945-1980, Hil Yayınları, İstanbul, 1994, s. 225.

⁴⁸ Sinan Onuş, Parola: İnkılap, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s. 269.

⁴⁹ Nermin Abadan Unat, Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1966, s. 86.

⁵⁰ Bülent Yavuz, Mahmut Bülbül, "Çift Meclis Sistemi ve Türkiye", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XVI, S.1, Ankara, 2012, s.226.

kabineyi kurmasını imkânsızlaştırmıştır.⁵¹ Meclis aritmetiğinin doğal sonucu olarak bu yasama döneminde çok sayıda partinin iştirak etmesiyle üçü İsmet İnönü'nün, sonuncusu da Suat Hayri Ürgüplü'nün Başbakanlığında hükümetler kurulmuştur.

15 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlerde AP, oyların %34,8'ni alarak 450 üyeli TBMM'nin 158 milletvekilliğini; 150 üyeli Cumhuriyet Senatosu'nun 70 Senatörlüğünü kazanmıştır. Seçim sonrası İsmet İnönü Başbakanlığında demokrasi tarihimizde ilk olarak CHP-AP koalisyon hükümeti işbaşına gelmiştir. İsmet İnönü'nün Başbakanlığında 27.Cumhuriyet Hükümeti YTP ile 28.Cumhuriyet Hükümeti'nde bağımsız milletvekilleriyle kurulmuştur. İnönü'nün istifasıyla koalisyon hükümetinin düşmesinden sonra Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, 1961 yılında AP listesinden Kayseri Bağımsız Senatörü seçilmiş olan Suat Hayri Ürgüplü'yü partiler üstü bir hükümet kurmakla görevlendirdi. Ürgüplü, AP, YTP, CKMP, MP ve bağımsız milletvekillerin desteği ile kurduğu 29.Cumhuriyet Hükümeti'nde, AP Başkanı Süleyman Demirel Başbakan Yardımcısı; Faruk Sükan da Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olarak görev yapmışlardır.⁵²

2.1.1. Faruk Sükan ve İki Arkadaşının 7244 Sayılı Kanun'da Değişiklik Teklifi

Faruk Sükan ve 2 arkadaşı, çeşitli teadül ve teşkilat kanunları ile diğer kanunlarda mevcut aylık ve ücret tutarlarının değiştirilmesi hakkında 7244 Sayılı Kanun'un 5'inci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermişlerdir. (2/51, 2/111). (Bütçe Komisyonu)⁵³

Faruk Sükan ve iki arkadaşı haricinde İstanbul Milletvekili Suphi Baykam ve 70 arkadaşı da 7244 Sayılı Kanun hakkında değişiklik tekliflerini Meclise vermişlerdir.

Kanun değişiklik teklifi görüşmelerinde Sağlık Bakanlığında vazifeli hekimler için maaş baremi 1750 tatbik edilir iken Sanayi Bakanlığı ile bu Bakanlığa bağlı İktisadi Devlet teşekküllerinde; Çalışma Bakanlığı'na bağlı İşçi Sigortaları Hastanesinde baremin 1250 olarak tatbik edilmesinin hizmetin yürütülmesinde doğurduğu aksaklıkların giderilmesi için Sağlık Bakanlığı dışındaki Bakanlık ve kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan hekimlerin maaş bareminin yükseltilmesi talebi milletvekillerce müzakere edilmiştir.

Görüşme sürecinde Meclis'te söz alan Faruk Sükan, kendisinden önce kanun değişikliği teklifi lehine söz alan konuşmacıların kanaatlerine iştirak etmekle birlikte "7244 Sayılı Kanun'un 2'nci maddesine göre, ücret alan bir meslek mensubu, kabul buyururlar ki, doktor, mühendis, kimyager gibi hassaten ihtisas sahibi olan bir meslek erbabıdır. Bu bakımdan biz,

⁵¹ Hikmet Özdemir, "Siyasal Tarih (1960-1980)", Çağdaş Türkiye 1908- 1980, Cilt:4, Cem Yayınları, İstanbul, s. 242.

⁵² https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/hukumetler/hukumetler_cilt_3.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

⁵³ MM, B:38, 26.01.1962, O:1, s.158.

hekimlerin de jeolog, kimyager, eczacılar gibi kanun şumulü içine girmesini temenni ediyoruz” demiştir.

Faruk Sükan konuşmasının sonunda, İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışan ve süreleri dolan hekimlerin emeklilik haklarının kaybolduğunu; 3-5 sene çalıştıkları ve emeklilik primleri kesildiği halde terfi etmemelerinin vergi adaletine uygun düşmediğini işaret etmiş ayrıca bu kanun teklifini yapmalarındaki temel gayelerinin “memleketimizin ihtiyacı olan kıymetli hekimlerin büyük kısmı harice gitmektedir. Bunu önlemek lazımdır. Sonra bu teklif Maliyeye de hiçbir külfet tahmil etmemektedir” demiştir.⁵⁴

Maliye Bakanı Ferit Melen, kanun teklifinin Devlet, Katma Bütçeli Kurumlar ve İDT için masraf arttırıcı mahiyette olduğuna vurgu yaparak içinde oldukları bütçe yılı içinde teklifin kabulü halinde, devlet bütçesi ve diğer finansman bütçelerinin durumu büsbütün sıkıntıya gireceğinden Hükümet olarak bu kanun teklifinin aleyhinde olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca Hükümeti kuran koalisyon partileri de bu yıl masraf arttırıcı kanunlara destek olmama kararı aldıklarını da beyan etmiştir.⁵⁵

7244 Sayılı Kanun’un 5’inci maddesinin tadili hakkında kanun hakkında görüşmelerin tamamlanmasıyla Meclis Başkanı, kanun değişikliğini tümünü oylamaya sunmuştur: Teklifin tümü Meclis tarafından kabul edilmiştir.⁵⁶

2.1.2. Faruk Sükan’ın Türk Havayolları Hakkında Yazılı Soru Önergesi

Türk Havayolları ile ortak çalışan Seri Havacılık servisinde çeşitli suiistimaller ve yolsuzluklar yapıldığı hakkındaki neşriyatın doğru olup olmadığına dair verilen yazılı soru önergesinde “Vazifeyi kötüye kullanma ve yolsuzluk iddia ve isnadının doğruluk derecesi ve mahiyeti nedir? Vaki ihbar neticesinde yaptırılmış bir teftiş ve açılmış bir tahkikat mevcut mudur?” diye sorulmaktadır. (7/99)⁵⁷

Ulaştırma Bakanı Cahit Akyar, gazete haberi ve çeşitli kanallardan alınan ihbarlar üzerine Uçak Servisi T.A.Ş.’nin genel durumu Umumi Murakebe Heyeti Uzmanı, Maliye Bakanlığı ve Bakanlığımız müfettişlerinden oluşan bir heyetle tetkik ettirilmiş ve düzenlenen rapordan adı geçen şirketin durumunun memnuniyet verici olmadığı ve bu hali ile hizmete devam edemeyeceği anlaşılmıştır. Bu durum şirketin en büyük hissedarı THY Genel Müdürlüğüne aksettirilmiştir, şeklinde cevap vermiştir.⁵⁸

⁵⁴ MM, B:134, 22.10.1962, O:1, ss.238-239.

⁵⁵ MM, B:136, 26.10.1962, O:1, s.284.

⁵⁶ MM, B:79, 29.04.1963, O:1, ss.588-589.

⁵⁷ MM, B:77, 20.04.1962, O:1, s.561.

⁵⁸ MM, B:81, 27.04.1962, O:1, ss.32-33.

2.1.3. Faruk Sükan'ın Rüzgâr Erozyonu ile İlgili Soru Önergesi Üzerine Konuşması

Faruk Sükan, Konya'da meydana gelen şiddetli fırtına ve rüzgârın zarar verdiği yerlerin ve zarar miktarlarının tespit edilip edilmediği hususunda Tarım Bakanına sözlü soru yönelmiştir.(6/245)⁵⁹

Tarım Bakanı Cavit Oral, Konya bölgesinde Mart ayı son haftasında fırtına ve şiddetli rüzgârlardan hasar gören ekim alanlarının genişliği ve hasar durumları Konya Valiliğince ve Toprak-Su Bölge Müdürlüğünce tespit edildiğini ve Konya'nın Karapınar, Karaman, Çumra, Ereğli ve Cihanbeyli'de toplam 434.690 dekar arazi tarım arazisi rüzgâr erozyonu sebebiyle zarar gördüğünü ifade etmiştir. Tarım Bakanı, makineli tarıma geçilmesi, ülkede hayvan varlığının artmasıyla meraların çok ağır otlatılması, hasat edilen tarlaların otlatılması, hayvan gübresinin yakacak olarak kullanılması ve toprağın organik maddelerce fakirleşmesiyle torakların su ve rüzgârla kolaylıkla harekete geçmelerine ortam hazırladığını: Rüzgâr erozyonuna karşı hâkim rüzgâr yönüne dik şeritvari ekim yöntemi tedbiri alınmıştır, demiştir. Geniş sahalarda erozyonla mücadele için arazi kullanma şekillerinde değişiklik yapılması, yem bitkisi yetiştirilmesine önem verilmesi, sulamada mümkün olan yerlerde yer altı sularından yararlanılarak kuru tarım yerine sulu tarım yapılması, çiftçinin ziraat tekniğinin değiştirilmesi ve ile mera tesis ve ıslah çalışması yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Tarım Bakanı, rüzgâr erozyonu üzerinde araştırma, deneme yapmak üzere Gözllü Devlet Üretim Çiftliğinde ve Karapınar'da toprak muhafaza, araştırma istasyonlarının kurulacağını; etüt, tatbikat ve araştırma işleri için 1962 yılında 750.000 TL. tahsisat ayrıldığını ifade etmiştir.

Tarım Bakanının cevabı sonrası konuşan Faruk Sükan, konu hakkında tafsilatlı ve tatminkâr açıklamasından dolayı Tarım Bakanına teşekkürleri sunmuştur. Konya Karapınar'da 450 bin dekar, Konya'da toplamda 900 bin dönüm arazinin rüzgâr erozyonuna maruz kaldığı için hiçbir zirai faaliyet yapılamadığı dile getirmiş; Konya'da 7 ilçe ile beraber Kırşehir, Niğde, Eskişehir vilayetlerini içine alan ülkenin buğday ambarı Orta Anadolu Bölgesi'nde rüzgâr nedeniyle tarımsal üretim durumunun kötüleştiğini, alınacak tedbirler; yapılacak etüt ve araştırmaların, iş programlarının düzenli olarak sürdürülmesini ve bu faaliyetler için tahsis edilen 750.000 TL. tahsisatın gerekli yerlere sarf edilir temennisi ile Mecliste Tarım Bakanın sözlü soruya verdiği cevabın sonrasında fikirlerini beyan etmiştir.⁶⁰

⁵⁹ MM, B:75, 16.04.1962, O:1, s.522.

⁶⁰ MM, B:83, 02.05.1962, O:1, s.107-109.

2.1.4. Faruk Sükan'ın AIHM ve Divan'a Müracaat Hakkı Hakkında Soru Önergesi

Türk vatandaşına Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile Divanına müracaat hakkının tanınmamasına dair Dışişleri Bakanınca sözlü olarak cevaplandırılması sözlü soru önergesi verilmiştir. (6/428)⁶¹ Önergede, Avrupa Konseyi içinde iki yargı organı halinde faaliyette bulunan “Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile Avrupa İnsan Hakları Divanı” yetkilerinin bugüne kadar Hükümetimizce tanınmamasının sebepleri ve Hükümetin Türk vatandaşına bu hakkın tanınmasına taraftar olup olmadığı sorulmaktadır.

Dışişleri Bakanı F. Cemal Erkin, sözü geçen anlaşmalara iltihak edilmesi hususunda daha önce Nihat Erim'in Hükümete kanun teklifi sunduğunu ve Anayasa Komisyonunda yapılan 3 toplantı süresince konunun müzakere edildiğini ve Komisyon toplantılarında Adalet ve Dışişleri Bakanlarının teklifin aleyhinde konuştuklarını beyan etmiştir. Bu konuda Batı memleketlerinin bile anlaşmayı kabul etmekten imtina ettikleri ortamda ülkemiz için muhtemel daha büyük mahzur ve tehlikelerinin olması nedeniyle teklif Anayasa Komisyonunda reddedilerek Dışişleri Komisyonuna geri iade edildiğini ve bu konuda bu safhada başkaca söylenecek bir hususun olmadığını Dışişleri Bakanı ifade etmiştir.

Bakanın cevabından sonra söz alan Faruk Sükan, Avrupa Devleti olan ve Avrupa Konseyi üyesi olan Türkiye'nin taahhütlerini lafla değil fiilen tatbik mecburiyetinde olduğunu; ülkemizin dış itibarının yükselmesi, ülkemizde demokratik prensiplerin hâkim olduğu ve insan haklarına riayet edildiğini göstermek adına bu kabil sözleşmelere katılmakla mümkün olacağına vurgu yapmıştır.⁶²

2.1.5. Faruk Sükan'ın Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hakkında Değişiklik Önergesi

Faruk Sükan, 1.Beş Yıllık kalkınma Planının Meclis görüşmelerinde söz konusu plan tasarısının 72'nci sayfası ikinci satırında “Bu konuda idari tedbirler yanında örnek çalışmaları da yapacaktır” cümlesinden sonra bu çalışmaları gerçekleştirmek amacıyla bölge (Teknik, sanayi ve kültür merkezleri kurulur.) cümlesinin ilavesi yönünde önerge vermiştir.

Sükan, önergesinin gerekçesinde ülke nüfusunun dörtte üçünün yaşadığı ve memleketimizin insan ve iş gücü ve aynı zamanda iktisadi potansiyel kaynağı olan köyün gelişmesi ve kalkınmasıyla mümkün olacaktır, demektedir.

Önerge üzerine Mecliste söz verilen Sükan, “Köy kalkınmasının esası bizce; köy-şehir ikiliğini ortadan kaldırmak, köyü şehrin nimetlerine kavuşturmak, iki sosyal yapı arasındaki mahiyet farkının derecesini azaltmaktır. Köy kalkınmasının ve toplum kalkınmasının ana felsefesini biz böyle ifade etmek istiyoruz” demiştir.

⁶¹ MM, B:127; 10.10.1962. O:1, s.366.

⁶² MM, B:35; 25.01.1963. O:1, ss.253-257.

Sükan, bölgelerde köylünün ileri seviyede istihsal yapmasına imkân verecek her türlü malzeme ve vasıtayı satan bir satış deposu: Köylünün kullanacağı her çeşit malzeme, alet ve sair vasıtaları gerektiğinde tamir edebilecek bir bölge atölye ve tamirhanesi: Mahalli toprak ve hayvan mahsullerini değerlendirebilecek küçük fabrika ve imalathaneler: Geniş ölçüde kültür tesisleri olarak okulu bulunmayan ve 100 köyü içerisine alan bölge okulları, ayrıca bu okullardan mezun olanların istidat ve kabiliyetlerine göre yetiştirmek üzere orta mektep seviyesinde muhtelif teknik ve meslek okullarını ihtiva eden bir poli-teknik müesseseler: İçtimai ve kültürel faaliyetlerine sahne olacak bir halk salonu ve zengin bir kütüphane tesisi: Mahalli ayrıca yine bu bölgelere ait sağlık işlerini tedvir edecek bir dispanser ve sağlık merkezi veya sağlık ocağı kurulmasını 1.Beş Yıllık Kalkınma Planı'na yer almasını ifade etmiştir.

Sükan, önergesinin mali finansmanı noktasında ülkemizde 70 bin memur ve muhtelif bakanlıklara bu konulara fazlasıyla paralar tahsis edildiğini, fakat koordinasyon yetersizliği nedeniyle bu paraların heba olmakta olduğunu söylemiştir. Bu heba olan paralar ile birlikte Avrupa Konseyi Kültür Fonundan ICE'den, NATO'dan, UNESCO'dan ve ETU'nun Kültür fonlarından yararlanarak bu merkezlerin kolaylıkla finansmanın sağlanabileceğini iddia etmiştir.

Millet Meclisi Başkanı, Sükan'ın önergesini gerekçesiyle birlikte sunduğu oylamada; önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.⁶³

2.1.6. Faruk Sükan'ın Milli Saraylar Hakkında Meclis Riyaset Divanına Soru Önergesi

Faruk Sükan, Meclis Riyaset Divanına yönelttiği ilk soruda, Dolmabahçe Sarayında son iki senede içinde 4-5 bin kalem kıymetli ve nadide eşyanın yer değiştirdiğini, hatta bir kısmının nerede olduğu bilinmediği söylenmektedir. Bu konuda Riyaset Makamının bilgisi ve nasıl bir heyetle eşyaların tanzim edilerek teşhire sunulacağı sorulmaktadır. İkinci soruda da Sarayların ücretsiz ziyaret edilmesi nedeniyle turistlerin günlerce Saraylar önünde bekletildiği ve bazı eşyaların da kaybedilir düşüncesiyle teşhir edilmediğinden dem vurarak bunların tanzimi ve ücretle gösterilmesi hususunda Divan ne düşünmektedir, diye sorulmaktadır. Son soruda da 1960-1962 yıllarında Dolmabahçe Sarayı ve diğer sarayların restorasyonunda usulsüzlükler olduğu tespit olduğu ve bu konuda ne gibi işlemlerin yapıldığı hususunda izahat talep edilmektedir.

TBMM İdare Amiri Celal Sungur, Sükan'ın sorularına cevaben ihtilal arifesinde geçen on sene zarfında pek çok eşyanın sağa sola gittiği söylene de Milli saraylardan hiçbir şey kaybolmamış ve hiçbir şey ziyan olmamıştır, demiştir. Milli Birlik idaresi döneminde saraylarda halı, kilim, soba vs. bodrumda korunan kimi eşyalar tamir edilerek tefriş edilme

⁶³ MM, B:11, 21.11.1962, O:2, ss.525-526.

yoluna gidilmiştir. Eşyalarla ilgili envanter çalışmasına başlanılmış; Riyaset Divanı kararıyla ara verilen envanter çalışması Mart'ta tekrar başlanacaktır. Saraylar, haftada iki gün ziyaret edilmekte olup gün sayısının değişiklik yapılması, girişlerin ücretli olup olmaması durumu tetkik edilecek bir durumdur. Sarayların ahşap olması ve yangın tehlikesi olması nedeniyle ziyaretler sınırlı tutulmaktadır. Restorasyon işleri bu Meclisin Riyasetinde 1955 yılından beri devam etmekte olup bir suiistimal tespit edilmemiştir.⁶⁴

2.1.7. NATO Bursu, NATO İlim Komitesi ve Sanat Mükâfatı Hakkında Sözlü Sorular

NATO Bakanlar Konseyi tarafından üye devletlerarasında ilmi ve teknik iş birliğini arttırmak için kurulmuş olan NATO İlim Komitesi tarafından hazırlanan programa göre memleketimizde 1960 için 148.800; 1962 için 226.000; 1963 yılı için 296.800 dolarlık burs verilmesi kararı alınmıştır. Sükan, programda yazılı burs tutarları temin edilmiş midir, edilmişse kimlere ve hangi müesseselere verildiğini sormaktadır. Ayrıca NATO İlim Komitesi, üye memleketlerde ilmi araştırmaları teşvik gayesiyle üniversite ve diğer ilim müesseselerine araştırma projeleri vermektedir. Bu projelerden bizim ülkemize de verilmiş midir, verilmiş ise hangi müesseseler almıştır ve mahiyetleri nedir diye sorulmaktadır. Bunun yanında yüksek vasıflı ve milletlerarası değer taşıyan sanatkârlara verilen sanat mükâfatı gibi ilim alanında ciddi başarılar kazanmış ilim adamlarımıza da teknik mükâfat verilmesine yönelik bir kanun tasarısı hazırlığının olup olmadığı yönünde soru yöneltilmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu, NATO burslarının Bakanlığına bağlı olmadığını, dağıtımının Dışişleri Bakanlığınca yapıldığını ve haliyle Dışişleri Bakanlığı müzakere edilirken bu mevzu konuşulabilir demiştir. Bunun dışında araştırma müessesesi için Teknik Üniversitemize Amerikalılar tarafından bir projenin gelmediğini beyan etmiştir.⁶⁵

2.1.8. Faruk Sükan'ın Siyasi ve Askeri Görüşmelerin İcra Tarzı Hakkında Konuşması

Faruk Sükan, ABD Hariciye Vekili Dean RUSK, Başkan Kennedy'nin özel temsilcisi Amerikan Genelkurmay Başkanı Gl. Taylor ve İngiliz Hariciye Nazırı Lord Home'un Ankara'ya gelerek diplomatik temaslarda bulunması üzerine görüşmelerin mahiyeti hakkındaki bilgilerden gerek dış gerekse iç basında çıkan, yazılan haberlerden milletvekillerinin haberdar olduklarına dair Hükümeti tenkit etmektedir. Görüşmelerde gündeme gelen Türkiye'nin nükleer kuvvete iştirak hususunda Milli Savunma Bakanının açıklamaları çok yetersizdi, denilmektedir.

Sükan, Sayın Başbakan(İnönü), muhalefet devirlerinde 10 sene(1950-1960) mütemadiyen bu mevzu üzerinde durmuş gerek sözcüleri ve gerekse kendileri bu hususta

⁶⁴ MM, B:48, 13.02.1963, O:2, s.445.

⁶⁵ MM, B:52, 17.02.1963, O:3, s.166.

ısrarla şikâyet etmişlerdir. Diğer taraftan 2'nci Koalisyon Hükümeti kurulurken AP heyeti ile yapılan görüşmede önemli iç ve dış meseleler olduğunda muhalefetin görüşünün muhakkak alınması istikamette ifade buyurmuşlardı, demektir.

Dış politika üzerine milletvekillerinin konuşmalarının ardından söz alan Başbakan İsmet İnönü, Müttefik ülkelerin yetkililerinin ziyaretleri ve görüşmeleri hakkında bilgi verilmediğini söylemek için pek acele edildiğini; İngiliz Dışişleri Bakanı ile görüşmesinin henüz bir saat önce yapıldığını, Hükümetin programında; NATO ve CENTO ittifakları açıklıkla ve sadakatle yer aldığını, bu nedenle dış politika üzerinde yeniden görüşler alınıp tespit edilmesi için esaslı bir ihtiyaç olmadığını beyan etmiştir.

Amerikan Dışişleri Bakanı, Türklerle beraber olduklarını, Türklerle beraber kalacaklarını, Türkiye'nin iktisadi kalkınması ile çok alakadar olduklarını, bu konuda ellerinden gelen yardımları ve hizmetleri yapmak için kararlı olduklarını ifade etmiştir. İngiliz Dışişleri Bakanı ile yapılan görüşmelerde ittifak içindeki meselelerde birlikte mutabık olduğumuzu gözlemlediğimiz gibi, yalnız bizi alakadar meseleleri ve İngiltere ile Türkiye'yi beraber taahhüt altında buldukları meseleleri gözden geçirdik: Bunların hepsinde mutabık olduğumuz ve hareket tarzlarımızda birbirimizden memnun olduğumuzu müşahade ettiklerini ifade etmiştir, Başbakan İsmet İnönü. İnönü, muhalefette söyledikleri ile şimdi yaptıkları arasında tenakuz olduğu iddiasının yanlış olduğunu kendilerinin gerek iktidar partileriyle gerekse muhalefette bulunan partilerle beraber çalışmak için her türlü gayreti sadakatle ortaya koyduklarını ifade etmiştir. Başbakan, Sükan'ın sözleri için de muhalefetin iktidarla iyi yolda yürümek için bir iyi niyet göstergesi şeklinde yorumlamak gerekirse bundan mutlu olacaklarını dile getirmiştir.⁶⁶

Faruk Sükan, memlekette iç ve dış politikasında müessir olabilecek ehemmiyette bulunan Milli Savunma ve milli güvenliğimizi ilgilendiren müzakere ve temaslar hakkında Meclise bilgi vermeyen Hükümeti tenkit ederken “maalesef Türk Parlamentosu kendi başkentinde cereyan eden ve birinci dereceden kendisine ait konular ve görüşmeler hakkında habersiz ve bilgisiz bırakılmaktadır” demiştir.⁶⁷

2.1.9. Faruk Sükan ve Cihat Bilgehan'ın Hasibe Martonaltı'lı Hakkında Kanun Teklifi

Balıkesir Milletvekili Cihat Bilgehan ile Konya Milletvekili Faruk Sükan, Milli Mücadele kahramanlarından Manastır'lı Telgrafçı Hamdi Beyin eşi Hasibe Martonaltı'ya vatani hizmet tertibinden maaş bağlanması hakkında Millet Meclisine kanun teklifi vermişlerdir. (2/308).⁶⁸

⁶⁶ MM, B:79, 29.04.1963, O:1, ss.568-272.

⁶⁷ Tercüman, 30 Nisan 1963, s.7.

⁶⁸ MM, B:123, 01.10.1962, O:1, s.191.

Kanun teklifinin tümü üzerinde lehinde söz alan Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu, Atatürk'ün nutukta Telgrafçı Hamdi Beyle alakalı övgü sözlerini ifade etti. Plan ve bütçe Komisyonun kanun teklifi tasarısının ivedilikle görüşülerek karara bağlanması teklifi Meclis Başkanınca oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Meclis görüşmelerinde vatani hizmet tertibinden 300 lira maaş bağlanması hususunda Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu'nun Meclise verdiği madde üzerinde değişiklik önerisiyle maaş tutarı 500 liraya çıkarılmıştır. Meclis Başkanı 3 madde halindeki kanun teklifini ayrı ayrı oylamaya sunmuş ve kanun teklifi kabul edilmiştir.⁶⁹

Kanun teklifine dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu'nca yapılan değişiklikler hakkında Millet Meclisi Plan Komisyonu raporunun; maaş bağlanacak şahsın çok yaşlı, acz içinde olması nedeniyle bir an evvel kanunlaşması diğer işlerin önüne alınarak görüşülmesi teklif edilmiştir. Adı geçen hakkında komisyonda 250 lira emekli aylığı aldığı da göz önünde tutularak 300 lira aylık bağlanması kararlaştırılmış ve sonra bu miktar Millet Meclisi genel kurulunda 500 liraya çıkarılmıştır. Cumhuriyet Senatosu'nu değiştiren Komisyonun ilk kararına uygun olduğundan aynen uyulmuştur. Hasibe Martonaltı'ya hayatta kaldığı müddetçe 250 lira maaş bağlanmıştır. Bu şekilde yapılan oylama da teklif kabul edilmiştir.⁷⁰

2.1.10. Faruk Sükan'ın Sosyal Yardım Fonu Hakkında Yazılı Soru Önergesi

Faruk Sükan, Sosyal Yardım Fonu tesisi ve toplanan paraların tevzi şekli hakkındaki Yönetmelik gereğince 1962 ve 1963 yıllarında, muhtelif gruba dâhil derneklere ne miktar yardım yapıldığına dair Sağlık Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir. (7/331). Önergede, 1,2,3 ve 4'üncü gruba dâhil derneklerden her birini ne miktar aldıkları; 5 bin liradan fazla yardım alan derneklerin kıstaslarının ne olduğu ve Yönetmelik 7'nci maddesinde gösterilen oranlara uygun olarak gruplara dâhil, yardım gören derneklere yardım tevziyatı yapılmış mıdır, diye sorular yer almaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Azizoğlu, 5 bin liradan fazla yardım yapılan derneklere mezkûr yönetmelik kıstaslarına göre yardım yapıldığını; az gelişmiş bölgelerdeki derneklere öncelik tanındığını ifade etmiştir. Cevap yazısı ilişikte yer alan yardım yapılan dernekler listesinde bu bariz ayırım göze çarpmaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım fonunda biriken paralar ilgili yönetmeliğin 7'nci maddesindeki esaslara göre ayrılarak tevziyat yapılmıştır. 1962 yılında tevziyat planı aşılmadan yardım dağıtılmıştır. 1963'te 82 sosyal refah derneğine, 67 ilköğretim derneğine, 88 diğer

⁶⁹ MM, B:103, 27.06.1963, O:1, ss.583-585.

⁷⁰ MM, B:138, 17.09.1963, O:1, ss.356-357.

sosyal gayeli derneğe mukabil, 89 ortaöğretim öğrenci derneği, 105 kültür derneği, 111 yükseköğretim öğrenci derneği yardım almak için başvuruda bulunmuşlardır. Bilhassa yükseköğrenim ve kültür derneklerinin işlettikleri yurtlarının çoğunun maddi imkansızlıklar nedeniyle kapatılma tehlikesiyle karşı karşıya olması ve öğrencilerin perişanlığı durumu dikkate alınarak yükseköğretim ve kültür derneklerinin taleplerini kendilerine ayrılan ödenekle karşılamak mümkün olmadığından tevziatta bir miktar aşım zorunda kalınmıştır.⁷¹

2.1.11. Faruk Sükan'ın Güncel Dış Meseleler Üzerine Gündem dışı Söz Alması

Faruk Sükan, son üç ay içerisinde ülke içinde cereyan eden esef verici hadiseler neticesinde gerek parlamento gerekse kamuoyu iç meselelere yoğunlaştığından Türkiye'nin milli güvenliği, milli savunması ve aynı zamanda iktisadi hayatımızı etkileyen birçok dış meseleler hakkında malumatsız kalmıştır; Meclis kürsüsünden Hükümet defalarca ikaz edilmesine rağmen lüzumlu bilgiler Yüksek Meclis ve parlamentoya verilmemiştir, demiştir.

23 Mayıs'ta Kanada Ottawa'da toplanan NATO Bakanlar Konferansına katılan Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlarının hangi konuları ortaya koydukları bilinmemekte: Temmuz ayı başlarında Akdeniz'in nükleer silahlardan arınması ve Irak'taki Kürt isyanı münasebetiyle Irak iç işlerine Ankara'nın müdahale ettiğine dair Sovyet Rusya Notasına verilen cevap gazetelerden okunurken Hükümet Parlamentaoya açıklama yapmamıştır. 15 Temmuz'da Fransız Başbakanı George Pompidou ve Dışişleri Bakanının Türkiye ziyaretinde nelerin müzakere edildiği ve 15 Temmuz'da Moskova'da başlayan ABD, İngiltere ve Rusya arasında nükleer denemenin kısmen yasaklanmasına dair görüşmeler hakkında Hükümet yine Parlamentaoya bilgi vermemiştir.

Sükan, NATO dâhili bütün ülkelerde yukarıdaki hususların parlamentoda müzakere edilirken, Türkiye'de değil müzakere edilmesi Parlamentaoya bilgi verilmemesini tenkit etmektedir. Hükümeti Parlamento üstü, Parlamentaoya rağmen bir otorite kurmak davranışı içindedir ve Parlamentaoya karşı kendini mesul addetmemektedir, diye iddia etmektedir. Aynı sitem ve beklentilerini Ortak Pazar ve Konsorsiyum hakkında dile getirmiş; "Türkiye'nin Ortak Pazara üye olabilmesi için en az 15-20 senelik bir safhanın geçmesi lazım" demiştir.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu, NATO toplantısı, Irak hadiseleriyle alakalı muhtıra gibi konularda Dışişleri Bakanı, Ankara'da olsaydı gerekli bilgileri verebileceğini ifade ettikten sonra Ortak Pazarla Türkiye arasında yapılan müzakereler önceden Mecliste gündeme gelen prensipler ve Türk tezi çerçevesi dahilinde anlaşma akdedilmiş olduğunu ve 12 Eylül'de Ankara'da anlaşmanın imzalanacağını beyan etmiştir. Bakan, başka bir oturumda Ortak Pazar Anlaşmasının teferruatı, Konsorsiyum müzakereleri

⁷¹ MM, B:120, 19.08.1963, O:1, ss.228-238.

neticesinde elde edilmiş sonuçlar hakkında geniş bir izahat vermeye hazır olduğunu, 1963'te Konsorsiyumun kurulmuş olmasına rağmen büyük ilerlemeler sağlanmış, arkadaşımız Sükan'ın bahsettiği miktarın da üstünde yardım alınmıştır, bunların bir kısmı fiilen ülkemize gelmiş, kullanılmış ve kullanılmaktadır, demiştir.⁷²

2.1.12. Faruk Sükan'ın Yaklaşan Mahalli Seçimler Üzerine Gündem dışı Konuşması

Faruk Sükan, mahalli seçimlerin yaklaştığı şu günlerde milli iradenin serbestçe tecelli etmesine engel olacak bir konu ve olumsuz propagandaya Hükümetin dikkatini çekerek uyararak istediğini ifade etmiştir. 1961 yılından beri ortaya atılan ve bugünlerde çokça dile getirilen CHP'den başka bir parti ve bhusus AP seçimleri kazansa dahi iktidar verilmeyecektir. Keza belediye ve mahalli idareler, ekseriyet reyine rağmen devir ve teslim edilmeyecektir” sözlerini Meclis Kürsüsünde dile getiren Faruk Sükan, Devlet ve Hükümetin bu menfi propagandaya karşı seyirci kalmamalarını; Hükümet şüphe ve endişeleri dağıtıcı ve bu yıkıcı, menfi propagandaları izale edici sarih ve kesin beyanda bulunmalıdır, demektedir. Bu günkü muhalefet olarak bunu talep etmek hakkımızdır. İç huzurumuz ve dış itibarımız için şarttır. Seçimlere huzur ve güven içerisinde girmeliyiz, temennisini ortaya koymuştur.⁷³

“Menfi propagandaları hükümet takbih etmelidir” manşet haberinde, AP'li Sükan “ortalıkta AP seçimi kazansa dahi iktidar verilmeyecektir sözleri dolaşüyor” sözleri yer almıştır. Bir memlekette ekseriyetin reyine hürmet edilmezse bu memlekette artık hukuk devletinden bahsedilemez. Hukuk devleti çökmüş olur, millet çoğunluğunun desteklediği partilerin temsilcilerine devlet idaresinde rol ve vazife verilmeyeceği tarzında çıkarılan haber ve propagandalar karşısında devlet ve hükümet seyirci kalamaz. Çünkü Anayasa devleti, fert huzurunu ve kişinin temel hak ve hürriyetlerini koruması için vazifelendirmiştir.⁷⁴

2.1.13. Faruk Sükan'ın Kıbrıs Hadiseleri Hakkında AP Grubu Adına Konuşması

Kıbrıs'ta Türk Cemaatine karşı girişilen kanlı, esef verici hadiseler ve tedhiş hareketleri tüm yurttan infiale yol açmış; hür medeni âlemde de üzücü tepkilere neden olmuştur. Sükan, Kıbrıslı kardeşlerimize yapılan tertipli ve hunharca hareketler karşısında milletçe duyduğumuz derin teessür ve heyecanı AP grubu adına Meclis Kürsüsünde ifade etmiştir. Sükan, “Kıbrıs Davası” Türk Milleti için senelerce emek ve gayret sarf ettiğimiz bir dava karakteri taşımaktadır; bu itibarla da “partiler üstü” bir mevzu olarak mütalaa ediyor ve değerlendiriyoruz, demiştir. Hükümetin Kıbrıs mevzuunda mütereddit, çekingen ve pasif bir politika yerine aktif ve cesur politika takip etse idi bugün Kıbrıs'ta elim hadiselerin vukuuna

⁷² MM, B:125, 27.08.1963, O:1, ss.395-398.

⁷³ MM, B:155, 22.10.1963, O:1, ss.294-297.

⁷⁴ Tercüman, 23 Ekim 1963, ss.1,7.

meydan verilmeyeceğini iddia etmektedir. Kıbrıs'ta gerçekleşen hadiseler çok önceden tertip edilmiş bir plan içinde yürütülmektedir. Ve bu planın altında Enosis'in başı olduğuna hiç kimsenin şüphesi olmayan Kıbrıs Hükümetinin Rum idarecileri bulunmaktadır. Sükan, bu eylemlerin temel gayesi Kıbrıs Meselesini, garantör devletlerin kontrolünden çıkararak Milletlerarası bir konu haline getirmektir. Hükümet açık ve kati kararlar almalıdır. Aksi halde diplomatik görüşmelerle hiçbir netice alınmamış ve alınamayacaktır, demiştir.⁷⁵

“Kıbrıs'ta kanlı çarpışmalar oluyor” manşet haberiyle çıkan Tercüman'da, Kıbrıs'ta hastaneler Türk yaralılarla dolu; Türk muhafızlar Küçük 'ün bürosuna saldıran Rum askerlerle çarpıştı. Türk evlerine silahlar ve bombalarla hücum ediliyor, vaziyet çok gergin bilgisi ve İnönü'nün “Durum ciddidir, her türlü tedbir alınıyor” demeci gazetenin ilk sayfasında yer almıştır.⁷⁶

2.1.14. Faruk Sükan'ın Londra Konferansı Öncesi Dışişleri Bakanına Sözlü Sorular

Sükan, Kıbrıs ile alakalı Londra Konferansına katılacak Türk Hükümetinin Kıbrıs politikasının esaslarının ne olduğu: Adada taksim tezinin savunulup savunulmayacağı; Kıbrıs Hükümeti BM temsilcisi Rossides'in temsilcilik vasfının durumu ve NATO Daimi Konseyi nezdinde Yunan Daimi delegesi NATO kumandanları ile daimi temas halinde iken bu hususta NATO Daimi Konseyinde Türkiye'nin temasları olmuş mudur, diye sorular yöneltmiştir.

Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Sükan'a, “Hükümet ve Hariciyemiz olarak bütün hazırlıklarımız yapılmış ve yapılmaktadır. Bu hazırlıkların içeriği ile ortaya koyacağımız tezin muhtevasını burada şimdi ilan edersem, müzakere etme imkânımızın kalmayacağını takdir edersiniz” demiştir. Rossides'in temsilciliği hakkında Fazıl Küçük, BM'ye başvuruda bulunmuştur; bu girişimin neticesinin keyfiyeti BM'ce takdir edilecektir. Dışişleri Bakanı, NATO'daki baş murahhasımız her gün sabahtan akşama kadar diğer delegelerle temas halinde olup çok faydalı görev yapmakta olduğunu söylemiştir.⁷⁷

Kıbrıs konusunda Londra'da toplanacak konferans, bu ayın 13'ünde evvela Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında üçlü olarak başlayacak 16 Ocak'ta Türk ve Rum temsilcilerinin de katılımıyla beşli olarak devam edecektir. Londra konferansında Türk Heyetine Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin başkanlık edecektir. Bakan Erkin Londra'daki toplantıda asla taviz vermeyeceklerini, nizam garantisi isteyeceklerini söylemiştir.⁷⁸

⁷⁵ MM, B:18, 24.12.1963, O:1, ss.512-514.

⁷⁶ Tercüman, 24 Aralık 1963, s.1.

⁷⁷ MM, B:26, 06.01.1964, O:1, s.213.

⁷⁸ Tercüman, 7 Ocak 1964, s.5.

2.1.15. Faruk Sükan'ın Dışişleri Bakanlığı Bütçesi üzerine AP Grubu Adına Konuşması

Sükan, Dışişleri Bakanlığı bütçesinin tümü üzerinde Adalet Partisi Meclis Grubu adına görüşlerini umumi politika ve Kıbrıs konusu iki başlık altında kürsüde ifade etmiştir.

Sürekli ve adil barışın ancak insan şeref haysiyetiyle ayakta durabileceğini bu nedenle de demokratik ideallere sahip çıkılmasının önemini vurgular. Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" veciz sözü, siyasi tevekkül formülü değildir ve bu söz siyasi tevekkül aracı haline getirilmemelidir. Esasen bu prensip, yurt içinde sulh ve sükûnet temin edilir, iç barış sağlanırsa dış dünya ile ilişkilerde başarılı olunur; ülkemiz aleyhine emperyalist emeller besleyenlerin önüne ket vurulması mümkün olacaktır. Millet çoğunluğuna, küçük büyük partilerin bilgi ve desteğine dayanmayan dış politika siyaseti çok defa tabiiyet politikasına kayar ve etkinliğini de kaybeder. Hükümet, aksiyon halinde olduğundan bütün iç unsurları aynı gaye için hareket etmesini sağlamakla mükelleftir.

Sükan, Dışişlerinin diplomasi kabiliyetinin yetersiz olduğu; klasik ve demode anlayışından sıyrılması yönünde tenkit yapmaktadır. Diplomasinin pasif, statik ve bürokratik bir salon efendiliği hüviyetinden çıkartılmasını önermektedir. Diplomatlarımız, memleket meselelerini yabancı gözü ve zihni ile değil, görev ve mesuliyetlerinin idrakinde millet adamı olarak bakabilmelidirler. Bu kariyer mensuplarının vazifeye alınmasında; ilmi ve mesleki formasyon kadar, tabii olarak, kendilerinde bulunması gereken milli ve ahlaki niteliklerinin dikkate alınmasına özen gösterilmelidir.

Kıbrıs Davası konusunda Hükümetin tutarlı ve etkili diplomasi siyaseti icra edemediğini dile getirmektedir. 20-21 Aralık hadiseleri sonrası Kıbrıs semalarında uçan 5 uçak ve Kıbrıs'a doğru denize açılan gemilerimiz hakkında BM'de temsilcimizin konuşmasının adeta özür diler mahiyette olması, Türkiye'nin Kıbrıs'ta asli haklarından rücu ettiği izlenimi doğurmuştur.

Türkiye'nin Kıbrıs meselesinin çözümü için BM'nin devreye girmesini desteklemesi de yanlıştır. BM Güvenlik Konseyi'nde İngiltere ve Rusya'nın yer alması meselenin hallini daha çıkmaza sokmuştur. Üstelik Türkiye ve Kıbrıs Türk Cemaatinin adada taksim tezi BM'de kabul görmemiş; BM Güvenlik Konseyi üyeleri adanın toprak bütünlüğü ve iki cemaatin birlikte yaşaması yönünde tutum almışlardır. Bu hal Türk Hariciyesinin açıkça ihmali ve zaafıdır. Sükan, Türkiye'nin ABD'nin desteğini de alarak garantör ülke sıfatıyla Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunarak taksim planına tatbikata koyması daha doğru bir siyaset yöntemi olacaktır, demiştir.⁷⁹

⁷⁹ MM, B:60, 23.02.1964, O:2, ss.550-559.

2.1.16. Faruk Sükan'ın Kıbrıs'la İlgili Takrir Hakkında AP Grubu adına Konuşması

CMKP üyesi Milletvekili Saadet Evren'in, Kıbrıs ile ilgili Meclise verdiği takrir lehine parti grubu adına söz alan Sükan, 4 Mart 1964 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde kabul edilen önsöz ve 8 maddeden oluşan anlaşma metni hakkında mütalalarda bulunmuştur. Özellikle bu metnin önsözünün ikinci kısmında BM Anayasasının 2'nci maddesi, 4'üncü fıkrasına atıf yapılan yerle Türkiye'nin Kıbrıs'a garantör ülke olarak müstakilen müdahale etme hakkını geçici veya sürekli olarak kaldırıp kaldırmadığı yönünde Hükümetten açıklama istenilmektedir.

Antlaşmanın 1'inci maddesinde Güvenlik Konseyi, bütün devletleri her türlü hareket veya tehditten sakınmaya davet etmekte; Türkiye'den başka bir ülkenin harekete geçmesi söz konusu olmadığı için bu ihtar Türkiye'ye yapılmıştır. 2'nci madde de Kıbrıs'ın kamu düzeni Makarios Hükümetinin eline bırakılmaktadır. 3'üncü madde de ise, şiddet tedbirlerine tayin etmekte ve bunları itidale davet etmektedir. Şiddete başvuranlar, cemaatler ve idareciler olarak açıkça ifade edilmektedir. 4 ve 5'inci maddelerinde ada kamu düzen ve asayişinden Kıbrıs Hükümetini mesul tutmakta ve BM kuvvetleri de Kıbrıs Hükümeti emrine verilmektedir.⁸⁰

BM Genel Sekreteri U-Tant, Makarios'a kesin bir ihtar göndererek kan dökülmesine son verilmezse Türkiye'nin müdahalesini kimse önleyemez, dediği "Kıbrıs'a her an müdahale edebiliriz" ABD ve İngiltere'ye nota verildi haberlerinin devamında Sükan, BM Güvenlik Konseyinin ada hakkında alınan kararın aleyhimize olduğunu, Hükümetin bu konuda Meclis'e bilgi vermediğini AP olarak da önergeye müspet oy kullanacakları söylemiştir. Evren'in önergesine yapılan oylamada 140 müspet, 12 çekimser ve 162 ret oyu çıkmıştır.⁸¹

2.1.17. Faruk Sükan'ın Kıbrıs'la İlgili Genel Görüşmede AP Grubu Adına Konuşması

Milli bir dava haline gelen Kıbrıs meselesinin geldiği üzücü aşamadan kurtulmak için Türkiye olarak nasıl bir çözüm yolu takip edilmelidir, diye sormaktadır Sükan. Daha 20 gün öncesine kadar meseleyi Makarios meselesi şeklinde mütalaa eden Hükümet bugün bu meselenin Megalo İdea, Yunan Milleti meselesi olarak idrak etmiştir. Esas itibarıyla Kıbrıs davası Türk-Yunan davasıdır. Akdi bakımdan da Kıbrıs meselesi Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin müşterek meselesidir. Ne var ki Türk Hükümeti, Yunan oyuncağı Makarios'un planlı desiseleriyle meseleyi milletlerarası mecraaya çekilmesinde ihmalkâr davranmıştır. Bu meselenin çözümü noktasında NATO ve Avrupa Konseyi'ni çalıştırılması yerine BM'nin devreye meseleyi kördüğüm haline sokmuştur. Bu noktadan sonra da BM'den bu meselenin geri çekilmesine imkân da bulunmamaktadır.

⁸⁰ MM, B:68, 11.03.1964, O:1, ss.538-539.

⁸¹ Cumhuriyet, 12 Nisan 1964, ss.1,7.

Başbakan'ın 14 Nisan'da Time muhabirine verdiği demeçte “Müttefiklerin Kıbrıs konusundaki tutumları değişmediği takdirde Batı ittifakı yıkılacaktır ve Türkiye kendisine iyi bir yer bulacaktır” ve Başbakan sözlerini “İttifak içinde mesuliyeti olan Amerika'nın önderliğine inandım, bunun cezasını görüyorum” demiştir. Vaktiyle Kıbrıs'ı kurtarıp ABD darılması daha hesaplı olurdu. Şimdi hem Kıbrıs'ı kaybedecek hem de ABD'yi darıltmak hatayı tekrardan başka bir şey değildir, demekte olan Sükan, Lozan muahedesi ile yönünü Batı medeniyetine dönen Türkiye'nin Şark ve Garp blokları karşısında Hükümetçe ana siyaset hatlarında değişiklik yapılması mümkün değildir, demiştir.⁸²

Kıbrıs'la ilgili genel görüşmelerde Faruk Sükan'ın sözleri “Kıbrıs'ta dökülen kanlar beyhude olmayacaktır” başlığı ile dış politikada değişiklik tefsirlerinin yanlış olacağı ve Kıbrıslı soydaşlarımız, -Uyuyan Mister-, mücahitler desteklenmelidir, şeklinde yer alırken haberin devamında İsmet İnönü'nü Time dergisine verdiği demecin bu meseleye ilgisiz kalan müttefiklere yönelik üzüntülü bir dostun ruh haletini gösteren ifadeler olduğu belirtilmiştir. Koridor köşesi yazarı Fikret Otyam, Sükan'ın “mesele” kelimesini çok kez kullandığından hareketle konunun genel görüşme olmayıp iç politikada kullanıldığına dair eleştiride bulunmuştur.⁸³

2.1.18. Faruk Sükan'ın Yasama Dokunulmazlığı Hakkında Başbakanlık Tezkeresi

Konya Milletvekili Faruk Sükan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Meclise Başbakanlık Tezkeresi gelmiştir. (3/579)Tezkere Anayasa ve Adalet Komisyonlarından müteşekkil Karma Komisyona havale edilmiştir.⁸⁴

Karma Komisyonun 10.04.1964 tarih, 3/579 Esas numaralı ve 5 Karar numaralı kararın muhtevası (S.Sayısı:660) (2) :

“Kendisine, Ereğli Belediyesi eski Başkanı iken çeşitli şekillerde görevini kötüye kullanmak, ihmal etmek ve zimmetine para geçirmek suçu isnat edildiği için 20.05.1963 tarihli ve 6/2-2298 sayılı yazısıyla yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenen, Konya Milletvekili Faruk Sükan hakkında dosya muhteviyatı, İçtüzüğü'nün 178'inci maddesi gereğince muameleye tabi tutularak Karma Komisyonumuzun 1 Nisan 1964 Birleşiminde müzakere olunmuş ve Anayasanın 79'uncu maddesi uyarınca adı geçenin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal olmadığına karar verilmiştir. Genel Kurul tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur” şeklinde tanzim edilmiştir.

Meclis Başkanı, Komisyon raporunu okuttuktan sonra, raporu oylamaya sunmuş; Karma Komisyon Raporunun muhtevası aynen kabul edilmiş ve Konya Milletvekili Faruk

⁸² MM, B:97, 05.05.1964, O:1, ss.229-234.

⁸³ Cumhuriyet, 9 Mayıs 1964, s.5.

⁸⁴ MM, B:85, 24.05.1963, O:1, s.195.

Sükan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal olmadığı Yüce Meclisçe kabul edilmiştir.⁸⁵

2.1.19. Sükan'ın Türkiye ve NATO İttifak Konsepti Hakkında Gündem dışı Konuşması

Faruk Sükan, NATO'nun çok taraflı nükleer vurucu kuvvetine (MLF) Türkiye'nin katılmayı reddetmesi üzerine Batı başkentlerinde ülkemizle ilgili güvenlik ve ittifak iş birliği hususunda şüpheler oluşması ve söz konusu kararın Ankara'da Potgorni başkanlığında bir Sovyet Heyetin memleketimize ziyareti esnasında duyurulması haliyle Batı dünyasında kaygıları daha da arttırmıştır. Bu vesile ile Sükan, Hükümetten ülkemizin ittifak bloğu ve güvenlik konseptinin değişip değişmediği hususunda tatminkâr açıklamalar talep etmektedir. Washington, Londra ve Bonn'un yetkili çevreleri, Türkiye'nin atomik güce dâhil olmamasının nedeni olarak, Rusya'nın çok taraflı atom gücü projesine şiddetli muhalefet etmesinden ileri geldiği hususunda durmaktadırlar. Sükan, Türkiye'nin çok taraflı nükleer kuvvet programına katılıp katılmama durumunu siyasi, iktisadi yönleriyle ve milli menfaatlerimiz bakımından muhasebesi, tahlili yapılmış mıdır, diye sormaktadır. Ayrıca Türk-Rus ikili münasebetlerin son durumunun hangi seviyede olduğu hakkında tatminkâr açıklamalar istemektedir.⁸⁶

Dışişleri Bakan Vekili, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kemal Satır, Türk Hükümeti'nin dış politika çizgisi Atatürk'ün çizmiş olduğu milli politikadan sapmamıştır. Bu bakımdan arkadaşımızın endişeleri veya başkalarına izafeten endişeli görünmeleri bir mesnetten uzak bulunmaktadır. Teknik malumat gerektiren soruları için cevaplandırmak için 2-3 gün zamana ihtiyaç vardır. Nükleer güçle alakalı olarak da Türkiye, nükleer güce katılmak kararını vermemiştir ki, şimdi çıkmak için bir karar almış olsun, diye Faruk Sükan'a cevaplar vermiştir.

Dışişleri Bakan Vekili Kemal Satır, NTO içinde savunma meseleleri ilgili çeşitli inceleme ve araştırma grupları devamlı kurulmaktadır. İştirak eden ülkelerde hiçbir taahhüt gerektirmeyen bu tarz çalışmalara Hükümet lüzum gördüğü çalışma ve incelemelere temsilcilerimizle katılmakta olup Yüksek Meclise ayrıca bir bilgilendirme yapılmamaktadır. Yeni bir taahhüt mahiyetinde Çok Taraflı Nükleer Kuvvetine (MLF) katılmaya karar verdiğimiz zaman, konu doğal olarak Yüce Meclisimize getirilecekti. Doğu Akdeniz'in savunmasına tahsis edilmiş Polaris denizaltıları ile MLF arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Türkiye ve İtalya'dan Jüpiterler çekildikten sonra NATO'nun Güneydoğu kanadının savunması Polaris füzeleri ile donatılmış 3 nükleer denizaltı Avrupa Müttefik Komutanlığına bağlanmıştır.

MLF çalışma programından çekilme kararını uzun bir süre evvel, bu çalışmaların neticesi üzerinde yaptığımız tetkikat sayesinde olmuştur. Bu kararımız Sovyetler Birliği ile ilişkilerimize olumlu

⁸⁵ MM, B:110, 22.06.1964, O:1, s.100.

⁸⁶ MM, B:43, 21.01.1965, O:1, ss.65-66.

katkı sağlasa da bu gelişme etken değil sonuçtur. Her iki Devlet görüşmelerde, içinde buldukları savunma paktları üzerinde bir talep ve şart ileri sürmemişlerdir. Türkiye'nin dış politikasının mihveri Atatürk'ün çizdiği ve bütün milletçe benimsenmiş politika üzerinde Hükümetçe, aynı minvalde devam etmektedir.⁸⁷

“AP, Dış Politika İçin Bilgi İstedi” başlıklı haberde AP Genel Başkan Yardımcısı Faruk Sükan, Meclis'te yaptığı konuşmada Podgorni başkanlığındaki Sovyet Heyeti ile yapılan temaslar ve NATO nükleer gücüne katılmama yolundaki kararı hakkında Hükümetten bilgi vermesini istemiştir.⁸⁸

2.1.20. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın Kızamık Hastalığı Salgınına dair Demeci

Sükan, Erzurum'da ortaya çıkan kızamık salgını hakkında Meclise açıklama yapmak için söz aldığını; mevsim hastalığı olan kızamığın bu sene Erzurum'da şiddetini arttırdığını bu nedenle zayıf ve ölümlere yol açtığını ifade etmiştir. Erzurum'un Tekman ve Çat İlçelerinde çocuklarda salgın halinde seyreden Kızamık hastalığı yüzünden ölümlerin artmasının nedeni olarak kış ve kar şartlarının tıbbi yardımların hastalara ulaştırılmasında engel teşkil ettiğini, Ordu, Kızılay ve oradaki Sağlık Teşkilatının üstün çabaları ve gamma globulin aşısı sayesinde kısa sürede hastalığın tedavisinin yapılacağına dair demeç veren Sağlık Bakanı, dünyada yeni keşfedilmiş bulunan Kızamık aşısının ülkemizde tatbik etmek için hazırlıklarımızı ikmal ettik demektedir.

Erzurum bölgesinde 2184 kızamık vakası, 283 de çocuk ölüm vakası tespit edilmiştir. Sağlık Bakanlığı, önümüzdeki dönemde yurdumuzda Erzurum gibi kış şartlarının zorlu geçtiği, uzun süre mahsur kalınacak bölgelere gerekli tüm aşuları ve sağlık personelinin takviye etmek için gerekli tedbirler almayı planlamaktadır. Bu salgın hastalık da bir kez daha koruyucu tababetin önemini gözler önüne sermiştir. Sağlık Bakanlığı, şimdiden ilmin, tecrübenin ve memleketin ekonomik ve sosyal gerçekleri ışığında önleyici bazı tedbirler almış ve ülkenin en ücra köşelerine kadar vatandaşın ayağına sağlık hizmetini götürecek çalışmalara başlamıştır.⁸⁹

24 Şubat 1965 tarihinde Cumhuriyet gazetesi manşetinde “On günde 121 kişi öldü, 848 vaka tespit edildi”⁹⁰ haberinde kar yüzünden salgın bölgesine sağlık yardım ulaştırılamıyor haberi verilirken 1 Mart'ta Fikret Otyam ölü sayısının 400'e çıkması muhtemel olup 70 köyden 50'siyle irtibat kurulamadığını ve Belediye Başkanının halen 148 çocuğun öldüğünü söylediğini haber yapmışlardır.⁹¹ 4 Mart 1965'te Erzurum'dan dönen Faruk Sükan'ın Milet Meclisi'nde 2184 vaka sayısı ile 283 çocuğun ölümü ile salgınla mücadeleye destek veren Hava

⁸⁷ MM, B:45, 26.01.1965, O:1, ss.175-175.

⁸⁸ Milliyet, 22 Ocak 1965, ss.1,7.

⁸⁹ MM, B:68, 03.03.1965, O:1, ss.121-123.

⁹⁰ Cumhuriyet, 24 Şubat 1965, s.1.

⁹¹ Cumhuriyet, 1 Mart 1965, s.1.

Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel ve 3. Ordu komutanı Korgeneral Memduh Tağmaç'a teşekkür ettiği haberde yer almıştır.⁹² 8 Mart 1965 tarihli Cumhuriyet'te Fikret Otyam "Kızamık Melekleri" isimli 4 günlük yazı dizisi başlamıştır. Otyam yazısında: "Neden büyük kentlerde çocuklar ölmez de köylerde yüzlercesi melek olur? Açlıktan oluyor, bakımsızlıktan oluyor, cahillikten oluyor, ilgisizlikten oluyor"; "Radyolarda açık oturumlar yapıldı, demeçler verildi, veriliyor, yazılıyor, çiziliyor ve efendiler Doğu'da bebeler için hala mezarlar kazılıyor" cümleleri yer almıştır.⁹³

3 Mart tarihli Milliyet'te, Tekman'da kızamık salgınından ölen çocuk sayısı 175'e yükseldi haberi köyden çekilen bir fotoğrafla servis edilmiştir.⁹⁴ Kötü hava şartları yüzünden Tekman ve Çat'ın köylerine dün de sağlık yardımı gönderilemedi haberi de ahıra konulan çocukların fotoğrafı ile ilk sayfada yer almıştır.⁹⁵ Tortum İlçesinde 10 çocuk daha ölürken İstanbul Çatalca İlçesi Tepecik köyünde de kızamık vakası görüldüğü ve 70 çocuğun hasta olduğu haberi verilmiştir.⁹⁶

Tercüman'ın ilk sayfasında "Kızamık Ovacık'a sirayet etti ve 60 çocuk can verdi" yer alan haberde, incelemeler için Erzurum'a gelen Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın Tekman İlçesinde kızamıklı bir çocuğu muayene ederken çekilen resmi haberle birlikte servis edilirken hava muhalefeti yüzünden dün de helikopterlerin köylere ilaç yardımı yapamadığı bilgisi verilmiştir.⁹⁷

2.1.21. Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun SSK'lı İşçilerin Tedavileri Hakkında Sorusu

Milletvekili Fahir Giritlioğlu, Sağlık Bakanına: İşçi Sigortaları Kurumu işçilerinin tedavilerinin SSYB'nca yapılması daha yararlı olmaz mı; İşçi Sigortaları Kurumu'nun sağlık ve tedavi gibi asıl kendi ihtisas alanı dışındaki tasarruflarının ekonomik olmadığı hem de hastaneleri masraflı işlettiği iddiasının gerçeklik payı; İşçi Sigortaları Kurumu hastanelerinde bir hastaya günlük ödenen ortalama 40 lirayı başka bir müesseseye ödemek suretiyle hastaları tedavi ettirmek daha isabetli olmaz mı diye, sözlü sualler sormuştur.

SSYB Bakanı Faruk Sükan, 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Kanununun ilgili maddelerinde, sağlık hizmetinin verildiği yerlerde işçilerin de diğer vatandaşlar gibi her türlü sağlık hizmetlerinin Sağlık Bakanlığınca karşılanacağı ve İşçi

⁹² Cumhuriyet, 4 Mart 1965, s.1.

⁹³ Cumhuriyet, 8 Mart 1965, s.4.

⁹⁴ Milliyet, 3 Mart 1965, s.1.

⁹⁵ Milliyet, 4 Mart 1965, s.1.

⁹⁶ Milliyet, 5 Mart 1965, s.1.

⁹⁷ Tercüman, 4 Mart 1965, s.1.

Sigortaları Kurumuna ait müesseselerin Sağlık Bakanlığına devri hükme bağlandığını söylemiştir.

İşçi Sigortaları Kurumu, işçilerin muayene ve tedavilerini, Kuruma ait sağlık tesisi bulunan yerlerde bu müesseselerde yapmaktadır: Kurumun sağlık tesisi olmayan yerlerde de Sağlık Bakanlığına bağlı kurumlardan sağlık hizmeti almaktadırlar diyen Sağlık Bakanı, Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi hakkındaki 224 Sayılı Kanunla, İşçi Sigortaları Kurumuna ait müesseselerin Sağlık Bakanlığına devir işlemi sadece protokol devri meselesi olmayıp maddi imkân meselesidir, diye sorulan soruya cevap vermiştir.⁹⁸

2.1.22. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın 209 Sayılı Kanun'da Değişiklik Kanun Tasarısı

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan Meclis Başkanlığına, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı sağlık kurumları ve rehabilitasyon tesislerine verilecek döner sermaye hakkındaki 209 Sayılı Kanun'a bazı maddeler eklenmesine ve bazı maddelerin değiştirilmesine dair kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önerge vermiştir.⁹⁹ Oylama neticesinde önerge Meclis milletvekillerince kabul edilmiştir.

Millet Meclisinde, teklif maddelerinin müzakeresinde milletvekillerince verilen değişiklik önergelerine Komisyon katılmamıştır; Meclis Başkanınca tek tek oylamaya sunulan maddeler ve görüşme sonunda kanun teklifinin tümü üzerinde yapılan oylama neticesinde tasarının tümü kabul edilmiştir.

Faruk Sükan, 209 Sayılı Kanun'un bazı maddelerinin değiştirilmesi ve yeni maddelerin eklenmesini Sağlık Bakanı, Türk hekimliği için bir reform niteliğinde olduğunu ifade etmekte; yapılan değişikliklerden sonra hastane hekimi türlü şaibe ve maddi endişeden azade, bütün mesaisini hastalarına, mesleki ve ilmi araştırmalara verebilecektir ve böylece hekimlik haysiyeti ve hekimler hakkında memlekette bazı dedikodular, şaibeleri ortadan kalkacaktır diye ifade etmiştir.¹⁰⁰ Cumhuriyet Senatosu 4.Toplantı Yılı 103'üncü birleşiminde, Millet Meclisinde kabul edilen Kanun metni komisyonlarda görüşülmüştür.¹⁰¹ Sonraki günkü toplantıda kanun metninin tamamı müzakere edilmiş; asistan hekimlerin bu düzenlemeden yararlanmaları hususundaki talepleri kabul görmemiş ve kanun metninin yapılan oylamasında kanun tasarısı kabul edilerek kanunlaşmıştır.¹⁰²

⁹⁸ MM, B:94, 28.04.1965, O:2, ss.355-356.

⁹⁹ MM, B:96, 30.04.1965, O:1, ss.401-402.

¹⁰⁰ MM, B:118, 24.05.1965, O:3, ss.479-488.

¹⁰¹ CS, B:103, 24.06.1965, O:2, ss.222-223.

¹⁰² CS, B:104, 25.06.1965, O:2, ss.294-312.

2.1.23. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın 1965 Yılı SSYB'nın Bütçesi Hakkında Konuşması

Sağlık Bakanı, SSYB'nın asli fonksiyonu olan koruyucu hekimliğin ikinci plana atılmış olduğunu; pahalı ve imkânlarımız bakımından tatbikatı zor olan tedavi edici hekimliğe daha fazla önem verilmiştir, demektedir.

Sağlık hizmetlerinin ülkemizde salt devlet imkânları ile arzu edilen seviyede vermemizin mümkün olmadığını bunun için hiç değilse kademeli surette vergi mükelleflerinden başlamak suretiyle sağlık sigortası tesisi zorunluluk arz etmektedir diyen Sağlık Bakanı, ülkenin sağlıkla ilgili temel göstergelerini hakkında:

-Trahom hastalığı, ülkemizde kuzey, güney ve güneydoğu bölgelerinde hala ciddi sorun,

-Tüberkülozdan her yıl 40 bin kişi ölmekte; 30 bin kişi de yeniden hasta olmaktadır.

-Sıtma, ülkemizde mühim bir sorun olmaktan çıkmasına rağmen eradike değildir.

-Tarım Bakanlığı ile yapılan anlaşmaya göre ülkemizde 15 adet, gıda kontrolü yapacak laboratuvarlar kurulacaktır.

-İçme Sularının kontrolü Devlet Su İşleri laboratuvarlarında yapılacaktır.

-Ankara ve büyük şehirlerde hava kirliliği seviyesi, bu konuda tedbirler alınması gereken limitlere ulaşmıştır. Hava kirliliği ile ilgili Senatör Celal Ertuğ'un Meclise verdiği kanun teklifini Bakanlıkça desteklemekteyiz.

-Nüfus planlaması hakkında çıkarılan kanun pilot bölge ve pilot hastanelerde tatbikatı neticesinde kesin sonuçlar alındıktan sonra, bünyemize uygun şekilde yurt genelinde uygulamaya geçilecektir.

-Bakanlığımıza bağlı tedavi kurumlarında hasta yatak sayısı 40 bin; İDT ve özel sektör yatak sayısı 15 bin olup 542 kişiye bir yatak düşmektedir.

-Bakanlığımız, 12 müessesede 0-6 yaş arası himayeye muhtaç 3314 çocuğa bakılmaktadır.

-Himayeye muhtaç yaşlılarla alakalı gönüllü derneklerle iş birliği yapmaktayız. Konya'da teşekkül eden Darülaceze, 1.000.000 liralık vatandaş yardımı ile kurulmuştur.

-SSYB'nın bütçesinin genel bütçedeki payı %4,5'tur.

-Türkiye'de 14000 hekim vardır. Bakanlığımızda 3200, İDT'de 3.100, Serbest hekim olarak çalışan 2.100 ve dış memleketlerde çalışan 3500 civarındadır.

-Devlet hizmetinde görev yapan hekimlerin muayenelerle münasebetleri kesilmediği sürece Türk hekimliğinin haysiyeti her zaman dedikodu mevzusu ve münakaşa konusu olacaktır, şeklinde Meclis'e bilgi vermiştir.¹⁰³

¹⁰³ MM, B:114, 24.05.1965, O:3, ss.479-488.

Bakan Sükan Cumhuriyet Senatosunda, Bakanlık Bütçesi hakkında yaptığı konuşmada nüfusun %70'ten fazlası maddi imkânsızlıklar içinde köylerde yaşayan vatandaşlarımızı salgın ve hastalıklardan korunak için Milli sağlık politikamızın temel önceliğinin koruyucu hekimliğin bunun yanında da tamamlayıcı sağlık hizmet olarak tedavi hekimliğinin yürütülmesi şeklinde olmasını ifade etmiştir. Bakanlığın Sosyalizasyon Kanunu kapsamında Muş ilinde pilot bölge uygulamasının sonuçlarının genele teşmil etmesi için beş ilin daha pilot bölge uygulamasına dâhil ettiklerini belirtmiştir. Genel Bütçeden ayrılan yılda %4 payla ile bu kanunun ülke genelinde tam tatbikatının 15 senede gerçekleşmeyeceğini ve Sosyalizasyon projesinin köylere yol ve mektep götürülmesiyle birlikte ancak başarılı olacağına dikkat çekilmiştir. Konuşma hitamında, Senato Başkanı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan'a soru sormak isteyen milletvekillerine tek tek söz vermiştir.

-Erzurum Senatörü Edip Somunoğlu, margarin yağlarının kalp hastalığı yaptığı iddiaları hususunda ve sosyalizasyon bölgesinde muayene ve tedavi edilen bir vatandaşın bütçeye ne kadar maliyet getirdiğini sormuştur.

Bakan Sükan, margarinin birçok memlekette tüketildiğini ve bunun yenilmesinin yasaklanması hususunda ilmi bir çalışmanın olmadığını ve Sosyalizasyon tatbik edilen yerlerde fert başına 32 lira, uygulama harici yerlerde ise 16 lira fert başına harcama yapıldığını ifade etmiştir.

-İstanbul Senatörü Mebrure Aksoy, 8 saatten fazla çalışan hemşirelere, akıl hastalıkları, intaniye, tüberküloz ve diğer önemli özellikli birimlerde çalışanlarla başhemşirelere tazminat verilmesi hususunda Sayın Bakana düşüncesinin ne olduğunu sormuştur. Bakan Sükan, hâlihazırdaki ücret sisteminin tatminkâr olmadığını; Full-Time projesi ile yardımcı sağlık personeline imkânlar sağlanabileceğini ve bu kanun tasarısının Millet Meclisi gündeminde bulunduğunu ifade etmiştir.

İstanbul Senatörü Rıfat Öztürkçine, dış teknisyenlerine eski kanunun 34'üncü maddesinde göre tanınan hakların yeni başlayan dış teknisyenlerini de kapsıyor mu ve İçişleri Bakanının 537 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununda yer alan eğlence rüsumundan verem mücadele derneklerine aktarılan %10'luk payın kaldırılacağı beyanını üzerine verem mücadelesinin yapılması ne şekilde yapılacaktır diye sormuştur. Bakan Sükan, söz konusu düzenlemenin henüz meclise gelmediğini, gelirse de ona göre tedbirler alınacağını beyan etmiştir.¹⁰⁴

Sağlık Bakanı Faruk Sükan, sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesine Ağustos ayından itibaren Erzurum, Erzincan, Diyarbakır, Siirt ve Urfa'da uygulanmaya başlanacağını ve 252

¹⁰⁴ CS, B:80, 09.05.1965, O:2, ss.410-427.

sağlık ocağının hizmete gireceğini söylemiştir. Bakan seyyar röntgen cihazları ile 3 milyon kişinin mikrofilmlerinin çekileceğini, 6 yaşına kadar çocuklara tüberkülsüz BCG aşısı yapılarak veremden muaf neslin yetiştirilmesine çalışılacağını bildirmiştir. Bakan ucuz maliyetli pavyonlar inşası ile 2 bin verem yatağının mevcutlara ilave edileceğini söylemiştir.¹⁰⁵

2.1.24. Sağlık Bakanı Faruk Sükan'ın Halk Sağlığı Akademisi Kanun Tasarısı Önergesi

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan, Ankara Halk Sağlığı Akademisi Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki kanun tasarısının Bütçe Komisyonu kararı veçhile öncelik ve ivedilikle görüşülmesi yönünde Meclis Başkanlığına önerge vermiştir. (1/721) Meclis Başkanınca öncelik yönünden oylamaya sunulan önerge Meclisçe kabul edilmiştir.¹⁰⁶

2.1.25. 4258 ve 4862 Sayılı Kanunlar Alakalı Kanun Tasarısı Önergesi

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan, Bakanlık Teşkilat ve Memurları Kanun'un bazı maddelerini değiştiren 4258 Sayılı Kanun'un 2'nci maddesi ile 4862 Sayılı Kanun'a bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesi yönünde Meclis Başkanlığına önerge vermiştir. Meclis Başkanınca öncelik yönünden oylamaya sunulan önerge Meclisçe kabul edilmiştir. (1/856).¹⁰⁷

Kanun Tasarısı, Cumhuriyet Senatosunda öncelikle ele alınarak yapılan müzakereler sonunda Senato Başkanınca kanun tasarısının tümü oylamaya sunulmuş, oylama sonucunda Senatoda kabul edilmiştir.¹⁰⁸ 15.07.1965 kabul tarihli ve 665 Kanun Nolu ilgili Kanun değişiklikleri 26.07.1965 tarih ve 12058 Sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

¹⁰⁵ Milliyet, 25 Mayıs 1965, s.3.

¹⁰⁶ MM, B:126, 10.06.1965, O:2, s.49.

¹⁰⁷ MM, B:126, 10.06.1965, O:2, s.49.

¹⁰⁸ CS, B:118, 15.07.1965, O:1, ss.538-540.

2.2. 1965 TBMM Seçimleri ve 13.Dönem Yasama Faaliyetleri

TABLO 2: 10 Ekim 1965 TBMM Seçim Sonuçları ¹⁰⁹

Partiler	Alınan Oy	Oy Yüzdesi (%)	Milletvekili Sayısı	Seçim Sistemi
AP	4.921.235	52,87	240	Milli Bakiye Sistemi
CHP	2.675.785	28,75	134	
MP	582.704	6,26	31	
YTP	346.514	3,72	19	
BAĞIMSIZ	296.528	3,19	1	
TİP	276.101	2,97	14	
CKMP	208.696	2,24	11	

Seçimlerden bariz üstünlükle çıkan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Ekim 1965 ile 3 Kasım 1969 döneminde ülkeyi tek parti hükümeti olarak yönetmiştir. Demirel, 1964 başlarında ölen Gümüşpala'nın ardından partinin başına geçen daha radikal çizgideki Sadettin Bilgiç'in elinden parti liderliğini kaparak ordunun güvenini kazanmıştı.¹¹⁰

AP hükümetinin kuruluşu ve icraatları Demokrat Parti'nin devamı niteliğinde gerçekleşmiştir. Kalkınma ve refah artışı olarak gördüğü modernizmi, devlet teşvikleriyle köylüden sanayiciye kadar geniş bir kesimi memnun etmeye yönelik popülist iktidar politikası, ülke çapında bir patronaj ağına dayanan örgütlenmesi, geniş kitlelerin dini duygularını okşayan mukaddesatçılığı ve Avrupa'dan çok Amerika'yı örnek alan Batıcılığı ile AP iktidarı, adeta DP iktidarlarının yeniden doğuşu gibiydi. Demirel hükümetinin asli çabası, parlamento üzerindeki askeri vesayetle mücadele olmuştur. Bu mücadelede Demirel'in sarıldığı başlıca kavram "milli irade" kavramıydı.¹¹¹ 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükler, ülkede öğrenci ve işçi hareketleriyle birlikte aşırı sol hareketlerinin ivme kazanmasına neden olmuştur. Demirel bu dönemli ilgili bir beyanatında "Ne yapabildiysek 1965-1971 döneminde yapabildik, çünkü siyasi istikrar vardı"¹¹² demiştir.

1967 Kıbrıs olayları; Amerikan 6. Filo gemilerine karşı yapılan eylemler; Büyükelçi Kommer'e ODTÜ'de yapılan protestolar, Paris'te başlayıp dünyaya yayılan ülkemizde görülen öğrencilerin okul boykotları ve eylemleri; 1961 Anayasası ile çalışanlara verilen grev hakkına bağlı yoğun bir şekilde işçi eylemleri ile grevlerin de artışını beraberinde getirmiştir. İşçi ve öğrencilerle, aşırı sol, yasadışı örgütler, demokratik hak ve talepleri kanuna uygun şekilde

¹⁰⁹ Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011 TÜİK; <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 09/11/2021)

¹¹⁰ Kemal H. Karpat, Osmanlı'dan Günümüze Asker ve Siyaset, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s.251.

¹¹¹ Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, 1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2014, s.141.

¹¹² Hasan Cemal, 12 Eylül Günlüğü Tank Sesiyle Uyanmak, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986, s.129.

masumane olmak yerine, eylem ve yürüyüşler çoğunlukla kanun çerçevesi dışına çıkarak kamu düzeni için ciddi asayiş konusu olmuşlardır. Asayiş hadiselerinin ülke içinde görülme sıklığı ve yoğunluğu tek parti hükümetinin İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın kamuoyu önünde tanınırlığını ve popülaritesini arttırmıştır.

2.2.1. Senatör Fehmi Alpaslan'ın Siverek Kebirkazanı Köylüleri Hakkında Sorusu

Artvin Senatörü Fehmi Alpaslan, Siverek İlçesi Kebirkazanı köylüleri adına Ahmet Aydoğdu ve arkadaşlarının yaptığı başvuruda idari makamların da kullanılarak kendi tapulu arazilerini kullanmaktan menedildikleri şeklinde kendisine çekilen telgraf üzerine meselenin mahiyetinin ne olduğu hususunda İçişleri Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılması için 29 Kasım 1965 tarihinde yazılı soru önergesi vermiştir. (7/203)

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, köy muhtarı Halil Demirtaş'ın izale-i şüyu suretiyle satın alıp, icra marifetiyle zilyetliğini bulundurduğu arazilere; şikayet dilekçesinde adı geçen eski ortaklarının müdahaleleri Kaymakamlıkça 5917 Sayılı Kanun'a göre men edildiğini; Urfa Valiliğine yapılan şikayet üzerine, şikayet sahiplerine idarece yapılacak bir işlemin olmadığı, hadisede keyfilik, kanunsuzluk yapılmadığı ve bu durumun 5917 Sayılı Kanun'un tatbik edilmesinden ileri geldiği keyfiyeti ilgililere tebliğ edildiğini, ifade etmiştir.¹¹³

2.2.2. Milletvekili Sadun Aren 'in Konferans İzni ile İlgili Sorusuna İçişleri Bakanının Cevabı

İstanbul Milletvekili Sadun Aren, 171 Sayılı Kanun'un 12'nci maddesine göre kendisine konferans verme müsaadesi verilmediğini, gerekçe olarak da okulun kamu hizmeti görülen yer olması gösterilmiştir, demektedir. Buna göre hangi binalarda konferans verilebileceğine ve yapılmak istenilen söz konusu konferansın yapılmasına izin vermeyen Ankara Valisi hakkında ne gibi işlem yapıldığına dair Meclise soru önergesi vermiştir.(6/35)

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, eğitim için destekleyici mahiyette ilmi konferansların okullarda yapılması için kanuni izin şartı yoktur. Lise seviyesinde bir okulda kapitalizm ve sosyalizm toplantısını düzenlemek için Ankara Valiliğine yazılı başvuruda bulunan dernek yetkililerinin toplantının ilmi toplantı sınırları aşabileceği düşüncesiyle yasal izin talep ettikleri anlaşılmaktadır, demektedir. Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Öğrenci Derneği'nin lise müfredat programını tamamlamak gayesiyle tertip edilecek konferanslar için tahsis edilmiş salonda "kapitalizm ve sosyalizm nedir?" konulu bir toplantının yapmasını 171 Sayılı Kanun'un 12'nci maddesi lüzumunca reddeden Ankara Valisi hakkında herhangi bir işlem yapılması düşünülmektedir, demiştir.¹¹⁴

¹¹³ CS, B:16, 02.12.1965, O:2, s.199.

¹¹⁴ MM, B:21, 09.12.1965, O:1, ss.527-530.

2.2.3. Faruk Sükan'ın Milletvekili İ. Hakkı Yılanlıoğlu'nun Kıbrıs Konulu Sorusuna Cevabı

Kastamonu Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Dışişleri Bakanının sözlü cevaplandırması için 24 Asya-Afrika Devleti Kıbrıs konusunda BM'ne rapor sunmuşlar mıdır? Eğer böyle bir rapor varsa bu raporun mahiyeti nedir ve raporu veren hangi devletlerdir, diye Meclise soru önergesi vermiştir.(6/37)

İçişleri Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili Faruk Sükan, 24 tarafsız Asya-Afrika Devleti Kıbrıs'la alakalı olarak BM'ye rapor değil bir karar tasarısı sunduklarını ve tasarıda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemen ve bağımsız bir ülke olduğunu; onun toprak bütünlüğüne tüm devletlerin riayet etmesi gerektiğini ve bu kararda BM'nin arabuluculuk faaliyetlerini devam etmesi tavsiye edilmektedir, demiştir. Bu karar tasarısı altında imzası olan devletler Burundi, Çad, Kongo, Dahomey, Gabon, Gana, Gine, Hindistan, Jamaika, Kenya, Mali, Malavi, Nepal, Nijerya, Togo, Panama, Ruanda, Sierra Leone, Uganda, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Tanzanya, Yemen, Yugoslavya ve Zambiya'dır.¹¹⁵

2.2.4. Bakan Faruk Sükan'ın Magosa Antlaşması Hakkında Gündem dışı Açıklaması

Kıbrıslı Rumların yaptıkları saldırılar üzerine Hükümetimizin BM Güvenlik Konseyine yaptığı başvuru neticesinde Konseyden çıkan karar hakkında Dışişleri Bakanı 5 Kasım'da Senato'da, 7 Kasım'da da Millet Meclisine konu hakkında bilgi vermiştir. 2 Kasım'da Rumlarca Türk Bölgesine yönelik tecavüz ve işgal üzerine Hükümetin BM nezdinde yaptığımız girişimler neticesinde taraflar arasında Magosa Antlaşması yapılması temin edilmiş ve bu antlaşma ile müteceviz Rumlar, 2 Kasım'dan sonra işgal etmiş oldukları mevzilerden çekilmesi temin edilmiştir. Anlaşmaya göre surlar dışındaki barikatlar kaldırılmış, sivil şahısların aranması sonlandırılmıştır. Bu antlaşmanın tatbik edilmesi görevi de BM Barış Gücüne verilmiş olup Türk mahallelerinde de eskiden olduğu gibi Türk polisinin görev yapması kararlaştırılmıştır. Halen BM Siyasi Komisyonunda Kıbrıs görüşmeleri devam etmektedir. Ayrıca Güvenlik Konseyinde BM Barış görüşmelerine de başlanacaktır.¹¹⁶

Bakan Sükan aynı gün Cumhuriyet Senatosuna konu hakkında bilgilendirme yapmış, BM temsilcilerinin bu hassas meselede yardımları ve anlaşma yapılması hususunda gösterdikleri gayretlerden memnuniyetini ifade etmiştir. Bakan, Hükümetin ahdi ve manevi sorumluluğunun gereği olarak Kıbrıslı Türklerin hak ve menfaatlerinin büyük bir dikkatle takip ettiğini beyan etmiştir.¹¹⁷

¹¹⁵ MM, B:21, 09.12.1965, O:1, ss.530-532.

¹¹⁶ MM, B:22, 14.12.1965, O:1, ss.538-539.

¹¹⁷ CS, B:20, 14.12.1965, O:1, ss.245-246.

2.2.5. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Kıbrıs ile İlgili Gündem dışı Söz Alması

BM Siyasi Komisyonun ardından BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs ile ilgili alınan karar tavsiye niteliğindedir. Ve Türkiye'nin bu tavsiye kararına riayet etme mesuliyeti bulunmamaktadır. Bu kararlar Kıbrıs'taki Türk Cemaatine verilen haklar ve Ada üzerinde Türkiye'nin hak, menfaat ve görevlerini ortadan kaldırmaz. Hakka ve hukuka aykırı bu karara uymayacağımız gibi, önceden akdedilen anlaşmaların tarafımıza yüklediği vecibeler yetkiler dahilinde yerine getirilecektir. BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs meselesi ile alakalı alınan karar, BM Anayasası'nın 12'nci maddesine aykırı olup bir tavsiye kararı olup ülkemizi bağlayıcı bir yanı yoktur diyen İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Londra ve Zürih Antlaşmalarıyla garantiye alınan hakların tadili yine sözleşmeyi imzalayan tarafların ortak karar almalarıyla mümkündür, demiştir.¹¹⁸

“50 Bin Genç Ordu Kıbrıs'a Diye Bağırıyor” manşet haberde, BM Genel Kurulunun Kıbrıs hususunda Türkiye aleyhine almış olduğu kararı gençlik dün protesto etmiştir. Bu münasebetle dün Beyazıt meydanında toplanan elli binin üzerinde genç, Taksime yürümüş ve Taksimdeki Atatürk abidesi önünde “Kıbrıs” yemini ederek ordu ile gençliğin Kıbrıs'a yürümesini istemiştir. İçişleri Bakanı Faruk Sükan, BM Umumi Heyetinin tavsiye niteliğinde aldığı karara rağmen önceki anlaşmaların Türkiye'ye verdiği yetkilerin kullanılacağını söylemiştir.¹¹⁹

BM siyasi komitesi Kıbrıs'la ilgili aleyhimizdeki tasarımı onayladı; Makarios'un tezi kabul edildi. BM'de kararın oylama sonucu: 51 çekimser, 47 aleyhimize ve 6 oy lehimize (ABD, Arnavutluk, Pakistan, İran ve Libya).¹²⁰

2.2.6. Senatör Ekrem Özden'in Trafik Kazaları Tedbirleri Hakkında Sözlü Sorusu

İstanbul Senatörü Ekrem Özden, trafik kazalarına yönelik alınan tedbirlere dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere sözlü soru önergesi vermiştir. (6/298).¹²¹ Önergede, senede bir milyar zarara ve yüzlerce vatandaşın hayatını kaybetmesi ve birçok ailenin perişan olmasına neden olan trafik kazalarının önlenmesi için Hükümetin ne gibi tedbirler aldığını veya almayı düşündüğünü açıklamasını talep edilmektedir.

Bakan Sükan,1964 yılında ülkemizde 14035 adet trafik kazası olduğunu; kazalarda 2485 kişinin ölü, 13236 kişi yaralı, 25 milyon lira maddi hasarın tespit edildiğini yeni kabullere göre ise milli servet kaybımızın yekunu 400-500 milyon civarındadır demiştir. Her yıl trafiğe ortalama 25 bin yeni araç katılmakta, her 12,3 taşıttan biri trafik kazasına karışmaktadır. 1965

¹¹⁸ MM, B:25, 20.12.1965, O:1, ss.589-591.

¹¹⁹ Tercüman, 21 Aralık 1965, ss.1,7.

¹²⁰ Cumhuriyet, 18 Aralık 1965, s.1.

¹²¹ CS, B:24, 28.12.1965, O:1, s.360.

yılında Trafik Tüzüğünde yapılan değişikliklerle şehir içi trafiğini ve taşımalarını düzenleyen yeni hükümler getirilmiştir. Ayrıca, “Karayolları Taşınmasını” düzenleyene bir kanun tasarısı üzerinde Ulaştırma Bakanlığında, İçişleri Bakanlığının iştiraki ile çalışmalar yapılmaktadır. Şoförlerin yorgunluk ve uykusuzluk hallerini önleyen “çalışma karneleri” ihdas edilerek uygulanmasına başlanmış, Genel Zabitanın trafik suçlarına müdahale etmeleri istenmiş, alınan radar cihazları ile hız kontrolüne önem verilmiş, Trafik zabıtası kursları açılarak bu kadroya personel takviyesi yapılmıştır. Bakan Sükan, trafiğin teknik cephesinin, büro ve ulaştırma hizmetlerinin birçok memleketlerde olduğu gibi İçişleri Bakanlığı teşkilatı dışında tek bir merciye bağlanmasının daha yararlı olacağı mütalaasında bulunmuştur.

Bakanın cevabının ardından söz alan Senatör Ekrem Özden, sözlü sorusunu Başkanlığa verdiği tarih üzerinden bir buçuk seneden fazla zaman geçtiğini ve Bakanlarımızdan bu süre zarfında cevap alamadığını: Sözlü sorusuna Sayın Sükan’ın tatminkâr bir şekilde cevaplandırması sebebiyle Bakana teşekkürlerini sunmuştur.¹²²

2.2.7. Ordu Milletvekili Feridun Cemal Erkin’in İnfilak Olayı Hakkındaki Soru Önergesi

Ordu Milletvekili Feridun Cemal Erkin, Ordu ilinin Ünye ilçesinde 9 Kasım 1965 günü vuku bulan infilak olayına dair soru önergesi vermiştir.(7/7). Ünye’de akşam 20.30 sularında, şeref ve dürüstlüğü ile kendisini camiasına sevdirmiş Ünye Asliye Ceza Hâkimi Müeyyet Akman’ın çarşıya çok yakın olan evinin önünde fitilli dinamitin infilakından doğduğu anlaşılmıştır. Önergede, hâkimin şahsına karşı yapılan bu suikastın faillerinin bulunması ve adalete teslim edilmeleri hususunda ne gibi tedbirler ve nasıl bir netice alındığı sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Ünye ilçesinde noter ile asliye ceza hâkimi Müeyyet Akman’ın müşterek oturdukları evin bahçesine çıkan merdivene dinamit atıldığı haberi üzerine polis olaya el koymuş; bir sene evvel aynı şekilde bir husumetten dolayı bir şahsın evine dinamit atmaktan sanık ve mahkûm olan Muzaffer Yılmaz ve Bekir Kaya isimli şahıslardan şüphelenilmiş ve adliyeye sevk edilmişler; bu şüphelilerin delil yetersizliğinden serbest kaldıklarını: Olayın aydınlanması için muhtelif ihtimalleri dikkate alan polis hadisenin gayesinin açıklanması için her türlü gayreti göstermekte olduklarını beyan etmiştir.¹²³

2.2.8. Senatör Cahit Ortaç’ın Ulukışla İlçesi Çiftçi Malları Hakkında Yazılı Sorusu

Bursa Senatörü Cahit Ortaç, Ulukışla Çiftçi Malları ve Murakabe Heyetinin seçiminin dokuz aylı gecikme ile 1964 Temmuz ayında yapıldığını ve seçilenlerinde o tarihten beri işbaşına getirilmeyerek eski heyetin görevine devam ettiği; konu hakkında defalarca Valiliğe

¹²² CS, B:65, 12.04.1966, O:1, ss.647-650.

¹²³ MM, B:30, 29.12.1965, O:3, ss.210-211.

yapılan müracaatların dikkate alınmadığı hususunda yapılan şikâyette iddia ve ihbarların doğru olup olmadığına dair İçişleri Bakanlığınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/209).

Bakan Sükan, Niğde Valiliğinden konu hakkında alınan cevabi yazıda; Tarım Bakanlığınca yapılan soruşturma neticesinde Çiftçi Mallarını Koruma ve Murakabe Heyeti seçimlerinde hukuka aykırı bir hususun olmadığı ve idarenin yeni seçilen heyete görevi devir teslim etmesi kararı üzerine devir teslim işlemi tamamlanarak gerekli evraklar yeni seçilen Koruma Meclisine teslim edildiğinin bildirildiğini, ifade etmiştir.¹²⁴

2.2.9. Niğde Milletvekili Ruhi Soyer'in Batı Trakya'daki Türk Varlığı Hakkındaki Soruları

Niğde Milletvekili Nurettin Soyer, Lozan Anlaşmasının yapıldığından günümüze Batı Trakya'daki Türk-Yunan nüfusları, arazi ve emlak durumları, Türk Cemaatinin din adamlarının seçimleri, dernek adetleri ne olduğu buna mukabil İstanbul Rumlarının ülkemizdeki sosyal, ekonomik hayat standartları, dernekleri, kulüpleri, patrik seçimlerine Türk Hükümetlerinin engelleyici, kısıtlayıcı bir etkisinin olup olmadığı; her iki ülke arasında karşılıklı olarak azınlıklara karşı yapılan tatbikatta haksız eşitliğin giderilmesi için Hükümetimiz ne düşünmektedir, diye sorular yöneltilmiştir. (6/53).

Lozan Antlaşması'nın yapıldığı yıllardaki Batı Trakya'daki Türk varlığı, nüfus olarak 129120'den 33910'a ve sahip oldukları emlak arazilerinin yarı yarıya (%75'ten %37,5'a) düşerken bölgede Rum nüfusu 33910'dan 250000'ne yükselmiştir. Yunan Hükümeti, Türk Cemaatine 45 yıldır Baş Müftü tayin etmemektedir. Lozan'da ekalliyetlerin temel hak ve hürriyetleri karşılıklı olarak teminat altına alınmış olsa da Yunan hükümetinin Türk azınlığa karşı baskı, yıldırma siyaseti yıllardan beri tatbik edilmektedir.

Buna mukabil İstanbul'da yaşayan Rum asıllı vatandaşlarımız her türlü sosyal ve ekonomik haklarını serbestçe kullanabilmekte; Fener Rum Patrikhanesi, patriklerini Saint Sinod Meclisince Türk tebaası metropolitleri arasından seçmektedir. Cumhuriyet döneminde patriklik makamı ölüm ya da istifa ile boşalmış, hiçbir patrik Türk Hükümetince görevden azledilmemiştir.

Batı Trakya'da Türklere ait "Rodop-Evros Türk Öğretmenleri Birliği ile Gümülcine Türk Gençlerbirliği" yalnız iki dernek varken İstanbul'da Rumlara ait 86 dernek ve 4 kulüp faaliyet göstermektedir.

¹²⁴ CS, B:26, 05.01.1966, O:2, s.396.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Batı Trakya’da yaşayan soydaşlarımızın hayat şartlarının ıslahı ve antlaşmalarla teminat altına alınan haklarından yararlanabilmeleri için Hükümet olarak çalıştıklarını ifade etmiştir.¹²⁵

Sükan, Nisan ayına kadar Türkiye’de Yunan uyruklu tek Rum kalmayacak derken Kıbrıs için de önemli kararlar alınacağı şeklinde demeç vermiştir. Atina’da yayınlanan Kıbrıs-Yunan bildirisinde “Enosis’i önleyen, direkt veya indirekt olarak Ada’nın taksimini öngören çözüm yolunun reddedilmesi” karşısında Dışişleri bakanlığında ihzari bir toplantı yapılmış, bildiri incelenmiştir. Toplantı sonrası demeç veren Sükan “İyi bilsinler, Enosis’e müsaade edilmeyecektir” demiştir. Sükan, bir soru üzerine “Mart ayında 48, Nisan ayında geri kalan 28 Yunanlı daha yurt dışına çıkarılacak, bu suretle Türkiye’de tek bir Yunan uyruklu Rum kalmayacaktır” demiştir.¹²⁶

2.2.10. Samsun Milletvekili İlyas Kılıç’ın Kıptilerle İlgili Sorusuna İçişleri Bakanının Cevabı

Samsun Milletvekili İlyas Kılıç, Samsun bölgesinde mukim olmayan ve kanuni bir ikametgâhları olmadan dolaşan rastgele istedikleri yere çadır kurup oturan Kıptilerden yöre halkının şikâyetçi olduğunu söylemiştir. Çadır kurulan mıntikalarda civar halkı rahatsız etmekte ve bilhassa at hırsızlığı yaptıkları bilinmektedir. Yine zabıta kuvvetlerinden aldığım bilgiye göre diğer birçok hırsızlık olaylarının da failleri bunlardır. Bunların sabit bir yerde ikamet etmeleri hususunda İçişleri ile İmar ve İskân Bakanlıklarının ne gibi tedbirler almayı düşünmekte oldukları hususunda sözlü olarak cevaplandırılması soru önergesinde talep edilmiştir.

1930’lu yıllarda Samsun vilayetine 1925 Kıpti yerleştirilmiş; bunun dışında komşu illerden de her yıl Samsun’a 400 Kıpti geçici olarak gelip geri dönmektedir.

Bakan Faruk Sükan, İçişleri Bakanlığı kayıtlarına göre ülkemizde yarısı meskûn diğer yarısı gezgin 90 bin Kıpti yaşamakta olduğunu ve 1964 yılına kadar iskân işleriyle uğraşan makamların sık sık değişmesi, 2.Dünya Savaşı şartları, 1950 tarihinde Bulgaristan’dan çıkartılan Türk asıllı kimselerin yerleştirilmeleri nedenlerinden dolayı gezginci Kıptilerin iskân çalışmalarının başarılı olamadığını ifade etmiştir.¹²⁷

2.2.11. Bakan Sükan’ın Nüfus Kanunu Teklifi Hakkında Geçici Komisyon Önergesi

İçişleri Bakanı, Millet Meclisinde bulunup da seçimlerin yenilenmesi nedeniyle hükümsüz olan “Genel Nüfus Yazımı ve Nüfus Kanunlarının Yenilenmesi” hakkındaki

¹²⁵ MM, B:33, 10.01.1966, O:2, ss.310-317.

¹²⁶ Tercüman, 4 Şubat 1966, ss.1,7.

¹²⁷ MM, B:33, 10.01.1966, O:2, ss.328-330.

Hükümet teklifi Yüce Meclise sunularak ilgili komisyonlara havale edilmiştir. Her iki kanun tasarısının ilgileri bakımından havale edilmiş olduğu Dışişleri, Adalet, İçişleri ve Plan komisyonlarından seçilecek dörder üyeden kurulacak geçici bir komisyonda görüşülmesine dair önerge vermiştir. (1/69, 1/70, 4/30)

Meclis Başkanı, önerge üzerinde söz isteyen var mı, sorusuna söz isteyen olmayınca geçici komisyon teşkilini kabul edenler, kabul etmeyenler diye oylamaya sunup önerge kabul edilmiştir, demiştir.¹²⁸

2.2.12. Diyarbakır Milletvekili T. Ziya Ekinci'nin sorularına Faruk Sükan'ın Cevabı

Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci'nin Silvan Kaymakamı ve savcısının partizanca davranışları nedeniyle ilçede asayişin bozulduğu iddiasıyla sözlü cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir. Önergede Ekinci, Silvan Kaymakamın ilçeye tahsis edilen tohumluk buğdayı ihtiyaç sahiplerinden ziyade AP İlçe Başkanının direktiflerine göre dağıttığı; savcının da AP ilçe yetkililerinin arzularına göre görev yaptığı ve bu duruma tepki olarak da ilçede 29.11.1965'te protesto gösterilerinin yapıp yapılmadığı: Silvan Savcısı taltifen Diyarbakır İl Merkezine alınırken, Kaymakam hakkında bir işlem yapılmadığı doğru mudur, diye sorulmaktadır.

Bakan Sükan, Kaymakam hakkında muhtelif tarihlerde yapılan şikâyetler tetkik edilerek şikâyet sahiplerine bilgi verilmiştir. Yapılan ihbar ve şikâyetlerde Kaymakam aleyhine sabit maddi deliller tespit edilmemiştir. Silvan'la ilgili olarak Hükümetimizin ilgisiz olduğu iddiası asla doğru değildir. Silvan'da muhtaç çiftçilere tahsis edilen tohumluk buğday ve arpa dağıtımında yolsuzluk yapıldığı konusundaki iddialar için mülkiye müfettişlerince soruşturma açıldığını ve tahkikatın tamamlanmak üzere olduğunu beyan etmiştir.

29.11.1965 tarihinde Silvan'da vuku bulan kanunsuz yürüyüş hadisesi üzerine mahalline gönderilen mülkiye müfettişleri olayı bütün yönleriyle incelemişlerdir. Durum adli mercilerce de tahkik edilmektedir. Silvan'da asayişin olmadığı iddiaları üzerine Silvan Kaymakamı hakkında yapılan tahkikatta menfi bir delil tespit edilememiştir. Bakan Hükümetin, partizan davranışlara asla müsamaha ve müsaade etmeyeceklerini; demokratik devlet düzenini koruma ve idamesi hususunda gayet hassas ve dikkatli çalışmakta olduklarını ifade etmiştir.¹²⁹

2.2.13. Hatay Milletvekili Talat Köseoğlu'nun Pasavan Rejimi Hakkında Sözlü Soruları

Hatay Milletvekili Talat Köseoğlu'nun, Türkiye ile Suriye arasındaki Pasavan ve İyi Komşuluk Antlaşmalarının tatbikiyle Suriye hudutlarında kaçakçılık yapıp yapılmadığına

¹²⁸ MM, B:34, 12.01.1966, O:1, ss.349-350.

¹²⁹ MM, B:34, 12.01.1966, O:2, ss.359-366.

inanılıp inanılmadığına dair Başbakanının cevaplandırılması isteği ile sözlü soru önergesi vermiştir.(6/100). 26 Haziran 1929 Tarihli Protokol ve 3883 Sayılı Kanun ve bu kanuna dayanan Türkiye-Suriye Dostluk ve İyi Komşuluk Mukavelesi ve Hudut Komisyonlarının kararlarındaki hükümlere göre, Suriye’de arazisi olan Türkler ve Türkiye’de arazisi olan Suriyeliler bu arazilerini işletmek ve mahsullerini de kendi ülkelerine serbestçe nakletmek hakkına sahip kılınmışlardır. Hüsnüniyetle kurulan bu düzenlemeden yararlananların büyük bir kısmı yıllardır pasavan rejimin istismar ederek milli servetlerimizi kaçakçılık yolu ile resmen dışarıya kaçırmışlardır. Bu konuda Hükümetin ne gibi tedbirler almayı düşündüğü sorulmaktadır.

Başbakan adına İçişler Bakanı Faruk Sükan, soru önergesini sözlü olarak cevaplandırmıştır. Pasavan rejimi hükümlerine tabi Suriye’de Türk vatandaşlarının 193.221 dönüm; Türkiye’de de Suriyelilerin 86.596,204 dönüm tarım arazileri mevcuttur. Bu rejime göre üretilen zirai ürünler ülkemize daha çok gelmesi gerekirken Suriye’ye 291.700 ton; Türkiye’ye sadece 5.200 ton ürün girmektedir. Bu durum haksız kazanca neden olmaktadır.

Pasavan rejimine aykırı hareketlere ve kaçakçılığa engel olmak için mevcut komisyonlar eliyle alınan ekiliş ve idrak beyannameleri, yapılan tahminler komisyon başkanlıklarının mutlaka kaymakamlar tarafından yürüterek ikinci ellere bırakılmaması, tapu kontrolü ile mahsul kaçakçılığına engel olunmaya çalışılması ve bunların yanında da ilave ekonomik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

İki ülke arasında gıda fiyatları, kur farkı, nakliye masrafları nedeniyle her iki ülke vatandaşları müstahsilleri Suriye’de bırakmak veya fazlasıyla Suriye’ye götürmek istemelerine neden olmakta diyen İçişleri Bakanı, iki ülke arasında doğan ekonomik eşitsizliğin ıslahı noktasına iki ülke hariciyesi arasında yapılan görüşmelerden bir netice alınmadığını ifade etti.¹³⁰

2.2.14. Konya Milletvekili Nazif Kurucu’nun Gündem dışı Konuşmasına Bakanın Cevabı

Konya Milletvekili Nazif Kurucu Kaymakamların Sınıf Değiştirme ve Tayin Yönetmeliği hükümlerine göre en geç Ekim ayında yapılması gerekirken yer değişikliklerinin kış aylarına sarkmasının idarecileri güç duruma düşürmek, onları baskı altına almak gayesiyle yapıldığını iddia ederek İçişleri Bakanlığından bu tatbikatın durdurulmasını istemiştir. Kurucu, gündem dışı konuşmasında; bu tayinlerin rutin bir işlem olmayıp idarecileri yıldırma amacına yönelik olduğunu ifade etmiştir.

¹³⁰ MM, B:34, 12.01.1966, O:2, ss.373-375.

Konu hakkında cevap veren İçişleri Bakanı, idarecilerin sınıf ve yer değiştirme işlemlerine dair tasarruf yetkisinin Hükümette olduğunu; kanunlar dairesi içinde hak, yetki ve takdir ölçülerini kullanmak suretiyle kanuni tayin ile nakillerde bulduklarını ve bu kabil konuların demagoji ve polemik konusu yapılmamasını temenni ederiz, demiştir.¹³¹

2.2.15. Kocaeli'ne Bağlı Kaynarca İlçesinin Sakarya İline Bağlanması Kanunu

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İçişleri Bakanlığının idari ve mülki taksimatta yapılacak değişikliklerin ilmi, beşeri, coğrafi ve ekonomik yönleriyle değerlendirildiği; objektif ölçüler baz alınarak hissi ve politik tesirlerden uzak kararlar alındığını beyan etmiştir. İçişleri Bakanlığı olarak her iki ilin yetkili organlarının mutlak mutabakatı bulunması, coğrafi ve iktisadi sebeplerde göz önüne alarak Kaynarca İlçesinin Sakarya İline bağlanmasının uygun olacaktır. Senato Başkanı, kanun maddelerinin görüşülmesi yönünde çıkan oylama sonucundan sonra kanun metninin maddelerini okutmuş; maddeler ve tümü üzerinde söz isteyen olmadığı için tümünü oylamaya sunmuş ve kanun Senato'da kabul edilmiştir.¹³²

2.2.16. Senatör Osman Alihocagil'in Trafik Yasası'na Bağlı Kurulan Fona dair Sorusu

Erzurum Senatörü Osman Alihocagil, Trafik Kanununa bağlı olarak kurulan fonda biriken paraların miktarını; bu paranın hangi belediyelere dağıtıldığı ve halen fonda dağıtılmamış paranın olup olmadığı hakkında İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir. (7/247).

Bakan Faruk Sükan, 1963-1965 yıllarında Müşterek Trafik Fonuna 37.275.000 lira ödenek konulduğunu; İller Bankasındaki Müşterek Trafik Fonu hesabına da 26.920.826 lira aktarıldığını; 1965 yılı bütçesine konulan 12.425.000 liradan şimdiye kadar İller Bankasındaki ilgili hesaba 2.070.826 lira aktarılmış olduğundan Fonda nakit mevcudunun olmadığını ve kendi Bakanlığı ile önceki Bakanların zamanında belediyelere yapılan tahsisat cetvellerinin de cevap yazısı ekinde Senato Başkanlığına sunulduğunu ifade etmiştir.¹³³

2.2.17. MP'li İsmail Hakkı Akdoğan'ın Araştırma Önergesi dair Bakanın Konuşması

Orgeneral Cemal Tural'ın Milli Savunma Bakanına yazdığı resmi yazı ile ABD Başkanı Johnson'un zamanın Başbakanına yazdığı mesajın basına sızdırılarak haber yapılması üzerine, haberin basına intikali hususlarında bilgi edinmek üzere Anayasanın 88 ve içtüzüğün 169 ve müteakip maddeleri gereğince Millet Partisi Grubu adına İsmail Hakkı Akdoğan'ın verdiği Meclis araştırma önergesi hakkında İçişleri Bakanı Faruk Sükan, haberi yayınlayan gazetelerin

¹³¹ MM, B:36, 17.01.1966, O:1, ss.418-419.

¹³² CS, B:37, 20.01.1966, O:1, ss.796-798.

¹³³ CS, B:38, 01.02.1966, O:3, ss.89-91.

mesul şahsiyetleri hakkında tahkikat ve takibat başlatıldığını, konunun adli makamlara intikal ettiğini ve bu sebeple Anayasa'nın 132. Maddesi hükmü gereğince adalete intikal etmiş bir konu hakkında Meclis tahkikatı açılmasının uygun olmayacağı kanaatinde olduğunu ifade etmiştir.¹³⁴

Hürriyet'te, Meclis Araştırması görüşmelerinde, MP'li Memduh Erdemir'in "Halk, Başbakan Demirel, paraya çok düşkündür. 3 gün içinde zengin olmuştur. Bu mektupları gazeteye o satmıştır, diyor" sözlerine AP'lilerin tepkisi ve konuşmacının sözünü geri almaması üzerine mecliste tekme tokatlı büyük bir kavga çıktığı ve Başkan Ahmet Bilgin kavgaları önleyemeyince celseyi tatil edip kürsüyü terk ettiği haberi yayınlanmıştır.¹³⁵

2.2.18. Milletvekili Mustafa Akalın'ın Sorularına Başbakan adına Faruk Sükan'ın Cevabı

Afyon Milletvekili Mustafa Akalın, müstakil genel müdürlükler ve İDT bünyesinde sivil savunma sekreteri, sivil savunma uzmanı ve teknik eleman statüsünde: Kaç kişi çalışmakta; kaç tanesi teknik personel; teknik personelin yevmiyeleri kaç lira; bunların kaç tanesi emekliliklerinden vazgeçerek çalışmakta; emekli subaylardan yaşını başını almış olanların hangi zaruretlerden dolayı çalıştırıldığı ve bu teknik personelin elle tutulur nasıl bir fonksiyonları olduğu hususunda Başbakan tarafından sözlü cevaplandırılması için Meclise yazılı soru önergesi vermiştir.

Başbakan adına yazılı soruya sözlü cevap vermek için İçişleri Bakanı Faruk Sükan söz almıştır. Sivil Savunma Sekreterliği ve Sivil Savunma Teşkilatında 392 savunma sekreteri ve savunma uzmanı, 620 sivil savunma uzmanı görev yapmakta olup bunların 904'ü 42 Sayılı Kanun'la, 32 kişi ise ordudan emekliye ayrılmış subaylardan oluşmaktadır. Kamu kurumlarında görevli emekli subayların emeklilikleri kaldırılarak memur olarak çalışmakta oldukları kadronun karşılığı ücret alırlar. Bunun istisnası Et-Balık, THY ve TPAO gibi kurumlarda çalışan ve Milli Birlik Hükümeti tarafından tayin edilmiş 63 kişi hem emekli maaşlarını hem de görevlerinin ücretini almaktadırlar: 1962'den beri bu kurumlarda eksilen kadrolara yeni tayin yapılmamıştır.

Devlet dairelerinde teknik personel ihtiyacı nedeniyle ordudan genç yaşta ayrılanlarla kimi emekli subay bilgi ve tecrübelerinden istifade edilmek üzere istihdam edilmektedir. İçişleri Bakanı Faruk Sükan, devlet kurumlarında toplam 4487 teknik personel görev yapmakta olup bunun 147'si ordudan ayrılmış teknik subaylardır. Bunların da 59'u emeklilikten vazgeçerek yeniden maaşa geçmiş geri kalan 89 kişiden istifade edilemeyecek, hatır ve gönülle

¹³⁴ MM, B:40, 02.02.1966, O:2, s.533.

¹³⁵ Hürriyet, 3 Şubat 1966, ss.1,7.

çalıştırılan var ise gerekli tahkikatı yaparak neticeden yazılı olarak cevap vereceğini ifade etmiştir.¹³⁶

2.2.19. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İzmir Hadiseleriyle İlgili Meclise Bilgi Vermesi

Ankara Milletvekili Rıza Kuas'ın 7 Şubat'ta İzmir'de 55 gün devam eden grev sonunda meydana gelen olaylarda Hükümetin gerekli tedbirleri almadığına dair konuşması üzerine İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Mecliste açıklama yapmıştır.

2 aydan beri grev halindeki İzmir Kula ve Yün Mensucat Fabrikası işçileri 07.02.1966 tarihinde izinsiz ve kanunsuz yürüyüş yapmışlardır. Emniyet Müdürünün ikaz ve ihtarlarına rağmen dağılmayan grup önlerine kurulan iki güvenlik barikatını aşarak Cumhuriyet alanına girmişlerdir. 11.30 sularında Cumhuriyet alanına gelen topluluk burada tedbir alan kuvvetli polis ve asker barikatını görür görmez, önceden ve yol boyunca temin ettikleri anlaşılan taş, sopa ve demir çubuklarla güvenlik güçlerine saldırmışlardır. Bu arbede esnasında 38 kişi derdest edilerek Emniyet Müdürlüğüne sevk edilmişlerdir. Askeri birliklerin de yardım ve desteği ile 12.30'da sükûnet sağlanmış, topluluk kontrol altına alınmıştır. Çarpışma anında polis ikaz mahiyetinde havaya uyarı ateşi açmıştır. Çıkan arbede de 3'ü ağır 20'si hafif 23 polis ile 3 er ve 1 işçinin yaralandığı Bakanlığımıza bildirilmiştir.

Nümayişçilerin 14.30'da dağılmalarıyla Cumhuriyet Başsavcılığı hadiseye el koymuş 43 gösterici hakkında takibat yapılarak 25'i tevkif edilmiş, 18'i de tutuksuz olarak muhakemelerine karar verilmiştir. Tutuklanan sanıklardan 2'si Yün Mensucat, 23'ü Kula Mensucat işçisidir. İşçi olmayan 3 kişiden biri yüксе ticaret mektebinde talebe olarak bulunmuş, biri inşaatçı ve bir diğeri de maliyede memurdur. Yine tevkif edilen 25 kişinin 3'ü Bulgaristan göçmeni, 2'si Yunanistan göçmeni olup geri kalanlarda muhtelif illerdendir.

Bu hadiseler münasebetiyle içişleri Bakanı Sükan, Devlet bütünlüğünü, devlet nizamını, devlet otoritesini, hukuk nizamını yıkmaya tahrip etmeye matuf her hareket, devletin ve kanunların bütün gücüyle önlenecektir, bu hususta Hükümetimiz karardır, demiştir.¹³⁷

İzmir hadiseleri ile ilgili 8 Şubat'ta Cumhuriyetin ilk sayfasında "İşçi Yürüyüşüne Polis ve Asker müdahale etti" şeklinde haber başlığı altında, Emniyet Müdürlüğünden 3 polis, 8 er, 4 gazeteci ve 50'ye yakın işçinin yaralandığı, polisin havaya ateş açtığı bilgisi verilmiştir.¹³⁸

"İzmir'de, polis sopa, taş ve bıçakla yürüyen işçilere ateş açtı. Grevciler Polisle çatıştı, 50 kişi yaralandı" manşet haberle yayınlanan Hürriyet'te, polis şeflerinden 2'sinin durumunun ağır olduğu ve olaylar için üzgünüz fakat yapacak bir şey yok, diyen Demirel'in sözlerine yer

¹³⁶ MM, B:42, 07.02.1966, O:1, ss.616-617.

¹³⁷ MM, B:43, 09.02.1966, O:1, ss.663-669

¹³⁸ Cumhuriyet, 8 Şubat 1966, s.1.

vermiştir.¹³⁹ Ertesi günkü haberde de İzmir'deki kanlı yürüyüşle ilgili olarak 25 işçinin tevkif edildiği, Adliyeye sevk edilecek suçlar için suçlular için 5 yıla kadar hapis cezası isteniyor bilgi yer almıştır.¹⁴⁰

43 sanıklı İzmir olaylarının başlayan duruşmasında Kula Mensucat ve İzmir Yün Mensucat Fabrikası grevci işçilerinden bazıları sendika yöneticilerinin yürüyüşe devam etmelerini istediklerini söylemişlerdir. AP ortak grubu dünkü toplantısında konuşan Bakan Sükan, olaylar hakkında bilgi vermiş ve işçilerin arasına giren bir grup işçileri tahrik etmiştir, derken TİP Milletvekilleri Hükümeti itham etmişlerdir.¹⁴¹

“İzmir’de 25 Kişi Tevkif Edildi” başlıklı haberde, TİP’li bir şahsın işçileri “yürü, hücum, durmak yok, hedef mağazalar” diye tahrik ettiği Savcının da tahrikçilere 3-5 yıl hapis istediği bilgisi verilmektedir. Millet Meclisi’nin dünkü oturumunda gündem dışı konuşma yapan TİP Ankara Milletvekili Rıza Kuas İzmir’deki olaylarla ilgili olarak İçişleri ve Çalışma Bakanını suçlarken Sükan “Kuas’ta devlet nizamının ve otoritesinin teessüsünden dolayı bir huzursuzluk müşahede ettim” demiştir.¹⁴²

2.2.20. Faruk Sükan’ın İstanbul Milletvekili Abdurrahman Laç’ın Sorusuna Cevabı

İstanbul Milletvekili Abdurrahman Şeref Laç, Dazkırı ilçesi, Başmakçı köyü Kur’an Kursu Hocasının teşvikiyle kurs talebelerinin kendi kendilerini kısırlaştırdıkları hakkındaki ihbarın tahkik edilip edilmediğine dair Devlet, Adalet, İçişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlarından sözlü soru önergesi vermiştir. (6/103). Önergede, İçişleri Bakanlığı ihbarın kaynağındaki kaymakam hakkında soruşturma açılmış mıdır, bu hususun İçişleri Bakanlığınca cevaplandırılmasını talep etmektedir.

Afyonkarahisar’ın Dazkırı ilçesi eski Kaymakamının Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı ile özel görüşmesinde; görev yaptığı dönemde ilçe hükümet doktorundan naklen ilçede çocukların kısırlaştırıldığı sözleri üzerine 30 Eylül 1965 günü keyfiyet hiyerarşik kademe ile Genelkurmay Personel Daire Başkanlığından İçişleri Bakanlığına intikal ettiriliyor. İçişleri Bakanlığı 2 defa hadise yerine tahkikat için müfettiş göndermiştir. İçişleri ve diğer alakalı Bakanlıkların müfettişleriyle mahallinde yapılan tahkikat neticesinde, iddiaları doğrulayıcı hiçbir delil tespit edilememiş yapılan araştırma neticesinde konu açıklığa kavuşmuştur. Hadisenin kesin olarak bir tertip veyahut da iftira, aslı olmadığı ortaya çıkmıştır. Bir duyum olsa da böyle bir mühim bir konuyu Vilayet ve Bakanlığa bildirmeyip sıradan bir vatandaş gibi Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı odasında beyanda bulunan, görevinin gerektirdiği ifada

¹³⁹ Hürriyet, 8 Şubat 1966, s.1.

¹⁴⁰ Hürriyet, 9 Şubat 1966, s.1.

¹⁴¹ Milliyet, 9 Şubat 1966, ss.1,7.

¹⁴² Tercüman, 10 Şubat 1966, ss.1,7.

takdirsizlik gösteren iddianın kaynağındaki Kaymakam hakkında da inzibati yönden muamele yapılmak üzere gerekli tahkikat başlatılmıştır.

Sükan, hekim olarak da hadise hakkında husyelere küçük darbeler dahi şok tesiriyle hayata mal olur, değil taşla ezmek ibrişimle boğmak da ölüm sebebidir, demektedir. Bu itibarla hadisenin fennen, tıbben gerçekleşmesi mümkün değildir: Bu hususu şüphe ve tereddütleriniz kalmaması için arz ederim diye sözlerini tamamlamıştır.¹⁴³

2.2.21. Faruk Sükan'ın Tarık Ziya Ekinci'nin Aşkol Köyü Hakkında Sorusuna Cevabı

Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci, Diyarbakır'ın Eğil bucağı Aşkol köyünde, Aralık ayı içinde bir öldürme hadisesi olup olmadığına ve firari katil zanlısının yakalanıp yakalanmadığına dair İçişleri Bakanı'na soru önergesi vermiştir. (6/106). Ekinci, firari katil zanlısının babası Jandarma tarafından öldürülmüş müdür; firari zanlı yakınlarına, özellikle kadınlara baskı yapıp yapılmadığı; Aşkol köy halkının bir kısmının Jandarmanın takibinden kurtulmak için köylerini terk edip etmediği ve yıllardır kanunsuz kovuşturma yapanlar hakkında Hükümet tarafından kovuşturma açılmış mıdır, kimse ceza almış mıdır diye sorulmaktadır.

Aşkol mezrasında Aralık ayında öldürme olayı olmamıştır. 12 Ağustos 1965'te Diyarbakır Eğil Bucağı Aşkol köyünde 4 kişinin ölümü ve 1 kişinin ağır yaralanması sanıklarından Ali Yıldız firari olup henüz tevkif edilmemiştir. Suçluların köyde olduğuna dair ihbar üzerine köy etrafında tedbir alan Jandarma güçleri, ormana gitmekte olan biri silahlı iki kişiye dur ikazı yapmalarına rağmen kaçmaları üzerine biri salimen diğeri ki firari Ali Yıldız'ın babası Sefer Yıldız yaralı olarak derdest edilmişlerdir. Firari sanığı yakalamak için Aşkol sakinlerine ve firari yakınlarına baskı yapılmamış; Ağustos'ta çıkan silahlı çatışmada evleri yanan bir kısım mağdurlar kendi istekleri ile mezrayı terk etmişlerdir.

İçişleri Bakanı Sükan, suçluları takip etmekte ve yakalamakta, Türkiye'nin her yerinde vatandaşlara Anayasa ve kanun dışı bir muamele yapılmayacağını; aksi halde davranan personel hakkında gerekli tahkikatın yapılacağını ifade etmiştir.¹⁴⁴

2.2.22. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması

İçişleri Bakanlığının bir hizmet vekâleti olduğunu ama esasında yatırım bakanlıklarının memlekette huzurunun tesisinde birinci derecede rol ifa eden, mesuliyet taşıyan bir vekâlettir diyen Sükan, bir ülkede huzur ve emniyet olmadan kalkınmadan, refahtan ve yatırımdan bahsetmek mümkün değildir, demektedir.

¹⁴³ MM, B:43, 09.02.1966, O:1, ss.682-683.

¹⁴⁴ MM, B:43, 09.02.1966, O:1, ss.692-699.

Valilik müessesini düzenleyen 5442 Sayılı Kanun, 1924 tarihli Köy Kanunu, 1930 tarihli 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu ve Özel İdareler Kanunu günümüz ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır.

Hükümet olarak biz tarafsız idare prensibini, partizan olmayan idare prensibini ortaya koymayı vaat eden Hükümet programı ortaya koyduk. Kaymakamlarla ilgili sınıf değiştirme ve tayinlerinin kışa kalmasının nedeni 4. Koalisyon Hükümeti zamanında nakillerin yapılmaması araya seçimlerin girmesi ve 11 Kasım'da biz güvenoyu alıncaya kadar yapılması gereken tayinler gecikmiştir. Bunun altında başkaca bir gerekçe aramak polemik yapmaktır.

Emniyette yabancı uzmanların bulunması meselesi ile Hükümetten ve milli müesseselerden bahsedildi. Asıl önemli olan milliliğin altında gayri milli hareket etmemektir. Biz millilik adı altında gayri milli faaliyetlere, anarşiye meydan bırakmayacağız. Emniyette çalışan yabancı uzman yoktur ama yabancı uzman da gayet tabi bulunabilir.

67 vilayetimiz emniyet teşkilatı bu yıl telsiz cihazı ile teçhiz edilecektir. 1965'te alınmayan araçlar alınmış, 1966 Bütçesine konulmuş miktarlar tamamen sarf edilecektir.

Konuşma hitamında, Meclis Başkanı, İçişleri Bakanına soru sormak isteyen milletvekillerine tek tek söz vermiştir. Bakanın, milletvekillerine verdiği cevaplar:

-Tarık Ziya Ekinci, amiri memur, memuru da amir olarak aynı hizmet bölgesine gönderen bu idari tasarruf bir kanuni zaruretten, yani idari bir icaptan mı gelmektedir, yoksa bir başka bilmediğimiz gereği mi vardır, diye soru sormuştur.

Sükan, Ankara Vali Muavinin Kars Valiliğine Vali Muavini ve Ankara Hukuk İşleri Müdürünün Kars'a vali olarak atanmasında bir beis yoktur. Zira hukuk işleri müdürü de eski validir. Ve menküp kalmış, Hukuk İşleri Müdürlüğüne getirilmiştir. Bu itibarla tayinde bir mahzur görmedik, başkaca bir maksatla bu tayinler yapılmamıştır

-Adana Milletvekili Ali Karcı, Adıyaman TİP il tabelası iki kere parçalanmıştı, bunun failleri bulunmuş mudur? İkinci soru olarak da Bursa'da Temmuz olaylarındaki vali hakkında idari takibat yapılmış mıdır, diye soru sormuştur.

Sükan, Adıyaman'daki hadise adliyeye intikal etmiş, suçlular yakalanırsa cezalandırılır. Bursa valisi hakkında takibat ve tahkikat yoktur. Vali, kanunun kendisine verdiği yetkiyi kullanmıştır, bu hal adliyece de tescil edilmiştir.

-Kemal Nebioğlu, sağlık cüzdanı Belediyeler Kanunu gereğince işçilere ve esnafa verilmektedir. Bu cüzdan sahipleri 3 ayda bir muayene olmaktadır. Lakin bu muayene lüzumunca yapılmadığı için bazı esnaf ve işçiler ağır işlerde çalışmakta, hasta olmaktadır. Bu durumu bir çözüm yolu aranmakta mıdır, diye soru sormuştur. İkinci soru olarak yurdumuzda bulunan 700 Barış Gönüllüleri hakkında Hükümete rapor verilmiş midir, bunlar yurdumuza ne zaman geldiler ve ne zaman gideceklerdir diye sorulmaktadır.

Sükan, sıhhi muayene cüzdanı konusunda 1580 Sayılı Kanun yetkiyi Belediye reislerine vermektedir; Belediye reislerine müracaat edilmelidir. Hükümet yurt içerisindeki yabancılar ve yabancı cereyanlara alet olanlar için gerekli teyakkuz içerisinde, demiştir.

-İstanbul Milletvekili Çetin Altan, kabinedeki üyeler ve kendileri sık sık solcuların takip edilmekte olduklarını ve sol eğilimli memurlara kanunen görev verilmeyeceğinden söz açmaktadırlar. Buyurdıkları eşitlik hususundaki görüşleriyle Sayın Bakan bunu nasıl izah etmektedir, diye sormaktadır.

Faruk Sükan, Çetin Altan'ın kendi kafasının içinden geçirdiği beyanla benim beyanımla hiçbir münasebeti yoktur. Ben burada ne falan memura ne falan riyanın sahibi zata vazife verilecek veya verilmeyecek tarzda bir beyanda bulunmadım, demiştir.

-Konya Milletvekili İhsan Kabadayı, köylünün trafik ehliyeti alma konusunda mustarip olduğundan bu konuda kolaylık sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmakta mıdır? Diğer soru ise memlekette trafik ehliyeti alma konusu genel ıstırap, şaibe ve istismar konusudur. Bu hususta bir çalışmanız var mıdır, diye sorulmuştur.

Sükan, traktör ehliyeti kazalardan da alınabilecektir ve en küçük zorluk çıkartılmayacaktır. Traktör ehliyeti mevzu üzücü bir konu olup çeşitli dedikodular yapılmaktadır. Bu konuda çalışmaktayız, talimatnamemiz değişecektir, diye cevap vermiştir.

-Konya Milletvekili Nazif Kurucu, memlekette gençler arasında gittikçe artan kumar alışkanlığı ile mücadele konusunda ne gibi tedbirler alınmalıdır; Jandarma subaylarının olmadığı yerlerde asayiş sorunu daha fazla olmaktadır, daha çok jandarma subayı görevlendirmek için Bakanlığın bir çalışması var mı ve ülkemizde Hıristiyanlık propaganda çalışmaları artmasının nedenleri nedir ve bununla nasıl mücadele edilecektir, diye sorular sormuştur.

Sükan, kumar konusu ülkemizde içtimai bir hastalıktır, bilhassa mektep talebelerinin kumara başlaması ve oyun salonları genel bir şikâyet konusudur. Oyun salonlarının kapatılması taraftarıyız. Jandarma Subayı sayısı 960 olup ülkemiz için yetersizdir, ihtiyacımızın %40'ını karşılayabiliyoruz. Hazırlanan bir program ile ancak 1982 senesinde bu ihtiyaç karşılanacaktır. Kıbrıs hadiseleri gibi bizleri seferi durumda tutan nedenler ortadan kalktığında bu konuda bir çalışma yapmak mümkün olacaktır.

-İstanbul Milletvekili Nuri Erdoğan, Kars valiliğine atanan eski Ankara Hukuk İşleri Müdürü'nün hangi sebepten valilikten, hukuk işleri müdürlüğüne indirilmiştir, hakkında hangi tarzda işlem yapılmıştır, diye sormaktadır.

Sükan, bu kürsüde şahıslar hakkında münakaşaya girmeyi uygun bulmadığımızı defalarca ifade ettik. Onun için müsaade ederseniz şahsiyet yapmamaya gayret ettim. Şahsi

olan bir mevzuda şahsiyete girmemek için cevap vermememi mazur görünüz. Kendilerine hususi mahiyette malumat verebilirim.

-Abdurrahman Şeref Laç, MİT'in nereye bağlı bulunduğu ve Kominizle mücadelede 141 ve 142'nci maddelerin yeterli olamayacağından bu konuda İçişleri Bakanlığı olarak daha kuvvetli müeyyideler getirilmesi yönünde Hükümet, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı arasında temaslar, çalışmalar var mıdır, diye sormuştur.

Sükan, Millî İstihbarat Teşkilâtının Başbakanlığa, Emniyet Genel Müdürlüğünün de İçişleri Bakanlığına bağlı olduğu ifade etmiştir. Adalet Bakanlığı ile bu konuda müşterek çalışmalarımız vardır. 141 ve 142 maddelerin tadili çalışması devam etmektedir. Hiçbir şekilde açık bırakmayacak tarzda aşırı akımlara karşı mücadele etmekteyiz.

-Osman Zeki Efeoğlu, İP organlarından birisi, Yargı Dergisi sahibi MİT için "it" diye kapakta manşet atmıştır. Bu konuda İçişleri Bakanlığı yetkililerinin adli mercilere bir talimatı geçmiş midir, sormuştur.

Sükan, kanunen suç görülmüş ve konu Adliyeye intikal ettirilmiştir, diye cevap vermiştir.

-Erzurum Milletvekili Nihat Pasinli, bugün yoğun trafik kazalarının olduğu ve trafik kontrollerinin de noksan olan karayollarında ordu trafik birliklerinden istifade etmek düşünülüyor mu, diye sormuştur.

Sükan, 1966'da Ankara-İstanbul arasındaki trafiğin tanzimini sağlamak için ordu vasıta ve cihazlarından faydalanmak için iş birliği antlaşması yapılmıştı ve bu durum devam edecektir, diye cevap vermiştir.

-Ankara Milletvekili Rıza Kuas, İzmit'te devam eden grevimizde polis ve jandarma bizim çadırlarımızı yıktı. Polis ve jandarmanın böyle bir yetkisi var mıdır, diye soru sormuştur.

Sükan ne polis ne jandarma kati surette kanunsuz bir harekette bulunmamıştır. Türk işçisinin müdafisi yalnız ne Rıza Kuas ne de TİP'dir, Türk işçisi de her Türk vatandaşı gibi eşit muameleye tabidir. Bir sınıfın diğer bir sınıf üzerine tahakkümünü öngören ve düşünen zihniyetin karşısında olduğumuzu bir kez daha beyan ederiz; Devlet nizamını ve Devlet otoritesini idame ve korumakla vazifeli olan kimselere karşı lütfen düşmanca hareket etmemenizi hassaten rica ederim, diyerek cevap vermiştir.

-Konya Milletvekili Yunus Koçak, 28-29 Nisan olaylarında vatandaşa kötü muamele yapmaktan Yassıada'da mahkûm olan bir kimse tekrar Emniyet teşkilatına alınmış mıdır; Sayın Bakan Emniyet teşkilatında yabancı uzman yoktur demişlerdir, bundan ziyadesiyle memnun oluruz. İçişleri Bakanlığında yabancı uzman var mıdır, varsa kaç tanedir, diye sorular sormuştur.

Sükan, mahkûm olan tek kişi Emniyet Teşkilatına alınmamıştır ve görevli değildir. Ama mahkûm olmamış vazifeliye vazife vermek de Devletin görevidir. İçişleri Bakanlığında yabancı uzman yoktur lakin yabancı uzman Devletin her sektöründe hangi millete mensup olursa olsun ihtiyaç halinde çalıştırılır, teamül ve kaide budur, her yerde olur.

Kars Milletvekili Celal Koç ile Ankara Milletvekili Mustafa Kemal Yılmaz'ın soruları yazılı olarak zapta geçirildi. Bakan, bu sorulara yazılı cevap verecektir.¹⁴⁵

İçişleri Bakanlığı Bütçesi konuşmasında Bakan, Türkiye’de rüşvet ve irtikâp hadiseleri mevcuttur, demiştir. Bakan, yürürlükte bulunan mevzuatın Valilerin yetkilerini çok daralttığını belirtmiş, bu mevzuat karşısında Valilerin adeta birer tahrirat kâtibi durumunda olduğunu söylemiştir.¹⁴⁶

İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Senatoda yapılan Bakanlık Bütçesi görüşmelerinde söz alan Senatörlerin İçişleri Bakanlığının merkez teşkilatında, mahalli idarelerde ıslahat istemekte; partizan olmayan tarafsız idare, aşırı cereyanlarla mücadele ile vatandaşın temel hak ve hürriyetlerine saygılı, kanun hâkimiyetine tam bağlılık temennisinde bulduklarını ifade etmiştir. Bakan Sükan, 1966 yılında idari mekanizmanın toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek teşkilat yapısına ve güncel mevzuata sahip olmadığını, idarenin merkeziyetçi olduğunun belirterek bu vaziyetin düzeltilmesi için çalışıldığını; personel tayin ve atamalarında suistimal yapılmadığını, mevzuatı yenileme çalışmalarıyla birlikte kaçakçılık, komünizm ve yasa dışı cereyanlarla kanunlar dâhilinde mücadele edildiğini beyan etmiştir. Bütçe konuşması sonunda Senato Başkanı, Senatörlerin Bakana soru sormalarına imkân vermiştir.¹⁴⁷

-Yozgat Senatörü Sadık Artukmaç, Sayın Bakan Birinci sınıfa geçen kaymakam ikinci sınıf vazife yerini doldurduğu için terk etmiştir, buyurdular, kanaatimce kaymakamlar gayri nizami harekette bulunmazlar; böyle vazifelerini terk eden kaymakamlar var mı? Varsa haklarında ne işlem yapılmıştır?

Bakan Sükan, rapor veya izin alınarak vazifeden ayrılmışlardır, gayri kanuni bir terk hadisesi yoktur. Kanunsuz ayrılış olsa idi ayrılanlar hakkında disiplin kararı alırdık, demiştir. Senatör Artukmaç'ın bu cevaptan sonra Bakan Sükan'dan “hizmetlerin daha iyi görülebilmesi için nakiller yaptık” sözleri hakkında açıklama yapmasını talep etmiştir. Bakan Sükan, bu beyanın gayet sarîh olduğunu, hizmet anlayışımız dâhilinde nakiller yaptıklarımızı ve bu keyfiyetin başka şekle, başka mecraya dökmememizi rica ederim, demiştir.

-Erzurum Senatörü Osman Alihocagil, Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğrenciler yapılan baskı ve şiddet hususlarında Sayın Bakan'dan sarîh açıklama talep ettiğini beyan etmiştir.

¹⁴⁵ MM, B:49, 18.02.1966, O:4, ss.517-528

¹⁴⁶ Milliyet, 20 Şubat 1966, s.7.

¹⁴⁷ CS, B:41, 04.02.1966, O:2, ss.382-392.

Bakan Sükan, Siyasal Bilgiler Fakültesinde suç işlemeyen hiçbir öğrencinin sorguya alınmadığını, dövülmediğini, hiç kimseye baskı yapılmadığı, gayri kanuni ve gayriinsanî muamele yapılmadığını beyan ederken suç olan konular hakkında ihbarlar üzerine kanuni aramalar yapıldığı ifade etmiştir.

-Çankırı Senatörü Hazım Dağlı, zaruretten doğmuş olan dolmuş meselesi Türk iktisadi hayatına yaptığı tahribat yılda 400 milyon lira olduğunu; trafik bakımından hem de iktisadi bakımdan memlekete yapılan bu zararı önlemek için nasıl tedbirler düşünüldüğünü sormuştur.

Bakan Sükan, Türkiye’de trafik probleminin hızla büyüdüğünü trafik kazalarında can kaybının ve maddi hasarların çok arttığını, bu nedenle bu konuda kanun ve mevzuat açısından hazırlıklar yapıldığını; Dolmuş kanunu üzerinde de etütlerinin sürdüğünü beyan etmiştir.

-Antalya Senatörü Rıfat Etker, Sayın Bakan, valilerin otorite sahibi, bağımsız ve yetkili olmalarını, merkeze bağlı olmadan inisiyatif kullanabilen kişiler olması şeklindeki arzuları taktire şayandır; o halde elimizde mevcut olan İl İdaresi Yasasının niçin tatbik edilmediğini sormuştur.

Bakan Sükan, 5442 Sayılı Yasa’da valilerin yetkilerini kısıtlayan hükümlerin kaldırılması ve yasanın sahada tatbikatta görülen noksanlıklarının giderilmesi yönünde mevzuat çalışmalarının sürdüğünü beyan etmiştir.

-Tabii Senatör Suphi Karaman, Türk toplum hayatındaki fikir hareketlerinin Anayasa çerçevesi dâhilinde olmasına şiddetle taraftarız lakin Sayın Bakan Kızılay’da vitrinlerde serbestçe teşhir edilen kitaplar vitrinde iken takibata maruz kalmazken aynı kitaplar bir öğrencinin elinde bulunursa ne olacaktır, diye sormaktadır.

Bakan Sükan, bu konuda takdirin Adli makamlarda olduğunu İçişleri Bakanlığını görevinin sevk muamelesi olduğunu; yasal süre içinde ihbar olunmuş, sevk işlemi yapılmış olup gerisi adliyeye aittir, demiştir. Karaman, vitrinlerde serbestçe teşhir olunan bu kitapların polisi ilgilendirmez mi, zira onun da yasak olması gerektir diye mukabelede bulunmuştur. Sükan, gayri kanuni bir davranışları var ise Karaman’dan Yüksek Senato’ya bilgi vermesini ifade etmiştir.

-Kars Senatörü Yusuf Ziya Ayrım, son tayin edilen valilerden görevine başlamayanların olup olmadığını sormuştur.

Bakan Sükan, raporlu olan birkaç kişi dışında tayin olan valilerin hepsinin görevlerine başladığını beyan etmiştir.

-Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı, Merkez valileri ve sivil savunma hakkındaki şahsi temennileri üzerinde durup durulmayacağını sormuştur.

Bakan Sükan, Ağırnaslı'ya müşahedelerini bizzat müşahede ettiğini son sel felaketi sebebiyle üzerinde ciddiyetle durulacağını ve arzu ederlerse bu konuda yazılı beyanda da bulunabileceğini ifade etmiştir.

-Senato Divan üyesi Kırklareli Senatörü Ahmet Naci Arı, Senato Başkanı aracılığı ile yazılı olarak yurdumuzda "Barış Gönüllüleri" adı altında faaliyet gösteren Amerikalılar var mıdır, diye sormuştur.

Bakan Sükan, ülkemizde Barış Gönüllülerinin olduğunu; konuyu tetkik ettikten sonra nerelerde, ne miktarda olduklarını yazılı olarak kendilerine takdim ederim, demiştir.

Senato Başkanı, farklı bazı suallerin olduğunu şeklindeki sözlerine Bakan Sükan, tetkik eder, soru sahiplerine cevap veririm denmesi üzerine Başkan, bu soruları Bakana vererek sorular cevaplandırılmıştır, demiştir.

Amerikan teknik yardımı çerçevesinde Türkiye'de görev yapan Barış Gönüllülerinin durumları gözden geçirildiği, köy hizmetlerinde çalışmalarında fayda sağlamadığı ve sağlık hizmetlerinde çalışanların sayısı azaltılacağı Dışişleri Bakanlığınca açıklanırken İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Barış Gönüllülerinin özellikle köylerde hoş gitmeyen davranışları konusunda ilgilerin dikkati çekildiğini söylemiştir. Washington'dan açıklama yapan Barış Gönüllüleri sözcüsü, Türk Hükümetinin gönüllülerin ülkeden çekilmesi yönünde talebi olmadığı gibi gelecek sonbahara 215 kişinin daha Türkiye'ye gitmesi için görüşmelerin henüz yeni tamamlandığını söylemiştir.¹⁴⁸

İçişleri Bakanlığı bütçesinin görüşülmesinde konuşan Bakan Faruk Sükan, aşırı cereyanlara karşı kanunların müsamaha gösterilmeden uygulanacağını bildirmiştir. Emniyet Genel Müdürü Nakipoğlu da trafik kazalarında araç başına düşen ölü miktarının Amerika'dan 19 kat daha fazla olduğunu söylemiştir.¹⁴⁹

2.2.23. Faruk Sükan'ın 3656 Sayılı Kanun'la Alakalı Geçici Komisyon Önergesi

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Giresun Milletvekili İ. Ethem Kılıçoğlu ve 21 arkadaşının, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 Sayılı Kanun'a bağlı (1) sayılı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğü kısmına kadro eklenmesi hakkındaki kanun teklifini havale edilmiş olduğu Maliye, İçişleri ve Plan komisyonlarından seçilecek 5'er üyeden kutulu geçici bir komisyonda görüşülmesine dair önerge vermiştir. (2/244, 4/72).¹⁵⁰

Başkan, önergeyi Mecliste okutup oya sunmuştur, önerge kabul edilmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, gündemin birinci görüşülmesi yapılacak işler bölümünün birinci sırasında yer alan "Giresun Milletvekili İbrahim Ethem Kılıçoğlu ve 21 arkadaşının,

¹⁴⁸ Cumhuriyet, 18 Aralık 1966, s.1.

¹⁴⁹ Milliyet, 30 Aralık 1965, s.1.

¹⁵⁰ MM, B:55, 24.02.1966, O:1, ss.443-444.

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 Sayılı Kanun'a bağlı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğü kısmına kadro eklenmesi hakkında kanun teklifinin" bir an önce kanunlaşması zaruri olduğundan öncelik ve ivedilikle görüşülmesi hususunda önerge vermiştir.¹⁵¹

Başkan tarafından oylamaya sunulan önerge kabul edilmiştir. 23.12.1966 tarihinde Mecliste Hükümet ve Komisyonun yerini almasıyla teklifin tümünün müzakeresi başlamıştır. Teklif üzerine görüşlerini açıklayan CHP Grubu adına Şevket Azbuzoğlu, teklifi yerinde bulduklarını ve olumlu oy vereceklerini beyan etmiştir. Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar, söz alarak hadiselere müdahale edecek polislerin bölge ayrımı yapmamalarını ve mahalle bekçi sayısının ihtiyacı karşılamada yetersiz olduğunu dile getirip teklifin lehinde oy vereceğini ifade etmiştir.

Teklif hakkında söz alan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu kanuni düzenleme Emniyet teşkilatına bir ferahlık geleceğini, şimdiye kadar terfi etme imkanı hâsıl olmamış, ehliyeti, liyakati, dirayeti sabit olan emniyet amirlerimiz, hiyerarşik kadro ile başkomiser ve komiser muavinlerimiz 85 kadronun açılması suretiyle terfi etme imkanı bulacaklar ve emniyet müdürlerimiz kontrol, sevk ve idare görevlerini daha mükemmel surette yapmaları mümkün olacaktır, demiştir. Teklifin üzerinde söz almak isteyen kalmayınca, teklifin görüşülmesi oylamaya sunuldu; görüşülme kabul edildiğinden maddelerin müzakeresine geçildi.

Maaş ve ücretlere geçici zam uygulanması hakkındaki kanun tasarısı için yapılan oylama işleminin sonucunda: 206 kabul, 111 ret, 1 çekimser oy çıkmıştır. Tasarı Meclisçe kabul edilmiştir.¹⁵²

Cumhuriyet Senatosu'nda ele alınan 3656 Sayılı Kanun'a bağlı (1) sayılı cetvelin Emniyet Müdürlüğü kısmına kadrolar ilavesi hakkındaki kanun tasarısının gündeme alınması kabul edilmiş, raporun okunması kabul edilmemiş, tasarının tümü üzerinde söz isteyen olmamış, maddelere geçilmesi kabul edilmiş ve ivedilikle görüşülmesi kabul edilmiştir. Maddelerin okunmuş, maddeler üzerine söz isteyen olmamış ve münferiden maddeler kabul edilmiş, sonrasında tümü üzerinde yapılan oylama neticesinde tasarı kabul edilerek kanunlaşmıştır.¹⁵³

2.2.24. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Deniz Kazası Hakkında Gündem dışı Konuşması

1 Mart 1966 tarihi saat 23.00 sıralarında Karadeniz'den Çanakkale yönüne gitmekte olan Rus bandıralı Lutsk tankeri ile Çanakkale yönünden gelip Karadeniz'e gitmekte olan Rus

¹⁵¹ MM, B:13, 02.12.1966, O:1, s.301-302.

¹⁵² MM, B:23, 23.12.1966, O:1, s.92.

¹⁵³ CS, B:87, 14.07.1967, O:2, s.66.

bandıralı Kransye Oktaber şilebi Kabataş-Üsküdar açıklarında seyretmekte iken çarpışmışlar ve tankerden denize ham petrol dökülmüştür.

Saat 00.20 sıralarında kaza nedeniyle sefer saati geciken Karaköy iskelesinde bekleyen Kadıköy yolcu vapurunun arka tarafında ani yangın çıkmış alınan tedbirlerle yangının genişlemesine mani olunmaya çalışılmış; yolcu vapuru ve iskele yanarken başkaca maddi bir hasar ve can kaybı olmamıştır.

Keyfiyet adli ve idari yönden derinlemesine tahkik edilmekte olup Ulaştırma Bakanımız, hadise mahalline giderek gerekli incelemelerde bulunmuş, hadiseye el koymuştur. İçişleri Bakanı, Rus bandıralı gemilerden Kransye Oktaber şilebinin Kumkapı açıklarında demirli olduğunu ve Luts isimli tankerde Çanakkale limanında bekletilmesi yönünde Çanakkale Valiliğine talimat verildiğini ifade etmiştir.¹⁵⁴

“İki Rus gemisi çarpıştı Kadıköy vapuru yandı” manşet haberde, denize benzol dökülünce gemiler seferden menedildi fakat facia yine önlenemedi; rıhtıma bağlı bulunan Sangiorgia, Ege, Sus ve İzmir gemileri kaçarak kurtuldular, Kadıköy iskelesi ve Kadıköy vapuru tamamen yanarken insan kaybı olmamıştır bilgisi verilmiştir.¹⁵⁵

“İstanbul Limanında Panik” isimli manşet haberde, Sovyet bandıralı iki geminin Dolmabahçe sarı önlerinde yanlış manevra yüzünden meydana gelen kazada Rus tankerinden denize akan mazot nedeniyle Karaköy İskelesinin ve iskelede bağlı Kadıköy vapurunun yanmasına sebep olduğu bilgisi verilmiştir.¹⁵⁶ Ertesi günkü manşet haberde de kazadan dolayı deniz trafiğinin aksadığını, hiç bir vasıtanın Galata Köprüsünden geçişine izin verilmediği ve yani bir yangına karşı geniş tedbirlerin alındığı bilgisi verilmiştir.¹⁵⁷

2.2.25. Senatör Mehmet Ali Demir'in Tunceli'deki Hizmet Binaları Hakkında Sorusu

Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir, Tunceli'de mevcut olan nahiye ve karakol binalarından Hazineye ait olanların sayıları ile kiralık olanların sayılarının ne olduğu; bugünkü durumlarıyla ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı ve mevcut binaların tamiri veya yeniden hizmet binası yapılması düşünülüp düşünülmediği hakkında İçişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılması için yazılı soru önergesi vermiştir.(7/241).

Bakan Sükan, bu ilin 20 bucağından 3'ünde Hazineye ait Hükümet Konağı olduğunu Hazineye ait olmayan 17 bucaktan 10'unda kira ile oturulduğunu; mevcut jandarma karakollarından 32'sinin Hazineye ait, 10'u da şahıslara ait binalarda kira ile oturulduğu ve İl merkezinde Emniyet Müdürlüğü, Hükümet Konağında hizmet vermekte olup ayrıca lojmanlı

¹⁵⁴ MM, B:60, 02.03.1966, O:1, ss.4-5.

¹⁵⁵ Tercüman, 2 Mart 1966, s.1.

¹⁵⁶ Hürriyet, 2 Mart 1966, s.1.

¹⁵⁷ Hürriyet, 3 Mart 1966, s.1.

bir karakol binası inşa ettirildiğini ifade etmiştir. İlin 7 ilçesinden 4'ünde emniyet teşkilatı, 2 ilçede de emniyet komiserlikleri olup binaları Hazineye aittir. Kalan 2 ilçede emniyet komiserlikleri kira ile oturlan binalarda hizmet vermektedir. Kamu hizmet binalarının yeniden yapılması Devlet Planlama Teşkilatınca öngörülerek Birinci Beş Yıllık Plan dâhilinde yapılmakta olup onarım işleri de Maliye Bakanlığında temin edilen ödeneklerle bu bakanlık tarafından yürütülmektedir. Onarımlar, bütçe imkanları nispetinde ve bir program dâhilinde yapılmaktadır.¹⁵⁸

2.2.26. Faruk Sükan'ın TMTF Binasının İşgali Hakkında Gündem dışı Söz Alması

İstanbul Milletvekili Suphi Baykam, Türk gençliğini yurt içinde ve dışında başarı ile temsil eden TMTF'nin binası, gazetelerin ifade ettiğine göre 15 zorba tarafından işgal edilmiştir. Kendilerini Atatürkçü, milliyetçi unvanı takan olay müsebbipleri sanki devlet yokmuş gibi hareket ederek saldırıda bulunmuşlardır. Bu kişiler zabıta kuvvetlerince tahliye edildikten sonra tutuklandıkları ya da haklarında bir işlem yapıldığına dair gazetelerde bilgiler yer almamıştır. Aksine iktidarı tutan gazeteler bu olayı alkışlamakta “Milliyetçi gençler TMTF'n binasını teslim aldı” başlığı ile sekiz sütuna manşet haberler haber yapmışlardır.

Baykam Türk gençliğinin topyekûn komünizm karşısında olduğunu ve gençlerimiz Atatürkçü, ilerici, milliyetçi ve komünist diye parçalara ayırmak gerçekle alakası yoktur, memleketin de hayrına değildir, demiştir. Türkiye'de ve dünyada kendisi düşünmeyen insanlara damga vurmaya kalkışan rejimler ya komünist ya da faşist rejimlerdir. Atatürk'ün Cumhuriyetimizi emanet ettiği gençlere bu gibi muameleler reva görülmemelidir.

Suphi Baykam'ın sözleri üzerine Hükümet adına İçişleri Bakanı Faruk Sükan, konu hakkında bilgi vermek için söz almıştır. Türkiye Milli Talebe Federasyonuna gelen 10-15 kişilik grup “Siz meşruiyetinizi kaybettiniz, lütfen burayı ediniz” demeleriyle Federasyon ikici başkanı ve iki arkadaşı binayı terk edip durumu Emniyet yetkililerine bildirmişlerdir. Olay yerine intikal eden Emniyet güçleri, binayı çember içine alarak içeride olanları ikna; dışarıda toplanan tepkili gurubu yatıştırarak içeridekilerin tahliyesini dışarıdakilerin de içeri girmelerini kavgaya, dövüş, gürültü olmadan hadiseler büyümeden önlemişlerdir. Konu Savcılığa intikal ettirilmiş olup hadise hakkında tahkikat devam etmektedir.

Geçen günlerde M. Ali Aybar'ın Mülkiyede konferansı münasebetiyle ciddi ve müessif olayların çıkma ihtimali Emniyet güçlerinin Mülkiye civarında aldığı tedbirler sayesinde önlenmiştir. Sayın konferansçıyı emniyet kendi kuvvetleri içerisinde ve tam bir güvenlik içinde Meclise kadar getirmişlerdir.

¹⁵⁸ CS, B:57, 09.03.1966, O:1, s.149.

İçişleri bakanı Faruk Sükan, “Biz mektebe, mabede ve kışlaya politikanın sokulmasını istemiyoruz ve bunu sokanları karşısında olmayı arzu ediyoruz” diyerek vatanperver Türk Gençliğini, şahsi ve siyasi emellere alet etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Bundan memleket zarar görür. Her türlü aşırı cereyanın karşısında, özellikle Türkiye’de büyük tehlike olan komünizm hareketinin karşısında olmaya, gerekli bütün kanuni ve asli tedbirleri almaya Hükümet kararlıdır, millet kararlıdır, Büyük Millet Meclisi kararlıdır, demiştir.¹⁵⁹

Cumhuriyet’te ilk sayfada 17 Mart’ta “TMTF Genel Merkezine Baskın” haberinde¹⁶⁰ binaya zor kullanarak girenlerin polis tarafından binadan çıkarıldıkları ve TMTF ikinci Başkanın tedbir talebi üzerine Savcılık ve siyasi polisin olaya el koyduğu yer alırken 18 Mart’ta “TMTF olayının tahkikatı dün sonuçlanmadı” başlıklı haberde AP ve CGP İl Gençlik Kollarının birbirleri suçlayan demeçlerine yer verilmiştir.¹⁶¹

“Milliyetçi Gençlik TMTF’yi bastı” haberinde, binanın 25-30 kişilik öğrenci grubu tarafından basılıp TMTF ikinci başkanı Cavit Savcı ve 3 arkadaşının dışarı atıldığı ve olayın ardından yüzlerce gencin bina etrafında toplandığı baskıncıların da polis tarafından arka kapıdan çıkartıldığı bilgisi verilmiştir.¹⁶² Ertesi günkü Milliyet’te TMTF binasının basılmasının CHP İstanbul Milletvekili Suphi Baykam tarafından Millet Meclisine aksettirildiği ve Baykam’ın yaptığı konuşmada gençliğin ikiye bölündüğünü söylerken Baykam’dan sonra konuşan Sükan da şimalden gelen ajanlar faaliyetlerini arttırmışlardır, demiştir.¹⁶³

“Komünizmle Mücadeleye Kararlıyız” başlıklı haberde TMTF’de gerçekleşen hadiselere dair Suphi Baykam’ın Meclis’te gündem dışı konuşmasına İçişleri Bakanı Faruk Sükan cevap vermiş “Gençliğin anarşik ve menşeyini şimalden alan faaliyetlerle ilişkisi yoktur” demiştir. Olayla ilgili bir bildiri yayınlayan AP İl Gençlik Teşkilatı “Ordu, millet ve iktidar arasına nifak sokmaya hiç kimse muktedir olamayacaktır” derken İTÜ Talebe Birliği de TMTF’nuna sıçratılan komünistlik çamurunu reddetmiştir.¹⁶⁴

2.2.27. Hükümet adına İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın Gensoru Üzerine Konuşması

Konya Milletvekili Yunus Koçak, İçişleri Bakanlığı teşkilatında nakil, tayin, işe son verme ve merkeze alınma gibi bir sebebe dayanmayan tasarruflar hakkında Anayasanın 89’uncu maddesi gereğince Hükümet hakkında bir gensoru açılmasına dair önerge vermiştir. (11/2)

¹⁵⁹ MM, B:67, 17.03.1966, O:1, ss.350-352.

¹⁶⁰ Cumhuriyet, 17 Mart 1966, s.1.

¹⁶¹ Cumhuriyet, 18 Mart 1966, s.7.

¹⁶² Milliyet, 17 Mart 1966, s.1.

¹⁶³ Milliyet, 18 Mart 1966, s.1.

¹⁶⁴ Tercüman, 18 Mart 1966, ss.1,7.

Hükümet kurulduktan sonra İçişleri Bakanlığında yapılan tayin ve nakiller konusunda bir kere daha Yüksek Huzurunuzda görüşlerimi arz etmek isterim, diyerek konuşmasına başlayan Sükan, son bir ay içinde bu konu iki defa Yüce Meclise bütçe görüşmelerinde, Gündem dışı söz alınarak ve Senatoda bütçe münasebetiyle bu konuda bilgi verdiğini ifade etmiştir.

Dünyanın her yerinde ister demokratik ülkelerde, isterse tek partili diktatörlüklerde olsun her idare, kendi icraatını, siyasetini icra için daima idarede tasarruflar yapagelmiştir diyen Sükan, aslolanın hizmet olduğunu; bir hükümet kendi görüşlerini, prensiplerini, siyasetini liyakatle, dirayetle, bilgi ve tecrübe ile icra edecek elemanları, üst makamlara ve idareye getirmekle muhtardır, demiştir. Cumhuriyet kurulalı tatbikat bu şekilde olmuş ve böyle de devam edecektir. Burada mühim olan husus hükümet tasarruflarının Anayasa ve hukuka uygun olup olmaması ve tayin olanların kanun ölçüleri içinde tarafsız icraat yürütmeleri ve partizan bir idari tasarruflarda bulunmamalarıdır. Faruk Sükan, tasarruf da bulunduğumuz insanların tatbikatta partizan idari tasarrufları varsa, kanunları ihlal eder tarzda tutumları varsa o vakit Hükümet olarak idari tasarruflarımızın hesabını veririz. Bu doğrultuda hizmet yapmaya aynen devam edeceğiz, demiştir.

Hükümet hakkında gensoru açılmasına dair görüşmelerin tamamlanmasından sonra Başkan, önerenin gündeme alınıp alınmaması alakalı yaptığı oylamada, önerge kabul edilmemiştir.¹⁶⁵

2.2.28. Kastamonu Milletvekili Adil Aydın'ın Zinet Demirkaya Hakkındaki Sorusu

Kastamonu Milletvekili Adil Aydın, Kastamonu'nun Devrekâni ilçesine bağlı Etçiler köyü halkından Zinet Demirkaya'nın silahlı şahıslar tarafından evi basılıp kendisinin dağa kaçırıldığına doğru olup olmadığına dair yazılı soru önergesi vermiştir.(7/75)

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, adı geçen yerde silahlı şahıslarca haneye tecavüz edilerek kaçırma olayı ve annesinin kaçırılmasına mani olmak isteyen kızının yaralanması hadisesi gerçekleşmiştir. Mağdurenin para ve altınlarının gasp edildiği iddiası, yapılan tahkikatta iddialarının doğruluğunu teyit eder bir delil elde edilmemiştir. Altı sanıktan 5'i muhtelif bölgelerde yapılan takip ve baskın neticesinde yakalanırken, bir sanık firardadır. Merkeze bağlı Hasköy'e yapılan baskında mağdure kaçarak kurtulmuş; yardım ve yataklık edenle iki sanık burada yakalanmıştır. Yaralanan kız hastanede tedavi edilerek taburcu edilmiştir.¹⁶⁶

¹⁶⁵ MM, B:67, 17.03.1966, O:3, ss.375-377.

¹⁶⁶ MM, B:68, 18.03.1966, O:1, ss.434-435.

2.2.29. Senatör Cemal Yıldırım'ın Yunan Uyruklu Rumlar Hakkında Yazılı Sorusu

İstanbul Senatörü Cemal Yıldırım, ülkemizde bulunan Yunan uyruklu Rumların sayısını, bunların niçin yurtdışı edilmediklerini, Yunan uyruklu tacirlerin hala Milli Bankalarımızdan kredi alıp almadıklarını ve bir kısım Türk uyruklu Rumların da Enosis için Yunanistan'a para yardımı yapmalarını engellemek için ne gibi tedbirler alındığına dair Başbakan tarafından cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir.(7/242).

Başbakan adına cevap veren İçişleri Bakanı Faruk Sükan, halen yurdumuzda çıkarılması gereken Yunan uyruklu Rum kalmadığını yalnız, 65 yaş üzeri yaşlılarla, yolculuk yapamayacak derecede hasta ve sakat olanlar, yabancı elçilik ve konsolosluklarda, NATO'da görevli olanlar, kontenjan dâhili öğretmen ve öğrenciler, başka uyruklu erkeklerle evli kadınlar ve din adamları olmak üzere 1557 Yunan tebaalı şahsın ülkemizde kalmasına izin verildiğini belirtirken bankalardan kredi talebinde bulunan gerçek ve tüzel kişilere kredi verme şartlarının değerlendirilmesi bankaların tasarrufundadır. Türk vatandaşı olan Rumlar içinde aynı esaslar yürürlüktedir, demiştir.¹⁶⁷

2.2.30. Senatör Rifat Öztürkçine'nin Bakırköy'de Yıkılan Binalar Hakkında Sorusu

İstanbul Senatörü Rifat Öztürkçine'nin İstanbul Bakırköy kazasında Osmaniye ile Çırpıcı Bağlar arasındaki mevcut binaların yıktırılmasına dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir.(7/225). Önergede mevcut binaların yıkımının 5917 Sayılı Kanun'un kapsamı dışında olduğu, Kaymakamın 7 evin yıkım kararının kanunsuz olduğu ve bu evler dışında yedi ev daha haklarında yıkım kararı olmadan nahiye müdürü ve belediye zabıta amiri bu evleri de keyfen yıkmıştır iddiaları yer almaktadır. Kanunsuz hareket eden bu memurlar hakkında nasıl bir işlem yapıldığı sorulmaktadır.

Bakan Sükan, soru önergesinde yer alan iddiaları Bakanlık müfettişi Fehmi Kutlu'nun incelediğini ifade etmiştir. Mezkûr yerdeki 7086 metrekarelik arsaya müracaat tarihinden 5 gün evvel beş gecekondu yapıldığı ve mütecavizlerin Mehmet Pehlivan, Hasan Pehlivan, İbrahim Çiçek, Yedigâr Temel, İshak Temel, Sabri Çiçek, Kemal Korkmaz ve Hüseyin Pehlivan isimli şahısların olduğu tespit edildiğinden Kaymakamlıkça adı geçen mütecavizlerin bu yere vaki tecavüzlerinin men'ine ve tecavüz edilen yerin tapu ile zilyet bulunan Ali Rıza Kuzucan'a teslimine ve mütecavizlerin bu yer hakkında bir iddiaları varsa yine 5917 Sayılı Kanuna göre ilgili mahkemeye müracaatta serbest olduklarının tebliğine karar verildiği, olayın 5917 Sayılı Kanun kapsamında ve verilen kararında kanuna uygun olduğu ifade edilmiştir. Bucak

¹⁶⁷ CS, B:63, 24.03.1966, O:1, ss.578-580.

müdürünün sözü geçen gecekonduların yıkımından dolayı kanunsuz ve yolsuz bir davranışı olmadığından hakkında kanuni bir kovuşturma yapılmamıştır.¹⁶⁸

2.2.31. Çorum Milletvekili H. Latif Sarıyüce'nin Hudut Anlaşmazlığı Hakkında Sorusu

Çorum Milletvekili Hasan Latif Sarıyüce, Çorum'un Sungurlu ilçesine bağlı İnegazili köyü halkı ile Ankara'nın Sulakyurt ilçesine bağlı Danacı köyü halkı arasındaki hudut anlaşmazlığının ne zaman halledileceğine dair soru önergesi vermiştir.(7/82).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, iki il arasındaki sınır anlaşmazlığı ilgili illerin yetkili kurullarında kendi istedikleri sınır hattını karar altına alan dosyaları Bakanlığımıza gönderilmiş; merkez heyetince yapılan incelemede de mesele olumlu bir şekilde neticelenmemiştir.

Adı geçen köyler ve iki il arasında sınırın salim bir neticeye ulaşması için merkez heyeti tarafından yeniden tetkiki faydalı ve zaruri görülmüştür. Mevsim itibarıyla müsait olduğunda ilk fırsatta heyet mahalline gönderilecektir. Ayrıca adı geçen yerde tarafların haklarının kaybolmaması ve herhangi bir hadisenin çıkmaması için gerekli tedbirlerin alınması için ilgili illere talimat gönderilmiştir.¹⁶⁹

2.2.32. Faruk Sükan'ın Atatürk Heykellerine Yapılan Saldırlara dair Konuşması

Senato tabii üyelerinden Haydar Tunçkanat'ın yurdun değişik bölgelerinde Atatürk heykelleri ve büstlerine yönelik tecavüzlerle komünistliği tel'in mitinglerinde Türk Bayrağı yerine İslam Bayrağı çekilmesi şeklindeki konuşmalar üzerine Hükümetin bu mütecevizleri önleyecek gerekli tedbirleri alması yönünde gündem dışı konuşma yapmıştır.

33 milyon Türkün gönlünde ve kafasında tahta kurmuş büyük Atatürk'ü küçültmeye, O'nun hakkında şu veya bu şekilde konuşmaya, alçakça ve maksatlı hareketler, tertipler kimden ve nereden gelecek olursa olsun, bunun karşısında bütün millet ve milli müesseseler, vatansever Türk Gençliği ve büyük milletin hükümetleri bunlara müsaade etmeyecektir. İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İçişleri Bakanlığı olarak gerek İzmir gerekse Malatya hadiseleri üzerinde ciddiyetle eğildiklerini bu gibi hadiselerin sorumluları ve tertipçilerinin kanuni takibattan kurtulamayacaklarını; bu kabil hareketlerle vatandaşlarımızın arasına fesat sokan ve tahrik eden unsurlara karşı herkesi uyanık olmaya, Hükümete ve milli müesseselere yardımcı olmaya davet ederiz, demektedir. Son İzmir hadisesinde Sayın Tunçkanat'ın dediği gibi Türk Bayrağının indirilerek İslam Bayrağı çekilmesi gibi bir durum yoktur: Hiçbir kuvvetinde binlerce yıllık mefahiri olan Türk Bayrağı yerine başka bir bayrak ikame edecek mevcut

¹⁶⁸ CS, B:70, 28.04.1966, O:1, ss.750-751.

¹⁶⁹ MM, B:79, 08.04.1966, O:1, s.725.

olmayacağı gayet tabiidir.¹⁷⁰ “Ata’nın büstünü kıran öğretmen yakalandı” haberinde Atatürk’ün büstünün kırılması ve Türk Bayrağının yırtılması olayı dün aydınlanmış, tecavüzü köyün öğretmenlerinden Şaban Özayabakan tarafından yaptığı anlaşılacak nezaret altına alınmış olduğu bilgisi verilmektedir.¹⁷¹

2.2.33. Senatör Osman Alihocagil ’in Merkeze Alınan Maraş Valisi Hakkında Sorusu

Erzurum Senatörü Osman Alihocagil, Merkez Valiliğine tayin olunan eski Maraş Valisine dair İçişleri Bakanın cevaplandırması için sözlü soru yöneltmiştir.(6/365). Başkanın konu hakkında söz verdiği İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Vali hakkında yapılan tahkikatın henüz tamamlanmadığından soruya cevap vermek için 15 günlük süre talebinde bulunduğunu beyan etmiştir. Başkan bu talebi oylamaya sunuş ve neticede kabul edilmiştir.¹⁷²

Soru önergesinde, Merkez Valiliğine tayin olunan Maraş eski Valisi Kemaleddin Koray’ın ne kadar harcırah ödendiği; kaza geçiren Maraş vali makam arabasına ne kadar tamir parası ödendiği ve Vali Kemaleddin Koray’ın Maraş’tan Adana’ya gelirken makam arabasına CHP Maraş Parti Başkanı Nazım Beyazıt’ı ve dairesinden Tahsin Bilge’yi bindirmesi Taşıt Kanunu’na veya emir ve talimatlara uygun mudur, diye sorular bulunmaktadır.

Bakan Sükan, mülkiye müfettişlerince yapılan tahkikat neticesinde Dr. Kemaleddin Koray’a 361 lira 10 kuruş şahsına ve 466 lira 94 kuruş ailesine olmak üzere 828 lira 4 kuruş harcırah ödendiğini; Osmaniye-Ceyhan arasında Valilik makam arabası ile gerçekleşen kazada 26 220 lira maddi hasar meydana geldiğini ve Kemaleddin Koray’ın yeni görev yerine gitmek için Maraş Valilik Makam aracını kullanmasının Valilik göreviyle ilgisinin bulunmadığını ifade etmiştir. Bu nedenle eski Maraş Valisi hakkında lüzumu muhakeme kararı verilmesi teklifi ile ilgili mercilere dosya intikal ettirilmiştir. Aynı araçta bulunan Valilik özel kalem müdürü Tahsin Bilgen’e suç isnat edilemeyeceği cihetle men’i muhakeme kararı verilmesi teklifinde bulunulmuştur.¹⁷³

2.2.34. Senatör Hilmi Onat’ın İmroz Adasındaki Hadiseye dair Sözlü Sorusu

İzmir Senatörü Hilmi Onat, 1 Şubat 1966 tarihli Hürriyet Gazetesi’nde İmroz adasında iki Türk öğretmenin dövülmesi ve mütecavizlerin “Zito Makarios” diye bağırdukları şeklinde yer alan habere göre mütecavizlerin kimler olduğu, ceza alıp almadıkları ve muhtemel olaylar için adada ne gibi tedbirler alındığına dair İçişleri Bakanına sözlü soru yöneltmiştir.(6/368).

¹⁷⁰ CS, B:65, 12.04.1966, O:1, ss.636-638.

¹⁷¹ Hürriyet, 15 Nisan 1966, s.1.

¹⁷² CS, B:65, 12.04.1966, O:1, s.652.

¹⁷³ CS, B:7, 22.11.1966, O:3, ss.217-218.

Bakan Sükan, gazetede verilen hadisenin önceki yıl 8 Mart 1965'te gerçekleştiğini, karnaval nedeniyle tertip edilen baloya katılan iki Türk öğretmenin öğrenci devamsızlığı yüzünden kendilerine dargın olan Dimitri Kutruvel, Niko Flako ve İltelyo Manyat adlı şahısların saldırısına uğramışlar, 6 kişi daha saldırganlara yardım etmişlerdir.

Dövme hadisesinin asıl üç faili tutuklu diğer 6 kişi tutuksuz yargılanırken 29 Mayıs 1965'te üç sanığın tahliyelerine ve reddi hâkim talepleri de kabul edilerek davalarının Çanakkale Asliye Hukuk Mahkemesine görülmesine devam edilmiştir. Müştekiilerin yazılı şikâyetleri olmadığından, mahkeme davanın muvakkaten tatiline karar verilmiş ve netice bu karara itiraz edilmediğinden bu karar kesinleşmiştir. Bu olay esnasında "Zito Makarios" diye bağırma olmadığı tahkikatımız neticesine ilaveten bildirilmiştir.¹⁷⁴

2.2.35. Senatör A. Nusret Tuna'nın Mustafa Demirci'nin Dilekçesine dair Yazılı Sorusu

Kastamonu Senatörü Ahmet Nusret Tuna, Kastamonu İli Daday İlçesinin Okluk köyünden Mustafa Demirci'ye ait dilekçeye dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir.(7/256). Önergede, müşteki madde tasrih etmekte ve deliller göstermekte olup bu hadiseler üzerine kovuşturma yapılıp yapılmadığı ve sonucunun ne olduğu sorulmaktadır.

Bakan Sükan, önerge üzerine mahallinde yapılan tahkikat üzerine:

-Senatör A. Nusret Tuna'ya mektup gönderen Mustafa Demirci adında bir şahsın mezkûr köyde olmadığı,

-Seçim zamanı Daday İlçesinde Seçim Kurulu Başkanlığına bir şikâyetin yapılmadığı, jandarma komutan ve astlarının partililik yaptıkları, vatandaşları dövdüklerine dair yetkili makamlara hiçbir şikâyette bulunulmadığı; iddiaların mesnetten yoksun olduğu,

-İlçede kapatılan kahvehane ve öğretmen lokalinin kumar oynattıkları tespit edildiğinden Kaymakam kararıyla kapatıldıkları,

-Rüşvet aldığı iddia edilen Jandarma personelinin adli makamlara sevk edildiği şeklinde cevap vermiştir.¹⁷⁵

2.2.36. Muş Milletvekili Kemal Aytaç'ın Gündem dışı Konuşmasına Sükan'ın Cevabı

Muş Milletvekili Kemal Aytaç, Muş ili Malazgirt ilçesi Derik'te jandarmanın; yine Muş'ta Şoförler Cemiyeti Başkanın Emniyet mensuplarınca darp edilmesi iddialarından hareketle Muşlu vatandaşların polis ve jandarmanın haksız ve sebepsiz yere kendilerine cebir, şiddet ve kanun dışı davranışlarından dert yanmakta olduklarına dair defalarca şikâyet mektubu aldığını ifade ederek konuyu Meclis gündemine taşımıştır.

¹⁷⁴ CS, B:65, 12.04.1966, O:1, ss.654-655.

¹⁷⁵ CS, B:65, 12.04.1966, O:1, ss.669-670.

Muş'un Malazgirt ilçesi Derik köyünde gerçekleşen olaydan yeni haberdar oluyorum diyen İçişleri Bakanı Faruk Sükan, olayı tahkik ettirip neticeden yazılı olarak cevap vereceğim demiştir.

Muş Şoförler Derneği Başkanına kolluk güçlerince yapılan muamele hakkında Milletvekili arkadaşarımdan gelen talepler üzerine olay mahalline müfettiş sevk edilerek Valiye talimat verilmiş olup hadise Adliyeye intikal etmiştir.

Hakkında 13-14 sabıka kaydı olan dernek başkanı arkadaş zabıtaya karşı gelme suçuyla mahkemeye gönderilmiştir. Sükan, her ne sebeple olursa olsun emniyet ve asayiş güçlerinin vatandaşlara karşı kanun dışı, fena bir harekette bulunmamasını, hukuki kaideler içinde gerekli muamelenin yapılması hususunda durmaktayız, demiştir.¹⁷⁶

2.2.37. İstanbul Milletvekili Suphi Baykam'ın Demeci Üzerine Faruk Sükan'ın Konuşması

İstanbul Milletvekili Suphi Baykam, İstanbul Şehir Tiyatrosu Yönetmeliğinin vaktiyle Danıştay'ca kabul edilmemesine rağmen uygulanmakta olmasını tenkit eden demecinde: Bu yönetmelikle başrejisörlük kadrosu kaldırılarak lağvedilmiştir, bütün mesel Muhsin Ertuğrul'dan kurtulmak; kendisini doğrudan işinden uzaklaştıramayınca kadrosunu lağvetmek suretiyle kendisini Türk Sanat hayatında etkili olmaktan uzakta bir köşeye itmiş bulunmaktadır. Baykam, Türkiye'de sanat hayatı da artık politikanın emrine verilmek istenmiştir, iddiasını Meclis gündemine getirmiştir.

Konuşmacı Suphi Baykam, Hükümetimizi; muayyen fikirleri ve milli müesseseleri kendi istikametleri doğrultusunda baskı altına alan hatta Türk yargıç ve hâkimlerinin de baskı altına alınma endişesi içinde olduklarını iddia etmiştir. Hâlbuki Türk hâkim ve yargıcı muhtardır ancak, kararlarını vicdanlarından ve kanunlardan alırlar. Ne Hükümetin ne de muayyen şahısların tesiri altına karar vermezler.

Sükan, Hükümet olarak Türkiye'de Anayasa ve kanunlar dâhilinde mutlak surette fikir hürriyetine taraftarız. Ama fikir özgürlüğü adı altında Devletin temel müesseselerini ve vatandaşların fikir ve hürriyetlerini tahrip edenlere karşı elbette müsamahakâr olmadık ve olmayacağız demiştir.

Bu ölçüler içinde bütün hayatlarını ve kafalarının arkasında malum ve muayyen olan düşüncelerini Volga kıyılarından ve Şimal rüzgârlarından alan kimselere karşı da elbette ki, Türk Milletinin mümessilleri olarak hiçbirimiz müsamaha etmeyeceğiz.

İçişleri Bakanı, İstanbul Belediyesi tarafından alınan ve belediye yetkileri dâhilinde olan Tüzük değişikliği kararının Danıştay'ca tasdik edilerek yürürlüğe girmesinin Hükümetle

¹⁷⁶ MM, B:78, 13.04.1966, O:1, ss.783-784.

bir alakası yoktur. Bu vesile ile Hükümete suçlamak ve muayyen fikirleri burada söylemek için bunların Meclise getirmeyi uygun görmediklerini beyan etmiştir.¹⁷⁷

Milliyet'in iç sayfa haberinde Baykam'ın konuşmasına Sükan'ın verdiği cevapta Muhsin Ertuğrul meselesinin hükümetle ilgisi olmadığını, buna belediye meclislerinin karar verdiğini bildirmiş, Baykam'ın yargıçlara, genel müdürlere, savcılara baskı yapıldığına dair sözlere değinerek bunların muhtar müesseselerdir, kendinin daha iyi bilmesi lazım, demiştir. Sükan, konuşması sırasında da "Milli Hükümet" tabirini kullanmış, sol akımlara karşı mücadele edileceğini bildirmiştir.¹⁷⁸

2.2.38. Malatya Hadisesi Üzerine Bakan Faruk Sükan'ın Gündem dışı Konuşması

Malatya'da Atatürk büstünün kırılması ve Bayrağımızın yırtılması hadisesi Türk Milletinde ve Türk Parlamentosunda nefretle karşılanmış mesele üzerinde hassasiyetle durulmuştur.

Hadise, 9 Nisan Cumartesi günü Malatya'nı Dilek kasabası köy okulunda olmuş ve 11 Nisan Pazartesi günü okulun öğretmeni olan Şaban Özayabakan tarafından savcılığa ihbar edilmiştir. Vilayet ve alakalıların ciddi ve önemli tahkikatı neticesinde hadisenin sanığı olarak konuyu savcılığa ihbar eden öğretmen olduğu tespit anlaşılmış; mahkemece sanık tevkif edilmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu vesile ile Hükümetin bu gibi hareketler ve hadiseler karşısında daima uyanık, dikkatli ve müteyakkız vaziyetinde olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁹

2.2.39. İzmir Milletvekili O. Zeki Efeoğlu'nun Komünizmle Alakalı Konuşması

Milletvekili Osman Zeki Efeoğlu, Türkiye'deki komünizm tahriklerine dair Hükümeti uyanık ve tedbirli olmaya çağırarak bir konuşma yapmıştır.

Sükan, Türk Anayasası komünizmi ve aşırı solu katıyetle yasaklamış, Türk Anayasası her türlü aşırı akımı, fanatizmi, irticai menettiğini söylemiştir.

Hükümetin toplattığı kitaplar, neşri kanunen yasak olan kitaplardır ki bu yasaklama kararlarının altında CHP'den Hükümet icra eden arkadaşlarımızın da imzaları bulunmaktadır. Bunun dışında yasaklanmayan tek bir kitap toplatılmamıştır ve baskı yapılmamıştır.

İçişleri Bakanı Sükan, komünizmin tehlikeli olduğunu ve Türkiye'de büyük tahribat yaptığı kanaatinde olduğunu, Halk Partili arkadaşlarımızın hepsi kabul etmektedirler, demektedir. Kim ne miktarda nasıl telaşe düşerse düşsün milletin huzurunu kendi

¹⁷⁷ MM, B:78, 13.04.1966, O:1, ss.786-787.

¹⁷⁸ Milliyet, 14 Nisan 1966, s.7.

¹⁷⁹ MM, B:80, 15.04.1966, O:2, s.867.

huzursuzlukları için bozmaya yeltenenler Cumhuriyet kanunlarının pençesinden kendisini kurtaramayacaklardır, şeklinde beyanda bulunmuştur.¹⁸⁰

“Sükan, Hükümet komünizm ve irtica konusunda hassas” başlıklı haberde Hükümetin bu faaliyetler üzerinde önemle durduğunu, komünistlerin hücre faaliyetlerinin daha ortaya çıkarılmadığını belirtmiş ve şöyle konuşmuştur: “Türkiye’de komünistlerin hücre faaliyetleri var demek için size deliller gösteremem, yok demek için de aksini ispat etmem gerekir. Ancak Türkiye’de büyük komünizm gayretleri vardır. Bu konuda bir kehanette bulunmuyorum. Moskova’da yapılan 23’üncü Komünist Partisi Kongresinde bunlar açıklanmıştır”.¹⁸¹

2.2.40. Faruk Sükan’ın Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanun Tasarısı Komisyon Önergesi

Gündeme alınan “Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu” tasarısının, Anayasa Mahkemesi’nin 26.10.1965 gün ve E.1965/25, K.1965/57 sayılı kararı gereğince 24.04.1966 tarihine kadar kanunlaşmasında lüzum ve zaruret vardır, diyen İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu nedenle tasarının havale edilmiş olduğu İçişleri, Maliye, Bütçe ve Plan komisyonlarından seçilecek 5’er kişiden teşkil olunacak bir geçici komisyonda öncelik ve ivedilikle müzakeresinin karar bağlanmasını talep etmektedir.

Önerge lehine söz alan İstanbul Milletvekili Reşit Ülker, kanun teklifi yapmak Milletvekilinin, kanun tasarısı getirmek Hükümetin en tabi hakkı olmakla birlikte kendilerinin bu konuda verdikleri kanun teklifinin tarihinin 29.11.1965; Hükümetin bu konudaki kânun tasarısının Meclise verilme tarihinin ise 21.03.1966 olduğunu ve kanun teklifini o gün kabul etmeyerek Hükümet tasarı getirecek diye geri bırakanlar Anayasa suçu işlemişlerdir, iddiasını ifade etmiştir. Bu komisyon kurulmalı, süratle çalışmalı, bir an evvel kanun çıkartılarak bekçi vatandaşlarımız ve diğer vatandaşlarımızın beklentileri karşılanmalıdır, demiştir.

Önerge üzerine söz alan İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, geçici komisyon önergesinin oylanamayacağını: Burada oylanabilecek olan Reşit Ülker’in kanun teklifi önergesidir, bu nedenle Faruk Sükan’ın önergesi oylanamaz diye görüşünü ifade etmiştir.

Önerge lehine söz alan Antalya Milletvekili İhsan Ataöv, muhalefete hitaben bu konuda samimi iseniz “Bekçiler Kanunu” 24 saatte çıkartırız. Ama sizin gayeniz kanun çıkarmak değil Hükümeti sabote ederek, Hükümeti milletin gözünden düşürmektir. Bu taktir gündeme alınmalı, neticeye bağlanmalıdır, demiştir.

CHP Grubu adına söz alan Turhan Feyzioğlu, bu kanunun bir an evvel çıkarılmalı derken geçici komisyon kurulması ile ilgili olarak da kendi önergelerini daha eski tarihli olması nedeniyle İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın değil kendi önergelerinin oylanmasını talep etmiştir.

¹⁸⁰ MM, B:80, 15.04.1966, O:2, ss.867-870..

¹⁸¹ Milliyet, 19 Nisan 1966, s.1.

Başkanın oylamaya sunduğu önerge Meclisçe kabul edilmiştir.¹⁸²

2.2.41. Edirne Milletvekili İlhami Ertem'in Bekçiler Kanun tasarısı Hakkındaki Sorusu

Mecliste görüşmelerinde “Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanun Tasarısı'nın” 2'nci maddesinde yer alan:

“Çarşı ve mahalle bekçi teşkilatı, en büyük mülkiye amirinin emrinde, genel zabıtaya yardımcı, silahlı bir kuruluştur.

Emniyet teşkilatı bulunan yerlerdeki bekçi kuruluşlarının mesleki amiri, polisin ilçedeki en büyük amiridir. Jandarmanın görev alanında bulunan belediye sınırları içindeki bekçi kuruluşlarının mesleki amiri ise, ilçe jandarma birlik komutanıdır”

Hükümlerinin açık anlaşılması hususunda söz alan Edirne Milletvekili İlhami Erten:

-Tasarı metninde geçen en büyük mülki amir tabirinin içinde bucak müdürünün olup olmadığını,

-Kanun jandarma bölgesindeki kuruluşların mesleki amirini ilçe teşkilatının, ilçe jandarma birlik komutanı olarak görmektedir. Bu tarzda karakol bulunan, fakat nahiye müdürü olmayan yerlerde karakol komutanı ile bekçiler arasındaki ilişki nasıl olacaktır?

-Bazı belediyelerde de ne karakol ne de nahiye teşkilatı vardır. O zaman bekçi teşkilatı ile belediye karşı karşıya bulunacaktır, yakın kontrolü mümkün değildir. Bu gibi şartlarda hizmet nasıl görülecektir? Konularının açıklığa kavuşturularak tatbikatta muhtemel ihtilafları önlemek için zabıtlara geçmesinde fayda gördüğünü ifade etmiştir.

Bakan Sükan, İlhami Ertem'in soruları üzerine söz alarak: Bucaklarda en büyük mülki amir, Bucak müdürleridir. Nahiye müdürlerinin bulunduğu belediyelerde bekçi teşkilatının da müdürü nahiye müdürleridir. Bucak müdürü olmayan müstakil belediyeleri bulunan teşkilatlarda mesleki amir ilçe jandarma komutanıdır; karakol komutanı bu mevzuda muhatap değildir, muhatap ilçe jandarma komutanıdır, diye açıklamalar yapmıştır.¹⁸³

2.2.42. Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu'nun Eskişehirspor Hakkında Sorusu

Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu'nun, Eskişehirspor'un maç yapmak üzere gittiği Bursa'da kulüp mensuplarının Bursa Emniyet Müdürü tarafından kötü muameleye tabi tutuldukları hakkındaki neşriyat konusunda ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi vermiştir.(7/71).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, konu hakkında Bursa Valiliğinden tetkik ve tahkikat açılması istenmiş; gelen cevabi yazıda maç için sahanın içinde ve dışında tedbir alınmasına rağmen, maç bittikten sonra Eskişehir kafilesinin kaldığı otelin önüne toplanan yaşları 15-16

¹⁸² MM, B:80, 15.04.1966, O:2, ss.876-885.

¹⁸³ MM, B:90, 03.05.1966, O:1, ss.215-217.

yaşlarında olan kimseler futbolcuların bindikleri Bursa plakalı taksiye taş atmak suretiyle zarar verdikleri haberi alınması üzerine olay yerine polis kuvveti sevk edilmiştir. Kalabalığı dağıtmaya çalışırken Emniyet Müdürünün yanına gelen iki Eskişehirsporlu şahıs sporculardan üç kişinin bulunmadığını derhal bulunmalarını istemişlerdir.

Otel önünde iki taksiye zarar verenler yakalanarak haklarında tanzim edilen evrak ile 01.02.1966 günü Adalete teslim edilmişlerdir. Bu ve benzeri diğer olaylarda etkin tedbirlerin vaktinde alınması ve herhangi bir üzücü olaya sebebiyet verilmemesi hususunda Emniyet Müdürünün dikkati çekildiği gibi, icraatını teftişi ve tahkikine başlanmıştır. Sükan, tahkikat neticesine göre hakkında gerekli kanuni işlem yapılacaktır, demiştir.¹⁸⁴

2.2.43. Millet Meclisinde Odalarının Aranması Hakkında Gündem dışı Konuşmalar

7 Mayıs gecesi Millet Meclisinin bazı odalarında araştırma hadisesi nedeniyle parti grupları başkan ve temsilcileri ile İçişleri Bakanı Faruk Sükan, gündem dışı konuşmak için söz istemişlerdir. Meclis Başkanı ilk sözü Sükan'a vermiştir.

Faruk Sükan, İçişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanı olarak TBMM'de ne resmi ne siyasi polise tarafımdan kati suretle, herhangi bir arama emri ve talimatı verilmediği gibi, hiçbir arama yapılmamış, dışarıdan da hiçbir polis memur sokulmamıştır, demiştir. Sükan, "Siyasi polis gece Meclis binasını bastı", "Meclis gece yarısı basıldı", "Polis gece Mecliste arama yaptı" şeklindeki haberler üzerine Yüksek Başkanlıktan ricam bu kutsi müesseseye gayri kanuni bir tecavüz hadisesi olmuş ise tahkik edilir, sonuç Başkanlıkça Meclise sunulur: İddialar hakikat ise mesuliyetinin idrakin de olan bir Hükümet azası olarak makamımı terk etmeye hazırım, demiştir.

Hadisenin esası şudur; TBMM'ne ait daktilo ve teksir makinalarının dışarıya çıkarıldığı hususu, vaki ihbar üzerine, yetkililerden biri sıfatıyla ve içtüzüğün 206'ncı maddesi de dikkate alınarak, Meclis İdare Amiri Ankara Milletvekili Zühtü Pehlivanlı'ya bildirilmiştir. Sayın Milletvekiline yapacağı işler konusunda kati surette hiçbir telkin, tavsiye ve görüş tarafımdan ifade edilmemiştir. Sükan, bu itibarla bizim bu meseledeki durumumuz, yalnız hadiseyi intikal ettirmekten ibarettir, demiştir.

Millet huzurunda, TBMM huzurunda hesap vermeyi şerefli, namuslu vazife telakki ederiz. Anadolu'nun mihnetinden, Anadolu insanın ıstıraplarından ilham alarak mücadeleye gelen bu sessiz insanlar ve onun mümessilleri ve sizlere hesap vermekten şeref duyarlar. Müfteriler mahcup olacaklardır. Namuslu, şerefli insanları hiç kimse mahkûm edemeyecektir.

Millet Partisi Grubu adına söz alan Osman Bölükbaşı, gece vakti teksir ve daktilo makinalarında kullanılarak bir takım zararlı neşriyat yapılmış, böyle olup olmadığını

¹⁸⁴ MM, B:92, 05.05.1966, O:2, ss.372-373.

kontrol etmek için odalara girildiğine 7 yaşındaki çocuğun bile inanmayacağını üstelik yapılan bu hadisenin içinde AP'li üyenin de yer aldığı Müşterek Bakanlık Divanı'nca kınandığına dikkat çekerken 1930 yılında, Tek Parti döneminde hakkında mahkeme kararı olan bir Meclis memurunun, mecliste yatıp kalktığı odanın aranmasına o zamanın Meclis idare amiri İrfan Bey izin vermemiştir, demiştir.

CHP Grubu adına söz alan Malatya Milletvekili İsmet İnönü, aramanın her grupta ve odada yapılmadığını; Senato'da AP dışında her yerde, Millet Meclisinde CHP Grubunda ve her iki Meclisteki CHP'li başkanvekilleri odasında yapıldığını ifade ederken 6-7 Mayıs gecesi Mecliste yapılan aramanın Meclise karşı işlenen bir suç olduğunu ve bu suçun kasten ve tasarlanarak işlendiğini iddia etmiştir.

TİP Grubu adına söz alan İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Aybar, evlerde bile arama yaparken hukuk, teminat, usul ve kaideler vardır: Önce mahkemeden karar çıkartılır, gece vakti değil gündüz arama yapılır, arama yapılan şahsın aramada hazır bulunması sağlanır, ayrıca tarafsız şahitlerde bulunur. Hâlbuki Mecliste araştırma gece 01:30-02:00'de başlamıştır. Odaları aranan gruplardan kimse bu araştırmada hazır bulunmamıştır, arama ile ilgili haliyle mahkeme kararı da yok ki böyle bir karar olsa bunu Anayasa Mahkemesi verebilir, demiştir.

YTP Grubu adına söz alan Sakarya Milletvekili Ekrem Alican, Hükümetin ihbar olayını Meclis İdare Amirine intikal ettiriş biçimi ve ondan sonra izlediği hareket tarzı, hukuka uygun değildir. YTP Grubu olarak, Hükümeti, Hükümet üyesi İçişleri Bakanın bu tatbikatını isabetsiz bulduk, teessüfe şayan bulduk, demektedir. Alican, TBMM'nin bu tutum karşısında hukukunu korumak için gerekli tedbirleri alması kanaatindeyiz; Meclis denetimi hareketlerini YTP desteklemek kararındadır, diye beyanda bulunmuştur.

AP Grubu adına söz alan Zonguldak Milletvekili Talat Asal, iktidar ve muhalefet arasında çatışmaya neden olmuş bu hadise ile alakalı bir Ana muhalefet partisi üyesinin Başkanlığında ve AP'li üyelerin azınlıkta olduğu bir tahkikat komisyonu kurulduğunu; bu tahkikatın neticesinin beklenilmesini, karşılıklı iddialardan hangisinin doğru olup olmadığı bu komisyon marifetiyle bulunması mümkün iken hadiseyi Parlamento dilimizde görmediğimiz, dışarıda tahriki icap ettirir mahiyette mütalaa ettiğimiz sözlerle bu kürsüye getirilmesini insaf ölçüleriyle bağdaştıramadıklarını ifade etmiştir.¹⁸⁵

Bakan Sükan 17 Mayıs 1966 günü Cumhuriyet Senatosu'nda bu konuda aynı şekilde gündem dışı söz alarak konuşmuştur.¹⁸⁶

¹⁸⁵ MM, B:94, 09.05.1966, O:1, ss.410-413.

¹⁸⁶ CS, B:75, 17.05.1966, O:1, s.816-822.

8 Mayıs tarihli Cumhuriyet, “Parlamento Tarihimize Görülmemiş Olay, Polis Gece Mecliste Arama Yaptı”¹⁸⁷ manşet haberleri altında yan manşette de İ. İnönü’nün “Eşkiyanın bu gece ne yapacağı bilinmez” haberleri ile olay haberleştirilirken ertesi günkü haber manşetinde Demirel, Bölükbaşı ve Sükan’ın sözleri manşetten verilmiştir.¹⁸⁸ Genel görüşmelerde muhalefetin görüşleri “Muhalefet Sükan’ı suçladı” şeklinde haberleştirilirken AP Grubu ve Demirel Bakanını savundu ve Sükan da suçluysam istifaya hazırım şeklindeki demeci haberde yer almıştır.¹⁸⁹

“Meclisin Aranması Büyük Tepki Yarattı”¹⁹⁰ haberinde Meclisin grup odalarında daktilo ve teksir makinaları aratmasının sert siyasi gelişmelere sebep oldu ve İnönü, Meclisin toplanıp Bakan hakkında gensoru açılması istediği 9 Mayıs’ta muhalefetin Meclisin aranmasıyla alakalı olağanüstü toplantı talebine Bozbeyli, Meclis’i toplantıya çağırılmamıştır.¹⁹¹ 10 Mayıs’ta gündem dışı toplanan Meclis’te hadiseler hakkında muhalefet ve Sükan konuşmuştur. Bölükbaşı, yapılan izahatları yeterli olmadığını “minareyi kılıfına sığdırma imkânı bulamayacaklardır, derken Sükan da suçlu olduğu ispat edilirse istifaya hazır olduğunu söylemiştir. Başbakan Süleyman Demirel de muhalefetin istifa taleplerine karşı Hükümetlerde bakanların istifa ve tayinlerini bu zamana kadar muhalefet mi yapıyordu, diye çıkmıştır. Meclisin 10 Haziran’a kadar tatil yapması hakkında Başbakanlık kararı okunmasıyla Sükan aleyhine verilen gensoru ve meclis genel görüşme önermeleri Mecliste görüşülmeden AP’lilerin oylarıyla Meclis tatile girmiştir.¹⁹²

Meclis odalarının aranmasıyla ilgili olarak 9 Mayıs’ta Milliyet’te tatilde olan Meclisin arama olayın görüşmesi için “Olağanüstü Toplantı Yapılmadı” ile “CHP İstifasını İstiyor”, “Sükan, Meclise Dışarıdan Polis Sokulmamıştır” başlıklı haberleri yer almıştır; haberin iç sayfadaki devamında Sükan’ın “kanun dışı hareket, icraat ve davranışımız yoktur” sözleri yer almıştır.¹⁹³ İnönü, “suçluluğu ilan edilen Bakanın kalması görülmemiş bir olaydır” derken Sükan, konuşmasına tepki gösteren muhalefet sıralarına “siz beni suçlayabilirsiniz, asıl olan Mahkeme-i Kübra’da hesap vermektir” demiştir. 9 Mayıs’ta tartışmalı geçen oturumdan sonra Meclis 1 ay tatile girmiştir.¹⁹⁴

Meclis odalarının aranması dolayısıyla CHP Ortak Grubu tarafından Meclis’in olağanüstü toplanması teklifini Balkan Ferruh Bozbeyli reddetti. Başbakan, Meclis üyelerine

¹⁸⁷ Cumhuriyet, 8 Mayıs 1966, s.1.

¹⁸⁸ Cumhuriyet, 9 Mayıs 1966, s.1.

¹⁸⁹ Cumhuriyet, 10 Mayıs 1966, s.1.

¹⁹⁰ Hürriyet, 8 Mayıs 1966, s.1.

¹⁹¹ Hürriyet, 9 Mayıs 1966, s.1.

¹⁹² Hürriyet, 9 Mayıs 1966, ss.1,7.

¹⁹³ Milliyet, 9 Mayıs 1966, ss.1,7.

¹⁹⁴ Milliyet, 10 Mayıs 1966, ss.1,9.

küfürle başlayan olayda, sadece işine gelen tarafları almayı ve buna göre mütalaalar yürütmeyi insafla bağdaştırmaya imkân yoktur, demiştir. Demirel, bu olay nedeniyle CHP'nin kopardığı gürültüden Meclisin itibarının zedeleneceğini başka bir işe yaramayacağını söylerken CHP Grup Başkanvekilleri Sükan'ı istifaya davet etmişlerdir.¹⁹⁵ İnönü'nün İçişleri Bakanı Dr. Sükan'ın suçu sabit olmuştur sözlerine Sükan, suçlu görüldüğüm takdirde istifa etmeye hazırım demiştir. Arama olayının tartışıldığı Meclis'te İnönü, Meclis Başkanlık Divanlarının konu hakkında yayınladıkları bildiriyle Sükan'ın suçlu görüldüğünü ifade etmiş ve görevi başında kalamayacağını söylemiştir. Sükan, aramanın bir envanter olduğunu, muhalefetin kendisine iftirada bulunduğunu Meclis Başkanlığınca yapılacak tahkikat neticesinde suçlu bulunursa görevinden ayrılacağını söylemiştir. Millet Meclisi, dün Başkanlık Divanı kararının kabul edilmesiyle Kısmi Senato Seçimleri dolayısıyla bir aylık tatile girmiştir.¹⁹⁶

2.2.44. Meclis Odalarının Aranması Sebebiyle İçişleri Bakanına Verilen Gensoru

CHP Millet Meclisi Grubu Başkanı Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve 92 arkadaşının Mecliste yapılan araştırma olayı sebebiyle İçişleri Bakanı hakkında bir gensoru önergesi vermişlerdir.(11/37)

İçişleri bakanı Faruk Sükan, Cumhuriyet Senatosu İdare Amiri Hilmi Onat ve Millet Meclisi İdare Amiri Zühtü Pehlivanlı aracılığı ile giriştiği bir tertip ile TBMM'yi binasında bazı gruplara ve yasama Meclislerin başkanvekillerine ayrılmış odalarda, Anayasanın 85'inci maddesi, kanun ve içtüzükler hükümlerine tamamıyla aykırı bir arama yapılmıştır. İçişleri Bakanının bu davranışıyla, TBMM'nin emniyet ve teminat içinde çalışması amacıyla konulmuş Anayasa kurallarını ihlal etmiş olduğu meydandadır. İçişleri Bakanının bu Anayasa tecavüzünün kendisinin siyasi sorumluluğunu gerektireceği şüphesizdir. Bu itibarla: İçişleri Bakanı Faruk Sükan aleyhinde bir gensoru açılması talep edilmiştir.¹⁹⁷

2.2.45. Meclis Odalarının Aranması Hakkında Genel Görüşme Önergeleri

MP Grup Başkanı Ankara Milletvekili Osman Bölükbaşı, Parlamento üyelerine yönelik tecavüzler ve 6-7 Mayıs 1966 gecesine TBMM'nde yapılan araştırma olayı hakkında genel görüşme açılmasına dair önerge vermişlerdir.(8/20). Önergede, TBMM'nin usulsüz olarak yetkisiz kimseler tarafından aranması veya basılması olayı hakkında Anayasanın 88'inci maddesi gereğince bir genel görüşme açılması talep edilmektedir.

İstanbul Milletvekili Ahmet Tahtakılıç, 6-7 Mayıs 1966 gecesine Mecliste yapılan arama olayı hakkında bir genel görüşme açılmasına dair önerge vermiştir. (8/21) Önergede,

¹⁹⁵ Tercüman, 9 Mayıs 1966, s.1.

¹⁹⁶ Tercüman, 10 Mayıs 1966, ss.1,7.

¹⁹⁷ MM, B:94, 09.05.1966, O:1, s.429.

TBMM’de 6-7 Mayıs gecesi Mecliste yapılan arama hakkında yalnız grup başkanlarına söz verilmesi yeterli değildir. Bu konu hakkında müzakereler yapılması ancak bir genel görüşme ile mümkündür, denilmektedir.¹⁹⁸

Cumhuriyet Senatosu’nda Van Senatörü Ferit Melen ve arkadaşları, İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın Cumhuriyet Senatosu İdare Amiri Hilmi Onat ve Millet Meclisi İdare Amiri Zühtü Pehlivanlı aracılığı ile giriştiği bir tertip ile TBMM binasında bazı gruplara ve Yasama Meclislerinin bazı Başkanvekillerine ayrılmış odalarda, Anayasa’nın 85’inci maddesi hükümlerine aykırı arama yaptırmış olmasının siyasi sorumluluğunu gerektireceğinden Anayasanın 88’inci maddesi ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü’nün 127 ve 128’nci maddeleri uyarınca genel görüşme açılmasını teklif etmişlerdir.¹⁹⁹

Nadir Nadi “Dies irade” isimli başyazısında Meclisi ve Partisini bu durumdan kurtarmak için Sükan’dan istifa jesti yapmasını beklediğini yazmıştır.²⁰⁰

Ferit Melen ile 8 arkadaşının seçimlerden önce Senato’ya verdikleri İçişleri Bakanı Faruk Sükan hakkında genel görüşme önergesi dün 54 karşı 64 oyla reddedilmiştir. Genel görüşmenin lehinde bütün muhalefet, Milli Birlik grubu ve kontenjan senatörleri, aleyhte ise AP grubu oy kullanmıştır.²⁰¹

2.2.46. İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın Siirt’te Şehit Olan 16 Asker Hakkındaki Demeci

19 Haziran 1966 günü Siirt’in Eruh ilçesi Botan çayında zuhur eden ve 16 askerimizin şehit olmasıyla sonuçlanan olay hakkında bilgi vermek üzere gündem dışı konuşmak için Bakan Sükan, söz almıştır. Sükan, İçişleri Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığının Doğu ve Güneydoğudaki asayiş olaylarına verdikleri önem dolayısıyla ve mevsim itibarıyla asayiş bozan hadiseleri yerinde öğrenmek ve gerekli tedbirleri almak üzere Jandarma Genel Komutanlığının 6 Haziran 1966 tarihli özel takip, arama ve tarama talimatıyla Foça Jandarma Karakolunda kursta bulunan 3 asteğmen, 6 uzatmalı çavuş ve 100 er Siirt’e gönderilmiştir. Siirt ili Eruh ilçesi Başgöze bucağının Metit köyü güneyinde çadır kurarak yerleşmişlerdir.

İleride kendilerine verilecek görevlere hazırlanmak gayesiyle el ele tutuşup zincir yaparak Botan çayına girmişler; çayın akıntılarını ve derinliğini keşfetmeye çalışırken zincirin kopmasıyla bazı askerler akıntıya kapılmışlardır. Askerlerin büyük kısmı kurtulurken ne yazık ki yüzme bilmeyen 16 askerimiz sulara karışarak kaybolmuşlardır. Olayın ardından vali ve jandarma komutanımız bölgeye intikal etmiştir, havadan iki uçakla arama çalışmaları sürmektedir. Olayı mahallinde araştıran Hâkim Binbaşı, Üsteğmen subayı kusurlu görerek

¹⁹⁸ MM, B:94, 09.05.1966, O:1, ss.429-430.

¹⁹⁹ CS, B:75, 17.05.1966, O:1, s.834.

²⁰⁰ Cumhuriyet, 11 Mayıs 1966, s.1.

²⁰¹ Milliyet, 17 Haziran 1966, s.7.

tevkif etmiştir. Bu elim hadisenin tahkikatı tamamlandıktan sonra kamuoyuna bilgi verilecektir.²⁰²

2.2.47. Faruk Sükan'ın Çarşı ve Mahallat Bekçileri Kanun Tasarısı'na dair Konuşması

29 Nisan 1330 tarihli Çarşı ve Mahallat Bekçileri Kanun'un 3'üncü maddesinin Anayasa Mahkemesi'nce iptali üzerine hazırlanan kanun tasarısı, Meclis tarafından titizlikle tetkik, müzakere ve münakaşa konusu yapılmıştır. Bu kanunla yurt emniyeti ve asayiş ile ilgili memlekette mühim bir boşluğu dolduracaktır. Sükan, Hükümet ve İçişleri Bakanlığı olarak Büyük Meclisin ve her partiye mensup arkadaşlarımların göstermiş oldukları yakın alaka ve üstün gayretlerinden dolayı teşekkür etmiştir.²⁰³

Cumhuriyet Senatosunda kanun tasarısının oylaması 69 kabul, 27 ret ve 7 çekimser oyla Millet Meclisinde kabul edile metninde bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir. Bakan Sükan, Senato üyelerine yaptığı teşekkür konuşmasında; bu yasa yeni bir vergi mükellefiyeti ihdas edilmediğini, bekçi parası diye tahsil edilmekte olan ücretlerin bir sisteme, nizama bağlandığını beyan etmiştir. Şimdiye kadar birçok haklardan mahrum ve gelecekleri güvence altında olmayan bekçilik müessesesi birçok sosyal haklara, hukuki haklara sahip olarak müesses bir şekle geldiğini ifade etmiştir.²⁰⁴

2.2.48. Bursa Milletvekili Kasım Önadım'ın Arsa Bedelleri Hakkında Soru Önergesi

Bursa'da sahiplerinin izni alınmadan bedelleri ödenmeden yol açmak suretiyle arsaları ellerinden alınanların ve arsa bedelleri konusunda ne düşünüldüğüne dair İçişleri ve Adalet Bakanlıklarınca yazılı cevaplandırılması istenilen soru önergesi verilmiştir.(7/67)

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Bursa valisi ve belediye başkanlığı zamanında arsa sahiplerinin rızası alınmadan ve ücretleri ödenmeden arsalar el koyduğu iddia edilen vali Enver Kuray hakkında Mülkiye müfettişlerince yerinde inceleme yaptırılmıştır.

Bursa belediyesine komşu Değirmenlikızık köylüleri evvelinden şehrin Davutkadı ilkokulundan köylerine ve köylerinden İnegöl asfaltına kadar yol yapılmasını, köylerine belediyece elektrik verilmesini, köylerinde imar ve parselasyon çalışması yapılmasını ve bu gaye ile de Köy Derneğinin 23.07.1957 gün ve 48 sayılı Bursa Belediye sınırlarına dâhil olmayı kabul etmiştir. 1962'de İmar ve İskân Bakanlığı'nca köy Bursa şehir imar planına girmiştir. İlgililerden ifadesine başvuru olanların, Enver Kuray'dan şikâyetçi olmadıklarını ifade etmeleri üzerine Değirmenlikızık köylülerinin rıza ve izinleriyle yolu yaptıran vali ve belediye başkanı

²⁰² CS, B:79, 21.06.1966, O:1, ss.39-40.

²⁰³ MM, B:102, 27.06.1966, O:1, s.303.

²⁰⁴ CS, B:88, 14.07.1966, O:1, ss.318-319.

Enver Kuray'ın bu hizmetinden dolayı hakkında kovuşturma açılmasını gerektirecek bir suç olmadığı sonucuna varılmıştır.²⁰⁵

2.2.49. Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci'nin İşkence Hakkında Soru Önergesi

Önerge metninde, Muş ili Şoförler Cemiyeti başkanının, Muş Emniyet Teşkilatına mensup dört polis tarafından dövülerek işkenceye tabi tutulduğunun doğru olup olmadığına dair soru önergesi verilmiştir. (7/100)

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Emniyet Polis Müfettişinin raporunda; dövüldüğü iddia edilen Mazhar Bayrak'ın gösterdiği 22 şahidin yeminli ifadesinde iki kişi hariç olayı görmediklerini, duyduklarını ifade ederken olayı gördüğünü söyleyen iki kişi de çelişkili bilgiler verdiğinden bir kanaat hâsıl olmamıştır, demektedir. Olay gecesi Devlet Hastanesinde muayene edilen Mazhar Bayrak'ın ileri derecede sarhoş olduğu görevliler tespit etmişlerdir. Olayın 28 gün evvel öncesinde göreve başlayan Emniyet Müdürünün direktifi ile başladığı iddiası iftira olup olayın nedeni Mazhar Bayrak'ın görevli polis memurlarına mukavemet göstermesidir. Her iki tarafın birbirleri aleyhine olan şikâyetleri adliyeye intikal etmiş ve soruşturma sürmektedir.²⁰⁶

2.2.50. Senatör Ekrem Özden'in İstanbul'da Teleferik Yapılması Hakkında Sorusu

İstanbul Senatörü Ekrem Özden, İstanbul'da Sirkeci ve Üsküdar arasında teleferik yapılacağı haberine dair Başbakan tarafından sözlü olarak cevaplandırılmak soru yöneltmiştir.(6/381). Önergede, haberin doğru olup olmadığı; doğru ise bu işi İstanbul Belediyesi mi, Devlet mi yapacak; İstanbul güzelliği bakımından Hükümet gerekli tedbirleri almış mıdır ve bu işin ihalesinin nasıl olacağı şeklinde sorular bulunmaktadır.

Başbakan adına sorulara cevap veren İçişleri Bakanı Faruk Sükan, her gün bir kat daha büyüyen ve turistik açıdan önemi gittikçe artan İstanbul'un dünyanın önemli şehirlerinden biri olduğunu ve şehrin iki yakasını birleştirmek için çalışmalar yapıldığını beyan etmiştir. Hükümet programında, iki yakanın bir köprü ile bağlanması yer almaktadır ve bu konuda etütler ve teknik çalışmalar yapılmaktadır. Soruda dile getirilen Teleferik konusu da İstanbul il Genel Meclisi tarafından alınmış bir karar olup temenni mahiyetindedir. Mevzuata bakımından belediyeler bu gibi tesis yapma yetkisine sahip değillerdir. Hükümetin de bu konuda çalışması ve de bir kararı yoktur. İstanbul'da köprü tetkikatı ikmal olduktan sonra köprü inşası hususunda firmaların yaptığı teklifler değerlendirmeye alınacaktır.²⁰⁷

²⁰⁵ MM, B:106, 06.07.1966, O:1, ss.487-489.

²⁰⁶ MM, B:108, 11.07.1966, O:1, ss.613-614.

²⁰⁷ CS, B:4, 10.11.1966, O:1, ss.106-108.

2.2.51. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Adana Olaylarıyla ilgili Gündem dışı Konuşması

13-14 Kasım günü Adana'da yaşanan kanun dışı müessif olaylar 16 Kasım itibarıyla yargıya intikal etmiştir. Adana Cumhuriyet Savcının basın yolu ile yaptığı açıklamada olayların çıkmasına nedeni olan söylene Amerikalılar tarafından bir vatandaşımıza, evli bir kadın ve kızımıza elle, dille ve sair yolla bir tecavüzleri olmamıştır; bu konuda vatandaşlarımızdan ne ihbar ne de bir şikâyet başvurusu olmamıştır. Olaylarda suçlu görülen 37 kişiden 14 kişi mahkeme kararıyla tevkif edilmişlerdir. 13-14 Kasım gecesini Adana'da meydana gele zararın yekûnu 54795 liradır. Hasarın en çok olduğu yer Amerikalılara ait Kızılhaç binasıdır. Amerikalılara ait 13 vasıtanın camları tahrip edilmiş, ayrıca Türk ve Amerikalılara ait 13 binanın camlarına hasarlar verilmiştir. Zamanında Amerikan konsolosluğunda ve şehrin hassas noktalarında alınan tedbirlerle olayların ve hasarların büyümesine mani olunmuştur.

Bakan Sükan, kanun dışı hareketler, ihkakı hak tarzında yolları seçmek, sokak gösterileriyle bir şeyler elde etmek hukuk devleti ve Türk Devletinin nizamı, milletin huzuru bakımından uygun hareketler olmadığını ve bu tarz eylemler ancak düşmanlarımıza imkân verir, düşmanlarımızı bize güldürür demiştir. Kanunen tanınan hak ve hürriyetleri tahrif ve tahrip etmeye yönelik ve bizzat o hürriyetleri suiistimal etmeye, yok etmeye matuf hareketlere tevessül edenler karşılarında bütün Türk devletinin gücünü, müesseselerini ve Türk halkını bulacaklardır.²⁰⁸

“8 Amerikalı zencinin Türk kadınlarına sarkıntılık etmeleri olaylara yol açtı; Adana'da Halk Amerikan Binalarını Tahrip Etti” ilk sayfa manşet haberinde Amerika aleyhine galeyana gelen halkın nümayişlerde Amerikan misyon binalarını tahrip ettiği ve 150 kadar otomobile hasar verildiği bilgisi verilmektedir.²⁰⁹

2.2.52. Senatör Hüsnü Dikeçligil' in Köylerdeki Koyun Hırsızlığına dair Sözlü Sorusu

Kayseri Senatörü Hüsnü Dikeçligil, seçim bölgesi olan Uzunyayla mıntikasında ve Sarız kazamıza bağlı Yalak ve civarı köylerde halk çoğunlukla koyun ve diğer hayvanların hırsızlığından yakınmaktadır. Bunun sebepleri nelerdir, ne gibi önlemler almayı düşünüldüğüne dair İçişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmak üzere sorular yöneltilmiştir.(6/385).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Kayseri ili Sarız ilçesi ve Uzunyayla mıntıklarında 1965 yılında 3 büyük baş ve 7 küçükbaş hayvan hırsızlığı olayı intikal etmiş; sanıkların tamamı çalınan hayvanlarla birlikte yakalanarak adalete teslim edilmişlerdir. 1966'da Kayseri ili Sarız ilçesinde 2 hayvan hırsızlığı olmuş, ikisinin de failleri yakalanmıştır. Merkez Karakurt köyünde

²⁰⁸ CS, B:6, 17.11.1966, O:1, ss.156-157.

²⁰⁹ Cumhuriyet, 14 Kasım 1966, s.1.

24.08.1966 günü çalınan 2 büyük baş hayvan ile sanığı aynı gün yakalanıp tevkif edilmişlerdir. Merkez Ayrancı köyünde 28.06.1966 günü çalınan 2 büyük baş hayvan aynı gün suçlusu da 31.08.1966 günü yakalanarak tevkif edilmiştir. Mezkûr yerlerde hayvan hırsızlığı olup da zabıtaya intikal etmemiş olaylar hakkında da bu gibi olayların önlenmesi bakımından valiye ve ilgili birimlere gerekli talimat verilmiştir.

Sükan, gerek hayvan hırsızlığı ve buna benzer asayiş ve emniyetle ilgili konuların basit cezai tedbirlerle önlemenin mümkün olmadığını olayları anlamak ve çözüme kavuşturmak için içinde bulunulan iktisadi ve sosyal faktörlerin araştırılmasına vurgu yapmıştır.²¹⁰

2.2.53. Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga'nın Silah Taşıma Ruhsatı Hakkında Sorusu

10 Ekim 1965 tarihinden bu yana bütün illerde, ne kadar sayıda vatandaşımıza yeniden silah taşıma ruhsatı verildiğine dair yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/145). Önergede, kaç adet silah bulundurma ruhsatının da taşıma ruhsatına çevrildiği de sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Sükan, belirtilen tarihten itibaren buyana 1722 kişiye silah taşıma belgesi verildiğini, 1265 kişinin de vesikaları bulundurmada taşımaya çevrilmiş olduğunu ve bunun illere göre dağılımı gösteren liste cevabın ilişikinde sunulmuştur, diye ifade etmiştir.

1960-1961 yıllarında Hükümet emriyle toplanan silahlar seferi araç depolarında muhafaza edildiğinden kimseye taşıma ve bulundurma ruhsatı verilmemiştir.

-1962 yılında silahlarını 6136 ve 6768 Sayılı kanunların koyduğu süreler içinde tescil ettirdikleri anlaşılan 11.491 kişiye silahları iade edilerek bulundurma, 5.956 kişiye taşıma, -1963 yılında 36.471 kişiye bulundurma, 7.839 kişiye taşıma, -1964 yılında 55.383 kişiye bulundurma, 12.443 kişiye taşıma, -1965 yılında da 64.132 kişiye bulundurma, 14.782 kişiye de taşıma belgesi verilmiştir.²¹¹

Sadrettin Çanga, verilen rakamların sıhhatine inanmak mümkün değildir derken kendi tespitlerinin daha fazla olduğunu ve Sayın Başbakanın talimatıyla silahlanmanın yolu açılmıştır, şeklinde demeci Cumhuriyet'te yer almıştır.²¹²

“Türkiye’de her 400 kişiden birinde silah var” haberinde Sükan, 78 914 kişiye silah ruhsatı verildiğini, İstanbul’da 2000 kişiden birisi tabancalı demiştir. Sükan, Amerika, İngiltere ve Almanya’da silahlı sayısının nüfusa göre daha çok olduğunu Avrupa büyük şehirlerinde ise ortalama 1000 kişiye bir tabancalı düştüğünü söylemiştir.²¹³

²¹⁰ CS, B:7, 22.11.1966, O:3, ss.226-229.

²¹¹ MM, B:18, 14.12.1966, O:1, ss.596-597.

²¹² Cumhuriyet, 14 Aralık 1966, ss.1,7.

²¹³ Tercüman, 14 Aralık 1966, s.1.

2.2.54. Mardin Milletvekili Fuat Uluç'un Suriye Devleti Hakkında Yazılı Sorusu

Suriye Hükümetinin, Türk vatandaşlarının Suriye bulunan topraklarını, bedelini ödemedi, devletleştirildiğinin doğru olup olmadığına dair yazılı sorusuna İçişleri Bakanı Faruk Sükan ile Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in cevaplandırılması talep edilmiştir.(7/173)

İçişleri Bakanı Sükan, Suriye Hükümetinin Ziraat Reformu Kanunu ile 300 hektar kıraç, 80 hektar sulu araziden fazla olan toprağı istimlak etme kararı almış; istimlak bedelini de 40 yıl vadeli ve %1,5 oranında faiz bonoları ile ödenmesi öngörülmüş fakat tazminatın ne zaman ve ne şekilde ödeneceğine dair mevzuatta bir açıklama olmadığını ifade etmiştir. Suriye'de bulunan Türk emlakı bu çerçevede istimlake tabi tutulmuştur. Suriye'de Türk vatandaşlarına, Türkiye'de de Suriye vatandaşlarına ait arazinin yüzölçümü, henüz iki tarafça aralarında bir beyannameye dayanan bir ilan olmadığından kati şekilde bilinmemektedir.

Her ne kadar Suriye Hükümeti bu yapılanın kanun dâhilinde genel bir uygulama olduğunu açıklamış olsalar da Suriye'de Türk emlakını eritme gayesi ile vatandaşlarımızın aleyhlerine neticelenen muamelelerde buldukları anlaşılmaktadır, denilmiştir.²¹⁴

2.2.55. Bakan Faruk Sükan'ın Kıbrıs Rum Yönetiminin Silahlanmasıyla İlgili Demeci

İçişleri Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili Faruk Sükan, Kıbrıs Rum Yönetiminin güya polis teşkilatını teçhiz için Çekoslovakya ile yaptığı gizli anlaşma uyarınca hafif silahlar ve bazukalardan oluşan ilk 150 tonluk partinin Ada'ya geldiği ve zırhlı araçların ve tankların da dâhil olacağı ikinci partinin de yakında teslim edileceği haberleri, Atina ve Lefkoşa'daki temsilcilerimiz vasıtasıyla tahkik olunmuştur. Olayın teyidi üzerine Çekoslovakya Hükümeti nezdinde girişimler neticesinde ikinci parti silah sevkiyatı durdurulmuş; Atina Hükümetine kesin bir dille gelen silahların BM emanetine bırakılması ve yeni silah ithaline son verilmesi talebimiz ve Lefkoşa'da Rum Yönetimi de bir muhtıra verilerek olay protesto edilmiştir.

Müttefiklerimiz başta ABD ve İngiltere olmak üzere Atina ve Lefkoşa üzerinde baskı yapmaları ve taleplerimize destek olmaları talep edilmiştir. BM Güvenlik Konseyinin 4 Mart 1964 tarihli kararına aykırı olan Ada'da gerginliği had derecesine çıkararak ve Türk Cemaatinin bekasını hedef alan bu tutuma dikkat çekilerek alınmış olan silahların BM emanetine terk edilmesi yönünde Atina ve Lefkoşa nezdinde girişimlerde bulunulması talep edilmiştir.

Sükan, Hükümetimiz her hâlükârda bu silahların Türk Cemaatinin güvenliğine karşı kullanılmasına imkân verilmemesi hususunda karardır, diye konuşmuştur.²¹⁵

²¹⁴ MM, B:18, 14.12.1966, O:1, ss.599-601.

²¹⁵ CS, B:15, 15.12.1966, O:1, ss.499-500.

“Çek silahlarının Barış Gücüne devrini istedik” başlık manşet haberde Kıbrıs’a silah sevki devam ederse zecri tedbirler alınacak denilmekte alt başlıkta da “Donanmamız tatbikat için Akdeniz’e açıldı” bilgisi verilmiştir. Sükan, Çekoslovakya silahlarını Kıbrıs’a götüren gemilere müdahale edilip edilmeyeceği sorulduğunda bunun için Meclisin ve Hükümetin karar alması gerekir, demiştir.²¹⁶

Çekoslovakya’nın Kıbrıs’a silah yardımını devam etmesi halinde Prag’daki Büyük Elçimizin geri çekeceğimiz hakkında basında yer alan haberler üzerin İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakan Vekili Faruk Sükan, Kıbrıs konusunda hassasiyetimiz malumdur. Hükümetin bu konuda kararı kesindir. Gereken her tedbiri tereddüt etmeden alacağız demiştir.²¹⁷

2.2.56. Yozgat Milletvekili Nuri Kodamanoğlu’nun Ortaköy Kaymakamı Hakkında Sorusu

Niğde’nin Ortaköy İlçesi Kaymakamı hakkında, partizan bir tutum içinde bulunduğu gerekçesiyle ne gibi bir işlem yapıldığına dair soru önergesi verilmiştir. (7/222). Önergede, kaymakam Mehmet Emin Yüzbaşıoğlu’nun muhalefet parti mensuplarına baskı yaptığı, vazifesinde partizan bir tutum içinde olduğu şeklinde halk arasında yaygın kanaat olduğu iddia edilmektedir.

İçişleri Bakanı Sükan, Kaymakam hakkında iddiaları, tutum ve icraatlarını tahkik edilmesi için vali muavini görevlendirildiğini; hazırlanan rapor İl İdare Kurulu’nca incelenmiş, 14 maddeden oluşan şikâyet konularının neticesi kısmen men, kısmen lüzumu muhakeme kararı ile neticelenmiştir. Halen dosyası 2’nci dereceden tetkik mercii olarak Danıştay’dadır.

Yapılan soruşturmada bağımsız olarak idari tedbir olarak Valiliğin teklifi ile 3.9.1966 günlü Kararname ile Kaymakam Mehmet Emin Yüzbaşıoğlu, Tomarza Kaymakamlığına nakledilmiştir.²¹⁸

2.2.57. Yozgat Milletvekili Y. Ziya Bahadınlı’nın Yasaklı Kitaplar Hakkında Sorusu Önergesi

29 Ekim 1933’ten bugüne kadar yurda sokulması yasaklanan ve yurt içinde yayınlanıp da toplatılan kitaplara dair Başbakanın cevaplandırması için soru önergesi vermiştir. (7/110).

Başbakan adına İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Emniyet Genel Müdürlüğünün 02.06.1966 tarih ve 9.A.1.91116-26/14-8/59610 sayılı yazısıyla ilgili tarihlerde yurda sokulması yasaklanan ve yurt içinde toplatılan yayınlara ait (51) sayfadan müteşekkil listenin gönderildiğini ifade etmiştir.²¹⁹

²¹⁶ Milliyet, 15 Aralık 1966, s.1.

²¹⁷ Cumhuriyet, 16 Aralık 1966, s.1.

²¹⁸ MM, B:20, 19.12.1966, O:1, s.699.

²¹⁹ MM, B:22, 22.12.1966, O:1, ss.56-57.

2.2.58. Tekirdağ Milletvekili Kemal Nebioğlu'nun Çorum'da İşten Çıkarılan Belediye İşçileri Hakkında Sorusu Önergesi

Çorum Belediyesinde işçi olarak çalışmakta iken mevcut toplu iş sözleşmesine rağmen, 72 işçinin Emekli sandığına geçmeleri hususunda belediye tarafından yapılan teklifi kabul etmedikleri işlerine son verildiğinin doğru olup olmadığı hakkında İçişleri Bakanı ve Çalışma Bakanı tarafından yazılı cevaplandırılması için soru önergesi verilmiştir.(7/180).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, olayların kendilerine intikalinin ardından gerekli hassasiyet gösterilmiş, müfettiş görevlendirerek inceleme başlatılmıştır. Belediye Başkanının mevzuata aykırı işlem yapması sebebiyle hakkında kanunu tahkikat başlatılmıştır, demektedir. Özerk ve tüzel kişiliği olan belediyeler buna benzer idari tasarruflarının yargı eliyle değerlendirilmesi kanun gereğidir.

Bakanlığımızın ikazı ile üzerine belediye başkanlığı ile Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Genel-İş Sendikası temsilcileri arasında gerçekleşen görüşme neticesinde 14.09.1966 tarihli anlaşma ile işten çıkarılan işçilerin tekrara işe alınması suretiyle anlaşmazlık sona ermiştir.²²⁰

2.2.59. İçel Milletvekili Kemal Ataman'ın Kum Ocağı Hakkında Sorusu Önergesi

İçel Milletvekili Kemal Ataman'ın, İstanbul ilçesi Yeşilköy nahiyesine bağlı Avcılar köyü hudutları içinde, Berzah adını taşıyan mevkide, köy şahsiyeti maneviyesine ait bir kum ocağı olup olmadığına dair sorusu önergesi vermiştir.(7/217)

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, soru önergesinde belirtilen yerde köye ait kum ocağının olmadığını ancak köy sınırları içinde Küçükçekmece Gölünden kum çıkarma işinin, Milli Emlak Müdürlüğü'nce, 2490 Sayılı Kanun hükümlerine göre açık arttırmaya çıkarılarak Yüksek Mühendis Mukbil Aykut adında bir şahsa verildiğini; Köyün Berzah denilen arazisi de aynı şahıs tarafından kum ve çakıl deposu olarak köy muhtarlığından kiralanmış olduğunu beyan etmiştir. 1958-1966 yılları arasında adı geçen yerden 109.350 lira kira geliri tahsil edilmiştir. Aynı konu hakkında Bakırköy Kaymakamı ile eski muhtar ve halen belediye başkanı olan Yusuf Korlu hakkında Ahmet Dicle ve Nuri Adanır'ın ayrı ayrı Bakanlığımıza şikâyetler üzerine mahalline Mülkiye Müfettişi gönderilmek suretiyle soruşturma başlatılmıştır.²²¹

2.2.60. Doğu Bölgelerinde Asayişsizlik ve Alınacak Tedbirler Üzerine Bakanın Demeci

Van Senatörü Ferit Melen ve 15 arkadaşının asayiş konusunda Hükümetin siyaset ve icraatını ilgilendiren bir genel görüşme açılması için önerge (8/15) vermişlerdir. Önergenin

²²⁰ MM, B:22, 22.12.1966, O:1, ss.57-59.

²²¹ MM, B:22, 22.12.1966, O:1, ss.60-61.

gündeme alınmaması AP’li senatörleri oylarıyla kabul edilmiştir. Senato görüşmeleri esnasında söz alıp izahat vermek isteyen İçişleri Bakanı Faruk Sükan içtüzük gereği önerge üzerinde konuşmasına izin verilmemiştir. Başkan, Bakan Sükan’a her zaman gündem dışı söz alarak memleketin iç ve dış meseleleri hakkında bilgi verebileceğini söylemiştir.²²²

Önceki Senato Birleşiminde genel görüşme yapılırken konuşma yapamayan İçişleri Bakanı Faruk Sükan 17’nci Birleşimde söz almıştır. Sükan, son günlerde asayiş ve emniyeti ihlal eden bazı olaylar nedeniyle Yüce Meclislerde konu bir Devlet güvenliği meselesi haline getirildiği ifade etmiştir. Emniyet ve asayiş konusunun gayet hassas bir konu olması sebebiyle olayları abartmadan veya önemsiz görmeden tüm açıklığı ile ortaya koymak gerekir. Bu konuyu politik istismar ve politik yatırım alanı olarak kabul etmenin imkânı yoktur. Ülke emniyet ve asayişine salt zabıta hizmetleri olarak da ele almak yeterli değildir: Suç ve suçluların ortaya çıkmasına neden olan toplumun sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer tüm yönlerinin araştırılması gereklidir.

Senelerce ihmal edilmiş Doğu ve Güneydoğuda olan olayların bir çırpıda çözülmesini beklemek ve olan olaylardan mevcut Hükümeti mesul tutmak doğru değildir. Devlet olarak bu bölgeye okul, yol, radyo ve birçok hizmeti götürülemediği. Bugün Hakkâri-Van yolunun batısı; Bitlis-Siirt’in doğusu; Van Gölünün güney bölgesi tam manasıyla devlet kuvvetlerinin kontrolü altında olmayan bir bölgedir.

Bugün emniyet ve asayişle görevli 30 bin jandarmamız vardır: 15 bin jandarma, 1742 kilometrelik kara sınırını ve 7268 kilometrelik deniz kıyısını korumakla sorumlu; 8 bin jandarma, 113 cezaevinin dış güvenliğini sağlamak ve binlerce kilometrelik telefon hattının bakım ve idamesi ile görevlidirler. 32 milyonluk ülkemizde 100 kilometreye 4 jandarma düşer, emniyet ve asayiş muhafaza için de 917 kişiye bir jandarma isabet etmektedir.

Sükan, Hükümet olduklarında 13 bin olan polis sayısını 14 bine çıkardıklarını, Avrupa’da sadece Viyana şehrinde 14 bin polis görev yaptığını ve bu sayının ülkemiz için çok yetersiz olduğunu ifade etmiştir. 1965 yılında yeni Hükümet göreve geldiğinde polis teşkilatında 250’si miadını doldurmuş 550 vasıtası olduğunu, el telsizi, araba telsizi hatta vilayetler arası telsiz teşkilatı noksanı; 250 vasıta ile 280 kazada ve 67 vilayette teşkilatı bulunan polis vazife görüyordu.

Toplum hareketlerine müdahale etmek için Hükümetimizce Ankara ve İstanbul’da görev yapmak üzere 500’er adet toplum polisini göreve alındı; 1967 yılında da 2000 kişilik yeni toplum polisi kadrosu talebinde bulunulacaktır. Eğitimli polis yetiştirmek için OTDÜ yanında 3 000 dönümlük polis Okulu arsası alınmıştır.

²²² CS, B:16, 20.12.1966, O:1, s.521.

Bir yıllık süre zarfında polis ve jandarma teşkilatımızın el telsizleri ve diğer telsiz hususlarında büyük mesafe alınmıştır. Polis ve jandarma teşkilatlarına 200'ye yakın vasıta alınmıştır.

Sükan, alınan tedbirler sayesinde Doğu ve Güneydoğu bölgemizde eşkıyalık yapan Selim Tilki, Ömer Bezek, Hâkim Yılmaz, Hamit Aldemir çeteleri ve mensuplarının yakın zamanda etkisiz hale getirildiklerini ve en son Temmuz ayından itibaren bu çetelere ait bir hadise olmamıştır. Helikopterli komando birliği kurma çalışmalarımız halen sürmektedir.

Sükan, hedeflerinin demokratik rejimin kanun dairesi içinde yürütülmesi olduğunu; tedhiş ve baskı ile emniyet ve asayiş tesis etme kararlılığı ve niyetinde olmadıklarını beyan etmiştir. Sabırlı, dikkatli, şartlara uygun, kanunlardan taviz vermeden ama tam bir kararlılık içinde vatandaşa hüsnü muamele yapmak suretiyle Devlet otoritesini ve devlet nizamını tatbik etmek ve korumak kararında olduklarını söylemiştir.²²³

Türkiye'de asayişsizlik konusunda genel görüşme açılmasını isteyen CHP İstanbul Senatörü Ekrem Özden ile İçişleri Bakanı Faruk Sükan arasında Senato'nun dünkü oturumundan sonra sert bir tartışma olmuştur. Tartışmaya bir ara Emniyet Genel Müdürü Hayrettin Nakipoğlu ile bazı polis şefleri de katılmışlardır.²²⁴ Güneydoğu'daki emniyet ve asayiş bozukluğunu kabul ettiğini kabul söyleyen Sükan, 1955'ten bu yana şekavet vardır. Bu bölgeye Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana devletin imkânları götürülmemiştir. Bu sebepten bizi buradaki şekavetle mesul tutmak haksızlık olur, demiştir.²²⁵

Sükan'ın "Doğu'da asayişe müessir hadiseler vardı" açıklamasına yer veren gazetede Bakan, mesele sadece emniyet tedbirleri halledilecek bir mesele değildir, derken Türkiye'de 100 kilometreye bir jandarma düştüğünü söylemiştir.²²⁶

2.2.61. Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un Araklı İlçesi Hakkında Yazılı Sorusu Önergesi

Trabzon'un Araklı ilçesinde, 1966 yılında polis teşkilatı kurulması hususunda ne düşünüldüğüne dair yazılı soru vermiştir. (7/17). Önergede, 3.862 nüfuslu, büyük Pazar kurulan ve turistik değer taşıyan sahil kasabasında polis teşkilatı kurulmasının faydalı ve zaruri ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu tarz talepleri kadro kifayetsizliği nedeniyle karşılayamadıklarını ama hedefimiz bir plan dâhilinde bütün ilçelerde polis teşkilatı kurmaktır, demiştir. Kadrolarımız takviye edildiğinde; kalabalık, zaman zaman Pazar kurulan ve turistik

²²³ CS, B:17, 22.12.1966, O:1, ss.528-533.

²²⁴ Milliyet, 21 Aralık 1966, s.1.

²²⁵ Milliyet, 22 Aralık 1966, s.1.

²²⁶ Cumhuriyet, 23 Aralık 1966, sss.1,7.

bir değeri olan Araklı'nın polis teşkilatı kurulmasını bekleyen diğer ilçelerimiz arasında özellikleri sebebiyle öncelik hakkı kazanması doğaldır.²²⁷

2.2.62. İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın Yeni Emniyet Amirleri Hakkındaki Yazılı Sorusu

Emniyet mensuplarının nakil yönetmeliğine, yeni amir olan bir kimsenin doğrudan doğruya birinci sınıf kazalarda amirlik yapmasının mümkün olup olmadığı dair soru önergesi verilmiştir.(7/69). Önergede, Bergama Emniyet amiri Osman Kartaz'ın görevini yapmadığı, AP'li siyasilerle yakın ilişkide olduğu ve bu hali ile partizan yaftası yemiş olduğunu, Taşköprü'ye nakil olmasına rağmen sürekli rapor olarak görev yerine gitmediği hususları yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, ismi geçen şahısla hiçbir şekilde muhatap olmadığını; Emniyet mensuplarının Nakil Yönetmeliğine göre yeni emniyet amirlerinin çalıştırılacağı yerleri sınırlayan bir hüküm olmadığını; Bergama Emniyet Müdürlüğüne kendi Bakan olmadan önce tayin edildiğini ve Osman Kartaz hakkında yaptırılan incelemede herhangi bir suçla tesadüf edilmemesine rağmen idari tedbir olarak yeri değiştirilmiştir, şeklinde cevap vermiştir.²²⁸

2.2.63. Adana Milletvekili Ali Karcı'nın Öğretim Üyelerine dair Gündem dışı Konuşması

Ali Karcı, Trabzon Üniversitesi ve diğer yüksek öğretim kuruluşlarının eksik bulunan öğretim üyelerinin temin edilmesine ve yetiştirilmesine dair demeç vermiştir. Konuşmasında Ali Karcı, Trabzon Üniversitesi, Diyarbakır Tıp Fakültesi, İzmit Teknik Okulu, Erzurum Atatürk Üniversitesi ve ortaokullara öğretmen yetiştirmek için açılan 10 eğitim enstitüsünün hiçbirinin öğretim kadrosunun yeterli olmadığını; milyonluk binalar, gösterişli laboratuvarlar, lüks kuruluşlar bütün bunlara damgasını basacak, kişiliğini kazandıracak öğretim üyeleri bulunamadığı sürece kuru bir yapıdan ibaret kalır demektedir. Karcı, bu konuda söz alma nedeninin bu durumunu Meclisin ve Hükümetin dikkatine sunmak şeklinde açıklamaktadır.

Ali Karcı'nın konuşmasına Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz 'in cevap vermesinden sonra; karşılıklı sataşmalarla siyasi tartışmaya dönüşen gündem dışı konuşma bölümünde söz alan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Türkiye'de nizam dışı, anarşist hareketler karşısında Türk polisinin, Devlet polisinin, Türk zabıtasının kanunları hâkim kılmak, Devlet nizamını korumak konusundaki hizmet anlayışı karşısında TİP milletvekilleri ciddi huzursuzluk duymaktadırlar ve her fırsatta bunu kürsüde dile getirdiklerini ifade etmiştir.

²²⁷ MM, B:23, 23.12.1966, O:1, ss.95-96.

²²⁸ MM, B:28, 04.01.1967, O:1, ss.51-52.

Moskova'nın ağzıyla Türk polisine "Sükan'ın Polisi" diyerek yaftalamak, vatanperverlikle kabil değildir diyen İçişleri Bakanı, "Türk Milleti ne Moskova hattının ne de Kızıl Çin hattının benimseyicisi ve onun yordakçularına fırsat vericisi olmayacaktır" şeklinde konuşmuştur. Türk Milletinin temsilcisi TBMM ve onun milli müesseseleri maskeli anarşistleri daima teşhir ederek, Devletin bütün kuvvetleri anarşist hareketler karşısında kararlı, soğukkanlı ve dimdik duracaktır. Bundan kimsenin şüphesi ve telaşı olmasın, demiştir.²²⁹

"Milli Eğitim Bakanı ile ilgili gensoru önergesi dün reddedildi" başlıklı haberde, öğrenci olaylarının tartışıldığı Millet Meclisi'nde söz alan Faruk Sükan, polis görevini yapmaya devam edecek diyerek TİP'li Ali Karcı'ya çatmış; Türk Devletinin zabıtası maskeli anarşistleri daima teşhir edecek ve bunlara karşı dimdik ayakta duracaktır, şeklinde konuşmuştur.²³⁰

"TMTF olayları Meclise geldi" haberinde TİP Adana Milletvekili Ali Karcı'nın dün Meclis'te gündem dışı yaptığı konuşmada, TMTF'deki olaylara ve polislerin öğrencileri dövmelerine değinmiş ve bu yolda İçişleri Bakanı ile Milli Eğitim Bakanını suçlamıştır. Haberde, Sükan'ın konu hakkında Mecliste cevaben yaptığı konuşmadan pasajlara yer verilmiştir.²³¹

2.2.64. Kayseri Milletvekili Fehmi Cumaloğlu'nun Rus Yardımları Hakkında Sorusu

Kayseri Milletvekili Fehmi Cumaloğlu, TMTF'na Osmanlı Bankası aracılığıyla Sovyet Rusya'dan nakdi ve ayni yardım yapıldığı hakkındaki neşriyatın doğru olup olmadığına dair soru önergesi vermiştir.(6/166). Önergede, Türk-Rus kültür anlaşması yürürlükte midir? Yurdumuzda Moskova'dan yardım gören müesseseler ve şahıslar var mıdır? Yabancı devletlerin emel ve gayelerine hizmet edenler vatan haini sayılacağına göre bu gibiler hakkında idari ve kanuni kovuşturma yapılmakta mıdır, diye sorulmaktadır.

Osmanlı Bankası aracılığıyla Sovyet Rusya'dan TMTF'na 3309 dolar gelmiştir. Bu para TMTF Turizm Müdürlüğünün turistik maksatla Demirperde gerisi memleketler gençlik teşekkülleriyle yaptığı muhabere ve vardıkları mutabakat neticesinde, Sovyet Rusya'dan kendi paraları ile gelen 30 kişilik Rus Butnik öğrenci gruplarına, memleketimizde kaldıkları sürece TMTF tarafından sarf edilmiş paranın karşılığıdır.

Yabancı ideolojilerin ve her türlü yıkıcı akımların yurdumuzdaki belli hedeflere yönelik faaliyetleri ve sinsi desteklemeler dikkatle takip olunmaktadır. Bu çeşit ilişkilerin varlığı hukuki deliller sabit olursa, hıyanet içinde bulunanlar Cumhuriyet kanunlarının pençesine

²²⁹ MM, B:35, 23.01.1967, O:1, ss.342-343.

²³⁰ Cumhuriyet, 24 Ocak 1967, ss.1,7.

²³¹ Milliyet, 24 Ocak 1967, ss.1,7.

teslim edilecektir diyen Sukan, Türkiye ve Sovyet Rusya arasında halen yürürlükte olan kültür antlaşması bulunmamaktadır, imza edilmemiştir, demiştir.²³²

“Sukan Meclis’te TMTF Rusya’dan para aldı” haberinde alınan 3300 doların 704 dolarının da yanlışlıkla MTTB’ne gittiğini, yabancı ideolojilerin sinsi faaliyetlerini dikkatle takip etmekte olduklarını belirtmiştir. TMTF Genel Sekreteri Bedri Demir, dernek bünyesindeki turizm şirketinin yabancı turist gruplara yönelik yaptığı masraflar, turistler memleketlerince gidince Türkiye’ye göndermektedir. Gelen gruplardan biri Sovyet turistleri idi, öbür devlet turistleri gibi onlarda memleketlerinden harcadıkları paranın bedelini Türkiye’ye göndermişlerdir, mesele bu kadar basit, demiştir.²³³

2.2.65. Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu’nun Belediye Muhasibine dair Sorusu

Eskişehir’in Mihalıççık İlçesi Beylikahır bucağı belediye muhasibinin işten el çektirilmesini icap ettiren hadisenin ne olduğuna dair İçişleri Bakanınca sözlü olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi verilmiştir. (6/174). Önergede, muhasip Ali Osman Ün hakkında bir tahkikat yapılıp yapılmadığını; görevden el çektirmeden önce yine bu şahıs hakkında bir tahkikat yapılmış mı, yapılmışsa neticesi ne olmuş, diye sorulmaktadır.

Beylikahır Belediye Muhasibi Ali Osman Ün hakkında aynı kasaba halkından Ali Güler tarafından yapılan ihbar üzerine müfettiş heyetince mahalline gelerek yapılan teftişte zimmet suçunun sabit olduğu ve bu nedenle, Mülkiye Müfettiş Heyeti Tüzüğü’nün 25’inci maddesi gereğince görevli personele el çektirilmiştir.

Mülkiye müfettişlerince tanzim edilen fezleke ve rapor, gereği yapılmak üzere Mihalıççık Kaymakamlığına ve Cumhuriyet Savcılığına verilmiştir. Rapor üzerine tespit edilen zimmetlerle ilgili soruşturma Mihalıççık Sorgu Hâkimliğinde devam etmektedir. Bu nedenle adı geçen şahıs görevine iade edilmemiştir.

Bakanlığımızca adı geçen personel hakkında daha önce bir tahkikat yaptırılmamıştır.

Bakanın cevabı sonrası tekrar söz alan Şevket Asbuzoğlu, hadisenin resmi boyutunun bu şekilde olduğunu tasdik etmekle birlikte olayın özünde 5 adet boş çuvalın 40 liralık bedelinin zimmetine geçirmekten dolayı muhasibin ihbar edildiğini ve bu memurun 4-5 senedir verem tedavisi görmekte olup bu kadar cüzi bir paranın makbuzunun kasti olarak zimmetine geçirilmesi akla yatkın değildir, ifade etmiştir. Üç çocuk bir hanım, hasta zavallı aciz durumda olan bu şahıs konu komşularının yardımıyla hayatını sürdürmekte olup Sayın İçişleri Bakanından konunun bu yönünü de tetkik ederek adı geçen kişinin mağduriyetinin giderilmesini bekliyorum, demiştir.

²³² MM, B:36, 25.01.1967, O:2, s.431.

²³³ Milliyet, 26 Ocak 1967, ss.1,7.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Asbuzoğlu'nun konuşmalarını samimiyetle dinlediğini; hiçbir memurun suçsuz, kanunsuz cezalandırılmasına imkân vermeyeceğinin bilinmesini ve bu konu hakkında bizzat tahkikat yaptıracağına ve şahsın suçsuz olduğu anlaşılırsa şüphesiz görevine iade edilecektir, diye konuşmuştur.²³⁴

2.2.66. Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu'nun Günyüzü Bucak Müdürü Hakkında Sorusu

Eskişehir'in Sivrihisar İlçesine bağlı Günyüzü Bucak müdürünün başka bir il emrine tayin edilmemesi sebebi dair İçişleri Bakanınca sözlü olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi verilmiştir.(6/175)

Soru önergesinde adı geçen Eskişehir ili Günyüzü Bucağı Müdürü Naim Şengül, 400 lira maaşta terfi süresini doldurduğundan, 450 liraya terfi için gerekli işleme tevessül olunmuş ise de Memurların Yeterliklerinin Takdiri Hakkındaki Tüzük gereğince düzenlenen yeterlik fişinde birinci ve ikinci tezkiye amirlerince, esbabı mucibe belirtilerek, maaş terfiine yeterli bulunmadığı tebarüz ettirildiğinden terfii bir tezkiye müddeti tehir edilmiştir. Bakan, iki tezkiye amiri tarafından yeterli görülmemesi sebebiyle terfi edememesi, Bakanlığımızca yapılan işlemin doğru ve yerinde olduğunu göstermeye kâfi olur kanaatindeyim, demektedir.

Sükan, eğer bu zat huzursuzluk amili olmuşsa ve bucağın, ilçenin, köyün umumi selamet ve huzuru için bir idarecinin oradan gitmesi ki kuvvetli bir sebep olmasa dahi nakli idari bir zarurettir. Ve şimdiye kadarki pek çok tatbikat bu şekilde olagelmıştır, diye sözlerini tamamlamıştır.²³⁵

2.2.67. Faruk Sükan'ın 1967 Mali Yılı İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması

Bakan Sükan, İçişleri Bakanlığının yetki mesuliyetlerinin kanunla çizilen sınırın çok üstünde olduğunu vatandaşın günlük hayat ve yaşayışında Devlet ile olan münasebetlerinde her hadisenin mesulü ve çözüm makamı olarak İçişleri Bakanlığı teşkilatını gördüğünü beyan etmektedir.

İdarenin hızlı ve verimli çalışması için idarede merkez ve taşra teşkilatı ile mahalli idarelerde reform yapılmalıdır. İdare merkeziyetçilikten ve merkeziyetçi bir anlayışla tatbikattan kurtulmalıdır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1967 Bakanlık bütçe görüşmelerinde mühim ve aktüel konu olan aşırı akımlar hakkında parlamentoya açıklama yapacağını ifade etmiştir.

Ülkemizde 1924 ve 1961 Anayasaları ile Türkiye'de sınıf hâkimiyetine dayalı nizam kurmak, mevcut nizamı bozmak ve tağyir etmek ve hususta faaliyet göstermek suçtur. Bunun

²³⁴ MM, B:49, 08.02.1967, O:1, ss.413-414.

²³⁵ MM, B:49, 08.02.1967, O:1, ss.414-417.

propagandasını yapmak da suçtur. Komünist faaliyetler ve komünizm propagandası yapılması kanunen yasaktır.

1960 yılı Kasım ayında Moskova’da toplanan 81 komünist parti temsilcilerini toplantı sonrası neşrettikleri bildiri ile TİP’in Malatya’da yapılan 2. Genel Kongre salonunda 24.11.1966 günü neşredilen bildiri esas olarak aynı mahiyette bir metindir. TİP’in bildirisinde “Türkiye’de sosyalizmin demokratik yoldan, yani örgütlenmiş emekçi sınıflarının iş birliği, bilinçli ve cesur çabası ile gerçekleşeceğine olan inancını teyit eder” denilmektedir. Bu yeni taktik esas komünist stratejisi bakımından esastan farklı değil ama her memleketin şartlarına göre, kendilerinin ifade ettikleri gibi, tarihi şartlarına göre yeni taktik kullanılmaktadır. O memleketin moral, manevi durumu, kanuni imkânları neye müsaitse taktik o tarzda ifade edilmektedir ve belli mefhumlar arkasında bu taktik yürütülmektedir.

Faruk Sükan, “Türkiye’de onların anladığı manada sosyalizmi müdafaa edenler şu tipte insanlardır: Büyük çoğunluğu ile kendi tabirleriyle kompradordur, kapitalist sosyalistlerdir, fukaralığı bilmezler, yaşamamışlardır, ama fukaralığın istismarını yaparlar. Fakirliği bilmek için fakirliği yaşamak lazımdır” demektedir.

Sükan, konuşmasının son bölümünde İçişleri Bakanlığı’na diğer konular hakkında ana başlıklar halinde şu bilgileri vermiştir:

-Türk idare sistemi merkeziyetçi, âdemi merkeziyetçi ve tevsii mezuniyet (yetki genişliği) şeklinde hizmet vermektedir. Osmanlı’dan kalma alışkanlıklar ve mevzuat hala hayatımızdadır.

-İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu, Meşrutiyette çıkarılmış olup günümüz ihtiyaçların karşılayacak mahiyette muhtevadan yoksundur.

-1921 tarihli Köy Kanunu ve 1930 tarihli 1580 Sayılı Belediyeler Kanun’unda günümüz ihtiyaçlarına göre gerekli değişikliklerin yapılması zaruri ihtiyaçtır.

-Merkez valilerinden bir beyin ve istişare organı olarak faydalanmak için “Danışma Kurulu kanun tasarısı” hazırlamış bulunmaktayız.

-Ankara ve İstanbul’da 500’er toplum polisi; toplamda da tüm Türkiye’de 14.000 bin polis görev yapmaktadır. 1965-1966 yıllarında polise 300’e yakın, jandarmaya 250’den fazla vasıta alınmıştır. Ayrıca telsiz ve modern cihazlarla güvenlik güçlerini donatmış durumdayız.

İçişleri Bakanı, İçişleri Bakanlığı ile alakalı bu bilgileri verdikten sonra son husus olarak da TİP’ne mensup arkadaşlar, İçişleri Bakanlığını ne kadar çok tenkit ederlerse ben o kanaatteyim ki, İçişleri Bakanlığı o nispette muvaffak ve kanunlara saygılıdır, demiştir.²³⁶

²³⁶ MM, B:57, 18.02.1967, O:2, ss.439-458.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1966 yılı Bütçe konuşmasında taahhüt ettiği konuların bir kısmı hakkında mevzuatın hazırlanarak Meclise sunulduğunu ve bir kısmının da icraat, tatbikat olarak hayata geçirildiğini beyan etmiştir. Çalışmaların ana merkezinde yer alan merkezi kuruluş ve merkezi Hükümet teşkilatı ve mahalli idarelere ait çalışmalarda Meclise sunulacak aşamaya ulaşmıştır. Elimizdeki İl Özel İdare Kanunu, Belediye Kanunu ve Köy Kanununun bir bütünlük arz etmiyor ve günümüzün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır, işte bu kanunlar ortak bir felsefeyi içinde barındıracak ahenk ve bütünlükte olması için çalışılmaktadır.

Türk İdare Sistemi, merkeziyetçi, âdemi merkeziyetçi ve tevsii mezuniyet esasları üzerine inşa edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğundan, Fransız İdare Hukukundan kalma bir mevzuat sistemi, alışkanlıklar ile onun yanında İller İdaresi Kanununa göre yetki genişliğini temel alan vilayetler teşkilatı vardır. Lakin mesuliyetleri büyüklüğü nispetinde yetki genişliği idarecilere verilmemektedir. Burada mesuliyetle orantılı yetkilerin de genişletilmesi zaruretine inanmaktayız. Âdemi merkeziyet sistemi bugünkü demokratik garp memleketlerinde, medeni memleketlerde geçerli olan ve onların ilerlemesine imkân veren bir sistemdir.

Bakan Sükan, Senatör Suphi Karaman'ın iddiaları üzerine de Sakarya'daki talebe hadisesi ve İstanbul hadiselerine polis müdahalesi tamamen tarafsızlık içinde kanun ve nizamı hâkim kılmak için yapılmış olup polis sükûnetle, ciddiyetle kanunları hâkim kılmıştır, demiştir. Anarşistlerin radyosundan ifade edilen "Sükan'ın Polisi" değil, Türk Devletinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin polisi vardır. Devlet memuru, idarecisi, amiri hiç kimsenin kuklası ve oyuncuğu değildir, herkesin bir şahsiyeti vardır.

Bakan Sükan, ülke büyüklüğüne ve nüfusuna oranlı yeterli sayıda olmayan 14 000 polis ve 30 000 jandarmanın görevli olduğunu beyan etmiştir. Devlet nizamını koruyan kuvvetler karşısına menfi unsurlar ortaya konulmuştur. 1955 yılında Moskova'da toplanan Yazarlar Kongresinde, komünist gazeteci ve yazarlara verilen 18 maddelik talimat ülkemizde de icra edilmeye çalışılmaktadır. Bu kararlarda: Her ülkede komünist ve sosyalist partilerin kurulması veya varlarsa onlarla iş birliği yapılması; halkın zümrelere ve sınıflara bölmeye çalışılması; işveren, işçi arasında çatışma çıkarılması; memlekette komünizm tehlikesi olmadığı yönünde propaganda yapılması; gizle veya aleni din düşmanlığı yapılması, mezhep ve tarikat ayrılıklarının körüklenmesi; milli hassasiyetleri önleyici neşriyatta bulunulması; sosyal ve kültürel yaşamda komünist temayüllü olmayanları saf dışı edilmeye çalışılması; halkın sevdiği kahramanların düşüncelerini kendi bakış açınızdaki destekleyecek şekilde tanıtılması; işçi-köylü insanların sefaletini mübalağalı teşhir edilmesi; tercüme eserlerde komünist yazarlar tercih edilmeli; her türlü anarşi ve kaos faaliyetleri teşvik edilmeli; memleketinizde ya Rus filmleri ya da sol eğilimli tiyatro ve piyesler sahnelenmeli; komünizm fikrinden dönen Andre Gide, Andre Moruva, Arthur Kesler gibi ünlülerin şöhretlerinin yıkmaya çalışılmalı; sendikalar,

gençlik dernekleri, sanat birlikleri ve toplulukları ele geçirilmeli; toplumda öncü statüsünde olanları saflarınıza çekmeye çalışılmalı ve Komünizmi açıkça müdafaa edemediğini durumda sosyalizme, sosyalist yayın yapamadığınız taktirde ise işçi haklarını savunarak aynı gayeyi devam ettireceksiniz, denilmiştir.

Cemiyet ahlakını bozduğu gerekçesiyle yoğun şikâyet alınan lokaller, kulüpler ve diskotekler konusunda aylardan beri çalışılmaktadır. Cemiyetler kanununun gereğince mahkeme kararı olmadan polis bu tür yerlere doğudan giremiyor, mahkeme kararı çıkıp da polis içeri girinceye kadar iş işten geçmektedir. Cemiyetler Kanununda yapılacak değişiklikle en büyük mülki amirin izni ile bu tür yerlerde polis denetimine dâhil edilecektir. Bakan Sükan, konuşmanın sonlarında memurları görevi suiistimal, rüşvet ve irtikap konularıyla irtica iddialarına yönelik laikliğin anlamı üzerinde Hükümetin görüşlerini ortaya koymuştur.²³⁷

Cumhuriyet'te, İçişleri Bakanlığı Bütçe görüşmelerinde MP'li Mustafa Güven'in TİP'in kapatılmasını istemesi, CHP'li Mustafa Uyar'ın bu dönemde ülkede asayiş suçlarının hızla arttığı, YTP'li Raif Aybar, doğuda çetelere karşı "baharı bekliyoruz" sözünü tenkit ederlerken AP'li İlhami Erten de memurlar parti tutmayı, iktidarlarda memurdan şüphe etmeyi bırakmalıdır, şeklinde demeçleri yer almıştır. Bakan Sükan'ın TİP, Moskova'dan emir alıyor iddiasına itiraz eden Behice Boran'a Meclis Başkanı, geçen Çetin Altan'ın Aydın Yalçın'a söylediklerinin Amerika'dan gelen son emir mi, diye sordu. Birbirimize "ajandı, uşaktı" diyerek hangi müesseselerimizi tahrip ettiğimizi bilelim, demiştir.²³⁸

Faruk Sükan, çeşitli komünist teşekküllerinin Moskova'da ve Kanada'da yayınlanan beyannameleri ile Malatya'da toplanan TİP Kongresi sonunda yayınlanan beyannameden ve TİP ileri gelenlerinin beyanatlarından bazı kısımlar açıklamış, aralarında büyük benzerlik olduğuna dikkat çekerek "Siz gayet tabi bu savaşın sonuna kadar devam edeceksiniz. Sizin istediğiniz ihtilalci sosyalizmdir" demiştir.²³⁹

2.2.68. Mardin Milletvekili Esat Kemal Aybar'ın Irak Uyruklu Çetelere dair Sorusu

Mardin'in Silopi ilçesi Hınıs köylülerine ait hayvanların Irak uyruklu çeteler tarafından kaçırlmalarının önlenmesi ve malları kaçırılanların zararlarının telafisi konularında ne düşünüldüğüne dair İçişleri ve Dışişleri Bakanları tarafından yazılı cevap verilmek üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/249).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 17 Ekim 1966 günü 15 kadar Iraklı şahıs, Harikan ve Bemrin köyleri arasındaki sınırı geçerek Hınıs köylülerinin koyunlarının bulunduğu ağıllara gelmiş, çobanları silahla korkutarak etkisiz hale getirip 400 koyunu gasp edip Irak'ın Zaho

²³⁷ CS, B:28, 03.02.1967, O:2, ss.628-640.

²³⁸ Cumhuriyet, 19 Şubat 1967, ss.1,7.

²³⁹ Hürriyet, 19 Şubat 1967, s.1.

ilçesi Karahula köyüne götürdüklerini, ifade etmiştir. Bu silahlı kişiler, Irak'ın Zaho ilçesine bağlı Yezidi Aşiretinden ve yine Zaho'da mukim Bişar Ağanın adamı oldukları sanılmaktadır. Hayvan sahiplerinin müracaatı ile derhal takibe çıkılarak sınırda giriş ve çıkış izleri tespit edilmiştir. Irak hudut makamlarıyla temasa geçilse de müspet bir netice alınamadığından, koyunların iadesi veya tazmini; suçluların tespit ve cezalandırılmaları ve hadiselerin devamını önlemek için diplomatik temas kurulması hususunda Dışişleri Bakanlığına bilgi verilmiştir. Bu gibi olayların tekrar yaşanmaması için hudut makamlarına gerekli talimatlar iletilmiş ve ilgililer hakkında da kovuşturma sürmektedir.²⁴⁰

2.2.69. Sivas Milletvekili Mustafa Kemal Palaoglu'nun Sızır Kasabası Hakkında Sorusu

Sivas'ın Gemerek ilçesine bağlı Sızır kasabasında ne zaman bucak teşkilatı kurulabileceğine dair yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/272). Önergede, 4000'e yakın nüfusu, sosyal ve ekonomik tesisleri, zirai potansiyeli ile bucak teşkilatı kurulmasını isteyen kasabanın bucak olması yönünde hazırlanan dosyanın tekemmül ettirilerek Bakanlık İller İdaresi Genel Müdürlüğünde beklediğini ifade edilerek; bu önerge ile Sızır kasabasının bucak olma ihtiyacı ve hakkının İçişleri Bakanlığına hatırlatılmaya çalışılmıştır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde kurulan "İdareyi ve İdari Metotları Yeniden Düzenleme Komisyonun" Merkezi Hükümetin taşra düzeni çalışmalarında tespit edilen ilkelere göre işlem yapmak gerekmektedir. Söz konusu prensipler tamamlanmış, Hükümetin onayına sunulmuştur. Bu konuda siyasi otoritenin benimseyeceği ilkeler doğrultusunda idari kuruluşlarla ilgili gelen talepler değerlendirilecektir.

Esasen Hükümet 15 aydır bucak kuruluşlarına gidilmemiş olup Sızır kasabasının durumunda 694 adet bucak olma talebi, belirlenecek yeni esaslar dahilinde dikkate alınacaktır, denilmiştir.²⁴¹

2.2.70. Manisa Milletvekili Sami Binicioğlu'nun Emniyette Vardiyalı Çalışma Hakkında Sorusu

Anafartalar Emniyet Amirliğinde 3 vardiya halinde yapılan deneme çalışmalarının sonuçlarına ve aynı sistemin bütün kadroya tatbik edilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair yazılı soru önergesi vermiştir.(7/285). Önergede, uygulamadan verim alınıp alınmadığı; uygulama alanında suç cetvellerine artış veya azalış olmuş mu; bu deneme çalışması başarılı olmuşsa genel uygulamaya geçilmesi için yapılan ne gibi hazırlıklar yapılmıştır; 12 saat görev yapan polislere gece zammı adı altında ödenen 75 liranın tam olarak mahiyeti nedir, diye sorular sorulmuştur.

²⁴⁰ MM, B:57, 18.02.1967, O:2, ss.458-459.

²⁴¹ MM, B:62, 23.02.1967, O:2, ss.366-367.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanun uyarınca emniyet görevlileri senelik izinlerinden başka haftada 24 saat izinli sayılmaları tüm teşkilatta titizlikle uygulandığını ifade etmiştir. 1964 yılında polis amir ve memurlarının 8 saat esaslı çalışmaları kabul edilmekle beraber hizmet ve kadro yetersizliği nedeniyle 12 saat esaslı ile hizmet vermektedirler. Anafartalar Emniyet Amirliği'nde deneme uygulamasından iyi randıman alınmıştır. Deneme uygulama bölgesinde suç cetvellerinde azalmalar olmuştur. 3 yıllık uygulamanın yurt sathına yayılması için binaların temini; amir ve memur kadrolarının üç vardiya hizmet verecek şekilde takviye edilmesi gerekmektedir. Gece zammı adı altında ödenen 75 lira, polis hizmetlerinin ağırlığı dikkate alınarak tespit edilmiştir. Bu miktar, gece gündüz çalışan teşkilat mensupları için yetersiz olduğu ifade edilmiştir.²⁴²

2.2.71. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Akşehir Derneği Hakkında Yazılı Sorusu

Ankara'da bulunan Akşehir Öğrencileri Yardım ve Dayanışma Derneği üyelerinin kimler olduğu hakkında yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/289)

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Akşehir Öğrencileri Kültür ve Dayanışma Derneğinin kurucu üyeleri ile mezkûr derneğin 08.01.1967 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısında, Yönetim Kurulu üyeliklerine seçilen kimseleri bildirir liste yazı ilişiginde sunulduğunu; Dernek üye defterinde kayıtlı üyelerin isimleri hakkında İçişleri Bakanlığında bilgi bulunmamaktadır, diye yazılı cevap vermiştir.²⁴³

2.2.72. Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar 'ın Arguvan Hükümet Konağı Hakkında Yazılı Sorusu

Malatya'nın Arguvan ilçesinin hükümet konağına kavuşması hususunda ne düşünüldüğüne dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/212).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, hükümet konağı inşasının mahiyeti itibarıyla Maliye Bakanlığını alakadar ettiğini bununla beraber Maliye Bakanınca konu hakkında cevap verildiğini ifade etmiştir. Maliye Bakanı Ahmet Topaloğlu, 1967 yılında devam eden işlerin ikmali öngörüldüğünden yeni inşaat yapılmayacağını beyan etmiştir.²⁴⁴

2.2.73. Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın Keçiborlu Öğretmenlerine dair Sorusu

Isparta ilinin Keçiborlu ilçesi ortaokul öğretmenlerinden ikisinin Bakanlık emrine alınma sebebine dair Adalet Bakanı Hasan Dinçer, Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz ve İçişleri Bakanı Faruk Sükan tarafından yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı yazılı soru önergesi

²⁴² MM, B:62, 23.02.1967, O:2, ss.366-369.

²⁴³ MM, B:73, 15.03.1967, O:1, s.236.

²⁴⁴ MM, B:80, 05.04.1967, O:1, ss.573-575.

verilmiştir.(7/289). Önergede, Keçiörlü'da ortaokul öğrencileri üzerine jandarmanın yürütüldüğü, öğrencilerin tartaklandığı, kız öğrencilerin iffet ve şerefleriyle oynarcasına silahlı jandarmalar tarafından muayene götürüldüğü iddiaları yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Bakanlık emrine alınan ortaokul öğretmeni İlhan Alkan'ın tahrik ve teşviki ile 27 Aralık 1966 günü aynı okuldan 100 öğrenci; kendilerine iyi ders verilmediğı, iyi yetiştirilemedikleri bahanesiyle Hükümet Konağı önünde toplanıp gösteri yürüyüşü yapmak için izin istediklerini ifade etmiştir. Usule uygun olmayan müracaat nedeniyle dağılmaları ikaz edilmiş olmalarına tekrar yolda toplanmaları üzerine dağılmalarını temin için jandarma müfrezesi gönderilmiştir; müfreze gelince öğrenciler dağılmıştır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkındaki 171 Sayılı Kanun hükümlerine aykırı hareketten dolayı izinsiz toplananlara hakkında Keçiörlü Adliyesince dava açılmıştır. Suçlu bazı öğrenciler farik ve mümeyyiz olup olmadıklarının tespiti Cumhuriyet Savcılığının yazılı emri ile jandarma refakatinde Hükümet Tabipliğine sevk edilmişlerdir.

Hadisede öğrencilerin dövülmesi, baskı yüzünden dağlara kaçması katiyen doğru değildir. Bu arada hiçbir kız öğrencinin iffet ve şerefi ile oynanması asla söz konusu değildir.²⁴⁵

Bakanlık emrine alınan İlhan Alkan ile tayinleri yapılan bazı öğretmenlerin lehine ve okul idaresinin aleyhine boykot yapan Keçiörlü Ortaokulu öğrencilerinin 7'si tard, 40'ı da 3-10 gün arasında değişen okuldan uzaklaştırma cezaları verilmiş ayrıca, tard edilen öğrencilerin ahlak notları 4'e, diğerlerinininki 6'ya düşürülmüştür.²⁴⁶

2.2.74. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Belediyeler Kurulması Hakkında Sorusu

Aydın'ın Sarıkemer, Acarlar ve Bıyıklı köylerinde belediye teşkilatı kurulmasının düşünülüp düşünülmediğine dair İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere yazılı yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/324). Önergede Aydın ili Söke ilçesine bağlı Sarıkemer, Koçarlı ilçesine bağlı Bıyıklı ve Merkez ilçeye bağlı Acarlar köylerinde belediye kurulması hakkında Bakanlığın bir hazırlığının olup olmadığı: Bu köylerden birinde belediye kurulması halinde, 1967 yılında bu karar uygulanacak mı, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, köylerde belediye teşkilatı kurulması 1580 Sayılı Belediyeler kanunu 7'nci maddesine göre olduğunu buna göre belediye teşkili için: Köyün en son nüfus sayımında nüfusun 2000'den fazla olması, belediye hizmetlerini karşılayacak gelir kaynaklarının olması, köy ihtiyar heyetinin veya köy seçmenlerinin yarıdan fazlasının mahallin amirine yazılı olarak müracaat veya valinin re'sen bu işe lüzum göstermesi lazımdır; bunun ardından valinin talebiyle mahalli seçim kurulunca bu köyde plebisit yapılp, İl Genel Meclisi

²⁴⁵ MM, B:80, 05.04.1967, O:1, ss.578-580.

²⁴⁶ Cumhuriyet, 7 Şubat 1967, s.1.

ve Valilik mütalaalarıyla birlikte dosya Danıştay'a gönderilir: Danıştay tarafından olumlu kararı üzerine müşterek kararname ile ilgili köyde belediye teşkilatı kurulur, demektir. Belediyeler Kanunu 12'nci maddesine göre bu kararname izleyen mali yılbaşından itibaren yürürlüğe konulur.

Soru önergesinde yer alan Aydın'ın Koçarlı ilçesinin Bıyıklı köyünde 27.07.1966 gün ve 4547 Sayılı Kararname ile Söke ilçesinin Akköy bucağına bağlı Sarıkemer köyünde 28.02.1967 gün ve 5109 Sayılı Kararname ile belediyeler kurulmuş olup Aydın Valiliğine bilgi gönderilmiştir. Her iki belediye için kararname 1967 mali yılı içinde uygulanacaktır.

Aydın ili Merkez ilçesine bağlı acarlar köyünde belediye teşkili için bir müracaat olmadığı gibi İçişleri Bakanlığında da bu konuda bir dosya mevcut değildir, denilmiştir.²⁴⁷

2.2.75. Urfa Milletvekili Behice Boran ve İki Arkadaşının Meclis Araştırma Önergesi

Meclise verilen araştırma önergesi, Anayasa'nın 88'inci maddesine istinaden ülkemizde ABD arasında yapılmış ikili anlaşmalar hakkındadır. Önergenin dayanağı Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in 30 Mart 1967 günü AP grup toplantısındaki konuşması ve 31 Mart günü bu konuşmaya atfen gazetelerde yer alan haberlerdir. Faruk Sükan, 31 Mart günü konuyla alakalı gazete haberleri AP grubunca yalanlanmıştır, o halde tekzip edilen bu haberler ne AP'sini de Dışişleri Bakanını sorumlu kılar ve bu nedenle bu araştırma önergesinin verilmesi doğru değildir, demiştir.

Önerge sahipleri ABD ile yapılan 24 anlaşmanın metninin olmadığını iddia etmektedirler. Bütün anlaşmaların metinleri Devlet arşivlerinde mevcuttur. O nedenle 24 anlaşmanın metni yoktur, bu metin olmadığına göre şu veya bu şekilde hareket etmek lazımdır, araştırma yapmak lazımdır gibi muhayyel ve mefhum hükümlerle burada konuşmak ciddi bir davranış olmayacağı gibi ülkenin menfaatleriyle de bağdaşmayacaktır.

İstenilen maksat askeri sırlar ve Türkiye'nin menfaatleri bazı yönleri ile bazı maksatlarla, hatta duygusal tesirlerle ifşa edilsin ve bunun ötesinde muayyen hedeflere vasıl olunsun. Sükan, her ne surette olursa olsun, hangi tahrik yapılırsa yapılsın, Büyük Millet temsilcileri ve onun Hükümetleri bu tarzda oyunlara gelmeyecektir. Hükümetimiz, Türkiye'nin dış münasebetlerinde karşılıklı menfaat esasına göre ve Türkiye'nin hükümlerlik haklarına hanel getirmeyecek tarzda hassasiyetle icra etmektedir, demiştir.²⁴⁸

Milliyet'te AP'lilerin oylarıyla "İkili anlaşmalarla ilgili TİP önergesi reddedildi" haberinde Sükan'ın kayıp anlaşma olmadığını, hepsinin devlet arşivinde olduğunu söylediği, sözleri yer verilmiştir.²⁴⁹

²⁴⁷ MM, B:80, 05.04.1967, O:1, s.583.

²⁴⁸ MM, B:84, 12.04.1967, O:1, ss.74-76.

²⁴⁹ Milliyet, 13 Nisan 1967, s.1.

2.2.76. Senatör Kadri Kaplan'ın Kaçak Malların Satış Yerlerine dair Yazılı Sorusu

Senatör Kadri Kaplan, Amerikan pazarları adı ile bilinen yabacı kaynaklı mallarla dolu satış yerleri ile hudut bölgelerinde pazar kurularak açıkta satılan ve kaçak oldukları bilinen malların satışının kanuni olup olmadığını, eğer kanun dışı ise görevini ihmal eden makam ya da makamlar neler olduğuna dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir.(7/335).

Bakan Sükan, 5383 Sayılı Gümrük Kanunu gereğince kaçak oldukları için gümrükte el konulan mallar müsadere edilerek, açık arttırma ile faturalı olarak satılmaktadır; Amerikan pazarları ve dükkânlarda satılan mallarda bu mallardır, demiştir. Yalnız faturalı satılan bu mallar için tanzim edilen fatura da eşyaların cinsi, evsafı ve adedi belirtilmemektedir. 1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine dair Kanunda kaçak mal satılması ve bilerek kaçak mal satın alınmasının tespiti halinde dükkân sahipleri ve alışveriş yapanları cezalandırılması gerekli hükümler mevcuttur.

Hudut bölgelerimizde kaçak malların satıldığı açık pazar yerleri bulunmamaktadır, mevzuatımız buna imkân vermemektedir. Bahis konusu yerler zabıtamızca sık sık kontrol edilmekte ve kaçak eşya satanlar hakkında kanuni işlem yapılmaktadır.²⁵⁰

2.2.77. İstanbul Senatörü Ekrem Özden'in İstanbul Şehir Trafikine dair Sözlü Sorusu

İstanbul şehrinin trafik meselesi medeni bir şehre yakışır durumda mıdır; trafik konusunun iyi yürümediği kanaati varsa düzeltilmesi için ne zaman ne gibi tedbirler alınacağına dair Başbakan tarafından sözlü olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi verilmiştir. (6/427).

Başbakan adına cevap veren Bakan Sükan, İstanbul trafiği meselesinin devamlı bir mevzu olarak önlerinde bulunduğunu ülkemizde trafikte bulunan motorlu araçların %25'i İstanbul'da olmasına rağmen buradaki gerçekleşen kazaların Türkiye'ye oranının %5 olduğunu ifade etmiştir. İstanbul Trafik Teşkilatının elinde 1965'te 15 otomobil, 28 motosiklet ve 19 jeep mevcut iken 1966 yılında 17 otomobil ve 10 motosiklet daha satın alınarak araç sayısı takviye edilmiştir. 1966 yılında, önceden mevcut olmayan 28 el telsizi ile 33 adet oto telsizi alınmış ve 2 istasyon kurulmuştur. Halen TBMM'de bulunan 3000 kişilik polis kadro talebi tasarımız yasalastığında trafik polisi sayısına 2000 kişi takviye yapılacaktır.

Bakan Sükan'ın İstanbul'a ait 1963-1966 kaza istatistiklerine rakamlar ise şöyledir.

-1963'te kaza sayısı 1 402, ölü sayısı224, yaralı sayısı 1 531, trafikte motorlu vasıta sayısı 53 773 adet,

²⁵⁰ CS, B:55, 27.04.1967, O:1, ss.126-127.

-1964'te kaza sayısı 1 380, ölü sayısı 160, yaralı sayısı 1 568, trafikte motorlu vasıta sayısı 59 161 adet,

-1965'te kaza sayısı 1 076, ölü sayısı 131, yaralı sayısı 1 207, trafikte motorlu vasıta sayısı 63 539 adet,

-1966'da kaza sayısı 1 945, ölü sayısı 116, yaralı sayısı 1 137, trafikte motorlu vasıta sayısı 70 389 adettir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın verdiği cevap üzerine söz alan soru önergesi sahibi Senatör Ekrem Özden, birtakım realiteleri olduğu gibi verdiğinden dolayı Bakana teşekkür ederken meselenin rakamlara boğulmasını doğru bulmadığını beyan etmiştir. İşin özünün İstanbul trafiğinin her geçen gün daha karışık, üzücü ve ıstırap verici bir mahiyet aldığını ve bu vaziyetin nasıl düzeleceği hakkında izahat vermiş olsalardı, hakikaten daha çok mutlu olacağını ifade etmiştir.

Konu hakkında tekrar söz alan Bakan Sükan, İstanbul çevre yolu meselesi çözülmeden, şehir içiyollar ele alınmadan, Boğaz köprüsü ve metro işi esaslı şekilde ele alınmadan İstanbul'un trafik meselesini halletmenin güç olduğunu bu meyanda 2'nci 5 Yıllık Kalkınma Planına Boğaz köprüsü meselesinin dahil edildiğini sözlerine ilave etmiştir.²⁵¹

2.2.78. Bakan Faruk Sükan'ın Ankara Belediyesi Hakkında Gündem dışı Söz Alması

Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürü'nün polis zoru ile makamına getirildiğine, bu gibi baskı niteliğindeki olaylara meydan verilmemesi için tedbir alınması gerektiğine dair konuşması üzerine İçişleri Bakanı Faruk Sükan gündem dışı konuşmak için söz almıştır.

Belediye Fen İşleri Müdürlerinin asaleten ve vekâleten tayinleri konusu, 710 Sayılı Kanun'a göre; tayin edilecek müdür adayları Belediye başkanlıklarınca seçilir, tasdik ve tayin keyfiyeti İmar ve İskân Vekâletine aittir.

Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü için Vekâlete ismi yazılan Ömer Lütfü Gökner'in yazısında noksanlık olduğu ve noksan hususun tamamlanması Vekâletçe isteniliyor. Ankara Belediyesi, İmar ve İskân vekaletine bu konuda düzelme yazısı gönderiyor ne de başka bir ismin müdürlüğe tayini konusunda vekaletine bilgi veriyor ama Belediye başkanı başka birini müdür olarak tedviren görevlendiriyor. Bunun üzerine mevzuata aykırı işlem tesis etmesi nedeniyle 240 Sayılı Kanun'a aykırı hareketten dolayı Ankara Belediye Reisi hakkında lüzumu muhakeme kararı çıkmıştır.

²⁵¹ CS, B:56, 02.05.1967, O:1, ss.134-139.

Nazif Kurucu'nun Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü ile alakalı müdür tayini konusu ve bu konu bağlamında Hükümetimize mahalli idarelere baskı yapıyor ve mahalli idarelerde baskı işler yürüyor iddiaları gerçekte bağdaşmamaktadır.²⁵²

Ankara Belediye Başkanı Erkut, Yapı Kontrol Dairesinde yevmiyeli eleman olarak çalışan makine mühendisi Ömer Lütfü Gökner'in asker kaçağı olması nedeniyle görevine son verirken; kendi onayı alınmadan İmar ve İskân Bakanlığınca Fen İşleri Müdürlüğüne tayin edilip polis marifetiyle makamı işgal ettiğini; Gökner ise Eylül 1967'de askere gideceğini, çalışmasında bir sakıncanın olmadığını ve muhatabının Belediye Başkanı değil, Bakanlık olduğu şeklinde demeç vermiştir.²⁵³

2.2.79. İzmir Milletvekili Şeref Bakışık'ın Bergama Belediyesi Hakkında Yazılı Sorusu

İzmir'in Bergama Belediyesine intikal eden yolsuzluk iddiasını soruşturacak müfettişe dair İçişleri Bakanlığına hitaben yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/354). Önergede, 1330 çuval unla alakalı Bergama Belediyesine intikal eden konu üzerine Belediye Meclis kararı ile meclis üyelerinden oluşturulan bilirkişi raporu, konunun İçişleri Bakanlığı müfettişlerince incelenmesini gerekli görmesi üzerine Belediye Meclisi, yolsuzluk iddialarının araştırılması için oy birliği ile kararlaştırıldığı ve 26.11.1966 tarihinde müfettiş talep yazısının Bergama Kaymakamlığına havale edildiği yazılıdır. O tarihten bugüne hala Bergama'ya müfettiş gönderilmemiş olmasının sebebi önergede sorulmaktadır.

İçişleri bakanı Faruk Sükan, Bergama Belediyesi Un İşletmesinde vaki yolsuzluk iddiasının bir mülkiye müfettişince tahkiki için İzmir Valiliğinin talebi üzerine 19.01.1967'de mülkiye müfettişi görevlendirilmiş ve halen mahallinde ihbar konularını tetkik ve tahkikatı devam etmektedir.²⁵⁴

2.2.80. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Hudutlardaki Kaçakçılık Üzerine Konuşması

Hatay Milletvekili Şemsettin Mursaloğlu'nun güney sınırlarımızda kaçakçılık olaylarına, bununla yapılan mücadeleye ve bu bölgede yaşayan halkın sıkıntılarını dair demecinde; hudutlarımızda 10 kilometre derinliklere kadar saha içinde vatandaşlarımız daimi sıkıyönetim altında yaşadıklarını; bu mıntıkada devamlı silah sesleri duyulduğunu, halkın geceleri köylerden dışarı çıkamadıklarını traktörleriyle gece çalışmadıklarını ifade etmiştir. Kaçakçılığa karşı ağır müeyyideler nedeniyle hudut kasabalarının hapishaneleri ağzına kadar doludur. Bu vatandaşlarımız için insan hakları ve hürriyetinden bahsedilmez. Ne var ki bunca fedakârlık ve ıstıraplara, dökülen kanlara rağmen kaçakçılık Türkiye'de devam etmektedir.

²⁵² MM, B:99, 10.05.1967, O:1, ss.4-9.

²⁵³ Cumhuriyet, 9 Mayıs 1967, ss.1,7.

²⁵⁴ MM, B:99, 10.05.1967, O:1, ss.45-46.

Mursaloğlu, ülkemizde kaçakçılığı teşvik eden başlıca 4 faktör olduğunu bunlar: Karma karmakarışık döviz mevzuatımız; kırtasiyecilik yüzünden malların gümrüklerde bekletilmesi, bürokratik formaliteler, resim ve harçlar; gümrüklerde herkesçe malum olan suiistimallerdir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Mursaloğlu'nun demecine cevaben söz almıştır. Hudutlarımızda, bilhassa da cenup hududumuzda hayvan kaçakçılığı, kahve kaçakçılığı ve iptidai emtia kaçakçılığı yapıldığını; bu menfi hadisenin basit polisiye tedbirlerle, cezai tedbirlerle ve mayınlama gibi bazı palyatif tedbirler ile çözülemeyeceğini Mecliste birkaç kez dile getirildiğini ifade etmiştir.

Ülkemizde yürürlükte olan kanunlar kaçakçılığı değil önlemek, arttırılması ve teşvik edici bir mahiyettedir. Hükümetimiz, kaçakçılık meselesini çözmek için alakalı bakanlıkların temsilcilerinden bir çalışma heyeti oluşturmuş, bu heyet çalışmalarında sona yaklaşmıştır. Meselenin iktisadi yönünün önemine binaen kaçakçılık yapılan hudut bölgelerimizde kaçakçılığın önlenmesine matuf olarak hudut pazarlarının kurulması, et kombinaları ile soğuk hava depoları kurulması, kahve fiyatlarının düşürülmesi, muayyen mallara yönelik emtia pazarlarının mesela konfeksiyon satış mağazalarının açılması gibi çalışmalar yapılmaktadır.

Sükan, 1742 kilometrelik kara sınırı hattında ve iktisadi sorunları olan komşu ülkelerle bu karmaşık meselenin çözümünün tabi olarak belli bir zamana ihtiyaç gösterdiğini dile getirmiştir.²⁵⁵

2.2.81. Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun Amerikalı Askerler Hakkında Sorusu

Adana'da birkaç Amerikalı çavuşun sebebiyet verdiği müessif olayın doğuş sebebiyle tahkikatın vardığı neticeye ve varsa suçluların kimler olduğuna dair İçişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/268). Adana'da birkaç Amerikalı çavuşun bir vatandaşımızın yanında hanımına sarkıntılık yapması nedeniyle infial duyan halkın yaptığı gösterilerde birçok vatandaşımız tevkif edilmiş bir kısmı da takibata alınmıştır. Vali Hancıoğlu tarafından mahallinde yapılan tahkikat sonrası hadisenin bir tertiple ilgisinin olmadığını söylemesine rağmen hakkında işlem yapılan vatandaşlar, bilhassa muhaliflerden seçilmekte olup AP'li vatandaşlar tahkikat dışına çıkarılmaktadır. Bu nedenle Adana'da iktidar yanlıları tarafından terör estirmek istenmektedir.

Hadiseye neden olan Amerikalılar hakkında Türk ve Amerikalı yetkililer nasıl bir işlem yaptıkları ve bunun gibi münasebetsizliklerin tekrar etmemesi için alınan tedbirler neler olduğu soru önergesinde sorulmaktadır.

²⁵⁵ TBMM, B:104, 18.05.1967, O:1, ss.243-244.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Bazı Amerikalı erlerin Türk kadınlarına sarkıntılık ettikleri söylentisi ve tahrikleriyle 13-14 Kasım'da Adana'da gerçekleşen kanunsuz gösteri, saldırı ve tahrip hareketleri güvenlik güçlerinin müdahalesi ile önlenmiş, olaya Adana Cumhuriyet savcılığı el koymuştur; tarafsız yargı organlarınca sürdürülen tahkikata AP'li birtakım şahısların müdahale ettiği, AP'li tahkikat dışı bıraktığı iddialarının gerçek olmadığını ifade etmiştir. Söylentilerin çıkarıldığı Amerikalı erler hakkında Cumhuriyet Savcılığına ve resmi makamlara şikâyet ve ihbarda bulunulmamıştır, erlerin sarhoş olup etrafın huzurunu bozduklarına dair bir delil bulunamadığından, haklarında kovuşturma yapılmasına gerek olmadığı yönünde Cumhuriyet Savcılığınca 26.11.1966 gün ve 1966/3259 sayı ile karar verilmiştir.

Adana valisinin hadisenin ardından yaptığı açıklama gazetelere farklı şekillerde aksettirilmiştir. Vali, her şeyin adli tahkikat sonucu aydınlanacağı şekilde demeç vermiştir. 13 Kasım'da Adana'da kanunsuz gösteri yaparak asayiş bozan, polisin uyarılarına mukavemetle karşılık veren, polis karakollarına, Emniyet Müdürlüğüne, Amerikan Konsoloslughuna, Kızılhaç Teşkilatı binasına, birçok özel mesken ve motorlu araçlara zarar vermek suçundan 49 sanık hakkında Cumhuriyet Savcılığı dava açmış ve duruşmaları sürmektedir.²⁵⁶

2.2.82. Çanakkale Milletvekili Cihat Baban' ın Yasadışı Broşürler Hakkında Sorusu

İslam Devleti kurulmasını hedef tutan broşürleri tertip ve neşredenlere dair İçişleri ve Adalet Bakanları tarafından cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/357). Önergede; Devletin yapısını, Anayasasını değiştirerek Türkiye'de hilafet rejimini, şer'i Devlet nizamını tesis etmeye teşebbüs edenler kimlerdir; bu kişilerin bastırdıkları beyanname ve broşürlerle suçları sabit olduğuna göre bunlar hakkında takibat başlatılmış mı, suçları Türk Ceza Kanununun hangi maddesine göre değerlendirilir ve bu suç hakkında ilgili Bakanların, Hükümetin kanaati nedir diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yurtdışı kaynaklı "Hizb-üt Tahrir Kurtuluş Partisi" adlı gizli teşkilatın yurdumuzda bilhassa Ankara'da faaliyette bulunduğu hakkında zabıtamız tarafından haber alınmıştı, demektedir. Türkiye mukim Ürdün uyruklu yabancılarla iş birliği içinde olan bazı vatandaşlarımız; Cumartesi, Pazar günleri bir araya gelerek teşkilat yayınlarından "İslam Nizamı" isimli kitabı okuyarak ders yaptıkları; "İslam Devleti Anayasa Tasarısı" ve "Müslümanların Ölüm Kalım Meselesi" isimli broşürleri kimi şahıs ve müesseselerin posta adreslerine gönderdikleri tespit edilmiştir.

Anayasal nizamımıza, Devletin bütünlüğüne, güvenliğine aykırı faaliyetlerde bulunan bu şahısların mahkeme kararı ile evlerinde, işyerlerinde ve toplantı yerlerinde aramalar

²⁵⁶ MM, B:108, 26.05.1967, O:1, ss.407-409.

yapılmış, suç delili kitaplar ve broşürlerle yakalanan şahıslar: Cevat El Haruf, İbrahim Mahmut İsa, Muhammed İsa Nazmi Saffarani, Ahmed Abdulfettah Hamad, Ali Nihat Eskioğlu, Mehmet İnce ve İhsan Eskioğlu adalete teslim edilmişlerdir.

Anayasal nizamımıza yönelik suçlarla, kanunlarımıza göre suç teşkil eden ve devletimizin siyasi emniyet ve bütünlüğüne bozmayı ve parçalamayı hedef tutan her türlü fiil ve hareketler önemle takip edilmektedir.²⁵⁷

2.2.83. Dışişleri Bakan Vekili, İçişleri Bakanı F. Sükan'ın Ortadoğu Üzerine Konuşması

Ordu Milletvekili Ata Bodur'un Meclis İftüzününün 222'nci madde altındaki 119 No'lu dipnota göre Hariciye Bakanından Ortadoğu hadiseleri hakkında izahat vermesini talep etmiştir. Hariciye Bakan Vekili olan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Ortadoğu buhranı hakkında Meclise bilgi vermiştir.

İsrail, Suriye ve Ürdün devletleri arasında hudut hadiseleri olmaktadır. Özellikle İsrail ve Suriye sınırındaki hadiseler, Ortadoğu'da ciddi bir buhran doğmasına sebep olmuştur. İsrail, Suriye'yi topraklarına sızma yapmakla suçlarken Suriye ve Birleşik Arap Cumhuriyeti (BAC), Suriye'nin hadiselerde bir kusurunun olmadığını iddia etmektedirler.

Suriye ve İsrail karşılıklı olarak sınırlarına askeri yığınak yapmaktadırlar. Bu buhran da Suriye ile beraber hareket eden BAC'de askeri birliklerini Süveyş Kanalı'nın doğusuna intikal ettirmiş; BAC ve İsrail, Sina ve Gazze'de askeri tahkimatlar yapmışlardır.

İsrail ve karşısında yer alan Arap ülkelerinin karşılıklı suçlamaları ve tehdit söylemlerinin arttığı bir ortamda BAC, Akabe Körfezini İsrail gemilerine kapatmış, cüzi BM Barış Gücü askerlerin bölgeden çıkmasını sağlamıştır.

Bölgede gittikçe artan gerilimin silahlı çatışmaya, savaşa dönüşmesi ne bölge ülkelerinin ne de Sovyet Rusya ile ABD'nin menfaatinedir. Türkiye'nin menfaatleri bu bölgenin sulh ve güvenlik içinde bulunmasında olduğu aşikârdır ve bunun izahına ihtiyaç da yoktur. 27 Mayıs tarihli MGK'da son dış hadiseler görüşülmüş; dostane ilişkilerimizin olduğu Arap ülkeleriyle İsrail'in hudut meselelerini BM nezdinde diplomasi yolu ile çözmeleri görüşü dile getirilmiştir.²⁵⁸

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Hükümetin Ortadoğu olayları hakkında Millet Meclisinde dile getirdiği görüşleri Cumhuriyet Senatosu'nda da tekraren ertesi gün beyan etmiştir.²⁵⁹

“Nasır Akabe körfezini kapattı” başlığındaki haberde Ortadoğu'nun barut fıçısı haline gelme nedenin İsrail olduğu belirtilmekte; Amerikalı ve İngilizlerin bölgeden tahliyesine başlanıldığı, Moskova'nın saldırıya geçeceklerin Rusya'nın mukavemetiyle karşılanacağı

²⁵⁷ MM, B:108, 26.05.1967, O:1, ss.414-416.

²⁵⁸ MM, B:109, 29.05.1967, O:1, ss.421-423.

²⁵⁹ CS, B:64, 30.05.1967, O:1, ss.301-303.

şeklindeki demecinden sonra BM genel Sekreteri U-Thant, savaşı önlemek amacıyla Kahire'ye gitmiştir. İngiltere, Akabe Körfezinin uluslararası deniz olduğu yönünde görüş bildirirken Fransa, kabine toplantısından sonra tutumu açıklayacağı ilan ederken Fransız Akdeniz Filosu Güney İtalya'ya doğru denize açılmıştır.²⁶⁰

Sükan “ABD üslerini Araplara karşı kullanmayacak” şeklindeki demecinde ABD'nin bu konuda ne talebi ne de telkinin olduğunu, Türkiye'nin kararlarını müstakilen ve Türk Milleti zaviyesinden mütalaa verir ve verecektir, demiştir.²⁶¹

2.2.84. Senatör M. Hilmi Onat'ın Çetin Altan'ın İzmir Konferansına dair Sözlü Sorusu

İzmir Senatörü M. Hilmi, 22-23 Nisan tarihlerinde TİP İstanbul Milletvekili Çetin Altan'ın İzmir'de verdiği konferansa dair İçişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmak üzere soru yönelmiştir.(6/433)

Önergede Çetin Altan'ın yaptığı konuşmalarda: Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Başvekiline ağır hakaret ve ithamlarda bulunduğu; ordunun %95'inin bir Amerikalı Tümgeneralin emrinde olduğu; emekçilerin olmadığı meclisten çıkan kanunların meşru olmadığı ve Atatürk'ün “Komünizm her görüldüğü yerde ezilmelidir” sözünü tenkit ederek Atatürk'ün bu sözü söyleyemeyeceğini eğer söylese kendini inkâr edeceğini iddia etmiştir. Bütün bu huşular hakkında Hükümetin ne düşündüğü; son derece tahrik edici bu konuşmalarla halk büyük olaylara itilmiş ve emniyet kuvvetleri işini gücünü bırakıp bu konferansı takip ve korumak zorunda kalmıştır. Ani olay karşısında ilgililerin durumunun açıklanmasını talep edilmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Çetin Altan'ın Ege bölgesinde tertip ettiği gezide İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Talebe Cemiyeti tarafından Fuar de Benelüks pavyonda “Atatürk ve Sosyalizm” konulu uzun bir konuşma yaptığını beyan etmiştir. Anayasamız ve kanunlarımız tüm vatandaşlarımıza görüşlerini açıklamaya, toplantılar yapmasına güvence altına almıştır. Çetin Altan'ın konuşmalarının muhtevası konu ile ilgisi olmayan birçok hususları da kapsamıştır. Bu konuşmalar ilgilerce kayıt altına alınarak yapılan incelemelerde suç unsurları tespit edildiğinden konu Cumhuriyet savcılığı ve Adliyeye intikal ettirilmiştir. Konferanslar esnasında emniyet kuvvetlerimizin aldığı tedbirler sayesinde müessif olayların doğmasına engel olunmuştur, diye cevap verilmiştir. Sözlü soru sahibi Senatör Onat, tekrar söz alarak İçişleri Bakanınca konuya gösterilen hassasiyet üzerine teşekkürlerini beyan etmiştir.²⁶²

“Faruk Sükan, Çetin Altan'ın konuşmalarında suç var” haberde Sükan, Anayasamızın bahsettiği haklardan gayet tabidir ki, milletvekilleri de istifade edecektir. Ancak Çetin Altan'ın

²⁶⁰ Cumhuriyet, 24 Mayıs 1967, ss.1,7.

²⁶¹ Milliyet, 30 Mayıs 1967, s.1.

²⁶² CS, B:64, 30.05.1967, O:1, ss.303-306.

konuşmalarında suç vardır; Cumhuriyet Savcılığınca meseleye el konulmuş ve adliyeye intikal ettirilmiştir. Bu nedenle bu meselede daha fazla izahat vermeyi uygun ve kanuni bulmadığını beyan etmiştir.²⁶³

2.2.85. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Nazilli'de İşkenceye dair Yazılı Sorusu

Aydın Nazilli ilçesindeki cinayetin katili sanılan kimselere polis ve jandarmalar tarafından yapılan işkenceye dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/360). 8 Mart 1967 günü, Nazilli ilçesine bağlı Yazırlı köyü civarında öldürülen İzzet Çiftçi'nin aynı köy halkından katil şüphelilerinin Nazilli Jandarma Komutan Vekiline 3 gün süreyle dövüldükleri, çıkarıldıkları mahkemece delil yetersizliğinden salıverilmesine rağmen Aydın'dan gönderilen polis memurları ve jandarmaca tekrar sorgulamaya alındığı bu esnada, dayanın tesiriyle Ahmet Çılgın'ın öldüğü; akli kontrolünü kaybeden Selahattin Çılgın'ın suç isnadını içeren zaptı imzaladığı; bu cinayet nedeniyle köy halkı hakaretamiz muamelelere bırakılmış, köy kahvecileri jandarmaca günlerce dövülmüştür. Önergede, Anayasanın 14'üncü maddesine göre eziyet ve işkence yasak olduğu halde, dayakla adam öldüren kolluk görevlileri hakkında ne gibi işlemler yapılmıştır, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Sükan, 9 Mart 1967 tarihinde Yazırlı köyü, Böceli kanal köprüsü altında bıçaklanarak öldürülen İzzet Çiftçi'nin tahkikatını Nazilli Cumhuriyet Savcısı yürütmüş; Nazilli ilçe jandarma komutan vekili Mehmet Kabalar da savcıya yardımcı olmuştur. Bu nedenle karakolda dövülme iddiaları asılsızdır.

Cumhuriyet Savcısının yazılı talebi ile olayın aydınlatılması için Aydın'dan uzman personel istenilmiş, Emniyet Müdürlüğü de araştırma için sivil bir komiserle sivil bir polis görevlendirmiştir. Selahattin Çılgın, 9 kişi huzurunda eniştesi İzzet Çiftçi'yi öldürdüğünü itiraf etmiştir. Bu esnada sanığa kötü muamele yapılmamış ve dayak atılmamıştır. Köylülere hakaret edilmesi, köy kahvecilerini dövülmesi tamamen asılsız ve mesnetsizdir. Jandarma komutan vekilinin köylülere münferiden ve toptan küfretmesi, kötü muamele ve tehditte bulunması söz konusu olmamıştır.

Karakolda nezaretinde ölü bulunan Ahmet Çılgın için Cumhuriyet Savcılığınca üç doktorla otopsi yapılmış: Ölüm nedenin dövmekten kaynaklanmadığına dair rapor tanzim edilmiştir.²⁶⁴

²⁶³ Tercüman, 31 Mayıs 1967, s.7.

²⁶⁴ MM, B:115, 08.06.1967, O:1, ss.229-231.

2.2.86. Diyarbakır Milletvekili Hasan Değer'in Motorlu Taşıtlara dair Soru Önergesi

Motorlu nakil vasıtalarının sayısına ve yıllık vergilerine dair Maliye bakanı ve İçişleri Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/375). Önergede, Türkiye’de trafik ve maliye kayıtlarında sabit olup halen faal durumda çalışabilir ve çalışmakta olan motorlu vasıtaların çeşitleri ve sayıları sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yurdumuzda trafik şube veya bürolarında kayıtlı ve halen çalışır durumda olan motorlu taşıtlarla adet bilgileri ekli listede sunulmuştur demektedir. 1966 yılı hususi ve ticari motorlu vasıtaların sayı ve çeşitlerinin gösterir liste:

-Kamyonet	21.022
-Kamyon-Tanker	58.735
-Otobüs	11.959
-Ticari taksi/otomobil	35.192
-Hususi otomobil	53.952
-Minibüs	9.416
-Jeep	7.534

Not: Tanker yekunu, kamyon yekununa dâhil olup yapılmakta olan istatistiklerden ayırım yapılmamaktadır.²⁶⁵

2.2.87. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Geçici Komisyon Kurulması Önergesi

İçişleri Bakanı Faruk Sükan verdiği önergede, 17 Eylül 1967 tarihinde yapılacak olan Mahalli İdare Seçimlerinin 2 Haziran 1968 tarihinde yapılacak Cumhuriyet Senatosu kısmi seçimleriyle birleştirilmesini öngören “İdarei Umumiyei Vilayat Kanununda değişiklikler yapılmasına ve ilgili bazı kanunların kaldırılmasına dair 19.07.1963 tarih ve 306 Sayılı Kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun”, “Belediye Kanununda değişiklik yapılmasına dair 19.07.1963 tarih ve 307 Sayılı Kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun” ve “Köy kanununda değişiklik yapılmasına dair 18.07.1963 tarih ve 286 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun” tasarılarının havale edilmiş olduğu İçişleri, Adalet ve Anayasa komisyonlarından alınacak 5’er üyeden kurulacak bir geçici komisyonda görüşülmesini teklif etmektedir.

Meclis Başkanı tarafından okutulan önerge milletvekillerinin oylarına sunulmuş ve kabul edilmiştir.²⁶⁶

²⁶⁵ MM, B:118, 14.06.1967, O:1, ss.578-580.

²⁶⁶ MM, B:124, 23.06.1967, O:1, ss.204-205.

İçişleri bakanı Faruk Sükan, 11 Temmuz 1967 tarihinde Cumhuriyet senatosunda kanun değişiklik tasarılarının Geçici Komisyonda görüşülmesini teklif etmiştir. Oylamaya sunulan karar Cumhuriyet Senatosu'nda kabul edilmiştir.²⁶⁷

2.2.88. Senatör Hıfzı Oğuz Bekata'nın İkili Anlaşmalarına dair Sözlü Sorusu

Ankara Senatörü Hıfzı Oğuz Bekata, Türk kamuoyunu meşgul ve tedirgin eden ikili anlaşmaların sayısı, konuları, tarihleri ve bu anlaşmaların bağımsızlığımıza, hükümlerimize ve milli menfaatlerimize hanel getirecek hususların olup olmadığına dair Dışişleri Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılmak üzere soru yöneltmiştir.(6/439)

Dışişleri Bakan Vekili İçişleri Bakanı Faruk Sükan, NATO Anlaşmasını 3'üncü maddesi; üye memleketlerin kendi hukuki vasıtalarını geliştirmek ve birbirlerine karşılıklı yardımlarda bulunmak suretiyle münferiden ve birlikte devamlı ve fiili hareket ederek bir silahlı tecavüze karşı ortak mukavemet hareketlerini sürekli ortak hareket edilme faaliyetlerinin artırılmasını gerekli kıldığını ifade etmiştir. Bu bağlamda 1954-1965 yıllarında ABD ile Türkiye Cumhuriyeti arasında muhtelif tarih, seviye ve şekillerde sayısı 50'yi aşan anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmaların birkaçı hariç savunma gücünün artırılması, iki askeri makamlar arasında iş birliğini daha kolay temini için yapılmış teknik mahiyette anlaşmalardır. Bu anlaşmalardan NATOSOFA Kuvvetleri statü anlaşması, vergi muafiyetleri gibi anlaşmalar TBMM'nin tasdikine sunulmuş; bunun dışında kalanlar ise devrin Hükümetlerince açıklanmamıştır. Ki bu anlaşmaların muhtevası Türkiye'yi alakadar ettiği gibi mensup olunan savunma camiasının ülkelerini de doğrudan ilgilendirmektedir.

10-24 Aralık 1965 tarihlerinde ilgili servislerce yürütülen çalışmalar neticesinde Türkiye-ABD arasında yapılan müşterek savunma gücünün artırılması için mezkûr 3'üncü madde hükmü gereğince anlaşmaların tetkiki, tasnifi ve envanterini yapılması, bazı anlaşma hükümlerinin tazyihi ile ıslah edilmesi veya bazı boşluklarının doldurulması gerektiği anlaşılmıştır. İki Hükümet arasında müzakerelere başlanması için 7 Nisan 1966'da ABD Hükümetine muhtıra verilmiş, 18 Nisan 1966'da muhtıraya olumlu cevap alınmıştır. 22 Nisan 1966'da Ankara Esenboğa Havaalanında yaptığı basın toplantısında Hükümetinin bu konudaki olumlu görüşünü Türk Kamuoyuna kesin bir şekilde deklare etmiştir.

Bakan Sükan, zamanımıza kadar yapılan ikili anlaşmaların her türlü politik değerlendirmeden uzak doğrudan doğruya Türk Devletinin menfaatleri ve hükümlerlik hakları açısından ele alındığını ve bu mevzuda aykırı bir görüş iddia eden var ise Meclis kürsüsünden bildiklerini ortaya koymaya davet etmiştir.

²⁶⁷ CS, B:84, 11.07.1967, O:1, s.298.

Bakanın cevabı sonrası söz verilen Senatör Bekata, bugüne kadar yapılan ikili anlaşmaların Demirel Hükümeti zamanında olmaması onları şimdiki mesuliyetten kurtaramayacağını ama bugün bu anlaşmalardan hereksin rahatsız olduğunu ve bu meseleyi Hükümet çözerse bu işin şerefi de bu Hükümete ait olacaktır, demiştir.

Tekraren söz alan Bakan Sükan, ABD ile ülkemiz arasında yapılmış olan 54 anlaşmanın 34'ü 1960 yılından öce, 20 tanesi de 1960-1965 arasında imzalandığını; anlaşmaların gayet titizlikle incelendiğini ve Hükümetimizin bu konudaki talebini ABD'nin hüsnü kabulle karşıladığını ve ortak müzakereye başlanıldığını beyan etmiştir. Bu mevzuda farklı bir hususu dile getirmek hakşinaslık ve kadirşinaslık değildir, demiştir.²⁶⁸

2.2.89. Faruk Sükan'ın 772 Sayılı Kanun'la Alakalı Geçici Komisyon Önergesi

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 772 Sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısının, önemi nedeniyle Maliye, İçişleri ve Plan komisyonlarından seçilecek 4'er üyeden oluşturulacak bir geçici komisyonla görüşülmesini teklif etmektedir.(1/393).

Meclis Başkanı tarafından okutulan önerge milletvekillerinin oylarına sunulmuş ve kabul edilmiştir.²⁶⁹

18.07.1967 günü Mecliste kanun tasarısı görüşmeleri yapılmış; Parti grupları ve şahısları adına söz alan milletvekillerinin ardından yapılan açık oylamaya 68 Milletvekili katılmış; 65 kabul, 2 ret ve 1 çekimser oy çıkmıştır. Gerekli çoğunluk sağlanamadığı için tasarı tekrar oylanacaktır.²⁷⁰

19.07.1967 tarihinde tekrarlanan kanun tasarısı oylamasına 264 Milletvekili katılmış, neticesi: 261 kabul, 2 ret ve 1 çekimser oy çıkmış, tasarı Meclisçe kabul edilmiştir.²⁷¹

Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılmasına dair 19.07.1963 tarihli ve 307 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasına: İdarei Umumiye; Vilayat Kanunu'nda değişiklikler yapılmasına ve ilgili bazı kurumların kaldırılmasına dair 19.07.1963 tarih ve 306 Sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasına: Köy Kanunu'nda değişiklik yapılmasına dair 18.07.1963 tarih ve 286 Sayılı Kanun'un bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarıları Cumhuriyet Senatosu'nda görüşüldü ve kanunlaşması kabul edildi.²⁷²

²⁶⁸ CS, B:77, 27.06.1967, O:1, ss.16-22.

²⁶⁹ MM, B:133, 05.07.1967, O:1, ss.388-389.

²⁷⁰ MM, B:142, 18.07.1967, O:1, s.279.

²⁷¹ MM, B:143, 19.07.1967, O:1, s.341.

²⁷² CS, B:86, 13.07.1967, O:1, ss.519-554.

2.2.90. Faruk Sükan'ın Meclis Araştırması Hakkında Hükümet adına Konuşması

Aydın Milletvekili Raşit Özarda'nın Kıbrıs'ta araştırma ve inceleme yapacak bir heyet kurulmasında ihtiva eden meclis araştırma önergesini Anayasa'nın 88. Maddesine göre açıklığa kavuşturmaya ihtiyaç vardır, diyen Hükümet adına konuşan Dışişleri Bakan Vekili ve İçişleri Bakanı Faruk Sükan; söz konusu Anayasa maddesi, muayyen bir konu hakkında her halde Türkiye hudutları dâhilinde bir meselenin incelenmesi hususunda bir heyettin teşekkülünü ihtiva etmektedir, demiştir.

Esas itibarıyla önerge sahibi Sayın Milletvekili Hükümetten; Kıbrıs'taki soydaşlarımızın hayat şartları, Kıbrıs'a silah sevkiyatı, yeni Yunan Hükümetinin Kıbrıs hakkında beyanları ve Kıbrıs'ta Türk mücahitlerinin durumu hakkında bilgi talep etmektedir. Ki bu mevzular daha önce Mecliste müzakere edilmiş ve gerekli izahatlar yapılmıştır.

Kıbrıs meselesinde gerek Türk Cumhuriyeti gerekse Kıbrıs Türk cemaatinin statüsü, ellerindeki hakları 1963 yılındaki durumdan daha iyi bir durumdadır. Sükan, bu milli davada Demirel Hükümeti son derece hassas, son derece dikkatli ve Türkiye'nin menfaatleriyle, Kıbrıslı soydaşlarımızın menfaatlerini daima göz önünde bulunduran bir politika takip edilmektedir, demiştir.²⁷³

“Kıbrıs'ta Enosis” isimli haberde Dışişleri Bakan Vekili Faruk Sükan, önce önerge meselesinin bir hal yoluna bağlanmasının yerinde olacağını “Hükümetin Kıbrıs konusunda hassas ve teyakuzda olduğunu” bilgisi yer almaktadır. Sonrasında önerge üzerine usul tartışmaları neticesinde Özarda, önergesini geri çekmiştir.²⁷⁴

2.2.91. Toplum Zabıtası Kurulması Hakkındaki Kanuna Ek Kanun Tasarı Takriri

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 654 Sayılı Toplum Zabıtası kurulması hakkındaki kanun tasarısı ile 3656 Sayılı Kanun'a bağlı 1 sayılı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğü kısmına kadro ilavesi hakkında kanun tasarılarının gelen kâğıtlara ekten gündeme alınarak öncelik ve ivedilik ve öncelikli görüşülmesi yönünde Başkanlığa takrir vermiştir.

Başkan, takririn gündeme alınıp alınmamasını oylamaya sunmuş, teklif kabul edilmiştir. Raporun okunması oylamaya sunulmuş, kabul edilmemiştir. Tümü üzerinde söz isteyen olmamıştır. Maddelere geçilmesi oylanarak kabul edilmiştir. İvedilikle görüşülmesi oylanmış, kabul edilmiştir. Kanun tasarı metninin maddeleri okunmuş; maddeler üzerinde söz isteyen olmamış, yapılan oylamada maddeler kabul edilmiş; tasarının tümü oylamaya sunulmuş, kabul edilmiş ve tasarı kanunlaşmıştır.²⁷⁵

²⁷³ MM, B:133, 05.07.1967, O:1, ss.397-398.

²⁷⁴ Milliyet, 6 Temmuz 1967, s.7.

²⁷⁵ CS, B:87, 14.07.1967, O:2, s.66.

2.2.92. Senatör İ. Etem Karakapıcı'nın Viranşehir Kaymakamına dair Yazılı Sorusu

Urfa Senatörü İbrahim Etem Karakapıcı, kendini asmak suretiyle intihar eden Viranşehir Kaymakamına dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir. (7/346). Yazılı önergede, Viranşehir'de hazine arazisi üzerine çıkan ihtilafların ne durumda olduğu:

-Mal ve can kaybına yol açan bu ihtilafların çözümü yolunda mülki ve adli tedbirler alınıp alınmadığı,

-Bu olaylar nedeniyle son bir yıl içinde rüşvet olaylarına karışarak açığa alınan ve hakkında kanuni takibat yürütülen memurlar var mıdır, kaç kişidirler,

-Üzerinde anlaşmazlık çıkan hazine arazisi kaç dönümdür, kıymeti ne kadardır,

-Arazi ihtilafının sebebi topraksız köylülerle bu arazilere elinde tutmak isteyen ağaların mücadelesi midir yoksa mevzuatın yetersizliği ve kadastronun yapılmamış olması mıdır?

-Kaymakam Doğan Gürbüzürk'ün intiharında idari veya sair kaynakların maddi ve manevi bir baskısı olmuş mudur, şeklinde sorular bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, hazine arazileriyle ilgili her türlü tasarruf yetkisinin Maliye Bakanlığına ait olduğunu; Viranşehir'de hazine arazileri yüzünden rüşvet olaylarına karışan üç memurdan birinin mal müdürü olup tutuklu olduğunu, ikincisinin tahrirat kâtibi olup tutuklu ve mahkemesinin sürdüğünü ve bir diğerinin de meteoroloji müdürü olup önce tutuklansa halen tutuksuz olarak yargılamasına devam edildiğini ifade etmiştir. Üç ve dördüncü satırlardaki mevzularda da Maliye Bakanlığının yetkisi içindedir. İntihar hadisesine el koyan Cumhuriyet Savcılığınca verilen takipsizlik kararında, Kaymakamın intiharının ailevi sebeplerden kaynaklandığı, intihar hadisesine hiç kimsenin tesiri olmadığı sonucuna varıldığı yazılmıştır.²⁷⁶

2.2.93. Senatör Üyesi Sadi Koçaş'ın Elbistan Olaylarına dair Yazılı Soru Önergesi

Cumhuriyet Senatosu üyesi Sadi Koçaş, Elbistan olayları hakkında çıkan haberler ve duyumlara bakılarak üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir vaziyet önümüzde dururken Parlatentonun, bu hadiselerin mahiyetine vakıf olmadığını ifade ederek Dünyanın ve bilhassa bölgemizin büyük diplomatik buhran içinde olduğu devrede 40 senedir kurtulduğumuzu sandığımız zararlı bir taassup aleti olan, mezhepçilik fikrinin son yıllarda yeniden yaratıldığını üzüntü ve endişe ile takip ettiklerini söylemiştir. Senatör Koçaş, Kaynağı belli olmayan birtakım haberlerin, milli birliği ve dayanışmayı azaltacağı endişesiyle vaki olayın gerçek yönleri mahiyetinin anlaşılması ve kamuoyunun aydınlatılması için İçişleri Bakanı tarafından sorusunun yazılı olarak cevaplandırılması talep etmiştir. (7/343).

²⁷⁶ CS, B:1, 01.11.1967, O:2, s.194.

İçişleri Bakanı yazılı cevabında, 11 Haziran 1967 pazar günü Elbistan'da Ehlibeyt gecesi adı altında ve İstanbul'da yayınlanan Ehlibeyt gazetesin sahibi Doğan Kılıç'ın da iştirak ettiği açık hava sinemasında halk şairleri ve çoğunluğunu Alevi vatandaşların katıldığı program tertip edildiğini belirtmiştir. Toplantının ortalarında Doğan Kılıç'ın yaptığı konuşmada, Alevilere eşit vatandaş muamelesi yapılmadığını; Emevi, Abbasi ve Osmanlı devrinde Alevilerin ezildiğini, bu durumun düzelmesi için cesaretli olunması gerektiği yönündeki sözleri üzerine toplantıda bulunan Cumhuriyet Savcısı, konuşmada suç işlendiğini ve konuşmanın kesilmesini şeklinde müdahalesine mezkûr konuşmacı, Anayasanın 12'nci maddesinin verdiği hakla konuşmasına devam ettirdiğini beyan etmiştir. Toplantıda bulunan gençlerinin bir bölümün aleyhte tezahüratı ile çatışma sokağa taşarak ortaya çıkan kavgalar emniyet güçlerince önlenmiştir. Ertesi günü Doğan Kılıç'ın Ağır Ceza Mahkemesine sevki esnasında bir kısım halkın saldırmasıyla, yer yer çıkan kavgalar toplu harekete dönüşmüştür; polis ve jandarma kuvvetlerinin müdahalesine rağmen Sünnilerden oluşan kalabalık Alevilere ait 16 dükkânı tahrip etmiş ve 2 saat süren olaylar sırasında 22 vatandaşımız yaralanmıştır.

Olaylar neticesinde 250 bin lira maddi hasar olduğu tahmin edilmekte olup olayların faili olarak 61 kişi adliyeye sevk edilmiş, bunlardan 6'si tutuklanmış ve hadiselere sebep olması gerekçesiyle Doğan Kılıç'ta 12.06.1967 tutuklanmış olup mahkemesi Mersin'de sürmektedir.

İlk hadiselerin ertesi günü Doğan Kılıç'ın adliyeye sevki ile mesele kapatılacak iken art niyetli kimselerin ağır tahriki ile geniş halk tabakaları provoke edilmiştir. Yine son zamanlarda bazı maksatlı çevrelerce Alevi-Sünni meselesinin hassas hale getirilmesi de olayların hazırlayıcı sebeplerindendir.

Olaylar esnasında ve sonrasında Maraş Valiliği ve Bakanlığımız duruma hâkim olarak süratle gerekli tedbirleri almış, Sünni ve Aleviler arasında barış tesis edilmiştir. Hadisenin Maraş'ın diğer ilçelerine ve Elbistan'la sınır olan Malatya ilçe ve köylerine sirayet ihtimalleri bertaraf edilmiştir. Bakan Sükan, buna benzer olayların tekrar yaşanmaması için tedbirler üzerinde önemle durulduğunu, vatandaşların vicdan hürriyet ve hukuk devleti nizamını her türlü tahriklere karşı kesin olarak korumanın temel vazifelerinin olduğunu ifade etmiştir.²⁷⁷

2.2.94. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Konya'nın Ereğli İlçesi'ne dair Sorusu

Konya'nın Ereğli İlçesinde inşa edilecek sanayi çarşısı için yapılan istimlaklara dair İmar ve İskân Bakanı ile İçişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/384). Önergede, sanayi çarşısının daha ucuz temin olunabilecek bir yerde yapılması mümkün iken, değeri çok yüksek olan ve milli gelir bakımından önemli elma

²⁷⁷ CS, B:1, 01.11.1967, O:2, ss.19-21.

bahçelerinin bu iş için seçilmesinin nedeni ve bazı yerlerinde istimlak kararları iptal edildiğine göre başka bir yerde çarşının yapılması düşünülmekte midir, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, mezkûr yerde sanayi çarşısı kurulacak arazinin sahiplerinin bir kısmı istimlak kararlarına ve bir kısmının da istimlak bedellerine açtığı davalar üzerine, söz konusu istimlakten vazgeçildiğini belirterek Sanayi Çarşısı inşası için yeni girişimlere başlanılmış ve İmar Planında Sanayi Semti olarak gösterilen yerde 230.000 lira bedelle 150.000 metrekarelik alan satın alınarak tapu işlemleri tamamlanmış, gerekli hazırlıklar bitince icra safhasına geçilecektir, demiştir.²⁷⁸

2.2.95. Muş Milletvekili Nermin Neftçi'nin Yol Üzerinde Soygun ile ilgili Soru Önergisi

Muş-Tatvan-Bitlis yolu üzerinde yapılan soygun olayına dair İçişleri Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/426). Önergede, son soygun olayının bilançosu; yüzlerce aracın geçtiği bu yol güzergâhında önleyici tedbirler alınacak mı; Siirt bölgesinde etkin görev yapan komando birlikleri yüzünden eşkıyalar bu yol güzergâhına mı intikal etmişler; doğuda soygun ve asayiş olaylarının fazla olması bölgenin ekonomik ve sosyal yönden ihmale uğramış olmasından mı ya da emniyet tedbirleri bakımından da mı bölge geri kalmıştır soruları yer almıştır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, sorulara verdiği yazılı cevapta:

- Muş-Tatvan-Bitlis yol kavşağı Başhan mevkiinde gerçekleşen hadisede 7 araç ve 51 kişinin soyguna maruz kaldığını ve soyulanların beyanına göre toplam 4630 lira ile 17 muhtelif marka saat gasp edilmiştir.

- Komando Taburunun Siirt'e kayması oradaki şakilerin Muş-Tatvan-Bitlis havalisine kaymasına neden olduğu tahmin edilmektedir.

- Bu yol güzergâhında sürekli yol emniyet devreleri görev yapmaktadır. Soygun olayı devriyenin geçiş arasında, 20 dakika süre zarfında gerçekleşmiştir.

- Doğu bölgesinde 1962 yılında 7, 1963 yılında 6, 1964 yılında 8, 1965 yılında 4, 1966 yılında 3 ve 1967'nin ilk 7 yedi ayında 1 soygun olayı olmuştur. Bu itibarla bölgede suçların artmadığı bilakis azaldığı ortadadır. Ancak suçlara tesir eden faktörlerin, ekonomik ve sosyal nitelikler taşıdığı inkârı kabil değildir. Bu alanda emniyet ve asayişin temini için emniyet tedbirleri her şeye tercihan birinci planda tutulduğu dile getirilmiştir.²⁷⁹

2.2.96. Senatör Mehmet Özgüneş'in Özel İmkânlar Tanınan Derneklere dair Sorusu

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Mehmet Özgüneş, Bütçe Kanunu ile özel imkânlar sağlanan derneklere dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmak üzere yazılı

²⁷⁸ MM, B:5, 17.11.1967, O:1, s.90.

²⁷⁹ MM, B:5, 17.11.1967, O:1, ss.107-108.

soru önergesi vermiştir. (7/320). Önergede, İçişleri Bakanlığınca hangi derneklerin Anayasamızın 87’nci maddesinde belirtilen özel gelir kaynakları kanunla sağlanmış dernekler; özel imkânları kanunla sağlanmış dernekler olarak mütalaa edilmekte olduğunu ve bu tür derneklerin yönetim kurullarında TBMM üyelerinin olup olmadığı; olan var ise bu derneklerin yönetim kurullarında görev alan TBMM üyeleri kimlerdir, diye sorular bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Anayasamızın 78’inci maddesinde “Kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları Kanunla sağlanmış olanlar” tabirinin yer aldığını, bu ibarenin Anayasanın 78’inci maddesinin MBK’de görüşülmesi esnasında metne konulmuş ve Temsilciler Meclisi’nde tekrar müzakere edilerek kabul edilmiş olmakla beraber, ileri sürülen görüşle Kanunlaşan metin arasında tam örtüşmediğini ifade etmiştir. Bu durumda, bu tanımlama içine:

- a) Türkiye Kızılay Cemiyeti,
- b) Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu,
- c) Türk Hava Kurumu,
- d) Verem Savaş Dernekleri,
- e) Darülacezeye Yardım Derneği,
- f) Türkiye Jokey Kulübü’nün

Genel menfaatlere yarar derneklere girebileceğini, bunların dışında kalanların kanun hükmü kapsamına alınamayacağını mütalaa etmekteyiz. Bu kanaate iştirak edilmediği takdirde keyfiyetin ilgisi dolayısıyla bir kere de Maliye Bakanlığınca sorulması yerinde olacaktır.

78’inci madde kapsamındaki derneklerin birinde ve Bütçe Kanunu ile yardım yapılmış derneklerin 8’inde TBMM üyelerinden bir kısmı görev almış bulunmaktadır. Bu kişilere ait isim listesi, yardım yapılan derneklere ait cetvel ve çizelgeler cevabi yazının eklerinde Başkanlığa sunulmuştur.²⁸⁰

2.2.97. Senatör Mukadder Öztekin’in Trafik Fonu Yardımlarına dair Yazılı Sorusu

Adana Senatörü Mukadder Öztekin, trafik fonundan belediyelere yapılan yardımlara dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/372). Önergede, yardıma esas olan kriterler, yardım tahsis edilen ödenekler yerine harcanıp harcanmadığı, gayesi dışında kullanılan yardımlar dolayısıyla cezai soruşturma açılmış mı, trafik fonundan yardım alan belediyelerin belediye başkanları hangi siyasi partidedir, diye sorular sorulmaktadır.

Müşterek trafik fonundan 1966-1967 yıllarına ait hangi belediyelere hangi iş için ne miktarda yardım yapıldığına dair onaylı listelerin Başkanlığa yazı eklerinde sunulduğunu ifade

²⁸⁰ CS, B:5, 21.11.1967, O:1, ss.114-126.

ederken İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yardımların Bayındırlık ve İçişleri Bakanlığı tarafından ortak hazırlanmış 13.10.1966 tarih ve 12425 sayılı Remi Gazete 'de yayınlanmış bulunan "Müşterek Trafik Fonu Tahsis Yönetmeliği'nin" 7, 9, 16 ve 17'nci maddelerinde tespit edilen esaslarına göre yapıldığını belirlemiştir. Ödeneklerin yerine harcanması mezkûr yönetmeliğin 23'üncü maddesi gereğince, tahsislerin projesine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı valilikler, mülkiye müfettişleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatı aracılığı ile kontrol edilmektedir.

Trafik fonundan gönderilen ödenek gayesine uygun olarak kullanılmaması halinde ilgililer hakkında kovuşturma açılırken; bu usulsüzlük giderilip düzeltme yapılanaya kadar ikinci kez fondan tahsis yapılmamaktadır. Bu konuda yalnız 1963 mali yılında Ankara Belediyesine yapılan 4.170.000 liralık tahsisatın 2.110.000 liralık kısmının amacı dışında harcandığı tespit edilmiş, ilgililer hakkında mülkiye müfettişlerince tahkikat açılmıştır.

Trafik fonundan yardım gören belediyeler ve bu belediyelerin başkanlarının parti durumlarını gösterir liste yazı ilişığında Senato Başkanlığına sunulmuştur.²⁸¹

2.2.98. Senatör Mukadder Öztekin'in Belediyelere Yapılan Yardımlarına dair Sorusu

Adana Senatörü Mukadder Öztekin, Bakanlık bütçesinden belediyelere yapılan yardımlara dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/375). Önergede, Bakanlıkça hazırlanan yardım yönetmeliğinin hangi maddelerine göre, hangi belediyelere ne miktarda nakdi ve ayni yardım yapıldığı; yardım alan belediyelerin başkanları hangi siyasi partilere mensup olduğu; 1968 yılı mahalli seçimlerinden daha iyi netice almak için bu fonun 50 milyon Türk lirasına çıkarılacağı propagandasının doğru olup olmadığı ve bu usulde yardım tatbikatının mahalli idare özerkliğini rencide etme ihtimali üzerinde durulup durulmadığı, şeklinde sorular bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, belediyelere dağıtılan yardımları objektif esaslara bağlayan yönetmeliğin 26 Haziran 1967 günlü 12583 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girdiğini belirlemiştir. Bu itibarla dağıtımın muayyen siyasi eğilimleri göz önüne alarak yapılması söz konusu değildir. Anayasanın 116'ncı maddesi belediyelere görevleri ile orantılı kaynakların sağlanmasını öngörmüştür ve bu gaye ile hazırlanan Belediye Gelirleri Kanunu tasarısı Meclis'e sunulmuştur. Bu tasarı kanunlaştığında mahalli idarelerimiz ferahlayacaktır ama, bu süre zarfında Kalkınma Planı ve programları dâhilinde belediyelere mutlak surette yardım yapılmaya devam edilecektir. Bu uygulama siyasi yatırım mevzuu olmayıp plan ve programların icabıdır ve 1967 yılı faydalı sonuçları dikkate alınarak dağıtılan fonun miktarı 50 milyon liraya çıkarılması talep edilmiştir. Mahalli idarelere merkezi idareden

²⁸¹ CS, B:7, 28.11.1967, O:1, ss.175-180.

yapılacak yardımların mahalli idare özerkliğini rencide etmesi, onları sınırlandırması olarak mütalaa etmek doğru değildir. Hangi belediyelere, hangi konularda, ne miktarlarda yardım yapıldığı ve yardım gören belediyelerin başkanlarının mensup oldukları siyasi partileri gösteren cetvel ve listeler yazı eklerinde sunulmuştur.²⁸²

2.2.99. Denizli Milletvekili Atıf Şohoğlu'nun Bucak Talepleri ile ilgili Soruları

Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı Konak köyünün (7/540); Çal ilçesine bağlı Ortaköy kasabasının (7/544); Acıpayam ilçesine bağlı Yeşilyuva köyünün (7/548) bucak olması hakkındaki vaki müracaatlarının hangi safhada olduğuna dair İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere üç ayrı yazılı soru önergesi verilmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, soru önergelerine cevaben:

-Konak (Nikfer) köyü muhtar ve ihtiyar heyeti bucak taleplerini 1952'de Tavas Kaymakamlığına verdiği; dosyayı Denizli Valiliği, 1953 yılında İçişleri Bakanlığına gönderdiği,

-Çal ilçesine bağlı Ortaköy kasabasının bucak olma ile ilgili başvuruları 08.08.1949'da yapıldığı, dosyanın muhtevasının tam olduğu,

-Acıpayam ilçesine bağlı Yeşilyuva köyünün bucak kurulma isteği 1948 yılında dile getirilmiş, 1949 yılında kanuni başvuru işlemleri ikmal edilerek 1950 yılında İçişleri Bakanlığına başvuru dosyası intikal ettiğini ifade etmiştir. İçişleri Bakanlığında halen bucak olma talebinde bulunan yerlere ait 694 adet dosya bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, halen Bakanlık bünyesinde faaliyet gösteren "İdareyi ve İdari Metotları Yeniden Düzenleme Komisyonu", Merkezi hükümet teşkilatının yeniden düzenlenmesi ile ilgili genel ilkeler; Mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesi ile ilgili genel ilkeler ve Merkezi idarelerin taşra teşkilatı ile ilgili genel ilkeleri tespit ederek Hükümete sunmuştur: Bu ilkeler ışığında her üç teşkilatın yeniden ele alınması mümkün olacaktır; bu itibarla bucak konusunda isteklerin çokluğu ve halk temayüllerini dikkate alacak olan İçişleri Bakanlığı, yukarıdaki çalışmalar tamamlanmadıkça münferit taleplere karşı olumlu işlem yapmama kararında olduklarını ifade etmiştir.²⁸³

2.2.100. Senatör Mehmet Özgüneş'in Bir Vatandaşın Askerlik Durumuna dair Sorusu

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Mehmet Özgüneş, bir vatandaşın muvazzaf askerlik durumuna dair Milli Savunma ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/348). (Milli Savunma Bakanının cevabı 30.11.1967 tarih ve 8.Birleşim tutanağındadır). Yazılı soru önergesinde; Akyazı'nın Kuzuluk köyü halkından Ziya

²⁸² CS, B:9, 05.12.1967, O:3, ss.214-216.

²⁸³ MM, B:13, 06.12.1967, O:1, ss.370-374.

Yıldırımgeç'in muvazzaf askerlik yapıp yapmadığı, yapmadıysa sebebinin ne olduğu ve askerlik hizmetini kulakları sağır olduğu için yapmadığı doğru mudur; bu kişi şoför ehliyeti almış mıdır, şoför ehliyeti alacak kadar sağlamsa neden askerlik hizmetini yapmamıştır. Şayet sakatsa şoför ehliyetini nasıl almıştır, şeklinde sorular yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, mezkûr kişinin Adapazarı Belediyesi'nden almış olduğu 05.10.1945 tarih ve 135 sayılı ehliyetnamesinin, 6085 Sayılı Karayolları trafik Kanunu'nun geçici 3'üncü maddesi gereğince değiştirildiği ve 273 sicil sayılı profesyonel ehliyetname verildiği; tebdil esnasında sağlık raporu aranmadığından şahsın yeniden muayeneden geçmediğini belirtmiştir.

Yazılı soru önergesi nedeniyle sağlık durumunun tespit edilmesi için ilgilinin 11.09.1967 tarihinde Sakarya Devlet hastanesine sevk edildiği, Kulak-Burun-Boğaz uzmanınca yapılan muayenesinde "sağlık durumunun şoför olmasına mani değildir" şeklinde 16.10.1967 tarihinde sağlam raporu almış olduğundan adı geçen kişiye ehliyetname verilisinde bir uygunsuzluk ve yolsuzluk bulunmamaktadır.²⁸⁴

2.2.101. Senatör Ekrem Özden'in Köy Kanunu Tasarısına dair Sözlü Sorusu

İstanbul Senatörü Ekrem Özden, İçişleri Bakanlığınca yeni baştan bir köy kanunu tasarısı hazırlanmakta mıdır; bu tasarının esasları nelerdir ve bugünkü ihtiyaçlara cevap verecek mahiyette olup olmadığına dair İçişleri Bakanınca sözlü olarak cevaplandırılmak üzere sözlü soru önergesi vermiştir.(6/461).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1961 Anayasasının mahalli idarelerimizin daha özerk hale getirilmesi prensibi ve Hükümet programımızda her şeyi merkezden bekleyen bir zihniyet yerine mahalli idarelerin teşebbüs gücünü arttırmaya, vatandaşlarımıza daha faydalı olmayı gaye edinen bir anlayışla Köy Kanununun ahenkli ve bütünlük içinde yeniden derlenmesi zarureti vardı, demiştir. Hazırlanan Köy Kanunu Tasarısında:

-Köy organları Anayasamızda yer alan demokratik esaslara uygun bir nitelik alacaktır. Merkezi idarenin köyler üzerindeki vesayet yetkisi müdahale edici bir biçimden daha çok yetiştirici, eğitici ve yönetici bir yönde geliştirilmektedir.

-Köylerin düzensiz ve verimsiz gelir kaynağı olan salma ve salmanın yeterli olmadığı hallerde de köylülere imece mükellefiyeti beklenen faydaları sağlamamaktadır. Köy hizmetlerinin görülmesinde imeceyi köy karar organının takdirine bırakılmakta ve daha fazla hizmet gerçekleştirme gayretinde olan köylülere, toplum kalkınması tespit fonu altında ihdas edilen bir fonla Devletin destek olacaktır.

²⁸⁴ CS, B:10, 07.12.1967, O:2, ss.271-272.

Köylerin kendi aralarında ve diğer mahalli idarelerle ilişkilerini güçlendirip ortak nitelikteki ihtiyaçları birlikte karşılamak alışkanlarını sağlayacak şartlar hazırlanmaktadır.

- Köylerin birbirleri ile birlik içinde bulunmaları, kooperatifleşme yolu ile ortak çalışma ve ortak üretim yapma alışkanlıkları desteklenecektir.

-Ülkemizde halen muhtar sayısı 35336 olup kom, mezra gibi adlarla adlandırılan 71120 civarında yerleşim birimi bulunmaktadır. Köy sayısının arttırılmasına çalışılmaktadır.

-Köy sakinlerinin yapacakları inşaatlara, köy idaresine bazı yetkiler tanınmakta ve merkezi idareye de teknik personel bakımından köye yardımcı olma mükellefiyeti yüklenmektedir.²⁸⁵

2.2.102. Senatör Ekrem Özden'in Karakolların Kaldırılmasına dair Sözlü Sorusu

İstanbul Senatörü Ekrem Özden, büyük şehirlerde karakolların kaldırılmasının gerekçelerini, İstanbul'un asayişinin bu düzenleme ile yeni durumunun nasıl olduğu ve Bakanlığın İstanbul'da asayışı bozuk önemli yerlerde tekrar karakol açıp açmayacağına dair İçişleri Bakanınca sözlü olarak cevaplandırılmak üzere sözlü soru önergesi vermiştir.(6/462).

Bakan Sükan, uzun yıllardır basit imkânlarla karakolların toplumun ihtiyaçlarını karşıladığını ama günümüzün sosyal, ekonomik ve teknik şartlarının gerisinde kalarak fonksiyonlarını kaybettiğini söylemiştir. Şehirlerin hızla büyümesi ve kütle hareketlerinin artması gibi etkenleri hadiselere büyük kuvvetlerle etkili müdahale yapılmasını zorunlu kılmaktadır. İstanbul ve Ankara'da sınırlı sayıda personeli olan bazı karakolları kaldırılarak, buradan tasarruf edilen personelle deneme mahiyetinde merkezi sisteme bir gidiş uygulamaya konulmuştu; neticede bu yeni sistemin suçluları takip, tespit ve yakalanmasında başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Yeni uygulama ile bazı karakollar polis noktası haline getirilirken diğerleri de kaldırılmıştır. Bu bölgelerin asayışı artık baş komiserlikler tarafından sağlanmaktadır. Şehrin önem taşıyan semtlerine toplum zabıtası ve çevik kuvvetten devriye çıkarılmakta, yaz ve kış mevsimlerine göre değişik tertiplere gidilmektedir. Şehrin yeni gelişen uzak semtleri dışında ve jandarmadan peyder pey devir alınan bölgeler haricinde yeni karakollar açılmasından kaçınılmaktadır.

Bakanın konuşmasına müteakip söz alan Senatör Özden, karakolların toplum hayatında asayışı sağlamada önemlerini savunarak, karakol sisteminin kaldırılmasını hatalı bulduğunu ifade etmiştir. Bunun üzerine tekrar kürsüye çıkan Bakan Sükan, kanunun bugün çıktığını belirtirken klasik karakol sisteminin topluma katıyen faydalı olamadığı ifade etmiştir. Telsizli ve nokta sistemi, tek polisli nokta sistemi ve toplu mobil büyük karakollu hazır kuvvet sistemi

²⁸⁵ CS, B:11, 12.12.1967, O:1, ss.353-357.

modern emniyet sistemi olarak Dünyanın her yerinde uygulanmaktadır. Burada asıl önemli olan husus emniyet teşkilatını nokta vasıta ve cihazla teçhiz etmektir, demiştir.²⁸⁶

2.2.103. Hatay Milletvekili Yahya Kanbolat'ın Karahamzalı Köylüleri 'ne dair Sorusu

Polatlı'nın Karahamzalı köyü sakinlerine yapılan kanunsuz işlemlere dair İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.(7/349). Önergede, köyün mera arazi nedeniyle köy sakinleri ve köyde arazi kiracısı şahıs ile onun adamları arasında karşılıklı yaşanan çatışma ve bu çatışmada Kaymakam ile jandarma komutanın müstecir tarafında yer almaları iddiaları yer almaktadır. Karahamzalı köylüsünü, müstecir Salim Tuncer'in adamlarının tasallutundan korumak ve gerek jandarmanın dayacağından kurtarmak için İçişleri Bakanlığınca ne gibi tedbirler alınacağı sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, köylülerin 7 kişilik jandarma müfrezesine saldırısı ile başlayan çatışmada ilçe jandarma komutanı Binbaşı Ahmet Karabulut'un değil merkez karakol komutanı astsubay Mustafa Tuzla'nın emriyle sıkılan mermi adedinin 268 olduğunu ifade etmiştir. Polatlı Kaymakamı Nazmi Çengelci'nin yaptırdığı tahkikat neticesinde Karahamzalı köyünde ki 38 numaralı parselde oluşabilecek tecavüzleri engellemek ve araziyi, zilyedi bulunan Salim Tuncel ve ortaklarına tesliminin gerektiği, arazinin mera veya köy ortak malı niteliğinde olmadığı, mülkiyetinin 1954 yılından beri köyün sakinleri ile Abdullah Bilgen arasında ihtilafli olduğu ancak 1954 yerin Abdullah Bilgen adına tapu kaydının yapıldığı; 1965 yılında da mezkûr yerin Salim Tuncel ve ortaklarına satıldığı tespit edilmiştir.

Polatlı Kaymakamı ve İlçe Jandarma Komutanı, Karahamzalı köyü ile alakalı asayiş, emniyet ve arazi tecavüzünü önlemek maksadıyla kanuni yetkileri içinde görevlerini yerine getirmişlerdir. Bu sebeple bu kişiler hakkında idari, inzibati ve cezai bir işlem yapılmasını gerektirecek bir durum yoktur.

Karahamzalı köylüsünün müstecirin adamlarının tasallutundan ve jandarma dayacağından kurtarılması iddiasına köylüler ve müstecir ile ortakları bu hususun ne olaylardan önce ne de olaylardan sonra yaşanmadığını, herkesin, her arzu ettiği zaman, hiçbir şeyden çekinmeden, hiçbir engel ve kötülükle karşılaşmadan ilçeye geldiği ikrar ifade olunmuştur.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu sebeplerden dolayı konu hakkında İçişleri Bakanlığınca yapılacak bir işlem gerekli görülmemektedir, demiştir.²⁸⁷

2.2.104. Elbistan Olayları Hakkında Verilen Meclis Araştırma Önergesi

Bakan Sükan, Ankara Milletvekili Hüseyin Balan'ın üzerinden altı ay geçmesi ve muhtelif vesilelerle münakaşa konusu yapılmış olması rağmen Elbistan olayları hakkında

²⁸⁶ CS, B:11, 12.12.1967, O:1, ss.357-361.

²⁸⁷ MM, B:16, 13.12.1967, O:1, ss.492-500.

Meclis Araştırması önergesi vermesi gayesinin kardeşlik içinde yaşayan vatandaşlarımızı ve Türk vatanının bölmeye matuf olduğunu ifade etmektedir.

11-12 Haziran'da olan vakalarla ilgili olarak CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Başbakan'dan randevu talep etmiş; İçişleri Bakanı da görüşmeye dâhil olup konu hakkında kendisine bilgi verilmiştir. Görüşmeden çıkan İnönü'nün 30 Haziran tarihli Ulus gazetesine verdiği demeçte: "...Vaka hakkında etraflı bilgi aldım. Hadiseye ehemmiyet verilmiştir. Geniş ölçüde kanuni tedbirler ve idari teminat tedbirleri alınmıştır. Bir mezhep ihtilafı halinde tarihe karışmış hadiselerin uyanmaması için Hükümet çok dikkatlidir, ciddi olarak takip etmektedir... Bu bilgileri edinerek memnuniyetle ayrılıyorum" demiştir. Ayrıca hadiseleri seyri hakkında 5 Temmuz'da bir mektup Sayın Başbakan tarafından İnönü'ye takdim edilmiştir.

Hadisenin ilk gecesi Hükümetin müdahalesiyle tedbir alınıp olaylar önleniyor. 12 Haziran'da "Ehlibeyt" gecesi ismi altında art niyetli, tahrik amaçlı ve anarşi çıkarma gayeli bir oyun üzerine milletin huzurunu istemeyen kimselerce kitlevi hadiseler olmuştur.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, hadiseler üzerine idare ve Hükümet olarak, mahalli zabıta olarak gerekli tedbirleri zamanında alındığını ve 1 saat içinde 115 kişi suçlu bulunarak adalete tevdi edildiğini beyan etmiştir. Bununla birlikte bu hadisede kaymakamın, valinin bir mesuliyeti ve ihmali var ise Hükümet üzerine düşeni kaçınmadan yapacaktır.

TİP mensupları bu hadiseyi, başka mecraya getirdiler, yine sömürücü, emperyalizm, komprador edebiyatı, emekçi halk kütlelerinin örgütlenmesi gibi alakası olmaya konulara otomatikman intikal ettirdiler. Güven Partisi, Halk Partisi ve diğer gruplarla bu mevzuda yüzde yüz beraberiz.

Geçen CHP Grubu temsilcisi mecliste "Solcu faaliyetler alıp yürümüştür. Hükümet neden bunlara sessizdir?" diye konuşmuştur. İçişleri Bakanı Sükan, 1967 yılında 115 tane komünizm faaliyetinden ve aşırı sol faaliyetinden dolayı emniyetçe Dahiliye Vekaleti tarafından takibat yapılmış ve mahkemeye tevdi edilmiştir, demiştir.

Araştırma önergesiyle Meclis gündemine getirilen Elbistan Hadiseleri, neden, ne hususlarda araştırma yapılacağı hakkında sureti katiyete sarıh bir şey koymamıştır.²⁸⁸

Elbistan hadiselerinin iç yüzü isimli röportajında Alaeddin Bilgi: "Pos Bıyıklılara hücum" başlıklı haberinde; olayın iki taraflı bir Alevi-Sünni çatışması olmadığını bir tarafın saldıranlar, diğer tarafın kendini savunanlar ki bunlar bir elin parmak sayısını aşmayacak kadar azdı, demekte Ehlibeyt gecesinde söylenen sözlere bire bin katılarak ertesi gün ilçede yayılmasıyla olayların çıkmasına neden olduğunu ve neden polis ile jandarmanın olaylara seyirci kaldığı iddialarını yazmıştır.²⁸⁹ "Elbistan Olayları Nurcuları memnun etmek için

²⁸⁸ MM, B:17, 15.12.1967, O:1, ss.542-545.

²⁸⁹ Cumhuriyet, 5 Temmuz 1967, s.1.

çıkarıldı” başlıklı haberde Birlik Partisi genel Başkanı Hüseyin Balan’ın araştırma önergesi²⁹⁰ Bakan Sükan ve AP’lilerin itirazına rağmen görüşülmesinin gündeme alındığı bilgisi verilirken 16 Aralık’ta “Önerge reddedildi” haberinde de tenkitlere cevap veren İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın Türkiye’de Alevi-Sünni diye vatandaşı ikiye bölmeye kimsenin hakkı olmadığını, TİP’liler memlekette huzur oldu mu, huzursuz olduklarını ifade ederek 1967 yılında 15 solcu faaliyetin mahkemeye verildiğini söylemiştir.²⁹¹

2.2.105. Senatör Hıfzı Oğuz Bekata’nın Hamido’nun Yakınlarıyla Alakalı Sorusu

Ankara Senatörü Hıfzı Oğuz Bekata, Hamido’nun yakınlarından bazılarının öldürülmesine dair İçişleri Bakanınca sözlü olarak cevaplandırılmak üzere sözlü soru önergesi vermiştir.(6/440). Hükümetin çağrısına uyararak teslim olan Hamido’nun yakınlarından 13 kişi rakibi Özbay Çetesi tarafından köyden dağa kaçırılıp öldürülmüş ve bunlardan dördünün koparılan başları köye getirilerek evlerinin önüne bırakılmıştır. Sözlü soruda, bu haberin doğru olup olmadığı, doğru ise Hükümet bu hazin olay karşısında ne yapmıştır ve ne düşünüyor, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan,12 Mayıs 1967 tarihinde Siirt ili Eruh ilçesi Ekmekçiler köyünden olan Abdurrahman Çalapkulu, Mehmet Sait Koç, Ramazan Koç ve Fadıl Koç köylerine gitmek için Siirt’ten ayrıldıkları, köylerine dönmedikleri ve Özbay Çetesi ile aralarının açık olmasından dolayı hayatlarından endişe edilerek 14 Mayıs 1967 günü yetkililere ihbar edildiği ve bunun üzerine arazide takibe geçen Komando Taburunun 15 Mayıs 1967 günü kayıp dört kişinin cesedini Eruh ilçesi Çöl köyü Kurela mevkiinde bir mağarada bulduklarını söylemiştir. 13 kişinin dağa kaçırılarak öldürülmesi, mezkûr kişilerin başlarının vücutlarından koparılıp köye getirilip evlerinin önlerine bırakılması iddiaları gerçek değildir.

Suçluların aynı köyden Mehmet Emin Özbay ve 10 adamı olduğu tespit edilmiş olup bunların yakalanıp adalete teslim edilmeleri için komando takımı ile 150 kişilik müfrezinin arama faaliyetleri devam etmektedir. Özbay Çetesi mensuplarından şu ana kadar 6 kişi yakalanmıştır.

Bakan Sükan, Güney ve Doğu vilayetlerimizde 1965-1966 yıllarında emniyet ve asayiş bozan suçlarda, 1967 yılında alınan tedbirlerle %50 oranında azalma olduğunu ifade etmiştir. Bazı illerimizde ve bilhassa Siirt’te bazı zevat kendini devlet yerine koyarak masum vatandaşları tehdit ederek onları kendi himayesine alıp suç şebekelerine ortak etmekteydiler. Alınan tedbirlerle bu kimseler er geç bu düşüncelerinden ve faaliyetlerinden Devletin gücü karşısında yola geleceklerdir.

²⁹⁰ Cumhuriyet, 14 Aralık 1967, s.7.

²⁹¹ Cumhuriyet, 16 Aralık 1967, s.1.

Bakandan sonra söz alan Senatör Bekata, Hamido'nun Devlete teslim olurken rakiplerinin dağda kalıp yakınlarına zarar verme ihtimaline karşı teminat istediğini Sayın Bakanın da Hükümete güvenmeleri hakkında kesin teminat verdiğini dile getirmiştir. Hamido, hapse girdikten sonra köy bölgesine jandarma karakolları kurulmasını istemiştir. Bekata, Hamido'nun oğlu ve diğer yakınlarıyla birlikte 13 kişinin Özbaylar Çetesi tarafından öldürüldüğünü, Hükümetin ve İçişleri Bakanının teminatı yerine getirilemediğini dile getirmiştir.

Bekata 'ya cevap vermek için tekraren kürsüye çıkan Bakan Sükan, Devletin kimse ile pazarlık yapmadığını, Devlete teslim olanlara Hükümete güvenmeleri şeklindeki ifadenin genel mahiyette bir teminat olduğunu ifade ederken Hamido'nun oğlunun, babası dağda iken, teslim olmak üzere iken kaza kurşunu ile öldürüldüğünü söylemiştir. Son söz alan Bekata ise “Devlet gücünü ve otoritesini her yerde ve hadiselerde hissettirmek” güzel, “Türk vatandaşının teminatı muayyen şahısların mevcudiyetinde değil Devletin varlığında görmesini sağlamak” çok güzel ama Hamido hadisesinde bunlar gerçekleşmemiştir. Sayın Bakanı tekzip edecek şekilde tecelli etmiştir, diye sözlerini tamamlamıştır.²⁹²

Hamido'nun 4 yakınının öldürülmesinden 6 gün sonra Milliyet'te yer alan haberde, CKMP Genel Sekreter Yardımcısı Afyon Milletvekili Muzaffer Özdağ, “Sükan'ın masasına eşkıya ceset koyacak” sözleriyle haydutların hükümetle alay ettiklerini iddia ederek Demirel'le Sükan'ı istifaya davet etmiştir. Sükan, şaki Özbay Çetesi ile ilgili yapığı açıklamada komando birliklerinin 200 jandarma ile takviye edildiğini belirterek “Jandarmalar komandolarla beraber faaliyet göstermektedir. En kısa zamanda sizlere iyi haberler vereceğim, mutlaka yakalayacağız” demiştir.²⁹³

2.2.106. Senatör Mukadder Öztekin'in Görevden Alınan Başkanlara dair Yazılı Sorusu

Adana Senatörü Mukadder Öztekin, 1966 ve 1967 yıllarında görevden el çektirilen belediye başkanlarına dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere soru yönelmiştir.(7/351). Görevden alınan başkanların alınma nedenlerinin kanuni dayanağı; Devlet şurasından veya kanuni kurullardan iptal, tehiri icra kararı veya men'i muhakeme kararı alanlarla, adi mahkemelerde berat edenler hakkında yapılan işlemler nelerdir; görevden tard edilen başkanların mensup oldukları siyasi partiler nelerdir ve tek dereceli seçimle gelen belediye başkanları hakkında idari tasarruflarla işten el çektirme muamelesinin tatbikine imkân olup olmadığı konusunda Sayın İçişleri Bakanının düşüncelerinin ne olduğu sorulmaktadır.

²⁹² CS, B:13, 19.12.1967, O:1, ss.446-450.

²⁹³ Milliyet, 18 Mayıs 1967, s.1.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1966-1967 yıllarında işten el çektirilen belediye başkanlarının sayısının 7 olduğunu belirtmiştir. Bunlar: Balıkesir-Burhaniye Belediye Başkanı Arif Lim, Bingöl-Genç Belediye Başkanı Mustafa Ağaoğlu, Burdur-Tefenni ilçesi Karamanlı Belediye Başkanı Ömer Âşık, Diyarbakır-Lice Belediye Başkanı Mahmut Tufan, Konya-Kadınhanı Belediye Başkanı Mehmet Çallı, Niğde-Bahçeli belediye Başkanı Ali Kandemir ve Niğde-Ortaköy Belediye Başkanı Hikmet Sürmeli'dir. Bu 7 Belediye Başkanları hakkında gerçekleştirilen tahkikatın safhaları cevap yazının ekinde sunulmuştur.

İşten el çektirilen belediye başkanlarına uygulanan işlemin kanuni dayanağı Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanunun 102'nci maddesi ile 1944 tarihli Mülkiye teftiş Heyeti Nizamnamesinin 25'inci maddesidir.

İşten el çektirilen belediye başkanlarının mensup oldukları siyasi parti, kayıtlara göre CHP'dir.

Sükan, belediye başkanları hakkında uygulanan görevden el çektirme işleminin takdiri bir tasarruf olmadığını, yapılan işlemlerin kanuni dayanağını 1580 Sayılı Belediye Kanunu ve Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanunun 102'nci maddesinden aldığını ifade etmiştir.²⁹⁴

2.2.107. Senatör Mukadder Öztekin'in Takibat Yapılan Başkanlara dair Yazılı Sorusu

Adana Senatörü Mukadder Öztekin, 1967 yılında haklarında tetkikat ve takibata tevessül olunan belediye başkanlarının bir listesi ile mensup oldukları siyasi partilere dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere soru yöneltmiştir.(7/374).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1967 yılında haklarında tetkikat ve takibata tevessül olunan belediye başkanlarıyla mensup oldukları partiler hakkında tazılı soru önergesi üzerine İçişleri bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün 20.12.1967 tarih ve 621-1-24/28649 sayılı yazılarında söz konusu belediye başkanlarının ili, belediyesi ve mensup oldukları siyasi partiyi gösterir sıralı tasnif edilmiş listesi cevap yazısının ekinde Başkanlığa sunulmuştur.²⁹⁵

2.2.108. İstanbul Milletvekili Orhan Erkanlı'nın İstanbul-Ankara Yolu Hakkında Sorusu

İstanbul-Ankara yolunun trafiğe kapatılmasına sebep olan deneme atışlarının başka bir bölgede yapılmasına dair Milli Savunma, Sanayi ve İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/421). Önergede, İstanbul -Ankara yolunun 30-50'nci kilometreleri arasında haftanın beş günü önce Zir poligonunda topçu atışları nedeniyle trafiğe kapatıldığı; Türkiye'nin en işlek ve beynelmilel yolunun her ne sebeple olursa olsun kesilmesi, vatandaşın saatlerce bekletilmesinin büyük zaman kaybına ve israfa neden

²⁹⁴ CS, B:14, 21.12.1967, O:1, ss.477-483.

²⁹⁵ CS, B:14, 21.12.1967, O:1, ss.484-485.

olduğu ayrıca bu mıntıkada trafik kontrolüyle görevli polislerin ve emniyette görevli askerlerin kıyafetleri, davranışları tam bir perişanlık ve laubalilik örneği olduğu; deneme atışlarının başka bölgeye taşınarak mezkûr yerde trafiğin kesintisiz sürdürülmesi hususunda Bakanların düşünceleri ve bu konudaki hazırlıkları nelerdir, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İstanbul- Ankara kara yolunun trafiğe kapatılmasına neden olan topçu atışlarının Konya'nın Ereğli ile Karapınar ilçeleri arasındaki arazide yapılması kararı alındığını ve bu maksatla mezkûr arazinin Milli Savunma Bakanlığınca istimlak edildiğini ifade etmiştir. Bu arazide yeni poligon tesislerinin inşası için Makine Kimya Endüstrisi Kurumunca 12 milyonluk bir proje hazırlanmış, 1968 yılında 8 milyon lira harcama yapılması planlanmıştır. Yeni top atışları poligonu faaliyete geçinceye kadar Anakara-İstanbul karayolunda, yolcuların daha az bekletilmeleri ve görevlilerin daha özenli görev yapmaları sağlanmıştır.²⁹⁶

2.2.109. Faruk Sükan'ın Erzurum Üniversitesi Öğrenci Yurdu Hakkında Konuşması

Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci, Anayasanın haberleşme hürriyeti, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı ilkelerini zedeleyen olaylar görüldüğü ve Erzurum Üniversitesi öğrenci Yurduna yerleştirilen ses alma cihazı konularındaki demeci üzerine İçişleri Bakanı Faruk Sükan, iddialara cevap vermek için söz almıştır.

Meclis kürsüsünde haberleşme hürriyeti ve mesken dokunulmazlığından bahis buyruldu. Türkiye'de haberleşme hürriyeti kesinlikle ihlal edilmemiştir. Bugünün şartları içerisinde telefon dinlenmesinden, mektupların açılmasından bahsederler lakin buraya müşahhas misal getiremezler.

Sükan, doğuda yapılan mitinglerin yüzde doksanın tertipçileri ve konuşmacıları TİP mensuplarıdır, diye ifade etmektedir. Diyarbakır mitingi sonrası 33 kişi aleyhine amme davası açılmıştır. Bunların bir kısmı bölücülük faaliyetlerine bir kısmı da ırkçılık hareketlerine katılmışlardır. Mitingde, Milli bütünlüğe karşı konuşmalar yapmışlardır. Ve Türk Adliyesine tevdi edilmişlerdir.

Diğer bir hususta, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi Erzurum Talebe Yurdu'ndaki bir odada bulunan cihaz ihbar edilmiştir ve Savcılığa intikal ettirilmiştir. Hadiseye Millî Eğitim Bakanlığımız el koymuştur. Sükan, yurt binalarında böyle dinleme cihazları ki bunlar teknik ince işlerdir bulunmaz, demiştir. Tahkikat sonrası ayrıca bilgi Meclise verilecektir

Bizim gayemiz Anayasa dışına çıkmak isteyenleri Anayasa içine getirmektir, diyen İçişleri Bakanı Sükan, nizama hürmet eden ve meşru çalışanlar için Hükümet olarak korkusuz, endişesiz hareket etme imkânını hazırlamak vazifemizdir. Aksi halde hiçbir idareci görevini

²⁹⁶ MM, B:23, 29.12.1967, O:1, ss.136-137.

yapamayacaktır. Hükümetin uygulamalarından endişe edenler, gizli ve maksatlı hareket edenler olmalıydılar ve biz bunları geçen günde Mecliste arz ettiğim gibi, gayet ciddiyetle ve soğukkanlılıkla takip etmekteyiz, demiştir.²⁹⁷

“Meclis’te Sükan ile TİP’liler tartıştı” haberinde, Tarık Ziya Ekinci’nin Erzurum Atatürk Üniversitesi Fikir Kulübünün duvarında gizli mikrofon bulunduğunu Meclis kürsüsüne getirmesi, İçişleri Bakanı ile TİP milletvekilleri arasında münakaşaya sebep olmuştur. Bakan Faruk Sükan, haberleşme hürriyeti şimdiye kadar ihlal edilmediğini; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından konu hakkında soruşturma yapıldığını ve buraya somut deliller getirin, gereğini yapalım, demiştir.²⁹⁸

2.2.110. Tunceli Milletvekili Hasan Ünlü’nün Keban ve Hozat CHP Teşkilatı Hakkında Sorusu

Keban Barajı sebebiyle istimlak olunan arazilerin vergilerine dair İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/503). Önergede, baraj gölü altında kalan ve istimlak edilen arazilerin kayıt dışı kalmış kısımları için 10 yıllık vergi tahsiline girişildiği ve istenen vergi tahsil edilmedikçe istimlak bedelinin hak sahiplerine ödenmediği; CHP ilçe kongresinde delege olan muhtarların Kaymakamlık toplantısı çağrılmak suretiyle parti çalışmalarının engellendiği iddiaları yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Sükan, Elazığ ve Tunceli valiliklerince göl sahası içinde kalan, vergi dairelerinde kayıtlı olmayan araziler için Vergi Usul kanununun 63’üncü maddesi, 2’inci fıkrasına göre kıymet takdiri yapılarak istimlak dışında kalan araziler için aynı kanunun 70’inci maddesine göre her metrekaresine isabet eden değer tarh ve tahakkuk ettirilmekte olup tahakkuk zamanaşımı süresine bağlı olarak 5 yıllık vergi alınmaktadır; 10 yıllık vergi alınması söz konusu değildir ayrıca, vergi borcunu, istimlak bedelinin alınması esnasında mahsup edilerek ödemek isteyen mükelleflere vergi dairelerince kolaylık sağlandığını ifade etmiştir.

SSYB’lığınca yürütülen BCG aşısı kampanyası dâhilinde Tunceli Valiliğinin, Kaymakamlıklara yazdığı 10.08.1967 günlü yazısı ile 04.09.1967 tarihinde muhtarların toplantıda hazır bulundurulmalarını istemiştir. Muhtarlarını Kaymakamlıkça merkeze çağrıldığı haberinden hareketle CHP ilçe teşkilatı, muhtarları kongreye getirmenin zorluğunu düşünerek Kaymakamlıkta yapılacak toplantının mahiyetini bilmeden, 04.09.1967 günü saat 13:00’de kongrenin yapılması kararını almışlardır. Kaymakamlık toplantısı, salonun hazır olmayışı nedeniyle geciktiğinden muhtarların kongreye katılması için CHP ilçe teşkilatı kongresini 14:00’e tehir ederek, parti kongresini gerçekleştirmişlerdir. Bu itibarla

²⁹⁷ MM, B:25, 10.01.1968, O:1, ss.207-208.

²⁹⁸ Cumhuriyet, 11 Ocak 1968, ss.1,7.

Kaymakamlık ve İl Özel İdare Memurunun parti kongresi düzenini bozmak yönünde kanunsuz bir işlem tasarrufları bulunmamaktadır.²⁹⁹

2.2.111. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun İdari Kovuşturmaların Sayısı Hakkında Sorusu

AP Hükümetinin kuruluşundan bu yana kaç belediye başkanı ve köy muhtarı hakkında idari kovuşturma açıldığına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/591).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Hükümetin kurulduğundan önergenin verildiği 04.11.1966 tarihine kadar 233 belediye başkanı ve 3840 köy muhtarı hakkında idari tahkikat açıldığını; 7 belediye başkanı ve 112 köy muhtarına işten el çektirildiğini: Yapılan tahkikatlar neticesinde 1 belediye başkanı ve 29 köy muhtarının mahkûm olduğunu ifade etmiştir. Haklarında tahkikat açılanların çokluğuna rağmen, mahkûmiyet kararlarının az olmasının nedeni; bir kısım suçların 780 Sayılı Af Kanunu kapsamına dâhil olmasıyla dosyalarının işleminden kaldırılması, diğer bir kısmının da davalarının devam etmesi, mahkemelerin karara bağlamaması sebebiyle olduğu anlaşılmaktadır.³⁰⁰

2.2.112. Senatör Sırrı Atalay'ın Motorlu Nakil Vasıtaları Hakkında Yazılı Sorusu

Kars Senatörü Sırrı Atalay, bütün illerimiz ve ilçelerimiz dâhil olmak üzere hangi illerimizle bağlı köyleri ve arasında kamyon, otomobil, otobüs, minibüs gibi hangi motorlu nakil vasıtalarıyla nakliyat yapıldığına dair İçişleri Bakanı tarafından yazılı cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir. (7/401).

Köy yolları yapım ve bakım işlerinin Köy İşleri Bakanlığı teşkilatı içinde yer alan YSE (Yol, Su, Elektrik) Genel Müdürlüğüne yürütülmesi sebebiyle Bakan Sükan, herhangi bir yanlışlık ve eksikliğe mahal vermemek üzere sorunun ilgili Bakanlığa yöneltilmesinin uygun olacağı kanaatine varıldığını ifade etmiştir.³⁰¹

2.2.113. Faruk Sükan'ın Trafik Kazaları Hakkında Gündem dışı Konuşması

Ankara Milletvekili Ahmet Üstün'ün Trafik Nizamnamesine uyulmamasından doğan can ve mal kaybına dair demeci üzerine cevaben konuşan İçişleri Bakanı Sükan, Türkiye'de trafik kazaları neticesinde 14.500 vatandaşımızın yaralandığını ya da sakat kaldığını, 3 ila 4 bin vatandaşımızın da kazalarda öldüğünü, maddi hasarlar nedeniyle 600 milyon liralık milli servetimizin heba olduğunu ifade etmiştir.

²⁹⁹ MM, B:27, 15.01.1968, O:1, ss.358-361.

³⁰⁰ MM, B:27, 15.01.1968, O:1, s.371.

³⁰¹ CS, B:19, 16.01.1968, O:1, s.718.

Yürürlükte olan Trafik Kanun'un yeni artan ihtiyaçlara cevap verememesi nedeniyle yeni trafik kanunu tasarı hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu'nun tetkikine sunulmuştur.

70 vasıta ile 4 bölgede faaliyete geçen bölge teşkilat sayısını 8'e çıkartacağız; bütün karayolu ağıımızda trafik kontrolleri SSP telsiz sistemi şebekesiyle mümkün hale gelecektir.

Türkiye'de trafik polisi sayısı 1.600 olup yetersizdir. Yeni getirdiğimiz kanunla ehliyet verme mevzu emniyet teşkilatından alınıp karayollarına bırakılmaktadır.³⁰²

2.2.114. Faruk Sükan'ın 6136 Sayılı Kanun'da Değişiklik Teklifi Hakkında Konuşması

Bakan Sükan, Cumhuriyet Senatosu Bolu üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu ve 4 arkadaşının 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar hakkındaki Kanun'un 13'üncü ve 15'inci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesi dair kanun teklifi hakkında benden evvel müzakereler devam etti, ben bilhassa av tüfekleri ve Adnan Şenyurt'un İçişleri Bakanlığı ile ilgili sorduğu hususları konuşacağım demiştir.

Avda ve sporda kullanılan ateşli silahlar 6136 sayılı Kanun'un kapsamı dışında olmakla beraber yivli av tüfekleri kanun kapsamı içindedir.

Sayın Adnan Şenyurt, bugün tatbikatta emniyet ve asayişe müessir suçlarda av tüfeklerinin önemli yer kapladığını ve 6136 sayılı kanun kapsamı bırakılmasının doğru olmadığı meyanda konuşmuştur. Elbette bu durumun hakikat payı vardır; son zamanlarda av tüfekleriyle işlenen suçlar diğer patlayıcı silahlarla, mavzerle ve diğer tabancalarla işlenen suçlar kadar fazla olmaktadır. Bilhassa güneydoğu vilayetlerde misal Urfa'da av tüfeği ile işlenen suçların yekûnu toplam suçların %75'ine tekabül etmektedir. Bu vaziyet karşısında Bakanlık ve Hükümet olarak av tüfekleri hakkında tadil çalışmalarımız vardır.

Bakan Sükan, bıçak taşımının ve bıçakla suç işlemeden mütevellit cezanın silahlara nazaran daha az olduğu ve bıçak taşıyan ve bıçakla suç işleyenlerin umumiyetle kasta yakın olarak suç işledikleri cihetle kanunun hükmünden bunun olabildiğince çıkartılması ve cezanın azaltılması istikamette talepler bulunmaktadır. Kanun hükümlerine muhalif olan silah, mermi ve bıçakları bulunduranların cezaları azaltıldığı takdirde bu konuda adaletsizliğe imkân hazırlanmış olur ve bu kabil eşyayı ruhsatsız olarak bulunduranlar bir nevi teşvik edilmiş olur, demiştir. Böyle bir duruma mahal verilmemesi için 6136 sayılı Kanun'un 13 ve 15'inci maddelerinde tadilat yapılmayarak bugünkü haliyle yürürlükte kalmasını mütalaa etmekteyiz.³⁰³

³⁰² MM, B:30, 22.01.1968, O:1, ss.518-519.

³⁰³ MM, B:30, 22.01.1968, O:1, ss.522-523.

2.2.115. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Atatürk Öğrenci Yurdu Hakkında Konuşması

Malatya Milletvekili Hamit Fendoğlu, Atatürk Öğrenci yurdunda bir öğrencinin öldürülmesi olayına, bu gibi konularda tedbir alınması gerektiğine dair demeci üzerine cevaben söz alan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Hamit Fendoğlu arkadaşımız tarafından bahis konusu yapılan Site Talebe Yurdu'nda gerçekleşen olaya anında zabıta kuvvetleri müdahale ederek suçluyu derdest edip adliyeye tevdi etmişlerdir. Mesele her yönü ile idari, adli ve Millî Eğitim Bakanlığı yönünden tetkik konusu yapılmaktadır. Hadise adliyeye intikal ettiğinden Anayasamız gereğince daha fazla tafsilat vermek doğru olmayacaktır, şeklinde konuşmuştur.³⁰⁴

“TİP'in durumu Meclis'te de tartışıldı” haberinin iç sayfada devamının alt başlığında yer alan “Hamido kürsüde” haberinde AP'li Hamit Fendoğlu, Site öğrenci yurdunda milliyetçi ve mukaddesatçı bir öğrencinin öldürülmesi konusuna değinmiş “ceza kanunundaki mukaddesata ve dine küfredenler hakkında cezalar arttırılmalıdır” demiştir.³⁰⁵

2.2.116. Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun Silah Taşıma Ruhsatına dair Sorusu

Avukat ve öğretmenlere silah taşıma ruhsatı verilmesine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/605). Memlekette asayiş şartlarının bozuk olması nedeniyle yaptıkları görev icabı haksız, güçlü ve şerir kişilerin taarruzuna uğrama ihtimali olan okumuş ve kamu hayatında söz sahibi olmuş bu aydın kişilere silah ruhsatı ve bir adet silah verilmesi düşünülmekte midir, diye sorulmaktadır.

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 9'uncu maddesinde sözü edilen gezici öğretmenlere müracaatları halinde gerek silah satın alma gerekse taşıma ruhsatı verilmektedir. Resmi Gazete'nin 1.08.19644 tarih ve 11776 sayılı nüshasında yayınlan yönetmelik uyarınca “Hayatının ciddi ve harici bir tehlikeye maruz bulunduğu tespit edilen şahıslara, valiliklerce silah taşıma ve satın alma izni verebileceği” esası yer almaktadır. Bu itibarla sözü edilen meslek gruplarından bu türlü tehlikelere maruz kalanların, yönetmeliğin kendilerine tanıdığı haktan istifade edebilecekleri ve bu duruma ilave mevzuatta değişiklik yapmaya lüzum olmadığı kanaatine varılmıştır, şeklinde cevap verilmiştir.³⁰⁶

2.2.117. Spor Hadiseleriyle İlgili Gensoru Önergesi Hakkında Sükan'ın Konuşması

İstanbul Milletvekili Raşit Ülker ve 3 arkadaşının, vatandaşı birbirine düşüren çeşitli olaylarla spor alanlarında cereyan eden hadiselerin siyasi sorumluları olduğu iddia edilen

³⁰⁴ MM, B:32, 26.01.1968, O:1, s.627.

³⁰⁵ Cumhuriyet, 27 Ocak 1968, s.7.

³⁰⁶ MM, B:32, 26.01.1968, O:1, ss.689-690.

İçişleri Bakanı ve Devlet Bakanı hakkında Anayasa'nın 89 ve 105'inci maddeleri gereğince gensoru açılması için Meclise önerge vermişlerdir. Önerge sahiplerinden Sivas Milletvekili Mustafa Kemal Palaoğlu, ciddi, yeterli ve ihatalı bir asayiş gücüne ve valileri böyle günlerde köy muhtarlığı seçimlerini izlemeye gitmeyecek kadar sağlam ve değerli bir siyasal ortama ne kadar muhtaç olduğumuzu herhalde ve en çok şimdi Sivas'ta Kılavuz tepesinin eteklerinde 43 mezar hatırlatmaktadır, demiştir.

Yüce Mecliste meclis araştırması ve gensoru müessesesi bir hak suiistimali furçasını dönüşmüştür; İçişleri Bakanın bu gaileden nasibini almaması düşünülemezdi.

Gensorunun mihrakı ve esası Kayseri olayları olup üzerinden 5 ay geçmiştir. 43 vatandaşımızı kaybettiğimiz bu elim olayda idarenin, İçişleri Bakanın sorumluluğu varsa elbette ki olayın soruşturulması ve hakikatlerin ortaya çıkartılması gerekir.

Sükan, elim olayların üzerinden 5 ay geçip idare ve Hükümet olarak iki kardeş şehrin yaralarının kabuk bağlaması arzu edilirken yarayı deşeyip kanatmanın ülkede kardeşlik ve samimi huzur isteme anlayışıyla bağdaşmayacağı ifade etmektedir.

Sükan, Kayseri ve Sivas olaylarıyla ilgili olarak İçişleri Bakanını, Devlet Bakanını ve Hükümeti itham etmek değil, takdir etmek gerekir, demektedir. 17 Eylül günü Sağlık Bakanı ile Kayseri'ye gittik, hadisenin iç yüzünü anlamaya çalıştık. Bu müddet zarfında güvenlik tertiplerini aldık. Ertesi gün Kayseri'ye gelen Manisa Milletvekili Muammer Erten başkanlığında CHP heyetine olayların mahiyeti ve tedbirler hakkında bilgi verdikten sonra Sükan kendilerine "Hükümet olarak aldığımız ve alınan tedbirler budur, Milletvekili olarak ve muhalefet olarak alınan tedbirlere ilave edilmesi iktiza eden tedbirler ve tavsiyeleriniz varsa lütfen ifade buyurunuz, derhal icabına tevessül edelim" diye defalarca 50-100 kişinin huzurunda beyan ettim. Kendilerinin cevapları, ".....alınan tedbirler fevkalade yerindedir, size ancak teşekkür ederiz" şeklinde olmuştur.

Kayseri'de tetkikat tamamlanmasından sonra Sivas'a geçildi. Maalesef ertesi günü Sivas'ta elim olaylar oldu. Kayseri'den sonra Sivas'ta bazı tahrikçi unsurlar 43 vatandaşımızın elim ölümünü istismar ederek şiş, tabanca, bıçak, taş ve yumrukla ölümden bahsedildi; tahrikler karşısında galeyana gelenlerce bazı tahrip hadiseleri gerçekleşti. Tahrip sonrası Sivas'a vardım. 138 kişi adliyeye sevk edilmiştir.

Bakan Sükan, Kayseri vazifesi sonrası Sivas'a geldiğimde Vilayet Konağı önünde toplanan vatandaşlara, Hükümet adına başsağlığı dilemek için geldiğini ve hadiseyi Sivas zaviyesinden tetkik edeceğimi beyan ederek sözümü tamamlayıp içeri girdiğimde bazı arkadaşlarım bana yaklaşarak dışarıdakilerin galeyanı ve tecavüzkâr bazı beyanlarını "Kayseri Valisi ve Emniyet Müdürünü aldığını ilan suretiyle derhal hadisenin kapanacağını ve bunu mutlaka orada ilan etmemi istediler demektedir. Ben de cevaben: "hukuk devletinin, kanun

devletinin usulleri olduğunu, hukuk devleti ve kanun devleti mücadelesi yapan insanlar olarak sureti katiyete zora, kaba kuvvete, tehdide taviz veremeyeceğimizi, bu zihniyetin temsilcileri olmadığımızı sureti katiyete bir daha bu hususun tekrar edilmemesini, meselenin idari ve adli yönden tahkik konusu yapıldığını beyan ederek bu şekilde talepleri şiddetle reddettim.”.

Sivas Vilayet Konağı önünde Kayseri Valisi ve Emniyet müdürünün görevden alındığı haberi bekleyen 3-5 bin kişinin hadise çıkarmasından çekinilerek arka kapıdan binadan ayrılması istenilen Bakan Sükan “Ben şahsımın Faruk Sükan’ı değilim, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir azası, İçişleri Bakanım, Türk Devletinin temsilcisiyim, ben geldiğim yoldan çıkarım. İcap ederse cesedimi ortaya koyarım ve ancak beni bu şekilde götürebilirler. Hiçbir kuvvet beni geldiğim yerden alıkoymaya kadir olamayacaktır, demiştir.

Gensoru lehine görüş bildiren konuşmacılar 43 kişinin öldüğü bu elim olay İngiltere’de olmaz dediler: İngiltere’den misal veriyorum; 1963 yılı Nisan ayında kupa finalinde seyirciler birbirine girmiş 34 kişi ölmüş, 500 kişi yaralanmıştır. 1954 Mart’ında İngiltere Boltan stadında çıkan kavgada tribün çökmüş, 33 kişi ölmüş ve 400 kişi yaralanmıştır.

İdarenin sorumlu olup olmadığı meselesinde Şurayı Devletin iki dairesinin nihai kararı, arz ettiğim sebeplerle, yani bir kütle hareketi reaksiyonu olarak, panikten mütevellit bir hadise olması hasebiyle idarecilerin, Kayseri valisinin ve emniyet müdürünün sorumluluğu bulunmadığı yolunda kararı vardır.

İçişleri Bakanlığı olarak 07.01.1966 tarihinde valiliklere yaptığımız tamimde maç ve bayram merasimlerinde görev alan personelin miktarı, mesuliyet sınırlarının iyi planlanması istenilmiştir. Bundan sonra üç defa, hadiselerden çok önce valiliklere ve emniyet teşkilatına lüzumunca tedbirler alınması yönünde illere yazı gönderilmiştir. Bu hadise, Şurayı Devletin tespit ettiği ve mülkiye müfettişlerine tahkik edildiği üzere mahalli idare gerekli bütün emniyet tedbirlerini almakta kusur etmemiştir, fakat elim olay cereyan etmiştir.³⁰⁷

Reşit Ülker partisinin Millet Meclisi Grup Yönetim Kurulu Başkanlığına dün bir yazı ile başvurarak İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın Kayseri-Sivas olaylarının siyasi sorumlusu olarak hakkında gensoru açılmasını istemiştir.³⁰⁸

Reşit Ülker (CHP) ve arkadaşlarının Kayseri-Sivas maçı olayı ve asayişsizlik konusunda İçişleri Bakanı Faruk Sükan ve Devlet Bakanı Kamil Ocak hakkında gensoru açılmasını öngören önergelerin gündeme alınması, Millet Meclisi’nin dünkü toplantısında AP’lilerin oylarıyla reddedilmiştir. 43 kişinin ölümü ile sonuçlanan Kayseri-Sivas maçı

³⁰⁷ MM, B:33, 29.01.1968, O:1, ss.19-25.

³⁰⁸ Milliyet, 27 Eylül 1967, s.1.

gensoru görüşmelerinde Faruk Sükan, tenkitleri cevaplandırmış ve muhalefetin Anayasadaki bir hakkı suiistimal ettiklerini öne sürmüştür.³⁰⁹

2.2.118. Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar 'ın Boyabat İlçesi Hakkında Yazılı Sorusu

Sinop'un Boyabat ilçesinin hükümet konağı ihtiyacına ve daireler için ödenen kiralara dair Maliye, Bayındırlık ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/534). Önergede, 1. Beş Yıllık Kalkınma Planında yapılması kararlaştırılan hükümet binası arsası da hazır olmasına rağmen niçin inşaatına başlanılmadığı; mali zorluk var ise Devlet hayatında bu inşaat masrafı çok ağır bir masraf olarak görülüyor; Boyabat'ta devlet daireleri için ödenen 5 yıllık kira bedeli ile buraya kolaylıkla hükümet konağı yapılabileceği düşünülürse yatırım yönünden Devlet bütçesine ciddi bir külfet getirmediği ve büyükşehirlerde devlet daireleri için ödenen kiraların ağırlığı yanında kendi binası için para vermemiş olması halkın Devlete güvenini zedelemes mi, diye sorulmaktadır.

Maliye Bakanı Cihat Bilgehan, mahallinden alınan bilgiye göre Boyabat ilçesinin 130 fiili memur kadrosu bulunan 12 daire, yılda 33.820,00 lira kira ödenmekte olup 1964 yılından itibaren kalkınma planına dahil olup bir türlü inşaatı başlamayan hükümet konağı, 2.Beş Yıllık Kalkınma Planına aktarılmış ve 1968 yılı program teklifimizde 36 ilçe hükümet konağı listesine 13. öncelik sırasıyla dahil olduğunu ifade etmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan da nümüzdeki yıllarda, bütçelerin vereceği imkânlar içinde, yapılacak yatırım ve programdaki öncelik sırasına göre Boyabat ilçesinde yeni bir hükümet konağı inşa ettirtilecektir, şeklinde cevap vermiştir.³¹⁰

2.2.119. Kırklareli Milletvekili H. Tahsin Uzun'un Hırsızlık Olayları Hakkında Sorusu

Kırklareli'nde artan hırsızlık olaylarına ve Emniyet Teşkilatına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/626). Yazılı soru önergesinde:

- Kırklareli'nde iki yıl içinde kaç adet hırsızlık vakası olduğu,
- Hırsızlık vakalarının hangi ilçelerde fazla olduğu,
- İki yıl içinde kaç hırsızın yakalanarak tutuklandığı ve mahkemece hüküm aldığı,
- Kırklareli Emniyet Müdürü'nün Valder marka tabancasını ne zaman, nerede kaybetmiştir; kaybolan tabanca bulunmuş mudur yoksa yenisi mi alınmıştır,
- Emniyet Müdürlüğüne baş komiserlikten terfi eden zatın tecrübesi konusunda ne düşünüldüğü sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, il merkeziyle merkeze bağlı yerlerde 1965 yılında 92 ve 1966 yılında 96 hırsızlık vakası olduğunu; Merkez İlçe, Lüleburgaz ve Babaeski'de vakaların

³⁰⁹ Cumhuriyet, 30 Ocak 1968, ss.1,7.

³¹⁰ MM, B:37, 07.02.1968, O:1, ss.307-310.

daha sık olduğunu ifade etmiştir. Hırsızlık failleri olarak 1965 yılında 110, 1966 yılında 92 kişi yakalanıp adliyeye sev edilmiş; bunlardan 33'ü hakkında takipsizlik, 23 şahıs hakkında beraat ve 108 şahıs hakkında da mahkûmiyet kararı verilmiş olup geri kalanların davaları sürmektedir.

1963 ile 1966 yılları hırsızlık olayları incelendiğinde; 1963 yılında 114, 1964 yılında 102, 1965 yılında 92 ve 1966 yılında da 96 vaka gerçekleşmiştir. Önergede iddia edildiği gibi vakalar da artış değil azalma seyri görülmektedir.

Emniyet Müdürünün tabancasını kaybettiği doğudur, kendisine bedeli tazmin ettirilerek Emniyet Müdürlüğü kuvvesine kayıtlı yeni bir tabanca verilmiştir. Adı geçe şahıs 1951 yılında polislik mesleğine başlayıp 1955'te Polis Enstitüsü Yüksek kısmını ve 1959'da da Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Gerek formasyon gerekse mesleki tecrübe olarak Emniyet Müdürlüğü yapacak şartları taşımaktadır. Üç senelik müdürlük süresince de Hamdi Ardalı'nın ehliyetsizliğini gösterecek bir olay olmamıştır.³¹¹

2.2.120. İçişleri Bakanının Osmaniye'deki Olaylar Hakkında Gündem dışı konuşması

Bakan Faruk Sükan, dün Osmaniye'de cereyan eden bazı olaylar nedeniyle Türk basınında çıkan neşriyat karşısında, yanlışlıklara mahal vermemek ve olay hakkında alınan resmi malumatı anlatmak için kürsüye çıktığını ifade etmiştir.

11 Şubat günü Osmaniye'de, öğleden sonra gerçekleşen kanun dışı toplantı ve gösterilerde bulunan bir grup vatandaş idarenin aldığı tedbirlerle dağıtılmış ve müsebbiplerle tahrikçiler adalete teslim edilmiştir.

6 ve 9 Şubat'ta Komünizmle Mücadele Derneği Osmaniye Şubesi, İstanbul Kalamış'ta olduğu söylenen Kur'an Kerimi yırtma nedeniyle tel'in yapmak için kaymakamlığa müracaat ediyor; Kaymakamlık konunun hassas olduğu ve müşkül durumların çıkması ihtimalinden bahisle toplantının yapılmaması yönünde takdir buyuruyor ve toplantı yapılmıyor.

Dün, Site Öğrenci Yurdu'na öldürülen Osmaniye'li öğrencinin dayısı Mevlit okutuyor. Mevlit sonrası bin kişiye yakın kalabalık Hükümet meydanında gayrikanuni toplanıyor. Mevzu Kur'an sayfalarını yırtma hadisesini tel'in etmek olarak ifade ediyorlar.

Sükan, Hükümet binalarının taşlandığı, şeriat isteriz gibi irticai bazı faaliyetlerde bulunulduğu ve sözler söz sarf edildiği yolundaki haberler hilafı hakikattir, demiştir.

Tahriklerin odağında yer alan Kur'an'ı Kerim yırtma haberi ve neşriyatı üzerine idari ve adli tahkikatı neticesinde kati surette böyle bir vakanın olmadığı tespit edilmiştir.³¹²

“Kur'an yırtma olayının uydurma olduğu anlaşıldı” haber başlığının üzerinde de Osmaniye'de 10 kişi tevkif edildi şeklinde manşetten verilen haberde, Komünizmle Mücadele

³¹¹ MM, B:37, 07.02.1968, O:1, ss.316-318.

³¹² MM, B:39, 12.02.1968, O:1, ss.377-378.

Derneği'nin asılsız bir haberi istismarı üzerine önceki gün Osmaniye'de meydana gelen olaylar sonucunda dün akşam 10 kişi "Toplantı ve gösteri Yürüyüşleri Hakkındaki Kanuna" muhalefetten ve laikliğe aykırı hareket suçlarından tevkif edilmişlerdir, bilgisi verilmektedir. Osmaniye Komünizmle Mücadele Derneği yöneticilerine de amaç dışı çalışmalarda bulunmak iddiasıyla soruşturma açılmıştır. Demirel, Osmaniye olayları için "Kanun Devleti" yürüyecek derken İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Meclis'te bilgi vermiş "Kur'an yırtma haberinin aslı olmadığını ve Hükümet Konağının taşlanmadığını söylemiştir.³¹³

Hürriyet'in "Osmaniye'de şeriatı öven 12 kişi dün gece nezaret altına alındı" başlıklı haberde Komünizmle Mücadele Derneği tarafından dün öğlen namazından sonra Kuran'a karşı girişilen hareketleri protesto etmek amacıyla Büyük Cami'de okunan Mevlit sonrası siyasi yürüyüş yapıldığı ve kanunsuz toplantı elebaşı oldukları tespit edilen 12 kişinin nezarete alındığı bilgisi verilmiştir.³¹⁴

"Haklar kanun yolu ile alınır" haberinde, Başbakan Demirel başkanlığında yapılan kabine toplantısında Osmaniye ve Zonguldak hadiselerinin görüşülmüş ve "Kur'an yırtılma" hadisesinin olmadığı şeklinde açıklama yapılmıştır.³¹⁵

2.2.121. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması

Sükan, İçişleri Bakanlığı Bütçesi üzerine konuşmasına başlarken Mecliste önceki senenin görüşmesiyle bugünkü görüşmeler arasında farklılığa dikkat çekmektedir. Geçen yılki tenkitler büyük ölçüde yurt emniyeti ve asayiş konularına yoğunlaşmışken bu sene bir parti hariç diğer partiler, İçişleri Bakanlığının emniyet faaliyetlerini tatminkâr ve ümitli bulmuşlardır, demektedir. Bütün partilerin 1968 yılı bütçesi münasebetiyle konuşmalarında ortak kanaat, Türkiye'nin iç huzur ve emniyeti bakımından, bilhassa doktrin münakaşalarından, aşırı akımların Türkiye'de endişe verici mahiyette bulunduğunu ve bunların önlenmesi istikametinde gerekli tedbirlerin alınması yönünde olmuştur. Bu nedenle konuşmanın ana merkezi aşırı sol ile cereyanlar teşkil edecektir.

7 Ocak 1968'de İstanbul TİP İl Kongresinde TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar konuşmasında "Marksizm bir bilimdir, kapitalizmin zıddıdır, bilimden yararlanmak da Anayasada vardır, şu hâlde Marksizm Anayasamıza aykırı değildir..." demektedir. Hâlbuki Anayasamız, Marksizm'e sureti katiyete kapalıdır. Kesin şekilde, bilimsel sosyalizm adı altındaki Marksizm'e ve komünizme de kesin şekilde kapalıdır.

1961 Anayasasını hazırlayan Temsilciler Meclisinde müzakerelerde "bu Anayasada asla doktrin yoktur. Bu Anayasada hiçbir partinin programı yoktur. Ne devletçilik vardır ne

³¹³ Cumhuriyet, 13 Şubat 1968, s.1.

³¹⁴ Hürriyet, 12 Şubat 1968, s.1.

³¹⁵ Tercüman, 13 Şubat 1968, s.1.

liberalizm ne sosyalizm ve ne de herhangi bir (izm) vardır” tutanaklara geçmiştir. Anayasa Komisyon Sözcüsü Turan Güneş, bir soru üzerine Anayasa’nın 4’üncü maddesinde yazılı “sosyal devlet” anlayışını “Bu madde egemenliğin bir sınıfa tecelli etmesini doktrin olarak müdafaa eden, daha sarıh bir ifade ile arz edeyim, proletarya diktatörlüğünü savunanlara karşı konulmuş olan bir hükümdür.....Bir sınıf adına iktidara el koymak isteyen partileri bu Anayasa kanun dışı kabul etmekle kalmıyor, hudutlar dışına sürüyor” şeklinde izah etmiştir.

TİP Genel Başkanı, TİP’nin Türkiye’ye has şartlarından doğmuş bulunduğunu ve parti programı ile Türk toplumunun sorun ve ihtiyaçlarına cevap verdiğini, 1910’da beri Anadolu’da süregelen sosyalist hareketin günümüzde son halkası olduklarını iddia etmektedir. Oysa 1910’dan beri ülkemizde sosyalist hareketlerin hepsi mahkeme kararı ile kapatılmış; 1960’ a kadar da 24 defa komünist tevkifatı gerçekleşmiştir.

1966 Kasım ayında TİP’in Malatya 2’nci Kongresinde konuşan Behice Boran, partilerinin diğer partilerden her yönden farklı olduklarını; emekçi halkı devrimci yönde örgütleyip bilinçlendirmek, uyandırmak suretiyle iktidara gelmek istediği için yani bugünkü düzeni temelinden değiştirmek amacını açıkça söyledikleri için hâkim çevrelerin baskısı ve tecavüzü altında kaldıklarını bu nedenle de her sosyalist parti gibi bizim partimizin safları birbirine çok sıkışmış, kenetlenmiş, disiplinli olarak çalışmak mecburiyetindedir, şeklinde konuşmuştur. Kısaca bizim partide demokratik merkezîyetçilik prensibine göre çalışmak mecburiyetindedir, demektir.

Demokratik merkezîyetçilik Troçki’yi Rusya’dan atmıştır. TİP de aynı sistemi kabul ettiğinden kendilerine muhalif olan, işlerine gelmeyen grubu aynı sistemden dolayı atmıştır.

Türkiye’de tek tip, dünyada tek bir tip sosyalizm olduğunu Sadun Aren Bey de çeşitli konferanslarında, yazılarında onların tabirleriyle bilimsel sosyalizmin tatbikatı milli hüviyetlere göre değişebilir, ama aslolan sosyalizmdir, o da tek tip sosyalizmdir; diğer sosyalizmlere burjuva yutturması diye ifade etmiştir.

1967 sonlarında Avrupa ülkelerinden gelen sosyal demokratların, demokratik sosyalistlerin Zürih’te düzenledikleri toplantıya bizim sosyalistler katılmazlar. Neden, çünkü Garplı sosyalistler demokrasiyi, seçimleri, mülkiyeti, manevi değerlere saygılı olmayı, insan hak ve hürriyetlerini esas alırlar, Moskova’dan emir almazlar. Bizimkilerine göre onlar burjuva, emperyalisttir. Bizimkiler nereye giderler?. Roma’daki 22 Ocak toplantısına katılırlar.

Roma Toplantısı, İtalyan Komünist Partisi ve D’İtalyan Proleter Partisi tarafından tertip edilen gizli bir toplantıdır. Bu toplantıya aşırı solda olan, garplı sosyalizmi kabul etmeyen, doktrinci ve Marksist felsefeye bağlı partiler katılmışlardır. Akdeniz Havzasında meydana gelen ciddi olaylar incelenmiştir: İsrail’in Arap ülkelerine saldırması ve Arap topraklarını işgal altında buldurması, Yunanistan’da Hükümet darbesi, Kıbrıs buhranı ve havzada NATO’nun

faaliyetlerini arttırması vs. Bazı temsilciler, bu olumsuz gelişmelerin ABD emperyalizmi olduğunda ittifak etmişlerdir. Bu ittifak edilen görüş gereğince Akdeniz Havzasında Rusya'ya yardımcı bir politika temin maksadıyla, gizli manada komünist ve progresist partiler toplanmıştır. Ki bu partiler içinde iktidarda olan muhalefette olan ve illegal olanları da vardır.

TİP'in Roma'daki diğer bir faaliyeti İtalyan Komünist Partisi ve BAAS partisi ile yakın temaslar kurmalarıdır. BAAS partisi, aşırı solcu ve bilimsel sosyalizmi kabul eden bir parti olup tüm ilişkileri Demirperde ülkeleriyledir.

TİP, sosyalizme geçmek için tek cephe hareketinde ve Kurtuluş Savaşında öncü olarak işçi sınıfını kabul eder. Anayasamızın ve kanunlarımızın bir sınıf tahakkümünü reddetmesine rağmen bütün konuşmaları ve faaliyetleri TİP'in, işçi sınıfı, emekçi sınıfını hâkim kılma gayesine yöneliktir.

Sükan, "Devlet aleyhinde faaliyette bulunanların, nizamı bozmayı yeltenenlerin her türlü faaliyetlerini, evet nefes alışlarını dahi takip etmekteyiz. Meşru hudutlar içerisinde ve kanunların tanıdığı hak ve yetkiler içerisinde..." demiştir.

Türkiye'de tüm bozguncu hareketlerin merkezinde TİP vardır. NATO'ya karşı eylem ve söylemlerinin kaynağı Moskova'nın emridir

Bakan Sükan'ın, Çetin Altan'la Nazım Hikmet üzerinden polemige girmesi neticesinde AP ile TİP arasında kavga çıktığından Meclis Başkanı, celseyi tatil etmiştir.³¹⁶

20 Şubat 1968 günü, Meclis 2'nci oturumunda İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İçişleri Bakanlığı bütçesi hakkındaki konuşmasına devam etmiştir.

Sükan, Meclis faaliyetine ara verilen konuşmasında, konuşmasının muhtevasına karşı TİP dışında karşı diğer partilerden olumsuz bir reaksiyon gelmediğini ve tasvipkar olduklarını ifade etmiştir. Ki benim burada verdiğim beyanlarımın tamamı TİP mensuplarının resmi mahiyette olan açıklama ve yazılarıdır. Nazım Hikmet, hakkında Atatürk devrinde Türk mahkemelerince mahkûm edilmiş, vatana ihanetle suçlanmış; afla çıkınca Polonya'ya kaçmış ve orada Türk olmadığını aslen Leh olduğunu belirterek soyadını Verzanski olarak değiştirmiştir. Bu kişi oradan da Moskova'ya geçmiş Stalin'e, Moskova'ya, Rusya'ya övgüler yağdırmıştır. Bu vaziyette olan bir şairi, vatanperver Türk şairi olarak kabul etmek ve müdafaasını yapmak mümkün müdür?

Sükan, bütçe üzerinde konuşan konuşmacıların üzerinde durdukları önemli bir konuda devlet idaresinin modernleşmesi olduğunu belirtmektedir. Türk idaresinin hızlı ve etkin çalışmasına ve günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek idari mekanizmayı iyi işletebilecek olan mevzuatın bir an evvel Meclisten çıkartılmasının gerekli olduğu hususuna dikkat çekmiştir.

³¹⁶ MM, B:45, 19.02.1968, O:3, ss.372-381.

İçişleri Bakanlığının gerek kamu idaresi gerekse mahalli idareler yönünden daha rasyonel çalışması ve hizmet görmesi için hazırladığımız kanun taslaklarının bir kısmı Meclise sevk edilmiş, bir kısmı da Bakanlar Kurulumuzun tetkikine sunulmuştur.

Emniyet ve asayişin mükemmel olması, arzu edilen şekle kavuşması ve huzur ve sükûnun tesisi her şeyden önce mükemmel bir zabıta teşkilatıyla mümkündür. Gelecek yıllarda gerek polisimizi gerek jandarmamızı modern cihazlarla, silahlarla, vasıtalarla teçhiz etmek suretiyle, aynı zamanda onlara yeterli eğitim vermekle 1968 yılı ve sonraki yıllar yurt emniyeti ve asayiş bakımından daha huzurlu oluşması temin edilecektir.

CHP sözcüsü arkadaşımız, Hükümet Zonguldak ve Osmaniye’de gerekli tedbirleri almadı iddiasında bulundu. Her iki olayda da Hükümet büyük tahriklere rağmen basiretli ve soğukkanlı hareket etmiştir. Zonguldak’ta şimdi suçlu buluna 9 kişi adalete teslim edilmiştir. Bunlardan 4’nün işçilikle alakası yoktur, ikisi de TİP Zonguldak il teşkilatı üyesi olan kişilerdir.

Trafik meselesi üzerinde ciddiyetle eğilmesi gereken bir husus memleketimizde meydana gelen kazalarda her yıl 3.000 kişi ölmekte, 14.500 vatandaşımız yaralanmakta ya da sakat kalmakta ve milli gelirimizden 600 milyon lira heba olmaktadır. Yeni Trafik Kanunumuz tamamlanmak üzeredir. Bölge trafik teşkilatının kurulmasından sonra trafik kazalarında, yaralanmalarda ve ölümlerde %20’ye yakın azalma olmuştur. 1968 yılında yeni bütçemiz ile bölge trafik teşkilatı sayısını iki katına çıkartılacaktır.

Konuşma hitamında, Meclis Başkanı İçişleri Bakanına soru sormak isteyen milletvekillerine tek tek söz vermiştir. Bakanın, milletvekillerine verdiği cevaplar:

-Hakkâri Milletvekili Ali Karahan, toplum polisine haklı olarak mesailerinden dolayı ödenek verilirken diğer polislerin de faydalanması düşünülüyor mu; Sayın Bakan jandarmayı helikopterlerle jetlerle tahkim etmeyi taahhüt etmektedir. Böyle büyük masrafları yeni araç alımında, karakollar arasındaki telefonların iletişim imkânlarını arttırmak için Bakanın bir gayreti var mıdır, diye sormuştur.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, toplum polisinin gördüğü hizmetler diğer polislerin hizmetlerinden farklı mahiyettedir olup toplum polisi, tamamen toplum hadiselerine ve çok önemli toplum meselelerine el koyan bir kuruluş mensubudur ve Türkiye’nin yeni şartlarına göre kurulmuş teşkilattır, demektedir. O nedenle diğer polislerden toplum polisine 225 liralık farklı barem uygulanmaktadır. Aradaki farkı kaldırma çalışmalarımız mali imkânlar dâhilinde olacaktır. Helikopter, Türk zabıtası için arama, kurtarma, takip ve diğer maksatlar için gerekli modern bir araçtır. 1968 Haziran ayına kadar Jandarma teşkilatımıza 11 tane helikopter alınacaktır. Karakollar arasında telli telefon muhaberesi konusunda ise, bu haberleşmenin

demode olduğu daha hızlı ve güvenli olduğu için Jandarma teşkilatına 1.500 adet telsiz verilecektir.

-Gaziantep Milletvekili Ali İhsan Göğüş, son zamanlarda Mardin'in Mazıdağı ilçesinde asayişin bozulduğuna dair haberler almakta olduğunu; katil vakası faillerinin 40-50 kişi olup silahlı olarak o mıntıkada dolaştıkları; hükümetin otoritesini sarstıkları iddia edilmekte olduğunu söylemiştir. Yöre halkının evlerinden çıkamadığı, işyerlerine gidemediği, hürriyetlerinin kısıtlandığı bu halde suçlular niçin yakalanamamaktadır? Jandarma kumandanın, mıntikanın karlı kaplı olduğu zamanda değiştirilmesine niçin lüzum duyulduğu, Derik Ziraat Bankası Müdürünün dövüldüğü, Tarım Müdürünün dövüldüğü, İdil Kaymakamının evine silah atıldığı doğru mudur, bu konuda Bakanın bilgisinin olup olmadığı sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Mardin'de emniyet ve asayiş son iki seneden beri önceki yıllara göre güneydoğu vilayetlerindeki duruma göre çok daha üstün olduğunu, 1966-1967 yıllarında suç işlemiş, asayişe müessir suç işlemişlerin jandarma bölgesinde yüzde 90'ın suçluları yakalandığını beyan etmiştir. Mazıdağı İlçe Jandarma Kumandanı arkadaşımız hem jandarmanın hem de mülkiye müfettişinin tahkikatı neticesinde oradaki asayiş olaylarını nedeniyle görülen lüzum üzerine alınmıştır. Mazıdağı'nda 47 tane faili meçhul hadise yoktur. Bakan Sükan, Derik Kaymakamının ve Ziraat Bankası müdürünün dövülme hadisesini şimdi sualinizden öğrendim, bu hususu tahkik eder ve neticeyi size yazılı olarak bildiririm, demiştir.³¹⁷

Cumhuriyet Senatosu'nda İçişleri Bakanlığı Bütçesi üzerine Faruk Sükan, 27'nci Birleşimde konuşmasını yapmış ve 5 Şubat 1968 pazartesi sabaha karşı saat 3.45'te İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bütçeleri birlikte kabul edilmiştir..³¹⁸

"Meclis'te gece yine kavga çıktı" başlıklı haberde, bütçe müzakeresi esnasında Bakan Faruk Sükan, Millet Meclisi'nde konuşurken saat 01,55'te şiddetli bir kavga çıkmış, bazı AP'li milletvekilleri, Bakanın sözlerine müdahalelerde bulunan TİP'lilerin üzerine yürümüşlerdir. Başkan Nurettin Ok, celseyi tatil etmiştir, bilgisi yer almıştır.³¹⁹

Ertesi günü Cumhuriyet "AP'liler Meclis'te TİP'lileri dövdü" diye manşet haberiyle çıktı. Sükan, TİP için takibat açıldığını söylerken Demirel'e cevap veren İnönü "Zorbaların gözü kararmıştır" şeklinde son zamanların en ağır ve suçlayıcı konuşmasını yapmıştır. Meclis'teki olaylar da AP'liler, TİP'lilere hücum etmiş: Yunus Koçak, Çetin Altan, Kemal

³¹⁷ MM, B:46, 20.02.1968, O:2, ss.431-436.

³¹⁸ CS, B:27, 04.02.1968, O:4, ss.495-534.

³¹⁹ Cumhuriyet, 20 Şubat 1968, s.1.

Nebioğlu, Ali Karcı, Rıza Kuas, Sadun Aren ve Cemal Hakkı Selek'i dövmüş ve hırpalamışlardır. TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, olaylardan önce Faruk Sükan'ı grubunu tahrik etmekle suçlamıştır.³²⁰

İçişleri Bakanlığı bütçesi görüşmelerinde sürekli Bakana sataşan Çetin Altan, bir ara "Nazım Hikmet en büyük şairdir" demesi üzerine sabah 2'de Meclis'te büyük bir arbede çıktığı Çetin Altan'ın yumruklandığı haberi Hürriyet'te yer almıştır.³²¹

2.2.122. Senatör Sadık Artukmaç'ın Kaymakamların Nakillerine dair Sözlü Sorusu

Yozgat Senatörü Sadık Artukmaç, 29 Aralık 1967 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanan kararname ile görev yeri değiştirilen 72 Kaymakama dair İçişleri Bakanı tarafından sözlü cevaplandırılmak üzere soru yöneltmiştir. (6/488). Yapılan nakillerin, Kaymakamların Nakil Yönetmeliği ile ne surette bağdaştığı; kış şartları nedeniyle kaç kişinin görev yerine gidemediği; halen kaç ilçenin kaymakamsız olduğunu, halen kaç kaymakamın başka memuriyetlere geçmek için Bakanlıktan muvafakatname istediği ve Kaymakamlığın cazip meslek haline getirilmesi için ne gibi tedbirler alındığı şeklinde sorular yöneltmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Kaymakamların nakilleri ile ilgili 1965 tarihli yönetmeliğin yürürlükte olduğunu ve yönetmeliğe göre de kaymakamların nakil dönemlerinin Nisan, Mayıs ile Ağustos, Eylül ayları olduğunu söylemiştir. 1967 yılı Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının son senesi olması icra programlarının farklı kaymakamlarca ikmalî fevkalade sıkıntılı durum çıkartacağı için ve 15 Kasım Kıbrıs hadiseleri dolayısıyla bazı kazaların kaymakamlarının, idare amirlerinin mahallinde bulunmaları milli güvenlik bakımından zaruri olduğu için Eylül ayında yapılması gereken nakiller 3 ay geciktirilmiştir.

Tayini yapılan 72 kaymakamdan doğuya ve mahrumiyet bölgelerine gidip görevine başlamayan hiçbir kaymakamımız yoktur. Halen ülkemizde 571 kazadan 111'inde kaymakam yoktur. Şimdi askerliği ikmal eden 25 kaymakamımız daha göreve başlayacaklardır, böylece kaymakamsız kaza sayısı 90'a düşecektir. Sözlü soru verildiği zamana kadar istifa etmiş tek kaymakamımız doğudan Sındırgı'ya tayin edilmiş arkadaşımızdır; tamamen ailevi ve hususi sebeplerden ötürü görevinden çekilmiştir. İçişleri Bakanlığının kaymakamlık mesleğini maddî ve manevî açıdan cazip hale gelmesi için çalışmaları devam etmektedir.

Bakanın konuşmasından söz verilen Senatör Artukmaç, yapılan nakillerin siyasi olarak veya yolsuzluk yapıldığı şeklinde iddialar öne sürmediğini, nakillerin gecikme nedenlerinin de makul olduğunu ama yapılan nakillerin yürürlükteki yönetmeliğe aykırı yapıldığını ve kış dönemi yerine Nisan ve Mayıs ayları beklenebilirdi diye tenkitlerini dile getirmiştir.³²²

³²⁰ Cumhuriyet, 21 Şubat 1968, ss.1,7.

³²¹ Hürriyet, 20 Şubat 1968, s.1.

³²² CS, B:37, 27.02.1968, O:4, ss.1515-1519.

2.2.123. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Ankara'nın Trafik Sorunu Hakkında Yazılı Sorusu

Ankara şehrinin trafik problemine dair İmar ve İskân Bakanı ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/521). Önergede, Ankara'da gittikçe güçleşen trafik problemini çözmek için belediyenin yapmak istediği yeraltı geçitleri projeleri niçin bekletildiği; daha ucuz kolay trafik sağlamak için Devlet eliyle bir yeraltı şehir içi tren hattı yapılması düşünülemez mi; Ankara Belediyesine yapılan Devlet yardımı, niçin bazı belediyelere göre azdır, Devletin belediyelere ödeme yaparken hangi ölçüleri esas aldığı sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 197 Sayılı Kanun'la "Motorlu Kara Taşıtları Vergi Kanunu'na" göre alınan vergiler ve Karayolları Trafik Kanununa göre tahsil edilen trafik cezalarının %19'nun alınarak İller Bankası nezdinde, Bakanlığımız emrinde "Müşterek Trafik Fonu" adıyla her yıl bir hesabın açıldığı ve bu hesaptan trafik konusunda kendi imkanlarıyla yetersiz kalan belediye ve özel idarelerine; yapılan talepler incelendikten sonra hazırlanan yıllık programlar dâhilinde kaynak tahsisi yapılmakta olduğunu ifade etmiştir.

197 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiğinden bugüne mahalli idarelere 46.514.788 lira kaynak aktarmış, bu meblağın %16'sını teşkil eden 7,364.648 lira Ankara Belediyesine, 14.573.000 lira da İstanbul Belediyesine tahsis edilmiştir.

İçişleri Bakanlığı Bütçesinin "Belediyelere yardım" tertibine konulan ödenek ise, Resmi Gazete'nin 26.04.1967 tarih ve 12583 sayılı nüshasında yayınlanan Yönetmelik gereğince "Son yıl kesin hesaplarına göre gelirleri toplam 200.000 liranın altında olan belediyelere" dağıtılması esaslı kabul edildiğinden, bu yardımdan Ankara Belediyesi'nin yararlanma imkânı bulunmamaktadır. Ve yardımların dağıtılmasında adaletsiz bir durum mevcut değildir.³²³

2.2.124. Çorum Milletvekili H. Latif Sarıyüce'nin Kırklareli'ndeki Patlama Hakkında Sorusu

Askeri birliklere ait patlamamış mermilere dair Milli Savunma Bakanı ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/367). Önergede, 26 Nisan 1967 günü Kırklareli şehrinde, pazar yerinde infilak eden bir mermi ile 9 vatandaşımızın hayatını kaybettiği, bir o kadarının da ağır yaralandığı; askeri birliklere ait patlamamış mermilerin nasıl olurda hurda eşya gibi alınıp satıldığı; emniyet, jandarma ve askeri birliklerin bu konuda ihmallerinin olup olmadığı; bu konuda bir tahkikat açılıp açılmadığı, kazada hayatını kaybedenlerin yakınlarına ve yaralılara tazminat ödenip ödenmeyeceği sorulmaktadır.

³²³ MM, B:55, 29.02.1968, O:1, ss.740-741.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, patlayıcı maddenin topçu atışlarının yapıldığı yerden bir grup şahıslarca alınıp hurdacı esnafı Yücel Bolpaça'ya sattıkları tespit edilmiştir, demektedir. İnfilak sonrası adı geçen şahıs tedbirsizlik neticesi infilaka, ölüm ve yaralanmalara sebebiyet verdiği için tevkif edilmiş; diğer şahıslara da patlayıcı madde bulundurmak ve satmaktan kovuşturma başlatılmış yine dükkânında patlayıcı madde bulunduran Tevfik Terzioğlu hakkında kamu davası açılmıştır.

İnfilak olayında emniyet, jandarma mensupları hakkında dikkatsizlik, tedbirsizlik ve ihmallerinin görülmediği için kovuşturma açılmadığı; askeri makamların kendi yönlerinden yapmakta oldukları tahkikat konusunda İçişleri Bakanlığı'nın bilgisinin olmadığı ve patlamada ölen ve yaralananların ailelerince Kırklareli Hukuk Mahkemelerinde bugüne kadar açılmış tazminat davası olmadığı anlaşılmıştır.³²⁴

2.2.125. Giresun Milletvekili Kudret Bosuter'in Bakanlığa Açılan Davalar Hakkında Sorusu

İçişleri Bakanlığı aleyhine açılan davalara dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/613). Önergede 1961 ve 1967 yılları sonuçlanmış davaların ne kadarı lehe ne kadarı aleyhe sonuçlandığı; tashih karar taleplerini kaçının kabul edildiği ve lehe ve aleyhe sonuçlanan davalar için hukuk servislerine mensup personele ne kadar vekalet ücreti ödendiği sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1961-1967 yıllarında Bakanlık aleyhine açılan davalarla ilgili yapılan inceleme sonunda:

-1961-1967 yıllarında Bakanlık aleyhine 3174 dava açılmış bunlardan 1617 adedi Bakanlığımız lehine ret, 112 adedi süre aşımı bakımından ret, 86 adedi husumet tevcihi bakımından ret, 70 adedi de hakkında karar verilmesine gerek olmadığı şeklinde olup toplamda 1885 dava reddedilmiştir. Geriye kalan 1289 davanın 619 adedi Bakanlığımız aleyhine bozulmuş, 670 adedi hakkında da henüz karar çıkmamıştır.

-Bakanlığımız aleyhine neticelenmiş davalar için Danıştay'a harç ve pul bedeli olarak 1961-1967 yılları için toplam 13.950,59 lira; avukatlık ücreti olarak da 9.325 lira ödeme yapılmıştır.

-Bakanlığımız 1961-1967 arası için 21 karar tashihi talebinde bulunmuş; bunlardan 3'ü kısmen ret kısmen Bakanlık lehine; diğer 3'ünün kararı çıkmamış ve geri kalanlara da Bakanlık aleyhine ret kararı verilmiştir.

³²⁴ MM, B:57, 04.03.1968, O:1, ss.175-176.

-Lehte ve aleyhte sonuçlanmış davalar için bakanlık Hukuk servislerine mensup görevlilere vekâlet ücreti altında bir ödeme yapılmamıştır, şeklinde yazılı cevap vermiştir.³²⁵

2.2.126. Senatör Kadri Kaplan'ın Ankara Belediyesi Çalışmalarına dair Yazılı Sorusu

Cumhuriyet senatosu tabii üyesi Kadri Kaplan, 15 Ocak 1968 tarihli Milliyet Gazetesindeki haberde yer alan Ankara Belediye Başkanın Mimar Odası Kongresinde yaptığı konuşmada öne sürdüğü fikir ve iddialarına dair İmar ve İskân Bakanlığı ve İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir. (7/422). (İmar ve İskân Bakanlığının cevabı 10.02.1968 tarihli 33'üncü Birleşim tutanağındadır). Önergede, köşklere başlayıp resmi dairelere sirayet eden kaçak inşaatların olup olmadığı, gecekondular sayısının artmasında da bu kötü uygulamanın sebep olduğu ve iktidarların baskısı altında Belediyenin iş göremez hale düştüğü iddiaları ile Ankara'nın kirli havadan kurtulması yolunda Belediyenin çalışmalarına engel olan tutumların neler olduğu sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Ankara Belediyesi çalışmalarıyla alakalı yöneltilen yazılı soru önergesindeki hususların 6785 Sayılı İmar Kanunu tatbikatına ilişkin olması nedeniyle İmar ve İskân Bakanlığını alakadar ettiğini ve önergedeki soruların mezkur Bakanlıkça cevaplandırıldığı anlaşılmış olduğundan ayrıca İçişleri Bakanlığınca soru önergesine cevap verilmesine gerek olmadığı şeklinde mütalaa edildiğini ifade etmiştir.³²⁶

2.2.127. Afyonkarahisar Milletvekili Şevki Güler'in Aliçomak Köyü Muhtarı Hakkında Sorusu

Afyon ilinin Aliçomak köyü muhtarına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/613). Önergede, Afyon'un Emirdağ ilçesi Aliçomak köyü muhtarının hangi tarihten beri muhtar olduğu, köy nüfusuna ne kadar yeni aile kaydettiği, muhtar hakkında Kaymakamlıkça açılmış bir tahkikat, görevden uzaklaştırma kararı var mıdır, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Aşağı Aliçomak köyü muhtarı Mehmet Karatay'ın 27.11.1966 tarihinde seçilerek 03.12.1966 tarihinde görevine başladığını ifade etmiştir. Muhtar olduktan sonra 54 kişilik 13 aileyi köy nüfusuna kaydetmiştir; yeni nüfusa kaydolanlardan 2 şahıs köyde ikamet ederken diğerlerinin Karakuyu, Davulga ve Emirdağ'da ikamet ettikleri gibi adı geçen köyle irtibatlarının bulunmadığı, asıl menşei yerleri ile bağlantılı oldukları tespit edilmiştir. Köy muhtarı hakkında Mürsel Yücesan ve 156 arkadaşının ihbar dilekçesi üzerine

³²⁵ MM, B:57, 04.03.1968, O:1, ss.179-180.

³²⁶ CS, B:41, 19.03.1968, O:2, s.198.

Emirdağ Kaymakamlığınca tahkikat açılmış ve soruşturmanın selameti açısından görevden el çektirilmiştir.³²⁷

2.2.128. İçişler Bakanı Faruk Sükan'ın Bozkurt ve Abana Hakkında Konuşması

Abana ve Bozkurt adları ile iki ilçe kurulması hakkında kanun tasarısı ile Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin ve 173 arkadaşının Kastamonu İline bağlı Bozkurt adı ile bir ilçe kurulmasına ait kanun teklifi ve Cumhuriyet Senatosu Kastamonu üyesi Ahmet Nusret Tuna'nın Bozkurt adıyla bir ilçe kurulması hakkında kanun teklifinin Mecliste müzakeresi esnasında İçişleri Bakanı Faruk Sükan, konuşmak için söz almıştır.

Abana, 1945'te çıkarılan kanunla 8 yıl kaza olmuş, 1953 yılında da kaza merkezi Bozkurt'a nakledilmiş, Abana köy halinde kalmış. Konuyu gündeme getiren CHP'li arkadaşlar, CHP'li 3 koalisyon ve müstakil Halk Partisi zamanında 1961-1965 arasında gerekli müdahale edilerek Abana neden tekrar kaza yapılmamıştır. CHP'li Raşit Ülker'in konuşmasından anladığımız Bozkurt'un mutlak olarak kazalığını istememektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin Haziran 27'de Bozkurt'un kazalığını iptal etmiş, ondan hemen sonra da Meclis tatile girmiş ve iptal gerekçesi de gelmemiştir. Ve ancak 15 Kasım'da gerekçe ilan edilmiştir. Hükümet kanun icabı, hem de iki mahallin birden ilçe olmasını ihtiva eden kanun tasarısını hazırlayıp, komisyonlara sevk etmiştir. 6 ay süren kanuni boşluk devresinde de kamu hizmetlerinde aksama olmaması için Hükümet, Abana ve Bozkurt'u köy hüviyetinden çıkarıp nahiye haline getirmiştir. Bu işlemlerde bir art niyet aramak hak suiistimalidir.

1945 yılında 4769 Sayılı Kanun'la Abana ile birlikte 9 tane daha nahiye kaza olmuştur. Bu kanun metninde hiçbir kazanın köyleri sayılmamıştır. 5442 Sayılı Kanun'a göre hangi köylerin hangi kazalara bağlanacağı hususu doğrudan idarenin tasarrufu içindedir. Yani Abana ve Bozkurt'a bağlanması istenilen köyler il genel meclisi tarafından tetkik edilerek belirlenir; İçişleri Bakanlığı da muayyen formaliteleri yerine getirerek tasdik eder.

Kazalara bağlanan köyler tamamıyla köylülerin istekleri ve il genel meclisinin tespitleri neticesinde yapılmıştır. Bakan Sükan, köylerin kazalara bağlanmasıyla alakalı şikâyet varsa, iktisadi bakımdan hatalar yapılmışsa diğer yerlerde yaptığımız gibi karar tashihi cihetine gidilir, demiştir. Bu işlem, kanun mevzuu değildir ve idarenin yetkisi içinde bulunmaktadır.³²⁸

Cumhuriyet Senatosu'nun 02.07.1968 tarihli 57. Birleşiminde Bozkurt ve Abana isimli iki ilçenin kurulması hakkındaki kanun tasarısı Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon raporunun okunup ve müzakeresi yapılmış olup Senatonun 58. Birleşiminde de tasarının maddeleri ve tümü görüşülerek kanunlaşması kabul edilmiştir.³²⁹

³²⁷ MM, B:69, 05.04.1968, O:1, ss.570-571.

³²⁸ MM, B:73, 12.04.1968, O:1, ss.731-732.

³²⁹ CS, B:58, 03.07.1968, O:1, ss.287-304.

“İlçe olmazsa Abana, mücadeleye başlayacaktır” başlıklı haberde CHP’nin bir bildiri ile Hükümete çattığı, böylelikle bir süredir AP-CHP arasında var olan “bahar havası” nedeniyle grup üyelerinin tenkitlerinin hedefinde olan CHP, Abana’yı tekrar ilçe haline getiren Anayasa Mahkemesi kararının AP Hükümetini, Anayasayı açıkça çiğnemekle suçlamıştır. Hükümet adına yapılan açıklamada ise Anayasa Mahkemesi kararı üzerine müddeti içinde bir tasarıyı Meclis’e sevk ettiklerini ve Anayasa dışı bir davranış içinde olmadıklarını belirtmişlerdir.³³⁰

2.2.129. Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci’nin Lice Karaz Köylüleri Hakkında Sorusu

Diyarbakır’ın Lice İlçesi, Karaz köylülerine, orman muhafaza memurları ile jandarma tarafından yapılan silahlı tecavüz ve harekete dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/684). Önergede, üstü açık kamyonla Diyarbakır’a gelmekte olan köylülere şehre girişte orman muhafaza memurları tarafından ateş açıldığı; hakarete uğrayan köylülerin jandarmalarca yakalanarak nezarete atıldıkları ve burada dövüldükleri, nezarete aç susuz bırakıldıkları iddiaları yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, mezkur kamyonun Orman Muhafaza Memurluğu önünden geçtiği sırada kamyonda kaçak odun gören memurların kamyonu durdurmak istemelerine riayet etmeyen kamyon kaçarak ve jeeple takip eden orman muhafaza memurlarına ateş açıldığını ifade etmiştir. Yakalanan kaçakçılar, nezarete dövülmemiş, aç susuz bırakılmamış olup 24 saat dolmadan Adliyeye sevk edilmişlerdir. Yakalanan kamyonun sahibi olan köy muhtarı soruşturmanın gizliliği açısından hiçbir sanıkla görüştürülmemiş, getirdiği yemekler jandarma vasıtasıyla sanıklara verilmiştir.

Kiraz köylülerinin daimi olarak orman kaçakçılığı ile uğraşmaları, orman muhafaza memurlarının da buna karşın görevlerini yapmalarına, iki taraf arasında husumet var iddiasıyla açıklamaya çalışmak mesnetsizdir. İki taraf hakkında tahkikat tarafsız yapılmakta olup orman muhafaza memurlarının korunması bahis konusu olmamıştır. Nezarete, kaçakçılık sanıklarına jandarma personeline gayrikanuni bir muameleye girişilmemiştir.³³¹

2.2.130. İstanbul Milletvekili Reşit Ülker’in Mahalle Bekçilerin Kıyafetleri Hakkında Sorusu

Çarşı ve mahalle bekçilerinin “Kıyafet ve Teçhizat Yönetmeliği’nin” tatbikatına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/722). Önergede, mezkûr yönetmelikte olmasına rağmen bekçi ve bekçi adaylarına her yıl 2 takım elbise, 2 çift

³³⁰ Cumhuriyet, 29 Aralık 1967, ss.1,7.

³³¹ MM, B:74, 10.06.1968, O:1, ss.57-59.

ayakkabı, 2 gömlek, 2 yılda 1 palto ya da meşin ceket verilmesi zorunlu olmasına rağmen birçok ilde bu ihtiyacın yerine getirilmediği; bu durumun sebebinin ne olduğu sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 22 Temmuz 1966 tarihinde yürürlüğe giren 772 Sayılı kanunun öncesinde ve sonrasında bekçilerin tüm masrafları halktan toplanan paralarla temin edilmekteydi; 25.07.1967 'de kabul edilen ve 03.08.1967 tarih ve 12664 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 920 Sayılı Kanunla Çarşı ve Mahalle Bekçileri teşkilatının personel, yönetim, araç, gereç, kurs, hizmet masrafları dâhil tüm masraflar Devlet tarafından il özel idarelerince ödenmesi kayıt altına alınırken ancak, 920 sayılı Kanun yürürlüğe girdiğinde ödenekle ilgili tasarı kanunlaşmadığından devletçe il özel idarelerine gerekli ödeme yapılamamış ve bu durum karşısında İller Bankasından bekçilerin sadece ücretlerini karşılayacak para temin edilmiş olduğunu ifade etmiştir.

22.12.1967'te 974 Sayılı Ödenek Kanunu kabul edilmiş ve bu kanunla 920 Sayılı Kanun'un gerektirdiği giderler adı altında bütçeye 61.115.000 lira olağanüstü ödenek konulmuştur. Bunu dağıtımı 21 Ocak 1968'te yapılmıştır. 1968 mali yılı il özel idare bütçelerine, ek bekçi ödenekleri tam olarak konulduğundan usulüne göre malzemeler satın alınarak tedarik edilecektir.³³²

2.2.131. Aydın Milletvekili M. Kemal Yılmaz'ın Köy Bekçilerinin Ücretleri Hakkında Sorusu

Köy koruyucusu ve kır bekçisi ücretleri ile teçhizat ve elbise bedellerinin Devlet bütçesinden ödenmesine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/459). Önergede, çarşı ve mahalle bekçileri gibi köy koruyucusu ve bekçilerinin ücretlerinin de Devlet bütçesinden ödenmesi ve şehirli vatandaşlar bekçi ücreti ödemezken köylülerin ödemesi adalet prensibiyle bağdaşmakta mıdır, diye sorulmaktadır.

Bakan Sükan, şehir ve kasabalarda görev yapan çarşı ve mahalle bekçileriyle köylerde ve çiftçi mallarını korumada görevli korucu ve bekçilerin arasında mahiyet farkı olduğu söylemektedir. Bu nedenle köy halkının korucu ve bekçi ücretlerini ödemedeki adalet prensiplerine aykırı bir durum bulunmamaktadır.

Mahalle ve çarşı bekçilerine 1967 yılı için ödenecek ücret miktarı 72.144.202,36 lira ve toplam giderler 104.812.00 liradır. Halen köylerde görevli bekçilere ödenen ücret toplamı da 30.911.404 liradır. Bakanlığımızca yeni hazırlanan Köy Kanunu tasarısında köy gelirleri arttırılacağından bekçi giderlerinin karşılanması zor olmayacaktır.³³³

³³² MM, B:74, 10.06.1968, O:1, ss.87-88.

³³³ MM, B:81, 26.06.1968, O:1, ss.426-427.

2.2.132. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Muhtar ve Belediye Başkanları ile İlgili Sorusu

AP Hükümeti kurulduğundan beri kaç köy muhtarı ve belediye başkanının idari tahkikat sebebiyle işten menedildiğine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/479). Önergede, Köy Kanunu 41'inci maddesine göre kaç muhtarın görevine son verildiği; idari tahkikatlar nedeniyle kaç muhtar geçici görevden el çektirildiği aynı dönemde kaç belediye başkanının soruşturmalar nedeniyle işten el çektirildiği sorulmaktadır.

1965 yılı Ekim ayında kurulan AP iktidarında, Köy Kanunu 41'inci maddesine göre 144 köy muhtarının görevine son verildiği; yapılan soruşturmalar nedeniyle de işten el çektirilen 207 muhtar olduğunu ifade eden Bakan Sükan, bu süre zarfında idari tahkikat nedeniyle el çektirilen belediye başkanı sayısının 7 olduğunu ifade etmiştir. Mülkiye müfettişleri, Mülkiye Teftiş Heyeti Tüzüğüne göre belediye başkanları hakkında soruşturmaları titizlikle yürütmektedirler. İşten el çektirme hususunda takdir yetkisinin hizmet yararına kullanılmasına özellikle özen gösterilmektedir. Bu itibarla belediye başkanlarının tüzükte yazılı sebepler bulunmadan işten el çektirildiği iddiaları hadiselerle örtüşmemektedir.³³⁴

2.2.133. Manisa Milletvekili Mustafa Ok'un Köy Okullarının İhtiyaçlarıyla Alakalı Sorusu

Köy okullarının ihtiyaçlarına ve köylerdeki hazine arazilerinin satış şekline dair Köy İşleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Milli Eğitim, Gümrük ve Tekel, İmar ve İskân, Ulaştırma ve İçişleri Bakanlıklarınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/524). Önergede, köylülerin okullarına kömür ve odunun kendilerince temin edilmesinden şikâyetçi olduklarını; köylerdeki hazinece açık artırma usulü satılan arsaların zenginlerce alındığını, fakir kişilerin ev sahibi olamadıkları; ihtiyaçlara cevap vermeyen Köy Kanunu'nda değişiklik yapılması talepleri bulunmaktadır.

Halen yürürlükte olan 1924 tarihli 442 Sayılı Köy Kanununun günümüz ihtiyaçlarına yenilemek amacıyla hazırlanan tasarı, görüşleri alınmak üzere bakanlıklara, valiliklere ve akademik kurumlara gönderilmiştir. Değerlendirmeler tamamlandığında tasarı Başbakanlığa sunulacaktır. Bu tasarıda, köylerde ihtiyacı olan köylülere ucuz ev arsası sağlanması dikkate alınmıştır.

Manisa ilinin merkez ilçesine bağlı Yayla köyündeki jandarma karakolunun Osmançalı bucak merkezine alınması talebi zaman zam yapılmış olsa da: Yayla köyü ile bucak arasının 4

³³⁴ MM, B:81, 26.06.1968, O:1, ss.427-430.

kilometre olması, Yayla köyündeki jandarma binasının yeni, plana uygun ve jandarma mülkiyetinde olması, Yayla köyünün bucak merkezi köylerine göre daha merkezi yerde olması, Yayla köyünde yeni bir sağlık tesisinin olması ve Osmançalı bucağında temin edilen binanın karakolun ihtiyacını karşılayacak durumda olmaması nedeniyle Yayla köyünde karakol, bucak merkezine nakledilmeyecektir.

22.12.1967 tarihinde, vekil kaymakamla idare olunan Manisa'nın Kula ilçesine kaymakam ataması yapılmıştır.³³⁵

2.2.134. Kırklareli Milletvekili H. Tahsin Uzun'un Karamusul Köyü ile Alakalı Sorusu

Lüleburgaz'ın Karamusul köyünde yaptırılan sağlık ocağı ve Atatürk büstüne dair İçişleri Bakanınca yazılı olarak cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/584). Önergede, köyün ortak malı olarak kullanılan yere yapılan binanın sağlık ocağı ve okuma salonu olarak kullanılmakta olduğu; bina önüne bahçe, havuz ve Atatürk büstü konulduğu ama bazı kimselerin köyde bu binanın yıkılmasını, Atatürk büstünün kaldırılmasını istedikleri yazılıdır. Eğer bu yapılanlar usulsüz olmuşsa Atatürk Büstünün açılışından önce valilik niçin gereğini yapmamıştır, denilmektedir.

Mezkur yerle alakalı köy halkından Şükrü Şahin, yapılan tesislerin evinin ve dükkanın önünü kestiği ve dolayısıyla haklarına tecavüz edildiği iddiası ile 5917 Sayılı Kanun'a dayanarak kaymakamlığa başvurmuş; müspet netice alamayınca genel hükümler dâhilinde adli mercilere başvurmuştur. Ve dava devam ederken tesisi önüne Atatürk Büstü konulmuştur. Dava, karara bağlanmış, Yargıtay tasdik etmiş; köy muhtarlığı, tashih kararı talebinde bulunmuştur.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, mesul idare amirlerinin görev alanlarında asayişle ilgili gerekli tedbirleri almak vazifeleri gereğidir. İdari makamlara intikal eden şekli ile inşaatın usulsüz veya kanunsuz yapıldığı hakkında malumat sahibi olmaması ve herhangi bir müdahalede bulunmaması da gayet normaldir, demiştir.³³⁶

2.2.135. Afyonkarahisar Milletvekili Muzaffer Özdağ'ın Rize Adliyesi Hakkında Yazılı Sorusu

Rize Adliyesinde vuku bulan olaylara dair Adalet ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/630). Önergede, Rize halkının Cumhuriyet Adliyesinin Devlet kuvvetlerinin koruması dışında bırakılmasının sebebinin ne olduğu; mütecavizlerin adliyeyi sindirmek gayesi ile ağır ceza reisi ve savcının evlerini dinamitle uçurmaya varan cüretleri cezasız mı kalacak, mutlak asayişsizlik karşısında seyirci

³³⁵ MM, B:81, 26.06.1968, O:1, ss.430-438.

³³⁶ MM, B:81, 26.06.1968, O:1, ss.439-440.

kalışımızın nedeni nedir, emaneti ehline devretmeyi düşünmez misiniz, diye sorular yer almaktadır.

5 Mart 1967 günü gecesi, Rize Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Ahmet Bilgin ve Rize Cumhuriyet Savcısı Celal Hamuroğlu'nun ikamet ettikleri binanın 2. ve 4. Katların giriş katlarında, polis memuru Nazım Aydın'ın evinin balkonunda dinamit patlatılmış, maddi hasar oluşmuştur. Olaya derhal el koyan emniyet güçleri zanlı olarak yakalanan 3 kişi, deli yetersizliğinden mahkemece serbest bırakılmışlardır. Olayla ilgili çok yönlü olarak soruşturmalar sürmektedir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, soru önergesinde iddia edildiği gibi Rize'de silahlı soygunculuk, cinayet salgını ve mutlak asayişsizlik şeklinde bir durum olmadığını beyan etmiştir. 1966 ve 1967 yılları vaka adedi karşılaştırıldığında polis ve jandarma istatistiklerine aşağıda görüldüğü üzere vakalar azalma seyrine sahiptir.³³⁷

Mıntıkası	Yılı	Vaka Adedi	Suçu	Tutulan	Kalan
Polis	1966	554	822	811	11
Polis	1967	480	713	686	27
Jandarma	1966	627	898	882	16
Jandarma	1967	602	833	818	15

2.2.136. Afyonkarahisar Milletvekili Murat Öner'in Yeşilhöyük Köy Muhtarı Hakkında Sorusu

Dinar'ın Yeşilhöyük köyü muhtarına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/686). Önergede, Yeşilhöyük muhtarı hakkında dava açıldığından görevden el çektirildiği ve yerine vekil olarak köy ihtiyar heyetinin 2'nci azanın geçtiği, bu azanın CHP'li olması nedeniyle muhtar vekilliği Kaymakamlıkça 2'nci azadan alınarak AP'li bir üyeye verilmesi ve bunu bunun üzerine köy ihtiyar heyetinin tamamının görevden istifa etmeleri iddiaları bulunmaktadır.

Yeşilhöyük köyünden İlham Bayram ve arkadaşlarının köy muhtarı Durmuş Cihan ve ihtiyar meclisi üyelerini şikayet etmeleri üzerine Memurin Muhakematı kanunu gereğince tahkikat başlatılmış ve soruşturmanın selameti için mezkur kanununun 12'nci maddesine göre muhtara görevden el çektirilmiştir. Lütfi Emre, 2'nci aza olarak muhtarlık görevi yaparken; köy sicil defterinde 3'üncü üye olarak gözüken Süleyman Güner'in kendisinin 2'nci üye olduğu yönünde yaptığı başvuru ilçe seçim kuruluna sorulmuş ve 2'nci üye olduğu bildirildiğinden muhtar vekilliğine Süleyman Güner getirilmiştir. Köyde ihtiyar heyeti

³³⁷ MM, B:81, 26.06.1968, O:1, ss.441-442.

seçiminin 18.02.1968'de yenilenmesinin ardından hakkında takipsizlik kararı verilen muhtar Durmuş Cihan'ın, işe başlama tebligatının hemen yapılamadığından bir hafta zaruri olarak muhtarlık vekili eski aza Süleyman Güner'de kalmıştır. Bakan Sükan, bu süreçte Kaymakamlık makamının herhangi bir baskı ve tavassutunun olmadığı ve bundan dolayı da kaymakam hakkında soruşturma açılmasına lüzum görülmediğini ifade etmiştir.³³⁸

2.2.137. Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş'ın Gölhisar'da Yapılan Toplantı Hakkında Sorusu

Burdur'un Gölhisar İlçe merkezinde yapılan İl Genel Meclisi toplantısına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/716). Burdur ili Gölhisar ilçesinde iki ayrı belediye teşkili konusu Bakanlık müfettiş raporu le faydalı görülmesi üzerine plebisit yapılmış, İl Genel Meclisinde de kabul edilmiş, Vilayet Makamının olumlu görüşü ile dosya İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir. Umumi Vilayet Kanunu 115'inci maddesine dayanarak İl Genel Meclisi bu dosyayı geri istemiştir ve Bakanlıkta olağanüstü toplantıyı uygun görerek dosyayı iade etmiştir. Önergede, fevkalade toplantı isteyen üyelerin kimler olduğu, fevkalade toplantının yapılmamış olmasının sebebinin ne olduğu, toplantı tarihi ve gündemi, 2 Haziran seçimleri öncesi nihai bir kararın çıkıp çıkamayacağı sorulmaktadır.

Bakan Sükan, iki ayrı belediye teşkili konusunda il genel meclisi 1967-1968 normal toplantılarında karar alıp dosyayı Bakanlığa intikal ettirdiklerini, daha sonra İl Genel Meclisi üyelerinden bazıları konunun hukuki nedenlerinin görüşülmesini istemeleri üzerine valilik tetkik için dosyayı geri istediğini beyan etmiştir.

İl Genel Meclisinde Gölhisar'da iki ayrı belediye kurulması aleyhine oy kullanan üyeler: Tahsin Özdemir, Adil Kazanoğlu, Osman Demir, lehinde oy kullanan üyeler: Şükrü Ertalay, Hasan Özkan, Necmettin Arslan, Abdurrahman Dinler, Mustafa Alparslan, Şevket Çetinkaya, Mehmet Akay, Rahmi Gürpınar ve İbrahim Eraslan'dır. İl Genel Meclisinin çoğunluk olarak kabul kararın tarihi 09.01.1968 olup bu karar Valilikçe 19.01.1968 gün ve 3/33 sayılı yazı ile Bakanlığa gönderilmiştir.

Mehmet Akay, Tahsin Özdemir, Adil Kazanoğlu ve Osman Demir İl Genel Meclisini olağanüstü toplantıya davet etmişlerdir. Bu üyelerin toplantıya çağırma gerekçeleri: İlçe merkezinin iki ayrı belediye ayıracak kesin bir sınır tespitinin mümkün olmadığı, iki kısmın birbiriyle iç içe olduğu, ayrılma halinde iki kısmın halkının birbirlerine artan husumetlerinin olacağı, mevcut borçların ödeme şeklinin tespit edilemeyeceği, her iki kısma ayrı ayrı banka vs. kuruluşlarının kurulma ihtiyacının doğacağı, elektrik ve su işlerinin nasıl yürütüleceği hususunda bir neticeye varılamayacağı, orman gelirlerinin yalnız bir kısmın faydalanması söz

³³⁸ MM, B:81, 26.06.1968, O:1, ss.443-445.

konusu olacağı için iki ayrı belediye kurulması kararının yeniden müzakere edilmesi zaruri olduğudur.

İçişleri Bakanı Sükan, bu hadiseye benzer bir durumun yakın zamanlarda olmadığından ve olağanüstü toplantı olduğundan toplantı gündemi ve tarihi de söz konusu değildir, demektedir. Bir belediyenin birden fazla belediyeye ayrılması takip eden mali senenin başlangıcında tatbik olunacağından bu konuda alınacak kararın 2 Haziran mahalli seçimlerinden önce veya sonra alınmasının önem taşımadığı mütalaa edilmiştir.³³⁹

2.2.138. İTÜ Öğrenci Yurduyla İlgili İçişleri Bakanı Hakkında Verilen Gensoru

Ankara Milletvekili Hüseyin Balan, İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Yurduna polis birlikleri tarafından yapılan baskın ve dayak atma olayında kusurlu olduğu iddiası ile İçişleri Bakanı hakkında gensoru açılmasına dair önerge vermiştir.(11/74).³⁴⁰

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, hür demokratik nizamın ve hukuk devletinin hakim olduğu yurdumuzda çeşitli hadiseler karşısında en fazla muhatap olan makam, İçişleri Bakanlığıdır, demektedir.

Hüseyin Balan'ın Gümüşsuyu hadisesi ile alakalı verdiği gensoru önergesindeki üslup, ifade meclis zabıtlarına kaydedilecek belge niteliğinden uzaktır, mesnet olunan vakıaların delil mahiyetinde hukuki ve siyasi tarafı yoktur.

Ülkemizde üniversite işgal ve boykot eylemlerinin, 6'ncı Filonun İstanbul ve İzmir ziyaretlerinde çıkan olayların Türkiye'de bir talebi hareketi olmadığı; aksine gençlikle alakası olmayan ve sınırlı teşekküllerce tertip edildiğini Sayın Başbakan beyan etmişlerdir. İzmir suikastı ve Hisar Camii sabotaj hareketinde de aynı mihraklar vardır. Burada da aynı ithamı yapmışlar, hadiselerle İçişleri Bakanının tertibidir demişlerdir.

Sükan, Gümüşsuyu hadiselerinin merkezinde tüm anarşist olaylarda olduğu gibi TİP'in yan kolu olan Fikir Kulüpleri Federasyonunun olduğunu ifade etmektedir.

15 Temmuz'da İstanbul limanını ziyaret 6'nci Filo erleri, üzerlerine mürekkep atmaktan tutunda akla hayale gelmedik çeşitli tecavüz hareketlerine maruz kalmışlardır. Bunu yapanlar üniversitelerde işgal ve boykot eylemi yapan aynı kişiler olup 17 Temmuz'da Gümüşsuyu yurduna iltica edenler içinde de aynı kişilerde bulunmaktadır.

15 Temmuz'da 6. Filo erlerine aralıksız başlayan tecavüzler, 17 Temmuz günü akşam 50 kadar talebe sıfatlı veya sıfatsız Fikir Kulüpleri federasyonuna bağlı %94'ü TİP'e kayıtlı, önceden anarşist hareketlere katılmış bu kimseler, Gümüşsuyu caddesine ve etrafına taşla ve diğer vasıtalarla saldırıyorlar. Bu tahrip ve tecavüz hareketleri karşısında polis 17 Temmuz

³³⁹ MM, B:81, 26.06.1968, O:1, ss.447-449.

³⁴⁰ MM, B:86, 30.09.1968, O:1, s.623.

günü Gümüşsuyu caddesini ve arkadaki toprak yolu kapatmak zorunda kalıyor. 15 Temmuz'dan beri büyük bir sabırla ve soğukkanlılıkla kanunları hâkim kılmak için gayret sarf eden Türk polisi, nihayet kanunların kendisine verdiği yetkiyi kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu vaziyette polise ayrıca bir emir vermeye lüzum yoktur, otomatikman hareket edilir.

17 Temmuz günü Gümüşsuyu civarında, taşkınlık yapan, anarşi çıkaran vatandaşların canına ve malına kasteden kimseler kendilerine dokunulamayacağı kanaatiyle Gümüşsuyu yurduna sığınmışlardır. Kendilerini sükûnete davet için gelen emniyet amiri binada rehin alınarak 5 saat kendisine dayak atılmış; 4 kaburgası kırık eli yüzü kan içinde bırakılmıştır. Bu elim durum karşısında sabaha kadar bekleyen polis, hadiselerin daha çok şiddetleneceği endişesi kanaatiyle Gümüşsuyu yurduna girmiştir.

351 Sayılı Yüksek Öğrenim ve Kredi Yurtlar Kanunu 22'nci maddesi "Bayındırlık Bakanlığınca inşası ve donatımı tamamlanan yurtlarla, bu Kanunla Kuruma intikal edecek bütün yurtlar işletilmek üzere kurumca üniversitelere terk edilir" hükmü gereğince Gümüşsuyu yurdunun dokunulmazlığı bulunmamaktadır.

Sükan, her türlü tedbiri alarak işte burada emri ben verdim. Gensoru verenler polise benim telefonla emir verdiğimi iddia ederken bir yandan da muhabere hürriyetinden, masuniyetten bahsederken diğer yandan da telefon dinlemeye gayret ederler, demektedir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Senato bildirisinde: 17 Temmuz 1968 ve Gümüşsuyu hadiseleri münasebetiyle yaptığı açıklamada; yurt binasının 1949'da Millî Eğitim Bakanlığına ve bu Bakanlıktan da Yüksek Öğrenim ve Kredi Yurtlar Kurumuna devredildiği için polisin müdahale ettiği yol ve yurt binası üniversite muhtariyeti dışındadır, denilmiştir. Bu vesile ile rektörün polisi yurt binasına davet etmesinin gerçek olmadığı gibi buna lüzum ve imkân da yoktur. Öğrenci yurduna yaralı öğrencilerin durumuyla alakadar olmak için rektöre, dekanlara ve öğretim üyelerine yapılan çirkin tezahürat ve bir öğretim üyesine yapılan fiili saldırıyı İTÜ Senatosu esefle karşılamıştır.

Sükan; sabah saat 04:00'te kanunların kendilerine vermiş olduğu yetkiyi kullanan toplum polisi yurda girmiş ve suçluları almıştır. Ertesi günü 32 kişi adliyeye sevk edilmişlerdir ve hepsi tevkif edilmişlerdir, haklarında açılan dava devam etmektedir. O halde polisin dayak atması, polisin öldürmesi meselesine gelince; herkes hakkına razı olsun, demektedir. Vedat Demircioğlu'nun ölüm sebebinin polis copu ile olup olmadığı morg raporu ile bellidir ve tahkikatı sürmekte, davası devam etmektedir.

Konya olayları nedeniyle Konya Asliye Ceza Mahkemesi tarafından verilen karar 171 Sayılı Kanun'a muhalefettendir. Gasp, yağma vesaire yoktur. Buradaki takibat da sürmektedir. Ama zımnın Konya'da yapılan hareketleri irticai bir hadise, Konyalıyı mürteci gibi göstermek ve konu hakkında peşin hükümlü olmak haksızlıktır, insafsızlıktır. Konyalılar, hiçbir zaman

Cumhuriyet inkılaplarının karşısında olmamışlardır. Konya camilerinde Millî Mücadele zamanında Atatürk'ün ve Millî Mücadelenin lehine Konyalı Hocalar vaazlar vermişlerdir.

Sükan, 3 yıllık zaman zarfında yurt sathında 300 civarında kanuni ve gayri kanuni sokak hareketi olduğunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa uygun olanlar uygun olmayanlar olmuştur. Ama çok şükür bugün bizi üzecek hadiseler azalmıştır, demektedir.

Gümüşsuyu hadiselerinde; polis görevini yapmış, suçluları yakalayıp adliyeye sevk etmiştir. Bu hadiseler esnasında 160' a yakın suç işlenmiştir, hepsi mahkemededir, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkındaki Kanun'a muhalefetten, polise mukavemetten, zarar vermeden mahkemeye gönderilen dosyalara mevcuttur. Ayrıca toplum polisi hakkında da Gümüşsuyu olayları nedeniyle tahkikat açılmış, mahkeme sürmektedir.

Sükan, ana hatlarıyla ve birazda kendilerini mecbur etmeleriyle nedeniyle gensoru dışına çıkmak suretiyle maruzatta bulunduğunu beyan etmiştir.

Anayasanın 89'uncu maddesine gereğince, içişleri Bakanı hakkında gensoru açılmasına dair önerenin gündeme alınıp alınmaması konusu müzakeresinden sonra yapılan oylamada Gensoru önergesinin gündeme alınması kabul edilmemiştir.³⁴¹

2.2.139. Konya Milletvekili S. Faruk Önder'in Jandarma Komando Taburu Hakkında Sorusu

Türkiye'deki Jandarma Komando taburu miktarına ve iskân yerlerine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/771). Önergede, memlekette kaç jandarma taburu olduğu, bunların nasıl vazife icra ettikleri, Nevşehir'de jandarma taburunun hangi ihtiyaçtan kurulduğunu, taburun iskan edileceği yerin geçici mi, daimi mi olduğu, arsa istimlakinde aslen Nevşehirli olan tabur komutanının yakın akrabalarına iltimas geçerek fahiş fiyattan arsa bedeli ödediği iddiaları yer almaktadır.

Ülkemizde halen 2 Jandarma Komando Taburu ve 1 Jandarma Komando bölüğü olduğunu belirten İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 2'nci taburun yeni konuş yeri Nevşehir'e taşınmıştır, demiştir. Jandarma Komando Taburları, jandarma sorumlu bölgesinde sabit jandarma birliklerin güç ve kabiliyetlerinin üzerinde vuku bulacak hadiselerle yeterli kuvvetle ve süratle müdahale edebilecek şekilde özel eğitim almış ve teçhiz edilmiş, toplu vurucu kuvvet bulundurmak gayesiyle teşkil edilmiştir.

1967 yılında reorganizasyonla memleketimiz Doğu, Orta ve Batı olmak üzere 3 bölgeye ayrılmış ve her bölgede Jandarma Bölge Komutanlığı teşkil ettirilmiştir. Diyarbakır'da 21 ilin bağlı olduğu Doğu Jandarma Komutanlığı; Konya'da 25 ilin bağlı olduğu Orta Jandarma Bölge

³⁴¹ MM, B:87, 02.10.1968, O:1, ss.801-808.

Komutanlığı ve İstanbul'da 21 ilin bağlı olduğu Batı Jandarma Bölge Komutanlığı bulunmaktadır.

Orta Jandarma Bölge Komutanlığı sahasında, muhtelif heyetlerce yapılan keşifler, hazırlanan raporlar neticesinde iskan için en uygun yeri Nevşehir olduğu tespit edilmiştir. Nevşehir'de komando taburu şehirden uzak Avanos yolunda olup daimi surette iskan edilmiştir. Önergede iddia edildiği gibi Nevşehir'de arazi sınırlı değildir. Henüz işlenmeyen pek çok arazi mevcuttur.

Jandarma Genel Komutanı Orgeneral M. Haydar Sükan, 1328 Edirne doğumludur; kendisinin ve yakınlarını mülk sahipliği bakımından Nevşehir'le bir alakaları mevcut değildir. Ancak ecdat tarafından Nevşehir'de Bayan Servet Başkal adında uzaktan bir akrabası bulunsa da onun taburun iskân bölgesi olarak seçilen yerde bağ, bahçe gibi hiçbir gayrimenkulü bulunmamaktadır. Kaldı ki istimlak işini Jandarma Genel Komutanlığı değil Nevşehir Valiliğince yürütülmektedir. Kurulacak askeri tesisle gelecek asker ve aileleri şehrin iktisadi durumuna katkı sağlaması açısından da ayrıca önem taşımaktadır.³⁴²

2.2.140. Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga'nın Seçimlerde Olan Olaylar Hakkında Sorusu

Seçimlerin yapıldığı 2 Haziran günü meydana gelen olaylara dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/776). İçişleri Bakanı, seçimlerin yurttaki sükûnetle geçtiğine dair demeç verirken gazetelerden öğrendiğimize göre seçim gün meydana gelen olaylarda 18 ölü ve 100'e yakın yaralama vakası kaydedilmiştir. Vahim olan bu tabloyu hafife almak, memleketin asayişine ilgili sorumlu kişi için doğru davranış kabul edilemez. Önerge'de seçim günü meydana gelen vaka sayısı, ölü sayısı, yaralı sayısı, vaka yerleri ve ölü, yaralı vatandaşların isimleri sorulmaktadır.

2 Haziran 1968 seçimlerinde, vatandaşların can ve mal emniyetinin, seçme ve seçilme hakkının korunması, seçimlerin güven ve huzur içinde gerçekleşmesi için bütün tedbirler alınmış, Valiliklere mahallin icabına göre gerekli tedbir planları hazırlamaları istenilmiştir. Alınan bütün tedbirlere rağmen seçim günü zabıta vakaları olmuştur. Ki bunların çoğunun seçimle ilgisi yoktur. Aralarında küslük, dargınlık, kin ve husumet olanlar birbirleriyle karşı karşıya gelmeye, seçimleri kendilerine vasıta kılmaktadırlar.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, seçim günü vuku bulan olaylar seçim güvenliğini bozucu ve vatandaşların oy kullanmalarını engelleyici bir mahiyet almamıştır. Bu itibarla yurttaki seçimlerin güvenlik ve huzur içinde gerçekleştiği beyanı doğru olup yine de hakikatin bir ifadesidir, olduğuna vurgu yapmıştır.

³⁴² MM, B:86, 30.09.1968, O:1, ss.741-744.

Seçim günü meydana gelen 63 öldürme, yaralama, olay yeri, mahiyeti, failleri, maktulleri ile jandarma ve polis mıntıkları itibarıyla ayrı ayrı gösteren iki liste yazılı cevabın ilişiginde sunulmuştur.³⁴³

2.2.141. Trabzon Milletvekili Ali Rıza Uzuner'in Of'un Balaban Kasabası Hakkında Sorusu

Trabzon'un Of ilçesine bağlı Balaban kasabasının bucak haline getirilmesine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/788). Önergede son yıllarda çay ekimi ile gelişme kaydeden 100'e yakın dükkân, sağlık evi, ilkokul vs. kuruluşlarıyla ekonomik sahada büyüyen kasabanın kamu hizmetleri ve güvenlik tedbirleri bakımından gerekli kuruluşlara sahip olmadığını bu nedenle Balaban merkezinin ne zaman bucak olması mümkün olur diye sorulmaktadır. Benzeri karakterdeki Of İlçesi Taşhanpazarı mevkiinde de bir bucak kurulması düşünülüp düşünülmediği de sorulmuştur.

Trabzon İli Of İlçesi Hayrat bucağına bağlı Balaban köyü ile yine bu ilçenin merkez bucağına bağlı Taşhan (Zevait) köylerinde bucak teşkili idari yapıda yeniden teşkilatlanma çalışmaları ile bağlantılıdır. İçişleri Hizmet ve Teşkilatını yeniden Düzenleme Komisyonu, İçişleri kuruluşlarıyla olan görev ve koordinasyon ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi ile idari birimleri konularında ele alınacaktır. Halen bu bağlamda 89 il, 263 ilçe ve 704 bucak olma talepleri bekletilmekte olup mezkûr Komisyonun çalışmaları tamamlandığında Balaban ve Taşhan köylerinde bucak kurulma talepleri değerlendirilecektir.³⁴⁴

2.2.142. İçişleri Bakanın Kastamonu Araç'ta Su İhtilafına Dair Gündem dışı Konuşması

Ankara Milletvekili İbrahim Sıtkı Hatipoğlu'nun, Araç Kaymakamı Fahrettin Ölmez'in dövülmesi olayı hakkında Mecliste söz almıştır. Hatipoğlu, işin en acı ve hazin yanının tecavüze uğrayan Kaymakamla Bakanlık hiç alakadar olmamış, olaydan bir hafta sonra tecavüzü yapan köylülerin vekâlete bir Milletvekili arkadaşıyla gelmesiyle, kaymakam hakkında tahkikat yapmak üzere, tecavüze maruz kalan kaymakam hakkında tahkikat yapmak üzere mülkiye müfettişinin gönderildiğini beyan etmiştir.

Hatipoğlu'nu demeci üzerine söz alan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu'nun (hakkında hakaretimiz konuşması üzerine) eski bir idareci ve kaymakam olduğunu; onun buradaki beyanlarını kimsenin yadırgadığını zannetmiyorum. Onun bütün memuriyet hayatı, resmi hayatı hatta hususi hayatında bu tarzdaki beyanlarının onun şahsiyetinin kıratını, ölçüsünü, değerini ortaya koymaktadır, demiştir. Yalan, tezvîr ve iftira onun için ekmek kadar, su kadar hayatı için tabi hadisedir. Şahsiyet icabı, karakteri icabı,

³⁴³ MM, B:86, 30.09.1968, O:1, ss.747-758.

³⁴⁴ MM, B:86, 30.09.1968, O:1, ss.765-766.

yetiştirilme tarzı icabı onun o tarzda konuşması lazımdır ve o da öyle konuşmuştur. Aynı tarzda mukabele etmeyi lüzumsuz addediyorum.

Sükan, Kastamonu kazası Araç'ta iki köy arasında su ihtilafından doğan hadise çıktığını ama hadiseye idarenin, Bakanlığın anında müdahale edilmediği iddiası yalandır. Hadise mahalline zabıta kuvvetleri gönderilmiş; suçlular derdest edilmiş ve 13 kişide tevkif edilmiştir.

İki köy arasında sudan doğan ihtilafı halletmek için giden kaymakama bir köy halkı saldırıda bulunmuşlardır. Bunun üzerine İğdir ve Araç'tan jandarma güçleri gelerek olay bastırılıyor, muhtar dâhil suçlular tevkif ediliyor. Olayı tetkik eden Mülkiye müfettişi kaymakamın idari ve inzibati bir kusurunu olmadığını ortaya koymuştur.³⁴⁵

Millet Meclisi'nde gündem dışı söz alan CHP'li İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, Araç kaymakamı Fahrettin Ölmez'in dövülmesine İçişleri Bakanının ilgi göstermemesini "İçişleri Bakanı, idarenin ırzına geçmiş bir insan olarak tarihe geçmiştir" şeklindeki eleştirisi AP'lilerin protestosu üzerine "sizin anladığımız manada sözümü geri alıyorum, Bakanı da tel'in ediyorum, demiştir. Bakan Sükan, dövülme olayına derhal el konulduğunu, 13 suçlunun tevkif edildiğini; Kaymakamın hadisede inzibati ve idari bir kusurunun olmadığını söylemiştir.³⁴⁶

2.2.143. Faruk Sükan'ın 3656 Sayılı Kanun Tasarısı Hakkında Konuşması

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Yüce Meclisin, yurt emniyet ve asayiş konusundaki hassasiyetine teşekkür ederek konuşmasına başlamıştır.

Sükan, bu kanun tasarısının amacının hak kazandıkları halde atanmaları gereken kadroya, kadro azlığı nedeniyle atanamayan amirler için yeni kadrolar tahsis etmekle birlikte modernleşmek için gayretler sarf eden emniyet teşkilatımıza yeni teknisyen kadroları ihdas etmiş olacağız, diye ifade etmiştir.

Türkiye, demokrasi ile idare edilen ülkeler ve Demirperde ülkelerine kıyasla istatistiki olarak zabıta kuvvetleri en az ülkedir. Halen 18.000 polisimiz vardır; 67 Vilayet, 572 kazası olan Türkiye'nin 270 kazasında henüz polis teşkilatı yoktur: Buralarda asayişten Jandarma mesuldür.

Zabıta kuvvetlerini salt sayısal olarak ifade etmek de yeterli değildir. Onun için, kadrolar adet olarak verilse dahi, iyi eğitilmemiş zabıta kuvvetlerini emniyet ve asayiş işlerinde hemen çalıştırmama kararlılığımızdır. Türk Polis Eğitim Sitesi için Ortadoğu yanında Eymir Gölü bitişğinde 5.000 dönümlük bir alan tahsis edildi, beş yıllık plana dâhil oldu. Sükan, Yıldız Polis Okulunu 1967'de tekrar faaliyete açtıklarını, İzmir Polis Okulunu takviye ettiklerini ve Kayseri'deki Zincidere Polis Okulunu Ankara'ya naklederek yeniden geliştirerek

³⁴⁵ MM, B:88, 04.10.1968, O:1, ss.830-832.

³⁴⁶ Cumhuriyet, 5 Ekim 1968, ss.1,7.

faaliyete açacaklarını ifade etmiştir. Kurslar açmak suretiyle Türkiye'nin güncel ihtiyaçları ve yeni şartları içerisinde siyasi polis, adli polis, turistik polis ve trafik polisi gibi mesleki uzmanlaşmaya dayalı yapılanmaya gidilmekte olduğu ve Hükümetçe, 5000 kişilik yeni toplum polisi kadro kanunu çıkartılması kararı aldıklarını belirlemiştir.

Yürürlükteki kanunun zaafı nedeniyle hazırlanan yeni Trafik Kanunu Tasarısı'nın bugünlerde Meclise sunulacağı bilgisi verilmiştir.³⁴⁷

2.2.144. Senatör Kamil Karavelioğlu'nun 29 Nisan Gençlik Gününe dair yazılı Sorusu

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Kamil Karavelioğlu, 29 Nisan Gençlik Günü Anma toplantısına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/483). Önergede, tertiplenen anma toplantının hukuki olup olmadığı; güvenlik güçlerinin niçin gericileri tesirsiz hale getirip güvenliği sağlamadığı ve gericilerle güvenlik güçlerinin iş birliği yapmaları emrini İçişleri Bakanının mı verdiği sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, TMTF Genel Başkanı Sencer Güneşsoy, AÜ Talebe Birliği Başkanı Bilal Moğol, Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği Başkanı Necla Macit, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı 2.Başkanı Taylan Demli ve 27 Mayıs Milli Devrim Derneği adına Gültekin Demir'den kurulu tertip komitesi imzası ile Ankara Valiliğine verilen dilekçe ile 29 Nisan 1968 günü saat 12,00'de Zafer Anıtından başlamak üzere 29 Nisan olaylarını anma töreni yapılacağına bildirildiğini ifade etmiştir. Yapılan toplantıyı Devrimciler Güç Birliği tertip etmemiş olup esasında böyle isimle kanunen kurulmuş bir teşekkülde mevcut değildir.

Valilikçe Zafer Meydanı toplantı ve yürüyüş yapılacak yerlere olmadığından toplantı bildirim dilekçesi, Ankara Cumhuriyet savcılığına gönderilerek görüş istenilmiş; gelen yazıda yapılacak toplantının 171 Sayılı Kanun hükümleri dışında mütalaa edilmiştir.

29 Nisan günü saat 14,00'te Zafer Meydanında toplanan 1000 kişi muhtelif sloganlar ve marşlar söyleyerek ilerlemeye başlamışlar: yürüyüştekilerin "Kahrolsun Amerika, Kahrolsun Emperyalizm, Kahrolsun Satılmışlar" sözleri üzerine töreni izlemeye gelenlerden bazıları da "Kahrolsun Komünistler, Komünistler Moskova'ya" şeklinde mukabelede bulunmuşlar ve bu esnada iki taraf arasında çıkan arbede güvenlik güçlerince kontrol altına alınmıştır. Mülkiye amirinin toplantı yöneticilerine Sıhhiye istikametinde dağılmaları yönündeki ikazlarına dinlemeyip Kızılay yönüne gitmeleri üzerine Kızılay'da grupların münferit çatışmaları olmuştur. Polisin müdahalesiyle çatışmalar önlenmiş; 10 kişi gözaltına alınmış ve bunlardan 5'i hakkında dava açılmıştır. Yapılan toplantı 171 sayılı Kanun kapsamında olmadığından, göstericilere bu kanuna göre bir işlem yapılmamıştır.

³⁴⁷ MM, B:88, 04.10.1968, O:1, ss.854-864.

Hadiseler içinde yer alan topluluğu ilerici ve gerici diye iki ayrı grubun varlığından söz etmek doğru değildir. Toplantıyı izleyen ve yapılan konuşmaları tasvip etmeyen bir kısım öğrencilerin, hissiyatlarının ifadesi olarak karşı sloganlarla mukabelede bulunmalarıyla bazı öğrenciler arasına çatışmalar çıktığının görülmesi üzerine polis kordonu ve barikatlar kurularak olası elim olayların doğmasına meydan verilmemiştir. Bakan Sükan, güvenlik kuvvetlerini herhangi bir grubun faaliyetini etkisiz hale getirmek için hareket ettiği iddiasının tamamen kasıtlı ve hayal mahsulü olduğunu belirtmiştir.³⁴⁸

2.2.145. Senatör Selahattin Özgür'ün Tutuklanan Öğrencilere dair Yazılı Sorusu

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Selahattin Özgür, devlet Bakanı Seyfi Öztürk'e karşı harekette buldukları iddiasıyla tutuklanan öğrencilere dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/484). Önergede, 7 Mart günü AİESEC'in İstanbul'daki toplantısında Devlet bakanı Seyfi Öztürk'e karşı harekette buldukları iddiasıyla tutuklanıp 14 gün tutukevinde kalan Sait Bülbül ve Mustafa adlı Yıldız Teknik Okulu öğrencilerinin jandarma tarafından hakaret edilerek dövüldüğü doğru mudur, şayet doğru ise suçu işleyenler hakkında ne gibi işlem yapıldığı sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 7 Mart 1968'de İstanbul'da yapılan AİESEC toplantısında huzur bozucu eylemlerinden dolayı önergede ismi iki öğrenci 09.03.1968 tarihinde yetkili mahkemelerce tutuklandığını ifade etmiştir. Öğrencilerden Sait Bülbül, üzerinin aranmasına direnerek jandarma onbaşı Zihni Mert ve yardımcısına mani olmuş, mukavemet göstermiş ve bu esnada aralarında itişmeler olmuştur.

Sait Bülbül, Adliye Nezaretinde dövüldüğüne dair Cumhuriyet Savcılığına başvurmuş, bunun üzerine adli tabipliğe sevk edilerek muayenesi yapılan Sait Bülbül'ün üzerinde darp olmadığı yönünde rapor verilmesine rağmen Cumhuriyet Savcılığı soruşturma bürosunca 22.03.1968'de takibata başlanmıştır. Halen jandarma onbaşı Zihni Mert ile er Sadık Uçar hakkında 968/203 sayılı dosya ile görevli zabıtaya fiili mukavemette bulunan Sait Bülbül'e 968/236 sayılı dava dosyaları birleştirilerek adı geçenlerin yargılamaları İstanbul 3.Toplu Asliye Ceza Mahkemesinde sürmektedir. Durumun akıbeti mahkeme sonuçlandığında belli olacaktır.³⁴⁹

2.2.146. Afyonkarahisar Milletvekili Şevki Güler'in Emirdağ'daki Araziler Hakkında Sorusu

Afyonkarahisar ili Emirdağ ilçesi köylerinde 500 dekardan fazla araziye sahip olanlara dair Tarım ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir.

³⁴⁸ CS, B:67, 12.10.1968, O:2, ss.170-172.

³⁴⁹ CS, B:67, 12.10.1968, O:2, ss.172-173.

(7/376). Önergede, 500 ve 1000 dekinden fazla araziye sahip kaç kişi vardır ve kimlerdir, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yazılı soru kapsamına giren hususların tapu ve kadaströ teşkilatını ilgilendirdiğinden Bakanlığım cevap vermeye yetkili değildir, demektir. Bu mevzuda ilgili Bakanlıkla temasa geçilmesi gerekmektedir.³⁵⁰

2.2.147. İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın Yeşilyurt Belediyesinde İstimlak Hakkında Sorusu

İzmir'in Yeşilyurt Belediyesince yapılan istimlaklere dair İmar ve İskân Bakanı ile İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/735). Önergede, 775 Sayılı Gecekondu Kanunu kapsamında gecekondu önleme bölgesinde bulunan arsaların, Vilayet Takdir Komisyonlarınca belirlenen meblağların hak sahiplerine niçin ödenmediği; gecekondu önleme belgesinde arsaların emlak komisyoncuları aracılığı ile alınmasına kanuni izin olup olmadığı ve Emlak komisyoncuları ile Belediye Başkanı Şükrü Karaduman arasında muvazaalı satışlar konusunda anlaşma olduğu iddiaları ve bu konu hakkında yapılmakta olan tahkikatın neticesinin ne olduğu sorulmaktadır.

İzmir Yeşilyurt Belediye Başkanına isnat edilen hususların İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişi Tahsin Ertan ile İmar ve İskan Bakanlığı Müfettişi Turgut Bolu tarafından müştereken tahkik edildiği, düzenlenen fezlekeli tahkikat evrakının İzmir İl İdare Kurulunca incelenerek Belediye Başkanı hakkında lüzumu mahkeme kararını verildiğini ifade eden İçişleri Bakanı Faruk Sükan, itiraz üzerine dosyanın Danıştay'a gönderildiğini beyan etmiştir.³⁵¹

2.2.148. Giresun Milletvekili Ali Cüceoğlu'nun Giresun Valisinin Tutumu Hakkında Sorusu

Giresun Valisinin tutum ve zihniyetine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/777). 1968 mahalli seçimlerinden sonra yeni teşekkül eden İl Genel Meclisi, Valinin başkanlığındaki ilk toplantıda CHP'li üyelerin Türk Devletinin kurucusu Atatürk'ün Cumhuriyet meydanındaki heykeline çelenk koyma teklifleri 13-13 kalan oylamaya valinin AP'li üyelerin lehinde oy kullanması ile reddedilmiştir.

Önergede, Türk Devletinin kurucu Atatürk'e saygısız olan bir valinin hareketinin nasıl değerlendirildiği; Vali Cumhuriyet alanındaki Atatürk heykelini kaldırma yönünde bir teklif gelse aynı mealde oy kullanacak mıdır; İl Daimi Encümen seçiminde oy pusulalarını mühürleyerek toplantıdan bir gün evvel vali tarafında AP'li İl Genel Meclis üyelerine

³⁵⁰ MM, B:95, 21.10.1968, O:1, s.1034.

³⁵¹ MM, B:95, 21.10.1968, O:1, ss.1039-1040.

dağıtılarak seçimin aleniyetini ihlal etmesine İçişleri Bakanlığı, göz yumacak mıdır, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İl Genel Meclisi açılışında üyeler Atatürk'ün manevi huzurunda iki dakikalık saygı duruşuna davet edilmiş ve bütün üyeleri katılımı ile ifa edildiğini belirterek bu durumda valinin hatalı bir tutumu olmadığını; Türk idarecilerinden Atatürk'e saygı dışında başka bir hareket beklenemeyeceğini ifade etmiştir. Atatürk heykelinin kaldırılması konusunda Cumhuriyet valilerinden herhangi biri oy kullanması muhaldir. Muhal olan bir hususta Bakanlık olarak söylenecek bir mütalaamız yoktur, denilmektedir.

İl Daimi Encümen üyelerini seçimi için daha önceden AP Genel Meclis üyelerine oy pusulalarının dağıtılması söz konusu değildir. İl Genel Meclisinin 17.06.1968 günü yapılan toplantısında mühürlü oy pusulaları meclis huzurunda bütün üyelere dağıtılmak suretiyle Daimi Encümen üyeleri seçimi yapılmıştır.³⁵²

2.2.149. Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu'nun Eskişehir Belediyelerine Yardım Sorusu

Eskişehir ili dâhilindeki bazı belediyelere yapılan yardımlara dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/719). Önergede, Eskişehir, Sivrihisar, Seyitgazi, Mihalıççık, Mahmudiye, Çifteler, Sarıcakaya il ve ilçeleri ile: Eskişehir, Alpu, Bozan, İnönü, Muttalip; Mihalıççık'ın Beylikahır, Sivrihisar'ın Kaymaz; Çifteler'in Han; Sarıcakaya'nın Mihalgazi belediyelerine 1964'ten günümüze kadar ne gibi ayni ve nakdi yardım veya borç verildiği sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yazılı soru önergesine dair:

-Maliye Bakanlığınca yapılmış ayni veya nakdi yardımlara,

-İller Bankasınca veya İller Bankası aracılığıyla İmar ve İskân Bakanlığınca yapılmış yardım ve açılan kredilere,

-İçişleri Bakanlığınca yapılmış yardımlara ait yıllara göre dağıtılmış sayısal veriler 3 cetvel halinde yazılı cevap ekinde Meclis Başkanlığına sunulmuştur, demiştir.³⁵³

2.2.150. Giresun Milletvekili Ali Cüceoğlu'nun Giresun'un Espiye İlçesi Hakkında Sorusu

Giresun'un Espiye ilçesinde bir kavgaya müdahale eden polislerin vazife yapmalarına engel oluşmasına ve başka yerlere tayin edilmelerine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/835). Giresun ili Espiye ilçesinde 27.07.1968 tarihinde iki şahıs arasında olan kavga neticesinde bir şahıs koma halinde hastaneye kaldırılıyor, diğer

³⁵² MM, B:95, 21.10.1968, O:1, ss.1052-1053.

³⁵³ MM, B:96, 30.10.1968, O:1, ss.1066-1072.

şahıs Temel Türkmen, polis karakola almıştır. Mahalli seçimden önce AP ilçe başkanı bulunan ve halen belediye reisi karakoldan gözaltına alınan şahsı çıkartmak istiyor; buna karşı mukabele eden polis memurlarıyla tartışıyor ve ertesi günü iki polis memuru Espiye’den başka yere tayin ediliyor. Önergede, Vali, AP İl Başkanı ve Espiye Belediye Başkanın emrinde mi çalışmakta; görevini yapan polise tehditler savurup ertesi gün de başka yerlere tayinleri çıkartılırsa o bölgede asayiş sağlanabilir mi; he türlü baskı ve tehdit ile polis AP polisi haline sokulmak istenirse, bunu gören diğer ilçe kamu görevlileri nasıl tarafsız görev yapabilirler, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Espiye’de iki şahıs arasındaki kavga nedeniyle Emniyetçe olay savcılığa aksettirilmiş olup Temel Türkmen’in tevkif edildiğini; suçlunun serbest bırakılması için Espiye Belediye Reisinin zabıtaya müdahalesinin olmadığı ve iki polisin il sınırları içinde görev yerlerinin değiştirilmesi hususunda ne Belediye Reisinin ne de AP il Başkanın tesirinin olmadığı ve Devletin icra organı olan polisin tarafsız bir şekilde hizmet vermekte olduğunu ifade etmiştir.³⁵⁴

2.2.151. Bilecik Milletvekili Şadi Binay’ın Jandarma Er Eğitim Taburu Hakkında Sorusu

Bilecik’teki Jandarma Er Eğitim Taburunun tesis, arazi ve diğer şartların müsait oluşu nazara alınarak alay haline getirilmesine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/864).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Bilecik’teki Jandarma Birliğinin Kütahya’daki Alayın bir taburundan ibaret olduğunu ve böyle bir ihtiyaç olmadığı için hâlihazırda alay haline dönüştürülmesinin düşünülmediğini; Jandarma eğitim birliklerinin teşkilat ve kapasitesinin Jandarma Teşkilatının barış ve sefer görevleri hazırlanmış ve bu esasa göre neticelendirildiğini ve Bilecik’te bulunan bu birliğin, barışta tabur halinde bulunmasının da bu zaruretin doğal bir sonucu olduğunu ifade etmiştir.³⁵⁵

2.2.152. Bilecik Milletvekili Şadi Binay’ın Söğüt İlçesinin Güvenliği Hakkında Sorusu

Bilecik’in Söğüt İlçe merkezinde polis teşkilatı kurulmasına ve bazı yerlerde kaldırılan jandarma karakol teşkilatının iade edilmesine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/875). Önergede, Söğüt ilçesinin İnhisar ve Gölpazarı ilçesinin Yenipazar bucaklarından jandarma karakollarını kaldırılmasıyla bu bölgede hadise ve vakaların arttığından buralara teşkilatın iadesi düşünülüyor mu; Söğüt ilçesinde polis karakolu ne zaman kurulacak; şimdiye kadar birçok köyümüz yol olmaması nedeniyle Sakarya ve

³⁵⁴ MM, B:96, 30.10.1968, O:1, ss.1074-1075.

³⁵⁵ MM, B:96, 30.10.1968, O:1, ss.1076-1077.

Eskişehir'e bağlanmıştır, vilayetin küçülmesine neden olan bu kayışların önlenmesi için Hükümetin düşünce ve tedbirleri nelerdir, diye sorulmaktadır.

Bakan Sükan, Bilecik İlinde 4 Mayıs 1967'de toplu sisteme geçildiğini, köy ve bucak karakolları kaldırılarak her türlü jandarma hizmetinin ilçe merkezlerinden rütbeli bir personel komutasında yürütülmekte olduğunu ve 24 ilde başarı ile uygulanmakta olan bu sistemin kaldırılarak yeniden karakol sistemine dönülmesinde fayda görmediklerini ifade etmiştir.

Yıllık personel uygulama planlarına göre yeterli kadro temin edilmesi halinde polis merkezi olmayan ilçelerde ve Söğüt'te teşkilat kurulacaktır. Köylerin bağlı oldukları ilden başka ile bağlanmaları 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu dâhilinde ve coğrafi, iktisadi, idari şart ve sebeplere dayanması zorunludur. Her il, kendine bağlı köyleri ihtiva etmekte olup bunun dışında herhangi bir hususun dikkate alınması hukuka ve hizmetin icaplarına uygun görülmemektedir.³⁵⁶

2.2.153. Senatör Cemal Yıldırım'ın İstanbul'daki Asayişsizliğe dair Yazılı Sorusu

İstanbul Senatörü Cemal Yıldırım, İstanbul'daki asayişsizliğe dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/467). Senatör Yıldırım, birkaç gün önce Sayın İçişleri Bakanı İstanbul'un asayiş ve düzeninden memnun olduklarını beyan ettiğini, bu beyanın gerçeğe uymadığını İstanbul'da son bir senedir tarihinde görülmemiş bir asayişsizlik ve düzensizlik içinde bulunduğunu ifade etmiştir. İstanbul sokaklarında sokak kabadayıları ve serserilerin halkı rahatsız ettiği; silah zoruyla vatandaşlardan, iş sahiplerinden haraç alındığı, sarkıntılık ve tecavüzlerin olağanlaştığını; trafik kurallarına riayetsizlik, süratli araba kullanma, klakson yasağına uyulmaması, taksii şoförlerinin saat açmamaları; şehrin en işlek caddelerinin seyyara satıcılarla dolu olduğu; İstiklal Caddesi tretuvarlarında işportacı esnaf yolları tıkamakta, envaı çeşit dilenci halkı ve turistleri rahatsız etmektedirler. Bu durum karşısında Vilayet ve Belediye adeta seyirci vaziyetindedir. Önergede, bu başıboşluğa son vermek için:

- Toplum polisinin bir kısmının karakollar kadrosuna verilerek kontrollerin gece gündüz devamı,
- İstanbul polisi karakol ve Emniyet Müdürlüğü kadroları acilen takviye edilmesi,
- Düzensizliklerin çözümü için Kaymakam, Jandarma Komutanı ve Belediye Şube Müdürleri daimi kontrole sevk edilmesi,
- Jandarma teşkilatının da zaman zaman şehir içi asayiş işlerinde kullanılması,

³⁵⁶ MM, B:96, 30.10.1968, O:1, s.1077.

-Atıl vaziyette olan İstanbul Belediye teşkilatının, Belediye zabıtasının bütün gücü ile vazifeye sevkini temini düşünülüyor mu, diye sorular bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, önergede sorulan hususlar hakkında:

-Toplum Zabıtasının toplumsal olayları önlemek gibi hizmetler dışında çalıştırılmayacaklarına dair 654 Sayılı Kanun'da hüküm mevcuttur. Bakanlıktan izin alınarak trafik ve diğer önleyici zabıta hizmetlerinde çalışmalarına imkân verecek kanun değişikliği tasarısı hazırlanmış, yakında Meclise gelecektir.

- 1968 yılında Yüksek Mecliste kabul edilen kadroların büyük bir kısmının İstanbul'a tahsisi suretiyle İl Emniyet Müdürlüğü kadrosu 3981'e yükselmiştir. Halen TBMM'de bulunan yeni kadro kanunu kanunlaştığında İstanbul'a kadro takviyesi devam edecektir.

-Şehirde düzensizliklerin giderilmesi için Bakanlığımızca defalarca tamimler yapılmıştır, tatbikat devamlı murakabe edilmektedir.

-Polis veya jandarma bölgesinde asayiş bozan müessir herhangi bir hadise olduğunda iki teşkilat birbirine yardımcı olmakta, yönetmelik esaslarına uygun iş birliği yapmaktadırlar.

-İl İdaresi Kanunu'nda hangi hallerde askeri makamlardan yardım talep edileceği gösterilmiş bulunmaktadır. Asayiş durumu gereğince askeri birliklerden yararlanılması düşünülmemektedir.

-Atıl bir vaziyette olduğu iddia edilen İstanbul Belediye teşkilatının, bilhassa belediye zabıtasının, bütün güçleriyle vazifeye sevkleri sağlanmış ve teftiş ve kontrollerle tatbikat devamlı izlenmektedir, şeklinde cevap vermiştir.³⁵⁷

2.2.154. Faruk Sükan'ın Gaziantep'teki Olaylar Hakkında Gündem dışı Konuşması

Hırsızlık ve katilden firarda olan bir şahsın Antep'te bulunduğu ihbarı üzerine gerekli tedbirleri alan ve arama ekiplerini bizzat idare eden emniyet müdürü Osman Nuri Gezmen, eşkâle benzeyen bir aracı durdurmak istemesi, araç şoförünün ikaz ve uyarılara rağmen durmaması üzerine emniyet müdürünün silahıyla ateş etmesi ile ele yaralı geçen şahıs kaçakçılıktan sabıkalı, ehliyetsiz oto sürücüsü Recep Kara olduğu tespit edilmiştir.

Dört gün sonra yaralı ele geçen sabıkalı şahsın ölmesi üzerine hastane önünde toplananlar da uyarı ile dağılmışlar, sonra cenaze yakınlarına teslim edilmiştir. Ertesi günü cenaze merasiminde sayıları 2000'i bulan kalabalık Hükümet ve Adıye binalarının camlarını taşlamışlardır. Vali, tecavüzler karşısında tedbirler almıştır. Hükümet Konağı etrafından uzaklaştırılan kalabalık Merkez ve Akyol polis karakollarına yönelmiş orada camlara ve araçlara zarar verilmişlerdir.

³⁵⁷ CS, B:2, 05.11.1968, O:1, ss.38-42.

Vilayet binasının kuşatıldığı, bazı dairelere girilerek tahriplerde bulunulduğu haberlerin hakikatle ilgisi yoktur. Vali, iki kere kalabalığa konuşmuş ve kısmen tansiyonu düşürmüştür.³⁵⁸

“Gaziantep’te Resmi Binalara Hücum Edildi” haberinde Emniyet jee pi ve karakol yakıldığı, polis in ateş iyle 2 kişinin yaralandığı ve askeri birliğin duruma el koyduğu: Durum Başbakanlığa ve İçişleri Bakanlığına bildirilip Adana 6. Kolordu ile Maraş’tan askeri yardım istenildiği yer almaktadır. Olayları yatıştırmak isteyen Belediye Başkanı Abdulkadir Batur, isyan halindeki halk tarafından yuhalanmış ve tartaklanmak istenilmiştir.³⁵⁹ Ertesi günkü gazete manşetinde “Gaziantep Hükümet Binası askeri kordon altında” başlığı ile haber verilirken Millet Meclisinde İçişleri Bakanı Faruk Sükan, olaylarda tahrik olduğunu, Emniyet Müdürünün ateşinin kanuni olduğunu yönündeki sözleri yer bulmuştur. Bakan Sükan Meclise olaylar hakkında bilgi vermiş ve akşam 19’da toplanan Kabine toplantısında bu konu ele alınmış, Sükan’ın verdiği bilgiler dinlenmiştir.³⁶⁰

Emniyet Müdürü Osman Nuri Gezmen’in, cumartesi günü tabanca ile vurduğu Mehmet Recep Karalar isimli 17 yaşındaki genç hastanede tedavi edilirken ölünce galeyana gelen halkın vilayet binasını taşıdığı³⁶¹ ve Gaziantep’te bütün resmi dairelerin tatil edildiği haberleri Hürriyet’te yayınlanmıştır.³⁶²

“Antep’te İdareyi Ordu Aldı” manşet haberde, Emniyet Müdürünün katil zannı ile bir şoförü öldürünce halkın galeyana geldiği ve Urfa, İslâhiye ile Kilis’ten gelen zırhlı birliklerin şehri sarıp giriş-çıkış yasaklanmıştır.³⁶³ İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Gaziantep Emniyet Müdürü hakkında tahkikat açıldığını, nümayişlerin bir tertip eseri olup olmadığı hususunun araştırıldığını ve Hükümetin kanunsuz olayı önlemeye muktedir olduğu yönünde demeç vermiştir.³⁶⁴

2.2.155. Senatör Ekrem Özden’in İstanbul Köyelerine Yapılan Yardıma dair Sorusu

İstanbul Senatörü Ekrem Özden, bu yıl İl Özel İdare Bütçesinden İstanbul köyelerine ne kadar yardım yapıldığını; köy isimleri ve verilen paraların listesi, ödeme tarihleri ve dağıtımda ölçülerin neler olduğuna dair İçişleri Bakanı tarafından sözlü cevaplandırılmak üzere sözlü soru yönelmiştir. (6/466).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1967 yılında içinde 284 köye toplam 9 924 714 lira ve Yalova Soğuk Hava Deposu için Yalova köyelerinin ortak iştiraki ile kurulan buzhane birliğine

³⁵⁸ MM, B:5, 15.11.1968, O:1, ss.38-39.

³⁵⁹ Cumhuriyet, 15 Kasım 1968, ss.1,7.

³⁶⁰ Cumhuriyet, 16 Kasım 1968, ss.1,7.

³⁶¹ Hürriyet, 15 Kasım 1968, s.1.

³⁶² Hürriyet, 16 Kasım 1968, s.1.

³⁶³ Tercüman, 15 Kasım 1968, s.1.

³⁶⁴ Tercüman, 16 Kasım 1968, s.1.

800 000 lira yardı yapıldığını; yardım yapılan köylerin isimleri, hangi hizmet için ne kadar para ödendiği, hangi tarihte ödeme yapıldığı dair 6 sayfalık liste bilahare soru sahibine takdim edileceğini söylemiştir.

Bakan Sükan, dağıtımda ölçünün; önce özel idare bütçesinin köylere yardım tertibine konulmuş ödenek, ilin köy ayısına bölünmekte, çıkan miktar ilçedeki köy sayısı ile çarpılarak her ilçe için ödenecek miktar belirlenmekte olup sonra tahsis konusu her köy hizmeti için: Yapılacak tesisin önemi ve köye sağlayacağı faydaları, plan ve projeler, tesis veya yatırım miktarı yani köy gücünün ne olduğu, işe köyce başlanıp başlanılmadığı ve başlanılmış ise talep edilen yardım miktarı gibi tespit edilmiş kriterler dikkate alınarak dağıtım işlemi gerçekleştirildiğini beyan etmiştir.

İçişleri Bakanın ardından Senato Başkanın söz verdiği Senatör Özden, kendi gözlemlerinin, muhtarların AP'li, CHP'li olmalarına göre yapılacak yardım miktarlarının belirlenmesinde belirleyici olduğu şeklinde itirazını dile getirmiştir. Bunun üzerine tekraren söz alan Bakan Sükan, Sayın Özden'e verdiği listede partizanlık varsa şu veya bu şahsın tesiri ile yardımlarda keyfilik yapılmışsa lütfen Yüce Meclisi aydınlatsınlar demiştir.³⁶⁵

2.2.156. Faruk Sükan'ın Hükümet Hakkındaki Gensoru Önergesi Üzerine Konuşması

Hükümetin iç güvenlik işlerinde ihmali, yetersizliği ve hatalı davranışları olduğu iddiasıyla Anayasanın 89'uncu maddesi gereğince Hükümet aleyhine gensoru önergesi verilmiştir.(11/76).³⁶⁶

Hükümet adına konuşmak üzere İçişleri Bakanı Faruk Sükan, iddialara cevap vermek için Meclis Başkanınca kendisine söz verilmiştir. Bakan Sükan, hayati öneme haiz asayiş konusunun Hükümet meselesi olduğu kadar Devlet meselesi olduğuna işaret etmektedir. Bu meselenin, kendisi çok yönlü olunca üzerinde bolca konuşulabilir, çok polemik yapılabilir, demagojisi bol olur ve haliyle Hükümet hakkında tenkitler yapılmak istenildiğinde, hiç şüphesiz rahatlıkla asayiş konusu Parlamentolar da günün konusu haline getirilebilirler. Mesele; subjektif ve hissi ölçülerle değil objektif belge, vakıa ve delillerle ortaya konulursa çalışmalar istikamet alır, güç ve kudret kazanır.

İhtilalden yeni çıkmış bir memlekette sosyal, ekonomik, kültürel buhranları, hele fikir hareketlerinin suiistimal için zorlandığı bir ülkede emniyetin müesses nizamı korumak, asayiş ve emniyeti arzu edilen seviyede idame ettirmesi elbette pek çok güçlükleri barındırmaktadır. Normal zabıta vakalarını büyük asayişsizlik var gibi ortaya koymak doğru değildir. Muzaffer Özdağ Beyin; gazete başlık, haber ve kupürlerine dayanarak ortaya koyduğu vakıaların %90'ı

³⁶⁵ CS, B:6, 19.11.1968, O:1, ss.154-156.

³⁶⁶ MM, B:6, 19.11.1968, O:1, ss.127-128.

gerçek değildir, en azından yanlıştır. Bilhassa güneydoğu vilayetlerine ait koydukları vakıalar 1967-1968 yıllarında cereyan etmemiştir.

Asayiş konusunun en mühim mercii meclistir. Asayişsizliğin etkenlerinden birisi de yine burada sorumsuzca yapılan beyanlar olarak yurt sathına yansımaları olacaktır.

İki seneden beri Güney ve Doğu vilayetlerinde eski dönemlere kıyasla yol kesme, haydutluk ve buna benzer olaylar azalmıştır. Mesela Siirt'te 1965 senesine kıyasla vakalar 1/3 nispetinde azalmıştır. Siirt'te eskiden bin tane tane jandarma varsa bugün o bölgede beş bin tanedir.

Komando teşkilatı 1967 yılından buyana faaliyettedir. 1'inci grup Şark Bölgesinde kurulmuştur, 2'nci grup Orta Anadolu'da Nevşehir'de eğitim yapmaktadır, 3'üncü grup Şimali Anadolu için planlanmıştır.

1965 yılına kadar jandarma 4,5 kiloluk mavzerle takip yapmaktaydı; ellerinde çalışmayan 1000 küsur telsiz ve altlarında yarısının miadı dolmuş 491 vasıta vardı. Komando birliklerine Alman teknik yardımıyla 1500 adet otomatik M-3 ve D-3 silahları temin ettik. 1967'de Motosikletli Birlik, Süvari Birliği kurduk; kış için hususi kış tulumları tedarik ettik. Ve şimdi o bölge yaz-kış Türk zabıtasının, Türk jandarmasının kontrolü altındadır.

Uludere ve Çukurca'ya 3 vilayet dolaşarak gidilirdi ve Kasım ayından itibaren 8 ay o yerlerle irtibat imkânı olmazdı; bu kış Eruh'a, Şırnak'a, Uludere'ye ve Çukurca'ya gidiyoruz diyen Bakan Sükan, buralara yol götürmeden, hudut emniyetini ve asayişini sağlamanın bir yolu var mıdır diye Meclise sormaktadır. Tilki Selim gider, Özbay çetesi yoktur bugün, Tilki Selim kaçmıştır, dağıtılmışlardır.

Memlekette asayiş vaziyetinin istenilen seviyede olması için iyi muhabere ağına ihtiyaç vardır. Bu nedenle karakollarımıza SBS sistemi ile telsiz kurduk; arzu eden varsa benim odamdan Eruh'taki jandarma karakoluyla görüştürebilirim. 1969 senesinde 5.000 telsizle jandarma büyük ölçüde tüm vilayetlerde muhabereye giriyor aynı şekilde polis teşkilatı 1969 Mart ayında telsizle donatılacaktır. Radyolink ve telekomünikasyon sistemi kurmaktayız.

1965 yılında polisin elinde yarıdan fazlası miadını doldurmuş 295 tane vasıta vardı; bugün elindeki vasıta sayısı 3.000'e yaklaşmıştır. Ankara şehrinin emniyeti için polis teşkilatınının 300 vasıtaya ihtiyaç varken bu vazife 75 araçla sürdürülmektedir.

Ülkemizin %90 bölgesinde jandarma asayişten sorumludur. Zabıta hizmeti gören jandarmanın yekûnu 53.000'dir; 15.000'i kara sınırlarımızda; 8.000 tanesi de hapisane korunmasıyla, telsiz ve telefon şebekesinin muhafazasıyla vazifelidirler.

Viranşehir kaymakamı sinir buhranı neticesinde intihar etmiştir. Viranşehir olayları adalet intikal etmiştir, dile getirilen iddialar doğru değildir. Hiçbir ağa, bey filan himaye edilmemiştir. Zaten AP Başkanı diye ilan edilen Seyido Ağa partiden ihraç edilmiştir.

İdil meselesinde, İdil savcısını yaralayan himaye görmemiş, tevkif edilmiştir.

Mardin’de 1946-1965 senesi arasında kanun kaçağı, firari durumundaki katil, şekavet ve sair olaylardan fail bulunan 128 kişi, 1968 yılında yakalanmıştır.

Trabzon’da silah kaçakçılığı olayına, yurtdışı bağlantıları da tahkik edilerek polis ve jandarma birlikte el koymuştur. Polis müdürü bu büyük başarısından dolayı 10 takdirname ve 10 maaş ödülü ile taltif edilmiştir. Operasyon sonucu 43 kişi tevkif edildi, 100 aşkın kişi de takip edilmektedir.

Sükan konuşmasının sonunda: AP’li olarak kanun dışı, çıkara dayalı hiçbir şeyin peşinde değiliz. Kim olursa olsun; nereden gelirse gelsin karşısındayız. Bizim icraatımız açıktır, şurada oturan insanlara verilmeyecek hesap yoktur. Biz şerefle icraat yapıyoruz. Sorularla, şüphelerle kimsenin bizi lekelemeye hakkı yoktur. 20 sene evvelki hayatımızla şimdikini mukayese edin, daha kötü değilse biz yarın terk etmeye hazırız. Biz şerefle Devlet hizmeti görüyoruz. Bizim haysiyetimizle kimse oynamasın. AP iktidarının iki büyük meziyeti vardır; faziletli iktidar, namuslu iktidar, bir de zalim olmayan, gafil olmayan iktidar. Bununla iftihar ediyoruz, diyerek sözlerini tamamlamıştır.³⁶⁷

Millet Meclisi’nde CMKP’li Muzaffer Özdağ’ın genel asayişsizlik üzerine verdiği gensoru önergesi görüşülmüş; CHP’li Hüsnü Özkan, silah kaçakçılığı ve dini asayişsizliğin alıp başını yürüdüğünü AP’li Kadri Eroğan ise asayişsizlik olaylarının rakamlara dayanarak azaldığının öne sürmüştür. Bakan Sükan da suçlularla ve kaçakçılarla mücadele edildiğini ifade ederken önergenin gündeme alınması AP’lilerin oylarıyla reddedilmiştir.³⁶⁸

2.2.157. Faruk Sükan’ın Hakkındaki CHP Gensoru Önergesi Üzerine Konuşması

Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve 4 arkadaşının, Taşova’nın Belevi köyünde gerçekleşen hadisede gerekli tedbirleri almadığı iddiasıyla İçişleri Bakanı hakkında Anayasanın 89’uncu maddesi gereğince gensoru açılmasına dair önerge vermişlerdir. (11/76). Bütün siyasi parti grupları adına yetkililer konuştuğundan sonra Meclis Başkanı, İçişleri Bakanın konuşmak üzere kürsüye davet etmiştir.

Bakan Sükan, 19 Kasım 1968 günü Amasya Taşova’da Belevi ve Geydoğan köylüleri arasında orman anlaşmazlığından çıkan; jandarma ve köylü çatışması üzerine olay mahalline gidip araştırma yapan iki CHP’li vekilin izahatı ve Belevi köylülerinin yalnız CHP Genel Merkezini gelerek Hükümeti şikâyet etmesiyle bu mesele genel mesele haline getirilmek istenilmektedir, demektedir.

³⁶⁷ TBMM, B:7, 20.11.1968, O:1, ss.170-176.

³⁶⁸ Cumhuriyet, 21 Kasım 1968, ss.1,7.

Hadise hakkında sayın İnönü, böyle yapacaklarına Hükümete, ilgili makamlara ya da Jandarma Genel Komutanlığına müracaat edip durum hakkında tetkik ve tahkik ettikten sonra mesele üzerinde görüş beyan etselerdi o vakit objektif, hakkaniyetli bir şekilde mesele ortaya konulabilirdi.

Hadise ile ilgili tahkikat açılmamıştır iddiası; Taşova Savcılığının verdiği bilgiye dayanarak Adalet Bakanlığı, Anadolu Ajansı vasıtasıyla “hadise 19 Kasım 1968 gününden itibaren Taşova savcılığı tarafından el konulmuş, tahkikata başlanılmış, tahkikatı devam etmektedir, açıklaması yapılmıştır”. İdari açıdan da tahkikat için İçişleri Bakanlığı, iki mülkiye müfettişini görevlendirilmiştir: İnceleme ve soruşturma sürmekte olup ilk tespitlere göre;

-Jandarmanın silah kullanmasının Tüzüğün 270’inci maddesine uygun olduğu,

-Şimdilik idari hatanın görülemediği,

-Olayın önlenmesi hususunda daha önceden alınması gerekli tedbirler bakımından idareye yöneltilebilecek kusurlar bulunmadığı,

-Kanun’un 1’inci maddesi karşısında, kanun hükümlerinin icrasını temin yönünden jandarmanın kusurlu görülmediği kanaatindeyiz, rapor tanzim etmişlerdir.

Memurin Muhakemat Kanununun 12’nci maddesi ve Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü’nün 25’inci maddesi göre; tahkike görevli muhakkikler, gerekli görürlerse soruşturmanın selameti açısından tahkik edilen kimseye görevden el çektirebilirler veyahut gerekli tedbirlerin alınması için Bakanlığa teklifte bulunabilirler. Müfettişlerce bu tarz bir tatbikat yapılmamıştır. Kesinliği ispatlanmamış iddialar üzerine vali veya diğer yetkilileri görevden el çektirmem, hukuka ve kanuna aykırı bir tutum olacaktır. Bu hal hakşinaslık ve insafla da telifi kabil değildir.

Gündeme getirilen iddialara göre Geydoğan köylülerinin ormana gidiş yolunun zorla Belevi’nden geçirildiğidir. Bu gerçek değildir. 16 Kasım 1968’de Belevi köyüne giden Vali köylülere hitaben Geydoğan köylülerini yol güzergâhının Belevi’nden değil 1964, 1965 ve 1966’da olduğu gibi Dereli köyünden geçeceğini ve hadisenin orman kesimi değil mahrukat gayesiyle enkaz kaldırma faaliyeti olacağını beyan etmiştir. Bir iddia da orman kesildiğinde Belevi köyünün sel felaketine maruz kalacağıdır; hâlbuki olayın orman kesme değil enkaz kaldırma olacağı açıkça ifade edilmiştir.

Neticede bütün resmi zevatın açıklamaları ve tedbirlerine rağmen Belevi köylüleri, Geydoğan köylülerini ormana sokmayacağız ve enkaz vermeyeceğiz diyerek ormanın içerisinde köylüler üç yerde cepheler oluşturuyorlar. Resmi makamların ikaz ve itidal çağrılarına rağmen ayrılmıyorlar: Jandarma iki köy arasında kavga çıkmasın diye Geydoğan köylülerinin ormana yaklaşmasına engel oluyor. Buna rağmen Belevi köylüleri jandarma taş, sopa ve silahla üç yönden üzerine hücum etmeleri üzerine jandarma da ateşle karşı mukabelede

bulunmuştur. Olayın gelişimi bu şekilde iken peşin olarak jandarma adam öldürüyor, jandarma suçludur isnadında bulunmaya kimsenin hakkı yoktur.

Hadiselerde hiç jandarma yaralanmamıştır iddiası da mesnetsizdir; jandarmadan maddi zarar gören, yararlanan, raporlu olan da vardır. Mesele adli ve idari tahkikat konusudur. İnceleme sonucunda suçlu bulunanlar olursa, kanuni yetkilerini aşarak vazifelerini suiistimal edenler olursa elbette gereği yapılacaktır.³⁶⁹

Haber başlığına İsmet İnönü'nün "Sükan'dan ümidi kestik" sözünün yer aldığı haberde parti grupları sözcüleri Bakanı ve bağlı olduğu iktidarı suçlamışlardır. Bakan Faruk Sükan, Belevi köylülerinin jandarmaya tecavüzü üzerine olayın meydana geldiğini ve olay hakkında idari ve adli tahkikat yapıldığını söylemiştir. Gensoru önergesinin gündeme alınması AP'lilerin oylarıyla reddedilmiştir.³⁷⁰

2.2.158. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Sücüllü Kasaba Belediyesi Hakkındaki Sorusu

Sücüllü Kasabasında belediye başkanı tutuklanınca, belediye reis vekili, Belediye Meclisi tarafından seçilmesi gerekirken; Vali, belediye meclis üyesi olmayan bir şahsı reis vekili olarak görevlendirmiştir. Valinin bu kanunsuz ve haksız işleminin dayanağı nedir? Buna benzer konuda Antakya'da yapılan hata hemen düzeltildiği halde Sücüllü kasabasında niçin kanunsuzluk giderilmemiştir? Belediye Meclisinin kendi başkanvekilini seçmek için toplanmasına engel olan vali ve kaymakamın davranışları nasıl değerlendirilmelidir sorularına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/778).

Isparta ili Yalvaç ilçesi Sücüllü Kasabası Belediye Başkanı seçilen Âdem Sesli, seçime müteakip Belediye Meclisi toplanmadan, bir olay nedeniyle tutuklanması üzerine belediye tüzel kişiliğinin organsız kalmaması için Vali tarafından başkanvekili seçilinceye kadar tarafsız ve halkın saygısını kazanmış olan Tefik Yıldırım, başkanvekili olarak 16.06.1968'te göreve atanmıştır.

Belediye Meclisi 02.07.1968 tarihli toplantıda üyelerden Halil Kucur'u başkanvekili seçmiş; kasabada bulunmadığından mezkûr kişi yerine Tefik Yıldırım görevine devam etmiştir. 10.07.1968'de tahliye olan seçilmiş başkan Âdem Sesli, ertesi günü belediye başkanlığını görevini, belediye başkan vekilinden devralmıştır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, idare amirlerinin Meclis toplantılarına engel olma yolunda bir tasarruflarının olmadığı anlaşılmaktadır, demiştir.³⁷¹

³⁶⁹ MM, B:10, 27.11.1968, O:1, ss.293-298.

³⁷⁰ Cumhuriyet, 28 Kasım 1968, ss.1,7.

³⁷¹ MM, B:14, 06.12.1968, O:1, s.455.

2.2.159. Diyarbakır Milletvekili T. Ziya Ekinci'nin Kavacık Köyü İlkokulu Hakkında Sorusu

Bolu'nun Mengen ilçesine bağlı Kavacık köyünde yeniden inşa edilecek ilkokul arazisinin istimlakine dair Milli Eğitim ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/792). Önergede, köy nüfusu, istimlak bedeli ödenmeden arsaya inşaatın başladığı, hazine üzerindeki okulu genişletmek mümkün iken niçin özel mülkiyete okul yapıldığı, yeni okul yerinin istimlak bedelinin köylülerden zorla toplandığı; vermeyenlerin eşyalarının müsadere edildiği iddiaları yer almaktadır.

Önergenin İçişleri Bakanlığınca alakalı taraflarına cevap veren Bakan Faruk Sükan, Kavacık köyünün 5 mahalleden müteşekkil olup 1965 nüfus sayımına göre köy nüfusun 400 olduğunu, yeni okul arsa bedeli İl Daimi Komisyon Kararı ile eski okul enkazının satılması suretiyle temin edildiği, bu nedenle köylülere zor kullanılması ve salma salınması söz konusu olmadığı ve bu konuda adli mercilere de herhangi şikâyet vaki olmadığını ifade etmiştir.

Söz konusu özel mülkiyete ait okul arsası 6830 Sayılı Kanun hükümlerine göre istimlak edilerek bedeli T.C. Ziraat Bankası Mengen Şubesi'nde, arsa sahipleri olan Seyit Mehmet Yaman vereseleri adına açılan hesaba yatırılmış olup keyfiyet 22.04.1968 tarihinde ilgililere de tebliğ edilmiştir.³⁷²

2.2.160. Sivas Milletvekili M. Kemal Palaoglu'nun Ankara Belediye Personeline dair Sorusu

Ankara Belediyesinde, geniş ölçüde ve kütle halinde nakiller ve yer değişiklikleri yapılmaktadır. Bu bağlamda son zamanda çok sayıda memur ve amirin yeri değiştirilmiştir. Bu personel kıyımı, çalışanlar arasında huzursuzluğu ve güvensizliğe sebebiyet vermektedir. Tayinlerin icra şekli ve genel izlenim Başkent Belediyesinde geniş ölçüde partizanlığın başladığı kanaatini uyandırmaktadır. Bu mahalli kuruluşun en üst vesayet makamı olan İçişleri Bakanlığı Bakanından bu tasarrufların hangi kamu yararına dayandığı bilgisinin verilmesi soru önergesinde talep edilmektedir. (7/847).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, soru önergesinde iddia edildiği Ankara Belediyesi'nde geniş çaplı tayin ve nakillerin olmadığını, olanlarında sınırlı olduğunu beyan etmektedir. Yapılan idari tasarruflar, "Belediye Memur ve Müstahdemler Tüzüğü" 56'ncı maddesinin açık hükümlerine göre gerçekleştirilmekte olup bu konuda hukukilik gerekçesiyle Danıştay'a müracaat eden ilgili bir memurun talebi de reddedilmiştir. Bu itibarla belde hizmetlerini daha etkin ve verimli yürütebilmeleri için belediye başkanlarına, gerekli tedbirleri acilen alınması

³⁷² MM, B:14, 06.12.1968, O:1.ss.455-457.

hususunda özel imkân ve serbestlik tanıyan ilgili mevzuat hükmünün Ankara Belediyesi Başkanlığınca sadece hizmet gerekleri çerçevesi içinde kullanıldığı anlaşılmıştır.³⁷³

2.2.161. İçişleri Bakanı Sükan'ın Trafik Kazaları Hakkında Gündem dışı Konuşması

Şadi Pehlivanoglu, uzun yıllardan beri trafik kazalarını önlemek için alınan tedbir ve harcanan gayretler üzümlere ifade etmek gerekirse yetersiz kalmış, kazalar azalma yerine, her geçen yıl biraz daha artarak bugün en korkunç hastalıkları gölgede bırakacak bir sayıya ulaşmıştır diyerek trafik kazalarının afet halini almış olması nedeniyle konuyu Meclis gündemine getirmeye mecbur olduğunu söylemiştir.

Şadi Pehlivanoglu tarafından Mecliste gündeme getirilen trafik meselesi hakkında gündem dışı söz alan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, konuşmacının görüşlerine, tenkit ve temennileri iştirak ettiklerini belirterek Türkiye’de trafik kazalarının milli bir felaket haline dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu meselenin tek yönlü cezai müeyyidelerle önlenemeyeceğini ifade eden Bakan, eskimiş ve ihtiyaca cevap veremeyen trafik kanununun değişmesi için hazırladıkları trafik kanununun tasarısının Başbakanlıkta olduğunu, yeni kanun tasarısına sürücü eğitiminden, halk, talebe ve çocuk eğitimine kadar çeşitli konular ve etkili tedbirler konulduğunu ve cezai tedbirlerde de yeni düzenlemeler yapıldığını dile getirmiştir.³⁷⁴

2.2.162. Mülki İdare Amirleri İlgili Kanun Teklifi Hakkında Bakanın Konuşması

Kanun teklifi, mülki idare amirlerinin tazminatı hakkındadır. Emniyet teşkilatı polis ve amirlerinin sosyal şartlarının düzeltilmesine yönelik çalışmalarımız halen sürmektedir. Bu çıkacak kanunla zabıta kuvvetlerimizin durumuyla alakalı değildir.

İçişleri Bakanına; kaymakamın, emniyet müdürlüğüne aktarılması halinde alacağı tazminatın ne olacağı sorulduğunda: “Emniyet müdürlüğü temsil ödeneği alır, mülki idare amiri tasarısı olduğuna göre kaymakam, emniyet müdürü olursa alamaz” diye cevap vermiştir.

Sükan, bu kanunun eksik tarafları da olsa bu haliyle önemli bir merhale olduğunu ve bunun Türk idaresi için tarihi bir reform niteliğinde olduğunu beyan etmektedir. Bu kanun belki geç telakki edilebilir ama Devlet imkânları dâhilinde ancak bu zamanda çıkartılması mümkün olmuştur. Bu kanunla 600 lira maaşı olan kaymakam 1000 lira tazminat alacağı beyan edilmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İçişleri Bakanlığı ve Hükümet olarak idarecinin mutlak kanun emrinde ve Devletin, milletin hizmetinde prensip ve felsefesi her türlü politik düşüncelerin dışında idareciye bu imkân, bu vasat, bu atmosfer sağlanacaktır, sağlanmaktadır ve buna devam edilecektir, demiştir.

³⁷³ MM, B:14, 06.12.1968, O:1, s.475.

³⁷⁴ MM, B:18, 16.12.1968, O:1, ss.5-7.

Meclis Başkanı, kanun teklifinin müzakeresinin tamamlanması üzerine kanun teklifinin tümünü oylama sunmuş ve kanun kabul edilmiştir. Ve bu kanun 01.03.1969 tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir.³⁷⁵

Cumhuriyet Senatosu'nda kanun teklifi görüşmelerinde söz alan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu kanun teklifinin reform niteliğinde olduğunu; Devletin temsilciliğini üstlenmiş, Devlet ve Hükümet temsilciliği yapan kimselerin her şeyden önce huzur içinde ve her türlü etkiden uzak yalnız milletin emrinde, kanunların ve vicdanın tesiri altında görev yapmak istediklerini ifade etmiştir. Türk İdare tarihine baktığımızda Cumhuriyet öncesi ve sonrası Türk Devletinin yükselmesinde, kalkınmasında bütün mahrumiyet ve zorluklara rağmen idare amirlerinin yaptıkları hizmetleri takdir etmek kadirşinaslık borcudur.

Bakan Sükan birçok vilayetteki Vali Konaklarının Devletimizin büyüklüğüne yakışmayacak tarzdadır yine öyle valilerimiz vardır ki üç beş çocuk babasıdır, yüksek tahsilde okuyan çocukları vardır ve fevkalade müşkül vaziyette olmalarına rağmen Devlet haysiyetini korumak için bütün imkânlarını kullanarak vazife yaptıklarını söylemiştir. Türkiye'nin kalkınmasında 67 valinin büyük katkısı vardır. 572 kazaya değerli insanlar bulmak suretiyle Devletin temsilcisi, hizmetlerin koordinatörü durumunda olan kimselere maddi ve manevi imkânlar temin etmek suretiyle büyüyen ve gelişen Türkiye'yi daha hızlı ve istikrarlı yarınlara götürmek mümkün olacaktır.

7 Ocak 1969 tarihinde Mülki İdare Amirliği tazminatı hakkındaki kanun teklifinin Millet Meclisi'nde kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu İçişleri ve Bütçe ve Plan komisyonları raporları okunarak kanun teklifi müzakeresi tamamlanmış; Senato'da yapılan oylama neticesinde teklif kabul edilerek yasalaşmıştır.³⁷⁶

2.2.163. Giresun Milletvekili Kudret Bosuter'in İçişleri Bakanlığı Teşkilatı Hakkında Sorusu

İçişleri Bakanlığı ve bağlı kuruluşların merkez teşkilatında çalıştırılan personel ve yapılan işlere dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/756). Önergede, memur ve hizmetli toplam personel sayısı, yapılan işlemler hakkında istatistik çalışmalar ve verimlilik değerlendirmeleri, hukuk kısmında çalışan hukukçu ve hizmetli sayısı ve 1961 yılından bu yana her yıl gelen giden evrak sayısı, dilekçe sayısı, hukuki mütalaa sayısı sorulmaktadır.

³⁷⁵ MM, B:18, 16.12.1968, O:1, ss.72-89.

³⁷⁶ CS, B:17, 07.01.1969, O:1, ss.540-567.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, soru önergesinde istenilen bilgiler, tablolar iki nüsha haline Meclis Başkanlığına sunulduğunu ifade etmiştir. Bakanlık ve bağlı kuruluşlarının bazılarında istatistik ve verimlilik hesaplamaları yapılmaktadır.

Bakanlık Merkez Teşkilatında 461'i memur, 238'i müstahdem toplam 699 kişi çalışmakta; Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatında memur ve müstahdem sayısı 961; Jandarma Genel Komutanlığında, ücretli sivil personel sayısı 281 kişidir.

Hukuk servislerinde görevli personel: Bakanlık Müşavirliğinde 15; Emniyet Genel Müdürlüğünde 5; Jandarma Genel Komutanlığında toplam 8 kişidir.

Bakanlık, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığına ait 1961-1967 yılları arası gelen giden evrak, dilekçe ve tekemmül etmiş işlem sayıları yazı ekinde tablo halinde sunulmuştur.³⁷⁷

2.2.164. Gaziantep Milletvekili Ali İhsan Gögüş'ün Tarım Kredi Kooperatifi Hakkında Sorusu

Gaziantep'in Elbeyli bucağı Tarım Kredi Kooperatifindeki suiistimallere dair Ticaret ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/767). Önergede, Elbeyli Bucağı Alimantar köyü halkından Nahsen Berk ve 6 arkadaşınca Tarım ve İçişleri Bakanlığına, 1839 sayılı Elbeyli Bucağı Tarım Kredi Kooperatifindeki haksızlık ve suiistimler hakkında vermiş oldukları ihbar dilekçelerinin akıbeti sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bu konuda bahsi geçen Nahsen Berk'in 30.04.1966 tarihli dilekçesi, ilgisine binaen 13.05.1966 gün ve 23364/25-300/3498 sayılı yazılarıyla Ticaret Bakanlığına intikal ettirildiğini ifade etmiştir. Kanunen bu türlü işlemler adı geçen Bakanlıkça tetkike tabi olduğundan kooperatif yetkilileri hakkında İçişleri Bakanlığınca yapılacak herhangi bir işlem bulunmadığı belirtilmiştir.³⁷⁸

2.2.165. Erzurum Milletvekili Nihat Diler'in Çukurincir Köyündeki İğfal Hakkında Sorusu

Fethiye İlçesi Eşen bucağına bağlı Çukurincir köyündeki iğfal olayına dair Adalet ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/907). Önergede, adı geçen yerde Ahmet Yorulmaz'ın kızı 1953 doğumlu Emine Yorulmaz'ı iğfal edip zorla ırzına geçen sanık firari Mehmet Kurudere isimli şahsın yakalanıp yakalanmadığı; mağdurenin babası Ahmet Yorulmaz'ın 09.10.1968 tarihli dilekçesine ne cevap verildiği hususu sorulmaktadır.

³⁷⁷ MM, B:20, 20.12.1968, O:1, ss.196-200.

³⁷⁸ MM, B:20, 08.01.1969, O:1, ss.403-404.

İçişleri Bakanı Sükan, mağdure Emine Yılmaz'ın 16-17 Aralık gecesi aynı ilçenin Karadere köyünden Mehmet Kurudere tarafından zorla kaçırıldığı şikâyeti üzerine, sanık ve suç ortakları Mustafa Yorulmaz ile eşi Duru Kadın Yorulmaz jandarma tarafından yakalanıp 25 Ocak 1968'de Fethiye Cumhuriyet Savcılığına teslim edilmiş ise de delil yetersizliğinden serbest kaldıklarını demektedir. Mağdure 10 Nisan 1968'de aynı kişi tarafından ikinci defa kaçırılmıştır. Sıkı takip neticesinde yakalanan Mehmet Kurudere tevkif edilmiş, mağdure Emine Yorulmaz babasına teslim edilmiştir Olayda şikâyetçi görülen Ahmet Yorulmaz, reşit olmayan kızı Emine Yorulmaz'ı sanık Mehmet Kurudere ve başkalarına para karşılığı satmış olduğu gerekçesiyle adli makamlarca tevkif edilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nda, Ahmet Yorulmaz 'ın 9 Ekim 1968 tarihli dilekçesinin kaydına rastlanılmamıştır.³⁷⁹

2.2.166. Konya Milletvekili S. Faruk Önder'in Beyşehir Başlamış Köyü Suları Hakkında Sorusu

Konya'nın Beyşehir ilçesine bağlı Başlamış köyüne ait suların Höyük kasabasına getirilme teşebbüsüne dair Köy İşleri ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/908). Önergede, Başlamış köyüne ait Çiftepınar ve Akpınar ismiyle bilinen suların, içinde 11 adet içilebilecek bol suyu buluna memba varken 10 kilometre mesafeden fuzuli masrafla Höyük kasabasına su götürülmeye teşebbüs edildiği iddiaları yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Höyük kasabası ve Başlamış köyü arasındaki içme suyu anlaşmazlığını mahallinde incelemek üzere Vali Muavini Mustafa Tütüncü'nün başkanlığında Y.S.E. teknik elamanlarından kurulu heyetin bölgeye giderek inceleme yaptığını ve kasabanın Suludere mahallesinde iki Başlamışlı vatandaşın halkı galeyana getirmesiyle heyettekilerin kadınlar tarafından taşlandığını ifade etmiştir. Hadisede belediye başkanının bir herhangi bir menfi rolü olmadığı gibi kasaba içindeki suları heyet göstermediği ve bundan korkan heyetin iyi inceleme yapmadıkları iddiaları gerçek değildir.

Höyük kasabası ile Başlamış köyü arasında daha önce bir hadise vuku bulmamıştır. 1969 yılında su isale hattı programa alınarak inşaata başlandığı zaman gerekli idari ve inzibati tedbirler alınacaktır.³⁸⁰

2.2.167. Kırklareli Milletvekili Hasan Tahsin Uzun'un Trafik Fonu Hakkında Sorusu

Trafik fonundan 1961-1968 yılları içinde Kırklareli iline bağlı hangi belediyelere ne kadar yardım edildiğine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/954). Önergede, yardıma esas olan kriterler, yardım tahsis edilen ödenekler

³⁷⁹ MM, B:20, 08.01.1969, O:1, ss.406-407.

³⁸⁰ MM, B:20, 08.01.1969, O:1, ss.408-410.

yerine harcanıp harcanmadığı, gayesi dışında kullanılan yardımlar dolayısıyla cezai soruşturma açılmış mı, trafik fonundan yardım alan belediyelerin belediye başkanları hangi siyasi partidir, diye sorular sorulmaktadır.

İçişler Bakanı Faruk Sükan, yardımların Bayındırlık ve İçişleri Bakanlığı tarafından ortak hazırlanmış 13.10.1966 tarih ve 12425 sayılı Remi Gazete’de yayınlanmış bulunan “Müşterek Trafik Fonu Tahsis Yönetmeliği’nin” 7, 9, 16 ve 17’nci maddelerinde tespit edilen esaslara göre yapıldığını belirtmiştir. Ödeneklerin yerine harcanması mezkûr yönetmeliğin 23’üncü maddesi gereğince, tahsislerin projesine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı valilikler, mülkiye müfettişleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatı aracılığı ile kontrol edilmektedir.

Trafik fonundan gönderilen ödenek gayesine uygun olarak kullanılmaması halinde ilgililer hakkında kovuşturma açılırken; bu usulsüzlük giderilip düzeltme yapılanaya kadar ikinci kez fondan tahsis yapılmamaktadır. Bu konuda yalnız 1963 mali yılında Ankara Belediyesine yapılan 4.170.000 liralık tahsisatın 2.110.000 liralık kısmının amacı dışında harcandığı tespit edilmiş, ilgililer hakkında mülkiye müfettişlerince tahkikat açılmıştır.

Trafik fonundan yardım gören belediyeler ve bu belediyelerin başkanlarının parti durumlarını gösterir liste yazı ilişişinde Meclis Başkanlığına sunulmuştur.³⁸¹

2.2.168. İçişleri Bakanın Singer Fabrikası İşçi Grevi Hakkında Gündem dışı Konuşması

İstanbul Milletvekili Sadun Aren, Kartal Singer Fabrikası işçilerinin grevi ve buna sebep olan çalışma zorlukları hakkında gündem dışı söz alarak konuşmuştur. Aren, Singer Fabrikası işçilerinin işveren ve toplum polisinden gördükleri insanlık dışı davranışları, muameleleri anlatmak için söz aldığını söylemiştir. Aren’in konuşmasına cevap mahiyetinde konuşmak üzere İçişleri Bakanı Faruk Sükan, gündem dışı söz almıştır.

İstanbul Kartal’da Singer Sanayiine ait fabrikada meydana gelen olaylara polis müdahalesi olduğundan Anayasa ve kanunlara rağmen TİP tarafından Sadun Aren tarafından meclise getirilmesini tabi karşılamaktayız. Nizama karşı olan hareketleri Mecliste ortaya koymaları kendi karakterlerinin tabiatlarının gereğidir.

Kartal Cevizli ’de faaliyet gösteren Singer Sanayii Anonim Şirketine bağlı faaliyet gösteren fabrikada Çelik-İş sendikasının yetkili olmasına rağmen azınlıkta olan TİP yan teşekkülü hüviyetindeki DİSK’e bağlı Maden-İş sendikasına bağlı işçilerin 10 Ocak 1969 günü sabahı saat 07:40’ta işgal teşebbüsünde bulunmuşlardır. Bu hal, işveren tarafından Kartal Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesiyle Emniyet Müdürlüğü haberdar olmaktadır.

³⁸¹ MM, B:20, 08.01.1969, O:1, ss.413-419.

Ayın 10'undan ertesi günü saat 11'ine kadar İstanbul Valisi, Emniyet Müdürü, polis şeflerinin işgalin sonlandırılması çağrılarına neticesi kalmıştır. Bu arada eylemciler fabrika personelinden 40 kişiyi de dışarıya çıkmalarına izin vermiyorlar ve işyerinde ne kadar taş, sopa, levye vesaire varsa onları da toplayarak olası çatışmaya hazırlık yapmışlardır. Polis gaz kullanarak zorla işyerine girip içerdekileri tahliye ediyor ve bu esnada eylemciler de zabıta güçlerine mukavemet gösteriyorlar; neticede polisten de yaralananlar oluyor.

Anayasamızın 47'nci maddesine grev kabul edilmiş bir haktır. Ama Anayasamız ve kanunlarımız siyasi grevi yasaklamıştır.

Kartal Cumhuriyet Savcılığı 20 kişiyi mahkemeye sevk etmiş; Kartal savcılığı davanın tutuksuz devamına karar vermiş, bu karara Savcılığın itirazı üzerine Kadıköy Ağır Ceza Mahkemesi 6 kişinin tutuklu olarak kalması şeklinde karar almıştır.³⁸²

“İşçiler, Singer Fabrikasını dün işgal ettiler” haberde, Singer Fabrikasında çalışan işçiler, Çelik-İş sendikasıyla ayrılarak Maden-İş sendikasına giren 3 arkadaşlarının işten atılması üzerine, dün sabah işleri bittikten sonra yerlerinden ayrılmamış, daha sonra işi devralmaya gelen arkadaşlarıyla birlikte fabrikayı işgal etmişlerdir. 520 işçi ve 130'a yakın memurun çalıştığı fabrikaya dışarıdan kimse sokulmamıştır. İşgalciler, işten çıkarılan arkadaşlarının geri alınmasını, 48 saat yerine 45 saat mesai yapılmasını, ücret zammı ve Amerikalı müdür Rox'un işten uzaklaştırılmasını istemişlerdir.³⁸³

Sükan, işçilerin işgal olayından sonra tam bir gün işçilere devamlı olarak ikazda bulunduktan sonra gaz bombası kullanıldığını ve içeriye girildiğini söylemiş “Bunların elebaşları bellidir. 1968 Haziran ayından beri Türkiye’de İşçi Partisi’nin yan kuvvetleri, gayri kanuni hareketlerine devam emektedirler. Biz bunların hepsini biliyoruz, polisten 11 kişi yaralanmıştır, bunların 20’şer günlük raporları vardır” demiştir. Ayağa kalkarak Bakanın sözlerine müdahalede bulunan TİP’li Ali Karcı ve Rıza Kuas’a Başkan Vekili Nurettin Ok ihtar cezası vermiştir.³⁸⁴

2.2.169. Kırklareli Milletvekili Hasan Tahsin Uzun’un Köy Hudut İhtilafı Hakkında Sorusu

Kırklareli ili Vize ilçesinin Balkaya köyü ile Evrenli köyü arasında yıllardan beri devam eden hudut ihtilafına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/935). Önergede, 22 Ekim 1968 tarihinde kanlı olayların olduğu, bazı Evrenli köylüleri, Balkaya köylülerince silahlarla vurularak yaralandığı hadiseye zabitanın el koyduğu ifade edilmektedir. İki köy arasındaki gerginlikten mütevellit Evrenli muhtarlığı 6 Ekim’de

³⁸² MM, B:31, 17.01.1969, O:1, ss.92-94.

³⁸³ Cumhuriyet, 11 Ocak 1969, s.1.

³⁸⁴ Milliyet, 18 Ocak 1969, s.7.

Valiliğe tedbir alınması yönünde yazı yazmışsa da gerekli tedbir alınmamış; Evrenli köyünden yaralananlara Vize Kaymakamı ilgilenmemiştir. Sayın Bakan, bu şekilde ilgisiz ve tedbirsiz memurları hakkında ne düşünmektedir, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakan Faruk Sükan, iki köy arasındaki hudut anlaşmazlığının 24 Temmuz 1968 gün ve 6401 sayılı sınır kararnamesi ile kesinleştiği ve Vize Orman İşletme Müdürlüğü, Balkaya sınırları içinde kalan ormanlık alanda Balkaya köylülerine kesim ruhsatı verdiğini; buna Evrenli köylülerinin itiraz ederek sınır kararnamesini isabetli bulmadıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle iki köy arasında müessif bir olay çıkmaması için Vize Jandarma Birliği, 6 ilçeden 1 subay, 1 astsubay, 3 uzman çavuş ve 33 erle takviye edilmiştir. 23 Ekim 1968 günü Evrenli köyünden bazı şahıslar, Balkaya köylülerine izin verilen orman kesim alanına gelmeleriyle iki taraf arasında sözlü başlayan münakaşa silahlı çatışmaya dönüşmüştür; Evrenli köyünden 5, Balkaya köyünden 4 kişi yaralanmıştır. Olayda sanık olarak tespit edilen 4 kişi av tüfekleriyle yakalanarak Adliyeye sevk edilmişlerdir. Vize Kaymakam vekili yaralılarla ilgilenerek tedavilerinin yapılmasını sağlamıştır.

Yeni hadiseler çıkmaması için Balkaya köylülerine verilen kesim izni geçici bir süre durdurulurken 442 nüfuslu Balkaya ve 1600 nüfuslu Evrenli köyleri arasında bir olay çıkmaması için gerek idari gerekse inzibati açıdan gerekli tedbirler alınmıştır.³⁸⁵

2.2.170. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Esençay Köy Muhtarı Hakkında Sorusu

Aydın ilinin Karacasu ilçesine bağlı Esençay (Boyasın) köyü muhtarı, köy halkını siyasi kanaatlerine göre farklı ve adaletsiz ölçüler idare etmesine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/952). Önergede, kendisine oy vermeyen köylüler üzerinde bir nevi örfi idare kurmaya çalışan muhtar hakkında topluca yapılan şikâyetlere rağmen yetkili makamlarca niçin tahkikat açılmadığı sorulmaktadır.

Köy muhtarının köyü siyasi tarafgirlikle adaletsiz yönettiğine dair topluca yetkili hiçbir makama başvuruda bulunulmadığı; köy muhtarının içme suyundan köy halkıyla aynı ölçüde yararlandığı; her köylüden sulanan arazinin dönümüne göre ücret alındığı; köyün imece yapılan işlerinde, imece mükellefiyetinin herkese eşit dağıtıldığı; YSE tarafından suya getirilen suyun, isale hattı borusu dışındaki bedel imece usulü toplanarak harcama yapıldığı; adı geçen muhtarın T.C. Ziraat Bankasınca verilen kredileri zimmetine geçirdiğine dair İçişleri Bakanlığına, Valiliğe ve Kaymakamlığı bir şikâyet vaki olmamıştır.

³⁸⁵ MM, B:40, 30.01.1969, O:1, ss.675-677.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Esençay muhtarı hakkındaki tüm iddiaların gerçek dışı olduğunu, söz konusu muhtarla araları açık birkaç kişinin Sayın Milletvekiline olaylar hakkında yanlış bilgi verdikleri kanısında oldukları ifade etmiştir.³⁸⁶

2.2.171. Kastamonu Milletvekili Adil Toközlü'nün Belediyelere Yapılan Yardıma dair Sorusu

1967 ve 1968 bütçelerine konulan belediyelere yardım tahsisatına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/974). Önergede, yıllık geliri 200 bin lirayı geçemeyen belediyelere 25 bin lira tahsisat ayrılırken 1967 ve 1968'de bazı belediyelere yardım gönderilmediği; 1967'de Abana'ya, 1968'de Çatalzeytin'e yardım yapılmamasının sebebi sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 26.04.1967 gün ve 12583 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelikle, son yıl kesin hesaplarına göre geliri 200 bin liranın altında olan mali imkânları kısıtlı belediyelerin kuvvetlendirilmeleri için yardım yapılması esası getirildiğini belirtmiştir.

Belediler için ayrılan yardım ödeneğinin yeterli olacağı yönünde tahmin yapılmadığı gibi her yıl 50-60 yeni belediye kurulması ve bunların mali imkânlarının genellikle kısıtlı olmaları nedeniyle yardımdan faydalandırılmakta; bazı belediyelerimizin de başlamış oldukları projeleri tamamlamaları için ek bir yardım zarureti olduğundan yardım talep eden tüm belediyelerin isteklerini karşılamak mümkün olmamaktadır.

Abana Belediyesi'nin 1967 yılındaki isteği, ödeneklerin dağıtımını planlandıktan sonra tekemmül etmiş olduğu için gönderilmemiş ancak; Mayıs 1968'de, 1968 bütçesindeki ödenekten 25 bin lira ödenmiş ve Çatalzeytin Belediyesi'nin müracaatı da 1969 yılı dağıtımında dikkate alınacaktır.³⁸⁷

2.2.172. Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu'nun Bakanlık Yasa Tasarıları Hakkında Sorusu

İçişleri Bakanlığınca ne gibi kanun tasarıları hazırlanmıştır ve bunlardan hangileri kanunlaşmış ve hangileri Meclis komisyonlarında veya gündeminde olduğuna dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/998).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 10.10.1965 tarihinden 10.01.1969 tarihine kadar İçişleri Bakanlığınca 38 kanun tasarısı hazırlandığını; Bunlardan 12 adedi kanunlaştığı, 15 adedinin Millet Meclisi komisyonlarında veya gündeminde bulunduğu ve 11 adedinin de halen

³⁸⁶ MM, B:40, 30.01.1969, O:1, ss.678-679.

³⁸⁷ MM, B:40, 30.01.1969, O:1, ss.679-680.

Başbakanlıkta olduğunu ifade etmiştir. 38 tasarının konularını gösteren liste cevap yazısı ekinde Meclis Başkanlığına sunulmuştur.³⁸⁸

2.2.173. İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın Uzman Jandarma Çavuşlarına dair Sorusu

Uzman Jandarma çavuşlarının görevleri gereği gece gündüz, ıssız dağ ve köylerde görev yapmakta oldukları ve yanlarında taşınması güç olan resmi uzun namlulu otomatik tabanca dışında köy muhtarlarına tanınan hak benzeri, ücreti kendilerinden tahsil edilmek suretiyle MKE imalatı olan 7,65'lik tabanca verilmesine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1000).

Bakan Sükan, Uzman Jandarma çavuşlarına hizmet dışında da resmi ve sivil elbise ile şahsi tabanca taşıyabilmeleri için İçişleri Bakanlığınca hazırlanan tasarı, MSB 'liğinin ancak vazife esnasında tabanca taşımaları kaydıyla olumlu bulduklarını ve tasarının bu doğrultuda tadil edilerek Millet Meclisine sunulmak üzere olduğunu ifade etmiştir.

Uzman Jandarma çavuşlarının adı geçen kurumdan tabanca alabilmeleri için tasarının Millet Meclisinde kanun olarak kabul edilmesi halinde gerçekleşebilecektir.³⁸⁹

2.2.174. Senatör Selahattin Özgür'ün İstanbul'daki Valiler Toplantısına dair Sorusu

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Selahattin Özgür, 1968 yılı Aralık ayında İstanbul'da 67 ilin vali ve aileleri ile yapılan toplantıya dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/510). Önergede, toplantının yapılma gayesi ve kaç gün sürdüğü; ödenen harcırahların lüks bir otelde aile masraflarını karşılayıp karşılamadığı; harcırahların hangi fasıldan ödendiği; bölge bazlı yapılmakta olan bu toplantılar dışında ve kış mevsiminde bütün valileri illerden uzak bir yerde toplanmasını gerektiren sebeplerin ne olduğu; verilen ziyafetlerin hangi daire ve müesseseler tarafından karşılandığı ve miktarları; İstanbul ve civarına yapılan gezilerin plan tatbikatı ile alakasının olup olmadığı hakkında sorular yer almıştır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, DPT Müsteşarlığının 07.06.1968 tarihli yazıda "plan ve plan tatbikatı hakkında gerekli bilgiye vermek, sorumlulukları belirtmek maksadıyla il kademesi yöneticilerine toplantılar tertibi" istenmiş ve bu hususun gerçekleştiğini belirtmiştir.

7-10 Aralık 1968 tarihlerinde yapılan toplantıya DPT'den Müsteşar, Sosyal Planlama, İktisadi Planlama, Koordinasyon, Teşvik ve Uygulama Dire Başkanları ile diğer uzmanlar katılarak izahlarda bulunmuşlar, valilerimizde lüzumlu gördükleri konularda görüş ve kanaatleri dile getirmişlerdir. Toplantının bir gününde valilerin bir araya gelmelerinden istifade

³⁸⁸ MM, B:40, 30.01.1969, O:1, ss.689-691.

³⁸⁹ MM, B:40, 30.01.1969, O:1, ss.694-695.

edilerek İçişleri Bakanlığına ait konular, özellikle emniyet ve asayiş meselelerinin görüşülmesine ayrılmıştır.

Toplantının masrafları DPT’ce 1968 yılı Bütçesinin 14.150 (1968 yılı programının uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesi) maddesinden temin edilmiştir. Bu toplantı vesilesiyle hiçbir ilden geçici görev yolluğu tertibinden ödenek talep edilmemiştir.

İllerin iş durumu ve DPT’nin gerekli kadro ile toplantıya katılabilmeleri için Aralık 1968 tarihi tespit edilmiştir. 1966 yılından beri bu mahiyette toplantı yapılmamış olup 1968’de yapılan toplantı 3 ilde gerçekleşmiş ve valilerin üç defa toplantıya katılma durumu daha fazla zaman kaybına neden olmuştur. Toplantı ilinin uzaklığı izafi olup İstanbul Valisi için de eğer toplantı Erzurum’da olsaydı aynı şikâyet söz konusu olacaktır.

Bakan Sükan, toplantı içinde İstanbul Valiliğince bir kokteyl parti ve DPT’ce bir ziyafet verildiğini; bunların sırasıyla maliyetlerini ise 5 708 ve 16 221,50 lira olduğunu: toplantının son günü ili iş insanı tarafından İstanbul içinde ve civarındaki sanayi tesislerinin valilerce ziyaret edilmesi ricası, bu tesisleri tanımanın sağlayacağı faydalar yönünden kabul edildiğini belirtmiştir.³⁹⁰

2.2.175. İzmir Milletvekili M. Kemal Palaoglu’nun Küçük Meydan Sahnesine Dair Sorusu

İstanbul Hal Oyuncularının, Ankara’da Küçük Meydan Sahnesinde temsil etmeye başladıkları “Devri Küheylan” adlı oyunun Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 8’inci maddesi (D) fıkrası hükmü gereği Ankara Valiliğince yasaklanması ve bu nedenle sahnenin kapatılmasına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/695). Önergede, temsil edilen oyunda ahlaka, genel terbiyeye, Devletin emniyet ve siyasetine zararı dokunacak ne vardır, diye sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Sükan, aynı oyunun daha önce İstanbul’da “Devri Süleyman” ismiyle Küçük Opera sahnesinde oynanırken İstanbul Valiliğince, oyunun muhtevasının mezkûr kanununun 8’inci maddesine hükmüne göre yasaklanmış olduğunu beyan etmiştir. Ankara’da oyun temsiline başlandığında Ankara Valiliğince oyunun muhtevası incelenmiş; bu haliyle temsile devam ederlerse tiyatronun kapatılacağı şeklinde tiyatro sahibi ve ilgili tiyatro topluluğu ikaz edilmişlerdir. İkazın ardından “Devri Süleyman” ismini “Devri Küheylan” değiştirerek aynı muhteva ile temsile etmeleri üzerine mezkûr kanun hükmü gereği temsil durdurulmuş, tiyatro kapatılmıştır.

Bakan Sükan, Hükümetin hakkında çeşitli yollarla yapılmış olan mizaha karşı bu zamana kadar hiçbir olumsuz tavır takınmadığını ancak, Hükümet ve Devletin emniyet ve

³⁹⁰ CS, B:27, 30.01.1969, O:3, ss.418-419.

siyasetine aykırı bulunan, ahlak ve adaba aykırı her türlü hareketin yine kanunlar içinde cezalandırılmasını Anayasa ve hukuk düzenin korunması için zaruri gördüklerini ifade etmiştir.³⁹¹

2.2.176. Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın Ankara Belediyesi Borçları Hakkında Sorusu

Ankara Belediyesinin 1960 yılından önceki inşaat işleri için müteahhitlere olan borcuna ve bunları hangi şartlarda ödediğine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/859). Önergede, Ankara Belediyesinin, 1960 yılından önceki yol ve inşaat işleri için hangi müteahhitlere borcu olduğu; Belediye bu borçları nasıl ve hangi şartlarda ödemekte olduğu; hangi müteahhitlere ne miktar para ödeme yapıldığı ve Muammer Kraner'e bütçede aktarma yapılmak suretiyle 750 bin lira ödenmek istenilmesinin sebebinin ne olduğu sorulmaktadır.

1960 yılından öce Ankara Belediyesinin Cadde, bulvar ve yolarının tretuvar yapımı, asfalt kaplanması gibi muhtelif işleri müteahhitlere ihale edilmiştir. 27 Mayıs 1960'tan sonra Muammer Kraner ve Aras Ticaret Limited hakkında ihbarlar üzerine, mülkiye müfettişlerince yapılan inceleme neticesinde bu müteahhitlere yapılan ödemeler durdurulmuştur. İlgililer adli mercilere dava açarak istihkaklarının ödenmesi talebinde bulunmuşlar; Belediye idaresi de mahkeme kararlarına istinaden imkânları nispetinde borçlarının ödemesine devam etmişlerdir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Ankara Belediyesinin 1960 yılından önce yol ve inşaat lira cinsinden borçları için:

-Aras Ticaret Şirketine 2.233.317,77; Muammer Kraner'e 1.517.780,37; Muhammet Kandemir'e 532.956,45; Sahip Tanaçam'a 9.010.244,78; Sulhiye Denктаş'a 160.837,57; Dursun Yeşil'e 512.470,10; Behçet Baytimur'a 331.489,69; Muzaffer Özlem'e 1.087.107,70; Mehmet Boysan'a 5.529.048,10; Fikri Akyol'a 1.086.347,18; Sami Mermutlu'ya 1.048.500,00; Alay Yüksel'e 1.042.850,00; Fakih Özlen'e 4.408.059,28; D. Ali Tabuk'a 1.086.655,37 ve Muammer Kraner'e 5.075.643,33 ödeme yaptığını ifade etmiştir. Müteahhit Muammer Kraner'e bütçeden aktarma yapmak suretiyle ödeme yapılmak istenmesinin sebebi ise asli mercilerin infazı zorunlu olan ilamlarıdır, denilmiştir.³⁹²

2.2.177. Erzurum Milletvekili Adnan Şenyurt'un Horasan Hadiseleri Hakkında Sorusu

9-10 Ocak 1967 tarihinde Horasan'da vuku bulan hadiselere ve ortaokul müdürünün Erzurum'a nakil sebep ve mahiyetine dair Milli Eğitim ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/971).

³⁹¹ MM, B:47, 10.02.1969, O:1, ss.474-476.

³⁹² MM, B:47, 10.02.1969, O:1, ss.478-479.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Horasan İlçesi Çarşı Camiinde vaaz veren hocaya, öğrenci velilerinden birisi “okulda münakaşa yapılmış cin-peri var mıdır” diye soru sorduğunu vaiz İsmail Bilgin de herhangi bir şahıs ve zümreyi kastetmeksizin “Ayetlerle sabit olduğu üzere cin ve peri mevcuttur. Bu Allah kelamına inanmayanlar kâfirdir” diye cevapladığını beyan etmiştir. Bu sırada camide buluna iki öğretmen vaize müdahale ederek, konuşmasını tashih etmesini istemişlerdir. Daha sonra öğretmenlerin şikâyeti il vaiz hakkında tahkikata başlanılmıştır.

10 Ocak 1967 günü ifadesi için karakola çağrılan vaizin lehine hükümet binası önünde toplanarak tezahürat yapan grup Kaymakam ve savcının konuşmalarıyla zabıtaya gerek kalmadan dağılmışlardır. Ortaokul müdürü Durmuş Bozkır hadisenin ardından başka bire alınmasını talep etmiş ve bu talebi yerinde bulunarak Erzurum Lisesine öğretmen olarak nakli yapılmıştır.³⁹³

2.2.178. İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine Konuşması

Sükan, 1969 yılı İçişleri Bakanlığı bütçesi konuşmasına, Bakanlığın hizmet, teşkilat ve mesuliyet alanı itibarıyla tenkide fevkalade müsait, yapılan her hizmetin mutlaka tenkide açık bir yönü olan bir kuruluş olmasını ifade ederek başlamıştır. Konuşmacıların iddialarına binaen İçişleri Bakanı da idari yapımızın mahiyetinin günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek yeterlilikte olmadığını ve marazi yönlerinin olduğunu kabul beyan etmektedir.

İçişleri Bakanlığının hizmet ve teşkilatını sevk ve idare eden 137 kanunun, 19 adedi Osmanlı idaresinden; 49 tanesi 1920 ile 1930 döneminden ve 69 adedi de 1930 ile 1942 yılları arasındaki dönemlerden günümüze gelmiştir. İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu 1912, Köy Kanunu 1924’te derlenmiş, Belediye Kanun’u da 1930’da çıkartılmıştır. 1789 Fransız Devrimi ve 1839 Garplılaşma hareketiyle Fransa idare hukukundan esinlenen polis devleti idaresine ait kanunlar yürürlükte.

İçişleri Bakanlığı olarak hizmet ve teşkilatının yeni baştan düzenlemek gayesiyle 18 aydan beri 30 kişilik kaliteli bir kadro ile ilmi manada araştırmalar sürdürülmektedir. İçişleri Bakanlığının mevzuatta yazılı 3000 adet görevi vardır. Bu kadar geniş ve karmaşık sistem içerisinde idaremiz merkeziyetçidir, kırtasiyecidir, bürokratiktir ve istenilen verimi vermekten haliyle çok uzaktır.

Köy idaresinin yürürlükteki kanunlarla 105, belediye idaresinin 202 adet vazifesi vardır. Ama köy idaresi ancak iki vazifeyi görür haldedir. Bunlar ise, bulaşıcı hastalıkların ihbarı, diğeri de bulaşıcı hastalıklar nedeniyle köye ekiplere yardımdır. En küçük kademe olan

³⁹³ MM, B:47, 10.02.1969, O:1, ss.484-485.

köy idaresi, atom serpintilerinden tutun da en önemli devlet hizmetlerine kadar mesul makam olarak görülmektedir. Belediyeler ise 202 görevin ancak 30-40 adedini ifa edebilmektedirler. 100.000 nüfusu geçen belediler vatandaşa 70 lira; altında nüfusu olan yerler ise 30 lira harcamaktadırlar.

Sükan, Türkiye’de hukuk devleti idaresinin, Anayasanın ve Kanunların hâkim olduğu söyleyerek “Kanunların üstünde Anayasa; Anayasanın üstünde de doğal kanunlar, tabiat kanunları hâkimdir” diyerek milleti anarşiye ve kanun dışı hareketlere sevk edecek davranışlardan sakınılması gerektiğini beyan etmektedir.

Emniyet ve asayiş konusu Bakanlığın mesuliyetin çok üzerinde Devlet meselesidir. Hükümetlerin birinci asli görevi Devletin emniyet ve asayişini temin etmektir. Bu vazife ayriyeten Devletin bekası ve rejimin temel meselesidir.

1961 Anayasasının getirdiği hak ve hürriyetler ile ortaya çıkan cereyanlar komünizmin aleni propagandasının yapılması 20 yıl önceki Türkiye şartlarını günümüzde çok değiştirmiştir. Bugün Mao’nun Nazım Hikmet’in kitapları vitrinlerde aleni satılmaktadır.

Sükan, hadiseler olduğunda “memleket anarşizme doğru gidiyor” diye şikâyet edenler, zabıta vazifesini gördüğü zaman ise “tedhişe gidiyor” diye şikâyet ettiklerini ifade etmektedir. Türkiye’de demokratik parlamento, hür basın ve bağımsız mahkemeler vardır.

Dün İstanbul Taksim’de iki taraf arasında karşılıklı tahrikler üzerine çıkan kavgada taşlar, molotof kokteylleri atılıyor 5 dakika süren iki grubun şiddetli çatışması sonunda polis duruma hâkim oluyor. Şayet bu 5 dakikada polis hadiseyi kontrol altına almasaydı netice ne olabilirdi? Bu itibarla polis dün tarihi, büyük hizmet görmüştür. Hükümet ve Bakan olarak zabıta kuvvetlerinin büyük gayret ve emeğinin hakkını teslim etmek vazifemizdir.

Taksim olaylarında vazife gören toplum polisi sayısı 1100 kişidir; elleri, ayakları hadiselerle müdahale ederken molotof kokteylleri ile yanmıştır. 2 vatandaşımız hayatını kaybetti, 2’si ağır 39 yaralı vatandaşımız vardır.

Fransa’da Paris şehrinde 50 bin polis vardır; Nanterre hadiselerinde Paris’te 70 bin polis kullanılmıştır. 2,5 milyon vatandaşımızın yaşadığı İstanbul’da polis sayı 3.500’dür. Türk Milletinin Devlete bağlılığını, nizama sevgisini ve milli şura olan bağlılığının bir sonucu olarak çok az bir zabıta ile ülkemizde emniyet ve asayiş işleri iyi bir seviyede icra edilmektedir.

1965 yılında polis mevcudumuz 10.500 idi, bugün 22.000’dir. İkinci Beş Yıllık Planda bu sayıyı 35.000’e çıkarmayı hedeflemekteyiz.

Talebe hareketleri ile ilgili Fransız İçişleri Bakanına, bu hareketlerin Fransa menşeli mi yoksa enternasyonal bir eylem mi olduğu sual edildiğinde Bakan, hadiselerin hem içten hem de dıştan kaynaklanan nedenleri vardır, diye cevap vermiştir. Bütün Avrupa’da hâkim kanaat bu yöndedir.

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Simiter, ağustos ayında Türkiye'ye gelmiştir. Avrupa Konseyi o günlerde Avrupa Konseyine dâhil ülkelerde talebe olaylarının önlenmesi için bir komisyon kurmuş, araştırmalarda bulunuyorlardı. İçişleri Bakanlığına gelerek 1,5 saat Temmuz olayların kritiği yapıldı. Neticede Türk Hükümetinin tatbikatını örnek olarak nitelendirip takdir ederken Bakanlığımızı da tebrik etmişlerdir.

Üniversitelere, zabıta hadiseleri olduğunda yetkili makamın rektör ya da dekanın yazılı müracaatı halinde: Ama adli bir suç işlenmesi halinde ise üniversite makamlarının iznine gerek olmaksızın savcılığa bilgi vererek olay yerine müdahale edilir, suçlu yakalanır.

Kommer hadisesi, İçişleri, Dışişleri ve hiçbir makamın bilgisi dâhilinde olamamıştır. Olay çıkınca bu ziyaretten haberimiz oldu ama. Büyükelçinin arabası yanmıştı. O gün siyasi polis suçluları tespit etti, ODTÜ'den de Kommer'in tahliyesi sağlanmıştır.

İTÜ Rektörlük binasının işgaline, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde FKF'li bir hanımın kabul edilmeyen doktora tezi sebep olmuştur. Okulla alakasız kimseler Rektörlük binasını ve Senatoyu işgal ediyorlar. İTÜ senatosunun süresiz tatil kararı alması üzerine; o vakit İTÜ'nün iç ve dış emniyeti zabıta kuvvetlerine ait olmaktadır, zabıta işgal eylemine el koyuyor, suçluları yakalayıp mahkemeye sevk ediyorlar.

Ülkemizde, üç sene zarfında 233 tane grev olmuş, 45 tanesi kanun dışına çıkmış, bu nedenle 777 tane suçlu yakalanmıştır. Diğer toplum hareketlerinden üç sene içinde 401 olay gerçekleşmiş, bunun 76'sı kanun gayri kanuni olmuş ve 847 suçlusu da yakalanmıştır.

Sükan, yurdumuzda polis ve jandarma bölgesinde faili meçhul sayısı %5'in altındadır, demektedir. Siirt'te 20 sene içinde 223 tane cinayetten kanun kaçağı vardı, bir o kadarını İçişleri Bakanlığı tevkif etmiştir. Yine Mardin'de 1946-1967 seneleri arasında 228 kanun kaçağı cinayet işlemiş ve kimse yakalanmamıştır. Keban, Kiğı ve Elmalı olaylarında AP Hükümeti, vazifesinin gereğini yapmış, suçlular yakalanıp adalete teslim edilmişlerdir. Taşova hadiselerinde jandarma kanuni görevini yapmıştır; muhalefet yanlış yönlendirilmiştir.

Bütçe konuşmasının sonunda İçişleri Bakanı, kanun uygulamalarında, hizmet ve icraatlarında soğukkanlı ve basiretle hareket ettiklerini; ama mutlak surette kanunu hâkim kılmak, Devlet otoritesini zedelememek ve vatandaşın huzur ve refaha kavuşması için istikrarlı bir Devlet idaresi kurmak yolundadır ve gayreti içindedir, diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Konuşma hitamında, Meclis Başkanı İçişleri Bakanına soru sormak isteyen milletvekillerine tek tek söz vermiştir.

-Adana Milletvekili Ali Karcı, Cuma günü Bayazıt toplantısında parola "Taksim'de buluşalım, Allah'ını seven Taksim'e gelsin" şeklinde idi, ilgililer ve Sayın Bakan bundan haberdar mıdır, soru sormuştur.

Bakan Sükan, Taksim’de yapılacak eylemle alakalı siyasi polis istihbaratının elbette çalışması olmuştur. Ancak Saffet Arolat, FKF ve TİP mensuplarının Gaziosmanpaşa ve civarındaki işyerlerinde, o gün toplantı yapıp anarşi çıkarmak istedikleri yönünde elimizde bilgi bulunmaktadır, demiştir. İl İdaresi Kanuna göre ilin umumi asayiş valinin tasarrufundadır. Meseleye adliyeye intikal etmiştir; tahkikat da başlatılmıştır. Dolmabahçe’de bir vaiz verileceği hususu bildirildi; valilik hadiseler nedeniyle izin vermemiştir. Bugün gazetesiyle ilgili neşriyat konusu ise alakalı merci savcılıklardır, bizim Hükümet olarak “gazete toplama, gazeteye sansür koyma, gazeteyi kapatma” gibi bir yetkimiz bulunmamaktadır.

-Kayseri Milletvekili Fehmi Cumalıoğlu, Sayın Bakanın “Mao’nun, Nazım Hikmet’in ve azıllı komünistlerin kitapları serbestçe satılıyor ve Anayasa izin vermektedir” sözü üzerine Anayasamız komünizmi yasaklamış, bu konuda Türk Ceza Kanunu 141 ve 142’nci maddeleri mevcuttur. Bu hal karşısında İçişleri Bakanı bu kitapları toplattırmak üzere savcılarca takibat yapılması hususunda teşebbüste bulunmuş mudur ve hangi şehirlerimizde “toplattırılmaz” şeklinde yargı mercilerinden kara çıkmıştır, diye sorular sormuştur.

İçişleri Bakanlığınca yasaklanmasını talep ettiğimiz kitaplar savcılığa tevdi edilmiştir. Kaçı hakkında toplatma kararı alınmış, kaç hakkında alınmamıştır, bunların tafsilatlı bilgileri kayıtlarımızda listeler halinde mevcuttur. Soruda geçen Mao’nun Nazım Hikmet’in kitaplarının aleni satılmaları ve komünist faaliyetler rahatça faaliyette bulunmalarına “Anayasamız müsaittir” sözünden kastım, kanuni boşluklar nedeniyle, tatbikatta mahkûmiyet cihetine gidilmemesi hususudur.

-Antalya Milletvekili Osman Zeki Yüksel, bizim tespitlerimize göre son hadiselerde ölen iki vatandaşımız milliyetçidir. Bir tanesi de bizim partimizdendir. Esas elleri sopalı, taşlı, bıçaklı saldırgan solculardır. Bu hadise de bunu göstermiştir. Sayın İçişleri Bakanın bundan haberi var mıdır, diye soru sormuştur.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, son hadisede ölenlerin ve yaralıların kimliklerinin tespit edilmeye çalışılmakta olduğunu; mağdurların siyasi kanaatlerinin de bilahare anlaşılacağını ve onu da adli makamların ortaya çıkaracağını dile getirmiştir.

-Antalya Milletvekili İhsan Ataöv, son birkaç yıl içinde Türkiye’de gerçekleşen toplum hareketlerinde, yürüyüşlerde ve anarşist davranışlar içerisinde suçlu olarak adliyeye sevk edilenlerden komünist olup sosyalist kisvesi altında harekette bulunan partilere mensup suçlular var mı, diye soru sormuştur.

İçişleri Bakanı Sükan, anarşist hareketlerin büyük bir kısmında, işgal gibi kanun dışı yürüyüş gibi birçok hareketlerde TİP mensubu çoktur.

-Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş, bu olaylar iyiden iyiye arttığına göre, bugünkü tatbikatta Türkiye’de bir merkezden idare edildiğine dair emareler ve deliller tespit edilmiş midir, diye sormuştur.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, konuşmasında Fransız Dâhiliye Nazırının bütçe münasebetiyle verdiği cevabı arz ettiğini ifade ederek Fransız Komünist Partisi içerisinde Prag’da, Doğu Berlin’de Yakup Demir idaresinde Gizli Komünist Partisi faaliyet halinde olduklarını ve bu konuda verebileceği cevabın, Devlet sırrı bakımından bu kadar olacağını, söylemiştir.³⁹⁴

İçişleri Bakanlığı 1969 Bütçesi, Cumhuriyet Senatosu’nda 31 Ocak 1969 tarihinde müzakeresine başlanılmış siyasi parti grupları adına Salih Tanyeri (CHP), Necip Seyhan (GP), Mucip Ataklı (Milli Birlik grubu adına), İbrahim Tefvik Kutlar (AP) ve şahısları adına İbrahim Etem Karakapıcı, Sadık Artukmaç, Ali Kemal Turgut, Kemal Şenocak, Hüsnü Dikeçligil, Mehmet Hazer, Fatma Hikmet İşmen, Arslan Bora, Salih Türkmen ve Ziya Ayrım görüşlerini bildirmişlerdir. İçişleri Bakanının konuşmasından sonrasında yapılan oylamada 1969 yılı İçişleri Bakanlığı Bütçesi kabul edilerek kanunlaşmıştır.³⁹⁵

Gazete ilk sayfasında “Dr. Sükan: Polis büyük bir hizmet görmüştür” başlıklı haberde muhalif parti sözcüleri CHP’li Şevket Asbuzoğlu, TİP’li Yunus Koçak, YTP’li Raif Aybar İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ı son günlerdeki olaylarla ilgili olarak sert bir şekilde tenkit etmişlerdir. “Kanlı Pazar” konusunda izahat veren Bakan Sükan ise polisin büyük bir hizmet gördüğünü söylemiştir.³⁹⁶

“Sükan, TİP Rengini Belli Etti” başlıklı haberde, bütçe görüşmelerinde konuşan parti sözcülerinden TİP’li Fatma Hikmet İşmen’e Sükan’ın Türkiye’de bugüne kadar cereyan eden kanun dışı grev, boykot, işgal ve benzeri hareketlere karışanların %90’ı TİP’li oldukları ve TİP’in son kongresinde tüzüğüne (sosyalizm) kelimesini de ekleyerek rengini tamamen belli ettiği, şeklinde sözleri yer almıştır.³⁹⁷

2.2.179. Senatör Mucip Ataklı’nın 16 Şubat 1969 İstanbul Olaylarına dair Demeci

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Mucip Ataklı 16 Şubat 1969 günü İstanbul’da cereyan eden olaylara dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığından gündem dışı konuşma talebinde bulunmuştur.

Senatör Ataklı, iktidarın partizan İçişleri Bakanı ve onun emrindeki idarecilerin tertipleriyle yurttan cereyan eden ve dış kaynaklı silahlı ümmetçi saldırılar 16 Şubat 1969 Pazar

³⁹⁴ MM, B:54, 17.02.1969, O:2, ss.452-463.

³⁹⁵ CS, B:28, 31.01.1969, O:3, ss.551-599.

³⁹⁶ Cumhuriyet, 18 Şubat 1969, s.1.

³⁹⁷ Milliyet, 2 Şubat 1969, s.7.

günü kanlı bir safhaya ulaşmış ve milli şuurda devlet otoritesi kavramını da bu olaylar yıkmıştır, demiştir. Ataklı, iktidar uğruna milleti kamplara bölme zihniyetiyle maruf İçişleri Bakanı ve onun emrindeki toplum polisi ve yeteneksiz idare amirleri, bunlar tarafından desteklenerek milliyetçi ve devrimci, Rus ve Amerikan yardakçısı olmayan Atatürkçü kuşaklara karşı yaptırılan sopalı, bıçaklı, tabancalı saldırılar rejimin sonu nereye varacağı belli olmayan badireye sürüklediğini iddia ederek son İstanbul olaylarında Hükümet ve İçişleri Bakanı saldırının yapılacağını bildiği halde gerekli tedbirleri almayan İstanbul Valiliği ve toplum polisi suçludur, demektedir. Ataklı, zorbalığı meşru kılan devlet gücünü zorbalarda yana kullanan bir iktidar meşru bir iktidar olamaz; eğer mevcut iktidar bu nitelikte ise gayrimeşrudur, dediğini ve sürmekte olan olayların doğuracağı daha vahim sonuçlara müdrik olmayan Hükümetin istifa ederek, idareyi daha muktedir ellere terk etmesinde rejim bakımından büyük faydalar olacağını ifade etmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Hükümetin mesul bir bakanı olarak Devlet sorumluluğunun ağırlığının idrakinde içinde konuşacağını; suçluların, kindarların, hırslarını, kinlerini hala tatmin edememiş suçlu kimselerin haleti ruhiyesi içinde konuşmayacağını belirterek konuşmasına başlamıştır. Sükan, dedesinin 1293 harbine katılarak ordudan Kolağası olarak döndüğünü ve babasının da İstiklal Madalyasına sahip olduğunu ifade ederek daima Devlet ve Millet menfaatleri için ve geçici makamların zebunu olmadan bir köy çocuğu olarak bir Anadolu çocuğu olarak “Biz vatan haini olamayız, tertipçi olamayız” kabul etmiyorum, şu çatı altında kimse olmaz, herkes milletin selameti için bir hizmet görmekte olduğunu söylemiştir.

Bakan Sükan, İstanbul’da 10 günden beri hadiseler cereyan ettiğini ve Pazar günü gerçekleşen mitingün de bunlardan bir tanesi olup yürüyüşün kanuni olduğunu beyan etmiştir. 6-7 bin kişilik grup emniyet tedbirleri içinde Taksim’e gelmişler, İstanbul Valisi ve idareciler olay çıkma ihtimaline karşı Taksim’i tamamen boşaltmışlardır. İlaveten 4 sıra halinde Taksim gezine polis yerleştirilerek her türlü emniyet tedbirleri alındı. Mitingciler meydana gelince Molotof kokteylleri atılmaya başladı, taşlar ve sopalar ortaya çıktı. Bu esnada meydanadaki 10 bin kişilik gruptan polis kordonun yaran 1000-1500 kişilik grupla beraber bir kargaşalık ve çatışma oldu. Beş dakika içinde de toplum polisi, tekrar sükûneti sağlamıştır. Kargaşa anında askeri birliklerden yardım istenilmiş, onlarda toplum polisi ile kavgaya sonlandırmak için çalışmıştır. Eğer toplum polisi ve askerler, 5 dakikada olaya müdahale edip emniyeti sağlamlasalar olması muhtemel elim olayların büyüklüğünü tasavvur etmek bile çok zordur. Zabıta kuvvetlerimizi hadisedeki gayretleri için bütün varlığımla tebrik ediyorum. Molotof kokteyllerinden yaralanan polislerimiz vardır. Müessif olayda 2 vatandaşımız hayatını

kaybederken, 2'si ağır hastanede 39 yaralı hastamız vardır. Olaylarla ilgili 42 kişi nezarete alınmış Adli tahkikat süreci başlamıştır.

Bakan Sükan, Adalet Partisi iktidarının ve onu destekleyen grup hiçbir gün gayrimeşruluğa sebep olacak hiçbir davranışa göz yummamıştır şayet, kendilerinin bir kusuru var ise ne biliyorlarsa iddia sahiplerini ispatlamaya davet etmiştir. AP iktidarı faziletli bir iktidardır, zalim ve gasıp iktidar değildir, diyerek konuşmasını tamamlamıştır.³⁹⁸

“Sükan, Olayları beş dakika içinde kontrole aldık” başlıklı haberde Cumhuriyet Senatosu’nda İstanbul olayları yüzünden senatör Mucip Ataklı ile İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın tartışmış, Bakan olayların beş dakikada kontrol altına alındığını söylemiştir. Gürültü ve protestolar arasında birbirlerini insafli olmaya davet eden Bakan ve Senatör karşılıklı ithamlarda bulunmuşlardır. Ataklı Bakanı, Valiyi ve toplum polisinin suçlu olduğunu iddia etmiştir.³⁹⁹

Kanlı olay yurttaki büyü teessür uyandırdı; karşı karşıya gelen iki taraf birbirini suçladı. “Vali ve idareciler tedbir almışlardır” haberinde Sükan, alınan tüm tedbirlere rağmen üzücü hadiselerin meydana geldiğini ve her şeyin beş dakika içinde olduğunu, şayet zabıta kuvvetleri hadiseye hâkim olmasalardı kan gövdeyi götüreceğini belirterek memleketin iç güvenliğini ve huzurunu koruma vazifesi sadece zabitanın vazifesi değildir. Huzursuzluk varsa bunun sebeplerini ortaya koymak icap eder. Anayasanın getirdiği yeni hak ve hürriyetleri kullanmaktaki tecrübesizliğin huzursuzlukta rolü vardır, demiştir.⁴⁰⁰

2.2.180. 654 Sayılı Toplum Zabıtası Kurulması Hakkında Kanuna Ek Kanun Tasarısı

İçişleri Bakanı Faruk Sükan’ın Ek Kanun Tasarısı raporunun öncelikli görüşülmesi teklifi Meclis’te kabul edildikten sonra siyasi parti grupları adına Hilmi İncesulu (GP), Nihat Diler (YTP), Şevket Asbuzoğlu (CHP) ve şahısları adına Reşat Özarda, Reşit Ülker, Fahri Uğrasızoğlu, Ömer Usta, Faik Kırbaşı, Abdülbari Akdoğan, Hilmi İşgüzar, Süleyman Onan, Fethi Çelikbaş tasarının tümü üzerinde konuşma talebinde bulunmuşlardır.

Çorum Milletvekili Hilmi İncesulu (GP), toplum zabıtasına yeni kadrolar almak amacıyla teklif edilen kanun tasarısına olumlu oy kullanacakları, Türk toplumun demokratik düzen içinde bahşedilmiş hak ve hürriyetleri kullanırken bir başıboşluğun için düşmeye layık değildir, demiştir.

Erzurum Milletvekili Nihat Diler (YTP), YTP olarak adalet mi, emniyet mi mevhumları birbiriyle çatıştığında emniyeti adaletten önce görmekteyiz, bu nedenle kadroların genişletilmesine taraftarız, demiştir.

³⁹⁸ CS, B:36, 18.02.1969, O:1, ss.977-982.

³⁹⁹ Milliyet, 19 Şubat 1969, ss.1,7.

⁴⁰⁰ Tercüman, 19 Şubat 1969, s.1.

Eskişehir Milletvekili Şevket Asbuzoğlu (CHP), tasarının lehinde olduklarını, ülkenin daha çok kadroya ihtiyacı olduğunu lakin genel polis ile toplum polisi arasında ayrım yapılmamasını ifade etmiştir.

Aydın Milletvekili Reşat Özarda, kanunun kendisine karşı olmamakla beraber kanun yapılma tekniğine, yöntemine itirazını dile getirmiştir.

Uşak Milletvekili Fahri Uğrasızoğlu, kanunla 575 adet emniyet amiri, komiser ve komiser muavini ve 5 000 adet de toplum zabıtası kadrosunun ihdas edilmesini çok yerinde bir hareket olduğunu söylemiştir.

Trabzon Milletvekili Ömer Usta, demokratik düzeni gereği gibi korumak ve kontrol altında tutmak için toplum polis takviyesini yerinde bulmakla beraber bu miktarın da daha az olduğunu beyan etmiştir.

Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar, tasarının kanun yapma tekniğine uygun olmadığını ifade etmekle beraber tasarının 1'inci maddesinin tamamı lehinde olduğunu beyan etmiştir.

Burdur Milletvekili Faik Kırbaşı, tasarıda yer alan kadro talebinin 8-10 bin olmasını; emniyet teşkilatında ciddi açık olan komiser ve komiser muavini kadrolarının tasarıda daha artırılması gerektiği yönünde konuşmuştur.

Gümüşhane Milletvekili Sabahattin Savacı, tasarının getirdiği 5 000 küsur kadro, Anayasamızın getirmiş olduğu hürriyetlerin bir külfetidir, bunu önemle yerine getirmemiz gayet tabiidir demiştir.

Adana Milletvekili Ali Karcı, sosyal olaylar sosyal determinizmin sonucu meydana geldiğini ve olayları önlemek istiyorsan o olayların sebepleri oradan kaldırılmasının gerektiğini Hükümetin bu noktada yapıldığını; copla olayların sebeplerini ortadan kaldıramayacaklarını söyleyerek görüşülen tasarının 1'inci maddesine ve tümüne karşı olduğunu beyan etmiştir.

Gümüşhane Milletvekili Sabri Özcan San, içinde bulunduğumuz sosyal şartların özel eğitim görmüş zabıta kuvvetine mutlak ihtiyaç göstermektedir. Toplum polisi yetersiz sayısına başarı ile hizmet vermektedir ve kadroları artırılmasıyla toplumun huzurunu sağlayacaklardır, demiştir.

Başka söz isteyen kalmayınca Başkan maddeyi oylamaya sunmuş, kabul edilmiştir. Başkan 2 ve 3'üncü maddeleri okuttuktan sonra söz isteyen çıkmayınca maddeleri oylamaya sunmuş, kabul edilmişlerdir. Başkan tasarının tümü üzerinde konuşmak isteyenlere söz vermiştir.

Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş, bu vazifede bulunacaklara özel eğitimin verilmesini; psikoloji, sosyoloji ve kitle psikolojisine vakıf olmalarının sağlanmasını gerektiğini 3 yıllık tatbikatta ufak tefek aksaklıklar olsa da genellikle isabetli gördüğüm için kanunun kabul edilmesi lehinde oy kullanacağını söylemiştir.

Başkan, tasarının müzakere sürecinin tamamlandığını söyleyerek tasarının tümünü oylamaya sunmuş, Millet meclisince tasarı kabul edilmiştir.⁴⁰¹

Cumhuriyet Senatosu'nda 27 Mart 1969 tarihinde 45. Birleşiminde Bütçe Plan Komisyonun 20 Mart 1969 tarihli 29'uncu birleşiminde ilgili Hükümet tasarısı, Millet Meclisi'nde kabul edildiği şekilde uygun mütalaa edilerek kabul edilmiş ve ivedilikle görüşülmesi hususunda istemde bulunması kararlaştırılmıştır.⁴⁰²

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 10 Nisan 1969 tarihli 49. Birleşimde toplum zabıtası ek kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesi yönünde Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına önerge vermiştir. Başkan, maddelerin okunmasını oylamaya sunup kabul edildikten sonra tasarının tümü üzerinde müzakereleri başlatmıştır. Parti grupları ve şahısları adına söz isteyenlerin tasarı hakkında konuşmalarına geçilmiştir.

İstanbul Senatörü Fikret Gündoğan (CHP), bir toplumun gidişini polisle önlemek yerine o toplumun içinde yaşayanlar arasındaki sosyal ve ekonomik farkları giderici tedbirlere başvurulmasını ve normal polis ile toplum polisi arasında ücret farkının ortadan kaldırılmasını ve Hükümetten arttan toplum olaylarının sebeplerini zabıta bilimi açısından değil toplum bilimi açısından değerlendirilmesini beyan etmiştir.

Artvin Senatörü Fehmi Alpaslan (GP), Türkiye'de vatandaşın asayişsizlikten şikâyetçi olduğunu, yeri geldiği zaman bizlerde Hükümeti asayiş temin etmemekle itham ediyoruz; peki Devlet asayiş ne ile temin edecektir? O itibarla bu tasarının faydalı, zaruri olduğu kanaatinde olmakla birlikte toplum polisi yanında diğer polisler de hakların tanınması gerektiğini beyan etmiştir.

Kayseri Senatörü Hüseyin Kalpaklıoğlu, Hükümetin 5000 kadro veriniz talebi, bununla hadiseleri önlemeye çalışayım, bana yardımcı olun şeklinde içinde hiçbir art niyet barındırmayan masumane bir talep olduğunu belirtirken Hükümetin her türlü hareketinin mahkemelerin kontrolünde olduğunu; çıkartılan kanunları Anayasa Mahkemesi'nin iptal edebileceğini söylemiştir. Bunlara rağmen bunca gürültü çıkartılması, nerdeyse Hükümetin diktatörlüğünü ilan edecek duruma gelinmesini tenkit etmiştir.

Kocaeli Senatörü Fatma Hikmet İşmen, bugüne kadar toplum polisinin uygulamalarının toplumun yararına olmadığını, eğer bu tasarı kabul edilirse halkı dehşete düşüren, insanlık dışı uygulamaları Hükümet ve özellikle İçişleri Bakanı ferahlıkla icra edebilme imkânına sahip olacaklardır, demiştir. Millet Meclisi'nde kabul edilen tasarı metninin, Senato Komisyonu'nda da aynen kabul edilmesine hayret ettiğini söylemiştir.

⁴⁰¹ MM, B:47, 10.02.1969, O:1, ss.461-474.

⁴⁰² CS, B:45, 27.03.1969, O:1, ss.325-326.

Eskişehir Senatörü Ömer Ucuzal (AP), toplum polisi teşekkülünün ilk defa Türkiye’de kurulmadığını, demokratik batı ülkelerinde bu nitelikte polis teşkilatları olduğunu ve bu teşkilat kuruluşunun Anayasaya göre demokratik düzen içinde gerçekleştirildiğini ifade ederek bu teşkilatın emperyalist zihniyeti koruma tedbirleri getiriyor diye tenkit edilmesine dikkat çekmiştir. Anayasamıza göre vatandaşlarımızın hak ve hukukuna tecavüz edenlere dur diyecek; yeni kanun tasarılarını vazifesi başında bulunan Hükümet, Meclise getirecek, denilmiştir.

Milli Birlik Grubu adına Tabii Senatör Ahmet Yıldız, toplum polisine prensip olarak karşı olmadıklarını, ilk yasa çıkarken olumlu oy kullandıklarını ama, toplumsal olaylarda toplum polisinin devletin ve milletin hizmetine yakışır tarzda hukuk kuralları içinde, objektif vazife yapmadıkların dile getirmiş ülkede var olan asayişsizliğin polis sayısının az olması kadar toplum polisinin kötü kullanılmasının neden olduğu şeklinde konuşmuştur.

Ankara Senatörü Hıfzı Oğuz Bekata, beynelmilel ölçülerde Türkiye’de polis sayısının dün de bugün de az olduğunu, kimsenin niçin kadro talebinde bulunuluyor diye itiraz ettiği de yok, demiştir. Toplum polisinin Devletin, milletin, memleketin hizmetinde tarafsız, parti tutmadan hizmet yapmasının zaruri olduğunu dile getirmiştir. Şiddet tedbirleri, şiddetleri kamçılıyor. Öyle ise bu tasarımı yanında sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi gerekli tedbirlerin de ortaya konulması gerekmektedir.

Hakkâri Senatörü Necip Seyhan, bir müessese ile içindekilerinin durumunun aynı olmadığını; düşüncelerimize aykırı hareket eden insanlar bulunabilir. Üç, beş polis yasaklara ve emirlere uymadı diye bütün bir toplum polisini töhmet altında bırakmaya matuf konuşmaların yapılmasını doğru bulmadığını söylemiştir.

Kayseri Senatörü Hüsnü Dikeçligil, esas polis devletin komünist Rusya’nın olduğunu, orada kimsenin ağzını açmadığını; sürgün edilen 500 bin Kırım Türk’ünün yurtlarına dönemediğini: Bunun neresinin Hürriyet olduğunu sormuştur. Gençlerin heyecanından faydalanarak onları yanlış yollara sevk edip, anarşizme doğru sürüklenmelerini istenilen bu zamanda elbette toplum polisi sayısının arttırılmasına ihtiyaç duyulduğunu beyan etmiştir.

Sivas Senatörü Hüseyin Öztürk, Türkiye’nin her yerinde vatandaşlarımız güvensizlik içindedir, düne göre bugün polis sayısı daha çok ve daha da çok kadrolar alınmış ama asayiş meselesi çözülememiştir yani çok polis sayısı güvenlik meselesine çözmeye tek başına yeterli değildir, demiştir. O halde sosyal ve ekonomik meselelerin çözümüne önem verilmelidir.

Kırşehir Senatörü Halil Özmen, toplum polisi mevzuunun ülkemizde yeni olduğu, haliyle de bazı tecrübesizlikler yaşanmasının normal olduğunu ama bazı aksamalara rağmen ilerisi için ümitli olduğunu söylemiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, tasarı üzerine yapılan görüşmelerde daima Türk polisi aleyhindedir bir parti hariç tasarı lehine görüşler ortaya konulduğunu söylemiştir. İktidarların, Hükümetlerin geçici olduğunu Devletin ve onun polis teşkilatının baki olacağını halin icabı Hükümeti ve Bakanlığının tenkit edilebileceğine ama Türk polisine hakareti affetmeyeceklerini ifade etmiştir. İçişleri Bakanı, konuşmacıların yaşanan hadiselerle ilgili genel tespit ve şikâyetlerine yönelik olarak bu olayların tafsilatı hakkında kürsüde açıklamalar yapmıştır. Türk polisinin büyük bir özveriyle, fedakârlıkla ve yüksek vazife anlayışıyla hizmet verdiğini bu teşkilatı yeni kadrolarla takviye etmenin vatanperver her Türk'ün vazifesi olduğunu beyan etmiştir.

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Osman Köksal, bugün Cumhuriyetten gaye 32 milyonu refaha ulaştırmak lakin bu gayeye ulaşamamış, azınlık çoğunluğu sömürmektedir, Cumhuriyetin anlamı da zayıftır, yoktur şeklinde konuşmuştur.

Kanun Tasarısının tümü üzerinde konuşmaları tamamlanmasıyla maddelere geçilmesi ve ivedilik teklifi kabul edilmiş olup maddeler üzerine söz alanların konuşmalarına geçilmiştir.

Adana Senatörü Muslihittin Yılmaz, dünyada devlet kuramamış anarşistler zabıtayı istemezler, başka herkes zabıtayı ister bizde zabıtaya karşı değil ama bu siyasi zihniyete karşı olduklarını, ülkenin o kadar polis ihtiyacı varken onun yerine toplum polisi alınmasının doğru olmadığına işaret etmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İkinci Beş Yıllık Kalkınma planında polis sayımızın çıkacağını, bunu için 7 bin daha polis alımına ihtiyaçları olduğunu söylemiştir. Zira 572 kazamızdan ancak 302'sinde polis teşkilatı olduğunu diğerlerinde de polis teşkilatı kurulacağını ifade etmiştir.

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Osman Köksal, sömürü düzeni içinde bulunulduğunu ve bu düzeninin savunucusu olarak da toplum polisi olduğu için yeni toplum polisi kadrolarının verilmemesinin gerektiğini söylemiştir. Bu polislerin sömürü düzenin SS'leri haline getirilmek istenildiğini iddia etmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Senatör Köksal'a Hükümetin Anayasa dâhilinde, meşru ve nizami olduğunu; zalim ve gasıp olmamanın tüm gereklerini yerine getirdiğini ifade ederek zulüm ve zalimlerden çok acı çekmiş insanların tecrübelerine sahip olduklarını beyan etmiştir.

İçel Senatörü Lütfi Bilgen, toplum polisi kanununa müspet oy vereceğini belirtmekle bazı endişelerinin olduğunu ifade etmiş misal olarak da Bakan Sükan'la 4 Aralık 1945'te Tan Matbaası Baskınında, güvenlik kuvvetlerini nasıl kendilerine göz yumduğunu ve eğer Hükümet izin vermeseydi o eylemin gerçekleşmeyeceğini söylemiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, hatalı ve kanunsuz iş yapan herkesin karşısında olduklarını, ellerinde somut bilgi ve belgeleri olanların kendilerine iletecekleri olayları tahkik edeceklerine dair güvence vermiştir.

Tasarının tümü üzerinde yapılan konuşmaların tamamlanmasıyla Başkan, tasarının tümünü oylamaya sunmuş neticede tasarı kabul edilerek kanunlaşmıştır.⁴⁰³

2.2.181. Senatör Hıfzı Oğuz Bekata'nın Türkiye'deki Trafik Kazalarına dair Sorusu

Ankara Senatörü H. Oğuz Bekata, her gün artan ve büyük ölçüde can ve mal kaybına neden olan trafik kazaları hakkında kamuoyunun aydınlatılması ve alınan tedbirlerin neler olduğunun öğrenilmesine dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/503). Önergede, trafik kazalarının yıllara göre sayısı; kazalar sonucunda maruz kalınan can ve mal kayıplarının miktarları; kazaların başlıca sebepleri ve bunların önlenmesine yönelik alınan ve alınacak tedbirlerin neler olduğu sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, ülkemizde yıllara göre kaza sayısının: 1958-6 856; 1959-7542; 1960-8 136; 1961-10 309; 1962-11 770; 1963-12 609; 1964-14 035; 1965-14 815; 1966-16 380; 1967-16 529; 1968-19 002 olduğunu, can ve mal kayıplarını aşağıdaki tabloda gösterildiğini ifade etmiştir.

TABLO 3: Trafik kazalarında maruz kaldığımız mal ve can kaybının miktarları

YILI	ÖLÜ ADEDİ	YARALI ADEDİ	MADDİ HASAR (TL)
1958	1 205	6 527	5 827 698
1959	1 320	7 441	9 076 350
1960	1 590	7 727	11 277 480
1961	1 821	10 325	15 905 765
1962	2 096	11 691	23 311 960
1963	2 416	11 914	26 096 211
1964	2 484	13 236	24 907 641
1965	2 573	13 615	29 189 092
1966	3 126	14 801	34 044 487
1967	3 299	14 646	36 055 710
1968	3 648	16 546	38 960 545

Bakan Sükan, trafik kazalarının başlıca sebeplerinin : %70'i şoför ve sürücü kusurları; %21,7'si yayaların hatalı davranışları; %6,6'sı araçlara ait teknik kusurlar ve %2'sinin karayoluna ait kusurlardan oluştuğunu belirtmiştir. Kazalarda en çok payı olan şoför ve

⁴⁰³ CS, B:49, 10.04.1969, O:1, ss.525-533, 544-547.

sürücülerin kusurlarının sıralaması ise: Fazla sürat, trafik kurallarına uymama, hatalı dönüşler, dikkatsizlik, ehliyetsiz araç sürme ve hatalı araç duruşlarıdır.

Kazaların önlenmesine yönelik olarak yeniden hazırlanan Trafik Kanunu Tasarısı, Meclise havale edilmiştir. Bu tasarıya göre ehliyet ve fenni muayene işlemleri Karayolları Genel Müdürlüğüne devredilmiş, trafik cezalarını miktarı arttırılmış, mükerrer suçlarda ehliyetin geçici veya sürekli alıkonulması, belediye zabıtasına trafik kontrolü ve ceza yazma yetkisi verilmesi, her ilde trafik mahkemelerini kurulması, trafik polisine yardımcı olunması için fahri trafik müfettişliği ihdası ve trafik polislerine karşılığı Trafik Fonundan verilmek üzere ayda 400-600 liralık ilave ücret ödenmesi kabul edilmiştir.

Şoförlerin ve yetişkinlerin eğitimi için el ilanlarından, basın ve radyodan yararlanılmaktadır. Ankara'da ilkokul ve ortaokul öğrencilerine konferanslar verilmekte olup bu yıl İzmir Fuarı, Ankara Yenimahalle ve Güven Parkında çocuk trafik eğitim parkları yapılarak çocuklarımızın faydalanmasına sunulmuştur.⁴⁰⁴

2.2.182. İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın Hakkında 6. Filo ile Alakalı Gensoru Önergesi

Ankara Milletvekili Hüseyin Balan, Amerikan 6'ncı Filosunun gelişi sırasında vuku bulan olaylarda sorumlu olduğu iddiasıyla İçişleri Bakanı Faruk Sükan Hakkında Anayasanın 89'uncu maddesi gereğince gensoru açılmasına dair önerge vermiştir. Gensoru önergesinde Milletvekili Balan, 16 Şubat 1969 günü İstanbul'da gerçekleşen 2 vatandaşımızın ölümüne, 100'e yakın vatandaşımızın yaralanmasına sebep olan müessif olayların birinci derecede sorumlusu İçişleri Bakanı Faruk Sükan'dır iddiaları ve gerekçeleri yer almaktadır. (11/78).⁴⁰⁵

Millet Meclisinde, 14 Mart 1969 tarihinde gensorunun gündeme alınıp alınmayacağı hususunda görüşmeler yapılmaya başlanmıştır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, mesuliyetlerinin bir gereği olarak 16 Şubat'ta İstanbul gerçekleşen Taksim olayları hakkında kürsüden hesap vermek, olayların iç yüzünü açıklamak için kürsüye çıktığını beyan ederek konuşmasına başlamıştır.

AP, dört yıla yakındır, tek başına Hükümet olarak icra etmektedir. Bu süre zarfında AP iktidarının Türk Devletine, Türk vatandaşına yaptığı hizmetleri, hür demokratik nizama bağlılığı uğruna yaptığı fedakârlıkları her vicdan sahibi tasdik eder ve bu iktidarın tarihi mesuliyetini ve bu iktidara vücut veren insanların şerefli durumunu övgü ile haklarını teslim ederler.

9 Şubat 1962 tarihinde 1. Koalisyon Hükümeti zamanında, meclisten önemli bir kanun çıkarılacağı zaman milletvekilleri üzerine yapılan manevi baskı ve tazyikin; kamuoyunda her

⁴⁰⁴ CS, B:36, 18.02.1969, O:1, ss.1010-1013.

⁴⁰⁵ MM, B:63, 12.03.1969, O:1, ss.5-7.

gün vatandaşın huzurunu bozucu ne gibi hadiselerin olduğu hatırlarımızdadır. Kızılay'da her yerde her ocakta, boyacıdan en münevvere kadar herkesin ağzında; Türkiye'de yeni ihtilal teşebbüsü yapılacağı ve Hükümetin bu hareketler karşısında sessiz ve hareketsiz kaldığı tenkitleri yapılmaktaydı. Dış itibarımız, Devlet ve Hükümet itibarımız zayıflamıştı.

Sükan, o dönemin Başbakanına şahsen, zati aliniz tarihi bir şahsiyetsiniz, bu devlete büyük hizmetler vermiş bir insansınız, Türk Parlamentosunun itibarınızı korumak mecburiyetindedesiniz, Türk Parlamenterleri bugün vicdan huzuru ile vazife yapamamaktadırlar. Türk vatandaşı rahat uyuyamamakta, Türk işçisi, Türk münevveri tedirgin, Devlet endişe içinde lütfen bunları önleyici tedbirler alınız, şeklinde hitap ettiğini; Başbakanında kendilerine teminat verdiğini ifade etmektedir. Ama ardından 22 Şubat ve 21 Mayıs olayları gerçekleşecektir.

22 Şubat oldu, failler muhakeme edilmeden af kanunu ile affedildi. Sükan, AP grup kararına rağmen af kanunu aleyhine oy kullandığını ve her gün ihtilal olacağı endişesiyle parlamentonun çalışamayacağını ifade ettiğini ve onlara Fransız atasözü olan “Darağaçlarının altında ot bitmez” sözünü söylediğini, beyan etmektedir. Ki bu söz ona göre Hükümeti idare edenler için baş prensip olmalıdır.

Sükan, şahıslarına yönelik her şeyin söylenmesine rağmen Türk Devletinin ve aziz milletinin selameti için fedakârlık yaparak, soğukkanlılıklarını muhafaza ettiklerini ifade etmektedir. Bizim zamanımızda iki defa ihtilal teşebbüsü olmadı; örfi idare gelmemiştir. Basiretli idare kanunları hâkim kılan, Devlet otoritesini hâkim kılan idaredir.

Sükan, ihtilalden sonra 3 bin muhluk lamba altında DP'den istifa baskısına boyun eğmediğini ve verilmeyecek bir hesabının olmadığını dikkat çekmektedir.

Devlet nizamının korunması, asayişin idamesi, vatandaşın huzur ve mutluluğu için her halde iktidar kadar muhalefetin de payı vardır. Bizler iktidar olarak kusursuz olduğumuzu iddia etmiyoruz ama, bu kusurlar vatana ihanet, kanun dışına çıkma hususlara asla ve katıyetle kabul etmeyiz.

İstanbul olaylarının ayrı, 16 Şubat Taksim olaylarının ayrı değerlendirilmesi gerekir. Taksim olayları Türkiye'de yıllarca cereyan eden olayların devamı, zincirin halkası şeklindedir. Bu hadise bütçe görüşmelerinde bahis konusu oldu; her şey söylenildi. Lakin gensoru olarak bugün meclis gündemine tekrar getirildi.

16 Şubat olaylarının tertipçilerini ve tahrikçilerini çok iyi etüt edersek, hadiselerin mahiyeti zaten kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. 16 Şubat günü ABD'yi, emperyalizmi, sömürüyü protesto eylemlerini tertip eden üç kişidir, bunlar: TİP Zonguldak üyesi Ahmet Hamdi Dinler, TİP Zonguldak il yöneticisi Yavuz Ünal ve Vasıf Köksal'dır.

Taksim olaylarına ait fotoğraflarından 132 kişi teşhis edilmiştir ve %95'i Türkiye İşçi Partisine kayıtlıdır. Bunlardan 48 tanesi İstanbul'da 1968'den beri gerçekleşen bütün anarşist ve sokak hareketlerine, boykot, fabrika işgali, üniversite ve rektörlük işgali eylemlerine katılmışlardır.

16 Şubat mitingi ve yürüyüşünde elebaşı olanların bazılarının isimleri: Zihni Turgay Anadol, Mihri Belli, Hikmet Kıvılcımlı, Suat Vecdi Özgüner, Rasuh İleri, Mustafa İlker Gürkan, Latife Fegan, Osman Saffet Arolat, Mehmet Mehdi Beşpınar, Kazım Karhan, Kudber Akalın, Hüsnü Özdemir, Cihan Alptekin, Bekir Sıtkı Coşkun, Ali Kemal Yalçın ve diğerleri. Sükan, bu isimlerin %95'nin TİP'e kayıtlı, Fikir Kulüpleri üyesi, İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği üyesi olduklarını dile getirmiştir.

Anayasa Mahkemesi partiyi kapatmasın diye komünizm takibatına uğrayan, mahkûmiyet alan üyeleri TİP'liler parti üyeliğinden tard etmektedir; ama bu kişiler yine de bütün parti faaliyetleri içinde yer almaya da devam etmektedirler.

1968 Haziran ile 16 Şubat 1969 arasında yurttan 76 kanuni öğrenci hareketi olmuş, 36 kanunsuz yürüyüş ve miting tertip edilmiş, 118 boykot ve işgal eylemi gerçekleşmiş; işçi hareketi olarak da 22 kanuni, 3 kanunsuz yürüyüş ve miting, 74 kanuni grev, 24 kanunsuz ve işgal olayı kayıtlara geçmiştir.

Eylemlerin bir merkezden yapıldığına dair bir misal olarak Gazi Terbiye Enstitüsünde iki öğretmen, görülen lüzum üzerine başka yere nakledilmesi üzerine bir grup talebe yürüyüş yapıyor sloganları da "Bağımsız Türkiye", "Sosyalist Türkiye", "Hoş Amerika", "Amerikalı it, evine git", "Johnson'un ayısı, Süleyman'ın dayısı", "İşçi köylü elele" ...

Amerikan Donanması İstanbul'a gelmeden önce İTÜ'de, İTÜ Talebe Cemiyeti başkanı filmci, meşhur Harun Karadeniz, yukarıda bazılarının isimleri geçen 48 kişi ile birlikte kararlar alıyorlar; TÖS şubeleri ve mahalli gazetelerle irtibat kurularak Anadolu'da genel hareketler yapılması temin edilecek daha sonra haltan bazı kişiler provoke edilerek Hükümete protesto telgrafları çekilmesi sağlanacaktır. Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı başkanı Kazım Kolcuoğlu, 6. Filo'ya karşı aktif değil pasif eylem yapılmasını önermiştir.

Sükan, Hükümet olarak bizim yolumuz hukuka, kanuna, meşru nizama ve insan sevgisine dayanır, biz zulmün mağduru olduk ama asla zalim olmadık ve daima zulmün karşısında olduk ve buna devam etme azmindeyiz, demektedir. Temmuz ayında olağan seçimler nedeniyle Bakanlıktan ayrılıyorum; seçim sonunda partim AP, milletten teveccüh görürse tekrar görev alırım. Ama her türlü hesaba hazırım, İşçileri Bakanı olarak.

İstanbul olaylarında, İstanbul valisi dirayetli, basiretli olmasaydı, toplum polisi görevini layıkıyla yapmasaydı belki İstanbul'da 6-7 Eylül olaylarından daha feci tabloları yurt dışında cereyan edebilirdi.

7 bin kişi Beyazıt'a çıkmışlar, alınan tedbirlerle, olaysız Taksim'e gelmişlerdir. Taksim Meydanında saat 13.30-14:00'de kalabalık var. Diğer taraftan malum tertipçiler 48-50 kişi elebaşları "aman pazar günü büyük miting var, Taksime gelin" diye insanları çağırmışlardır. Başlarında Sadun Aren, Fatma İşmen Hanımefendi, 132 TİP'li 7 bin kişi ile meydana çıkıyorlar. Vali, durumun vahametinin farkına varıp topluluğa dağılmaları yönünde ihtarlar yapıyor ama toplananlar dağılmıyorlar. Kalabalıkların dalgalanması sonucu doğan tazyikle güvenlik çemberinin yarılmasıyla 20-250 kişi, 10 bin kişinin hücumu ile birbirine giriyor: Bu üzücü olay 5 dakikada gerçekleşiyor, polis paniğe kapılmadan gediği kapatıyor ve askerler de desteğe geliyor.

Polis alanda hâkimiyeti temin ettikten sonra bir grup talebe yürüyüşü, Gümüşsuyu yurduna doğru kaçıyor ve onların üzerine 5 bin kişilik bir halk grubu hücumu kalkıyor: Polis güçleri askerle yurdu güvenlik çemberi içine alarak ikinci kez vahim bir olayın doğmasına mani olmuşlardır.

6. Filo gelmeden malum şahıs; gazetelerde resmi çıktı, sol elleri havada Dolmabahçe rıhtımına çıkarak Jours de Franc da Paris Ctch da, Nanter olaylarında olduğu gibi "kahredeceğiz Amerika'yı" diye yemin ediyor. Vietnam'da, Almanya'da, Fransa'da ve İtalya'da hep aynı sol el ve sol bilek havada... Evet, hep bu hadiselerin menşei tektir, Kızıl Denny hikâyesi de boş değildir.

Türkiye'de anarşistlerin toplamı 226 olup 80 bin öğrenci içinde bu rakam çok değildir. Bu mahdut sayıda anarşi çıkaranlar yüzünden talebeleri tümünden töhmet altına almak vebaldir, bunu yapmaya da kimsenin hakkı yoktur.

Toplum polisi sayısı alınan kadrolarla 5 bine çıkarıldı. Memleketin toplum polisine ihtiyacı 30 bindir. Kanuni şartlara haiz olanlar kim ise mesleğe alındı. Kimsenin polise "Faruk Sükan'ın polisi demeye hakkı yoktur". Polis, kanun ve nizam adamıdır. Sureti katiyetle kimsenin uşağı değildir: Çoluk çocuğunun rızkını 800 liraya bağlamış insanlar onun, bunun emri ile satılmazlar. Türk insanı satılmaz, Türk memuru satılmaz.

İstanbul'da Şubat'ta, 6'sından 16'sına kadar aralıksız yürüyüşler yapıldı; bunların 3-4 tanesi kanunsuzdu. 11'ndeki Taksim-Harbiye yürüyüşü ve 12'sinde Beyazıt-Taksim yürüyüşü gerçekleşti. Taksim'de ayın 12'sinde toplanan içlerinde çapulcular da bulunan 1500 kişi iki saat trafiği tıkamıştı. Ve güvenlik güçlerine edep hayâ dışı sözlerle hakaret ederek polisi tahrik etmeye çalışmışlardır.

Bazıları Hükümet ne yapıyor diye sormaktadır. Hükümetin görevi kanunlar dâhilinde suç telakki edilenleri, gerekçeleri ile birlikte adliyeye tevdi etmektir. Suç işleyenleri 24 saatten fazla gözaltında tutmak yetkimiz haricindedir. Türk adliyesinin vazifesini icradan beklemek haksızlıktır.

Türkiye’de aşırı sol; Türk nizamını bozmak için gayretler sarf etmektedir. Kanunların boşluklarından istifade ederek, hak ve hürriyetleri suiistimal ederek anarşi çıkarılmaktadır. 16 Şubat’ta aslında sağ-sol çatışması gibi bir algı oluşturulmak istenilmiştir. Böyle bir durum mevzubahis edilemez. Yaşanılan olaylardan İstanbul’da tüm vatandaşlarımız bizar olmuştur. Eylemcilerin sloganları tamamen Amerikan karşıtlığı şeklindedir; Rusya aleyhine bir söz yoktur. Yani emperyalizm varsa sadece ABD emperyalist Sovyet Rusya değil... Hürriyet meselesi önemli ise Çekoslovakya’daki hadiseler sanki yokmuş gibi görülmektedir.

Fransa’da cumhuriyeti, demokrasiyi yıkmak için bir araya gelen komünist partilere karşı De Gaulle, sağ partileri bir araya getirerek büyük bir miting tertip etti; Fransız halkı, Devletin, nizamın ve demokrasinin yanında olduğunu göstererek De Gaulle’ün seçimden çok daha güçlü çıkmasını temin ettiler.

Sükan; vatandaş, meşru yollarla nizamın yanında olduğu sürece Sayın Başbakanın ve şahsının ifade buyurdıkları üzere “anarşistlere yüz vermeyiniz” diyoruz. Din istismarcılığından bahsediyorsunuz, ilk defa biz burada söyledik, Sayın Başbakan 1965 seçimleri arifesinde aleni çıktı bağırdı: “dini istismar eden siyasileri kovun” ve “dinsizi de kovun” demiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, konuşmasının bu bölümünde yurt içinde anarşist faaliyetlerine katılan TİP ve yan teşekküllerinde kayıtlı 48 kişiyi meclis zabıtlarına geçmesi için tek tek isimleriyle siyasi alakaları hakkında bilgi vermiştir. Bu kişiler şunlardır: Ali Özgentürk, Bekir Sıtkı Coşkun, Bogos Mass Kürkcügil, Bozkurt Nuhoglu, Cavit Kavak, Celal Doğan, Cengiz Gülderen, Cevat Ercişli, Cihan Alptekin, Deniz Gezmiş, Ertuğrul Günay, Ertuğrul Tığlay, Harun Karadeniz, Hasan Yalçın, Haşmet Atahan, Kemal Bingöllü, Mehmet Dinçel, Mehmet Mehdi Başpınar, Mehmet Veysi Sarısözen, Mustafa İlker Gürkan, Mustafa Lütfi Kıyıcı, Mustafa Zülkadiroğlu, Nabi Yağcı, Namık Behramoğlu, Nihat Emeksiz, Nihat Fındıkçı, Osman Saffet Arolat, Öcal Okay, Önder Aktosun, Rafael Avido, Rahmi Aydın, Rafi Erdem, Kazım Kolcuoğlu, Rıfat Çaldırık, Selahattin Okur, Süleyman Balkan, Şevket Açıkelli, Taner Kutlay, Taner Mersin, Toygun Eraslan, Turhan Celayir, Ümit Şen, Yücel Kaman.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yapılan yürüyüş ve mitinglerde kullanılan sloganları da meclis zabıtlarına geçmesi için tek tek okumuştur. Bu sloganlar: “Amerika, NATO defol”, “Amerikan gâvuruna yuh”, “Amerikan gâvuru defol”, “Amerikan ayısı Morrison’un dayısı”, “Amerikan emperyalizmine karşıyız”, “Amerikan emperyalistlerini kovalım, sosyalist Türkiye kuralım”. “Amerikalı it evine git”, “Ağababaları kim? USA”, “Ağa, komprador çocuklarına özel hak verilmez”, “İşçi-gençlik, halk-köylü elele”, “Geliyoruz, geleceğiz, yakındır”, “Bağımsız Türkiye”, “Sosyalist Türkiye”, “Gerçek Bağımsız Türkiye”, “Bir gün işyeri işgal edilirse sorumlusu Foster’dır”, “Boş olan yerlere tohumlarımızı ekeceğiz”, “Halka dönük

eğitim”, “Halk ordusu”, “İşçi üniversitesi”, “Büyük yemin, büyük hesap, büyük seçim”, “Bu bir hak yoludur emek istismarcılarının sonudur”, “Devrim için eğitim”, “Devrimciyiz”, “Demokratik milli devrim”, “Emekçiler tek kurtuluş yolu sosyalizmdir”, “Emperyalizmi kovacağız”, “Ezilen uluslar, ezenleri bir gün ezecektir”, “Faşist idareye paydos”, “Fabrika işçinin, toprak köylünün”, “Fakir halklar emperyalizm zincirini kıracaktır”, “Halka dönük üniversite”, “Hoş Amerika”, “Her çobanın çocuğu, çoban, ağanın çocuğu, ağa, beyin çocuğu bey mi olacak, “İkinci kurtuluş savaşımızı emekçi halk yapacaktır”, “Köylü işçi dert ortağı, tüccar Amerika kar ortağı”, “Kahrolsun emperyalizm”, “Milli güçler birleşelim”, “NATO’ya hayır”, “NATO’suz tam bağımsız Türkiye”, “Okullarımız tüketici diplomalılar ordusu değil, üretici milli halkımızın ordusunu yetiştirmelidir” ...

Bakan Sükan, konuşmasını bitirirken iktidar olarak AP olarak, kuruluşumuzdan bugüne kadar muhalefet devremizde ve iktidar devremizde daima milletin itimat, teveccüh ve temayüllerine uygun hareket ederek hür demokratik nizamın müdafisi olduklarını beyan etmiştir. Meclis Başkanı gensoru müzakerelerinin tamamlanmasından sonra gensorunun gündeme alınıp alınmaması oylamaya sunmuştur; kabul edilmemiştir.⁴⁰⁶

“İnönü, Akıbetimizin ne olacağı belli değildir” başlığı ile yapılan haberde, verilen gensoru önergesi AP’lilerin oylarıyla reddedilmiştir. Sükan, savunmada AP iktidarı zamanında hiçbir ihtilal teşebbüsü olmadığını; İstanbul olaylarının çok eskiye dayanan sebeplerinin bulunduğunu; yürüyüşe katılan kimselerin TİP’li ve eski komünist olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁰⁷

İsmet İnönü, Bakan Sükan’a Başbakanı daha ehliyetli bir bakan bulma fırsatını vermesini istediği, “Kanlı Pazar” hadisesi üzerine Birlik Partisi Genel Başkanı Hüseyin Balan’ın Sükan hakkında verdiği gensoru önergesi kabul edilmemiştir. Sükan, olayların baş sorumlusu Türkiye İşçi Partisidir, demiştir.⁴⁰⁸

“Kanlı Pazar” için Sükan hakkındaki gensoru teklifi Meclis’te reddedildi. Sükan, İstanbul olayları nedeniyle 48 kişinin mahkemeye verildiğini, 48 anarşistin meydana getirdiği bir olayı bütün gençliğe mal edemeyiz, demiştir. Sükan’dan söz alan İsmet İnönü, 27 Mayıs’ın meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı yapıldığını ve 27 Mayıs’ta harekete geçen kuvvetlerin toplamı 22 Şubat’ta harekete geçen kuvvetlerin binde biri bile değildi. Ama 22 Şubat muvaffak olamadı. 22 Şubat meşruiyeti üzerinde toz bulunmayan bir iktidara karşı yapılmıştı ve iflas etti. Kendilerine şeref sözü verdik ve cezalandırmadık; 22 Şubat’ta AP’nin emniyetinin muhafazası ve şerefi korundu. 21 Mayıs olayları ise AP, meşruiyetini kaybetmiş DP’nin devamıdır diye oldu. Siz buna karışamazsınız dedim. Neticede bu teşebbüs de akamete uğradı ve demokratik

⁴⁰⁶ MM, B:64, 14.03.1969, O:1, ss.41-66

⁴⁰⁷ Cumhuriyet, 15 Mart 1969, ss.1,7.

⁴⁰⁸ Milliyet, 15 Mart 1969, s.1.

rejim kurtuldu. Bizim hayatımız 22 Şubat ve 21 Mayıs'ta meydana gelen olayların muvaffak olmamasıyla kurtarılmıştır. AP'nin hayatı 22 Şubat ve 21 Mayıs'ın bastırılmasıyla kurtarılmıştır. Hem ihtilali önleyeceksin, hayatlarını kazandıracaksın, sonra o ayağa kalkar kalkmaz senin canına kastedecektir, olmaz böyle şey. Biz demokrasinin kurtarılmasına hayatımız koymuşuz, demiştir.⁴⁰⁹

2.2.183. Senatör Mehmet Özgüneş'in Tarihi Türkmenler Yoluna dair Yazılı Sorusu

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Mehmet Özgüneş'in Kayseri'de bulunan Tarihi Türkmenler yolunun ve bu yol üzerindeki Hacı Ahmet Efendi Çeşmesinin tamir ettirilmesine dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/522). Kayseri'nin hayvan yetiştirme merkezlerini Erciyes'in eteklerindeki otlaklara bağlayan ve Türkmen yolu diye bilinen yol ile yol üzerinde bulunan Hacı Ahmet Efendi Çeşmesi harap olmaya yüz tutmuştur. Yolun ve çeşmenin tamir edilmesiyle Talas'ın güney bölgesi kalkınacak ve Kayseri-Tomarza yolu kısalacaktır. Önergede, anılan yerlerin Kayseri Valiliğince tamiri düşünülmekte midir ve anılan yerlerin tamir edilmesi için kurulan ve bir miktarda halktan para toplayan derneğe Kayseri Valiliğince malzeme ve teknik yardım yapılacak mıdır, diye sorular yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Tarihi Türkmenler yolunun Kayseri-Talas Devlet yolunun 4'üncü kilometresinden Alidağ yönüne ayrılan 5,872 kilometre uzunluğunda, çok eski ve metruk bir yol vasfında olduğunu, bu yolun sonu Talas'ın üst kısmında Endürlük köyü yolu ile birleşerek Tomarza-Endürlük arasını 3,5 kilometre kısaltmakta ise de yolun yeniden açılmasının faydalı olmakla birlikte zaruri olmadığını Hacı Ahmet Efendi Çeşmesinin de Türkmenler yolu üzerinde Alidağ yamaçlarında, tahminen 100 sene evvel yapılmış oyma ve sel suyu ile doldurulan bir depodan ibaret olduğunu ifade etmiştir.

Gerek Türkmenler yolu gerekse Hacı Ahmet Efendi Çeşmesinin tamiri için kurulmuş bir dernek olmadığını, söz konusu yol ve çeşmenin programlı işler içinde olmadığı ve şimdilik ele alınmasını gerektirecek zaruri bir durumun olmadığı mütalaa edilmiştir.⁴¹⁰

2.2.184. İçişleri Bakanın Napoli Toplantısı Hakkında Hükümet adına Söz Alması

Ordu milletvekili Şadi Pehlivanoglu'nun İtalyan Proleter ve Sosyalist Birliği Partisinin Napoli'de yaptığı toplantı ve bu toplantıya TİP adına katılan doçent hakkındaki demeci üzerine Hükümet adına İçişleri Bakanı Faruk Sükan konu hakkında açıklama yapmak için söz almıştır.

Sükan, Napoli'de toplanan ve ikinci kongresini yapan İtalyan Proleter Sosyalist Birliği Partisi'nin toplantısına TİP adına, oraya ilmi araştırma yapmak için gönderilen doçentimizle

⁴⁰⁹ Tercüman, 15 Mart 1969, ss.1,7.

⁴¹⁰ CS, B:39, 13.03.1969, O:1, ss.52-53.

ilgili Türk kamuoyunda ve basınında çıkan farklı değerlendirmeler üzerine Hükümet olarak konu ile alakalı açıklamalar yapacağını beyan etmiştir.

1968 yılında 22-23 Ocak tarihlerinde Roma'da toplanan Akdeniz Bölgesi Komünist ve Progrestitis partiler toplantısı münasebetiyle bu toplantıya TİP'li Sadun Aren ile Rıza Kuas katılmışlardır. 1968'de 9-11 Nisan tarihleri arasında yapılan ikinci Akdeniz Bölgesi Komünist ve Progrestitis partiler toplantısına yine TİP'liler katılmışlardır. Son Napoli toplantısı da önceki iki Roma toplantısının bir devamıdır.

Bu toplantı tertiplerinin temeli 1967 Nisan'ında Çekoslovakya'nın Karlsbat şehrindeki toplantıda kararlaştırılmıştır. Bu toplantının devamı da Polonya ve Belgrat'ta yapıldı. Akdeniz havzasının Arap-İsrail harbi, Yunan askeri darbesi, Kıbrıs meselesi ile ısınması bölgenin Rusya açısından önemini arttırmıştır. Roma toplantılarının amacı NATO'nun, ABD 6. Filosunun Akdeniz'den çıkartılmasıdır. TİP temsilcileri bu toplantıların bir blok toplantısı mahiyetinde olmadığını ve bloklara karşı bir toplantı olmadığını iddia etmişlerdir.

Napoli Kongresi sonrası alınan kararlar: ABD aleyhtarlığı, Vietnam meselesi, NATO aleyhtarlığı, Akdeniz'de ABD üslerinin kapatılması, emperyalizmin, işçi, köylü, öğrencilerin misli görülmemiş mücadeleleri gibi hususlardan oluşmaktadır.

Toplantıya iştirak eden Doç. Burhan Cahit Ünal, hakkında üniversite yönünden tahkik ve takip sürerken konu adliyeye de intikal etmiştir.⁴¹¹

2.2.185. Hatay Milletvekili Hüsni Özkan'ın Suriye'li Bayırbucak Türkleri Hakkında Sorusu

Suriye'den yurdumuza sığınan Türklerin iskânına dair Köyişleri ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/731). Arap-İsrail savaşında Hükümetin izni ile Suriye'den Bayırbucak Türklerinden 350 aile Yayladağı ve Altınözü hudut kapıları açılarak yurdumuza alınmıştır. Yurda girişte kendilerine her türlü maddi yardım ile Türk vatandaşlığına alınma teminatı verildiği halde bugüne kadar vatandaşlığa alınmadıkları gibi maddi yardımında yapılmadığı iddiaları soru önergesinde yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Arap-İsrail Savaşı başlamasıyla vuku bulan ilticalarda ırk ve milliyet farkı gözetilmeden milletlerarası hukuka uygun yapıldığını ve iltica edenler arasında Bayır-Bucak Türkleri de olduğunu ifade etmiştir. Sığınmacılara, kendilerine her türlü maddi yardımın yapılacağı ve Türk vatandaşlığına alınacaklarına dair teminat verilmemiştir. İlticanın ardından Türkiye'de akrabaları olanlar, akrabalarının yanına gönderilmiş, geri kalanlara da Kızılay ve Köy İşleri Bakanlığınca iâşe ve barınmaları temin edilmiştir.

⁴¹¹ MM, B:64, 14.03.1969, O:1, ss.16-20.

Mültecilerden, Türkiye’de kalmaları istenmeyenler ile mülteci vasfına haiz olmayanlar geldikleri yere iade edilirken durumlarında sakınca olmayanlara da “ilticaları tetkik olunan Suriyeli” sıfatıyla ikamet izni verilmektedir. İltica talebi olumlu bulunanlar 2510 Sayılı Kanun’a göre müracaat edenlerin serbest veya iskânli olmaları mümkün iken genel hükümlere göre Türk vatandaşı olmak isteyenler de 403 Sayılı Vatandaşlık Kanunu gereğince muameleye tabi tutulmaktadır.⁴¹²

2.2.186. Konya Milletvekili S. Faruk Önder’in Ankara’daki Gecekonducular Hakkında Sorusu

Ankara’da birçok tapulu ve imar parselli arsaların gecekonducular tarafından işgal edilmesinin önlenmesine dair İmar ve İskân Bakanı ve İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/962). 325 ortağı olan Esentepe Yapı Kooperatifinin Yenimahalle’de tapulu ve imarlı parsellerine gecekonducular tarafından yapılan işgal, yağma iddiaları ve yetkili kurumlarca bu konuda yapılan müracaatlara cevap verilmemesi önergede sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, konunun 775 Sayılı Gecekondu Kanunu’nun tatbikat sahasına girdiğini ve bu tatbikata dair tüm işlemlerin İmar ve İskân Bakanlığınca yürütüldüğünü, ilgililerin Bakanlığımıza vaki müracaatları zamanında söz konusu Bakanlığa intikal ettirilmiş olduğu şeklinde soru önergesine cevap vermiştir.⁴¹³

2.2.187. Tekirdağ Milletvekili Kemal Nebioğlu’nun Kütahya Değirmenözü Hakkında Sorusu

Kütahya’nın merkez ilçesine bağlı Değirmenözü köyü halkından, Türkiye İşçi Partisi teşkilatı kurmak isteyen Mevlüt Karakaya ve Seyit Mehmet Akkoç’a Jandarma Karakol Komutanı Ahmet Çelenk tarafından baskı yapıldığı ve köy içinde sürüklenerek karakola götürülmeye çalışıldığına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/859).

İçişleri bakanı Faruk Sükan, 648 Sayılı Siyasi Partiler Kanununun 17’nci maddesine göre siyasi partiler bucak, köy veya muhtarlık bölgelerinde herhangi bir isim altında teşkilat kurmalarına izin verilmediğini belirtmiştir. Uzman Jandarmanın, kanunen olmayan bir şey için vatandaşlara engel olması mevzuata göre mümkün değildir. Önergede adı geçen şahıslara karakol komutanı tarafından baskı ve kötü muamele yapıldığı iddiaları tamamen hilafi hakikattir. Kanuni vazifesini yapmakta olan komutanın başka yere nakledilmesi için önergede

⁴¹² MM, B:65, 17.03.1969, O:1, ss.111-112.

⁴¹³ MM, B:65, 17.03.1969, O:1, ss.131-132

adı geçen şahıslarca müracaatları olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda yetkili makamlara intikal etmiş bir hususun olmaması da bunun bir delilidir.

İçişleri Bakanlığı, denetim ve kontrol görevlerinin gereğini tam anlamıyla yapmakta olup Anayasadan doğma hakların kullanılmasına herhangi bir müdahalesi asla yoktur, denilmiştir.⁴¹⁴

2.2.188. Senatör Mehmet Özgüneş'in Kayseri'de Yeraltı Şehri Varlığına dair Sorusu

Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Mehmet Özgüneş, Kayseri'de Milattan önceki devirlere ait yeraltı şehrinin bulunduğu doğru olup olmadığına dair İçişleri ve Turizm ve Tanıtma Bakanları tarafından yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi vermiştir. (7/520). Önergede, yeraltı şehrinin bulunduğu iddiasının doğru olup olmadığı; bu iddianın Kayseri Valiliği ve Turizm Derneğine intikal ettirilmesi üzerine Şerafettin Gökçeören isimli bir memur bu konuyu araştırıp rapor hazırlamakla görevlendirilmiş midir; eğer rapor tanzim edilmiş ise bir suretini cevap yazınıza ekleyebilir misiniz ve Kayseri Valiliğince bu konuda herhangi bir işlem yapıp yapılmadığı şeklinde sorular yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın verdiği yazılı cevapta:

-1967 yılında Güzel Sanat ve Turizm Derneğinin araştırmaları sonucunda Talas'ta Endürlük yolunda bir mağaraya rastlandığı, bazı yetkisiz kişiler buranın Milattan önceki devirlerde yeraltı şehri olduğunu iddia etseler de Kayseri Müze arşivinde ve literatürde bu yer ile alakalı bir kayıt olmadığı,

-Jeoloji ve antropoloji üzerinde çalıştığı bilinen Şerafettin Gökçeören, mağarayı inceleme heyetine katılmakla beraber bir rapor tanzim etmesi söz konusu olmayıp olamayan bir raporun suretinin verilmesine de imkân olmadığı,

- Mezkûr yerin Güzel Sanatlar ve Turizm Derneğince çalışma programına alındığı ve bazı örneklerin konu hakkında uzman olan Prof. Dr. Kılıç Kökten'e gönderildiği, ayrıca Turizm ve Tanıtma Bakanlığına konun intikal ettirildiği ve halen karla kaplı buluntu mağarada mevsim sonuna kadar araştırma yapılmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.⁴¹⁵

2.2.189. Aydın Milletvekili M. Şükrü Koç'un Çiftçi Malları Koruma Teşkilatı Hakkında Sorusu

Aydın'ın Söke ilçesi Sarıkemer kasabesindeki Çiftçi Mallarını Koruma Teşkilatının süresi dolan üyeleri yerine, bu defa kanunlara göre ve zamanında yapılan seçimleri kazanan yeni heyete teşkilatın devredilip devredilmediği hakkında İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1009).

⁴¹⁴ MM, B:65, 17.03.1969, O:1, ss.132-133.

⁴¹⁵ CS, B:44, 25.03.1969, O:1, ss.275-276.

Çiftçi Mallarını Koruma Meclisi seçimine itiraz edilmesi üzerine Aydın İl İdare Kurulu; 05.12.1968'de seçimi iptal etmesi nedeniyle 02.01.1969'da tekrar seçimin yapılmış; 06.01.1969'da seçimi kazanan heyete devir teslim yapılmadığı Belediye tarafından Kaymakamlığa bildirilmiştir. Kaymakamlığı teslim yapılması hususunda mezkûr teşkilata yazısı üzerine 16.01.1969 tarihinde devir teslim gerçekleşmiştir. İçişleri Bakanı Faruk Sükan, devir ve teslimin gecikmesinin ilk seçime itiraz edilmesinden kaynaklandığını, yenilenen seçim sonrası devir ve teslim cetvellerinin hazırlanarak vaktinde devir ve teslimin yapıldığını ifade etmiştir.⁴¹⁶

2.2.190. Amasya Milletvekili Ahmet Demiray'ın Belevi ve Geydoğan Köyleri Hakkında Sorusu

Amasya vilayeti Taşova ilçesine bağlı Belevi ve Geydoğan köyleri arasındaki orman anlaşmazlığı yüzünden çıkan kavgada, Devlet kuvveti olan jandarmaların da silahsız köylü vatandaşlarına ateş açtığı ve bu surette Fatma Namlı, Saliha Altekin adında iki vatandaşın öldüğü, Osman Düzgün ile Mustafa Armağan adında iki vatandaş ağır ve 5 jandarma ile 9 köylü hafif olarak yaralanmıştır: Bu üzücü olayın olmaması için ne gibi tedbirlerin önceden alınmış olduğuna dair Tarım ve İçişleri Bakanlarınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/937).

Geydoğan köylülerinin yakacak odun almak üzere müracaatları üzerine Devlet ormanından 127 nolu havzadan odun kesme ve taşıma izin verilmiştir. Bu izne karşı Belevi köylüleri, Geydoğan köylüleri odun taşırken arazilerini tahrip edeceklerini; 127 nolu havzada ağaç kesilmesi nedeniyle köylerinin su taşkınlarına maruz kalacağı gerekçelerle Orman İdaresi, Kaymakamlık ve Valilik nezdinde itiraz etmişler: Geydoğan köylülerine başka bölgeden odun verilmesini talep etmişlerdir. Yetkililer, başka bir bölgeden temini mümkün olmadığından 127 nolu havzada verilen iznin tatbik edileceğini Belevi köylülerine bildirilmiş; odun kesimi esnasında bir olay çıkmaması için Belevi köyü muhtar ve azaları ikaz edilmiştir.

Amasya Valiliğince, Amasya İl Jandarma Alay Komutanlığına 15 Kasım 1968 gün ve K.1507 sayılı yazısı üzerine onlarda Taşova ilçe Jandarma Birliğine 18 Kasım 1968'te alınması gereken tedbirler hakkında yazı yazılmıştır. Bu yazıda:

- Personel suçlu duruma bırakılmadan verilen görevin ifası,
- İki köyün birbirine yaklaştırılmaması,
- Erata silah kullanma yetki ve derecelerinin tekrar anlatılması,

⁴¹⁶ MM, B:71, 31.03.1969, O:1, s.369.

-Herhangi bir müessif harekete meydan bırakılmaması istenmiştir. Amasya merkez ve çevre ilçelerden 73 kişilik rütbeli ve rütbesiz personel Taşova İlçe Jandarma Birliği takviye edilmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, alınan onca tedbire rağmen olay günü Belevi köylülerinin taş, sopa, kürek, balta, av tüfeği ve mavzerle ateş ederek jandarma müfrezesine saldırımları nedeniyle, müfreme tarafından ateş açılmak suretiyle savunmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Olay, adli ve idari makamlarca el konulmuştur.⁴¹⁷

2.2.191. Emekli Sandığı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına dair Kanun Teklifi

Mecliste görüşülmekte olan 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanun'un 32'nci maddesine yeni bir ek teklif ile bilhassa emniyet amiri, emniyet müdürü ve ondan sonra gelen üst kademe emniyet mensuplarına yıpranma zammı yapılması öngörülmektedir. Teklif, mecliste görüşülürken Türk polisi hakkında tenkit ve bazı fikirler söylendiği için açıklama yapmak üzere Bakan Sükan, Hükümet adına söz almıştır.

Sükan, Türk polisinin bugünkü ülke şartları içinde çok iyi hizmet verdiğini, çeşitli olaylar nedeniyle yetkililerin zamanında polise sahip çıkamaması, kanun yapan, kanunu hâkim kılan; kanunu tatbik eden insanlara yeterince sahip çıkamadıkları takdirde onlarda moral çöküklüğü ve kamuoyunda itibarlarının sarsılacağı oratadır. 7-8 yıl evvel polisin durumu hüznün verici mahiyetteydi. Bakan ve Hükümet olarak, kanunları tatbik eden, hizmet gören herkesi sonuna kadar korumak bizim vazifemizdir.

Devlet otoritesinin korunmasında büyük hizmet gören polis, tam bir tarafsızlık içinde, kanun çerçevesi dâhilinde hizmet yapmaya çalışmaktadır. Devlet nizamını yıkmaya, ortamı anarşizme sürüklemeye, kaynağı dış mihraklar olup o mecralardan beslenen Mao'cu, Castro'cu aşırı sola karşı müsamaha gösterme keyfiyetimiz yoktur. Ortadoğu Üniversitesi, Fikir Kulübünün odasının duvarları Mao'nun, Che Guvera'nın, Ho Şi Minh'in resimleriyle kaplıdır. Üniversite yetkilileri, emniyet güçlerinden yazı yardım talep etmektedirler.

Sükan, Türk polisinin inkişafı, kalkınması, modernize olması ve günün şartlarına göre eğitim alması yönünde Hükümet olarak Büyük Meclisten aldıkları ilham ile gayretle çalışmakta olduklarını beyan etmiştir.⁴¹⁸

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Millet Meclisi'nin dünkü toplantısında ODTÜ'ye zabitanın giriş olayını anlatmış, üniversite içerisinde verici telsiz cihazları, yangın çıkarmaya yarayan özel aletler ve alarm zilleri ele geçirildiğini açıklamıştır. Lenin, Stalin ve Mao gibi

⁴¹⁷ MM, B:75, 07.04.1969, O:1, ss.471-472.

⁴¹⁸ MM, B:80, 15.04.1969, O:1, ss.655-657.

tanınmış komünistlere ait sloganların duvarlara yazılmış olduğunun tespit edildiğini de ifade ederek bunlara ait resimleri de milletvekillerine göstermiştir.⁴¹⁹

2.2.192. Senatör Salih Tanyeri'nin 3659 Sayılı Kanun'a Tabi Personele dair Sorusu

Gaziantep Senatörü Salih Tanyeri, İktisadi Devlet Teşekkülleriyle belediyelerin 3659 Sayılı Kanun'una tabi personeline ikramiye, prim ve temettü verilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/551). Önergede, yeni kabul edilen 1069 Sayılı Kanun, özel idare ve belediye memurlarına %10-15 oranında avans verilmesine imkâna verirken İDT'leri ile belediyelerde 3659 Sayılı Kanun'a tabi personeli bu imkândan mahrum kalmışlardır. Ayrıca bunlar KİT çalışanları gibi yılda 2 defa ikramiye almadıklarından mağduriyetleri daha da artmıştır. Söz konusu personelin 440 Sayılı Kanun'un geçici 7'nci maddesine göre ve 3659 Sayılı Kanun'un 13'üncü maddesinde yazılı maddi haklardan yararlandırılması düşünülmekte midir, sorular bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1069 Sayılı Kanun'un 3659 Sayılı Kanun kapsamında işletme personelini avans tediyesi kapsamı içine almamış olmakla beraber yürürlükteki mevzuatımız hükümlerine göre 3659 Sayılı Kanun'un 4621 Sayılı Kanun'la değişik 13'üncü maddesinin C, E ve G bentlerinde gösterilen ikramiye, prim ve temettü ödenmesi mümkün bulunmakta olduğunu ve konu hakkında Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün 622-406-2/9908 sayılı yazısı ile valilikler aracılığı ile bütün belediyelere duyurulduğunu beyan etmiştir.⁴²⁰

2.2.193. İçişleri Bakanın Üniversite İşgal ve Boykot Hareketleri Hakkında Konuşması

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Fethi Çelikbaş'ın üniversite ve talebe hareketleriyle alakalı gündem dışı konuşması üzerine bu konularda ve aktüel olayların merkezindeki ODTÜ hakkında meclise bilgi vermek için söz almıştır. Talebelerce ODTÜ'deki işgal ve boykot eylemine niçin müdahale edildiği konusunda Bakan Sükan: 7 Nisan'da Mimarlık Fakültesinde başlayan 8 Nisan'da Rektörlük binası sonrasında Mühendislik Fakültesine yayılan işgal ve boykot eylemi karşısında hadiselerle ilgili olarak;

-Fizik Bölümü Başkanı Prof. Adnan Şaplakoğlu'nun Fizik bölümünün de işgale yeltenilmesi halinde İl Jandarma Komutanlığına zabıta güçlerini müdahaleye davet yazısı,

-Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın üniversitede arama istemi üzerine, İkinci Sulh Ceza Mahkemesi Hâkimi Osman Baybek'in hasarın tespiti ve failerin bulunması için kararı,

⁴¹⁹ Tercüman, 17 Nisan 1969, ss.1,7.

⁴²⁰ CS, B:50, 15.04.1969, O:1, ss.589-590.

-ODTÜ Rektörü Kemal Kurdaş'ın Ankara Valiliğine yazdığı yazıda; üniversitede eğitim öğretim ortamının boykot ve işgalle ortadan kalktığını, kamu mallarına zarar verildiği verildiğini, akademik ve idari personele hakaretler ve fiili saldırılar yapıldığını bu cihetle akademik kurul dersleri tatil ettiğini ifade ederek zabıta güçlerinin üniversitenin emniyeti sağlamasını talep etmiştir.

-Yukarıdaki taleplere ilaveten Üniversite Profesörler Konseyi de iki karar almıştır. 12 Nisan'a kadar üniversitede işgal kalkmadığı takdirde süresiz tatile gidileceği duyurulmuştur.

İstanbul Hukuk Fakültesi Profesörler Kurulun, 11 Nisan toplantısı sonrasında sonra: "Son olaylar öğrenci ve üniversite problemi olmaktan çıkmıştır. Her vesileyle girişilen boykot ve işgaller üniversitenin fonksiyonunu açık bir şekilde ihlal etmek durumuna gelmiştir. Bunların yarattığı mahzurlar üniversite özerkliğini ve demokratik düzeni sarsacak niteliği bulmuştur..." Eğer hadiseler son verilmezse İÜ Hukuk Fakültesi profesörleri hukuki işlem yapılacağını ilan etmişlerdir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 1968 yılında masumane başlayan üniversitede reform ve değişiklik isteyen talebelerin işgal ve boykot eylemleri ile şu andaki eylemleri mahiyetçe derin fark vardır, 1969 boykot ve işgalleri üniversite reform talebiyle hiçbir alakası yok demektedir.

12 Nisan günü saat 15:00'den sonra, gerekli emniyet tedbirlerini alarak zabıta güçleri ODTÜ'ye girmiş; suçlular savcılarının nezaretinde yakalanmış, aramalar gerçekleştirilmiştir.

Bakan, müdahale sonrası ele geçirilen ve fotoğraflarla tespit edilen duvarlara yazılmış çok sayıda komünizm propaganda sözlerini ve Orak-Çekiç, Che Guvera, Mao, Stalin, Lenin resimlerini Meclisin dikkatine sunmuştur.⁴²¹

"Sükan'a göre Üniversite hareketleri belirli merkezlerden yönetiliyor" haberinde Millet Meclisi'nde dün Güven Partili Fethi Çelikbaş'ın ODTÜ olaylarıyla ilgili gündem dışı konuşmasını cevaplandırılan İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Türkiye'deki üniversite hareketlerinin birçok dış ülke de olduğu gibi belirli merkezlerden yönetildiğini ifade etmiştir.⁴²²

Bakan Sükan, Hükümet talebe hareketlerine daima hassas davranmıştır. Bunu acz ve basiretsizlik görenler de bulunmuştur. Milli olan her türlü harekete evet diyoruz, gayri milli hareketlerde de kanunları tatbik etmezsek Allah, millet ve parlamento bizi suçlar, demiştir.⁴²³

2.2.194. Senatör Salih Tanyeri'nin İller Bankası ile Belediyelere dair Yazılı Sorusu

Gaziantep Senatörü Salih Tanyeri, belediyelerin İller Bankası ile yaptığı muamelelere dair İçişleri ve İmar ve İskân Bakanlarınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/549). Önergede: Hangi belediyeler ne için ne kadar İller Bankasından talepte

⁴²¹ MM, B:81, 16.04.1969, O:1, ss.680-685.

⁴²² Cumhuriyet, 17 Nisan 1969, s.1.

⁴²³ Milliyet, 17 Nisan 1969, s.1.

buldukları; İller Bankasının bu talepleri mevzuata uygun şekilde değerlendirip değerlendirmedeği; İller Bankası aracılığı ile belediyelere dağıtılan hisselerinin dağıtımında gecikme olup olmadığı; Belediyeler Kanununun 132’nci maddesine gereğince avans talep eden belediyeler var mıdır; 1966 yılından bu yana İller Bankasından dağıtılan %50 kar payları hangi köylere ve niçin, ne miktarda verildiği; borçlu olduğu halde yeniden borç verilmiş belediyeleri olup olmadığına dair sorular bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, soru önergesinin esas itibarıyla İmar ve İskân Bakanlığını yönelik olduğunu; İller Bankasının Belediyelerin kanuni hisselerini zamanında dağıtmakta olduğu, ancak yatırımlar nedeniyle bazı gecikmelerin olduğu dolayısıyla bu kabil gecikmelerin olmaması ve gecikmeye sebep olanlar hakkında 5237 Sayılı Belediye Gelirleri Kanun’unun 41’inci maddesi gereğince işlem yapılması ilgili Genel Müdürlükten istenildiğini ifade etmiştir.⁴²⁴

2.2.195. Senatör Salih Tanyeri’nin Gaziantep’teki Ekmeklik Unlara dair Yazılı Sorusu

Gaziantep Senatörü Salih Tanyeri, Gaziantep’teki ekmeklik unlara dair Sağlık ve Sosyal Yardım ve Ticaret ve İçişleri Bakanlarınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/550). Gaziantep’te yayınlanan Sabah Gazetesi’nin 16.03.1969 tarih ve 2143 sayılı nüshasında fabrikaların ekmeklik una, Gaziantep’te bulunan “havara” adı verilen taşın öğütülerek %7 oranında katıldığı iddia edildiği ve numunelerin analizinden bunun kolaylıkla anlaşılacağı yazılmıştır. Önergede, bu haber üzerine ilgilere nasıl bir işlem yapıldığı; unlardan numune alınarak analizi yaptırılmış mıdır ve Gaziantep’te olduğu gibi yurdun diğer yerlerinde de bu iddialar arkası kesilmediğinden Hükümet, bunları daimi önleyecek bir tedbir düşünmekte midir, şeklinde sorular bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, gazete haberi üzerine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, fırınlardan alınan un numunelerin Refik Saydam Enstitüsünde yapılan tahlilinde “havara taşı” tespit edilmemiş olduğunu; haber üzerine 14 un fabrikasından alınan numunelerin analizde ilaçlı buğdayın ekmeklik una karıştırıldığına dair emareye rastlanmadığı; tarım zararlılarına karşı kullanılan ilaçların insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde sınırlandırılması için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı birlikte çalışma yaptığı ve evde kullanılan haşere ilaçlarının insanlar açısından zararsız ve ambalajları üzerinde uyarıcı bilgi taşıması için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın bir tüzük hazırladığını ifade etmiştir.⁴²⁵

⁴²⁴ CS, B:62, 14.05.1969, O:1, ss.471-472.

⁴²⁵ CS, B:62, 14.05.1969, O:1, ss.472-474.

2.2.196. Senatör Ekrem Özden'in Dolmuş Motorlarının İstiap Hadlerine dair Sorusu

İstanbul Senatörü Ekrem Özden, İstanbul Limanında işleyen dolmuş motorlarının istiap hadlerinden fazla yolcu aldıkları malum iken bunun önüne neden dolayı geçilemediği, bakanlıkça bu konuda ne gibi tedbir düşünüldüğüne dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/564).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun verdiği yetki içinde Emniyet Müdürlüğü zaman zaman liman bölgelerinde dolmuş yapan motorların fazla yolcu almamaları konusunda Belediye ve liman idareleri ile müşterek çalışma yapıldığını ifade etmiştir. 1966 yılında 4922 Sayılı Kanun'a muhalefetten 13, ehliyetsiz taşıt kullanan 12, fazla yolcu alan 19 ve 1593 Sayılı Kanun'a muhalefetten 24 kişiye cezai işlem yapılmış ayrıca, 41 kişi de belediye mevzuatı dâhilinde cezalandırılmıştır. 1967 yılında çalışan motorların 11 453 seferi kontrole tabi tutularak 249 sefer için takibat başlatılmış; 1968 yılında bu rakam 21 896'ya çıkmış ve 36 kişi hakkında kanuni işlem yapılmıştır. Belediye Zabıta Müdürlüğüne bu konuda kontrol hizmetlerini ifa etmek üzere devamlı bir ekip kurulmuştur. Deniz Zabıta hizmetlerinde kullanılmak üzere 3 yeni motor inşa ettirilmekte diğer taraftan Yeniköy, Beykoz, Üsküdar, Beşiktaş ve Haydarpaşa iskelelerinde, bu yıl içinde birer karakol açılması planlanmıştır. Bakan Sükan, Motorcular Derneğine disiplin yönetmeliği yaptırıldığını ve onların da kontrol hizmetlerine yardımcı olmalarının sağlandığını beyan etmiştir.⁴²⁶

2.2.197. Senatör Kemal Özden'in Diskoteklerde İşlenen Suçlara dair Yazılı Sorusu

İstanbul Senatörü Ekrem Özden, son zamanlarda diskoteklerde işlenen suçlar sayısı; özellikle büyük şehirlerde diskotek masrafları için işlenmiş hırsızlık olayları; okul aile birliklerinden diskoteklerin kapatılması veya sınırlandırılması yönünde isteklerinin olup olmadığı ve İçişleri Bakanlığı olarak bu konuda ne düşünüldüğüne dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/572).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Ankara, İzmir ve İstanbul illerimizdeki diskoteklerde 01.01.1968'den bu yana 2 cinayet işlendiğini, faillerin tutuklandığını ve 2 diskoteğin kapatıldığını, bu süre zarfında Ankara'da 25, İstanbul'da 14 muhtelif suç işlenmiş ilgili müesseseler hakkında suçun durumuna göre işlemler yapıldığını ifade etmiştir. İzmir'deki mevcut diskoteklerden üçünün işlenen suçlardan dolayı defalarca kapatıldığı belirtilmiştir.

Bu 3 ilimizde de diskotek masrafları için hırsızlık yapıldığına dair kayıt bulunmamaktadır. Okul aile birlikleri, bazı kız ortaokulları, öğrenci yurt idarecileri, öğrenci velileri ve basın zaman zaman Valilikten bu tarz yerlerin kapatılmasını talep etmişlerdir.

⁴²⁶ CS, B:62, 14.05.1969, O:1, ss.475-476.

Bakan Sükan, 1933 tarihli 3518 Sayılı Cemiyetler Kanun'un boşluklarından istifade ederek faaliyet gösteren lokali kulüp ve diskotek gibi yerlerin gençliğin ahlaki yönden bozulmasına neden olmaları dikkate alınarak İçişleri Bakanlığı olarak bu konuda kanuni düzenleme çalışmalarının devam sürdüğünü ifade etmiştir.⁴²⁷

2.2.198. Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın İçişleri Bakanı Hakkında Gensoru Önergesi

Emniyet ve asayiş korumakla görevli toplum polisinin tutum ve davranışları sebebiyle İçişleri Bakanı Faruk Sükan hakkında gensoru açılmasına dair önerge verilmiştir. (11/84).

Milletvekili Reşat Özarda, büyük şehirlerde emniyet ve asayiş gayesiyle kurulmuş olan Toplum Polisi Teşkilatının asayiş sağlama kuvveti olmaktan ziyade "kabadayılar" topluluğu olduğunu iddia etmektedir. Özellikle de bu teşkilattaki amirlerin davranışları İçişleri Bakanın müsamahası ile tahammül edilemez bir hal almıştır. Basın mensuplarının toplum polislerinin saldırılarının hedefi haline geldiklerini toplumsal hadiselerde görevini yapmaya çalışan foto muhabirlerinin insafsızca, merhametsizce dövüldükleri halde tedbir almayan İçişleri Bakanının makamından ayrılması gereklidir. Özarda, gensoru önergesinde; masum halka ve foto muhabirlerine karşı işkence makinesi haline gelmiş toplum polisinden sorumlu İçişleri Bakanı Faruk Sükan hakkında Anayasanın 89'uncu maddesi gereğince gensoru açılması açılmasını arz ve teklif ederim, demektedir.⁴²⁸

Millet Meclisi İkinci Döneminde (1965-1969) verilen Gensoru Önergesi, Meclis İçtüzüğü 78'inci maddesi gereğince hükümsüz kalmıştır.

2.2.199. İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in Of İlçesi Gürsen Köyündeki Olayla İlgili Sorusu

Trabzon'un Of ilçesine bağlı Gürsen köyündeki ırza geçme ve öldürme olayına dair Adalet ve İçişleri Bakanlarınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/990). Önergede, Maksutoğlu Dursun Kutlu'nun 12 yaşındaki oğlu Mustafa Kutlu, Rize ilinin İyidere ilçesinin Yapraklar köyünde 16.16.1968'de ırzına geçildikten sonra tabanca ile öldürülmüş olduğu ve faillerinin yakalanıp yakalanmadığı, bu zamana kadar yapılan kanuni işlemler sorulmaktadır.

Trabzon ili Of ilçesi Baralık köyünden Dursunoğlu 13 yaşlarında Mustafa Kolcu (Kutlu)'nun 16 Haziran 1967 günü, Rize merkez ilçe İyidere bucağı Yapraklar mahallesinde meçhul bir şahıs tarafından ırzına geçildikten sonra silahla öldürülmüştür. İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yapılan soruşturma sonucunda sanığın Rize merkez ilçe İyidere bucağı, Yapraklar

⁴²⁷ CS, B:62, 14.05.1969, O:1, ss.476-477.

⁴²⁸ MM, B:98, 28.05.1969, O:1, s.655.

mahallesinden Kadir Erol olduğunun tespit edildiğini ve suç aleti olan tabanca ve 5 adet mermisi ile yakalanarak 21 Haziran günü Rize Cumhuriyet Savcılığınca tevkif edilerek cezaevine konulduğunu ifade etmiştir.⁴²⁹

2.2.200. Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal'ın Geyve Şerefiye Muhtarı Hakkında Sorusu

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı Şerefiye köyü muhtarına yapılan tecavüze dair Adalet ve İçişleri Bakanlarınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1090). Mezûr yerde muhtar Faik Alşan köyün içme suyu konusunda izahat yaparken aynı köyden Lütfi Bayam isimli şahıs “benim evimin önüne kadar su getireceksin, ben zorla yaptırmasını bilirim” diyerek görev başındaki muhtarı tehdit etmiş, namusuna küfretmiş ve tabancasını çekerek muhtara ateş açmıştır. Olay köy kahvesi önünde cereyan etmiş ve suçlu yakalanmıştır. Ancak, zabıtlarda, keşif raporlarında yer alan mermi çekirdeğine rağmen tabancanın oyuncak tabanca olduğu ileri sürülerek ve zabıt varakasinda mermi kaybettirilerek suçlu serbest bırakılmıştır. Önergede, kolluk ve adalet mekanizması üzerinde güvensizlik ve şüphe yaratan işlemin aslının ne olduğu; mermi çekirdeğini tespit eden, tabanca atışını gösteren kroki ile belirleyen zabıt varakasının nerede olduğu; rüşvet iddialarının sonucu nedir, diye sorular sorulmaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Şerefiye köy muhtarı, köy içme suyu projesine dahil olmayan Ömer Lütfi Bayam'a komşu bazı evlere kendi inisiyatifiyle içme suyu verdiğini ve Ömer Lütfi Bayam da komşularına içme suyu verilirken kendisine verilmemesi nedeniyle 9 Mart 1969'da köy kahvesinde muhtar ile münakaşa ederken sanığın muhtara tabancayla ateş edip olay mahallinden kaçtığını ifade etmiştir.

21 Mart 1969 günü sanık Geyve İlçe Jandarma Birlik Komutanlığına teslim olmuştur. Tabanca tespiti ve hazırlık soruşturması yapılırken sanığın kullandığı tabancanın oyuncak tabanca olduğu yakınlarınca yetkililere bildirilmiş; sanığın köydeki evinde yapılan aramada da oyuncak tabanca ele geçirilmiş ve gerçek tabanca bulunamamıştır. Mermi çekirdeği ile mermi çekirdeğini tespit eden zabıt, olay yeri krokisi ile diğer belgeler Jandarma Birlik Komutanlığınca Geyve Cumhuriyet Savcılığına teslim edilmiştir. Jandarma hakkında rüşvet ihbarı ve şikâyeti olmadığından bu konuda bir işlem yapılmamıştır.⁴³⁰

⁴²⁹ MM, B:98, 28.05.1969, O:1, ss.757-759.

⁴³⁰ MM, B:98, 28.05.1969, O:2, ss.769-772.

2.2.201. Tekirdağ Milletvekili Kemal Nebioğlu'nun Maraş Göksun Karakolu Hakkında Sorusu

Maraş'ın Göksun ilçesi Jandarma Karakolunda 04.02.1968 gecesi Çiftçi ve Esnaf Kulübünde içki içilmesi olayı üzerine Jandarma Çavuşu Mehmet Ak'a itirazda bulunan Köprübaşı mahallesinden Ali Peltek ile Kurtuluş mahallesinden Durdu Tekin'in o gece karakolda Jandarma Çavuşunca sabaha kadar dövüldüğü iddiasına dair Adalet ve İçişleri Bakanlarınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1118). Önergede, Ali Peltek'in dayak sonucu ayak kemiklerinin kırıldığı ve 45 gün rapor aldığı; sorumlular hakkında işlem yapılmayıp Kaymakamlığın Jandarmanın görevini yaptığı iddiası doğru mudur, doğru değilse; vatandaşları dövenler hakkında ne yapılmıştır, haklarında işlem yapılmamışsa sebepleri nelerdir, diye sorular sorulmaktadır.

İçişleri bakanı Faruk Sükan, Göksun ilçesinden Ali Peltek ve Durdu Tekin isimli iki vatandaşın 4 Şubat 1968'de Jandarma karakolunda sabaha kadar dövüldükleri iddiasının doğru olmadığını; 7 Şubat 1968'de dövüldükleri iddiasıyla müştekilerin Kaymakamlığa Jandarma Astsubay Başçavuş Mehmet Ak'ı şikâyetleri üzerine Göksun İlçe İdare Kurulu muhakeme edilmesine lüzum olmadığı şeklinde karar aldığını, bu kararında Maraş İl İdare Kurulu'nca 12 Aralık 1968 gün ve 1968/81 sayılı kararı ile onaylamasıyla kesinleştiğini ifade etmiştir.⁴³¹

2.2.202. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Akşehir Emniyet Kadrosu Hakkında Sorusu

Akşehir'de nüfus, civardan göç edenler nedeniyle hızla artmaktadır. Mevcut emniyet kadrosu bu nüfusun ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Akşehir Emniyet, vasıta ve personel bakımından ne şekilde ve ne zaman takviye edileceğine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1119). Önergede, Yenimahalle, İstasyon caddesi, Karabulut caddesi semtlerinde, şehrin nüfusunu geçen bir kalabalığın yerleştiği, buraya yerleşenlerin civarda işlenen cinayetler ve kan davalarının maznun ve mağduru olan ailelerden oluştuğunu ve nüfusunun da 10.000'i geçmesi nazara dikkate alınarak bölgede bir polis karakoluna mutlak ihtiyaç duyulduğu hususu yer almaktadır.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Akşehir İlçesinde 1 Emniyet Amiri, 1 Komiser, 1 Komiser Muavini, 18 Polis memurunun görev yaptığını ilçenin gelişmesi dikkate alarak 01.09.1968'de Yenimahalle Karakolunun faaliyete başladığını ifade etmiştir. Akşehir Emniyet Teşkilatına motorlu araç takviyesi de yapılmış: Mevcut jeep otosuna ilaveten 1 motosiklet verilmiş, yeni dağıtım planında bir motosiklet daha verilerek hizmet aracı sayısı 3'e çıkarılacaktır, denilmiştir.⁴³²

⁴³¹ MM, B:98, 28.05.1969, O:2, ss.776-778.

⁴³² MM, B:98, 28.05.1969, O:2, s.778.

2.2.203. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Vatandaşa Kötü Muamele Hakkında Sorusu

28 Mart 1969 günü Konya'nın Hadim ilçesi çarşısında bir vatandaşın akıl hastası olduğu gerekçesiyle jandarma tarafından yerlerde sürüklendiği ve halkın bundan teessür ve infiale kapıldığı bilinmektedir. Bu hadisenin mesullerine ne yapıldığına dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1132). Önergede, Halkın insaniyet ve merhamet hislerini inciten böyle zorbalıkların tekrar olmaması için ne gibi tedbirlerin alındığı sorulmaktadır.

Birkaç defa akıl hastanesine girip çıkan Hadim İlçesi Dedemli köyünden Mustafa Tuzla adlı şahıs, iki gün önce Bakırköy Akıl Hastanesinden Hadim'e gelmiştir. 27 Mart 1969 günü Hadim ilçesi Avcılar Kulübünde, sigara dağıtıp eline CHP'nin bayrağını alarak Hükümet Başkan ve üyelerine galiz küfürler etmiştir.

28 Mart 1969 Cuma günü, camiye gelerek imama müdahale etmiş, sağ-sol hakkında ileri geri konuşmuştur. Camiden çıkınca aleni şekilde bir vatandaşımıza ahlaksızca teklifte bulunarak rezalet çıkarmaya devam etmiştir. Aynı gün Hadim ortaokulunda derslerin aksamasına neden olmuş; çarşıda pijamalı ve sarhoş vaziyette Başbakan, Kaymakam, Belediye Başkanına ve eşlerine çok çirkin küfürler etmesine müdahale edilerek nahoş hareketleri engellenmek istenilmiştir. Jandarma kuvvetlerine direndiği için şahsa karşı zor kullanmak zorunda kalınmıştır.

Akıl hastasını yaralamaktan dolayı şikâyet edilen inzibat görevlileri hakkında Konya İl İdare Kurulunca tahkikat yapılmaktadır. Olay esnasında halkın insani ve vicdani hislerini incitecek, zorbalıkla vasıflandırılacak zabitanın bir tutumu yoktur diyen İçişleri Bakanı Faruk Sükan, camide, gazinoda, okulda ve çarşıda önüne gelene sövüp sayan ve halkın huzurunu bozan bir akıl hastasının bu gibi kanun dışı davranışlarına ve suç işleminin devamına engel olunduğunu ifade etmiştir.⁴³³

2.2.204. Konya Milletvekili Nazif Kurucu'nun Ermenek Karakol Kumandanı Hakkında Sorusu

Ermenek Jandarma Karakol Kumandanı Süreyya Tekintaş, ne sebeple vazifesinden başka yere sürgün edildiğine İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1133). Önergede, yapılan nakilde AP ilçe Başkanı Nadir Harani'nin etkisi olup olmadığı ve böyle tayinlerin belli zaman aralıkları ve mevsimlerin müsait günlerinde yapılması uygun olmaz mı, diye sorulmaktadır.

⁴³³ MM, B:98, 28.05.1969, O:2, ss.780-781.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, mezkûr görevdeki Süreyya Tekintaş'ın birden fazla ikaz edilmesine rağmen haşin hareketlerine devam etmesi, sebepsiz yere vatandaşlara fena muamelede bulunmasından dolayı müessif bir olayın doğmasını önlemek için bir subay maiyetinde çalışmak üzere 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu gereğince Karaman'a tayin edildiğini belirtmiştir.

İçişleri Bakanı, yapılan nakil işleminde Ermenek AP ilçe Başkanı Nadir Harani'nin bir etkisi olmadığını ve personel atamaları belli zaman içinde yapılmakla beraber doğrudan doğruya halkla temas bulunan mezkûr zabıta mensubunun yukarıdaki durumu ve tutumu nedeniyle naklinin ivedilikle yapılması Valilikçe zaruri görülmüştür.⁴³⁴

2.2.205. Sivas Milletvekili M. Kemal Palaoglu'nun Ankara Nazım Planı Hakkında Sorusu

Ankara şehir nazım planına aykırı olarak imar durumunda yapılan değişikliklere dair İmar ve İskân ve İçişleri Bakanlarınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/846). Ankara şehri nazım planına aykırı olarak şehrin muayyen bir yerinde imar değişikliği yapıldığı, bundan dolayı arsa spekülasyonuna sebep olduğu ve bu durumdan belli bazı kimselerin fahiş kar sağladıkları: İmar durumu değiştirilen arsada Ankara Belediye Başkanı Ekrem Barlas'ın bir ortaklık ilişkisinin iddiaları gündeme gelmiştir. Önergede, Ankara'da nazım planına aykırı imar değişikliği yapıp yapılmadığı; Ankara Belediye Başkanının imar değişikliği yapılan yerlerde doğrudan veya dolaylı veyahut ortak arsası, binasının olup olmadığı; söz konusu iddialar hakkında müfettişlerce Belediye Başkanı hakkında tahkikat açılacak mıdır, diye sorulmaktadır.

Mülkiye müfettişi marifetiyle yapılan inceleme sonunda Belediye Başkanı Ekrem Barlas'ın mülkiyetinde arsa veya bina bulunmadığı tespit olunmakla birlikte Ekrem Barlas, belediye başkanı seçilmeden, söz konusu parsellerden müteveffa Şakir Kesebir'e ait olup ölümü ile varislerine intikal eden 5215 adadaki 80 sayılı parseldeki arsa üzerine sinema, dükkân, büro ve mesken ihtiva edecek bir daire yapılması konusunda anlaşmış; avan projeleri İmar Müdürlüğüne verilmiş ve İmar İdare Heyetince de 17.05.1968 gün ve 339 sayılı kararla avan projesi gereğince inşaatın yapılması çoğunlukla kabul edilmiştir. Bu süre zarfında yapılan tüm işlemler Ekrem Barlas, belediye başkanı seçilmeden önce gerçekleşmiştir.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Ankara şehrinin bazı ada ve parsellerindeki kat sayıları ve bina yüksekliklerinin arttırılmasında şehircilik esaslarına ve mevzuat hükümlerine aykırı bir

⁴³⁴ MM, B:98, 28.05.1969, O:2, ss.781-782.

hususun olmadığını, dolayısıyla bu konuda belediye başkanı ve şehrin imar işleri ilgili diğer görevliler hakkında tahkikat açılmasına lüzum ve imkân olmadığını ifade etmiştir.⁴³⁵

2.2.206. İstanbul Milletvekili A. Şeref Laç'ın İstanbul Belediye Meclisi Hakkında Sorusu

İstanbul Belediyesi Meclisinin hukuki durumuna dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1031). İstanbul Belediye Meclisinin 2-30 Aralık 1968 tarihlerinde yaptığı olağanüstü toplantıda İ.E.T.T. Umum Müdürlüğünün Bütçesini görüşerek karara bağlamamış olması, 1580 Sayılı Kanunun 307 Sayılı Kanunla değiştirilen 53'üncü maddesi "Belediye Meclisleri, kanunen kendisine verilmiş olan vazifeleri, müddeti içinde yapmaktan çekinir ve bu hal Belediye Meclisine ait işleri sekteye ve gecikmeye uğrattırsa" hükmü gereği ilgili belediye hakkında İçişleri Bakanlığının müracaatı üzerine, Danıştay kararı ile fesih olunur. Önergede, İstanbul Belediye Meclisinin çalışmasında kanuni mahzurlar olduğu, İçişleri Bakanlığınca ilgili belediyenin fesih işlemine başlanması ve karar çıkıncaya kadar da Meclis çalışmalarının durdurulması için tedbirler alınması talep edilmektedir.

Soru önergesi üzerine İçişleri Bakanlığınca konuyu acele incelemek üzere müfettiş görevlendirilmiş; tetkikat sonrası hazırlanan dosya Bakanlıkça Danıştay Başkanlığına gönderilmiştir. İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Danıştay 3.Dairesince alınıp Genel Kurulunca onaylanan 19.04.1969 gün ve Esas No:1969/190; Karar No: 1969/188 sayı ile İstanbul Belediyesi Meclisinin feshine yer olmadığına karar verildiğini beyan etmiştir.⁴³⁶

2.2.207. Ordu Milletvekili Ferda Güley'in Darende A. Ulupınar Belediyesi Hakkında Sorusu

Malatya İli Darende İlçesine bağlı Aşağı Ulupınar Belediyesi'nin AP'li Başkanının sahte para basmaktan sanık olarak tutuklanmasına ve yerine yine AP'li bir başkanvekilinin gelmesinden sonra, bu belediyede cereyan eden yolsuzluklar müfettişlerce sabit görülmesine rağmen şimdiye kadar hiçbir tedbir alınmamasının sebebine dair İçişleri Bakanınca cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1099).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, yapılan tetkikat neticesinde belediye başkanının sahte para basmaktan tutuklandığını ve yerine başkanvekilinin göreve başlamasından sonra belediyede yolsuzluk yapıldığı yönünde Valiliğe, Bakanlığımıza müfettişlerce tahkiki gerektirecek herhangi bir şikâyet olmadığı ve bu sebeple de mezkûr yere müfettiş gönderilmediğini ifade etmiştir.⁴³⁷

⁴³⁵ MM, B:99, 13.06.1969, O:2, ss.801-805.

⁴³⁶ MM, B:99, 13.06.1969, O:2, ss.805-806.

⁴³⁷ MM, B:99, 13.06.1969, O:2, s.808.

2.2.208. Senatör Sami Turan'ın Bünyan İlçesi Kaymakamı Hakkında Yazılı Sorusu

Kayseri Senatörü Sami Turan, Bünyan İlçesi Kaymakamının Bünyan Belediye Reisini devlet jipine alarak köy gezilerine götürdüğü ve köy hizmetleri için kendisine yapılan müracaatlara, reis beye söyleyin dediği, ilçede yaygın olarak konuşulmakta olduğunu iddia etmiştir. Bu mevzuda İçişleri Bakanlığına bir şikâyet yapıp yapılmadığına dair İçişleri Bakanınca yazılı cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/854).

İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Bünyan Kaymakamının bu ilçe Belediye Başkanını münhasıran resmi tören ve merasimlerde kaymakamlık jipine bindirdiği; herhangi bir hizmetin ifası için başvuran müracaatçıları başkana yönlendirdiği hakkındaki iddiaları yersiz bulunduğunu ve mezkûr Kaymakam hakkında İçişleri Bakanlığına hiçbir şikâyetin intikal etmediği anlaşılmıştır, şeklinde cevap vermiştir.⁴³⁸

---

⁴³⁸ CS, B:70, 23.10.1969, O:1, s.658.

2.3. 1969 TBMM Seçimleri ve 14.Dönem Yasama Faaliyetleri

TABLO 4: 12 Ekim 1969 TBMM Seçim Sonuçları⁴³⁹

Partiler	Alınan Oy	Oy Yüzdesi (%)	Milletvekili Sayısı	Seçim Sistemi
AP	4.229.945	46,55	256	Barajsız d'Hont Sistemi
CHP	2.487.163	27,37	143	
GP	598.013	6,58	15	
BAĞIMSIZ	511.097	5,62	13	
MP	293.849	3,23	6	
MHP	274.225	3,02	1	
BP	254.708	2,8	8	
TİP	243.797	2,68	2	
YTP	197.912	2,18	6	

TBMM 14.Yasama Döneminde kurulan Hükümetler:⁴⁴⁰

2.Demirel Hükümeti; 03/11/1969 – 06/03/1970; AP

3.Demirel Hükümeti; 06/03/1970 – 26/03/1971; AP

1.Nihat ERİM Hükümeti;26/03/1971 – 11/12/1971; CHP – MGP - BAĞIMSIZLAR

2.Nihat ERİM Hükümeti; 11/12/1971 – 22/05/1972; AP-CHP-MGP-BAĞIMSIZLAR

Ferit MELEN Hükümeti; 22/05/1972 – 15/04/1973; AP-CHP-MGP-BAĞIMSIZLAR

Naim TALU Hükümeti; 15/04/1973 – 26/01/1974; AP-CGP-BAĞIMSIZLAR

12 Ekim 1969’da yapılan genel seçimlerde AP’nin oy oranı %46,6’ya düşmesine rağmen, TBMM’de 450 üyeden 246 milletvekilliğini kazanmıştır. Seçimlere parti içindeki mücadeleler ve çalkantılar ile giren AP teşkilatında, eski Demokrat Partililere siyasi haklar verilmesi meselesi çok tartışılmıştır. AP, %6,4 oy kaybına uğramakla birlikte 1969 seçimlerinde tek başına iktidar olmayı başarmıştır.⁴⁴¹ Süleyman Demirel yeni kurulan hükümet kabinesine Faruk Sükan’ı almamıştır. Parti içi demokrasi, kimi parti teşkilatların tasfiyesi, Demirel’e bağlı “Yeminliler” grubunun oluşumu ve eski DP’lilerin siyasi haklarının geri alınması talepleriyle çalkantılı günler geçiren AP, daha hükümetin kurulmasından 100 gün dolmadan bütçe oylamasında 41 AP’li Milletvekilinin muhalefetle birlikte aleyhte oy kullanmaları nedeniyle düşmüştür. 1970 yılı başlarında içlerinde Sadettin Bilgiç, Yüksel Menderes, Mehmet Turgut, Ferruh Bozbeyle ve Faruk Sükan’ın yer aldığı “72’ler Hareketi” 17 Ocak 1970’te Süleyman Demirel’e demokrasi tarihimize geçen muhtıra (uyarı) vermişlerdir.

⁴³⁹ Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011 TÜİK; <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 09/11/2021)

⁴⁴⁰ https://www5.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukümetler.html(Erişim Tarihi:10/11/2021)

⁴⁴¹ Tefik Çavdar, Türkiye’nin Demokrasi Tarihi, İmge Yayınevi, Ankara, 1999, s. 172.

Bütçe oylamasında yaşanan restleşmeler AP'den kopmalara yol açacaktır. AP'den ayrılanlar DP misyonun sahibi olarak 18 Aralık 1970 tarihinde Demokratik Partiyi kurdular; parti önde gelenleri Sadettin Bilgiç, Yüksel Menderes, Aydın Menderes, Ferruh Bozbeyli, Celal Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy ve Faruk Sükan'dır.⁴⁴²

12 Mart 1971'de Hükümete verilen muhtıra ile TBMM'nin kapanması, askeri darbenin yapılması tehdidiyle Demirel Hükümeti istifasını sunmuştur. Muhtıra tezkeresi TRT'de ve Mecliste okunmuştur. Mecliste sadece Demokratik Parti'den tezkereye itiraz gelmiştir: “Burada Cumhurbaşkanlığı tezkeresi okunur. Ya Başbakanlık tezkeresi okunur. Ya Meclis Başkanlığı tezkeresi okunur. Ordu tezkeresi okunmaz. Okuyamazsınız bunu” diye ama bu tepki çok az ve yetersizdi,⁴⁴³ TBMM, muhtırayı sinesine çekmiştir.

12 Mart Muhtırasıyla darbe sol bir söylemle yapılıyordu. Fakat söylendiğine göre aslında ordu içinde sol bir darbe hazırlanırken, yapılacak darbeyi önlemek üzere emir komuta içinde 12 Mart Darbesi yapılmıştı. Nitekim darbenin hemen ardından 5 general, 1 amiral, 35 albay (9 Martçılar) görevden alınmışlardır.⁴⁴⁴

Nihat Erim Hükümetleri, CHP ve AP'den meydana gelirken Ferit Melen ve Naim Talu Kabineleri, Türkiye'yi 1973 seçimlerine kadar yönetmekle görevlendirilen geçici hükümetler olarak işlev görmüşlerdir.⁴⁴⁵

2.3.1. Faruk Sükan ve İki Arkadaşının 926 Sayılı Kanun ile İlgili Takriri

Millet Meclisinde görüşülmekte olan 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa Komisyonun teklifi ile eklenen kadrosuzluk nedeniyle 30 Ağustos 1970 tarihinde emekliye sevk edilecek personel hakkında yeni Personel Kanunu hükümlerinin uygulanması öngörülmekle birlikte kendi iradeleri dışında kadrosuzluktan emekliye ayrılacakların mağduriyetleri önlenirken, yaş haddi ve sağlık sebepleri ile arzuları dışında emekliye ayrılacakların haklarını teminat altına alacak bir hüküm tesis edilmemiştir.

Faruk Sükan, Yüksel Menderes ve Kemal Ziya Öztürk ölüm, yaş haddi ve sıhhi sebeplerle ayrılma hallerinde de ilgili personel hakkında aynen mali hükümlerin tatbik edilmesi ve haksızlığa meydan verilmemesini sağlamak gayesiyle ek maddenin:

“Ek Madde.- 1 Mart 1970 tarihine kadar idarece yaş haddi ve sıhhi sebeplerle emekliye sevk edilecekler ile bu arada ölenler hakkında da 30 Ağustos 1970 tarihinde kadrosuzluk

⁴⁴² İhsan Dağı, Fatih Uğur, Yalnız Demokrat Ferruh Bozbeyli Kitabı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 9-10.

⁴⁴³ Mehmet Ali Birand vd., 12 Mart İhtilalin Pençesinde Demokrasi, İmge Kitabevi Yayınları, 5.Baskı, Ankara, Mart 2000, ss. 236-237.

⁴⁴⁴ Sina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye Yakın Tarihi, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1996, s. 237.

⁴⁴⁵ Ahmad Feroz, Bir Kimlik Peşinde Türkiye, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s.169.

nedeniyle emekliye sevk edileceklerde olduğu gibi, kanunun mali hükümleri uygulanır.” şeklinde Kanuna konulması yönünde taktir vermişlerdir.

Meclis Başkanı, Komisyon Başkanı ve Hükümete görüşlerini sorduğunda taktir aleyhine görüş bildirilmiş ve Mecliste yapılan oylamada da taktir kabul edilmemiştir.⁴⁴⁶

2.3.2. SSBYB Bakanına Verilen Gensoru Önergesi Hakkında Faruk Sükan’ın Konuşması

İçel Milletvekili Celal Kargılı, İstanbul’un Sağmalcılar semtinde ortaya çıkan kolera salgının önlenmesi konusunda, zamanında gereken tedbirleri almakta sorumsuzca davrandığı iddiasıyla Anayasanın 89’uncu maddesi gereğince Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Vedat Ali Özkan hakkında gensoru açılmasına dair önerge vermiştir. (11/33). Gensoru görüşmelerinde D.P. Grubunun düşüncelerini dile getirmek için parti grubu adına Faruk Sükan, söz almıştır.

Sağmalcılar ve civarında ortaya çıkan ve 50 vatandaşın ölümüne sebep olan kolera salgının Mecliste bir gensoru olarak değil de D.P. olarak meclis araştırması şeklinde ele alınması görüşünde olduklarını ifade Faruk Sükan, vaka sayısının 1500’ün çok üzerinde olduğunu velev ki 500 dahi olsa Türkiye’ye kolera girmiştir, pandemik hastalık tifo, paratifo, verem, trahom, sıtma, cüzam hatta çiçek hastalığı gibi yaygın bir hastalık halini aldığını söylemektedir. Dünya Sağlık teşkilatı bültenlerinde ve Dünyada, İstanbul şehri ve Türkiye maalesef enfeksiyon kaynağı olarak görülmektedir.

Ülkemizde veremden senede 20-30 bin kişi ölür, trafik kazalarında da bir o kadar insanımız ölür; bunlar hayatın normal gereklerinden kabul edilir, kanıksanır, işin vahameti üzerinde durulmaz: Türkiye’de bu tip hastalıklarda da durum böyledir. Adapazarı’nda iki sene evvel paratifodan 500-600 kişi aylarca hasta yattı; kalıcı tedbirler almak kimsenin umurunda olmadı.

İstanbul salgınında hatalar vardır; bunları politik istismar konusu yapmadan tavsiye mahiyetinde ortaya koymak isteyen Faruk Sükan; Sayın Bakan, bu hastalığın kolera olmadığını bunun gastroenterit enfeksiyonu olduğunu yani suyla bulaşan mide-bağırsak hastalığıdır, diye ilan etmiştir. Hastalığın teşhisinden sonra yapılacak olan ilmen “tecrittir”, karantinadır. Sağlık Bakanlığı, yeterli sayıda sağlık personelinden ekipler oluşturup tarama yaparak hastaları ayırmalıydı. Üç günde bitmesi gereken tarama bir haftada daha tamamlanmamıştı. Arap ülkeleri, K. Afrika ve İsrail’de görülen koleranın ülkemize girmemesi için güney sınırlarımızda alarma geçildi, aşı kampanyası düzenlendi. Bu arada hassas bölgelerde misal İstanbul gibi kara, hava, deniz ulaşımının merkezi durumunda olan yüksek risk taşıyan yerler de tedbirler manzumesinde yer almalıydılar. Salgınla mücadele, Sağlık Bakanlığının tek başına üstleneceği bir görev değildir; çok yönlüdür. Bakan arkadaşımızın her şeyi kendi ukdesinde görerek yükü

⁴⁴⁶ MM, B:131, 20.07.1970, O:1, s.578.

omuzlaması, kendine ait olmayan kısımları bile yüklenmesi, hassas bir mesuliyet anlayışı olsa da doğru bir yöntem değildir.

Aşılamada İstanbul, Ankara ve Anadolu’da farklı farklı uygulamalar ortaya çıkmış; kimisi 3 aşı olmuş, kimisi hiç olmamış; kimi müesseseler aşı bulmuş, bazıları bulamamış, bir gün Ankara Valisi Radyoda aşı yaptırmaya gerek yok demiş ertesi günü Ankara’da aşı yapılmaya başlanılmıştır. İlim adamlarının bazıları “bir defa aşuya ihtiyaç var derken bir kısmı üç defa aşı yapılmalı, üç ay içinde üç doz; bir hafta arayla- kırk gün arayla” demişler. Bu meselenin bu hale gelmemesi için Sağlık Şûrası, halka gerekli bilgilendirme yapmalıydı. Şu anda aşı, Bakan “bir doz” derken; başka kuruluşlar “iki doz” der kafalar karışır.

Faruk Sükan, ülkemizde kanalizasyon meselesini halletmeden, temizlik ve içme suyu meselesini halletmeden bulaşıcı hastalıklarla mücadelede başarılı olma imkânı yoktur, demektedir. Bu hastalıklarla mücadelede korucu hekimlik bakımından önemli olan, gerekli aşı üretimi bugün için ihtiyacımızı karşılamamaktadır. Misal kızamık, daha gamma globülinimiz yok, kızamık aşı prodüksiyonumuz yok. Yarın bir afet olduğunda aynı şekilde salgın hastalıkların tehdidi ile karşı karşıya geleceğiz.

Türkiye’nin, Anadolu’nun sağlık politikası, Türkiye’nin milli sağlık politikasını esasları ciddi bir Meclis araştırmasıyla, bilhassa bulaşıcı hastalıklar yönünden; aşı, kanalizasyon, sağlık personeli yetiştirilmesi gibi hususlar çeşitli yönleriyle tetkik edilmeli ve alınan kararlar bir plan dâhilinde hükümetler tarafından gerçekleştirilmelidir.⁴⁴⁷

Gensoru önergesi görüşmelerinin tamamlanmasından sora Meclis Başkanınca gensorunun gündeme alınıp alınmaması hakkında yapılan oylamada: Gensorunu gündeme alınması kabul edilmemiş, önerge reddedilmiştir.⁴⁴⁸

2.3.3. Kayseri Olayları Sebebiyle Faruk Sükan Hakkında Meclis Soruşturma Önergesi

İstanbul Milletvekili Reşit Ülker, Kayseri’de Türkiye Öğretmenler Sendikası Kongresinde vaki tecavüzlerde memuriyet mevkii ve nüfuzunu suiistimal ettiği iddiasıyla eski İçişleri Bakanı Faruk Sükan hakkında Anayasanın 90’nın maddesi uyarınca bir Meclis Soruşturması açılmasına dair önergesi ve 12 numaralı Soruşturma Hazırlık Raporu. (9/12).

12 numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonu raporunun okunmasını müteakip önerge sahibi Reşit Ülker söz alarak, Kayseri’de “Bombalı Kayseri olayları” diye bilinen olayda Türk öğretmenlerine saldırılar yapılmış, toplantı yapma hürriyeti ellerinden alınmış olduğunu ve Anayasada yer alan can, mal emniyeti, toplanma ve dernek hürriyetinin zedelendiğini ifade etmiştir. Milletvekili Ülker’in ardından söz isteyen milletvekillerinden Hüsnü Dikeçligil,

⁴⁴⁷ MM, B:31, 07.01.1971, O:2, ss.624-628.

⁴⁴⁸ MM, B:32, 08.01.1971, O:1, s.661.

Mustafa Kemal Yılmaz, Tufan Doğan Avşargil, Naime İkbal Tokgöz, Salih Aygün ve konu üzerinde maruzatın bildirmek üzere 12 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyon Başkanı Ahmet Çakmak konuşmuşlardır. Komisyon Başkanı Çakmak, komisyona yönelik ciddi çalışma yapılmadığı tenkitlerine katılmadıklarını; ellerindeki bütün imkânları kullanarak ve müracaat edeceğimiz bütün bilgileri toplama gayreti içinde raporu hazırladık; neticede samimi bir kanaate vardık, diyerek rapora olumlu oy verilmesini rica etmiştir. Başkan, son söz olarak da hakkında soruşturma istenilen eski İçişleri Bakanı Faruk Sükan'a konuşmaya davet etmiştir.

Faruk Sükan, soruşturma hakkında aslında bir konuşma yapma niyetinde olmadığını, takdiri TBMM üyelerine bırakma düşüncesindeyken bazı hususların açıklığa kavuşması için mesul biri olarak objektif ve aydınlatıcı bilgiler vereceğini ifade etmiştir.

1969 Genel Seçimleri arifesinde Bakanlığının son 20 günü içinde Kayseri'de TÖS kongresinde hadiseler vuku bulmuştur. Âdemi merkeziyet sistemi ve Anayasada sarih ahkâma göre illerin her türlü idaresinden, emniyet ve asayişinden mesul olan valilerdir. Bu sözü mesuliyetten kurtulma gayesi ile söylemediğini söyleyen Sükan, toplantıdan 2-3 gün önce haberdar olduklarını, o vakit izinli olan Kayseri valisini bizzat arayarak iznini iptal ettirip görev başına gelmesi sağlanırken toplantıya dair alınacak önlemler istişare ile bir karara bağlanmıştır. Valinin fikri alınmadan Kayseri'deki toplum polisi, Ankara'dan gelen toplum polisleriyle takviye edilmiştir. Kayseri'deki Jandarma Teşkilatı, Nevşehir'den Jandarma Komando Teşkilatı ile desteklenerek teyakkuzda olmaları temin edilmiştir. Hadiseler olduğunda Alemdar sinemasından öğretmen arkadaşlarımız zabıta güçlerince sağ salim çıkarılmıştır.

Sükan, halkın bilgilerine, duygularına, inançlarına, örf ve adetlerine ve yaşayışlarına aykırı olanlara doğal olarak reaksiyon göstermesi halin icabı olduğunu eğer halkımızı, milletimizi seviyorsak, yükselmesini istiyorsak onun kültürel değerlerini saygı göstererek, onu modern teknik ve bilgilerle teçhiz etmek, irşat etmek herkesin en başta da öğretmenler ve münevverlerin görevidir, demiştir.

Sükan, konuşmasına devamla önceki milletvekillerinin bahsettikleri İzmir'de Hisar Camii olayında "olay tertiptir" sözlerimi ertesi günü gazetelerin Faruk Sükan tertip etti diye yazdıklarını; neticede ise Mahkemece olayın failleri, tertipçileri sabit olmuştur. Konya olayları hakkında idarenin bir kusuru olmadığına dair Devlet Şurasının bir Dairesi ittifakla bir karar almıştır. Konya olaylarında, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki Kanuna muhalefetten yakalanan suçlular ceza almışlardır. Buna rağmen Konya'daki olayı "irticai olay" diye nitelemek, insaf ölçüleri ile izah edilemez; memlekette yaratmak istediğimiz huzuru, kardeşliği ve beraberliği böyle menfi tutum ve davranışlarla sağlayamayacağımızı beyan etmiştir.

Sükan, meselenin hukuki mesuliyeti yanında vicdani, manevi ve siyasi mesuliyetinin de olduğunu şahsı hakkında şüphe varsa tahkikat açılmasını samimiyetle arzu ettiğini: Bakanlık

devresinde hadiselerin mesuliyetine de şerefine de ortak olduğunu; o dönem icraatları için iyiler şahsına ait, kötüler Süleyman Demirel Beye aittir düşüncesinde olmadığını ve olmayacağını sözleri ile konuşmasını tamamlamıştır.

Başkan, Hazırlık Komisyon raporunun müzakeresinin tamamlandığını; raporda, Soruşturma Komisyonu kurulmasına gerek olmadığına karar verildiğini söyleyerek raporu oylamaya sunmuştur. 12 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyon raporu kabul edilmiş ve bu surette bu konuda soruşturma açılmasına lüzum olmadığına Yüce Meclis karar vermiştir.⁴⁴⁹

2.3.4. 1971 MSB Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması

Faruk Sükan, milletlerarası siyasi olay ve gelişmeler içinde Türkiye'nin dış güvenliği daima önemli mesele olmuştur, demektedir. Türkiye'nin coğrafyası, jeopolitiği ve bölgesinde yayılcı güçlü ülkelerin varlığı dış güvenlik meselesini önemli kılmaktadır. Türkiye üzerinde iki asırdır süregelen yapancıları hükümlerlik mücadelesi Osmanlı'nın yıkılarak yeni Türk Devletinin kurulmasına neden olmuştur. Atatürk, güçlü bir ordu teşkilatı kurmanın yanında komşumuz Sovyet Rusya ile diplomatik ilişkiler kurarak; Balkan, CENTO gibi bölgesel paklarla dış güvenliğimizi emniyete almaya çalışmıştır. 2. Dünya Savaşının sonlanmasıyla yeniden kurulan dünya dengelerinin getirdiği endişeli durumdan Türkiye, NATO'ya girerek kurtulmuştur.

Faruk Sükan, Türkiye'nin yerinin NATO'da olduğunu vurgulamakla beraber NATO içinde gevşeme ve kopmalar yaşanması endişesi taşıdığını beyan etmektedir. Akdeniz'de Arap-İsrail savaşı ile başlayan iki büyük devletin gövde gösterileriyle ısınan bölgemizin güvenlik endişelerini arttırdığına dikkat çekmekte, zamanla şartların değişebileceği ihtimaline göre NATO dışında gerçek ittifak ve dostluklara da bağlı kalınmasını tavsiye etmektedir.

Faruk Sükan, MGK kararıyla her yıl 212 milyon lira harp stokları için ayrılması gerekirken; bu zamana kadar hiç para ayrılmadığını acaba şimdi geçmiş yıllara ait yükümlülüklerin bir bölümü de telafi edilerek toplu olarak bu ihtiyat akçesi ayrılacak mı, diye Milli Savunma Bakanına sormaktadır.

Askeri personelin her yıl Haziran'dan Eylül'e kadar terfi ve tekaüt işlemleri süre zarfında gerçekleşmekte; bu uzun süre personel tarafından endişe ve şikâyetle konu olmaktadır. Bu konuda standartların belirlenmemiş olması ordunun maneviyatını zedelemektedir.

Türkiye, bir ittifak bloğunda olsa dahi milli harp sanayiini kurmalıdır; bütün kaderini yabancılara bağlamadan kendi ihtiyacı olan askeri silah, araç, gereç, donanımını kendi üretebilmelidir. Makine Kimya Kurumu, ıslah edilmeli ve yeniden düzenlenmelidir.

⁴⁴⁹ BT, B:2, 06.01.1971, O:1

Faruk Sukan; bir zamandan beri Türk ordusunun üzerinden yanlış yollara ve düşüncelere yol açabilecek spekülasyonlar yapılmaktadır. Türk ordusunun, Türk Devletinin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğinin sarsılmaz bir unsuru olmakta devam edeceğinden ve asli görevinden asla ayrılmayacağına emin olduğunu ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.⁴⁵⁰

2.3.5. 26 Nisan 1971 Tarihli Sıkıyönetim İlanına dair Başbakanlık Tezkeresi

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt illerinde Bakanlar Kurulunca 26.04.1971 günü saat 24.00'ten itibaren bir ay süre ile ilan edilen Sıkıyönetim Kararının TBMM'ce onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresini Başkanlık Divanına verilmiştir.(3/71). Hükümet adına İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, tezkerenin gerekçesini açıklama için söz almıştır. Bakan, ülkenin son günlerde çeşitli yıkıcı ve bölücü akımlara adet açık Pazar hale geldiğini ifade etmiştir. Bakan, Türkiye'nin laik devlet esasına aykırı aşırı sağ faaliyetlere; Marksist, Leninist veya Maoçu bir devlet düzeni arzulayan aşırı solculara; Türkiye'yi ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne muhalif bölgeci, ayrılıkçı bölücülük faaliyetleri ve demokratik Türkiye yerine mutlak dikta kurma hevesinde olan belli bir ideolojileri bile olmayan dikta heveslilerince terör ve anarşi ortamına çekildiğini dile getirmiştir. Asayişle alakalı olayların geldiği nokta Sıkıyönetim Kararı almamızı zorunlu kılmıştır. Yüce Heyetimizin bu kararı onaylaması vatan düşmanlarını şüphesiz hüsrana uğratacaktır.

Bakanın konuşmasından sonra parti grupları ve şahısları adına söz talep edenlerin isimlerini not eden Başkan, sıra ile isteklilere söz vermiştir.

Demokratik Parti Grubu adına söz alan Faruk Sukan, aylardır süren hadiseler, tedhiş hareketleri, sabotajlar milletimizin huzurunu bozduğunu, yurdumuzun asayiş ve güvenliğini sarstığını söylemiştir. Hükümeti böyle bir tasarrufa da bulunmasına sevk eden nedenin kamu düzenine ve güvenliğine yönelmiş anarşik nitelikteki eylem ve davranışlardır. Hadiseler, yurt bütünlüğüne, vatan ve laik Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma mahiyetini almıştır.

Sukan, örfi idarenin kaynağını Anayasadan aldığını bu nedenle hukukun içinde olan bu rejimin keyfi bir uygulama ya da bir şiddet rejimi olmadığına dikkat çekmektedir. Memleketin huzura, sükûna ve istikrara ihtiyacı vardır. Devletimizin bekası ve kalkınması buna bağlıdır.

İçişleri Bakanı Ömeroğlu'nu İslam Doktrini bahsetmiş ve bunu İhtilalci doktrin ve hareketlerle birlikte zikretmiştir. Laik Devlet düzenini tahrip edenlere karşı mücadeleye

⁴⁵⁰ MM, B:53, 19.02.1971, O:2, ss.613-616.

tamamen katılıyoruz ama bu üslup ve mana içinde yeni mevhumlardan bahsetmek, yeni mevhumlar icat etmek ihtilalci işine yarayacaktır. Bu husussa asla iştirak etmemekteyiz.

Bugünün yaşanan olaylarında enternasyonal komünizm in yerli militan ve uşaklarının bütün taktik ve stratejilerini örnek denem merkezi haline getirilen ülkemizde bu ortamı hazırlayanları esefle, ibretle hatırlamamak mümkün değildir diyen Sükan, genç demokrasimizi ve Cumhuriyetimizi tehlike ve tecavüzlerden koruyabilecek güçlerle teçhiz etmeyi samimiyetle temenni ettiklerini, Sıkıyönetime ait uygulamaları dikkatle takiple yasama kontrolü vazifelerini yerine getireceklerini beyan etmiştir.⁴⁵¹

2.3.6. Barsak Hastalıkları Hakkında Faruk Sükan'ın Meclis Araştırma Önergesi

Faruk Sükan, memleketimizde halk sağlığı açısından tehlike oluşturan bağırsak hastalıkları ile ilgili olarak alınacak tedbirleri tespit etmek gayesi ile Anayasanın 88'inci maddesi gereğince bir Meclis Araştırması yapılmasına dair önerge vermiştir. (10/90).

Faruk Sükan, bulaşıcı hastalıklarla mücadelede bilgili, planlı ve programlı bir çalışma düzenine sahip olabilmek için yurdumuzda çevre sağlığı şartlarının, tehlikeli bulaşıcı hastalıkların ve bunlarla mücadelenin hukuki durumunun ilmi ve objektif esas ve yöntemlerle tetkik tespit edilerek bilinmesi gerektiğini ifade etmiştir. İstanbul'da Sağmalcılar da görülen El-Tor kolerası, arkasında kirli (kontamine) yerler ve portörler bırakan bir hastalık olup El-Tor kolerasının ciddi ve ilmi epidemiyolojik tetkik ve araştırmasının yapılması gereğine dikkat çekmiştir.

Gelişmemiş ülkeler hastalığı olarak nitelendirilen hastalıklar (Tifo, paratifo, dizanteri, kolera ve bağırsak parazitleri) memleketimizde insan sağlığı için tehlikeli problemlerin doğmasına neden olmaktadır. En son İstanbul'daki El-Tor kolerası, resmi sayılara göre 60'ın üzerinde ölüme, 1500 civarında da vatandaşımızın hastalığa yakalanmasına neden olmuştur.

Sükan, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde kolera salgınları halinde seyrettiğini ilan etmiş olup bilhassa Suriye, Irak ve İran'dan ülkemize kolaylıkla sirayet etmesi tehlikesine karşı tedbir alınması ihmal edilmemelidir, demektedir.

Ülkemizde, şehirleşmenin hızlı ve düzensiz gelişmesi sağlık, sosyal ve ekonomik problemleri beraberinde getiren altyapısı olmayan gecekondu bölgelerinin doğmasına yol açmaktadır. Yurdumuzda çevre sağlığı sorunları ve koruyucu sağlık hizmetleri bir sistem içinde halledilmedikçe bulaşıcı hastalıkların önlenmesi, kökünün kazanması çok zordur ve ilmen mümkün değildir, demiştir.

---

⁴⁵¹ BT, B:7, 28.04.1971, O:1

Faruk Sükan, Milletçe üzüntü verici olayları tekrar yaşamamak için noksan ve kusurlarımızı iyi tespit etmek ve ona göre de tedbirler almamız gerekmektedir. Bu gaye ve düşünceler içinde Yüce Meclisimizce ciddi bir inceleme ve araştırma yapılmasını ve Büyük Millet Meclisinin iradesini ortaya koymasını yararlı ve zorunlu görüyorum, diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁴⁵²

2.3.7. 1972 SSYB Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması

Anayasamıza göre devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesi ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla mükelleftir. Birinci ve İkinci Beş Yıllık Planlar da bu temel hedefin gerçekleşmesi için Sosyalizasyon Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunun tatbikatından beklenen netice alınmadığı için ilk 25 il dışında tatbikata konulmamıştır. Bunun nedeni kanun uygulaması başlangıcında ekonomik, sosyal ve altyapı açısından uygun olmayan pilot şehirler seçilmesi buradan elde edilen verilerin gereğince analizi yapılmadan ani olarak diğer illerde de uygulamaya geçilmesidir. Bugün sağlık ocaklarında ve sağlık evlerinde faaliyetlerinde büyük ölçüde aksaklıklar yaşanmaktadır.

Sükan, altyapısı eksik olan birçok yere yüz liralık istimlak parasıyla sağlık ocakları kurmakla sağlık personelinin hizmet üretmesi mümkün olmadığını beyan etmektedir. Milli sağlık politikamızın esası koruyucu sağlık hizmetleri olmasına rağmen yatırımların %11'i koruyucu sağlık hizmetlerine, gere kalan %89'u da yataklı tedavi kurumlarına tahsisi edilmektedir. Bakanlığın bu uygulaması yanlıştır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının teşkilat yapısı, idari bakımdan hantal ve verimsizdir, yeniden reorganizasyona ihtiyaç vardır. Sükan, kendinin de kurumda Bakanlık yaptığı dönemi de içine dâhil ederek Bakanlıkta araştırma, tetkik ve proje çalışmalarının yeterli olmadığını ifade etmektedir.

Hastanelerde personel tayini ve teçhizat donanımları keyfiyeti şahsi inisiyatiflere, şahsi sempati ve antipatilere terkedilmiş bir halde yürümektedir. Herkes eşit hizmet alamamaktadır. Ülkemizde sağlık hizmetleri henüz Türkiye'nin üçte ikisinde belediye hudutları haricine çıkarılamamaktadır.

Sükan, Bakanlık bünyesinde sistem ve prensiplerin hâkim kılınmasını, devlette devamlılık prensibine riayet edilmesini, deneyimli ve fedakâr insan kaynakları potansiyelinin doğru kullanılmasını, idari teşkilat yapısında şahsi rekabet ve hizipleşmelerin bitirilmesi gerektiğine Meclis'in dikkatini çekmektedir.

Ülkemizde salgın hastalıklarla alakalı bir sitemin kurulması ve etkin mücadele için Verem savaş Teşkilatının, Sıtma Savaş Teşkilatının dünyaca takdir edilen çalışmalarından

⁴⁵² MM, B:165, 22.09.1971, O:1, ss.68-71.

faaydalanımalıdır. Bütün çalışmalara rağmen ÷lkemizde 200 bin veremli, 300 bine yakın trahomlu, 12.500 frengili ve 10 bin cűzzamlının olması hadisenin vahametini gayet net gözler önüne sermektedir. Ayrıca yurdumuzda her yıl 150 bin kanser vakası gör÷lmektedir.

Koruyucu sağlık hizmetlerinin gerçekleştirilmemesinin ve toplumun daima salgın hastalık tehdidi altında olmasının sebeplerinin başında çevre sağlığı meselesi Türkiye’de bir Devlet meselesi haline gelmiştir. İçme suları, kanalizasyon ve her türlü sanitasyon şartlarının ÷lkemizde istenilen seviyeden çok uzaktadır.

÷lkemizde hekimlerin illere göre dağılışı adaletsiz şekildedir: Tüm hekimlerimizin yarısı Ankara, İstanbul ve İzmir’de toplanmıştır. Bu konuda uygun hizmet ve bir personel rejimi tesis edilirse yurt içinde hekim ve sağlık personeli dağılımında adalet sağlanacaktır. Sosyal imkânlar ve mesleki gelişimler nedeniyle yurtdışına gitmeyi tercih eden hekimlerimizin durumuyla alakalı araştırmalar yapılması ve avantajlı imkânların sunulması zorunludur.

Personel nakil ve tayinlerinde mevzuata ve objektif kriterlere sadık kalınmalıdır. Hekimi vazifesinden dolayı sorumlu tutacak ve cezalandıracak tek merci vicdanı ve mesleğinin etik kurallarıdır. Yurdumuzda hekimlik, diğer mesleklerden daha fazla hizmet verme ve özveriye dayanmaktadır. Sükan, “Çile ve derdi bir kader olarak kabullenmiş Türk halkına, derman verebilen yegâne hacet kapısı Türk hekimini tarafından açık bulundurulmalıdır” temennisinde bulunmaktadır.⁴⁵³

2.3.8. 26 Mart 1972 Tarihinden İtibaren Sıkıyönetimin Uzatılması Tezkeresi

Başbakan Nihat Erim, yurdumuzda anarşik eylem ve davranışların Devletin temel nizamına, yurt bütünlüğüne, laik Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli mahiyeti aldığı gösterir kesin belirtilerin çıkması nedeniyle, Anayasamızın 124’üncü maddesi uyarınca İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt illerinde Bakanlar Kurulunca 26.04.1971 günü saat 24,00’ten itibaren bir ay süre ile ilan edilen, TBMM’de 25.05.1971, 23.09.1971, 24.01.1972 tarihlerinde iki ay süre ile tekrar uzatılan Sıkıyönetimin 25.03.1972 tarihinden itibaren iki ay süre ile yeniden uzatılmasının TBMM’ce onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresini, Başkanlık Divanına vermiştir.(3/106).

D.P. Grubu adına söz alan Faruk Sükan, sıkıyönetimin ilanı üzerinden bir yıl geçtiğini bugün, Türkiye’de vuku bulan olayların gayesinin Türk Devletinin ÷lke ve millet bütünlüğünü parçalamayı ve demokratik rejimi ortan kaldırmaya yönelik saldırılar ve tecavüzler olduğuna dair kamuoyunda ve yetkililerde ortak kanaat oluştuğunu ifade etmiştir. Sükan, komünistlerin her zaman tehdit oluşturduklarını, Türkiye’nin yarım asırdır yıkıcı faaliyetlerin saldırısı altında

⁴⁵³ MM, B:47, 23.02.1972, O:1, ss.19-24.

olduğunu; 1969'dan sonra basiret, kararlılık ve sorumluluk duygusunun kaybolmaya yüz tuttuğu dönemde komünizmin milli felaket şeklini aldığını dile getirmiştir.

Komünizm tehlikesi karşısında Meclisleri, Hükümeti ve Orduyu birleştiren ortak görüşün devam edememesinin ilk nedeni Erim Hükümeti olup o nedenle tedhiş ve anarşinin beklenen ölçüde kökü kazınamamıştır. Sıkıyönetim ilanından öncesinde sokağa taşmış anarşi olayları kontrol altına alınmış ama bu seviye tamamen yeterli değildir.

Sükan, son idam kampanyalarının mücerret ölüm cezalarına karşı değil, Devlet yıkıcılarına şefaath gayesiyle başlatıldığını; meselenin üç kişinin idamı olmayıp Devlete karşı çıkmış ve otuza yakın vatandaşımızın hayatına mal olan eylemlerin faillerine karşı Devletin kendisini müdafaa edip etmeyeceği meselesidir, demiştir.

Demokrasiyi yok etmek isteyenler yok edilmedikçe demokrasinin selametle yaşaması teminat altına alınamaz: Devleti yok etmek isteyenler yok edilmedikçe Devlet ayakta kalmaz diyen Sükan, anarşi hareketleri içinde her hafta birkaç gencimiz hayatını kaybederken bu hareketleri teşvik edenler, tahrik edenler ya da en azından seyirci kalanlar merhamet duygusuna acaba yeni mi kavuşmuş oluyorlar, diye görüşünü belirtmiştir. Aslında bugün merhamet kampanyası açanlar, ileride girişecekleri tahriklere kurban aramaktadırlar; siyasi emelleri uğruna gençlerimizi katil ve maktul durumuna düşüren bu zevat Türk Gençliğine yeni tuzaklar hazırlamaktadırlar.

Devleti ayakta tutan en büyü güç adalettir; vatandaş vicdanında oluşacak tereddüt Devlete inancı ve güveni yıkar. “Ucunda ölüm yok ya eylemlere devam! Nasıl olsa kaçmanın da affın da bir yolu bulunur” sözü halk içinde yaygın tesirli hale gelebilir. İşte bu nedenle teröre, anarşiye prim ve teşvik vermekten ciddi şekilde kaçınılmalıdır.

1968 Olaylarından sonra Almanya, Fransa ve İtalya’da güvenlik kuvvetlerine çok geniş ölçüde takviye yapılırken Türkiye’de de zabıta ve istihbarat teşkilatlarına takviye ve ıslah edilmeleri zaruridir. İstanbul’da 2 500, Ankara’da 1 500 toplum polisi ile asayiş sağlamanın imkânı yoktur, maksatlı olarak büyük şehirlerde toplum polisi sayısı azaltılmış, faydalı olamayacakları görevlere nakledilmişlerdir.

Sükan, Erim Hükümetinin komünizmle mücadelede başarılı olamayacağını, meselelerin çözüm yolunun milletin sesine kulak vermekle mümkün olabileceğini ve Milli inançlardan kopuk tasavvurların er geç mahkûm olacağını; sorumluların, karar ve davranışlarında millet iradesini ve hukuku rehber edinmelerinin gerekliliğini ifade etmiştir.

Faruk Sükan, maruzatını ortaya koyduğu tablonun gereği Sıkıyönetimin uzatılması tezkeresine D.P. grubu olarak müspet oy kullanacaklarını beyan etmiştir.⁴⁵⁴

⁴⁵⁴ BT, B:8, 25.03.1972, O:1, ss.255/274-280.

2.3.9. Faruk Sükan'ın Hububat Fiyatları Hakkında Yazılı Soru Önergesi

Faruk Sükan'ın Meclisin 114'üncü Birleşiminde: Hububat fiyatlarının 1970 alım dönemi seviyesinde dondurulma nedenini dair (7/1149) yazılı soru önergesi Başbakanlığa gönderilmiştir.⁴⁵⁵

1972 yılında hububat alım fiyatlarına zam yapılmamasının milyonlarca çiftçiyi ümitsizliğe ve güç durumlara düşürdüğünü ifade eden Sükan, 1970 kur ayarlaması kararından sonra pamuk, tütün, üzüm, incir ve fındık ürünlerinde fiyat artışı yapılırken hububatta farklı davranılmasını keyfi olduğunu iddia etmektedir. Ülkede tatbik edilen mali ve ekonomik sistemin başarısı için enflasyonist baskı endişesiyle mi hububat fiyatları dondurulmuştur. Tarımsal üretimde kullanılan tüm araç, alet, yedek parça, levazım ve donanım girdi maliyetleri geçen yıllara göre ciddi oranda pahalalanırken tek bir ürünle rızkını temin etme gayretinde olan milyonlarca Türk Köylüsüne üvey evlat muamelesine tabi tutmak reva mıdır? Sosyal adaletsizliklerin ve haksızlıkların Devleti yıkmaya çalışanlarca istismar edildiği bir ortamda, bu durumu “sosyal refah ve sosyal hukuk” Devleti anlayışıyla bağdaştırmanın ve izah etmenin mümkünü var mıdır? Bu olumsuzlukları bertaraf etmek adına Devletçe ne gibi tedbirler planlanmakta; köylü ve çiftçiye üretimi arttırmak, ürünlerin değerini arttırmak için uzun vadeli kredi ve destekleme politikası uygulaması düşünülmekte midir? Şeklinde sorular yöneltilmiştir.

Başbakan adına Ticaret Bakanı Naim Talu, Sükan'ın sorularına yazılı verdiği cevapta ülkemizde hububat fiyatlarının Toprak Mahsulleri Ofisince tespitinde dünya buğday fiyatları, Ortak Pazar ülkelerindeki buğday fiyatları ile birlikte üretici, ihracatçı, tüketici, ithalatçı memleketler ve kendilerine yeter ülkelerdeki koruma fiyatlarını da dikkate alarak buğday alım fiyatı belirlenmektedir, şeklinde izahatta bulunmuştur.

1970 devalüasyonu ardından maliyetlerde oluşan fiyat artışlarından dolayı hububat dâhil tarımsal ürünlerin fiyatları 1971/1972 alım kampanyasında %18 civarında arttırılmıştır. Devalüasyon sonrası hububat fiyatlarında tekrar bir artış yapılması kalkınma planları ve 1972 yılı programı fiyat ve tarım politikası yönünden yerinde görülmemiştir. Ana besin maddesi olan buğdaya zam yapılması halinde diğer tüm gıda maddelerinin fiyatlarına yansiyarak genel, hızlı fiyat yükselişine sebep olacağı öngörülmüştür. Zira Ankara ve İstanbul geçinme endekslerinde, genel endeks içinde ekmek fiyatlarını payı %11-12; toptan eşya fiyat endeksindeki payı %10,2'dir.

Bakan Talu, hububat girdi maliyetleri hakkında da tohumluk hariç diğer faktörlerde (motorin, işçi ücretleri, tarımsal alet ve makine fiyatları) cüzi artış olduğunu; bütün bu nedenler

⁴⁵⁵ MM, B:114, 27.06.1972, O:1, s.51.

dikkate alınarak hububat fiyatlarına zam yapılmaması genel ekonomi, fiyat istikrarı, kalkınma plan ve programını ilkeleri açısından gerekli görülmüş, demiştir.⁴⁵⁶

2.3.10. Yurtdışında Yasadışı Faaliyetlere katılan Vatandaşlar Hakkında Yazılı Soru

Faruk Sükan'ın yabancı memleketlerdeki ihtilalci gruplara üye Türk vatandaşlarının durumları hakkındaki yazılı soru önergesi Başbakanlığa gönderilmiştir. (7/1150).⁴⁵⁷

Türkiye'nin enternasyonal karakterli terör ve tedhiş hareketlerinin uygulama geri haline geldiğini: Komünist, Marksist, Maoçu illegal "Halk Kurtuluş Cephesi" gibi kızıl yer altı örgütlerine üye olup meşru düzene, mukaddes hak hürriyetlere savaş açanlara karşı hür demokratik camia ortak bir cephe kurmalıdır diyen Sükan, soru önergesinde;

-Ülkemizde Devlet ve rejimi yıkmak için terör örgütlerinin, dış ülkelerdeki mensupları olan Türk vatandaşları hakkında bugüne kadar bir işlem yapılıp yapılmadığını;

-Yabancı ülkeler nezdinde illegal örgüt mensupları için resmi teşebbüste bulunulup bulunulmadığı,

-Enternasyonal Komünizm, bütün insanlık için büyük tehlike olması nedeniyle Hükümetimizle, hür dünya ülkeleri arasında iş birliği kurulma çalışmaları olup olmadığı; var ise nasıl çalışmalar yapıldığını sormaktadır.

Başbakan Ferit Melen, yurtdışında ülkemiz aleyhine faaliyetlerde bulunanlarla ilgili resmi makamlara iletilen bilgiler değerlendirilmekte, mahkemeye intikal edilerek haklarında tutuklama kararı çıkan kişiler buldukları ülke ile Türkiye arasında suçluların iadesi anlaşması varsa suçlunun iadesi talep edilmektedir. Aramızda suçlu iade anlaşması olmayan ülkelerle de anlaşma yapmak gayreti sürdürülmektedir. Hakkında tutuklama kararı çıkan şahıslar askeri ve siyasi nitelikli suç işlemişse suçlu iade kapsamı dışına çıkmaktadır. Öğrencilerden yut dışında illegal faaliyetlere karışanların öğrencilik hakları iptal edilmekte bu durumdaki işçilerin pasaportlarının iptali mevzuatımıza göre mümkün olmamakta ama bu durumdaki kişiler yurda giriş yaptıktan sonra tekrar yurtdışına çıkışlarına izin verilmemektedir. Ülkemizden komşu ülkelere anarşik eylemlere yapmak için gerilla örgütlerine katıldıklarını bilinmekte fakat bu durumun önlenmesi konusunda komşu ülkelerle temaslardan olumlu netice alınamamaktadır; bu nedenle ülke olarak hudutlarımızda emniyet tedbirlerini arttırarak ülkeden yasal olmayan çıkış ve girişleri önlenmeye çalışılmaktadır. İçişleri Bakanlığımızda oluşturulan bir komisyonla dünyada anarşi, terör ve tedhiş hareketlerine karşı alınan tedbir ve uygulamalar incelenerek çıkan sonuçlara göre kendi mevzuatımızın güncellenmesi faaliyetleri devam etmektedir, denilmiştir.⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ MM, B:10, 27.11.1972, O:1, ss.235-237.

⁴⁵⁷ MM, B:114, 27.06.1972, O:1, s.51.

⁴⁵⁸ MM, B:10, 27.11.1972, O:1, ss.237-238.

2.3.11. 26 Mart 1972 Tarihinden İtibaren Sıkıyönetimin Uzatılması Tezkeresi

Başbakan Ferit Melen, yurdumuzda anarşik eylem ve davranışların Devletin temel nizamına, yurt bütünlüğüne, laik Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli mahiyeti aldığını gösterir kesin belirtilerin çıkması nedeniyle, Anayasamızın 124'üncü maddesi gereğince Bakanlar Kurulunca 26.04.1971 tarihinden itibaren bir ay süre ile ilan edilen, TBMM'de 25.05.1971, 23.07.971, 23.09.1971, 25.11.1971, 24.01.1972, 25.03.1972, 24.05.1972, 19.07.1972 ve 24.11.1972 tarihlerinde iki ay süre ile tekrar uzatılan Sıkıyönetimin 26.01.1973 tarihinden itibaren, Sakarya ve Zonguldak illeri hariç olmak üzere İstanbul, Kocaeli, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt illerinde iki ay süre ile yeniden uzatılmasının TBMM'ce onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresini Başkanlık Divanına vermiştir.(3/118).

İçişleri Bakanı Ferit Kubat'ın Hükümet adına tezkerenin gerekçelerine dair yaptığı konuşmadan sonra parti grupları ve şahısları adına söz talep edenlerin isimlerini not eden Başkan, sıra ile isteklilere söz vermiştir.

D.P. Grubu adına söz alan Faruk Sükan, Başbakan Ferit Melen'in ülkenin içinde bulunduğu ağır şartlarla alakalı yaptığı beyan ve değerlendirmelerde çelişkilerin, tutarsızlıkların olduğunu ve Sıkıyönetim komutanlıklarının açıklamalarında bu farklar ve zıtlıkları bariz şekilde görmenin mümkün olduğunu ifade etmiştir. 1 Ocak 1973'te Başbakanın, yaptığı beyanatta vatanımız için yaptığı tasavvur ve temennilerine ulaşması milletimizin ortak arzusudur. Eğer ülkemiz asayiş bakımından içimizi ferahlatan bir duruma gelmişse o halde Sıkıyönetimin uzatılmasına ihtiyaç olmamalıdır.

Her gün bir Hükümet buhranın patlaması beklenen bu konjonktürde, doğal olarak siyasi istikrarın sağlanması ve korunmasının imkânı yoktur. 11 Aralık 1972 tarihinde TSK'nin verdiği muhtıra, yurt dâhilinde ve haricinde demokrasimizin tartışılmasına ve şerefli Türk Ordusu üzerinde spekülasyonlar yapılmasına ortam hazırlamıştır. Sükan, D.P. Grubu olarak herkesin, her organın Anayasa ve kanun içinde kalmasını istiyoruz; herkes ve her organ, kendi yetkisini bilmeli ve o çerçeve içinde kendi görevini yapmalı, aksi halde Anayasa nizamı yıkılır: Değerler hiyerarşisi ve Devlet hiyerarşisi yıkılır, her şey alt üst olur ve toplum hayatına kaos, anarşi hakim olur, demiştir.

Sükan, anarşik olayları çıkaranlar; azınlıkta olan grubun tabiatından doğan dayanışma halinin yarattığı şirretlikleri karşısında, çoğunlukta bulunan milliyetçi ve vatanperver kitlenin dağılmış, teşkilatsız ve sinmiş durumunu üzüntü ile müşahede ettiklerini ifade etmiştir.

Bağımsız ve hükümran Türkiye Cumhuriyeti'nin irili ufaklı ülkelerin hareketleri karşısında nasıl olup da özek tahkikat heyetlerine, yabancı basın mensuplarına ve özel kuruluşlara nasıl izin verdiğini izah edilir yanı yoktur. Sanki Sıkıyönetim tasarrufları bu şekilde

yabancıların kontrolüne tevdi edilmiştir. Sayın Erim'in açtığı kapıdan şimdi de Sayın Melen'in geçmekte olduğunu üzüntü ile müşahede etmekteyiz. Dış ülkelerden maksatlı gelen heyetlerin Sıkıyönetim takip ve nezaretinde bulunan sanıklarla yaptıkları görüşmeler, röportajlar Sıkıyönetim Mahkemelerinin kararlarına gölge düşürmek ve hem de bu mahkemeleri tesir altına almaya yönelik hareketlerdir.

Sükan, Türkiye'nin her gün biraz daha ağırlaşan ekonomik, siyasi ve moral çözülmeye çekilmek istenildiği şartlarda meselelere ilmi ve köklü tedbirler alınmaz ise bu gidişat zamanla çöküntü halini alabilir ve bundan sonra alınacak tedbirlerin de bir anlamının kalmayacağına işaret etmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımakta yapılan aceleciliğin Doğu Almanya Demokratik Cumhuriyeti'ni tanımada yapılmamasını; Türkiye'den kaçan kızıl anarşistlerin sığınağı olan bu ülke, bu tavrından vazgeçmedikçe diplomatik ilişki kurulmasının hatalı bir davranış olacaktır.

Sükan, Sıkıyönetim mahkemelerinin kararlarının aynı adil ve eşitlik ölçüsü içinde birbirleriyle uyumlu olacak şekilde uygulanmasını gerekli gördüklerini ve 1973 yılı içinde yapılacak mahalli ve genel seçimlerin şartlar ne olursa olsun yapılmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Memleketin içinde bulunulan güç şartlarda milli birlik ve beraberlikten yana olanların gayelerini ve gayretlerini birleştirmelerinin tek çözüm yoludur. Devletin bekası ve milletin huzuru için ortaya koyduğumuz tenkitlerin özü Hükümetin meseleleri ele alış ve değerlendirme tarzına dairdir. D.P. Grubu, Hükümet Tezkeresine olumlu oy kullanacaktır.⁴⁵⁹

2.3.12. Faruk Sükan ve 4 Arkadaşının Çiftçi Borçları Hakkında Kanun Teklifi

Konya Milletvekili Faruk Sükan ve 4 arkadaşının, doğal afetlerden zarar gören çiftçiler için alınacak tedbirler ve yapılacak yardımlarla, çiftçi borçlarının taksite bağlanması hakkında kanun teklifi.(2/874, 4/393) (Tarım, Orman ve Köy İşleri, Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret ve Plan komisyonlarına)⁴⁶⁰

Söz konusu teklifin, muhtevası ve önemi nedeniyle Bütçe ve Plan, Tarım ve Ticaret komisyonlarının her birinden alınacak 5'er üye oluşacak 15 üyeli geçici komisyona havale edilmesi için Meclise verilen önerge yapılan oylamada kabul edilmemiştir.⁴⁶¹

2.3.13. Konya Milletvekili İrfan Baran'ın "Örnek İşletme" İddialarına Faruk Sükan'ın Cevabı

Konya Milletvekili İrfan Baran, Toprak ve Tarım Reformu Kanun Tasarısı görüşmelerinde: Tasarının 7'nci maddesinde hazine arazilerinin kiraya verilmesi bahsinde

⁴⁵⁹ BT, B:3, 25.01.1973, O:1, ss.81/87-96.

⁴⁶⁰ MM, B:104, 07.05.1973, O:1, s.169.

⁴⁶¹ MM, B:107, 10.05.1973, O:1, s.243.

hadisenin suiistimale açık olduğu hakkında somut bir olay üzerinden örnek vererek açıklama yaparken: “1969 senesinde Konya Ereğli’de üç müteşebbisin örnek bir işletme kurduklarını: Ziraat Odası Başkanı, kardeşi o dönemin İçişleri Bakanının kardeşi. Ambar ve Kavaklar köyünden Hazineye ve köy tüzel kişiliğine ait binlerce dönüm arazi; devlet kurumlarından temin ettikleri traktörlerle sürdüklerini, “örnek teşebbüs” oldukları için tohumu Devlet kurumlarından krediyle aldıklarını ve Ayrancı Barajından vatandaşlardan daha fazla, para ödmeden su kullandıklarını; Devlet tayyareleri ile de bitkileri ilaçladıklarını söylemiştir. Ve hasat devrinde kardeşi vefat ettiği için İçişleri Bakanı bizzat gelerek Malya Çiftliğinden gelen Devlete ait biçerdöverlerle hasat tamamlanıp 800 liralık mahsulün de Devletle olan anlaşmaya göre yine Devlet kurumuna satılmış” şeklinde iddiaları Meclis Kürsüsünde konuşmuştur.⁴⁶²

Milletvekili İrfan Baran’ın konuşmasından sonraki oturumda iddialar hakkında Faruk Sükan, Meclis Başkanından konuşmak için söz almıştır. Faruk Sükan adı geçen Milletvekilinin kardeşi ile ilgili açıklamalarının yalan ve iftiraya dayalı beyanlar olduğunu ifade ederken 1969 yılında Karapınarlı bir ailenin 2000 dönümlük arazisinde ortaklık yapmak üzere 3 kişi anlaşma yaptıklarını; anlaşmaya göre kardeşinin de payına düşen ¼’ünde (500 dönüm’de) ekim yaptığını, hasat mevsiminden önce de Nisan’da kardeşinin vefat ettiğini söylemiştir. Sükan, ortada Hazineye veya köy tüzel kişiliğine ait ne bir dönüm arazinin olmadığı gibi Devlete ait traktörlerle arazi sürülmesi keyfiyeti söz konusu olmadığını beyan etmektedir.

Sükan, kardeşinin vefatı üzerine herhangi bir dedikoduya mahal vermemek için ekilen arazilerin hasatına katılmadığını; kardeşinin ortaklarına hasat sonunda kendisine hesap getirmelerini istediğini ve nihayetinde gelen hesapta da ise kardeşine 100 bin lira borç çıkarıldığını ifade etmiştir. Ki bu durum bankalar ve diğer ortaklarında tetkik edilebilir; tam seçim arifesinde olmamış olayları, hayal mahsulü ve siyasi gayelerle Meclise getirmek siyasi ahlak, şeref ve haysiyetiyle bağdaşır bir mesele değildir; bu yapılan nüfuz suiistimali ve nüfuz ticaretidir.

Faruk Sükan, soyadını taşıdığı ailesinin toprak, bağ, bahçe sahibi olduğunu ama Bakan olduktan sonra bugün, servetinin büyük bir kısmını, bu uğurda şeref ve haysiyetle hizmet vermek için harcamış bir ailenin mensubu olduğunu; insanların şeref ve haysiyetleriyle oynanması gerektiğini dile getirmiştir.⁴⁶³

⁴⁶² MM, B:123, 07.06.1973, O:1, s.415.

⁴⁶³ MM, B:124, 11.06.1973, O:1, ss.478-479.

2.4. 1973 TBMM SEÇİMLERİ VE 15. DÖNEM YASAMA FAALİYETLERİ

TABLO 5: 14 Ekim 1973 TBMM Seçim Sonuçları⁴⁶⁴

Partiler	Alınan Oy	Oy Yüzdesi (%)	Milletvekili Sayısı	Seçim Sistemi
CHP	3.570.583	33,3	185	Barajsız d'Hont Sistemi
AP	3.197.897	29,82	149	
DP	1.275.502	11,89	45	
MSP	1.265.771	11,8	48	
CGP	564.343	5,26	13	
MHP	362.208	3,38	3	
BAĞIMSIZ	303.218	2,83	6	
TBP	121.759	1,14	1	
MP	62.377	0,58	0	

TBMM 15.Yasama Döneminde kurulan Hükümetler⁴⁶⁵:

1. Bülent ECEVİT Hükümeti; 26/01/1974 - 17/11/1974; CHP-MSP

Sadi IRMAK Geçici Hükümeti; 17/11/1974 – 31/03/1975

4.Süleyman DEMİREL Hükümeti; 31/03/1975 – 21/06/1977; AP-MSP-MHP-CGP

1973 seçimleriyle 7 parti TBMM’de siyasal temsil hakkını kazanmıştır. 5 siyasi parti de farklı zaman dilimlerinde bu yasama döneminde iktidarın paydaşları olmuşlardır. D.P. ile MSP’nin %11 civarlarında oy almaları AP’nin oy oranını %30’un altına düşürmüştür. 1970’lerde oluşturulan koalisyon hükümetlerinin özellikleri, kısa ömürlü, ideolojik olarak uyumsuz, siyasal şiddeti ve terörü kontrol altına alamayan bir görünüm arz etmektedir.⁴⁶⁶

1.Milietçi Cephe Hükümeti olarak adlandırılan koalisyon hükümeti TBMM’nde 218’e karşı 222 oyla güvenoyu alarak göreve başlamıştır. Hükümet sadece çoklu koalisyonun yarattığı sorunlarla değil, Çankaya Köşkü ile anlaşmazlıklarla, sokak hareketlerinin artışından kaynaklanan kargaşa ortamıyla, MHP ve MSP’nin paramiliter güçlerinin bu hareketlere aktif katılımından doğan sorunlarla ve Meclis içindeki sert CHP muhalefeti ile boğuşuyordu.⁴⁶⁷

Süleyman Demirel’e karşı politika izleyen D.P.’liler, 12 Mart sonrası kurulan hükümetlere katılmadı. 1973 seçimlerine “sağcıyız, milliyetçiyiz, demokratız” sloganı ile katılan D.P. oyların %11,9’unu alarak TBMM’de 45 Milletvekili kazandı. Seçim sonrası CHP ile koalisyon görüşmelerinden kaçınan D.P. 1975 yılında parçalanmaya başladı, çoğunluk AP’ye dönerken Ferruh Bozbeyle ve Sükan partiden ayrıldılar.

⁴⁶⁴ Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011 TÜİK; <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 09/11/2021)

⁴⁶⁵ https://www5.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukumetler.html(Erişim Tarihi:10/11/2021)

⁴⁶⁶ Ergun Özbudun, Çağdaş Türk Politikası, Doğan Yayınları, İstanbul, 2003, s.71.

⁴⁶⁷ Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, a.g.e., s. 269.

Siyasi yelpazede yer alan parti sayısının çokluğu koalisyonların kurulmasını ve kurulan koalisyon hükümetlerinin devamlılığını her zaman olumsuz etkilemiştir.⁴⁶⁸ 1973-1977 yılları arasındaki koalisyon hükümetlerinin oluşum biçimlerini 1973 yılında yapılmış olan Milletvekili seçim sonuçları belirlemiştir. Bu süreçte AP oy kaybına uğrayarak muhalefette kalmıştır. Bununla birlikte MSP ve D.P.'nin bu dönemdeki tavırları koalisyon hükümetlerinin kuruluş şeklini etkilemiştir.⁴⁶⁹

1973 seçimlerinden sonra umutlarla birlikte kanlı ve çatışma dolu bir dönem başladı. Çatışmalar üniversitelere zarar verdi; bu çatışmalarla alakası olmayan üniversite yönetimleri ve hocaları haksız olarak suçlandı. Etrafta ölüm listeleri dolaşıyordu; en müessif olay Ord. Prof. Bedri Karafakioğlu gibi sağ ve solta ilgisi olmayan veya Ümit Doğanay, Cahit Orhan Tütengil, Bedrettin Cömert gibi siyaset sahnesine çıkmayan hocaların öldürülmeleri idi.⁴⁷⁰

2.4.1. Faruk Sükan'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Tezkere

Konya Milletvekili Faruk Sükan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına dair Başbakanlıkça tezkere verilmiştir. (3/65) (Anayasa ve Adalet komisyonlarından mürekkep Karma Komisyona).⁴⁷¹

Konya Milletvekili Faruk Sükan'ın yasama dokunulmazlığı ile ilgili dosyanın geri verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi verilmiştir. (3/285). Millet Meclisi Başkanlığına, Başbakan Bülent Ecevit tarafından yazılan iade yazısının ilişğine Adalet Bakanlığının 03.09.1974 tarih ve 34321 sayılı yazının sureti de eklenmiştir.⁴⁷²

2.4.2. Af Kanunu Hakkında D.P. Meclis Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması

Türk Devletinin bekası ve Türk demokrasisinin korunması mesuliyeti millet adına, milleti temsilen Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin vazifesidir. Görüşülmekte olan af kanunu münasebetiyle milletvekillerinin vicdani kanaatlerini, tarihi hakikatler ışığı altında muhasebe ve murakabeye etmeye çağırarak Faruk Sükan, son 50 yılda ülkemizde 25 defa kitlesel komünist tevkifatı yapıldığını ve hapisanede kaldıkları süre zarfında nedamet getirip millettan atıfet ve himaye istememişlerdir. Yine tarihi bir gerçektir ki, Türk Devletine kasteden 200 senelik emellerin uşaklarını affedenleri de bu millet, milli tarih şuurunda kati surette affetmemiştir ve affetmeyecektir.

⁴⁶⁸Yudum Cura, Koalisyon Hükümetleri: Türkiye Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1994, s. 30.

⁴⁶⁹Sabri Sayarı, Parlamenter Demokrasilerde Koalisyon Hükümetleri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1980, s.174.

⁴⁷⁰İlber Ortaylı, Türkiye'nin Yakın Tarihi, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015, s.132.

⁴⁷¹MM, B:27, 09.01.1974, O:1, s.125.

⁴⁷²MM, B:1, 01.11.1974, O:1, s.18.

Demokrat Parti döneminde Başbakan Adnan Menderes Meclis Kürsüsünde Hükümet programında “Biz bugünün şartları içinde aşırı sol cereyanları, fikir ve vicdan hürriyeti mevzuunda mütalaa etmek gafletinde bulunmayacağız” sözleri kayıtlara geçmiştir. Bunun neticesindedir ki, 1951 senesinin son ayında 141 ve 142’nci Kanun maddeleri çıkmıştır. Bu kanunların mahiyeti araştırılırsa; bir fikir değildir, bu bir icraattır, bir fiildir. Hem var olan düzene karşı işlenen bir eylem ve propaganda hareketidir ve bir sınıfı topluma hâkim kılmak için bir cemiyet kurma faaliyetidir.

Affa mazhar olacak insanların yarın Türk Devletine verecekleri büyük zararlar karşısında diz döveriz ama iş işten geçmiş olur. Sükan, 200 senelik Slav ve Moskof emperyalizmine uşaklık edenlere, damarında Türk kanı taşıyan hiç kimse müsaade etmez ve etmemelidir, şeklinde konuşmuştur.⁴⁷³

2.4.3. Faruk Sükan ve 5 Arkadaşının Çiftçi Borçları Hakkında Kanun Teklifi

Konya Milletvekili Faruk Sükan ve 5 arkadaşının, doğal afetlerden zarar gören çiftçiler için alınacak tedbirler ve yapılacak yardımlarla, çiftçi borçlarının taksite bağlanması hakkında kanun teklifi vermişlerdir. (2/204).⁴⁷⁴ (Tarım, Orman ve Köy İşleri, Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret ve Plan komisyonlarına)

Faruk Sükan ve 5 arkadaşının tabii afetlerden zarar gören çiftçiler için alınacak tedbirler ve yapılacak yardımlarla çiftçi borçlarının taksite bağlanması hakkındaki kanun teklifi, Millet Meclisi İktüzüğün 78’inci maddesi gereğince hükümsüz kalmıştır.(2/204)⁴⁷⁵

2.3.4. 5 Haziran 1975 Tarihine Kadar Sıkıyönetimin Uzatılmasına dair Tezkere

Başbakan Süleyman Demirel tarafından Millet Meclisi Başkanlığına verilen Başbakanlık Tezkeresi ile Kıbrıs’la ilgili genel durumun gerginliğini sürdürmesi ve iç güvenlik nedeniyle halen Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerinde uygulanmakta olan Sıkıyönetimin 05.06.1975 günü saat 24.00’e kadar bir ay süre ile uzatılmasının TBMM’ce onaylanması, Bakanlar Kurulunca 28.04.1975 tarihinde uygun görülmüştür. (3/139).

Hükümet adına ilk söz talebinde bulunan İçişleri Bakanı Oğuzhan Asiltürk, Kıbrıs bunalımı nedeniyle 14 ilimizde ilan edilen Sıkıyönetim; Meclisin aldığı kararla sahası daraltılarak Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerini içine alan uygulaması, yeni kara alınmadığı takdirde 05.05.1975 günü sona erecektir. Sıkıyönetimin bu dört ilimizde bir ay daha uzatılması yönünde MGK’nın tavsiye kararına uyarak Hükümetimiz süre uzatma talebinde bulunmuştur, demiştir. Bakan Asiltürk, esasında hiçbir şekilde Hükümetin vatandaşların hürriyetlerini

⁴⁷³ MM, B:71, 07.05.1974, O:2, ss.414-415.

⁴⁷⁴ MM, B:74, 14.05.1974, O:1, s.511.

⁴⁷⁵ MM, B:1, 13.06.1977, O:1, s.18.

kısıtlama taraftarı olmamakla beraber Sıkıyönetim ile ulaşılmak istenilen gayenin dışı karşı kuvvetli olmak için önce içimizde huzur ve güvenliği sağlayabilecek ve böylece topyekûn savunmamıza ve savaş gücümüze menfi etkileri olabilecek hallere meydan vermemektir, demektedir.

D.P. Grubu adına söz alan Faruk Sükan, Türkiye'nin iç ve dış güvenliğini tehdit eden tehlikeler karşısında olağanüstü bir durum içinde olduğunu; ülkeye hâkim olan yaygın bir huzursuzluk atmosferinin de ne bugünün ne de son birkaç ayın meselesi olmadığını ifade etmiştir. Sosyal ve ekonomik kaynaklı sorunları, sadece cezai müeyyideler ve polisiye tedbirlerle çözüme kavuşturulamaz; bunlar lazım olsa da kâfi değildirler. Ülkede komünist hareketlerin ve anarşik eylemlerin üstesinden gelebilmek için milli gelir dağılımındaki derin uçurumların, haksız kazançların, vergi adaletsizliğinin, partizanlığın, eş-dost kayırmanın ve hukuk dışı usullere tevessül edilmesinin öncelikle çözümlenmesi gereken meselelerdir.

Sükan, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in Türk-Yunan, Türk-ABD ikili ilişkileri ilgili tutum ve beyanlarının çelişkili olduğunu ve sorumlu bir devlet adamı ciddiyetiyle bağdaştıramadıklarını ifade etmiştir. Sayın Dışişleri Bakanın beyanı, TSK komutanlarının görüş ve açıklamalarına ters düştüğü gibi Ordumuzun gücü hakkında yanlış değerlendirmelere de imkân verecek mahiyettedir. Ayrıca Hükümet vaat ettiği maddi ve manevi refahı temin etme yolunda gayret göstereceği yerde, Devletin kilit noktalarına partizan politikacıları getirmektedir. Makamlara atanan kişiler, tarafsızlık ve ilmi kifayet kıstasları yerine yakalarındaki parti rozetlerine göre olmaktadır.

Sükan, Türkiye'nin içinde bulunduğu ağır ve olağanüstü şartlar nedeniyle, D.P. Grubu olarak, Sıkıyönetimin 4 ilimizde 1 ay daha uzatılmasında zaruret ve faydalarına olan kanaatleri dolayısıyla Hükümet Tezkeresinin lehine oy kullanacaklarını beyan etmiştir.⁴⁷⁶

2.4.5. 1974 MSB Bütçesi Üzerine D.P. Meclis Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması

Millî Savunma Bakanlığı Bütçesini 20 dakikada izah etme imkânı yoktur. Parlamenterlerin savunma konularına vakıf olabilmeleri için bu konular daha geniş zamanda ve tafsilatlı olarak kapalı celselerde ele alınmalıdır.

Dünya şartları ve bölgemizin hassas durumu nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin gücünü üst seviyeye çıkarmak TBMM'nin başlıca vazifesidir. Keza Batı ülkeleri, NATO'nun yarattığı barış ve huzur ortamında güçlü devletler haline gelmişler ve bugün bir siyasi birlik kurma yoluna girmişlerdir.

Sovyet Rusya'nın Akdeniz'de sahip olduğu üsler ve bulundurduğu donanması ile Akdeniz, Sovyet gölüne dönüşmekte ayrıca Suriye ve Irak'ta Sovyet varlığı da NATO'nun

⁴⁷⁶ BT, B:9, 30.04.1975, O:1, ss.172-177.

güney kanadını ciddi tehdit edici bir mahiyettedir. Barut fıçısı halindeki Ortadoğu bölgesinde, NATO'nun son kalesi olan Türkiye'nin samimi olarak güçlendirilmesi zorunludur.

Ülkemizde NATO'yu savunma paktı olarak görmeyip de emperyalizme hizmet eden, saldırgan organizasyon olarak görüp NATO'dan ayrılmayı savunanlar, Sovyetlerin 2. Dünya Savaşı sonrasında ülkemizden Kars, Ardahan ve Boğazlar taleplerine ve Demirperde ülkelerinde yaşananlara görmezden gelmektedirler. İçimizde NATO'ya karşı çıkanlar aslında, Türkiye'yi Rusya ve Demirperde ülkelerinin yanına çekme mücadelesi vermektedirler. Fransız sosyalist ve komünistlerinin NATO lehine takındıkları tavır, memleketimizdeki NATO aleyhtarları içinde ibret dersi olmalıdır.

Dış güvenlik tehditleri var olduğu sürece NATO'dan ayrılmak ülkemiz için hiçbir zaman doğru bir tercih olmayacaktır. Lakin içinde yer aldığımız ortak savunma teşkilatlarına ve ikili antlaşmalar, gayeleri ne kadar ulvi olursa olsun, tam bir teslimiyetle bağlı olmak, milli devlet ve hükümlan devlet olma felsefesiyle bağdaşamaz.

NATO güney kanadında bizimle birlikte yer alan müttefikimiz ve komşumuz olan Yunanistan'da Türk varlığının sistematik olarak tahrip edilmesi, Ege denizinde hükümlanlık haklarımıza tecavüz edilmesi ve iki ülke askeri güç dengesinin aleyhimize bozulması dış güvenliğimizi tehdit eder mahiyete dönüşmüştür.

Faruk Sükan, önceki yıl savunma bütçesi görüşülürken ABD'den 40 adet Fantom F-4 uçağı; İsviçre'den 50 bataryalık uçaksavar topu alınması siparişe bağlanmıştı, bu siparişlerin gerçekleşme durumu hakkında Hükümetten bilgi istemektedir.

Faruk Sükan, 1974 yılı milli savunma bütçesinin yatırım, yenileme ve hizmet bütçesi olmadığını, bir idame bütçesi olduğunu iddia ederken önceki yıllara göre bütçe kalemlerinin genel artış oranı %32 iken, Milli Savunma Bütçesindeki artışın %14,8'de kaldığını, bununda, savunma bütçesinde reel azalışa tekabül ettiğini ifade etmektedir.

Faruk Sükan, D.P. olarak, Atatürk zamanında tatbik edilen bedeli askerlik usulünün günümüzde ihdas edilmesinin bütçemize yeni bir gelir kaynağı oluşturacağını söylemektedir.

Sükan, Arap-İsrail 1967-1973 savaşlarına atfen ellerinde modern silahları olan Arap ülkelerinin İsrail'in casusluk ve istihbarat birimleri karşısında acze düştüğünü; Mısır, Kahire'deki hava radarlarının İsrail'in eline geçtiğine dikkat çekerek ülkemiz milli istihbarat teşkilatının modern cihazlarla teçhiz edilerek sağlam bir istihbarata ihtiyacımız bulunduğunu dile getirmiştir. Rus askeri ve siyasi casusluk teşkilatına mensup Londra'da 115 Rus ajanı memur yakalanmış; Paris'te 1000'e yakın; Brüksel'de 54 Rus ve Varşova paktına dâhil casus yakalanmış ve sınır dışı edilmişlerdir.

Türk tarihinde 1913'te Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'dan sonra Türk Silahlı Kuvvetleri Jandarma Genel Komutanına silahlı suikast tertip edilmesi 12 Mart sonrası ülkemizin içinde olduğu elim durumu göstermesi açısından büyük değer taşımaktadır.⁴⁷⁷

2.4.6. Faruk Sükan'ın Dışişleri Bakanına Kıbrıs Hakkında Sözlü Soruları

1974 mali yılı Dışişleri Bakanlığı Bütçesi görüşmesinde Bütçeyi, Meclise sunan Dışişleri Bakanı Turan Güneş'e, Meclis Başkanı soru talepleri olan milletvekillerine söz vermiştir.

Meclis Başkanından söz alan Faruk Sükan, Zürih ve Londra antlaşmalarının hala geçerli olup olmadığını; eğer bu anlaşma yürürlükte ise anlaşmaya aykırı fiillere karşı Hükümet uygun tarzda hareket edip etmediğini; Hükümetin, Kıbrıs'ta öngördüğü Federatif Devlet sistemi ile Zürih ve Londra Anlaşmaları bağdaşıp bağdaşmadığını; mahzuru yoksa mümkünse, açıklama imkânı varsa bu hususlarda açıklanmasını talep ederim, demiştir.

Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Zürih ve Londra anlaşmalarının yürürlükte olduğunu belirtip bu anlaşmaya aykırı ki Kıbrıs Anayasasına da aykırı davranışlar için karşısında müeyyide uygulanıyor mu sorusuna müsaade ederse, cevap vermeyeceğim demiştir. Federatif Sistem, denilen sitem, Kıbrıs Anayasasında da ve bunun teminatını olan Londra ve Zürih anlaşmalarında menşeyini bulmaktadır, bu durumda aksi bir uygulama yoktur, diye cevap vermiştir Dışişleri Bakanı.⁴⁷⁸

2.4.7. Faruk Sükan'ın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına Sulama Hakkında Soruları

1974 mali yılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Bütçesi görüşmesinde Faruk Sükan, Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kurak ovalarının sulanmasıyla ilgili ne gibi projelerin olduğunu ve hemen uygulamaya konulacak projeler hangileridir diye sormaktadır. Sayın Bakan, bundan iki ay önce Konya ovasının sulanmasıyla alakalı yazdığım özel mektuba lütfedip cevap vermelerine rağmen üzerinden iki ay geçmesine rağmen henüz bir gelişme olmamıştır diyen Sükan, Bakanın bütün bunları yazılı ve teferruatlı olarak cevap vermesi yönünde talepte bulunmuştur.⁴⁷⁹

2.4.8. Faruk Sükan'ın Haşhaş ve Alkaloit Fabrikası Hakkında Yazılı Soru Önergesi

14.01.1976 tarihinde, Haşhaş ekimi ve Alkaloit Fabrikasının kurmasına ilişkin Başbakana yazı soru önergesi verilmiştir. (7/977).⁴⁸⁰ Faruk Sükan, yazılı soru önergesinde, kontrollü haşhaş ekilmesi kararı sonrasında ekim alanlarına büyük sınırlamalar getirilmesi

⁴⁷⁷ MM, B:81, 21.05.1974, O:3, ss.534-538.

⁴⁷⁸ MM, B:82, 22.05.1974, O:2, ss.638-639.

⁴⁷⁹ MM, B:87, 27.05.1974, O:2, s.311.

⁴⁸⁰ MM, B:39, 14.01.1976, O:2, s.382.

nedeniyle haşhaş ziraatıyla uğraşan çiftçi ve köylümüzün maddi zarara uğrayarak mağdur olduklarını, dolayısıyla yurt ekonomisinin de büyük kayıplara uğradığını iddia etmektedir. Haşhaşın tababette geniş kullanım alanı olduğundan haşhaşla alakalı ilaç sanayinin kurulmasına yurdumuza sağlayacağı ekonomik ve sosyal faydalarına dikkat çekmektedir. Konu ile ilgili Sükan'ın soruları:

-3'üncü 5 Yıllık Kalkınma Planında Hükümet, alkaloitler imal edecek bir fabrika kurma kararı almış mıdır?

-Kurulması planlanan Alkaloit fabrikası hakkında ilmi ve teknik etüt çalışmalar yapılmış mıdır?

-Fabrika yerinin, büyük ölçüde ekimi yapılan Afyon ilimizde olacağı doğru mudur?

-Tarım Bakanlığı'nın resmi bir kurum olmayan, özel TÜMAŞ kurumuna fabrika hakkında etütler yaptırdığı doğru mudur?

-Kurulacak fabrikaya, haşhaş ekimi yapan çiftçilerimiz ortak alınacak mıdır?

Başbakan adına Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal, Sükan'ın soru önergesine:

-1974'te Afyon Alkaloitleri Fabrikası kurma kararının alındığını ve Bakanlar Kurulu'nun 3.10.1974 tarih ve 7/8987 sayılı kararı ile de aynı yıl yapılacak acil işler programına alınmıştır.

- Fabrika kurulması konusunda TMO Genel Müdürlüğünce objektif şekilde gereken inceleme yapıldıktan sonra projelendirilmiştir.

-Afyon Alkaloit fabrikası kuruluş yeri seçiminde dikkate alınan kriterler: Ulaşım, Ton-km, yeraltı suyunun miktarı ve niteliği, arazinin niteliği ve seçilen arazinin kültür arazisi olmamasıdır.

-1974 yılı verilerine göre yurdumuzda haşhaş ekim alanının %48,24'üne sahip Afyon ilinde fabrika kurulması öngörülmüştür.

-Fabrika kurulum yerinin seçiminin ilmi şekilde belirlenmesi için bu konuda ihtisas sahibi olan ve buna benzer projeleri yürütmüş olan TÜMAŞ T.A.Ş.'ne yer tespiti yaptırılmıştır.

-Afyon Alkolid Fabrikasının tesis ve işletmesi TMO tarafından yapılacaktır, şeklinde cevap vermiştir.⁴⁸¹

2.4.9. Faruk Sükan'ın 1005 Sayılı Kanun Tasarı ve Teklifleri Hakkında Konuşması

24 Şubat 1968 tarih ve 1005 Sayılı Kanununun 1'inci maddesinde değişiklik yapılması hakkında Hükümet tasarısı ve bazı Milletvekili ile Senatörlerin verdikleri değişiklik teklifleri üzerine D.P. Meclis Grubu adına görüşlerini ifade etmek üzere söz alan Faruk Sükan, kanun

⁴⁸¹ MM, B:57, 16.02.1976, O:3, ss.151-152.

gereği 1968’de Milli Mücadeleye katılarak kendilerine İstiklal Madalyası verilen kahramanlara bağlanan 300 liralık şeref aylığının zamanla çok cüzi ve sembolik kaldığını ifade ederek şeref aylığının 750 liraya çıkarılmasının lehinde oldukları kanaatini ifade etmiştir.

1968’de bu yasa çıktığında Emekli Sandığı verilerine göre şeref aylığı bağlanan vatandaşlarımızın sayısı 75 bin iken bugün bu sayı 40 bine düşmüş: Halen aylığa müstahak olanların yaş ortalaması da 75 ve 75’in üstündedir. Yasanın yürürlüğe girmesiyle 120-130 bin kişi maaş için resmi müracaatta bulunsa da yapılan tahkikatla yersiz başvurular reddedilmiştir.

Faruk Sükan, D.P. Grubu olarak; BM ideali uğruna TBMM kararıyla Kore’de fiilen savaşıyan Kore gazilerimize Büyük Meclisimizin şükran duygularını ifadesi olarak 1950-1953 arasında Kore’de savaşanlara ayda 750 lira maaş verilmesini dair teklif önermesini Meclise arz ettiklerini ifade etmiştir. Kore’de 1950-1953 yıllarında fiilen çalışanların sayısı 17 ila 19 bin arasında olup ortalama yaşları 48-50 civarındadır.

Faruk Sükan, D.P. Grubunun kanun teklifine gönülden katıldığını; değişiklik teklifini de tasvip ettiklerini ve Kore gazileri için verdikleri kendi parti tekliflerinin kabul buyurulmasını talep etmiştir.⁴⁸²

MM’nin 49’uncu Birleşimindeki görüşmelerde D.P. Grubu adına söz alan Faruk Sükan, adı geçen yasanın 2’inci maddesi için teklifleri olduğunu ifade ederek önermelerinde “Milli Mücadeleye iştiraklerinden dolayı kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş olan Türk vatandaşlarıyla, 1950 yılında Türk Tugayının Kore’ye ayak bastığı Ekim ayından başlamak ve 1953 yılı Pan-Munjon ateşkes antlaşmasına kadar Kore’de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşlarına ve kendilerine refakati zorunlu olan eşlerine Devlet Demiryolları ve Denizcilik Bankasının iç hatları vasıtalarından; subaylar 1’inci mevkie, diğerleri 2’inci mevkie seyahat edebilirler, askeri ve devlet hastanelerinde ücretsiz tedavi edilirler” şeklindeki taleplerinin kanuna dâhil edilmesini Meclise arz etmişlerdir.⁴⁸³

Faruk Sükan, Hükümetin hem Kore hem de Kıbrıs gazileri için kanun tasarısı hazırlığı olduğunu söylese de halen bu tarzda hazırlanmış bir yasanın olmadığını ve Hükümetin hazırladığı tasarının doğrudan doğruya yaralanmış ve şehit olmuş kimseleri içine aldığını ifade etmektedir.⁴⁸⁴

2.4.10. İstanbul’da Çıkan Son Yangınlarla İlgili Meclis Araştırma Önergesi

Konya Milletvekili Faruk Sükan ve 9 arkadaşı, İstanbul’da son çıkan yangınların sebeplerini ve sorumlularını saptamak amacıyla, Anayasanın 88’inci, Millet Meclisi

⁴⁸² MM, B:45, 27.01.1976, O:2, ss.659-661.

⁴⁸³ MM, B:49, 03.02.1976, O:1, s.796.

⁴⁸⁴ MM, B:87, 08.04.1976, O:1, s.525-528.

İçtüzüğünün 102 ve 103'üncü maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi vermişlerdir. (10/64) (7/1270).

1975 yılı son haftasında, İstanbul'da 100'den fazla yangın olduğu bilhassa Sultanhamam, Aksaray ve Yeraltı geçidi yangınlarının zararları nedeniyle kamuoyunu ciddi şekilde meşgul ettiği ve Mahalli idareye ihmal ve suiistimallerinin bulunduğu yönde suçlamalar yapılmaktadır.

Bu son yangınların maddi zararı, milli ekonomiye ve yüzbinlerce vatandaşın geçim ve kaderine tesiri, manevi tahribatı Devletin itibar ve haysiyetini zedelemektedir. Bu yangınların mahiyetinin ve suçlarının normal yollarla araştırmayla ortaya çıkmayacağı kanaati ile bu meselenin Millet Meclisinde araştırılması gayesiyle Meclis Araştırma önergesi verilmiştir.⁴⁸⁵

“D.P.'li üyeler İstanbul yangınları için Meclis Araştırması istedi” haberinde D.P.'li Faruk Sükan ve 9 arkadaşı, İstanbul'da çıkan yangın sorununu Parlamente'ye yansıtmışlar ve konu hakkında Meclis araştırması vermişlerdir, denilmektedir. Önergede Sükan, Önder, Tokuz, Şarlar, Ölçmen, Akarca, Altunsoy, Köksal, Tekin ve Korkmazcan'ın imzaları bulunmaktadır.⁴⁸⁶

Millet Meclisi Dördüncü Döneminde (1973-1977) verilen Meclis Araştırma önergesi, Millet Meclis İçtüzüğü 78'inci maddesi gereğince hükümsüz kalmıştır.⁴⁸⁷

2.4.11. Faruk Sükan'ın 3659 ve 440 Sayılı Kanunlara Tabi Kadrolar Hakkında Sorusu

Başbakanlık, Bakanlıklar ve 3659 ve 440 Sayılı Kanunların kapsamına giren kuruluşların kadrolarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1270)⁴⁸⁸

Meclis İçtüzüğü'nün 96'ncı maddesi uyarınca sözlü soruya çevrilmiştir. (6/375)⁴⁸⁹

Faruk Sükan ve Başbakan veya ilgili Devlet Bakanı Mecliste olmadığı için soru ertelenmiştir.⁴⁹⁰

Millet Meclisi Dördüncü Döneminde (1973-1977) verilen soru önergesi, Millet Meclisi İçtüzüğü 78'inci maddesi gereğince hükümsüz kalmıştır.⁴⁹¹

2.4.12. Faruk Sükan'ın Faaliyetlerini Durduran İşyeri ve Sanayi İşletmeleri Hakkında Sorusu

1975-1976 yıllarında faaliyetlerini durduran işyeri ve sanayi işletmelerine ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/1279)⁴⁹²

⁴⁸⁵ MM, B:47, 29.01.1976, O:1, s.736.

⁴⁸⁶ Cumhuriyet, 28 Ocak 1976, s.5.

⁴⁸⁷ MM, B:1, 13.06.1977, O:1, s.53.

⁴⁸⁸ MM, B:114, 22.06.1976, O:1, s.303.

⁴⁸⁹ MM, B:5, 09.11.1976, O:1, s.20.

⁴⁹⁰ MM, B:9 17.11.1976, O:2, ss.268-269.

⁴⁹¹ MM, B:1, 13.06.1977, O:1, s.45.

⁴⁹² MM, B:114, 23.06.1976, O:1, s.303.

Konya Milletvekili Faruk Sükan'ın yazılı soru önergesindeki hususlar:

-1975 ve 1976 yılları içinde çeşitli iş kollarında kaç işyeri ve sanayi işletmesi faaliyetini durdurarak tasfiye etmek zorunda kalmıştır?

-Sanayi işletmeleriyle çeşitli işyerlerinin kapanma mecburiyetinde kalmalarının sebepleri nelerdir?

-Sanayi işletmelerinin ve diğer işyerlerinin kapanmasında en önemli sebebin işçi sendikalarının ekonomimizin ödeme gücünü aşan aşırı toplu sözleşme taleplerinin olduğu yolundaki iddialar doğru mudur?

-İşçi-İşveren münasebetiyle işçi sendikalarının her geçen gün şiddetlerini arttıran aralarında mevcut ayrılık, rekabet ve kavganın sanayi işletmeleri ve milli ekonomimiz üzerindeki olumsuz ve yıpratıcı tesirleri aşikârdır. Böyle olduğu halde bu konularda Hükümet, hangi tedbirleri almıştır ve almayı düşünmektedir?

Başbakan adına Sanayi ve Teknoloji Bakanı Abdülkerim Doğru, Sükan'a verdiği yazılı cevapta:

- 1975 yılında Sanayi Sicile kaydı olup da faaliyetine son veren 22 işkolunda 70 adet firma; 1976'da ise 4 işkolunda 4 adet firma bulunmaktadır.

-1975'te faaliyeti duran firmaların biri hastalık, biri işkolu değişikliği sebebiyle olurken diğerleri gerekçe belirtmemişlerdir. 1976'daki kapatılan firmalarda gerekçe belirtilmemiştir.

-TBMM KİT Karma Komisyonu müzakereleri sırasında Toplu iş sözleşmelerinin işletmelere ciddi mali yükler getirmesi nedeniyle konunun çözümlenmesi için Hükümete götürülme kararı alınmıştır. KİT'lerde yapılacak toplu sözleşmelerinin işletmenin karlı, verimli ve yönetim etkinliğini belirleyecek sağlayıcı yönde oluşturması için Başbakanlığın koordinatörlüğünde Milli Prodüktivite Merkezinin iş birliği ile sözleşme kriterlerinin araştırılması ve önerilmesi yönünde çalışmalar devam etmektedir. Konu Bakanlıklar arası Ekonomik Kurulu havale edilmiş olup Kurulca önerilen teklifler Hükümete intikal ettirilecektir.⁴⁹³

2.4.13. Faruk Sükan'ın Emekli Sandığı Müdürler Kurulu İki Üyesi Hakkında Sorusu

Emekli Sandığı Müdürler Kurulunun iki üyesi hakkında Danıştay Dava Daireleri Kurulunca verilen kararın uygulanıp uygulanmayacağına dair Başbakan'dan yazılı soru önergesi. (7/1354)⁴⁹⁴

İçtüzüğün 96'ncı maddesi uyarınca sözlü soruya çevrilmiştir. (6/385)⁴⁹⁵

⁴⁹³ MM, B:132, 14.09.1976, O:1, s.579.

⁴⁹⁴ MM, B:131, 29.07.1976, O:1, s.527.

⁴⁹⁵ MM, B:5, 09.11.1976, O:1, s.20.

Başbakan adına ilgili Devlet Bakanı Gıyasettin Karaca Mecliste hazır iken Faruk Sükan oturumda olmadığından bir defaya mahsus olmak üzere soru ertelenmiştir.⁴⁹⁶

Millet Meclisi Dördüncü Dönemde (1973-1977) verilen soru önergesi, Meclis İçtüzüğü 78'inci maddesi gereğince hükümsüz kalmıştır.⁴⁹⁷

2.4.14. Türkiye ve Irak Kültürel Antlaşması Hakkında D.P. Grubu adına Konuşması

Türkiye Cumhuriyeti ve Irak Hükümeti arasında Kültürel ve Bilimsel Anlaşmanın onaylanmasına uygun bulunduğu dair kanun tasarısının Meclis görüşmelerinde Faruk Sükan Demokratik Parti Meclis Grubu adına görüşlerini ifade etmek için söz almıştır.

Türk Devleti'nin tehlikelerle çevrili olduğu, Türk Devleti'nin yalnızlığa itilme gayretlerinin bulunduğu bir devrede Meclise, Hükümetin zamanında bilgiler vermemesi fevkalade üzücüdür. Bundan dolayı Devletimizin dış itibarı sarsılmaktadır. Son BM toplantısındaki hezimetimizin nedeni Türk Hükümetinin ciddi bir devlet politikası, milli bir politika takip etmemesinden kaynaklanmaktadır.

Kıbrıs konusunda Hükümeti temsil eden siyasi parti liderlerinin ayrı ayrı beyanat vermeleri karşısında BM toplantısındaki konuşmasında Yunan Dışişleri Bakanı Bitsios “Böyle bir Hükümetle ben, hangi meseleyi nasıl görüşebilirim ve nasıl mutabakata varırım? Bana talimat verin, icabını yerine getireyim” diye beyanda bulunmuştur. Buna karşılık Hükümetten cevap veren olmamıştır.

Faruk Sükan, buna benzer hadiseler çok olduğunu ve yine bir misal olarak Rusya ile yeni bir saldırmazlık paktı iş birliği antlaşması yapılması yolunda içten içe, gizli, açık müzakerelerin yapıldığını Le Monde, Le Figaro, New York Times gibi dış kaynaklar yazıyor, parlamenterler olarak bizim bilgimiz yok, diye sitemini dile getirmektedir.

Türk-İrak dostluğu hakkında Parlatentonun, Hükümetin ciddiyetle durması gerekir, basmakalıp sözlerle gerçekler arasında büyük tenakuzlar bulunmaktadır. Bugün Irak'ta Kerkük Türkleri ismiyle maruf 900 yıldır o coğrafyada yaşayan 1,5 milyona yakın Türk vardır. 1958'de Irak Krallığına karşı yapılan darbesinin ardından 1959'da Kerkük Türklerine karşı katliam, jenosit yapılmıştır. 1967'de Irak'a hâkim olan BAAS rejimi devrinde, Iraktaki Türk varlığı, Türk-İslam kültür varlığı tahrip ve yok edilmeye çalışılmaktadır.

Irak'ta umumi yerlerde Türkçe konuşulması yasaklanmıştır. Türk azınlığın Anayasal hakları gasp edilmektedir. Bölgede yayınlanmasına izin verilen ve Türkler tarafından itibar görmeyen tek Türkçe gazete BAAS Partisine ait Yurt Gazetesidir. Kerkük ilinin ismi Arapça devletleştirme anlamında olan “El Temim” ile değiştirilmiştir. Rejim polisi, Kerkük'teki Türk

⁴⁹⁶ MM, B:9, 17.11.1976, O:2, ss.268-269.

⁴⁹⁷ MM, B:1, 13.06.1977, O:1, s.4.

Kültür Merkezini casusluk merkezi olarak damgalamış ve buraya giren erkek ve kadınları, kızları karakollarda dövmekten kaçınmamıştır.

Irak'ta bütün yazışmalar ve telgraflar polis ve emniyet gizli servisinin sansürü altındadır. Türk sefaretinin teleksi bile yoktur. Moskova üzerinden veyahut Bağdat-Moskova üzerinden teleks irtibatı kurulmakta ve her türlü muhabere kontrol altına alınmış olmaktadır.

Türk kültür varlığına, Türk sanatına, Türk medeniyetlerine ait eserlere, Türk vatani, Türk Devleti tarafından ilgi gösterilmesi bir emperyalist hareket değildir. Bu en tabii insanlık vazifesidir. Bu, bizim kökümüzde olan büyük devlet olmanın asli vecibesidir ve bir devlet olarak milli haysiyet ve şeref davasıdır.

Irak, komşuları olan İran, Suriye, Ürdün ve Kuveyt'le dış ülkelerde sorunlar yaşarken içte Molla Barzani isyanında devlet yanında tavır alan Türk azınlık; Barzani isyanı bastırıldıktan sonra Irak güçlerinin her türlü baskı ve saldırılarına maruz kalmışlardır.

Hükümet, Irak'ta yaşananlar hakkında meselelere vukuf değildir. Zira Bağdat'a gönderilen sefirlerimizden biri Fuzuli'nin Türk olduğunu kabul etmemekte; ne hazindir ki Bağdat'taki Türk şehitliğinin yerini dahi bilmemektedir.

Faruk Sükan, burada dile getirdiğimiz iddialarımız, tenkitlerimiz, vesikalarımıza dair Hükümet gelip TBMM'ne tatminkâr açıklamalar sunmadıkça, bu antlaşmanın onaylanmasına Demokratik Parti olarak müspet rey vermeyeceğiz gibi, Yüce Meclisinde tasvip etmemesini milli menfaatlerimiz bakımından temenni ettiklerini söylemiştir.

Mecliste oturum devam ederken Meclis Başkanı, antlaşma hakkında Devlet Bakanı Gıyasettin Karaca'ya soru sormak isteyen milletvekilleri isimlerini kaydetti. Soru sorma sırası gelen Faruk Sükan, Bakanın konuşmasında Irak'ta olan hadiselerden haberlerinin olmadığını ifade ettiğinden hadiselerle ilgili üç vesikayı Meclise arz etmiştir. Bunlar:

-Dışişleri ve Hükümet tarafından kurulmuş, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü'nün yayımladığı Aylık Türk Kültürü Dergisi Temmuz 1976 (sayısı:165),

-22 Nisan 1975 tarih ve karar 398, Irak Resmî Gazetesi'nde yayımlanan Kerkük Türklerine ait gayrimenkullerin devleştirilmesi ile ilgili.

-1973 yılında Mecliste Irak-Türk Kültür İş birliği Karma Komisyonuna ait zabıtlar ve vesikalar. Bu bilgileri kendim tedarik ettim, bu belgeler Devlet arşivindedir. Mesela 1970'ten sonra iki yıl Türkçe tedrisatına müsaade edilmiş, sonra izin kaldırılmıştır. Bu resmi vesikada neşredilmiştir.

Bu vesikaların Faruk Sükan tarafından Meclise arzından sonra Devlet Bakanı ile Sükan arasında sözlü sataşmalar başlamış; diğer milletvekillerinin de bu sözlü sataşmaya katılmasıyla Meclis insicamına uygun olmayan sözler sarf edilmiş, karşılıklı ithamlarda bulunulmuştur.⁴⁹⁸

2.4.15. Trafik Kanun Tasarısı Hakkında Faruk Sükan'ın Konuşması

Sükan, Türkiye'de trafiğin milli bir felaket halini aldığını, şayet bugünlerde Trafik Kanun Tasarısının Mecliste gündeme alınmaz ise bundan sonra görüşülmesi oldukça zorlaşacaktır, demektedir. Çünkü bütçe görüşmeleri, Dördüncü 5 Yıllık Kalkınma Planı görüşmeleri başlayacaktır. Ondan sonra da Nisan'dan itibaren de seçim sathı mailine girilmek suretiyle Meclis tatile girecektir ve yine ümitler dağın arkasında kalacaktır.

Bu itibarla, meseleyi teknik bir mesele olarak görmeyip teferruata boğmadan kanun tasarısının Mecliste ele alınmasında zaruret hali bulunmaktadır. Teknik hususlar Komisyonunda görüşülmüş ise ona göre tedbir alalım, görüşülmemiş ise ona göre karar verelim. Meselenin politik istismar konu yapılmaktan çıkartılması lazımdır. Sayın Bakanın verdiği teknik malumat yetersizdir, istatistiklerde yüzeysel istatistiklerdir. Facia olduğundan ve gösterildiğinden daha büyüktür. Zannediyorum ki hiçbir aile yoktur ki, bir trafik kazası nedeniyle canı yanmış olmasın. Bu nedenle Meclis, bu tasarıya geciktirmeden gerekli alakayı göstermelidir.⁴⁹⁹

2.4.16. Lockheed Firması Hakkında Araştırma Komisyona Faruk Sükan'ın Sorusu

Kamu kuruluşlarına yurt dışından yapılan alımlarda komisyonculuk, aracılık yapan şahıs ve firmaları tespit etmek, rüşvet ve yolsuzluk konularını açıklığa kavuşturmak gayesiyle kurulan 10/79 numaralı Meclis Araştırma Komisyonu üyelerinden 6 kişilik bir heyetin incelemede bulunmak üzere ABD'ye gönderilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi görüşmelerinde Faruk Sükan, Komisyona sözlü sorular yöneltmiş ve konu hakkında düşüncelerini söylemiştir.

Japonya, İtalya, Hollanda'da, ABD Hükümeti ile Lockheed konusundaki anlaşmalar hakkında, doğrudan doğruya parlamentolardaki tahkikat komisyonlarına yetki tanınmıştır. Şimdi, bizim Resmî Gazete 'de çıkan, Hükümetimizle Amerikan Hükümeti arasındaki anlaşmada sarıh olarak, diğer memleketlerde olduğu gibi Parlamento Tahkikat Komisyonu'na hak ve belgelerin, her türlü gizli evrakın verilmesi yolunda bir yetki tanınmış mıdır? Anlaşıyor ki ABD ile Hükümetimizin diğer memleketlerde olduğu gibi böyle bir anlaşması yoktur. Bu meselenin öncelikle çözülmesi gerekmektedir. Diğer memleketlerde olduğu gibi, TBMM Tahkikat Komisyonuna daha önceden bu hakkın tanınması yolunda bir anlaşma yapılması gerekirdi. Bu hususta malumatları var mıdır, diye sorulmaktadır.

⁴⁹⁸ MM, B:11, 23.11.1976, O:1, ss.300-315.

⁴⁹⁹ MM, B:22, 22.12.1976, O:1, s.274.

Araştırma Komisyonu Başkanı Yılmaz Alpaslan; ABD'den gelen bilgileri gerektiğinde tetkik etmek, incelemek ve yetkililerle görüşmek için Türkiye ile ABD arasında yapılan anlaşmaya açık hüküm konulmuş mu diye Sayın Sükan sormaktadır. Anlaşmada bu konuda açık hüküm bulunmaması sıkıntı kaynağıdır. Bu hususta görüşülen Adalet Bakanın ifadesiyle Parlamento Araştırma Komisyonunun Sayın Sükan'ın belirttiği tarzda sarih bir yetkiye sahip olduğu, her türlü bilgi ve belgeyi inceleme yetkisine haiz olduğu yönünde bir yazıyı ABD'ye yazdıklarını ifade etmişlerdir.⁵⁰⁰

2.4.17. Lockheed Firması Hakkında Adalet Bakanına Faruk Sükan'ın Sözlü Soruları

Adalet Bakanı, Türkiye'de Lockheed rüşvet olayını ortaya çıkarmak için kurulan Komisyona imkân tanıma mevzuunda, Türk Hükümeti ile Amerikan Hükümeti arasındaki anlaşmanın Japonya'da, İtalya'da, Hollanda'daki anlaşmalara benzer mahiyette olduğunu beyan etmişlerdir. Faruk Sükan, Bakanın bu sözleri üzerine:

-Japonya, Hollanda ve İtalya'da Lockheed rüşvet olayını meydana çıkarmak için kurulan parlamento komisyonuna, her türlü denetim imkânı sağlayan adı geçen ülke hükümetleriyle, Amerikan Hükümeti arasındaki anlaşmaların metinleri Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ve Adalet Bakanın elinde mevcut mudur?

-Bu metni tetkik etmişler midir? Bu metin var ise, Komisyona bu metin verilmiş veya Komisyon tarafından bu metnin mahiyeti sorulmuş mudur?

-Böyle bir metin varsa, parti gruplarına bu metin derhal verilebilir mi? Bu hususta ve metnin bazı maddeleri hakkında açık, kesin bilgi vermelerini talep etmiştir.

Aynı oturumun devamında tekrar soru sormak için söz alan Faruk Sükan, Lockheed Araştırma Komisyonunun 30 Mart 1976'da çalışmaya başladığını, konu hakkında anlaşma metninin 17 Temmuz 1976'da Resmî Gazete 'de neşredildiğine göre Komisyon daha önce anlaşmayı getirip tetkik etmiş midir? Bu anlaşma ile Meclise, Tahkikat Komisyonuna denetim yolları açılmış mıdır? Bu konuda Komisyon, adli ve ilmi bir araştırma yapmış mıdır? Komisyon diğer memleketlerde yapılan anlaşma metinlerini getirip etmiş midir ve bu metinlerle karşılaştırma yaparak kendi görev ve yetkilerini tespit etmiş midir, diye sorular sormuştur.

Adalet Bakanı İsmail Müftüoğlu, Sükan'ın sorularının çok teferruatlı ve ayrıca araştırma yapılmasını gerektirir derken ABD ile Japonya, İtalya ve Hollanda aralarında yapılan anlaşmaların mahiyeti hakkında uzun uzun bilgi verme imkânına sahip değilim, demiştir. Sükan'ın "elinizde metin var mı?" sorusuna Bakan, vardır efendim ancak, bunları tetkik ettikten sonra yazılı olarak bilgi vereceklerini beyan etmiştir.⁵⁰¹

⁵⁰⁰ MM, B:23, 23.12.1976, O:1, s.325.

⁵⁰¹ MM, B:24, 28.12.1976, O:1, ss.366-370.

2.4.18. Faruk Sükan ve 10 Arkadaşının Buğday Hakkında Meclis Araştırma Önergesi

Faruk Sükan ve 10 arkadaşı, buğday ihraç ve ithal konularında Anayasanın 88'inci, Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 102 ve 103'üncü maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması önergesi vermişlerdir. (10/147).

1976 yılında olumlu iklim şartlarına bağlı olarak Başbakan 5,5 milyon ton buğdayın depolandığını ifade etmiştir. Hükümetin dünya borsalarındaki işleyişi bilmemesi nedeniyle buğdayımızı ihraç edemediğimiz gibi 1974 Ecevit Hükümeti zamanında yapılan 500.000 tonluk buğday ithal anlaşması tek taraflı ve hukuki şartlara uymadan feshedildiği için 45 milyon dolarlık bir tazminat ödenmiştir. Bu arada Tarım Bakanı 300 bin ton buğdayın ihraç etmek için anlaşma yapıldığı kalan buğdayında un olarak satışının hazırlıklarının sürdüğünü ifade etmiştir. Bu sebeple açıklanmasını istediğimiz hususlar:

-Silo veya toprak altında muhafaza edilen buğdayımızın ne kadar miktarı, hangi ülkelere, hangi şartlarla ve fiyatlarla ihraç edilmiştir?

-Bakanın açıkladığı 300 bin ton buğday hangi ülkelere hangi şartlarla ihraç edilecektir?

-Ülkemizin un kapasitesi yıllık 60 bin ton iken nasıl 5,5 milyon ton un haline getirilip ihraç edilebilecektir?

-1976'da 5 defa ihaleye çıkarılan buğdayımıza tonuna 133,83 dolar fiyat verildiğinde niçin satış yapılmamıştır, istediğimiz fiyatların hesaplamalarının mesnedi nedir?

-Ortak Pazar, Arap ve bazı İslam ülkeleri buğday ihtiyaçlarını temin etmede niçin Türkiye'yi tercih etmemektedirler?

-İhraç edeceğimiz buğdayı Devlet mi yoksa özel sektör aracılığıyla mı yapılacaktır?

-Hükümet, 45 milyon dolarlık cezayı ödememek için Londra'da tahkime gitmiş midir?

-Trade Şirketi yapılan buğday anlaşması niçin İsviçre Frangı üzerinden yapılmış; sözleşme iptal olduğunda bu firma tarafından açılan dava hangi mahkemede görülmektedir?

-Beş ay içinde yeni mahsul dönemi geleceğinden ve bu senede iklim şartlarının olumlu geçmesi nedeniyle elde edilecek buğdayın nasıl ve hangi fenni şartlar altında muhafaza edebilecektir. Hükümetin şimdiden alması gereken tedbir ve çalışmaları var mıdır?

Bütün bu soruların gerçek cevaplarının Meclis denetimi yolu ile olabileceği kanaatiyle Meclis Araştırması açılmasını teklif etmekteyiz.⁵⁰²

D.P. Genel Başkan Yardımcısı Dr. Faruk Sükan, buğday ihracı konusunda verdiği demeçte "Hükümetin ihmal ve aczi yüzünden Türkiye milletlerarası piyasada hem 45 milyon dolarlık tazminata mahkûm edilmiş hem de geçen yıl idrak edilen bereketli mahsulden elde edilen 3 milyon tonluk buğday ihracat imkânımız ortadan kalkmıştır" demiştir. Bu nedenle

⁵⁰² MM, B:35, 20.01.1977, O:1, ss.177-182.

Türkiye dünya tahıl borsalarında taahhüdünü yerine getirmeyen ülke olarak kara listeye alınmıştır.⁵⁰³

Millet Meclisi Dördüncü Döneminde (1973-1977) verilen Meclis Araştırma Önergesi, Meclis İçtüzüğü 78'inci maddesi gereğince hükümsüz kalmıştır.⁵⁰⁴

2.4.19. 1977 MSB Bütçesi Üzerine D.P. Meclis Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması

Türkiye'nin çok çetrefilli iç meseleleri yanında, bağlı bulunduğu ortak savunma sistemleriyle ittifakları bakımından da sıkıntılı ve buhranlı bir devrede olduğuna dikkat çeken Faruk Sükan, dünyada ve bölgede Türkiye'nin güç olmasını istemeyenlerin az olmadıklarını ve süper güçlerin ülkemiz üzerine kumar oynadıklarını ifade etmektedir. Bugün yurt savunması ve Silahlı Kuvvetlerimiz, silah ve donanım ihtiyaçları bakımından ciddi problemlerle karşı karşıya bulunuyorsa, Dünya ölçeğinde meydana gelen beklenmedik gelişmelerin yanında yürütülmekte olan Hükümet politikasındaki büyük ihmal ve basiretsizliklerin önemli rolüne vurgu yapmaktadır. Bugün Türkiye adeta kaderine terk edilmiş ülke durumundadır; NATO'daki dost ve müttefiklerimiz, ülkemize karşı silah ambargosuna ekonomik ambargoyu da eklemişlerdir.

NATO, hakkındaki kanaatimiz; NATO'ya vücut verenler nedenler ortadan kalkmadığı için Türkiye'nin güvenliğinin teminatı olarak ittifakta kalmamız menfaatimizdir. NATO'nun güneydoğu kanadı tehditlere karşı güçlendirilmeli; Türk-Yunan ihtilafı ve Türkiye aleyhine fiili durumun NATO Konvansiyonunca öncelikle çözümlenmesi gerekmektedir. Ancak dâhil olduğumuz ortak savunma teşkilatlarına bağlılığımız hiçbir şekilde milli devlet ve hükümlerlik haklarımıza zedeleyici mahiyette olması tasavvur dahi edilemez. Son gelişen olaylar göstermiştir ki Türk Devletinin kaderini tamamıyla ittifaklar sistemine bağlamaması gerektiğini açıkça ispatlamıştır.

1972 yılından beri uygulan Re-Mo Kanununun güncellenerek takviye edilmesi memnuniyet vericidir. Geçen yılki Re-Mo program hedefleri gerçekleş midir? Amerikan Askeri Satış Teşkilatı (FMS) kanalıyla sağlanan krediyle alınan 40 uçaklık 2 Fantom Filosu maliyeti nedir ve hangi şartlarda alınmıştır? Batı Almanya ile Leopard Tank alımı konusundaki görüşmeler hangi aşamadır? Geçen yıllarda İtalya ve İsviçre ile yaptığımız sipariş anlaşmaları gerçekleşmiş midir?

Faruk Sükan, Demokratik Parti olarak, kendi öz varlıklarımızla yabancı memleketlerden alınacak bilgi, teknoloji ve sair imkânlarla realist bir ölçü içinde mümkün olan en kısa zamanda Türk Ordusunun öz malımız silahlarla donatılmış ve modern bir ordu haline

⁵⁰³ Cumhuriyet, 31 Ekim 1976, s.5.

⁵⁰⁴ MM, B:1, 13.06.1977, O:1, s.59.

getirilmesini için ciddi araştırma, etüt ve planlamalar yapılmasını, talep ettiklerini beyan etmektedir.

Demirel Hükümeti, basiretsiz tutum ve icraatı ile Türk Silahlı Kuvvetlerini siyasetin içine çekerek huzursuz ve tedirgin etmiştir. Lockheed uçak yolsuzluğu ile ilgili soruşturma giderek daha karmaşık bir duruma gelmiştir. Bilinen tek gerçek husus, Lockheed Şirketinden F-104 S uçaklarının alımı sırasında rüşvet dağıtılmış olmasıdır. Amerikan yetkililerinin bildirdikleri Türkiye’de dağıtılan 13 milyon lira var ama ülkemizde rüşvet alan hiç kimse tespit edilememektedir. Konu hakkında Ankara Savcılığı görevsizlik kararı vererek dava dosyasını Genelkurmay Askeri Savcılığına göndermiş; onlar da hadisede asker kişilerin bulunmadığı gerekçesiyle görevsizlik kararı vermişlerdir. Dava dosyasına olması gereken kayıp belgeler hakkında Adalet Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı arasındaki suçlamalar henüz açıklığa kavuşmamıştır.

Lockheed yolsuzluğunun konuşulduğu günlerde Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin Alpkaya, İtalyan uçak firmasından bir ilkokul için aldığı yardım nedeniyle Genelkurmayca hakkında soruşturma açılmış; bunun üzerine soruşturmanın selameti için görevinden istifa eden komutan, Askeri mahkeme kararıyla beraat etmiştir. Bu hadisenin, şaibe ve itham altında bulunan her devlet görevlisi için uyarıcı ve ibret verici bir ders mahiyetindedir.

Hava Kuvvetleri komutanlığına yapılacak atamada Hükümetin, Milli Savunma Bakanın ve Genel Kurmay Başkanının kanun ve teamül dışı tatbikatları Yüksek Askeri İdari Mahkemesi tarafından bozulmuş ve Hava Kuvvetleri Komutanlığına bir orgeneralin tayini yapılabilmektedir.

Faruk Sükan, Hükümetin icraatlarına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerle ilgili çeşitli spekülasyonların ve hoş olmayan tartışmaların yapılmasına fırsat ve imkân verildiğini, bu itibarla bundan sonra geçmiş hadiselerden ibret alarak Silahlı Kuvvetlerimizin içerisine politika sokulmamalıdır, diyerek savunma bütçesi konuşmasını tamamlamıştır.⁵⁰⁵

2.4.20. İçişleri Bakanlığı Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan’ın Konuşması

Faruk Sükan, İçişleri Bakanlığının devletin belkemiği mesabesinde, Devletin umumi asayiş ve emniyetini sağlamasında sorumlu en büyük temel müessesesidir, demektedir. İçinde bulunduğumuz devrede Devletin varlığı iç ve dış tehditleri altındadır. Milleti temsil eden Millet Meclisi üyeleri, Devletin güvenliği konusunda hassas olunması gereken konularda asgari müştereklerde birleşmek mecburiyetindedirler. Millet Meclisi’nde cereyan eden hadiseler, itibar ve haysiyet düşürücü münakaşalar yurda yayılarak huzursuzluk kaynağı olmaktadırlar. Hükümetin, irtibatsız, temel konularda anlaşmazlığı ve kavgaları, huzur ve emniyet konularında endişe verici mahiyet taşımaktadır. Türkiye’de genel asayiş bozukluğu yanında,

⁵⁰⁵ MM, B:50, 20.02.1977, O:1, ss.442-446.

siyasi asayiş bozukluğu mevcuttur. Bunu önleminin yolu Parlamento ve siyasi partilere düşmektedir.

Sayın Başbakan Süleyman Demirel, Türk Devletini yıkmaya yönelik olayların getirdiği noktada alınacak iki önlem kaldı: Sıkıyönetim ilanı ve üniversitelere el koymak, şeklinde açıklama yaparken daha üzerinden 24 saat geçmeden Hükümetin diğer ortağı MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan “Hayır, hadiseler bu kadar vahim değildir ne sıkıyönetim ne de üniversitelere el koymaya ihtiyaç yoktur” demektedir.

Türkiye’de mal, can, namus emniyeti kalmamıştır. Toplum içinde faşist- komünist kavgasıyla kutuplaşmalar artmakta ve devleti tahrip eden olaylar adeta ülkeyi iç harbe doğru sürüklemektedir. Sükan, kanun yapmanın şart olduğunu ama yeterli olmadığını; kanunlara ruh verecek şahsiyetleri Devletin önemli mevkilerine getirilmesi esas olmalıdır: Partizan duygularla liyakat ve kıdem meselesini esas almadan “Sendendir, Bendendir” duygusuyla, hesabıyla yapılan tayinlerle gelen yöneticilerle Devletin nizamını koruma ve anarşiyi önleme imkânı yoktur.

Sükan, Polis Dernekleri (POL-DER) toplantısına katıldığını ve gördüklerinden utanç duyduğunu ifade etmektedir; polis “Sen Faşistsin, Sen Komünistsin” diyerek siyasi ideolojik kavgalara angaje olmuşlardır. Derhal zabıta güçlerinin siyasi ve ideolojik kavgaların dışına çıkartılması gereklidir.

Türkiye’de ihtilalci gruplar, Devleti yıkmaya matuf unsurlar 53 yıllık Cumhuriyet döneminin bilhassa son 2 yılında en yaygın ve saldırgan halini almıştır. Aziz vatanımız, beynelmilel komünizmin her şeklinin tecrübe ve deneme tahtası haline gelmiştir. Sayın Demirel çıkıp “Sen Komünistleri himaye ediyorsun Ecevit” demeyecek, Ecevit’te “Sen, Faşistleri himaye ediyorsun, faşistsin” derse, bu ülke terör ve anarşiden kurtulamaz.

Sağdan soldan Devleti yıkmaya yönelik hareketleri elbirliği ile önlememiz gerekir. Devleti sokakta hâkim kılmak isteyen; memleketin çocuklarını birbirine düşüren hareketleri tasvip etmek imkânı yoktur. Devlet nizamını, devletin bizatihi kendisi zabıta kuvvetleriyle korur, devleti korumak memleketin çocuklarının işi olamaz. Sükan, tarafsız devlet, tarafsız hukuk devleti olmaz; daha önce söylediğim gibi bu Hükümetle de bu iş yapılmaz, demektedir.⁵⁰⁶

2.4.21. 1977 Yılı SSYB Bütçesi Üzerine D.P. Grubu Adına Faruk Sükan’ın Konuşması

Faruk Sükan, 20 dakikalık bütçe konuşma süresinin kısalığından şikâyet ederek bu konuşmada daha çok genel prensipler ve faaliyeti aksatan hususlar üzerinde duracağını beyan ederek konuşmasına başlamıştır. Sağlık ve Sosyal Bakanlığının bu itibarla günlük tesirlerle

⁵⁰⁶ MM, B:50, 20.02.1977, O:2, ss.476-479.

değişmeyen uzun vadeli plan ve programlara tespit edilmiş milli sağlık politikası mevcuttur. 3 devrelik plan devresi bitmiş, 4'üncü 5 Yıllık Plan devresine girdiğimiz 1977 yılında, bugüne kadar tespit edilen hedeflere ulaşamamıştır. Misal 3'üncü 5 Yıllık Kalkınma Planına göre yataklı tedavi kurumları; Millî Savunma Bakanlığı ve Üniversitelerin eğitim gayeli hastaneleri dışında olan hastaneler Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına devredilerek tek elden yönetimi sağlanacaktı. Bu mümkün olmamıştır; dağılma ve dağınıklık aynen devam etmektedir.

Türkiye'de Sağlık Bakanlığı hastaneleri de tesis ve müesseseler de rasyonel bir şekilde hizmet vermektedir. Sağlık Bakanlığının asli vazifesi koruyucu tababettir. Tedavi edici tababet onun tamamlayıcı ayrılmaz kısmıdır. Ama tatbikatta daha çok tedavi edici hizmetlere yönelmiş, koruyucu hekimlik; insanlarımızın beden ve ruh sağlığı bakımından sağlığını bozmayacak tedbirleri alma konusunda üzerine düşen fonksiyonu layıkıyla yerine getirilmemiştir.

Türk hekimlerinin gerek kamuda gerek özel sektörde ve pratik hayatta tam verimli çalışmamasının nedenini de Sağlık Bakanlığı idaresinde aramak gereklidir. Yurtdışına giden ve geri dönmeyen hekimlerin göçünün mahiyetinin sebepleri üzerinde ciddi araştırma yapılmalıdır. Sağlık kurumlarında hekimlerin, hastanelerin, Sosyalizasyon uygulamasının randımanlı çalışmamasının altındaki nedenler tespit edilip çözüm yolları bulunmalıdır.

Ankara, İzmir, İstanbul ve nüfusu 100 bini geçen yerlerde hastaneler %100 randımanlı çalışırken ki onlarda tıbbi donanım ve yeni tıbbi uygulamalar istenilen seviyenin altındadır. Taşra da yapılan 25-30 yataklı hastaneye yatak sayısına göre tahsisat ayrılmakta ama hizmet alan yataklı hasta sayısı 5'i geçmemektedir. Kimi küçük taşra hastanelerine en modern cihazlar konularak kullanılmadan çürümeye terk edilirken 300 yataklı büyük bir hastanede olması elzem olan tıbbi cihaz ve donanımının noksan olması vahametiyle karşı karşıya kalmaktayız.

Sağlık Bakanlığı, ilk önce kendi içinde ve sonra diğer kamu kurumlarına ait hastanelerde bir bütün sağlık sistemi olarak tesislerin, cihazların ve insan kaynaklarının standartlarını belirlemek zorundadır.

Sağlık kurumlarına alınan alet ve cihazların ülkemizde genel bir standartları yoktur. Öyle ki elektrokardiyogram cihazı dünyada misal 15 farklı model ve hangi ülkeler imal ediyorsa, Türkiye'de bütün modelleri bulmak mümkün olmakta, daha sonra yedek parça temininde çıkan güçlükler nedeniyle çoğu cihaz kullanılmadan depolara kaldırılmaktadır.

Dünyada sanayileşme ve şehirleşmeye bağlı olarak kanser ile kalp ve damar hastalıklarında görülme sıklığı çoğalmıştır. Büyük şehirlerde ölümlerin %50'sinin nedeni kalp yetmezliğidir. Bu vakaları azaltmak için içinde deneyimli personel ve oksijen cihazları olan ambulansların hizmetine ihtiyaç vardır. Kalp krizi geçiren hastayı, hastaneye yetişinceye kadar ambulansla yapılan ilk tıbbi müdahalelerle hayatta tutmaya çalışılmalıdır.

Bugünkü tatbikattaki sistemle hekimi Sağlık Bakanlığında tutmak çok güçtür. Misal tıp fakültelerinde görevli, muayenehanesi olmayan bir hekim 20-23 bin lira aylık alırken Sağlık Bakanlığında bir hekim 4700 lira para almaktadır. Bu vaziyette şarkta, sosyalizasyon mıntikasında hekim çalıştırmak mümkün olmayacaktır. Bugün Amerika'da New York ve New Jersey eyaletlerinde 400 tane Türk, Amerika'da 1000 tane Türk'ün %99'u en az 50 bin dolar ücret almaktadır.

Bugün sıtma, Suriye'den, Irak'tan epidemi halinde 10-15 şarki vilayetimizi tehdit eder durumda olup sınırlarımızda ciddi tedbirler alınması gerekmektedir. Trahomu ve veremi eradike etmek için de tedbirler alınması zorunludur. El-tor vibriyonunun yaptığı kolera, daha portör vaziyetinde 7-8 sene Türkiye için tehlikelidir.

Çevre Sağlığı meselesi, şu planda nazari kalmayan, gerçekleştirilebilecek bütün tedbirleri almadığımız müddetçe bilesiniz ki, bu Ankara hastaneleri dizanteri, lepra gibi buna benzer bulaşıcı hastalıklarla dolu olacaktır. Bunun tedbirlerini ciddiyetle almak gerekmektedir.

Büyük şehirlerde sanayileşme ve şehirleşmeye bağlı düzensiz yerleşimlerini sonucu oluşan gecekondü bölgelerinde sanitasyon şartlarının düşüklüğü nedeniyle aşılama hizmetleri organizasyonu geliştirilmeli; Refik Saydam Enstitüsünde ihtiyaç duyulan aşı ve serumları ile koruyucu maddeleri imal edilmelidir.

Faruk Sükan, 1977 yılı Bütçesini maddi mesele olmaktan ziyade bir organizasyon ve yöntem meselesi olarak, bir devlet yönetimi meselesi olarak ele alıp, Türk hekimi hakikaten, vatanperver Türk hekimini ve sağlık personelini memlekete daha mükemmel hizmet etme imkânlarını Devlet hazırlamalıdır, diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁵⁰⁷

2.4.22. Son Anarşi Olayları Hakkında D.P. Grubu Adına Faruk Sükan'ın Konuşması

İçişleri Bakanı Oğuzhan Asiltürk'ün son anarşi hadiseleri ve Türkiye'nin emniyet ve huzurunun sağlanmasına ilişkin gündem dışı açıklaması üzerine aynı konuda parti grupları adına konuşmalar yapılmıştır.

Sükan, Sayın İçişleri Bakanın konu hakkında beyan ve değerlendirmeleri düşündürücü mahiyette olup bu beyanlar aynı zamanda Hükümeti de ilzam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanı "Erken seçim olduğu takdirde, şu iki ay içerisinde Devlet imkânları, memleketin huzur, asayiş ve güvenliğini sağlayabilecek şekilde seferber edilemez. Hadiseler bu tarzda cereyan ettiği takdirde, bu ortam içerisinde, bu şartlar altında seçim yapılamaz. Devlet güvenliği huzurlu bir seçime imkân vermemektedir" demektedir.

Faruk Sükan, bugün Türkiye'de bir iç harp manzarası vardır; sokaklarda, meydanlarda kardeş kavgası cereyan etmektedir. Türk devletinin ülke ve millet bütünlüğüne karşı,

⁵⁰⁷ MM, B:53, 23.02.1977, O:2, ss.36-40.

demokratik rejime ve Cumhuriyete karşı yönelik saldırılar pervasız ve aleni şekilde yapılmakta; ihtilalci gruplar anarşi, tedhiş ve cinayet şebekeleri bugün kol kola gezdiklerini yalın şekilde ifade etmektedir. Bu hal nedeniyledir ki Sayın Başbakan, anarşi Hükümetin üstüne çıktı: Kalan iki tedbir var onlar da sıkıyönetim ilanı ve üniversitelere el koyma demiştir.

Türkiye’de anarşi ve huzursuzluk hakikaten vardır ama Hükümette de huzursuzluk vardır. Hükümet kendi içinde kavgalıdır, Hükümet kendi kendine güvenmemektedir. Mesele erken seçim, geç seçim meselesi değildir. Devletin bekası ve huzur meselesidir; sandığın huzuru meselesidir, devletin güvenliği meselesidir. Yine Başbakan bir konuşmasında İzmir’de, “Bu memlekette komünizm 3 senede 50 senelik mesafe kat etmiştir” diyerek vahameti gözler önüne sermektedir. Yine Başbakan Türkiye Radyo ve Televizyonundan Türkiye’de fiilen kurulmuş; eylemcilik yapan Marksist, Leninist, Maoist beş tane komünist partisi vardır, demektedir.

Bugün Hükümet yok, işi gücü bırakmış kendi iç kavgasıyla seçim kazanmak peşindedir. Bu vaziyetteki Hükümete içeride ve dışarıda güven olur mu? Hükümet ortakları birbirleriyle mektuplarla, muhtıralarla konuşmaktadırlar. Boykot, direniş gibi anarşi yolları bizatihi Hükümet içine girmiştir. Hükümetin bu vahim tablo karşısında çekip giderse; memleketin yüksek menfaatleri için en hayırlı yolu seçerse mesele kalmaz. Aksi halde, Hükümeti gönderme mesuliyetinin gereğini Yüce Meclisin yapacağına inanmaktayız.⁵⁰⁸

“D.P.: Bugünkü Hükümetle Seçim Güvenliğinin Sağlanması Düşünülemez” başlıklı haberde D.P. Genel Başkan Yardımcısı Dr. Faruk Sükan, bugünkü Hükümetle seçime gidildiği taktirde aziz vatanın bir harp meydanı haline geleceği endişesi taşıdıklarını açıklamıştır. Cumhurbaşkanı ve TBMM’ne bugün her zamankinden daha ağır görev ve sorumluluk düştüğünü bildirmiştir.⁵⁰⁹

Bakanın konuşmasından dolayı içtüzük gereği gruplara söz hakkı doğmuş, D.P. Grubu adına konuşan Faruk Sükan, hükümetin kendi içinde güvenin kaybetmiş olduğunu belirtmiş, “Türkiye’de bugün iç harp manzarası vardır. Cinayet şebekeleri sokakta kol gezmektedir, demiştir.⁵¹⁰

⁵⁰⁸ MM, B:73, 31.03.1977, O:1, ss.251-253.

⁵⁰⁹ Cumhuriyet, 30 Mart 1977, s.1.

⁵¹⁰ Tercüman, 1 Nisan, 1977, s.10.

2.5. 1977 TBMM SEÇİMLERİ VE 16. DÖNEM YASAMA FAALİYETLERİ

TABLO 6: 5 Haziran 1977 TBMM Seçim Sonuçları⁵¹¹

Partiler	Alınan Oy	Oy Yüzdesi (%)	Milletvekili Sayısı	Seçim Sistemi
CHP	6.136.171	41,38	213	Barajsız d'Hont Sistemi
AP	5.468.202	36,88	189	
MSP	1.269.918	8,56	24	
MHP	951.544	6,42	16	
BAĞIMSIZ	370.035	2,5	4	
CGP	277.713	1,87	3	
DP	274.484	1,85	1	
TBP	58.540	0,39	0	
TİP	20.565	0,14	0	

TBMM 15.Yasama Döneminde kurulan Hükümetler⁵¹²:

2.Bülent ECEVİT Hükümeti; 21/06/1977 - 21.07.1977; CHP Azınlık Hükümeti

5.Süleyman DEMİREL Hükümeti; 21/07/1977 - 05/01/1978; AP-MSP-MHP

3.Bülent ECEVİT Hükümeti; 05/01/1978-12.11.1979; CHP-D.P.-CGP-BAĞIMSIZ

6.Süleyman DEMİREL Hükümeti; 12/11/1979 - 12/09/1980; AP Azınlık Hükümeti

Seçimlerin ardından en çok Milletvekili çıkaran CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e Cumhurbaşkanın hükümet görevi vermiştir. Koalisyon görüşmelerinden sonuç alamayan ve azınlık hükümet kabinesi Meclisten güvenoyu alamayan Ecevit, Cumhurbaşkanına hükümet kurma görevini iade etmiştir. Demirel, hükümet kuracak Milletvekili desteği olmadan Ecevit'e görev verildiği için bu kısa devreye Cumhurbaşkanlığı Hükümeti diye tenkit etmiştir. Süleyman Demirel Başbakanlığında sağ partilerin bir araya gelerek kurdukları Milliyetçi Cephe Hükümeti, Türk demokrasi tarihinde gensoru ile düşen iktidardan düşürülen ilk kabine olmuştur.⁵¹³

2. Milli Cephe hükümetinin düşürülmesinin ardından Ocak ayında Bülent Ecevit Hükümeti oluşturulmuş, bu hükümet ancak 18 ay iktidarda kalabilmiş, 14 Ekim 1979'da ara seçimler neticesinde oy oranını %29'a kadar düşüren CHP'nin Genel Başkanı Bülent Ecevit hükümetten istifa etmek zorunda kalmıştır.⁵¹⁴

⁵¹¹ Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011 TÜİK; <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 09/11/2021)

⁵¹² https://www5.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukumetler.html (Erişim Tarihi:11/11/2021)

⁵¹³ Özdemir, a.g.m., s. 273.

⁵¹⁴ Aytekin Gezici, Bir Karaoğlan Masalı, Akis Yayınları, İstanbul, 2006, s.67.

5 Haziran 1977’de yapılan genel seçimlerde Demokratik Partinin aldığı oy oranı %1,8’e düşerken yalnız Konya seçim çevresinden Faruk Sükan Milletvekili seçilmiştir.⁵¹⁵ Kısa bir süre sonra Ferruh Bozbeyli’nin yerine D.P.’nin Genel Başkanı olan Faruk Sükan, AP’den yapılan transferlerle yeterli çoğunluğu sağlayabilen Bülent Ecevit’in kurduğu CHP hükümetinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı (05/01/1978-20/09/1979) olarak yer almıştır. Faruk Sükan’ın Genel Başkanlığındaki D.P., 4 Mayıs 1980’de yapılan 4. Büyük Kongre’de kendi tüzel kişiliğini feshedip tüm mal varlığını da Kızılay kurumuna devretmiştir.

Görevden ayrılan Ecevit kabinesi yerine Süleyman Demirel Başbakanlığında oluşturulan yeni kabineye diğer sağ partiler girmeden destek vermişlerdir. “Örtülü- 3. Milliyetçi Cephe Hükümeti”, 12 Eylül 1980 askeri darbesi neticesinde son bulmuştur.⁵¹⁶ 12 Eylül harekâtı tasvip edilmedi ama Türkiye’nin zaafları dolayısıyla kaçınılmaz bir olay olduğunu da kabul etmek zorundayız.⁵¹⁷

CHP ve AP liderleri arasındaki uzlaşma çabaları sonuçsuz kalmakta: Demirel Hükümeti, 1980 sonbaharında MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, eski başbakanlardan Nihat Erim ve DİSK başkanı Kemal Türkler gibi tanınan isimlerin de kurban gittiği siyasal şiddeti durdurmakta zorlanıyordu. 1979’da enflasyon %70’lere dayanmış, fiyat kontrolleri arttıkça sonuç giderek artan yaygınlaşan bir karaborsa olmuştu.⁵¹⁸

2.5.1. Bülent Ecevit’in Hükümet Programı Üzerine Faruk Sükan’ın Konuşması

Faruk Sükan, Meclis çatısı altında, iktidarda ve muhalefette açık alımla hak ve fazilet mücadelesi vermiş şerefli teşekkülün mensubuyum diyerek sözlerine başlarken erken seçimi isteyen bir zamanlar kurucusu olmakla şeref duyduğum, sonradan çeşitli oyunlarla millet iradesini sahte yollarla, gayri ahlaki yollarla anlaşılmaz hale sokan bir teşekkülün başında olan insan idi, Adalet Partisi idi. 5 Haziran’da seçim yapıldı. Seçim sandığından hiç kimse umduğunu bulamadı: Sandıktan umut yerine umutsuzluk, buhran çıktı.

Şimdi kurulan Hükümetle alakalı olarak Anayasa ile Hükümet icra edilemez; Hükümet kurma vazifesini almamaları lazım, demektedirler. Bu itibarla, yasalara ve usullere uygun bu formülü beğenmeyenlerin müspet formül getirmesi, Hükümet şeklini, alternatifini koyması lazımdır, diyen Faruk Sükan, şahsi kanaatine göre, güvenoyu vermeyeceklerini çünkü vicdanlarına ambargo konulduğunu beyan etmektedir.

Gayriahlaki yollara tevessül edilmemesi için senelerce mücadele ettik, utanç verici yolların kullanılmaması lazım: Ama bu sözü söyleyen, utanç verici yolun mucididir, bu

⁵¹⁵ İhsan Dağı ve Fatih Uğur, a.g.e., s.374.

⁵¹⁶ Özdemir, a.g.m., s. 279.

⁵¹⁷ İlber Ortaylı, a.g.e., s.137.

⁵¹⁸ Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, a.g.e., s. 269.

kelimeleri Türk Kamuoyuna, millete ve dünyaya söylerken cidden utanmamak mümkün değildir.

Faruk Sükan konuşmasında, mademki parlamenter rejimle idare ediliyoruz: Demirel, uzlaşma istemiyor olsa bile, seçim zamanı gerginlikleri geride bırakılarak bütün parti liderleri art düşüncesiz, ön yargısız uzlaşmak mecburiyetindedir. Seçime gidilirken Türk devleti yeni ve korkunç maceralara sürükleniyor. 12 Mart şartlarının oluşmaması milletin hakemliğine gidilmesi yegâne çözüm yolu denilmiştir.

Seçim meydanlarında liderlerin birbirlerine söylemedikleri kalmadı. Sayın Demirel, Erbakan için “Bu zat ne idüğü belirsiz adamdır”, “Ne milliyetçisi”, “Ömründe milliyetçilik lafını anmamış safsatacıdır” dedi. Sayın Erbakan da Demirel için “Bu masondur, bu renksizdir; bu, dışarıdan emir alan adamdır”, “Bu, Coca Cola imalatçısıdır”, “Montajcıdır”, “Amerikan uşağıdır” demiştir.

Türkiye bugün çok ağır kötü şartlar ve büyük çalkantılar içinde bulunuyor. Bu çalkantılara ekonomik çöküntü ve hayat pahalılığı da eklenmiştir. Halkımızın büyük bir bölümü ümitsizliğin, sosyal, psikolojik ve bedensel gerilimi içindedir; dolayısıyla kızgın, öfkeli, hırslı ve heyecanlıdır. Gençlerimizin geçmişle bağları kopmuş ve kafalarındaki kültürel bütünlük parçalanmıştır. Sağ ile sol, işçi ile işveren, gençle yaşlı ve halkla münevver birbirleriyle kavga halindedirler.

Ülkemizde bugün yaşanan buhranların ve çalkantıların ardında Ortadoğu bölgesinde 40 milyonluk Türkiye istememelerinin çok büyük rolü bulunmaktadır. 1971-1977 yıllarında Parlamentomuzu temsilen katıldığım BM toplantılarında Türk Hariciyesinin acziyetine bizzat şahit olmak durumunda kaldım. BM toplantısında Kıbrıs hakkında konuşan Bakan Bitsios, Türk Hükümet ortaklarının ada hakkından birbirinden ayrı beyanatlarını ortaya koyup hangisini muhatap alacağız diye Dünyanın gözü önüne sermiştir.

Faruk Sükan, 5 Haziran seçimlerinden çıkan millet iradesine uyararak, aynı zamanda haklı, haksız Halk Partisi ve Ecevit denenmelidir, şans verilmelidir taleplerine riayet ederek yasa teamüllere uygun olarak kurulan Hükümete “Evet” demekteyiz. Göreceksiniz ki, tenkit haklarımız her şekliyle mahfuzdur. Allahtan başka hiç kimse bizi inançlarımızdan vazgeçiremeyecektir.

Faruk Sükan, yakın tarihten ibret alınmasını, bu devletin çocuklarına sirayet edecek ıstırapları ve birçok çöküntüleri devam edecek olan 27 Mayısları, 12 Martları gördüğünü: Bu noktaya Devletimizi bir daha getirtmemiz lazım olduğunu bunun için siyasi düşünceleri bir

kenara koyarak her vatansever insanın vatani ve Devleti düşünmesi gerektiğini ifade ederek sözlerini tamamlamıştır.⁵¹⁹

D.P.'li Faruk Sükan, Ecevit Hükümetinin denemesinin gerektiğini söylemiştir. Konuşması CHP'lilerce sık sık alkışlarla kesilen Sükan, AP-CHP diyalogunun gerekliliğine dikkat çekmiş ve Ecevit Hükümeti'nin desteklenmesi gerektiğini söylemiştir.⁵²⁰

“Hükümet Güven alamadı” haberinde Ecevit Hükümetine 217 Kabul, 229 ret, 2 çekimser oy çıkarken D.P.'li Faruk Sükan ile Bağımsız Nurettin Yıldız ve Abdülkerim Zilan, oylamada kabul oyu vermişlerdir.⁵²¹

2.5.2. Süleyman Demirel Koalisyon Hükümeti Programı Üzerine Faruk Sükan'ın Konuşması

Türkiye'nin büyük buhranlardan geçtiği bir dönemde, bugünkü Hükümet Programı görüşmelerinde Türk milletini yegâne ümidi olan Parlamentoda cereyan eden hadiseler elem vericidir. İktidar kanadının büyük partisi ile ana muhalefet partisi meclisi kavga meydanı haline getirmiş bulunuyorlar. Eğer memlekette huzur isteniyorsa bunun temin edileceği ilk yer meclis olmalıdır. Mecliste kavga, inatlaşma sürerse 214 Milletvekili, 78 Senatörü olan ana muhalefet partisi, iktidarın kanun çıkartmasına mâni olur. Bu itibarla herkes aklını başına almalıdır.

Bugün Türkiye'nin en mühim meselesi iç ve dış güvenlik meselesidir. Sorunların çözümü için güçlü hükümete ihtiyaç vardır. Bu hükümet üyelerinin geçmiş tatbikatı ortada; siyasi kanaatleri, ahlak anlayışları, hukuk anlayışları birbirinden farklıdır. Daha dün seçim meydanlarında birbirleri aleyhine söz ve davranışları bilinen partilerin kurdukları Hükümete kimse inandırıcı bulmaz. Geçmiş hükümet tatbikatlarında da başarılı olamamışlardır.

Sükan, idarenin yıprandığını, idarede rüşvet, irtikâp ve partizanlığın hâkim olduğunu: Türkiye'de 30'dan fazla valinin o makamlara liyakat, tecrübe, şahsiyet ve çalışkanlıklarıyla gelmediklerini beyan etmiştir. Devletin temsilcisi olan vali, Cumhurbaşkanının temsilcisi tuğgeneralin kapısını açıp sol gerisinden giderse, o, vali değil, o uşaktır.

Bütün zabıta teşkilatının morali çöküktür; bugün bu aciz idareciler yüzünden zavallı Türk polisi sahipsiz ve perişandır; ihtiyaçlara cevap verecek durumda değillerdir. Sükan, geçen yıl katıldığı Pol-Der toplantısında polis içine sağ-sol siyasi kavgasının ötesinde mezhepçilik ve tarikatçılığında girdiğini dile getirmiştir. Dünyanın hiçbir demokratik ülkesinde Türkiye'de olduğu kadar asayiş bozulmuş, böylesine zayıf güvenlik teşkilatı görülmemiştir. Vekili, valisi polise sahip çıkmazsa, jandarmaya sahip çıkmazsa, haliyle asayiş ve güvenlik hizmetleri aksaması mukadderdir.

⁵¹⁹ MM, B:11, 01.07.1977, O:1, ss.59-63.

⁵²⁰ Tercüman, 2 Temmuz 1977, s.10.

⁵²¹ Cumhuriyet, 4 Temmuz 1977, s.1.

Türkiye'nin milli felaketi komünizmdir, yurdumuz enternasyonal komünizmin her şeklinin tatbikat merkezidir. 2,5 yıl iktidarda olan Hükümet zamanında kaç komünist mahkûm olmuştur. Birinci Milli Cephe Hükümeti zamanında olduğu kadar komünizm tahribat yapmamıştır.

Ortadoğu'da güçlü bir Türkiye istemeyen Amerika ve Rusya, Türkiye'yi abluka altına almışlardır. Ülkemize yönelik ekonomik ambargoya silah ambargosunu da eklemişlerdir. Başkan kaynaktan temin edeceğiz denilse de bu pek mümkün değil çünkü Türk silahlı Kuvvetlerinin silahlarının %90'ından fazlası Amerikan menşelidir. Avrupa, Amerika'dan vize almadan bize silah vermez; kaldı ki elimizde dövizimizde yoktur. Bu nedenle Kıbrıs ve ambargo meselesi, gerekirse haysiyetlice taviz vermek pahasına bir an evvel çözüme kavuşturulmalıdır. Aksi halde Türkiye, Rusya ve Demirperde ülkelerinin ipoteğine girecektir.

Türkiye'de siyaset girmeyen her yere siyaset girdi: Orduya, okula, camiye... Eskiden siyasi tarafgirlik nedeniyle kahveler ayrılırken şimdi camilerin imamları da ayrılmaktadır. Ordu da siyaset konuşulmaktadır.

Sükan'ın, Ermenek MSP İlçe Başkanı kasasından çıktığı iddia ettiği üzerlerinde "Tek önder Peygamber", "M.S.P." yazılı 500 ve 100 liralık kâğıt paraların fotokopilerini göstererek ilçe başkanının el yazısıyla seçim arifesinde yazılmıştır sözleri üzerine Sükan'la MSP'li Oğuzhan Asiltürk, Necmettin Erbakan, Temel Karamollaoğlu ve Hüseyin Erdal arasında sözlü münakaşa yaşanmıştır; Sükan, duyduklarını Meclise naklettiğini ifade etmiştir. Din siyasete alet edilmemelidir. Devletin milli istihbarat teşkilatının, kanunlar dairesinde siyasi partilerin propaganda faaliyetlerini takibi neticesinde; o vakit müfteriler de hakikaten suç işleyenler de meydana çıkar.

Faruk Sükan, 1 Mayıs'ta Taksim'de olduğunu; 3,5 saat olayları takip ettiğini ve Mao'nun, Marks'ın, Lenin'in, Stalin'in resimlerinin panoya asıldığı zaman olanlara şahit olduğu ifade ederek Devletin zabıta güçlerinin bu resimleri asanları yakalayıp Hükümetin yetkili makamlarına ve mahkemelere tevdi etmişler midir, diye sormaktadır. Bunlar yapılmadan işin lafını yapmak, edebiyatını yapmak, şu veya bu şekilde konuşmak, zannediyorum ki, bizim kendi aramızda anlaşmaları önler ve Mecliste böyle kavgaların çıkmasına da sebep olur.⁵²²

2.5.3. Meclis Başkanı ve Başkanlık Divanı Seçimi Hakkında Faruk Sükan'ın Konuşması

5 Haziran'da yapılan erken seçimler ardından dört ay geçmesine rağmen TBMM Başkanı ve Başkanlık Divanını seçilemediğinden Parlamento çalışmamaktadır. Faruk Sükan, meseleyi bir parti kavgası, siyasi rekabet haline getirmenin çok tehlikeli olduğunu TBMM'ni

⁵²² MM, B:24, 30.07.1977, O:3, ss.187-192.

çalıştırmanın tüm milletvekillerinin vicdani, ahlaki ve hukuki bir görevi olduğunu beyan ederek Meclisin açık, tatilde değil ama fiilen görev yapmadığını söylemiştir.

Çalışmayan bir parlamentonun olduğu rejime parlamenter rejim denilemez, demokrasiden söz edilemez. Böylece rejim düşmanlarına fırsat verilir. Seçimlerin icrası ile ilgili kanunlar yanında 1961 yılından beri uygulanan MM Başkanı seçimlerinde teamül halini almış tatbikatlar vardır. Sükan, Başkan seçimi hakkında 229 Milletvekili olan Koalisyon ortakları buyursunlar seçsinler, yok olmuyorsa Sayın Feyzioğlu'nun ifade ve teklif ettiği siyasi parti temsilcileri bir araya gelip anlaşmalarını önermektedir.

4 aydır çalışmayan Mecliste, milletvekilleri maaşlarını almakta; Mecliste sadece iki defa güvenoyu nedeniyle çoğunluk sağlanmıştır. Bunun günahı, vebali ağırdır. Burada en büyük sorumluluk CHP ve AP'ndedir. Onlara meclisteki diğer partilerde yardımcı olsun, kısır çekişmeleri bir yana bırakarak MM Başkanı seçimi kısa sürede çözümlenmelidir, demiştir.⁵²³

2.5.4. Faruk Sükan'ın Ortadoğu'daki Gelişmeler Hakkında Gündem dışı Konuşması

Ortadoğu'da son bir ay içerisinde Mısır lideri Enver Sedat'ın İsrail'i ziyaretiyle olağanüstü sıcak gelişmeler yaşanmaktadır. Türkiye'de yaşanan kısır çekişmeler ve siyasi kavgalar nedeniyle Parlamentonun çalışmadığından bu gelişmelerden Millet Meclisi ile Türk kamuoyu habersiz kalmışlardır.

Arapların can düşmanı İsrail'e Mısır liderinin yaptığı ziyaret Arap dünyasında deprem etkisi yaratmış; Mısır'a öfke seli doğurmuştur. Zürih'te bulunan Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in Ankara'ya uğramadan, Hükümetle istişare yapmadan uçakla Kahire'ye geçmesi; Arap ülkelerinde ülkemize karşı tepkilerin doğmasına neden olmuş: Koalisyon Hükümeti ortağı MSP'de, Bakanın Mısır ziyaretini tenkit ederek bu ziyaretin İsrail'e ve Siyonizm lehine olduğunu beyan etmişlerdir.

Mısır'la Irak, Suriye ve Libya adeta savaş halindedir; böyle bir zamanda Dışişleri Bakanı Kahire'de, Sayın Erbakan Bağdat'ta, Sayın Türkeş Libya Trablus'ta ziyarettedirler Sükan, bu ziyaretlerin Hükümet ile ilgili mi, diye sormaktadır. Türkeş'in Libya'ya Cumhurbaşkanının mesajını götürdüğü radyodan öğreniyorum, Hükümetle ilgili bir açıklama yok. Libya Sefiri, dünkü beyanında Türkiye'nin çok yönlü değil, çok yüzlü bir politika takip ettiğini ve devleti tahrip eden bu insanlarla bu memleketin idare edildiğini Irak, Suriye ve Libya radyolarında söylenmektedir. Türk Devletinin dış politikasının bu kadar acemice, bu kadar pervasızca, bu kadar tutarsızca idare edilmesinden üzüntü duymamak mümkün değildir. Bu olumsuz gelişmeler hakkında Ana muhalefet Partisinin suskunluğu da üzüntü vericidir.

⁵²³ MM, B:50, 04.10.1977, O:1, ss.295-296.

Enver Sedat'ın Kudüs ziyareti ile ilgili Rusya, ABD ve bütün devletler görüş bildirirken Ortadoğu'nun en büyük ülkesi Türkiye'den ses çıkmadı. Türkiye BM Daimî temsilcisi İlder Türkmen Beyefendi New York'ta, bu ziyareti Türk Hükümeti'nin tasvip ettiğini ilan etti. Ne gariptir ki Hükümet konuşmaz; ama orada büyükelçi Hükümet adına konuşur.⁵²⁴

2.5.5. Faruk Sükan ve 9 Arkadaşının Hizmet Binaları Alımına dair Araştırma Önergesi

İçişleri Bakanlığınca hizmet binalarının satın alınmasında yolsuzluk yapıldığı iddialarını tespit etmek gayesiyle Anayasanın 88'inci, Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 102 ve 103'üncü maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasına dair önerge verilmiştir. (10/11).⁵²⁵

İçişleri Bakanlığına bağlı Sivil Savunma idaresine alınan hizmet binasının alımında açık yolsuzluk, kanunsuzluk ve hatta rüşvetin olduğu kanaat ve düşüncesinde olduklarını; resmi ölçü ve değerlemelere göre bedeli 15,5 milyon lira olan ve yine devlet kuruluşu olan Bağ-Kur'un 28 milyon liraya satın almadığı bir binaya, Sivil Savunma İdaresi'nin 47,5 milyon liraya satın alması söz konusudur. Olay devletin ve hazinenin zarara sokulması olduğu için Meclis Araştırması ve incelenmesini gerektirmektedir. İçişleri Bakanı, Bakanlıkça başlatılan modernizasyon ve reorganizasyon çalışmalarının hizmet binalarının yetersizliği sebebiyle verimli yürütülemediğinden dem vurup 25 milyon liraya ihale edilmiş ve 1978'te tamamlanacak Bakanlık tevsi inşaatının bitmesi için gayret göstermesi gerekirken “mesken olarak yapılmış, henüz tamamlanmamış ve resmi hizmete elverişli olmayan” bir binanın yangından mal kaçırmıcasına, kanun ve usuller dışında satın alınmanın iç yüzünün Meclisimizden seçilecek bir komisyon eliyle araştırma yapılmasını zaruri görmekteyiz, şeklinde araştırma talebinin gerekçesi ifade edilmiştir.⁵²⁶

3 Ocak 1978 tarihinde Meclis Başkanınca gündeme alınan Meclis Araştırma önergesi üzerine ilk söz alan İçişleri Bakanı Korkut Özal, önergedeki iddiaların doğru olmadığını ama Meclis Araştırma önergesinin kabul edilerek gerçeklerin ortaya çıkması yönünde konuşmuştur. Bakanın ardından söz alan CHP, AP, MSP ve MHP Parti Grupları sözcüleri önerge üzerine görüşlerini açıklamışlardır. Görüşme sonucunda Meclis Başkanınca yapılan oylamada Meclis Araştırma Önergesi; Komisyonun çalışma süresi 3 ay olması ve Ankara dışında da görev yapması hususu dâhil olmak üzere kabul edilmiştir.⁵²⁷

İçişleri Bakanlığı hizmet binalarının satın alınmasında yolsuzluk yaptığı iddialarını tespit etmek gayesi ile kurulmuş Komisyonun 06.12.1978'te çalışma süresi sona ereceğinden

⁵²⁴ MM, B:71, 30.11.1977, O:1, ss.420-422.

⁵²⁵ MM, B:73, 06.12.1977, O:1, s.444.

⁵²⁶ MM, B:79, 20.12.1977, O:1, ss.498-499.

⁵²⁷ MM, B:86, 03.01.1978, O:1, ss.131-138.

3 ay süre verilmesi hususunda Araştırma Komisyonun Başkanı Amasya Milletvekili Etem Naci Altunay'ın talebini Meclis Başkanı, oylamaya sunmuş ve talep kabul edilmiştir.⁵²⁸

27.03.1979'da süresi tamamlanacak Komisyonun görev süresi Komisyon Başkanlığının tezkeresi üzerine karar tarihinden itibaren 3 ay uzatılması Mecliste kabul edilmiştir.⁵²⁹

Araştırma Komisyonu Başkanlığının tezkeresi üzerine Mecliste Araştırma Komisyonunun çalışma süresi 3 ay daha uzatılmıştır.⁵³⁰

Karar aşamasına gelmiş Komisyon çalışmalarının tamamlanması için Araştırma Komisyonu Başkanlığının tezkeresi üzerine Mecliste Araştırma Komisyonunun çalışma süresi 3 ay daha uzatılmıştır.⁵³¹

11 Eylül 1980'de son toplantısını yapan Millet Meclisi, 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koymasıyla görevi sonlanmıştır. İlgili Meclis Araştırma önergesi, Araştırma Komisyonu'ndan Meclis Genel Kuruluna gelme imkânı olmamıştır.

2.5.6. Senatör Adile Ayda'nın Ankara'nın Hava Kirliliğine dair Sözlü Sorusu

Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca seçilen üyesi Adile Ayda, Ankara'nın hava kirliliğine dair ilgili Devlet Bakanınca sözlü cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir.

(6/81). Senatör Ayda'nın sözlü soru önergesinde hava kirliliği konusunda:

-Önümüzdeki kış mevsimi gelmeden yaz aylarında çalışmalar sürdürülecek mi?

-Hava kirliliği ile mücadelede başka ülkelerdeki tecrübelerinden yararlanılacak mı, yoksa Hükümet hala karasızlık içinde midir?

-Daha önceki hükümetlerin bu konudaki çalışmalarından istifade ediliyor mu?

-Bacalara filtre takma önlemi hakkında ne düşünülüyor? MC Hükümeti zamanında bir albay tarafından icat edildiği söylenen cihazı denemeyi düşünüyor musunuz?

-Ankara'ya dumansız yakıt sağlayabilecek fabrikaların yenileri kurulmakta mıdır?

-Sömikok fabrikalarının kurulması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının emrine verilmiş ve 1977 başında henüz emrinde bulunan 2 milyarlık tahsisata ne oldu?

-Ankara'nın hava kirliliğinden kurtulması için Ankara'ya tahsis edilecek 2 milyon ton sömikok tahminen kaç yıl sonra sağlanabilecektir?

-MC Hükümeti zamanından beri gündemde olan "merkezi ısıtma sistemi" bir hayal midir? Bu konuda Bulgar veya Romen Hükümeti ile bir anlaşma yapılmış mıdır?

⁵²⁸ MM, B:27, 27.12.1978, O:1, s.119.

⁵²⁹ MM, B:77, 11.04.1979, O:1, s.225.

⁵³⁰ MM, B:16, 12.12.1979, O:1, ss.374-375.

⁵³¹ MM, B:63, 20.03.1980, O:1, s.81.

-Hava kirliliği açısından 1978 ile 179 kışı arasında bir fark olacak mıdır? Şeklinde sorular bulunmaktadır.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan, kalkınmakta olan ülkemizin sanayileşen ve şehirleşen tüm ülkelerde görüldüğü gibi beraberinde çevre sorunlarını getirdiğini, özellikle endüstriyel faaliyetlerin yoğunlaştığı yörelerimizde ve kentlerimizde hava kirliliği, toprak kirliliği, deniz, göl, akarsu kirliliği, daha doğrusu insan tabiat dengesi ve onlarla olan faaliyetleri, insan faaliyetleri nedeniyle Devlet için ciddi problemler oluşturduğu söylemiştir. Sükan, Hükümet işbaşına gelirken hayatı önemine binaen Hükümet Programına çevre sorunlarını almış ve Başbakan Yardımcısı olarak da bu görevin kendisine verildiğini belirtmiştir.

Bakan Sükan, çok yönlü sürdürülen araştırmalar neticesinde durum tespitine dair bir envanter çalışması yaptıklarını, Ankara'nın hava kirliliği yanında İzmit Körfezi, Haliç, İstanbul Boğazı, Marmara ve İzmir Körfezinin hazin durumları; aynı zamanda sanayi mıntıklarının bulunduğu yerlerde, mesela Murgul Bakır İşletmeleri bölgesinde yapılan incelemelerde toprak, ağaç ve bitki örtüsünün endüstriyel atık ve elementlerden insanlar kadar zarar gördükleri tespit edilmiştir. Günümüze kadar bu konularda sorumlu makam ya da idareler olmamış, Bakanlıklar arası Koordinasyon Kurulları kurulmuş, her defasında bir bakanlık sorumlu tutulmuş olsa da ciddi bir sorumluluk görevi verilmediği için ancak sekreteryaya vazifesi ifasında öteye geçilememiştir. Onun için ülkemizde çevre problemleri yabancı ülkelerde olduğu üzere ciddi bir plana, projeye ve idari yapılanmaya bağlanmamıştır.

Sükan, Ankara'da ısınma için kullanılan vasıfsız katı maddeler (linyit vb.), fueloil ve vasıtalardan çıkan egzoz gazları ile evsel ve endüstriyel atıkların hava kirliliğini oluşturan faktörler olduğunu ve bu etkenleri azaltmak veya ortadan kaldırmak için en modern tedbirin merkezi ısıtma sistemi olduğunu ifade etmiştir. Ankara'nın %60'nın gecekonuda yaşayan insanlar olduğu göz önüne alınırsa merkezi ısıtma ancak, kısmi bir iyileştirme etkisine sahip olabilecektir. Ankara'daki hava kirliliğinin %80'ini oluşturan duman, toksik maddeler ve kurumun önlenmesi için az kükürt ihtiva eden kömür kullanılması yerinde bir tedbir olacaktır. İyi yakıt, iyi yakma teknikleri ve iyi kontrol sağlanırsa %80 oranında hava kirliliğinin önlenmesi mümkün olacaktır.

Hükümet olarak Ankara'da hava kirliliği ile mücadelede ilk olarak az kükürt ihtiva eden Tavşanlı kömürlerinin tevzinin temin edilmesiyle ve Ankara havasında %30 oranında kurumu, %20 oranında üzerinde toksik maddelerin azaltılması sağlanmıştır. Ankara'nın ihtiyacı olan 1 milyon ton iyi cins kömürün bilhassa Tavşanlı Kömürlerinin temini ve tevzi üzerinde ciddiyetle çalışıldığını neticede Ankara havasında önümüzdeki yıl bu yıla göre %50 nispetinde duman, toksik maddeler ve partikül miktarında azalma olacağı planlanmaktadır.

1973'te dumansız yakıt tesisleri kurulması için yapılmış projenin 1975'te tamamlanması planlanmışsa da yakında işletmeye açılacak bu tesiste 120000 ton dumansız yakıt üretilecektir. MTA'nın toz kömürleri sömükök ve briket haline getirme projesi olumlu neticelenmiş; parası hazırlanmış, ihaleye çıkılacaktır. Yine Ankara'da hava kirliliğinin yoğun yaşandığı Kızılay, Sıhhiye ve Bahçelievler mıntıkasında 6000'e yakın dairenin merkezi ısıtma ile ısınması için proje hazırlanmıştır. Sükan, hazırladıkları projelerin hayata geçirilmesiyle 5 sene içinde Ankara'da hava kirliliği meselesinin çözüleceğini beyan etmiştir.

Bakanın cevapları üzerine Senatör Ayda, Bakanın meseleye hayati önem atfetmesine çok sevindiğini ve açıklamaları için teşekkür ettiğini söyleyerek gelecek yıl için Ankara'da hava kirliliğinin %50 oranında iyileştirilmesi hedeflense de bunun %100 olması için canla başla çalışılmasını temenni ettiğini ifade etmiştir.⁵³²

2.5.7. Faruk Sükan'ın Madenler Hakkındaki Kanun Tasarısı Üzerine Konuşması

Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Faruk Sükan, bu kanun tasarısının Mecliste müzakeresinde bazı gerçeklere uymayan mülahazalar ve görüşler ileri sürülmüştür ve hatta bu tasarı ile mülkiyet hakkının yok edildiği, Anayasanın çiğnendiği iddia edilmiş olsa da bu kanun ne devletleştirme ne de millileştirme kanunudur, demektedir. Bu kanunla Anayasa'nın 130'uncu maddesinin emredici hükmü yerine getirilmektedir. Bu maddeye göre, tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Buradan anlaşılacağı üzere madenler üzerinde özel mülkiyet hakkı tesis edilemez. Kaldı ki Anayasa'nın 38'inci maddesi gereğince Devlet ve kamu yararının gerektirdiği hallerde, özel mülkiyete konu olan haklara dahi el konulmakta, istimlak edilmektedir. İstimlak, cebri alımdır. Anayasanın 130'uncu maddesi ve 1954 tarihli 6309 Sayılı Maden Kanunu 4'üncü maddesine göre de madenler özel mülkiyete konu olamazlar.

Bu tasarı hakkında "mülkiyeti deldiniz" ithamları akıl ve mantık dışıdır. Devlet tarafından özel kişilere madenler için verilen arama ve işletme yetkileri aslında idari bir izin niteliğindedir; idarece gerektiğinde iznin iptal edilmesi yetkileri dâhilindedir.

7 Mayıs 1975 tarih ve 1895 Sayılı Kanun CHP ve AP'li arkadaşlarımızın oylarıyla kabul edilmiş; Anayasa Mahkemesine Demokratik Parti, kanunun iptali için başvurmuş ve mahkeme şekil yönünden bu kanunu iptal etmiştir. 1895 Sayılı 10 yıllık taksitlendirme yerine bu tasarıda maden imtiyazlarının Devlet tarafından satın alınması halinde peşin bedel esası getirilmiştir. Yani bu tasarı ile Devlet tarafından alınacak madenler ile ilgili tazminat haklarını teminat altına almıştır. Ayrıca bir yeni ilave olarak madenlerin İDT eliyle de işletilmesi öngörülmüştür.

⁵³² CS, B:59, 23.05.1978, O:1, ss.562-565.

1971 yılında Anayasa'nın 38'inci maddesi değiştirilirken: kamulaştırmada gerçek değer esası kaldırılıp vergi değeri esası getirilirken, 10 yıllık taksitlendirme yerine bu süreyi 20 yıla çıkartılırken bunları AP ve onun liderleri Demirel, savunuculuğunu yapmıştır. Anayasa Mahkemesi, bu kanun değişikliğini mülkiyet hakkını ortadan kaldırma vasfında görerek iptal etmiştir. Dünkü icraatlarına bakmadan bugün mülkiyet hakkı savunuculuğu yapanlar kanunen olmayan bir mülkiyet hakkını delindiğini iddia etmelerinin bir anlamı yoktur.⁵³³

2.5.8. Faruk Sükan'ın Başbakanlık Bütçesi Hakkındaki Hükümet adına Konuşması

Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Faruk Sükan, konuşmasına başlarken 1979 yılı Türkiye'sinin iç ve dış güvenliğine yönelik tehdit ve tehlikeler, organize terörist faaliyetlerle hayat pahalılığının iki önemli meselesi olduğunu beyan etmiştir.

Anadolu'nun jeopolitik durumu nedeniyle Dünyanın hassas bir noktasında bulunmakta olup Ortadoğu'da, demokratik parlamenter sistemle idare edilen tek ülke Türkiye'dir. Son İran hadiseleri, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da cereyan hadiseler Dünyanın dikkatlerini ülkemize çevirmelerine sebep olmuştur.

Ülkemizin içinde bulunduğu iç ve dış tehditlere karşı, sen ben kavgası yapmak yerine iktidarla birlikte muhalefette sorumluluklarının gereği üzerlerine düşen görevleri yapmalıdırlar.

Ülkemize yönelik teşkilatlı terörist hareketler, devleti çökertmeye yönelik hareketler karşısında teşhis birliğine varmak; iç ve dış mihrakları araştırıp bulduktan sonra gerekli tedbirleri almak vazifemizdir.

İtalya'da Aldo Moro'nun öldürüldüğü gün, azınlık hükümeti olan Hristiyan Demokrat Hükümetine o gün İtalyan Komünist Partisi, ittifakla münakaşasız hükümetin kurulmasına destek vermiştir. Ki komünist felsefeye tamamen aykırı bir hükümete destek vererek ortak tedbirler alınması için sorumluluk üstlenmişlerdir.

Paris'te 1 Mayıs olaylarında; sol görüşlüler karşısında Maoist grupların tecavüzleri karşısında, Fransız Komünist Partisi Başkanı Machesis'in emriyle Fransız Komünistleri, hükümetin yanında anarşist gruplara karşı tedbir almıştır.

Son seçimde iki büyük partimiz %35 ve %45 rey almışlardır. Bu partilerin herhangi birini faşist veya komünist diye isimlendirmek doğru değildir. Bu partiler kitle partileridir; kitle partilerinde de her görüşten insanın olması tabiidir. Bu itibarla iki büyük parti birbirleriyle diyalog kurmalarının lüzumu vardır. Bu mesele devlet meselesidir.

Devletin güvenlik ve istihbarat makam ve kuruluşları arasında ciddi iş birliği yoktur. Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Teşkilatında yalnızca 380 kişi vardır ki bu sayı çok azdır.

⁵³³ MM, B:169, 22.09.1978, O:2, ss.916-917.

Millî İstihbarat Teşkilâtı da bugünün ihtiyaçlarına cevap verecek bir yapıda değildir. Hükümet, Devletin İstihbarat Teşkilatlarını, modernize ve reorganize etme kararı almış ve bunun gerekleri yapılmaktadır.

Türk polisinin içerisine politika sokulmuştur. Türk polisi moral bakımından zayıftır, personel sayısı olarak, eğitim olarak, araç ve gereç olarak kifayetsizdir. Bütün bunların izalesi için de Hükümet ve alakalı bakanlıklar ile yeni baştan organizasyon çalışması başlatılmıştır. Güvenlik ve istihbarat teşkilatları Türkiye'nin ihtiyaçlarına yetecek tarzda organize edilmektedir.

Son İran, Afganistan ve Pakistan hadiseleri göstermiştir ki, Devlet idaresinde yolsuzluklara ismi karışan Devlet adamlarının yüzünden tahtları ve rejimleri yıkılmıştır. Bunun nedenle, Devletin payidar olması için, her şeyden evvel, Devlet adamlarının namuslu, faziletli, dürüst olması lazımdır. Kime ait olursa olsun, resmî belge ve bilgiye dayanan kanunsuzluk ve suç unsuru görülen dosyalar hakkında açıklama yapmaktan da kaçınmayacağız. Bu, Ziya Müezzinoğlu'nun kardeşi de olsa açıklayacağız, Demirel'in kardeşi de olsa açıklayacağız.

Meclis kürsüsünden burada kendilerini müdafaa imkânı olmayan Türk hâkimleri hakkında, komutanlar hakkında, Türk ordusuna gölge düşürecek beyanlarda bulunmak doğru değildir. Sıkıyönetim mahkemeleri ve komutanları hiçbir siyasi tesir altında olmadan vazifeleri icra etmektedirler. Hükümette, Başbakanlıkta onlara hizmetlerini görmede her türlü yardımı yapmaktadır.

Konuşma hitamında; Meclis Başkanı, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısına soru sormak isteyen milletvekillerine tek tek söz vermiştir. Bakanın, milletvekillerine verdiği cevaplar:

-Talat Asal'a, beyanlarım tamamıyla değerlendirildiğinde Meclis kürsüsünde ölçüsüz beyanlar verilmemesini manasında olup konuşmamda Meclisin anarşinin kaynağı ve dayanağı olmadığını huzurunuzda beyan ettim.

-İbrahim Topuz'a, kanunsuz yürüyüş hakkındaki ifade ettiği hususu araştırıp şahsınıza yazılı bilgi vereceğim. MİT'le alakalı tahsisat kesilmesi meselesinde ise MİT'in ödeneklerini büyük bir kısmı örtülü ödenekten karşılanır; bu konuda Hükümet gerekli hassasiyeti göstermektedir.

-Yahya Uslu'ya, Türk Devletinin maruz kaldığı saldırılar karşısında, her şeyden evvel çok partili parlamenter rejimin hâkim olduğu ülkemizde iktidar kadar muhalefetine sorumluluğu vardır. Öbür yandan, Demokratik Parti zamanında Hükümetin getirdiği Devlet hayrına bütün kanun ve tekliflerde yardımcı olmuştur, elinden geleni yapmıştır; Meclis zabıtlarına bakıldığında bu tutum görülecektir.

-Ahmet Sayın'a, şahsi devlet anlayışım, hizmet anlayışım, hukuk devleti anlayışım odur ki, devletin haysiyeti otoritedir; otorite bir devlet haysiyetidir. Devletin haysiyetine yönelik her hareketin karşısında kanunların hâkim kılınmasını istemiş ve o yolda haddim olmadan uygulamada bulunmuş bir kimseyim. Bugün de devlet otoritesi konusunda aynı hassasiyeti göstermekte olduğunu, Hükümet içerisinde gerekli ikaz ve hizmet görevimi yapmakta olduğunu, vicdanen müsterih olarak ifade etmiştir.

-Nihan İlgün'e, Doysan Yağ Fabrikasının hissedarı olmadığını, eğer Faruk Sükan isminde bir ortağı varsa onun da kendisi olmadığını aynı isimle başka birisinin olabileceğini ifade ederek milletvekillerini de bu konuda şahsını murakabeye davet etmiştir. Ne soğan ne sarımsak yedim, ağzım kokmuyor; alını açık namuslu bir adam olarak veremeyeceğim hesap yoktur, demiştir.

-İlhan Aytekin'e, elimizde 103 yolsuzluk dosyası vardır; bunlardan sonuçlanmış ve sonuçlanmak üzere olan hukuki belge ve bilgileri ihtiva edecek tarzda, adli makamların önüne çıkacak tarzda dosyalar vardır. Banka yolsuzlukları ve diğer usulsüz krediler ve kanunlara aykırı faaliyette bulunanlar ilgili birkaç gün zarfında açıklama yapılacaktır. Demirel yakınlarıyla alakalı bilgi ve belgeler tamamlanınca açıklama yapacağım eğer, bilgiler hukuki mahiyette delil olmazsa o vakin bu iddialar iftiradır diyeceğim. Olanların da sorumlu adli mercilere gönderilmesi sağlanacaktır. 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununa göre, sıkıyönetim mahkemeleri ve komutanlıkları, lüzumu halinde kanuni, gayri kanuni neşriyat yapan kitap, broşür vesaireyi yasaklama hakkına sahiptir. Sıkıyönetim dışındaki mıntikalarda basılan ve diğer zararlı görülen evraklar da adli organlar tarafından, belli kanuni merciler tarafından takip edilir ve işlem kararını onlar verir.

-İlhan Toksarı'ya, merhum Ilgız Aykutlu'nun katili yakalanamamıştır. Abdi İpekçi'de olduğu gibi aynı mahiyette işlenmiş bir suç olarak mütalaa edilmekte ve takip edilmektedir. Şahsen Ilgız Aykutlu'yu yetiştirenlerden ve tanıyanlardan birisiyim. Şahsım adına merhumun ailesine telgraf çektim ve taziyede bulundum.

-Sadi Somuncuoğlu'na, Ilgız Aykutlu'nun cenaze törenine niçin Bakan katılmadı şeklindeki sorusuna, o beni enterese etmez, Hükümetin takdiri demiştir.

-Nurettin Karsu'ya, sualde dile getirilen konular hiç şüphesiz bir tahkikat konusudur. İlgili kanuni mercilere durumu intikal ettireceğiz.

-Mehmet Irmak'a, Sayın Irmak'ın konuşmalarının zabıtlarını getirerek bir kere daha üzerinde durarak okumasını rica ediyorum, birçok sorularının cevabı mevcuttur. Bazı konular sübjektif ve polemige meydan verebilecek mahiyettedir. Bunlara yazılı cevap vereceğim.⁵³⁴

⁵³⁴ MM, B:56, 18.02.1979, O:1, ss.259-271.

2.5.9. Erzincan Milletvekili Timuçin Turan'ın Tam Gün Yasası Uygulaması Hakkında Sorusu

Erzurum İlinde Tamgün Yasasının uygulanmasına dair Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı tarafından cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/438). Turan, tam gün yasaının yürürlüğe girmesiyle Doğu Anadolu'da doktor, uzman doktor ve sağlık personelinin sayısında büyük artışlar olduğu yönünde TRT ve basında yayınlanan beyanatlardan öğrendiğini ifade etmektedir. Önergede, Erzincan ilinde tam gün uygulamasıyla uzman hekim sayısının azaldığı iddiasının doğru olup olmadığı; Erzincan'da hiçbir sağlık kuruluşunda göz hastalıkları uzmanının olmadığı için rapor ve tedavileri için bölge halkının Erzurum'a gidip gelmek zorunda oldukları ve yardımcı sağlık personelinin tam gün öncesi ile sonrasında mesleklere göre sayısal dağılımı sorulmaktadır. Ayrıca Tercan ilçesi Edebük köyünde Ebesizlik nedeniyle bir annenin bu kış vefat ettiğini; uzun zamandır doktor ve ebesi olmayan Edebük köyü Sağlık Ocağına hiç olmazsa bir Ebe tayin edecek misiniz, tayin ederseniz ne zaman edeceksiniz, diye sorular sorulmuştur.

Başbakan Yardımcısı, Devlet Bakanı ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Vekili Faruk Sükan, Tam Süre yasa ile uzman hekimlerin sayısında %15-20 artış olmakla birlikte; uzman hekimlere muayenehanelerini kapatmak için 09.07.1979 tarihine kadar süre verildiğinden bu tarihten sonra uzman hekimlerde ciddi artış beklendiğini ve Erzincan'da yasadan önce ve sonrası 11 uzman hekim görev yaptığını ifade etmiştir. Erzincan'da göz hastalıkları uzmanı kadrosu Bakanlık haber bültenlerinde ilan edilmektedir; isteklisi olduğunda tayini yapılacaktır. Yardımcı Sağlık personelinin Tam Gün Yasası öncesi ve sonrası sayıları:

TABLO 7: Erzincan İlinde Yardımcı Sağlık Personelinin Sayılarının Dağılımı

	Sağlık Memuru	Hemşire	Hemşire Yardımcısı	Köy Ebesi
Tam Süre Yasasından önceki son personel durumu	42	51	38	121
Tam Süre Yasasından sonraki 31.01.1979 durumu	48	57	39	128

Erzincan ili sosyalleştirme bölgesi olduğu için köy ebelerinin tayinleri valilik emrine yapılır, valilikçe de ihtiyaç duyulan yerlere dağıtımları yapılmaktadır. Edebük köyünün sağlık

hizmetleri, Sarıkaya Sağlık Ocağı hekimi ve Üçpınar Sağlık Evi ebesi tarafından yapılmaktadır. Tüm ilerimizde sağlık hizmetleri bu şekilde yürütülmektedir.⁵³⁵

2.5.10. Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün Memur Kadroları ve KİT'ler Hakkında Sorusu

Süleyman Demirel Hükümetinin 3 yıllık döneminde kaç memur kadrosu alınmış, kaç memur tayin edilmiştir; Ecevit Hükümetinin 1 yıllık döneminde kaç memur kadrosu alınmış ve kaç memurun ataması yapılmıştır ayrıca KİT'lerin 1974-1978 döneminde 74 milyar zarar ettiğini beyan ettiniz, bu zararın ne kadarı 1978 yılına isabet etmektedir, sorularının Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Faruk Sükan tarafından cevaplandırılmak üzere yazılı soru önergesi verilmiştir. (7/454).

Faruk Sükan, yıllara göre memur sayısının: 1974'te 870 bin; 1975'te 940 bin; 1976'da 1.050 bin; 1977'de 1.165 bin ve 1978'de 1.200 bin olduğunu 1974'ten 1978'e kadar memur sayısının %40 arttığını belirterek 1974 yılında 70 bin kadro varken bu kadrolar kullanılmış ve üstüne ilave 224.656 kadro alındığını ifade etmiştir. Milli Cephe Hükümetleri döneminde yapılan ölçsüz tayinler nedeniyle 320 bin civarında yeni memur tayin edilmiştir. Kadroların yağma edilmesini ve ölçsüz tayinlerin önüne geçmek için 1979 yılı mali bütçesine sınırlama konularak %2'den fazla memur sayısında artışı olmayacaktır.

TABLO 8: 1975-1978 KİT'lerin Zararları

Yıllar	İşletme Zararı	Görev Zararı	Toplam Net Zarar
1975	₺2.250,00	₺6.924,00	₺6.873,00
1976	₺6.703,00	₺11.124,00	₺12.162,00
1977	₺8.862,00	₺21.741,00	₺30.603,00
1978	₺38.000,00	₺38.000,00	₺74.000,00

KİT'lerin zararları 1974 yılından itibaren artmaya başlamış ve 1978 yılı sonunda tahminen toplam net zarar 74 milyar liraya ulaşmıştır. KİT'ler kaynak yaratacağı yerde Hazineye yük olmaktadır. KİT'lerin zararları ve yatırım için finansman ihtiyaçları Hazinece karşılanmaktadır. Maliye Bakanlığı ve DPT verilerine göre, KİT'lerin hazineye yüklerinin tablosu aşağıdadır.⁵³⁶

⁵³⁵ MM, B:68, 21.03.1979, O:1, ss.50-52.

⁵³⁶ MM, B:68, 21.03.1979, O:1, ss.60-61.

TABLO 9: 1975-1979 KİT'lerin Yıllara Göre Hazineye Yükleri

Yıllar	Bilanço Net Zararı	Yatırım Finansman Açığı	Toplam Finansman Yükü
1975	₺4.509,00	₺26.177,00	₺30.686,00
1976	₺12.733,00	₺35.495,00	₺48.228,00
1977	₺12.688,00	₺46.148,00	₺58.833,00
1978	₺34.348,00	₺52.977,00	₺87.325,00
1979	₺18.103,00	₺95.797,00	₺110.900,00

2.5.11. Senatör Hikmet Aslanoğlu'nun Balıkesir'deki Hizmetlere dair Sorusu

Balıkesir Senatörü Hikmet Aslanoğlu, 1979 Mali Yılı Bütçesiyle Balıkesir'e götürülecek hizmetlerin neler olduğuna dair yazılı olarak cevaplandırılmak üzere soru önergesi vermiştir.(7/1107).

Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakan Vekili Faruk Sükan, Senatör Aslanoğlu'nun Balıkesir'e götürülecek hizmetlerle ilgili yazılı soru önergesine cevabı aşağıda yer almaktadır.⁵³⁷

a) Yatırımlar Bölümü:		1979 Yılında Ayrılan Ödenek (TL)
Yaşlılar Huzurevi (220 kişilik)		9 370 000
Halk sağlığı Laboratuvarı		2 500 000
b) Onarımlar (Yeri):	Konusu:	Gönderilen Ödenek Miktarı (TL)
Dursunbey Sağlık Merkezi	Kalorifer Tesisatı	622 000
Bandırma Ana Çocuk Sağlığı M.	Çatı Onarımı	200 000
Susurluk Sağlık Merkezi	Sıhhi Tesisat	12 115
Dursunbey Sağlık Merkezi	Bina Onarımı	40 381
Erdek Sağlık Merkezi	Bina Onarımı	1 000
Ayvalık Devlet Hastanesi	Bina Onarımı	5 000
Kepsut Sağlık Merkezi	Bina Onarımı	15 060
Göğüs Hastalıkları Hastanesi	Bina Onarımı	25 000

⁵³⁷ CS, B:70, 29.05.1979, O:1, ss.778-779.

c)Cari Giderler (Konusu):	Gönderilecek Ödenek Miktarı (TL)
Tedavi Edici Hizmetler	173 822 000
Bulaşıcı Hast. Mücadele ve Çevre Sağlığı	110 051 000
Verem Savaş Hizmetleri	13 907 000
Sıtma Savaş Hizmetleri	11 230 000
Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Hizmetleri	7 904 000
Mesleki Eğitim ve Öğretim Hizmetleri	10 054 000
Halk Sağlığı Eğitimi	410 000

d)Merkezden Satın Alınır Mahalline Gönderilecek Malzemeler:	Değeri	
Balıkesir Devlet Hastanesi	Çamaşır Makinesi	250 000
Balıkesir Devlet Hastanesi	Telefon Santralı	1 000 000
Bulaşıcı Hast. Mücadele ve Çevre Sağlığı		110 051 000

2.5.12. Hükümet Güven Oylamasındaki Olaylarla İlgili Gündem dışı Konuşması

Süleyman Demirel Hükümetinin güven oylaması münasebetiyle burada yapılan oylamada gerek dinleyici locasında dinleyiciler arasında ve gerekse ondan sonra Milletvekili arkadaşlarımız arasında son derece üzücü olaylar gerçekleşmiştir. Ondandan sonra da yine Senatoda, Millet Meclisi'nin itibar ve haysiyetiyle bağdaşmayan, milletin yegâne dayanağı, güvenlik merkezinde, parlamenter rejimin teminat müessesesi, temel şartı olan Millet Meclisi'nin saygınlığının üzerinde ciddi endişeler doğmuştur.

Faruk Sükan, Millet Meclisi'nde dinleyici localarından 1961, 1963, 1974 ve 1977'de de olaylar cereyan etmiş: dinleyici localarından tezahürat ve aleyhte hareketler olmuştur. Milletvekillerinin iradelerine tesir edecek mahiyetteki bu hareketler Meclis İçtüzüğüne aykırı olduğu gibi Meclis geleneklerini de tahrip eden ve TBMM'nin itibarı zedeleyen bir durumdur diye konuşmuştur.

Demokratik sistemin mihrabı olan Meclislerde, karşılıklı inanç ve müsamaha kaybolur ve yerini zıtlasma, inkârcılık ve hasmını yok etme arzularına bırakırsa, bu acı gerçekler büyük bir hızla yasama organı dışındaki kurum ve kuruluşlara sirayet eder ve böylece müesseseler çözülür, parçalanır ve atıl hale gelerek meşruiyetlerini kaybetmiş olurlar. Eğer, hür demokratik sistem yozlaşır ve dejenere edilirse, o takdirde hem demokratik sistem ve hem de bu sistemin ayrılmaz unsurları olan kuruluşlar görevlerini yapamaz hale gelirler. O vakit, durumdan vazife çıkaranlar kendilerini görevli sayarak sorumsuz müdahale ile vahim sonuçlarına milleti ve devleti muhatap kılmış olurlar.

Bu itibarla TBMM'ne vaki tecavüzler karşısında müsamahasız hareket etmek lazımdır. Başkanlık Divanı bu konuda gerekli tedbirleri almalıdır. Localardan bugün yapılan sözlü tecavüzlerin, yarın bombalı, silahlı tecavüzler halini alabileceğine dikkat edilmesi şarttır.

14 Ekim ara seçimleri sonunda Türk Milleti hepimize işaret vermiştir. Millet huzur istiyor, millet kavga istemiyor; millet sen ben kavgası değil, adil ve fazıl bir devlet yönetimi istiyor. Bunların gereğini yapmak bu çatı altında sorumluluk alan milletvekillerinin asli vazifesi olmalıdır.⁵³⁸

2.5.13. Faruk Sükan'ın Hükümetin Dış Politikaları Hakkında Gündem dışı Konuşması

Ortadoğu ülkeleri süper güçlerin taksim alanı haline gelmiştir. Devletler hukuku ve egemenlik hakları ayaklar altındır. Bu coğrafyada gerçekleşen hadiselerin tesirinin ülkemize de sirayet etmesi ihtimali mevcuttur. Ortadoğu'da bunca oyunlar ve tertipler ortaya konulurken Türk Parlamentosuna, Meclise ne Hükümetten ne de yetkili ağızlardan konu hakkında bilgilendirme yapılmamaktadır.

Türkiye'nin büyük fedakârlıklarla sahip olduğu 500.000 kişilik güçlü ordusuyla, jeopolitik ve stratejik durumuyla, bugünkü şartlar içinde bölgede çok daha aktif rol oynamalıdır ve buna kudreti de vardır. Bizden yardım bekleyen, işaret bekleyen birçok komşu ülke var. Ortadoğu gibi zengin ekonomik kaynaklara, bilhassa dünyanın petrol buranı içinde olduğu bu zamanda, petrol üreten ülkelere karşı yapılan hareketler karşısında, tertipler karşısında, oyunlar karşısında Türkiye durumunu, mevkiini ve gücünü ortaya koymalıdır.

Ne zaman Ortadoğu'da ortalık karışsa, gerilim artsa Batılı müttefiklerimiz Türkiye'nin önemli bir ülke olduğunu; Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımlar yapacaklarını bahsetmişlerdir. Ortadoğu'da çalkantılar durulup gerginlik bittiğinde ise müttefiklerimizin ülkemize yardım vaatleri de gerçekleşmemiştir.

Sovyet Rusya'nın Afganistan'dan sonra İran ve Pakistan sınırlarına hızla ilerlediği haberleri gelmektedir. Gelişen hadiselerin Türkiye'yi de sıcak bir savaş içerisine çekme ihtimali vardır. Bölgenin tek demokratik ülkesi olarak kısır siyasi çekişmeleri bir kenara bırakarak TBMM, Türkiye'nin gücünü herkese ve tüm dünyaya göstermelidir.

Dost bölge ülkeleriyle ve İslam âlemiyle şu sırada çok yakından ve samimi ilişkiler kurmak lazımdır. Ismarlama temaslarla, mesajlarla sağlam bağlar tesis edilemez; bekle gör, tevekkül politikasıyla da işler yürümez. Biz kimsenin bedava jandarması ve bekçisi değiliz.

1974 yılı ağustos ayında yapılan Viladivostok Kongresinden itibaren dünyada şu münakaşa edilmektedir: Sıkıştıkları zaman Amerika ve Rusya, Ortadoğu ülkeleri üzerinde ayrı gibi görünseler de pazarlık yapmaktadırlar ve bir taksim hadisesinin de iddiası üzerinde

⁵³⁸ MM, B:10, 28.11.1979, O:1, ss.243-245.

münakaşa edilmektedir. Türkiye'nin bunlardan, bu senaryoların dışında kalması pek mümkün değildir.

O sebeple meseleler çok yönlü ele alınmalı, meselelerin mahiyetleri Meclise anlatılmalıdır. Siyasi partiler ve milletvekilleri, milli davalar karşısında bir ve beraber olduklarını böyle hassas zamanlarda ortaya koymalıdır.⁵³⁹

2.3.14. 2 İlde Sıkıyönetim İlanı ve 18 İlde Sıkıyönetimin Uzatılmasına dair Tezkereler

Başbakan Süleyman Demirel tarafından Millet Meclisi Başkanlığına verilen Başbakanlık Tezkeresi ile İzmir ve Hatay illerinde 20 Şubat 1980 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 2 ay süreli sıkıyönetim ilanına dair Bakanlar Kurulu kararını onaylanması için TBMM Başkanlığına göndermiştir. (3/206).

Bakanlar Kurulunun 26.12.1978, 24.04.1979 ve 19.12.1979 tarihli ve 584 sayılı kararlarıyla 2 ay süre ile uzatılması onaylanmış sıkıyönetimin Adana, Ankara, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Urfa, Adıyaman, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Siirt ve Tunceli illerinde kanun dışı eylemlere karşı alınan tedbirleri sürdürerek yurttan huzur ve güveni emin etmek gayesiyle 26.02.1980 Salı günü saat 07'den geçerli olmak üzere Anayasanın 124'üncü maddesine göre 2 ay süre ile uzatılmasının TBMM'ne sunulması Bakanlar Kurulunca 19.02.1980 tarihinde uygun görülmüş olduğuna dair Başbakan Süleyman Demirel imzalı yazı gönderilmiştir. (3/207)

TBMM Başkanı, aynı mahiyette olan tezkerelerin birlikte görüşülmesi ve ayrı ayrı oylanması teklifi Meclis'te oylanarak kabul edilmiştir. Hükümet, siyasi parti grupları ve şahısları adına konuşmalar yapılmasına geçilmiştir.

Hükümet adına söz alan İçişleri Bakanı Mustafa Gülcügil, 14 aydan beri devam eden sıkıyönetim uygulamasına rağmen Anayasa ile güvence alınan hür demokratik düzeni yıkmaya, temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin tamamıyla önlenememesi nedeniyle Meclis'e sıkıyönetim tezkerelerini getirdiklerini ifade etmiştir. Genel olarak yurt genelinde faaliyet gösteren illegal örgütlerin ortaya çıkarılması ve çok sayıda mensuplarının güvenlik kuvvetlerince yakalanmasına rağmen rejimi yıkmaya yönelik faaliyetlerin tamamen etkisiz hale getirildiğini söyleme imkânı yoktur. Bakan, 20 Aralık 1979'tan itibaren Hatay ilinde meydana gelen onlarca olay hakkında bilgi vererek sıkıyönetim kapsamındaki illerden Hatay'a pek çok örgüt mensubunun geçtiğini, Hatay'ın hassas yapısının bozulması için iç ve dış mihrakların yoğun faaliyet gösterdiği bir bölge haline dönüştüğünü ifade etmiştir.

⁵³⁹ MM, B:30, 16.01.1980, O:1, ss.731-732.

14 aylık müspet gelişmeler neticesinde Sivas ilinin kapsam dışında bırakılarak 18 ilimizde sıkıyönetimin 2 ay daha uzatılması, Hatay ve İzmir illerimizde 2 ay süre ile sıkıyönetim ilanında Hükümetimiz ülke menfaatleri ve geleceği açısından yarar görmektedir.

Tezkereler hakkında sahsı adına söz alan Faruk Sükan, 14 aydan beri devam eden sıkıyönetimin 20 vilayette sürmesi için Meclis'e gelen Hükümet teklifinin görüşüldüğünü belirterek TSK'nin başarılı çalışmalarına rağmen hadiselerin arttığını Türk Devleti'nin içinde bulunduğu şartların milli mücadele ve Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşadığımız şartlardan daha ağır olduğunu ifade etmiştir.

Sükan, ülkemizde sıkıyönetimsiz geçirdiği sürenin çok az olduğunu, 1958'den 1980'e kadar olan sürede 5 senelik devre bir devrenin sıkıyönetimsiz olduğunu; 10 senede 11 tane Hükümet değişirse, her hükümetin felsefesi, ahlak anlayışı, demokrasi anlayışı, hukuk anlayışı başka olursa haliyle ülkede huzurun kalmayacağını söylemiştir. Ortadoğu'da vuku bulan siyasi depremlerin Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik önemini arttırdığını bu nedenle ülkemiz üzerine dış güçlerce, Rusya ve Amerika dâhil oyunlar oynanmaktadır.

Sükan, Anayasamızda olağanüstü şartların tatbikinin 123'üncü maddede yazılı iktisadi buhran ve genel afetlerin vuku bulmasına bağlı olduğunu, burada Devlete ve vatana yönelik yıkıcı, bölücü faaliyetlerle, terör ve anarşiye yer verilmediğini, bu konuda kanuni düzenleme yapılmasının gerekli olduğuna vurgu yapmıştır. Parlamentoda buluna siyasi partilerin şiddet hareketleri konusunda, terörizmin taktik ve hedefleri konusunda, içi ve dış mihraklar konusunda ortak kanaatte ittifak etmezlerse, o vakit alınan tedbirler de geçici olur, sonucunda başarı hâsıl olmaz.

Sükan, ülkenin içi şartlarının doğurduğu ihtiyaçlara yönelik olağanüstü şartlara yönelik kanunların hazırlanmasını, TSK'nin daha fazla yıpratılmadan yurt müdafaası hizmetlerine yoğunlaşmasının gerekli olduğunu Amerika, Kanada, Fransa, İtalya ve Almanya'da olağanüstü şartlara göre kanunlar çıkarılmış olduğunu ve hiç kimsenin de oralarda "Anayasa elden gidiyor, özgürlükler gidiyor" diye feryat etmediğini dile getirmiştir. İnsanların temel hak ve hürriyetlerini tam olarak kullanabilmeleri her yönden güçlü bir devletin varlığını sürdürmesiyle mümkün olabilecektir, demiştir.⁵⁴⁰

⁵⁴⁰ BT, B:3, 20.02.1980, O:1, ss.100-106/125-127.

SONUÇ

Faruk Sükan, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerinde bulunsa da onu hafızalara kazıyan yıllar Süleyman Demirel'in 1.Hükümetinde 1965-1969 İçişleri Bakanı olarak görev yaptığı yıllardır. Türkiye'de aşırı sol-sosyalist ve komünist faaliyetlerin yükseldiği bu dönemde İçişleri Bakanı Faruk Sükan, devletin gücünü azami şekilde kullanmıştır. Komünistlerin nefes alıp vermelerini dinliyoruz demesi ve bir ihbar üzerine muhalefet milletvekillerinin odalarını arattırılması hadisesinin onun talimatıyla gerçekleştirildiği iddiaları onun, Türkiye siyasetinin en çok tartışılır kişilerinden biri olmasına yol açacaktır. Bakanın bu söylemi ve eylemi ona karşı sol siyaset dünyası ve literatüründe her zaman ona karşı kullanılacak siyasi argüman olmuştur. Başbakan Demirel de Meclis odalarının aranmasını aşırı bulsa da Bakanın arkasında durmuş; siyasette hatalar da olur diye... Hiç kuşkusuz Bakanın tüm hassasiyetine ve art niyetli olmamasına rağmen Meclis Milletvekili odalarının arattırılması demokratik değerlerle ne o gün ne de bugün bağdaşabilir: Muhalefet, Bakan'a menfi bir anlam iması ile "zehir hafiyeye" ismini takmıştır.

Süleyman Demirel'in başarılı, çalışkan ve davasına sadık bulduğu Faruk Sükan'ı, kurduğu 2. Hükümette kabine dışı bırakmıştır. Bu konuda kendisine yöneltilen sorulara Demirel'in verdiği cevap da Faruk Sükan'ın "biraz hırslı" olması ve kendisinin hareketlerini dahi izlenmesi için emniyete talimat vermesini gerekçe göstermektedir. Bunun dışında Faruk Sükan'ın herkesçe bilinen dürüstlüğü, prensip ve karakter sahibi oluşu; yolsuzluk ve her türlü kaçakçılıkla önemli mücadelesi tasvip ve taltif edilirken; AP içindeki "hışımllılara" yakınlığı nedeniyle genel başkanın yeni kabinede Sükan'a görev vermemiş olması da bir ihtimaldir.

AP içinde parti içi demokrasi, Demirel'in yakınlarının onu nüfuzunu istismar etmeleri, eski DP'lilerin siyasi haklarının alınmasında AP'nin istekli olmaması gibi nedenlerle Demokratik Parti kurucularından olan Sükan, inançları kadar ideallerinin ardından gidebilecek cesaret ve kararlılığa sahip bir kişidir. Demokratik Parti, siyasette istenilen yere gelmese de Faruk Sükan, 1977 seçimlerinde tek başına Milletvekili seçilip Bülent Ecevit Hükümetinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olmuştur. Hayat pahalılığı, siyasi kısır çekişmeler, terör ve anarşinin ülkeyi esir aldığı günlerde Faruk Sükan, Ecevit Hükümetinin başarılı olma ihtimalinin tükendiğini öne sürerek istifa etmiştir. Hükümetin terör olaylarını bastırmada, kaçakçılık ve yolsuzlukla mücadelede yetersiz kaldığını iddia etmiştir. Aynı Kabinede birlikte yer aldıkları iki üyeyi yolsuzlukla itham etmiş; neticede Hilmi İşgüzar, hükümetten istifa etmiş ve diğer bakan Tuncay Mataracı'da ileri süreçte yargılanıp hapis cezası alacaktır.

Faruk Sükan, 1977-1980 yılları arasında devlet otoritesinin kâğıt üzerinde kaldığı, siyasetin bir çözüm üretme potansiyelinin hiç olmadığı ve demokrat kimliğine rağmen ülkenin

tek kurtuluş ümidinin “ordu” da olduğu kanaatini ortaya koyacaktır. Bir darbe mağduru partinin mensubu olan ve bizzat işkenceye maruz kalan Faruk Sükan’ın askeri darbeye yeşil ışık yakması oldukça düşündürücüdür. Geçim sıkıntısı ve hayatta kalma mücadelesi cenderesine sıkıştırılmış Türk Milleti, 12 Eylül 1980 darbesi olduğunda –basın da dâhil- sevinçle karşılamıştır. İhtilal sonrası ülkede can ve mal güvenliği tesis edilmiş, siyasilerin kayıkçı kavgaları son bulmuştur. Ülkemizde demokrasiye geri dönüşle birlikte geriye doğru 12 Eylül 1980 darbesi sorgulandığında hâkim olan görüş, asker darbe yapmadan Türkiye demokrasi içinde çözülmesi gerekirdi anlayışıdır. Bu bakış açısıyla ülkede askeri darbeyi yapanlara ve darbeyi meşru görenlere karşı olumsuz bir hava oluşmuştur. Ki bu olumsuzluktan Faruk Sükan da nasibini almıştır. Kaldı ki Faruk Sükan’ın darbe sonrası 1983’te yapılacak TBMM seçimleri arifesinde MGK Başkanı ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren’e yazdığı görüş yazılarında onların vesayetindeki Turgut Sunalp liderliğindeki MDP’nin seçimlerde başarısız olacağı ve Turgut Özal’ın Anavatan Partisi’nin oyların çoğunluğunu alacağını, bu nedenle seçimlerin ertelenmesi ve şartların yeniden olgunlaştırılması tarzındaki dilekleri doğal olarak demokrat ve sağcı politikacıların tepkisini çekmiştir. Belki bu nedenle 1980’lerde darbe sonrası normalleşen Türk Siyasi hayatında Sükan, kendine yeni bir siyaset alanı açamayacaktır.

TBMM’de 5 dönem milletvekilliğinden sonra tecrübelerini yazmaya karar veren Faruk Sükan, eserler kaleme almıştır. Bu eserlerde devlet ve milletimize karşı yıkıcı, bölücü faaliyetlerde bulunan iç ve dış odakların iç yüzlerini şahsi görüş, öngörülerini bağlamında ortaya koymaya çalışmıştır. İlegal örgütlerle nasıl mücadele edileceğini anlatma gayretini yazdıklarından anlamaktayız. Devletin vatandaşlara karşı hoşgörülü, ahlaki temelli adil bir yönetim sergilemesini salık vermektedir. Tarih insanlığın vicdanı ve iyi bir öğretmendir diyerek devlet idarecilerinin geçmişin tecrübelerine vakıf olmaları halinde layıkıyla görevlerini yapacaklarını, ülkede huzur ve barışın tesis edileceğini ve demokrasinin kalıcı olabileceğini anlatmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

A-Arşivler

1-Resmi Arşivler:

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
-Kararlar Dairesi Başkanlığı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları
-Cumhuriyet Senatosu Zabıt Tutanakları
-Millet Meclisi Zabıt Tutanakları
-TBMM Birleşik Toplantı Zabıt Tutanakları

1-Özel Arşivler:

Mine Sükân Aile Albümü
Hilmi Erel Arşivi

B-Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet
Hürriyet
Konya Postası
Merhaba
Milliyet
Sabah
Tercüman
Yeni Konya
Yeni Meram

C-Telif Eserler

- AYDIN, Suavi ve Yüksel Taşkın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2014.
- AKŞİN, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye Yakın Tarihi*, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1996.
- BAĞCE, H. Emre, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM XV. Dönem (1973-1977), Cilt:III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:148, Ankara, 2012.
- BİRAND, Mehmet Ali vd., *12 Mart İhtilalin Pençesinde Demokrasi*, İmge Kitabevi Yayınları, 5.Baskı, Ankara, Mart 2000.
- BİLGİÇ, Sadettin, *Hatıralar*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, Şubat 1998.
- ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- CEMAL, Hasan, *12 Eylül Günlüğü Tank Sesiyle Uyanmak*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986.
- ÇINAR, Menderes, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM XIII. Dönem (1965-1969), Cilt: IV, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:147, Ankara, 2011.
- DAĞI, İhsan, Fatih Uğur, *Yalnız Demokrat Ferruh Bozbeyli Kitabı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- FEROZ, Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- FEROZ; Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye:1945-1980*, Hil Yayınları, İstanbul, 1994.
- GEZİCİ, Aytakin, *Bir Karaoğlan Masalı*, Akis Yayınları, İstanbul, 2006.
- ÖZSARI, Haluk, *Sağlık Bakanlığının 100. Yılında Sağlık Bakanları*, Yalın Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- KARPAT, Kemal HAŞİM, *Osmanlı'dan Günümüze Asker ve Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Ereğli'si Tarihi*, Fatih Matbaası, İstanbul, 1970.
- NAR, Hasan vd., *Konya Ereğli Geçmişten Günümüze*, Kendi Yayını (Dizgi Ofset), Konya, 2009.
- ONUŞ, Sinan, Parola: *İnkılap, Kaynak Yayınları*, İstanbul, 2003.
- ORTAYLI, İber, *Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.
- ÖZBUDUN, Ergun, *Çağdaş Türk Politikası*, Doğan Yayınları, İstanbul, 2003.
- PAZARCI, Şevki vd., *İçişleri Bakanlığı Kuruluşu, Görevleri ve 1965-1969 Yılları Çalışmaları*, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1969.
- SAYARI, Sabri, *Parlamentar Demokrasielerde Koalisyon Hükümetleri*, Boğaziçi Yayınları, 1980.
- SÜKAN, Faruk, *Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları*, Kültür Ofset Limited Şirketi, Ankara, 1991.

SÜKAN, Faruk, *İhanetler Karşısında Türkiye*, Kültür Ofset, Ankara, 1995.

SÜKAN, Faruk, *İhanetten Kurtuluş*, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.

SÜKAN, Faruk, *İhanetin Mirası*, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.

SÜKAN, Faruk, *Pusudaki İhanet*, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.

SÜKAN, Faruk, *Türkiye’de Aşırı Sol Hareketler Üzerine*, Eroğlu Matbaası, Ankara, 1969.

SÜKAN, Faruk, *Yarımların İhaneti*, Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.

TOTAYALGIR, Gaffar, *Karaman (Larende)*, Yenikitap Basımevi, Konya, 1944.

UNAT, Nermin Abadan, *Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili*, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1966.

Dergi

YAVUZ, Bülent, Mahmut Bülbül, “Çift Meclis Sistemi ve Türkiye”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: XVI, S.1, Ankara, 2012.

Makale

ÖZDEMİR, HİKMET, “Siyasal Tarih (1960-1980)”, *Çağdaş Türkiye 1908- 1980*, Cilt:4, Cem Yayınları, İstanbul, 2002.

Tez

CURA, Yudum, *Koalisyon Hükümetleri: Türkiye Örneği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1994.

D-İnternet Kaynakları

Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları

Faruk Sükan’ın 1. Millet Meclisi Hal Tercümesi

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d12//HT_2755_4_1.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 1. Millet Meclisi Seçim Mazbatası

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d12//SM_2755_4_1.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 2. Millet Meclisi Hal Tercümesi

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d13//HT_2755_4_2.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 2. Millet Meclisi Seçim Mazbatası

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d13//SM_2755_4_2.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 3. Millet Meclisi Hal Tercümesi

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d14//HT_2755_4_3.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 3. Millet Meclisi Seçim Mazbatası

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d14//SM_2755_4_3.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 4. Millet Meclisi Hal Tercümesi

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d15//HT_2755_4_4.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 4. Millet Meclisi Seçim Mazbatası

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d15//SM_2755_4_4.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 5. Millet Meclisi Hal Tercümesi

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d16//HT_2755_4_5.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Faruk Sükan’ın 5. Millet Meclisi Seçim Mazbatası

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d16//SM_2755_4_5.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

<http://www.kimkimdir.net.tr/kisiler/faruk-sukan> (Erişim Tarihi:10/11/2021)

<https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi:09/11/2021)

https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/hukümetler/hukümetler_cilt_3.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

https://www5.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukümetler.html (Erişim Tarihi:10/11/2021)

D-Röportaj

Mine Sükan’la Görüşme

EKLER

- 1- Ereğli Belediye Başkanı Faruk Sükan
- 2-TBMM Albümünde Faruk Sükan
- 3-İçişleri Bakanlığı Makamında Faruk Sükan
- 4-Konuşma Yaparken Faruk Sükan
- 5- Süleyman Demirel ve Faruk Sükan
- 6- İsmet İnönü, Süleyman Demirel ve Faruk Sükan
- 7- Heyetle ziyarette Faruk Sükan
- 8- Faruk Sükan ve Eşi Güler Hanım
- 9- Paris’te Faruk Sükan ve Eşi Güler Hanım
- 10- Faruk Sükan, Eşi Güler Hanım ve kızları Mine Sükan
- 11- Antalya Kemer’de Faruk Sükan ve kızı Mine Sükan
- 12- Antalya Kemer’de Sağlık Ocağında Faruk Sükan, Güler Sükan ve kızları Mine Sükan
- 13-Faruk Sükan’ın Baba tarafından Aile Şeceresi
- 14-Faruk Sükan’ın Anne tarafından Aile Şeceresi
- 15-Faruk Sükan’ın 1961 Milletvekili Mazbatası
- 16-Faruk Sükan’ın 1961 Hal Tercümesi
- 17- Faruk Sükan’ın 1965 Milletvekili Mazbatası
- 18- Faruk Sükan’ın 1965 Hal Tercümesi
- 19- Faruk Sükan’ın 1969 Milletvekili Mazbatası
- 20- Faruk Sükan’ın 1969 Milletvekili Hal Tercümesi
- 21- Faruk Sükan’ın 1973 Milletvekili Mazbatası
- 22- Faruk Sükan’ın 1973 Milletvekili Hal Tercümesi
- 23- Faruk Sükan’ın 1977 Milletvekili Mazbatası
- 24- Faruk Sükan’ın 1977 Milletvekili Hal Tercümesi
- 25- Faruk Sükan’ın Papanın Taç Giyme Merasimine” katılmasına dair Hükümet Kararı
- 26- Yeni Konya Gazetesi, 4 Ocak 2005.
- 27- Konya Postası Gazetesi, 5 Ocak 2005.

1-Ereğli Belediye Başkanı Faruk Sükan⁵⁴¹

2-Faruk Sükan TBMM Albümünden⁵⁴²

⁵⁴¹ Konyalı, a.g.e., s. 618.

⁵⁴² Çınar, a.g.e., s. 2010.

3-İçişleri Bakanlığı makamında Faruk Sükan⁵⁴³

4-Konuşma yaparken Faruk Sükan⁵⁴⁴

⁵⁴³ Konyalı, a.g.e., s. 620.

⁵⁴⁴ Konyalı, a.g.e., s. 621.

5-Faruk Sükan ve Süleyman Demirel⁵⁴⁵

6-Faruk Sükan, Süleyman Demirel ve İsmet İnönü⁵⁴⁶

⁵⁴⁵ Mine Sükan Aile Albümü

⁵⁴⁶ Mine Sükan Aile Albümü

7-Faruk Sükan Heyetle ziyarette⁵⁴⁷

8-Faruk Sükan ve eşi Güler Hanım.⁵⁴⁸

⁵⁴⁷ Ereğli'li Araştırmacı Hilmi Erel arşivi.

⁵⁴⁸ Mine Sükan Aile Albümü.

9-Paris'te ihtisas yaparken Faruk Sükan ve Eşi Güler Hanım (1951)⁵⁴⁹

10-Faruk Sükan, Güler Hanım ve kızları Mine Sükan.⁵⁵⁰

⁵⁴⁹ Mine Sükan Aile Albümü.

⁵⁵⁰ Mine Sükan Aile Albümü.

11-Faruk Sukan ve Kızı Mine Sukan⁵⁵¹

12-Faruk Sukan, Eşi Güler Hanım ve kızı Mine Sukan Antalya Kemer Sağlık Ocağında⁵⁵²

⁵⁵¹ Mine Sukan Aile Albümü

⁵⁵² Mine Sukan Aile Albümü

Milletvekilliğine seçilmiş olanlara verilecek tutanak

İl : **Konya**

Soyadı ve Adı	Doğum yeri ve tarihi	Melek veya sanatı	Menşep olduğu partiin adı	Seçim hakkında izraz ve şikâyet olup olmadığı	DÜŞÜNCELER
Sükan Zehmet Faruk	Karaman 1336 Amlı Tasvib 1337	Doktor	A.P.	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonucunda **A.F. SÜKAN ZEHMET FARUK**ın ilimizden Milletvekili seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanağın iki örneği Kurulumuz tarafından Yüksek Seçim Kuruluna gönderilerek bir örneği de kendisine verildi.

25 / 10 / 19 61

Bakan *[Signature]* Oye *[Signature]* Oye *[Signature]*

Cevdet Çiğir Çeşme Meşel 8223 Ümer Önsur Konya Hakim 7930 İsmail Anadol Şeyh Hakim 4498

15-Faruk Sükan'ın 1. Millet Meclisi Seçim Mazbatası⁵⁵⁵

1. Dönem
898

HAL TERCÜMESİ (Kısa)

Seçildiği yer	Konya	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğunu	Evlü 3 çocuk
Adı ve soyadı	Faruk Sükan	Memur ist. neğinden evrakı son mevacığı	-
Bakasının ve annesinin adı	Mahmut Madembiç	İstihlak derecesi ve son mevacığı olduğu tarih	-
Doğduğu yer ve tarihi	Karaman 1337	Memur değilse istihlakta evvel son durum	Gerçek Doktor
Tebelli	Yüksek (Çep)	Evvelki derslerde mevacık istihlakta mı ve devre ve istihlak tarihleri	-
Bildiği diller	Fransızca		
İhtisam	Dahilge Mühürhann		
Kurumları	Mühürhann Mühürhann Mühürhann	Kurum Mevacık seçildiği tarih	15 ekim 1961
İlim rütbesi		Kay etmiş mevacık seçildiği	
İşi ve gücü	Doktor	Kurum Mevacık istihlak tarihi	25 ekim 1961

1337 senesinde Karamanda doğdu. İlk ve orta okulu Karamanda, Liseyi Konyada bitirdi. Doktor sıras İstanbul Çep Fakültesinden 1946 yılında mezun oldu. Çeşme ve Sakar okullarında yedek tıbbi doktor olarak çalışarak hizmetini ifa etti. 1950 yılında parize tıbbi staj yapmak üzere gitti. 1953 yılında Konya Mühürhann Hekim Odasına EMEB'e girerek gerçek Hekim olarak çalışmaya başladı. 1955 de Ereğli Belediye Meclisi üyesi seçildi. 1957 senesinde Ereğli Belediye Meclisi üyesi olarak 30 Ocak 1961 tarihinde hastane bir ayda çalışarak Övden sıras tıbbi gerçek Dahilge Mühürhann sıras olarak çalışmakta. İken 15 ekim 1961 de Konya A.P den Konya Mevacık seçildi.

16-Faruk Sükan'ın 1. Millet Meclisi Hal Tercümesi⁵⁵⁶

⁵⁵⁵ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d12//SM_2755_4_1.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

⁵⁵⁶ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d12//HT_2755_4_1.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Yan M. 364/34
447/1
533
486

Örneği

Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine
Milletvekilliğine seçilmiş olanlara verilecek tutanak

||| : Konya

Soyadı ve Adı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Bağlı olduğu siyasi partinin adı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	DÜŞÜNCELER
Sükan Faruk	Karaman 1921	Doktor	Adalet Partisi	yoktur	

Milletvekili seçimi ve 447 sayılı Yasalar gereğince çevremizde yapılan seçim sonunda Paruk Sükan nin çevremizden Milletvekili seçilmiş olduğunu gösterir bu cutanağın iki örneği Kurulumuz tarafından Yüksek Seçim Kuruluna gönderilerek bir örneği de kendisine verildi.

II - / - 10 - / 19.65

Başkan
Cevdet Can

Üye
Ömer Onat

Üye
A. Kemal Erdem

17-Faruk Sükan'ın 2. Millet Meclisi Seçim Mazbatası⁵⁵⁷

Defter No. _____ Sicil No. 198

T. B. M. M.
MİLLET MECLİSİ ÜYESİNE MAHSUS
Zat ve Sicil Dosyası

Dönem : 1-13

Adı ve Soyadı : Faruk Sükan
Seçim Bölgesi : Konya

18-Faruk Sükan'ın 2. Millet Meclisi Hal Tercümesi⁵⁵⁸

⁵⁵⁷ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d13//SM_2755_4_2.pdf
(Erişim Tarihi: 11/11/2021)

⁵⁵⁸ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d13//HT_2755_4_2.pdf
(Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Yasa M. 306/34
407/1
333
456

Örnek : 05

Seçilmiş olanlara verilecek tutanak

Seçilmiş olanlara verilecek tutanak

ii - Konya

Soyadı ve Adı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Bağlı olduğu siyasi partinin adı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	DÜŞÜNCELER
Sükan Faruk		Konya Milletvekili- 11. Sınıfı İşçileri Bakanı, A.P. Genel İdare Kurulu Üyesi	Adalet Partisi		

Milletvekili seçimi ve 447 sayılı Yasalar gereğince çevremizde yapılan seçim sonunda Sükan Faruk Sükan'ın seçimi olduğunu gösterir bu tutanağın iki örneği Kurulumuz tarafından Yüksek Seçim Kuruluna gönderilmek bir örneği de kendisine verildi.

13-10-1989

Başkan Oya Oya

19-Faruk Sükan'ın 3. Millet Meclisi Seçim Mazbatası⁵⁵⁹

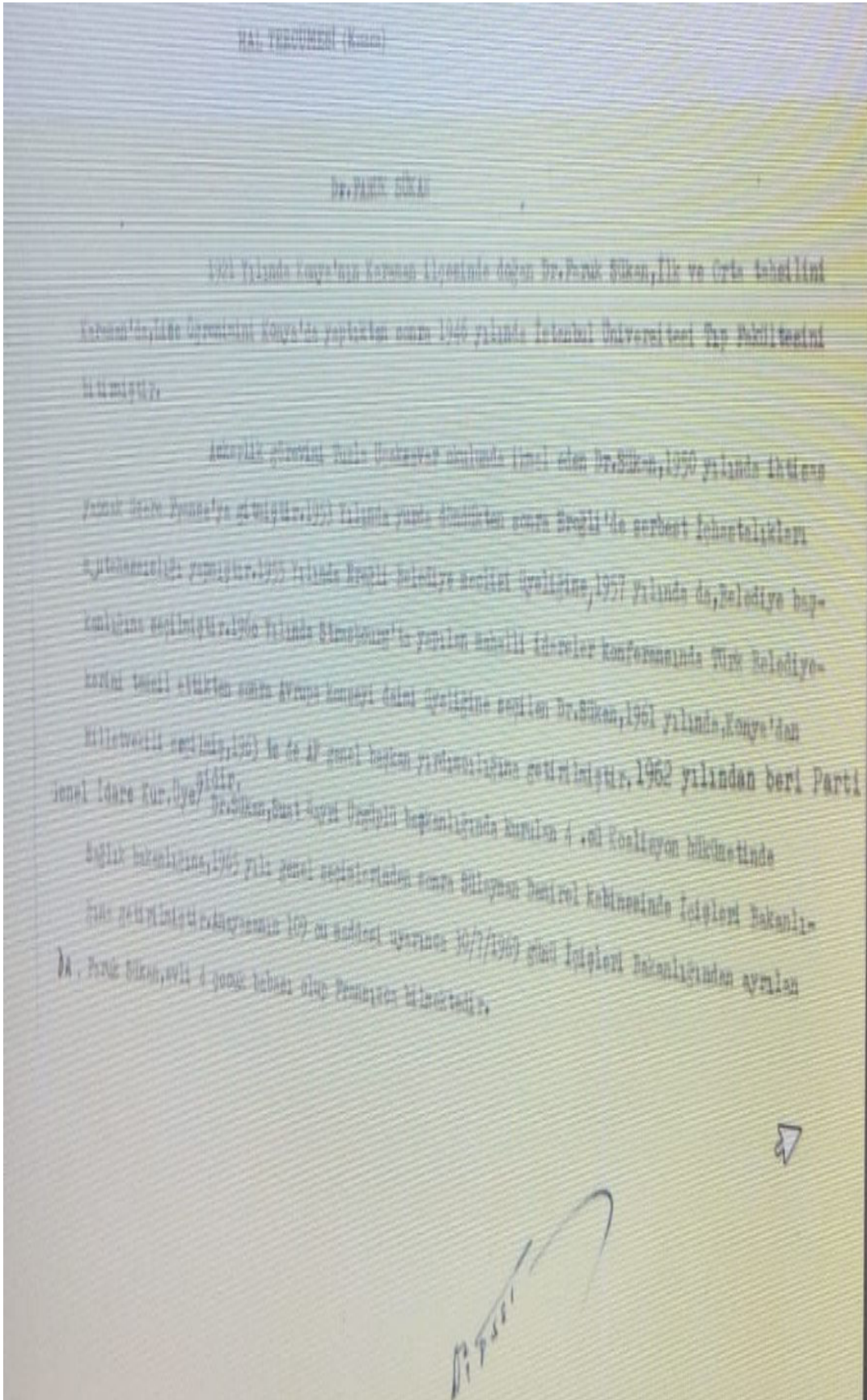
3. Dönem
298

Seçilme yeri	Konya	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
Adı ve soyadı	Sn. Faruk Sükan	Mesleki durumu, mesleki ve siyasi hayatı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
Doğum yeri ve tarihi	Kadın Kış	İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
Doğum yeri ve tarihi	Karadon 1581	Mesleki durumu, mesleki ve siyasi hayatı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
Tutanağı	Şif. Rakatları	İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Prussica	Mesleki durumu, mesleki ve siyasi hayatı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Dahilge Akademi	İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı		Mesleki durumu, mesleki ve siyasi hayatı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı		Karar hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı		Mesleki durumu, mesleki ve siyasi hayatı	Seçim hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı
İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Milletvekili - Şişli ve sahil sardarı - İhtilaf hakkındaki itiraz ve şikâyet olup olmadığı		

20-Faruk Sükan'ın 3. Millet Meclisi Hal Tercümesi (1)⁵⁶⁰

⁵⁵⁹ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d14//SM_2755_4_3.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

⁵⁶⁰ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d14//HT_2755_4_3.pdf (Erişim Tarihi: 11/11/2021)

20-Faruk Sükan'ın 3. Millet Meclisi Hal Tercümesi (2)⁵⁶¹

⁵⁶¹ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d14/HT_2755_4_3.pdf
(Erişim Tarihi: 11/11/2021)

Yasa M. 366/24
447/1
533
686

Örnek : 95

Cumhuriyet Senatosu üyeliğine
Milletvekilliğine

Seçilmiş olanlara verilecek tutanak

İli : K O N Y A

Soyadı ve adı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Bağlı olduğu siyasi partinin adı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	D Ü Ş Ü N C E L E R
Sükan Dr. Faruk		Konya Milletvekili	Demokratik Parti	Olmadı.	

Milletvekili seçimi ve 447 sayılı Yasalar gereğince çevremizde yapılan seçim sonunda Sükan Dr. Faruk nin çevremizden Cumhuriyet Senatosu üyesi Milletvekili seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanağın iki örneği Kurulumuz tarafından Yüksek Seçim Kuruluna gönderilerek bir örneği de kendisine verildi.

16 / 10 / 1973

Başkan
Kamal Erden

Üye
İbrahim Safacı

Üye
Hüsnettin Çobılgin

21-Faruk Sükan'ın 4. Millet Meclisi Seçim Mazbatası⁵⁶²

Defter No. _____

Sicil No. 298

T. B. M. M.

MİLLET MECLİSİ ÜYESİNE MAHSUS

Zat ve Sicil Dosyası

Dönem: 4-15

Adı ve Soyadı : Faruk Sükan

Seçim Bölgesi : Konya Milletvekili

22-Faruk Sükan'ın 4. Millet Meclisi Hal Tercümesi⁵⁶³

⁵⁶² https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d15//SM_2755_4_4.pdf
(Erişim Tarihi: 11/11/2021)

⁵⁶³ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d15//HT_2755_4_4.pdf
(Erişim Tarihi: 11/11/2021)

447/1
523
656Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine
Milletvekilliğine Seçilmiş olanlara verile ek tutanak

İli : KONYA

Soyadı ve adı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Bağlı olduğu siyasi partinin adı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	DOŞONCELER
Sükan Dr. Faruk		Konya Milletvekili	Demokratik Parti	Olmadı.	

Milletvekili seçimi ve 447 sayılı Yasalar gereğince çevremizde yapılan seçim sonunda Sükan Dr. Faruk ..... nin çevremizden Cumhuriyet Senatosu Üyesi olarak seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanağın örneği Kurulumuz tarafından yüksek Seçim Kuruluna gönderilerek bir örneği de kendisine verildi.

-7 /-6- / 1977-

Başkan
Nevzat Köksin

Üye
Sadi Ökmenoğlu

Üye
Seniye Kirden

23-Faruk Sükan'ın 5. Millet Meclisi Seçim Mazbatası⁵⁶⁴

MİLLET MECLİSİ ÜYESİ HAL TERCÜMESİ KÂĞIDI ÖRNEĞİ				298
Adı ve Soyadı	Faruk Sükan	İlmi rütbesi		
Babasının ve Anasının adı	Mahmut Kadıncık	Mesleki ve iş-gücü	Doktor	
Doğum yeri ve tarihi	Karaman. 1337	Evlili olup olmadığı kaç çocuğu bulunduğuy	Evlili 3 Çocuk	
Tahsili	Yüksek Tıp	Seçimden önceki iş durumu	Serbest Doktor	
Bildiği diller	Fransızca	Memur olup olmadığı		
İhtisası	Dahiliye Müttehassısı	Mebuslukları	Millet Meclisine İltihak Tarihi: 25. Ekim 1961	
Eserleri	Muhtelif mesleki mecmualardaki Makaleler.		1961-1980 arasında 1, 2, 3, 4 ve 5 inci Dönemlerde Konya Milletvekili	

1337 senesinde Karamanda İlk ve Orta Okulu Karamanda, liseyi Konyada bitirdikten sonra İstanbul Tıp Fakültesinden 1946 yılında mezun oldum. Tuzla Uçağsavar okulunda yedek tabib asteğmen olarak askerlik hizmetimi ifa ettim. 1950 yılında parise ihtisas stajı yapmak üzere gittim 1953de yurda dönerek müte-hassis hekim oldum. Serehize avdetle serbest hekim olarak çalışmaya . başladım 1955 de Ereğli Belediye meclisi üyesi seçildim 1957 ekiminde Ereğli Belediye reisi oldum. 27 Mayıs İhtilâl Hareketine kadar bu vazifede kaldımdan sonra tekrar serbest dahiliye mütehasısı olarak çalışmakta iken 15 ekim 1961 de AP. den Konya Mebusu seçildim.

Faruk Sükan

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı 20.2.1965-27.10.1965
İçişleri Bakanı 27.10.1965-1.8.1969
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı 5.1.1978-6.10.1979

24-Faruk Sükan'ın 5. Millet Meclisi Hal Tercümesi⁵⁶⁵

⁵⁶⁴ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d16//SM_2755_4_5.pdf
(Erişim Tarihi: 11/11/2021)

⁵⁶⁵ https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d16//HT_2755_4_5.pdf
(Erişim Tarihi: 11/11/2021)

26-Faruk Sükan'ın cenaze merasimi⁵⁶⁷

27-Faruk Sükan'ın TBMM'de cenaze töreni⁵⁶⁸

⁵⁶⁷ Yeni Konya, 5 Ocak 2005, s.1.

⁵⁶⁸ Konya Postası, 5 Ocak 2005, s.1.